

Kommunstyrelsen

Kallelse

Nämnd	Kommunstyrelsen
Datum och tid	2020-05-19 kl. 08.15. Sammanträdet slutar senast kl. 15.00.
Plats	Storbrunn, biosalongen, Östhammar
Sekreterare	Rebecka Modin
Ordförande	Jacob Spangenberg (C)

Ärendelista

1. Information från gemensamma nämnder och bolag	3
2. Information från Hargs Hamn AB kl. 08.30-09.00 Representanter Hargs Hamn AB	4
3. Information från Östhammar Vatten AB kl. 09.30-10.00 Representanter Östhammar Vatten AB	5
4. Årsredovisning, revisionsberättelse och beslut om ansvarsfrihet för Samordningsförbundet 2019	6
5. Svar på motion från Bo Persson (SD) och Martin Wahlsten (SD) om att återskapa nattis	7
Tjänstemän finns tillgängliga för att svara på frågor i ärendena 6-15 kl. 10.00-10.30	7
6. Svar på medborgarmotion om badplats på Marinvägen i Östhammar	8
7. Fastställande av ändringar i arbetsordning för fullmäktige	10
8. Antagande av reviderat reglemente för IT-nämnden	12
9. Antagande av kommungemensam arbetsordning för deltagande på distans i kommunstyrelsen och nämnder	14
10. Ändring av delegationsordning i personalfrågor	15
11. Medborgarlöfte för Östhammars kommun 2020	16
12. Halvering av hyra och arrende för kommunens hyresgäster	17
13. Beslut gällande bytespunkt Gimo	18
14. Yttrande angående samrådshandling gällande rondell väg 290 och 292 Österbybruk20	
15. Yttrande gällande remiss Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald	21
16. Budgetuppföljning mars 2020 kl. 10.30-10.40 Tony Wahlberg	23

Kommunstyrelsen

17. Budget 2020, tilläggsbudget kl. 10.40-10.50 Tony Wahlberg	24
18. Tilläggsbudget: Investeringsbudget för Hammarskolan kl. 10.50-11.00 Tony Wahlberg, Sara Ersund	25
19. Tilläggsuppdrag för underlag till finansierings- och investeringsplan kl. 11.00-12.00 Lasse Karlsson, Johanna Yngve	27
20. Information om arbetsgivarrelaterade frågor under coronakrisen kl. 13.00-13.30 Representant från HR	28
21. Information från Arbetsförmedlingen kl. 13.30-14.00 Representant från Arbetsförmedlingen	29
22. Information från Nyckeltalsinstitutet om resultatet av AVI och Jämix kl. 14.00-14.45 Representant från Nyckeltalsinstitutet	30
23. Anmälningssärende, Rapport från Upphandlingsenheten	31
24. Anmälningssärende, Rapport om Östhammars kommuns internationella arbete 201932	
25. Anmälningssärende, Redovisning av medborgarmotioner	33
26. Anmälningssärende, Svar på lekmanrevisionens granskning av Hargs Hamn AB och Stiftelsen Östhammarshem	35
27. Anmälningssärende, IT-nämndens uppföljning av internkontrollplan 2019	36
28. Anmälningssärende, Internkontrollplan IT-nämnden 2020	37
29. Anmälningssärende, IT-nämndens svar på revisionsrapport	38
30. Anmälningssärende, IT-nämndens delegationsordning	39
31. Anmälningssärende, Anteckningar från möte med Länsstyrelsen m.fl. med anledning av regeringsuppdrag om kapacitetsbrist för elnäten	40
32. Anmälningssärende, Protokoll från styrelsemöte med Östhammar Vatten AB inklusive preliminär budget inklusive investeringar år 2021-2024	41
33. Anmälningssärende, inkomna handlingar och rapporter	42
34. Delegationsbeslut	43

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1

1. Information från gemensamma nämnder och bolag

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsens förtroendevalda informerar från sammanträden med mera.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1

2. Information från Hargs Hamn AB

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Information från Hargs Hamn AB:s verksamhet.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1

3. Information från Östhammar Vatten AB

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Information från Östhammar Vatten AB:s verksamhet.

Dnr KS-2020-267

**4. Årsredovisning, revisionsberättelse och beslut om
ansvarsfrihet för Samordningsförbundet 2019**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige tar del av årsredovisningen för Samordningsförbundet 2019, revisionsberättelse för år 2019 samt granskningsrapport.

Förtroendevalda från Östhammars kommun beviljas ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2019.

Ärendebeskrivning

Östhammars kommun ska besluta om ansvarsfrihet för kommunens förtroendevalda i samordningsförbundets styrelse. I revisionsberättelsen tillstyrker revisorerna att styrelsen och dess ledamöter beviljas ansvarsfrihet.

Beslutsunderlag

Underlag från Samordningsförbundet Uppsala län med:

- Missiv
- Årsredovisning 2019
- Revisionsberättelse 2019
- EY:s årliga granskningsrapport 2019
- KPMG Revisorsberättelse 2019
- KPMG Revisionsrapport 2019

Beslutet skickas till

- Samordningsförbundet Uppsala län, info@finsam uppsala.se
- Revisionen, förtroendevalda och administrativt stöd KPMG

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-145

5. Svar på motion från Bo Persson (SD) och Martin Wahlsten (SD) om att återskapa nattis

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att avslå motion från Bo Persson (SD) och Martin Wahlsten (SD) i enlighet med handlingar från barn- och utbildningsnämnden.

Ärendebeskrivning

Bo Persson (SD) och Martin Wahlsten (SD) yrkar i motion daterad 2020-02-17 att utvärdera införandet av en modell för ambulerande nattisverksamhet.

Beslutsunderlag

- Motion
- Protokollsutdrag från barn- och utbildningsnämnden 2020-03-26, § 37, inklusive yttrande och underlag Fördjupad genomlysning kring barnomsorg på obekvämtid.

Ärendets behandling

Motionen väcktes på fullmäktiges sammanträde 2020-02-18, § 30 och överlämnades till kommunstyrelsen för beredning.

Barn- och utbildningsnämnden har behandlat ärendet 2020-03-26, § 37, och föreslagit att motionen avslås.

Vid arbetsutskottets beredning av ärendet avstod Martin Wahlsten (SD) från att delta i beslutet.

Beslutet skickas till

- Motionär
- Webbredaktör för publicering på webbsida motioner

Tjänstemän finns tillgängliga för att svara på frågor i ärendena 6-15

Kl. 10.00-10.30

Dnr KS-2019-739

6. Svar på medborgarmotion om badplats på Marinvägen i Östhammar

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att avslå medborgarmotionen om badplats på Marinvägen i Östhammar med hänvisning till gällande anläggningsarrande och kultur- och fritidsnämndens anläggnings- och lokalförsörjningsplan.

Ärendebeskrivning

Medborgarmotionen ”Gör Marinvägen i Östhammar till kommunal badplats” har uppnått namnunderskrifter från 1 % av folkbokförda i kommunen (via kommunens webbplats och separata listor).

Bryggan vid Marinvägen ingår i anläggningsarrande båthamn mellan Östhammar kommun och Östhammars Segelsällskap. Arrendeavtalet är beslutat i kommunfullmäktige 2018-03-27 och gäller till 2043-12-31.

I Östhammars kommuns Anläggnings- och lokalförsörjningsplan står ”Kommunens grundläggande behov av bad är mycket väl tillgodosett med nuvarande antal bad och ytterligare behov av kommunala bad finns ej”.

I medborgarmotionen står ”Eftersom Krutudden inte längre är att betrakta som en godtagbar badplats...” Krutudden är ett av befintliga friluftsbad på kommunens mark. Drift- och underhållsplan för kvalitetssäkrad standard håller på att tas fram.

Ärendet har handlagts av tekniska förvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen tillsammans.

Ärendets behandling

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade 2020-01-14, § 20, om hantering av ärendet: medborgarmotionen ska beredas av kultur- och fritidsnämnden och kommunstyrelsen. Beslut ska fattas i kommunfullmäktige. Ärendet bör behandlas på fullmäktiges sammanträde 2020-06-09.

Kultur- och fritidsnämnden har behandlat ärendet 2020-04-02, § 36, och lämnat samma förslag som kommunstyrelsens arbetsutskott: ”Kultur- och fritidsnämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå medborgarmotionen om badplats på Marinvägen i Östhammar med hänvisning till gällande anläggningsarrande och kultur- och fritidsnämndens anläggnings- och lokalförsörjningsplan.”

Beslutsunderlag

- Medborgarmotionen finns på kommunens [webbplats](#)
- Anläggnings- och lokalförsörjningsplan för Kultur- och fritidsnämnden i Östhammars kommun för perioden 2019 till och med 2026, Bilaga 1, KFN § 34/2019

Kommunstyrelsen

- Anläggningsarrende båthamn

Beslutet skickas till

- Medborgarmotionären
- Webbredaktör för publicering på kommunens webbplats, sidan medborgarmotion
- Tekniska förvaltningen
- Kultur- och fritidsförvaltningen

Dnr KS-2020-329

7. Fastställande av ändringar i arbetsordning för fullmäktige

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige fastställer arbetsordning för kommunfullmäktige i Östhammars kommun.

Ärendebeskrivning

Fullmäktige ska ha en arbetsordning enligt 5 kap. 71-72 §§ kommunallagen som kompletterar lagens bestämmelser och ska reglera vissa saker kring sammanträdet och handläggningen av ärenden. Förslag till ändringar har diskuterats och tagits in och några ändringar har lagts till utifrån Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) exempel på arbetsordning för fullmäktige.

Följande ändringar har lagts in i arbetsordningen:

- Hur ledamot ansöker om att få ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden, utifrån hur SKR har formulerat detta i sitt exempel.
- Deltagande på distans utifrån SKR:s exempel. Det ska understrykas att tekniken för att verkställa denna bestämmelse inte finns när förslaget lyfts till beredning.
- Förtydligande om tillkännagivande av sammanträde och utskick av kallelse utifrån SKR:s exempel och våra arbetsätt.
- Vissa förtydliganden gällande handlingar till sammanträdena (om elektroniskt utskick och att interpellationer och frågor bör läggas upp i arbetsrummet innan sammanträdet).
- Att gruppledarna kontakter ersättarna i sitt parti om ledamot inte tjänstgör.
- Förtydligande att ledamot som avbryter sin tjänstgöring ska anmäla detta.
- Förtydligande om justering utifrån SKR:s exempel (om flera ordförande tjänstgjort).
- Vissa tillägg gällande yttranderätt: bolagsstyrelsernas ordförande, revisorerna för sina granskningar och ej tjänstgörande ersättare.
- Initiativrätt för bolagen.
- Ändrad beskrivning av förfarandet vid omröstningar (voteringar) utifrån vårt användande av system för detta.
- Övergripande beskrivning av den allmänpolitiska debatten som införts utöver budgetdebatten. Detta kan ändras om fullmäktige önskar ändra arbetsättet.
- Förtydliganden gällande interpellationer på grund av att det funnits missförstånd om inlämningstider. Tillägg om talarordningen vid debatt utifrån önskemål.
- Tillägg om tillkännagivandet av justerat protokoll utifrån SKR:s exempel och vårt arbetsätt.
- Korrigeringar, t.ex. tillägg av hänvisningar till kommunallagen och förtydligande av vad vissa hänvisningar till kommunallagen innebär för att underlätta för läsaren. Även ändringar utifrån förvaltningsorganisationen. Numrering av paragrafer ändras till fastställd version.

Kommunstyrelsen

Beslutsunderlag

Arbetsordning för kommunfullmäktige i Östhammars kommun med förslag till ändringar markerade i rött (tillägg i rött, borttag i överstruket rött)

Arbetsordning med kommentarer läggs upp separat i arbetsrummet

Ärendets behandling

Ändringarna har diskuterats 2020-03-31 på överläggning med fullmäktiges presidium och gruppledare.

Fullmäktiges presidium har godkänt förslaget 2020-04-16.

Beslutet skickas till

Webbredaktör för publicering på kommunens webbplats, styrande dokument

Dnr KS-2020-300

8. Antagande av reviderat reglemente för IT-nämnden

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige antar Reglemente för IT-nämnden att gälla från och med 2020-07-01 under förutsättning att samtliga samverkande kommuners fullmäktige antar reglementet.

Nu gällande reglemente antaget i Tierps kommun KF § 85/2018, i Heby kommun KF § 87/2018, i Knivsta kommun KF § 112/2018, i Älvkarleby kommun KF § 56/2018 och i Östhammars kommun KF 77/2018 upphävs 2020-07-01 när det nya reglementet börjar gälla.

Ärendebeskrivning

IT-nämnden har gjort en översyn av sitt reglemente utifrån en rapport från revisionen. Ändringarna avser ersättare för ordförande, anmälan av förhinder och revision.

Jämförelse har gjorts mot Sveriges Kommuner och Regioners (SKR:s) *Reglemente för styrelse och nämnder – ett underlag för lokala bedömningar* från mars 2019 och mot Östhammars kommuns reglemente för styrelse och nämnder.

Ersättare för ordförande har ändrats så att fullmäktige ska utse ersättare för ordföranden om hen är hindrad att fullgöra uppdraget under en längre tid. I SKR:s reglementesförslag för styrelser och nämnder och i Östhammars reglemente för styrelse och nämnder är det nämnden/styrelsen som utser ersättaren, det var det även i IT-nämndens reglemente före ändringen. Tierps bedömning är att deras skrivning bättre följer kommunallagen.

Anmälan av förhinder har införts och ska ske till nämndens sekretariat. SKR och Östhammar har även med hur den som står i tur att tjänstgöra underrättas om detta.

Paragrafen om revisionen har ändrats så att det nu framgår att nämnden ska granskas av var och en av de samverkande kommunernas revisorer. Det framgår av 9 kap. 34 § kommunallagen att gemensamma nämnder ska granskas av revisorerna i var och en av de samverkande kommunerna. Revision regleras i Östhammar enligt separat reglemente.

Beslutsunderlag

- IT-nämndens beslut 2020-03-20, § 7
- Reglemente för IT-nämnden

Ärendets behandling

IT-nämnden har beslutat 2020-03-20, § 7:

IT-nämnden föreslår kommunstyrelsen hemställa kommunfullmäktige besluta

att anta Reglemente för IT-nämnden att gälla från och med den 1 juli 2020 under förutsättning att samtliga samverkande kommuners kommunfullmäktige antar reglementet, samt

Kommunstyrelsen

att nu gällande reglemente antaget i Tierps kommun KF § 85/2018, i Heby kommun KF § 87/2018, i Knivsta kommun KF § 112/2018, i Älvkarleby kommun KF § 56/2018 och i Östhammars kommun KF 77/2018 upphävs den 1 juli 2020.

Beslutet skickas till

Tierps kommun, IT-nämnden

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-347

9. Antagande av kommungemensam arbetsordning för deltagande på distans i kommunstyrelsen och nämnder

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar kommungemensam arbetsordning för deltagande på distans i kommunstyrelsen och nämnder.

Ärendebeskrivning

Fullmäktige behandlar ett förslag att införa möjligheten för ledamöter (och därigenom även tjänstgörande ersättare) att delta i sammanträden på distans. Förslaget till ny § 45 i reglementet för styrelse och nämnder är:

Kommunstyrelsen/nämnden får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarade på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Lokalen ska vara så beskaffad att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast 14 dagar i förväg anmäla detta till kommunstyrelsens/nämndens kansli. Ordförande avgör om närvaro får ske på distans.

Kommunstyrelsen/nämnden får bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i styrelsen/nämnden.

Utifrån den sista meningen föreslås en kommungemensam arbetsordning för att hantera deltagande på distans i nämnder och kommunstyrelsen.

Deltagande på distans är ett komplement till det fysiska sammanträdet. Det är inte möjligt att genomföra sammanträdet i sin helhet digitalt och SKR anser att presidiet och protokollförare ska befinna sig i lokalen.

Arbetsordningen omfattar nämnder och kommunstyrelsen. Om fullmäktige beslutar att införa möjlighet att delta på distans i sin arbetsordning behöver egen arbetsordning tas fram för detta. Den behöver, utöver de krav som ligger på nämnderna och kommunstyrelsen, hantera att fullmäktige använder ett uppsprovs- och vöteringssystem, har en talarstol och har många valärenden.

Beslutsunderlag

Kommungemensam arbetsordning för deltagande på distans i kommunstyrelsen och nämnder

[Nu gällande reglemente](#)

Beslutet skickas till

Samtliga ledamöter och ersättare i nämnden/kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-333, 002

10. Ändring av delegationsordning i personalfrågor

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar delegationsordning i personalfrågor.

Ärendebeskrivning

Uppdaterad delegationsordning på grund av nya titlar på chefer och organisationsförändringar.

Beslutsunderlag

Förslag till delegationsordning

Beslutet skickas till

Lednings- och verksamhetsstöd, HR: Birgitta Kraft och Pauliina Lundberg

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-194

11. Medborgarlöfte för Östhammars kommun 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar Medborgarlöfte för Östhammars kommun 2020.

Ärendebeskrivning

Medborgarlöfte är ett komplement till de samverkansavtal som redan idag finns mellan kommun och polis. Det omfattar gemensamma aktiviteter som kommun och polis ska genomföra för att bidra till att öka tryggheten och minska brottsligheten i området.

Beslutsunderlag

Medborgarlöfte för Östhammars kommun 2020

Beslutet skickas till

- Beredskapssamordnare Malin Hübinette
- Polis bengt-o.eriksson@polisen.se
- Samtliga nämnder

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-291

12. Halvering av hyra och arrende för kommunens hyresgäster

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att medge en halvering av hyra/arrende under andra kvartalet 2020 på objekt där vår hyresgäst är verksam i särskilt utsatt branscher.

Ärendebeskrivning

För att minska kostnaderna för företag med stora svårigheter på grund av coronaviruset i sektorer som sällanköpshandel, hotell, restaurang och vissa andra verksamheter har bland annat regeringen tillsammans med länsstyrelsen föreslagit att ta fram stöd i syfte att underlätta med en sänkning av hyror. Inriktningen är att staten bär 50 procent av hyresnedsättningen upp till 50 procent av den fasta hyran. Detta är något som skall kunna sökas i efterhand och gäller andra kvartalet under 2020.

För att på lokal nivå bidra med stöd till utsatta företag och visa på vårt engagemang och bidrag ämnar kommunen att till våra hyresgäster halvera hyran/arrendet under andra kvartalet på objekt där hyresgästen är verksam i särskilt utsatt branscher.

Beslutsunderlag

Länsstyrelsens information om tillfälliga rabatter för fasta hyreskostnader i utsatta branscher:

<https://www.lansstyrelsen.se/uppsala/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---uppsala/2020-03-30-tillfalliga-rabatter-for-fasta-hyreskostnader-i-utsatta-branscher.html>

Beslutet skickas till

- Samhällsbyggnadschef Ulf Andersson
- Teknisk chef Helena Åsbrink

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-185

13. Beslut gällande bytespunkt Gimo

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen har utifrån slutsatsen i Region Uppsalas ÅVS tagit ställning till att en ny bytespunkt vid Skäfthammars kyrka i Gimo är det bästa alternativet.

Kommunstyrelsen ger Samhällsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att upprätta en detaljplan för området.

Kommunstyrelsen åtar sig rollen som planbeställare och står därför för kostnaderna för planarbetet.

Kommunstyrelsen beslutar att uppdraget är prioriterat och därmed att andra planuppdrag behöver prioriteras ned.

Kommunstyrelsen beslutar att budgetförslaget inarbetas i budget 2021 utom planläggningskostnader som belastar 2020.

Ärendebeskrivning

Region Uppsala har tagit fram en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) som undersöker alternativa placeringar av bytespunkt för kollektivtrafik i Gimo. I ÅVS:en finns olika förslag där för- och nackdelar specificeras. Åtgärdsvalsstudien kommer fram till att den bästa placeringen för en bytespunkt i Gimo är placerad vid Skäfthammars kyrka. Detta innebär att en planändring behöver göras. Kommunen har, tillsammans med Sandvik Coromant fört en dialog med Regionen kring möjligheten att behålla dagens slinga med 811 runt Sandvik. Detta ska nu ligga som ett förslag på politikernivå hos regionen.

Beslutsunderlag

- Åtgärdsvalsstudien för bytespunkt Gimo
- Bifogat dokument gällande sammanställda fördelar-och nackdelar ur kommunalt perspektiv
- Uppskattad grov tidsbudget för planarbetet
- Skiss över tänkt utformning
- Budget
- Skrivelse från regionen

Ärendets behandling

Kommunstyrelsens arbetsutskott behandlade ärendet 2020-03-10, § 82, och beslutade att åtgärdsvalsstudien skulle återremitteras för att det som omöjliggör ”OKQ8 Rastplats väg 288-lokaliseringen” förtydligas. Regionen uppmanas att kommunicera med de som deltagit i samrådet angående sina slutsatser innan ärendet behandlas i kommunstyrelsen. Ärendet återupptas när Regionen utfört detta.

Vid arbetsutskottets sammanträde 2020-04-28, § 146, behandlades förslag till beslut:

Kommunstyrelsen

- Kommunstyrelsen instämmer med slutsatsen i Region Uppsalas ÅVS om att en ny bytespunkt vid Skäfthammars kyrka i Gimo är det bästa alternativet.
- Kommunstyrelsen ger Samhällsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att upprätta en detaljplan för området.
- Kommunstyrelsen åtar sig rollen som planbeställare och står därför för kostnaderna för planarbetet.
- Kommunstyrelsen beslutar att uppdraget är prioriterat och därmed att andra planuppdrag behöver prioriteras ned.

Ärendet återremitterades för att kompletteras med kommunens budget för projektet.

Vid arbetsutskottets beredning av ärendet 2020-05-12, § 162, yrkade Margareta Widén Berggren (S) att ”Kommunstyrelsen instämmer med slutsatsen i Region Uppsalas ÅVS om att en ny bytespunkt vid Skäfthammars kyrka i Gimo är det bästa alternativet.” skulle ändras till ”Kommunstyrelsen har utifrån slutsatsen i Region Uppsalas ÅVS tagit ställning till att en ny bytespunkt vid Skäfthammars kyrka i Gimo är det bästa alternativet.” Arbetsutskottet biföll yrkandet.

Beslutet skickas till

- Plan- och mexenheten: Cecilia Willén Johansson
- Chefsstrateg Marie Berggren
- Region Uppsala
- Lednings- och verksamhetsstöd, ekonomi

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2019-669

**14. Yttrande angående samrådshandling gällande rondell väg
290 och 292 Österbybruk**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen anser att åtgärden stämmer överens med kommunens uppfattning av läget och har därför inget att erinra.

Ärendebeskrivning

På grund av att korsningen vid väg 290 och 292 är trafikfarlig har trafikverket valt att göra trafiksäkerhetshöjande åtgärder i korsningen. En rondell ska byggas.

Beslutsunderlag

Samrådshandling

Beslutet skickas till

- Trafikverket: trafikverket@trafikverket.se
- Plan-och mexenheten via Cecilia Willén Johansson
- Chefsstrateg Marie Berggren

Dnr KS-2020-175

**15. Yttrande gällande remiss Färdplan för ett hållbart län –
åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att Östhammars kommun yttrar sig i enlighet med bilagd skrivelse gällande remissen Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald.

Kommunstyrelsen beslutar att använda kommunens styrmodell och ledningssystem för att implementera de hållbarhetslöften inom åtgärdsprogrammet Klimat och energi som Kommunfullmäktige beslutat om 2019-11-19, § 144.

Ärendebeskrivning

Östhammars kommun ingår i länets Miljö- och Klimatråd tillsammans med länets övriga kommuner, de båda universiteten i Uppsala, LRF, Skogsstyrelsen, UL, Uppsala Handelskammare, Biogas Öst, Energikontoret i Mälardalen, Naturskyddsföreningen, Uppsala Vatten och Länsstyrelsen. Miljö- och Klimatrådet hålls samman av Landshövdingen och utgör en arena för analys och samsyn kring länets miljöutmaningar. Rådets uppgift är att genom dialog, idé- och erfarenhetsutbyte bidra till att konkreta åtgärder genomförs för en bättre miljö i länet.

Ett gemensamt beslut som tagits i rådet är att parterna tillsammans ska arbeta med en *regional färdplan för ett hållbart län*, i syfte att stödja varandra i lokalt och regionalt hållbarhetsarbete. Rådet har beslutat att ta fram fyra åtgärdsprogram inom färdplanen;

- Klimat och energi
- Ekosystem och biologisk mångfald
- Vatten
- Samhällsutveckling

Inom varje åtgärdsprogram kan parterna i rådet samt andra aktörer i länet teckna så kallade Hållbarhetslöften. Dessa löften innebär en avsiktsförklaring att arbeta med de områden och aktiviteter som ingår i de löften parten valt att teckna. Östhammars kommun har liksom ett 30-tal andra aktörer under november 2019 beslutat att teckna löften inom det första åtgärdsprogrammet med fokus på Klimat och energi (KF 2019-11-19, § 144).

I enlighet med tidplanen för hela färdplanen finns nu ett *remissförslag på åtgärdsprogram nummer två med fokus på ekosystemtjänster och biologisk mångfald*. Handläggare från Östhammars kommun har under sommaren 2019 deltagit i workshops och möten för att tillsammans arbeta fram möjliga aktiviteter till programmet. Programmet med områden och aktiviteter kommer att omstruktureras något till sensommaren, då ett slutgiltigt program med inbjudan att teckna hållbarhetslöften kommer att skickas till alla aktörer. Östhammars

Kommunstyrelsen

kommun kommer då hantera remissen i de nämnder som kan komma att beröras av hållbarhetslöften. Ärendet kommer att tas upp i Kommunfullmäktige i november 2020.

Gällande befintlig remissversion önskar Länsstyrelsen senast 31 maj få in synpunkter från rådets deltagare och andra aktörer gällande den övergripande strukturen, om relevanta åtgärder eller aktiviteter saknas, om aktiviteterna går att utföra inom åtgärdsprogrammets ramar samt eventuella övriga synpunkter. Miljösakkunnig har i samråd med förvaltningschefer och handläggare på förvaltningarna sammanställt ett förslag till yttrande.

I arbetet med remissen och under samtalen med förvaltningarna har miljösakkunnig uppmärksammat att tidigare beslut från Kommunfullmäktige gällande hållbarhetslöften inom Energi och klimat behöver tydliggöras i kommunens styrmodell för att underlätta för förvaltningarna. Efter samråd med energi- och klimatstrateg samt kvalitetsutvecklare på Lednings- och verksamhetsstöd föreslås att för de nämnder och förvaltningar som är berörda av beslutade hållbarhetslöften, läggs dessa löften in i Stratsys som ett uppdrag under inriktningsmålet En hållbar kommun. Syftet med detta är att underlätta och effektivisera den verksamhetsplanering och årliga uppföljning som följer med kommunfullmäktiges beslut.

Beslutsunderlag

1. Förslag till yttrande från Östhammars kommun
2. Remiss inkl. missiv Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald

Ärendets behandling

Vid arbetsutskottets beredning 2020-05-12, § 164, avstod Pär-Olof Olsson (M) och Martin Wahlsten (SD) från att delta i beslutet.

Beslutet skickas till

- Länsstyrelsen Uppsala län, [uppsala@lansstyrelsen.se](mailto: uppsala@lansstyrelsen.se) , märks med diarienummer 501-1693-19
- Miljösakkunnig Camilla Andersson
- Planchef Cecilia Willén Johansson
- Samhällsbyggnadschef Ulf Andersson
- Energi- och klimatstrateg Marcus Jakobson
- Kvalitetsutvecklare Ida Eklöf och Fredrik Hübinette
- Barn- och utbildningsnämnden
- Bygg- och miljönämnden
- Kultur- och fritidsnämnden
- Socialnämnden

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-376

16. Budgetuppföljning mars 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Prognosen för mars visar på ett resultat på plus 13,4, det är en avvikelse emot budget -11,6 mnkr. Socialnämnden visar den största avvikelsen emot budget på 19,5 mnkr. Skatteintäkterna är uppdaterade med den prognos som SKR lämnade 29 april.

Beslutsunderlag

Budgetuppföljning per 2020-03-31

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-370

17. Budget 2020, tilläggsbudget

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige godkänner förslag till tilläggsbudget 2020 och överlämnar det till nämnderna.

Ärendebeskrivning

Med anledning av stora förändringar av våra skatteintäkter samt oförutsedda kostnader med anledning av Corona är det relevant att göra en tilläggsbudget för budgetåret 2020

Beslutsunderlag

- Handling avseende uppdaterade skatteintäkter enligt senaste prognos
- Förslag till nya budgetramar för 2020.

Beslutet skickas till

- Samtliga nämnder
- Lednings- och verksamhetsstöd, ekonomi

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-377
Dnr BUN-2019-030

18. Tilläggsbudget: Investeringsbudget för Hammarskolan

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att besluta om en utökning av barn- och utbildningsnämndens investeringsbudget med 4 miljoner kronor år 2020 för köp av möbler och övrig utrustning till Hammarskolans verksamhet i Gimo.

Ärendebeskrivning

I Hammarskolan i Gimo finns idag årkurser förskoleklass-3, fritidshem samt kommunens grundsärskola. Under hösten 2018 konstaterades det att fastigheten har mögelskador i samtliga byggnader och inomhusmiljön har därefter säkrats bland annat genom installation av luftrenare. De olika åtgärderna har gjort det möjligt att fortsätta använda lokalerna en period.

Barn- och utbildningsförvaltningen och tekniska förvaltningen planerar nu att flytta Hammarskolans verksamhet till Vallonskolan från och med hösten 2020. Vallonskolan består idag av Vretaskolans lokaler och Vallonskolans lokaler och planen är att Hammarskolans verksamhet flyttar in i Vretaskolans lokaler som kompletteras med paviljonger. Årskurs 4-9 flyttar in Vallonskolans lokaler. Flytten ses som en tillfällig lösning som kommer att följas av en mer långsiktig plan för skolverksamheten i Gimo.

För att göra flytten möjlig behöver paviljonger hyras in, vissa mindre ombyggnationer behöver genomföras i Vretaskolan och Vallonskolans lokaler, måltids- och sporthallssituationen behöver planeras och nya möbler behöver köpas in.

Tekniska förvaltningen ansvarar för lokaler och måltidsorganisation, någon utökad investeringsbudget behövs inte per idag med anledning av flytten. Den ökade driftskostnaden som uppstår på grund av hyra av paviljonger och de mindre ombyggnationerna kommer att arbetas in i barn- och utbildningsnämndens budget 2021. Beroende på omfattningen av hyresökningen kan barn- och utbildningsnämnden komma att lyfta frågan för diskussion med kommunstyrelsen inför budgetarbetet 2021-2024.

Barn- och utbildningsförvaltningen behöver också köpa in nya möbler till Hammarskolans verksamhet. Delar av nuvarande möblemang kommer att kunna återanvändas men delar behöver kasseras då det kan ha mögelpåverkan. Barn- och utbildningsförvaltningen bedömer att möbelinköpet kan komma att kosta 4 mkr, summan blir lägre om visst möblemang kan återanvändas eller saneras.

Barn- och utbildningsnämnden har 9,5 mkr i investeringsbudget 2020, den summan kommer att användas till inköp till nya Frösåkersskolan, utemiljö vid förskolan Furustugan och akuta arbetsmiljöinsatser. Barn- och utbildningsnämnden behöver därför en utökad investeringsbudget med 4 miljoner kronor för att kunna genomföra planerat möbelinköp till Hammarskolans verksamhet.

Kommunstyrelsen

Ärendets behandling

Barn- och utbildningsnämnden har behandlat ärendet 2020-05-07, § 53, och beslutat:

Barn- och utbildningsnämnden begär en utökning av investeringsbudgeten med 4 miljoner kronor år 2020 för köp av möbler och övrig utrustning till Hammarskolans verksamhet i Gimo.

Beslutet skickas till

- Barn- och utbildningsnämnden
- Lednings- och verksamhetsstöd, ekonomi

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2019-434

19. Tilläggsuppdrag för underlag till finansierings- och investeringsplan

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen ger tekniska förvaltningen uppdrag enligt redovisat förslag.

Uppdragen ska genomföras i samarbete med berörda verksamheter.

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen har gett ett uppdrag att ta fram en finansierings- och investeringsplan på längre sikt (10-15 år har diskuterats). Till planen behövs underlag om investeringar. För att lämna dessa underlag behöver det finnas vissa grundläggande principer och riktlinjer inom vissa områden. Syftet med dagens ärende är att diskutera och ge uppdrag för att ta fram dessa principer, riktlinjer och inriktningsbestämmelser.

Beslutsunderlag

Presentation som redovisas på sammanträdet

Ärendets behandling

Kommunstyrelsen gav följande uppdrag 2019-09-03, § 230:

Kommunstyrelsen ger kommundirektören i uppdrag att ta fram en finansierings- och investeringsplan på längre sikt. Det ska även finnas en rutin för revideringar av planen.

Uppdraget ska redovisas innan 2020-01-31.

Kommunstyrelsen 2020-03-31, § 36, beslutade att ärendet skulle utgå och istället tas upp på kommunstyrelsens sammanträde 2020-05-19.

Beslutet skickas till

- Tekniska förvaltningen
- Ekonomichef Tony Wahlberg
- Kommundirektör Peter Nyberg

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-

20. Information om arbetsgivarrelaterade frågor under coronakrisen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Information om Östhammars kommuns agerande i arbetsgivarrelaterade frågor under coronakrisen vad gäller personalförsörjning, hantering av smitta och sjukdom och arbetsmiljö.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1

21. Information från Arbetsförmedlingen

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Information från Arbetsförmedlingen om hur de jobbar med vår kommun när man saknar kontor på plats, och hur de förväntar sig framtida lokala förändringar.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-237

22. Information från Nyckeltalsinstitutet om resultatet av AVI och Jämix

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Med hjälp av Nyckeltalsinstitutet genomför vi två mätningar varje år, Attraktiv Arbetsgivarindex (AVI) samt Jämställdhetsindex (Jämix). Dessa två index ger oss svar på om vi är en attraktiv och jämställd arbetsgivare, om hur vi kan bli ännu bättre.

Både AVI och Jämix utgår från nio nyckeltal inom områdena attraktiv och jämställd, och ger oss ett viktigt underlag i vårt kompetensförsörjningsarbete, samt vilka frågor vi behöver satsa extra på. Resultaten är klara för presentation.

Beslutsunderlag

Attraktiv Arbetsgivarindex 2020 samt Jämställdhetsindex 2020.

Beslutet skickas till

- Samtliga nämnder
- Samtliga förvaltningschefer
- Marknad- och kommunikation
- Lednings- och verksamhetsstöd, HR.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-390

23. Anmälningssärende, Rapport från Upphandlingsenheten

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen har tagit del av rapporten.

Ärendebeskrivning

Föreligger rapport från upphandlingsenheten för perioden 2020-03-24 t o m 2020-05-12.

Beslutsunderlag

Rapport daterad 2020-05-12

Beslutet skickas till

Upphandlingsenheten

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-352

24. Anmälningssärende, Rapport om Östhammars kommuns internationella arbete 2019

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen har tagit del av rapporten

Ärendebeskrivning

Föreligger årlig rapport för kommunens internationella arbete 2019 till kommunstyrelsen med beskrivning av projekten, ekonomi samt nedlagd tid för tjänstemän och politiker.

Beslutsunderlag

Rapport bifogas samt sammanställning över nedlagd tid för politiker och tjänstemän

Beslutet skickas till

Stefan Edelsvärd - Internationell samordnare

Ulf Andersson - Samhällsbyggnadschef

Dnr KS-2020-1

25. Anmälningsärende, Redovisning av medborgarmotioner

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade § 136/2017 att införa tjänsten medborgarmotion som ersätter de befintliga delaktighetstjänsterna medborgarförslag och namninsamling.

Medborgarmotioner publiceras på kommunens webbplats för namninsamling. Om 1 % av de folkbokförda i kommunen skriver på lämnas medborgarmotionen för beredning. Om en medborgarmotion inte har fått underskrifter av 1 % av de folkbokförda efter sex månader plockas den ner.

Pågående namninsamlingar

KS-2020-348	Iordningställande av bouleplan på gammal lekplats
-------------	---

Namninsamlingar som uppnått underskrifter från 1 % av kommunens folkbokförda och lämnats till berörd nämnd och är under handläggning

KS-2019-739	Gör Marinvägen i Östhammar till kommunal badplats
KS-2020-78	In med Rättviksmodellen i Östhammars kommun!
KS-2020-349	En vacker, rolig och unik lekplats på Sjötorget
KS-2020-359	Fullständig cykelväg mellan Alunda-Gimo

Beslut fattade i nämnd sedan medborgarmotion infördes

KS-2018-782	Återinför dygnet-runt-bemannning på Östhammars brandstation
KS-2018-898	Återinför årskurs 4 och 5 på Ekeby skola
KS-2019-664	Inte avveckla nattis (barnomsorg på obekvämtid)
KS-2019-532	Gratis sommarlovsbusskort till alla skolungdomar

Kommunstyrelsen

Namninsamlingar som inte uppnått underskrifter från 1 % av kommunens folkbokförda efter sex månader sedan medborgarmotion infördes

KS-2018-198	Kommunen bör anställa en stadsarkitekt
KS-2018-816	Ändra styrelsesammansättningen i Östhammarshem
KS-2019-38	Förslag om lokalisering av nya förskolan i Östhammar
KS-2019-89	Utökad pendlarparkering i Alunda

Beslutsunderlag

Medborgarmotionerna finns tillgängliga via kommunens [webbplats](#).

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1
Dnr REV-2020-2

26. **Anmälningsärende, Svar på lekmannarevisionsgranskning av Hargs Hamn AB och Stiftelsen Östhammarshem**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

KPMG har på uppdrag av lekmannarevisorerna i Hargs Hamn AB och i Stiftelsen Östhammarshem genomfört en fördjupad granskning inom ramen för lekmannarevisionen. Granskningen har omfattat rutiner och processer kring verksamhets- och ekonomistyrning, uppföljning av intern kontroll, offentlighetsprincipen samt inköp och upphandling.

Kommunstyrelsen har fått granskningen för kännedom 2020-02-25, § 60.

Hargs Hamn AB och Stiftelsen Östhammarshem har yttrat sig över granskningen.

Beslutsunderlag

- Missiv och granskningsrapport
- Svar från Hargs Hamn AB
- Svar från Stiftelsen Östhammarshem

Beslutet skickas till

Revisionen: förtroendevalda och administrativt stöd KPMG

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-298

27. Anmälningssärende, IT-nämndens uppföljning av internkontrollplan 2019

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Tierps kommun har en internkontrollplan för alla sina verksamheter. IT-nämndens internkontrollplan följs upp löpande i den dagliga driften samt genom stickprovsförfarande.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag IT-nämnden 2020-03-20, § 3
- Internkontrollplan IT-nämnden 2019

Ärendets behandling

Beslut i IT-nämnden 2020-03-20, § 3

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-299

28. Anmälningssärende, Internkontrollplan IT-nämnden 2020

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Tierps kommun har en internkontrollplan för alla sina verksamheter. Komplement av internkontrollplan antas av it-nämnden och läggs som komplement till Tierps kommunstyrelses redan antagna internkontrollplan.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag IT-nämnden 2020-03-20, § 4
- Internkontrollplan 2020 Cassiopeia IT

Ärendets behandling

Internkontrollplanen har antagits i IT-nämnden 2020-03-20, § 4

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-344

29. Anmälningssärende, IT-nämndens svar på revisionsrapport

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Tierps kommun genomfört en granskning av kommunens anpassning till lagstiftningsförändringar. IT-nämnden har lämnat svar på granskningen.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag IT-nämnden 2020-03-20, § 6
- Svar på revisionsrapport - Granskning av kommunens anpassning till lagstiftningsförändringar

Ärendets behandling

Svaret har antagits i IT-nämnden 2020-03-20, § 6

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-301

30. Anmälningssärende, IT-nämndens delegationsordning

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

PwC har efter revision lämnat rekommendation till IT-nämnden att anta egen delegationsordning som tydliggör vilken omfattning av delegering som nämnden har rätt till.

Beslutsunderlag

- Protokollsutdrag IT-nämnden 2020-03-20, § 8
- IT-nämndens delegationsordning

Ärendets behandling

Delegationsordningen har antagits av IT-nämnden 2020-03-20, § 8

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-311

31. Anmälningssärende, Anteckningar från möte med Länsstyrelsen m.fl. med anledning av regeringsuppdrag om kapacitetsbrist för elnäten

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Länsstyrelsen i Uppsala län har fått ett regeringsuppdrag (tillsammans med länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland) att kartlägga effektsituationen i länet. Ett möte har genomförts 2020-04-02.

Beslutsunderlag

- Mötesanteckningar, Kommunmöte med anledning av regeringsuppdraget om kapacitetsbrist för elnäten
- Presentation, Uppdrag om kapacitetsbrist för elnäten: analysera förutsättningarna för en trygg elförsörjning
- Presentation från Vattenfall

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-323

**32. Anmälningssärende, Protokoll från styrelsemöte med
Östhammar Vatten AB inklusive preliminär budget
inklusive investeringar år 2021-2024**

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

Östhammar Vatten AB har haft styrelsemöte 2020-04-08 och behandlat preliminär budget inklusive investeringar år 2021-2024.

Beslutsunderlag

- Protokoll från styrelsemöte Östhammar Vatten AB 2020-04-08
- Missiv, Preliminär budget inklusive investeringar för Östhammar Vatten AB år 2021–2024

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-1**33. Anmälningssärende, inkomna handlingar och rapporter****Förslag till beslut**

Kommunstyrelsen tar del av informationen.

Ärendebeskrivning

	Organisation/Avsändare	Datum	Ärende/typ av handling
a	Brottsofferjouren i Uppsala	2020-03-17	Handlingar årsmöte och konstituerande möte
b	Stiftelsen Östhammarshem	2020-04-27	Avyttring fastigheten Harvik 4:50
c	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	2020-05-04	Räddningstjänst under höjd beredskap – RUHB: Vägledning som stöd för inledande planering och fortsatt utvecklingsarbete, Del 1
d	Slutförvarsenheten	2020-05-12	Aktuellt i slutförvarsfrågan 2020-05-19, Perioden 2020-03-31 – 2020-06-23

Beslutsunderlag

Handlingarna publiceras i arbetsrummet under fliken Anmälningssärende, inkomna handlingar och rapporter.

Kommunstyrelsen

Dnr KS-2020-39

34. Delegationsbeslut

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen godkänner redovisningen av delegationsbeslut

Ärendebeskrivning

	Beslutsdatum	Delegat	Ärende (numrering på handling i arbetsrum)
a	2020-04-22	Peter Nyberg	Beslut om ansökan om medel till utvecklingsprojekt för utvecklingsgrupp KS-2020-10:4
b	2020-03-26	Tony Wahlberg	Beslut att omsätta lån hos Kommuninvest om 50 000 000 kronor med kapitalbindning till och med 2020-05-12 och fast ränta 0,33 %, enligt offert från Kommuninvest daterad 2020-03-06
c	2020-01-20 – 2020-03-23	Inger Modig Lind	Beslut om att ej lämna ut allmän handling
d	2020-03-24 – 2020-05-11	Inger Modig Lind	Tilldelningsbeslut, avbrytanden och överprövningar
e	2019-12-05 – 2020-05-02	Inga-Lill Ericsson	Beslut i personalfrågor, barn- och utbildningsnämnden
f	2020-03-10 – 2020-05-06	Jenny Änggård	Beslut i personalfrågor, förskolan Marieberg
g	2020-03-10	Jenny Änggård	Beslut i personalfrågor, Tomtberga förskola
h	2020-03-02 – 2020-03-13	Ulrica Ericsson	Beslut i personalfrågor, Logårdens förskola
i	2020-03-10 – 2020-03-20	Jenny Änggård	Beslut i personalfrågor, Tomtberga förskola

Beslutsunderlag

Handlingarna publiceras i arbetsrummet under fliken Delegationsbeslut.

Regionfullmäktige i Uppsala län
Kommunfullmäktige i Enköping
Kommunfullmäktige i Heby
Kommunfullmäktige i Håbo
Kommunfullmäktige i Knivsta
Kommunfullmäktige i Tierp
Kommunfullmäktige i Uppsala
Kommunfullmäktige i Älvkarleby
Kommunfullmäktige i Östhammar
Försäkringskassan
Arbetsförmedlingen

Ansvarsfrihet för styrelsen i Samordningsförbundet Uppsala län

Samordningsförbundets revisorer har granskat förbundets verksamhet och årsredovisning för 2019 och tillstyrker att styrelsen och dess ledamöter beviljas ansvarsfrihet.

Samordningsförbundets medlemmar ska ta ställning till om förbundets styrelse beviljas ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2019. Förbundet emotser protokollsutdrag från ert fullmäktige/motsvarande så snart ärendet har behandlats hos er.

Protokollsutdrag skickas till:
Samordningsförbundet Uppsala län
Storgatan 27
751 85 Uppsala

alternativt via e-post till
info@finsam uppsala.se

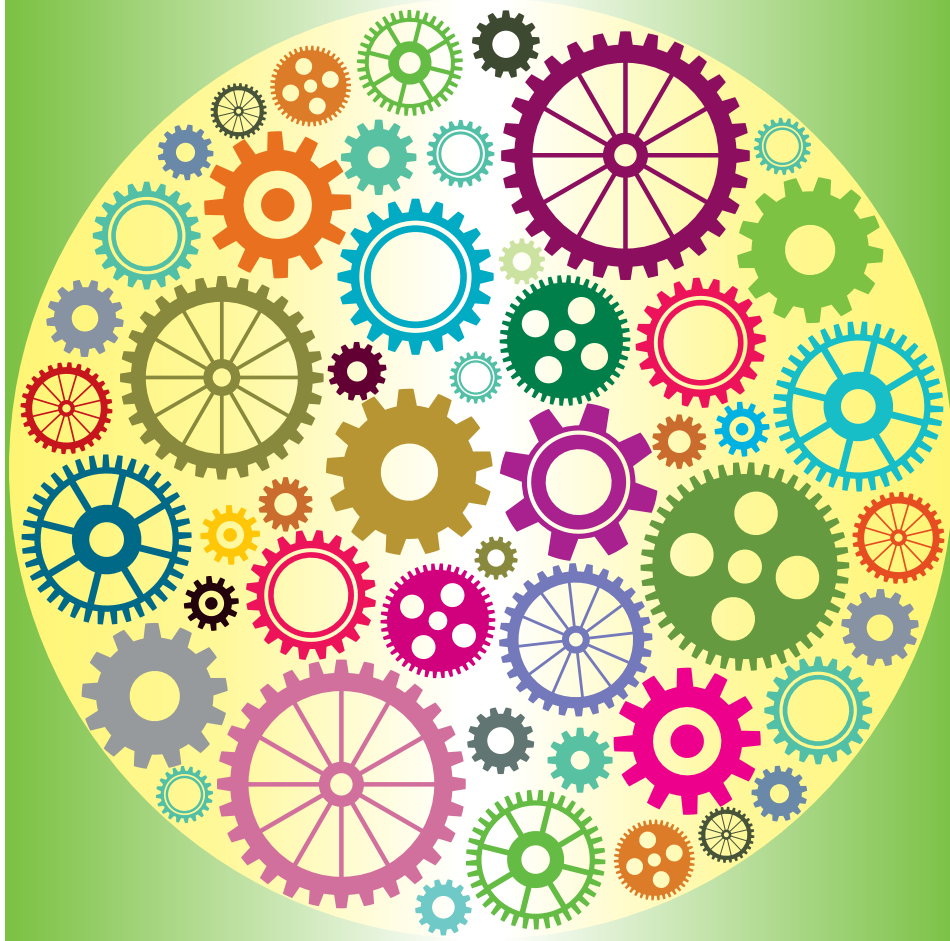
Bilagor:

- Årsredovisning 2019
- Revisionsberättelse 2019
- EYs årliga granskningsrapport 2019
- KPMG Revisorsberättelse 2019
- KPMG Revisionsrapport 2019

Hälsningar

Åsa Fichtel, Förbundschef
Samordningsförbundet Uppsala län

ÅRSREDOVISNING

2019

Innehåll

Ordföranden har ordet	4
Förvaltningsberättelse	5
Översikt över verksamhetens utveckling	5
Sammanfattning av perioden	6
Om Samordningsförbundet Uppsala län	7
Förbundets medlemmar	8
Styrelsen	8
Revisorer	9
Kansli och utvecklingsgrupper	9
Stöd till parterna för att underlätta samverkan	9
Fördelning av medel	10
Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning	11
Händelser av väsentlig betydelse	11
Styrning och uppföljning av verksamheten	12
Mål och utfall år 2019	12
Övriga aktiviteter	13
Uppföljning av insatser	14
Deltagare individinsatser	17
Avslutade insatser	17
Sammanfattande analys av utfallet	18
Uppföljning Internkontrollplan	19
Ekonomi/budget	19
Beslutsfattande/delegation/attest	19
Verksamhetsmål	19
Finansierade insatser	19
God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning	20
Budget och medelstildelning	20
Kapitalförvaltning	20
Väsentliga personalförhållanden	21
Förväntad utveckling	21
Ekonomisk redogörelse	21
Kommentar till årsredovisning 2019	21
Förtroendevalda och förvaltning	22
Resultaträkning	24
Balansräkning	25
Kassaflödesanalys	26
Redovisningsprinciper	27
Noter	28

Uppsala 2020-03-19

Mohamad Hassan
Förbundsordförande
Utsedd av
Uppsala kommun

Stefan Mörk
2:e vice ordförande
Utsedd av
Försäkringskassan

Peter Book
Utsedd av
Enköpings kommun

Roger von Walden
Utsedd av
Håbo kommun

Åsa Sikberg
Utsedd av
Tierps kommun

Lisa Norén
Utsedd av
Östhammars kommun

Annika Forssell
1:e vice ordförande
Utsedd av
Region Uppsala

Jimmy Algotsson
Utsedd av
Arbetsförmedlingen

Annika Krispinsson
Utsedd av
Heby kommun

Britt-Louise Gunnar
Utsedd av
Knivsta kommun

Inga-Lil Tegelberg
Utsedd av
Älvkarleby kommun

Ordföranden har ordet

Ny styrelse

Sedan 1 april har en ny styrelse tillträtt. Det är ett intressant och viktigt uppdrag för oss i styrelsen att skapa förutsättningar för samverkan så att de som står längst från arbetsmarknaden har möjlighet att ta sig vidare mot egen försörjning. Under året har vi haft möjlighet att delta i utbildning både från kansliet och Nationella rådet, allt för att kunna ta sig an utmaningarna så bra som möjligt. Den inslagna inriktningen med fokus på individinsatser som vi fortsatt med under året har gett effekt.

Många kommer vidare till arbete

Vår positiva utveckling fortsätter där en stor mängd individer fått stöd via oss. I förbundet jobbar vi för att insatser ska vara jämställda och ungefär lika många män som kvinnor har fått stöd via någon av våra insatser. Vi har under året finansierat 22 insatser över hela länet, varav 6 har avslutats. Det är en stor spridning över länet och insatser finns i alla kommuner och många av våra parter är involverade i flera insatser.

Under året har förbundets medel bidragit till att stötta 1 057 deltagare mot arbete via någon av de finansierade individinsatserna.

Totalt 701 individer har skrivits ut från individinriktade insatser under året. Av dessa har 73 % (59 % män och 41 % kvinnor) gått till arbete och/eller studier i olika sysselsättningsgrad efter avslutad insats.

Vi har även igång ett antal strukturinsatser och dessa har också visat goda resultat.

Merparten av vårt tidigare överskott i förbundet är nu borta, helt enligt förbundets ambition, ett mycket gott resultat som visar att våra pengar jobbar i våra finansierade insatser.

Det känns mycket spännande att jag som ordförande och som en del av styrelsen får följa alla våra insatser och dess utveckling, allt för att uppnå en effektiv resursanvändning.

Vi tar sikte mot målet

Att på ett så resurseffektivt sätt som möjligt skapa förutsättningar för de som står allra längst från arbetsmarknaden att kunna vara delaktiga i samhället är vårt övergripande mål. Samordningsförbundets insatser är även viktiga för att nå social hållbarhet och förverkliga Agenda 2030. Genom den samverkan som vi möjliggör är vi på god väg framåt. Jag känner mig stolt för det resultat som våra fina insatser har åstadkommit under året och ser med spänning på kommande arbete.

Mohamad Hassan

Ordförande i Samordningsförbundet Uppsala län

Förvaltningsberättelse

Översikt över verksamhetens utveckling

Översikt av verksamheten, jämförelse 2 år*

	År 2019	År 2018
Intäkter	22 262	22 026
Kostnader	24 828	23 057
Resultat	- 2 566	- 1 031
Soliditet 1)	54 %	65 %
Kassalikviditet 2)	217 %	283 %
Antal anställda 3)	4	5
Personalomsättning 4)	22 %	60 %
Sjukfrånvaro 5)	2,02 %	2,03 %

* På grund av de nya redovisningsreglerna så blir resultat jämfört med tidigare år än ovan ej jämförbara. På sikt så byggs denna översikt ut på nytt och målet är att kunna visa en 5 års översikt. År 2018 är här justerat enligt de nya redovisningsprinciperna.

- 1) Soliditet definieras som eget kapital dividerat med totalt kapital. Beskriver förbundets långsiktiga betalningsförmåga.
- 2) Kassalikviditet definieras som omsättningstillgångar dividerat med kortfristiga skulder. Beskriver förbundets kortsiktiga betalningsförmåga.
- 3) Antal anställda avser antal heltidstjänster avrundat till närmsta heltal.
- 4) $\text{Personalomsättning} = (\text{slutat} + \text{bytt tjänst}) / ((\text{antal anställda innevarande år} + \text{föregående år}) / 2)$
- 5) Sammanlagd sjukfrånvaro i relation till ordinarie arbetade timmar.

Sammanfattning av perioden

Måluppfyllelse

De sammantagna resultaten i årsredovisningen visar att Samordningsförbundet har uppfyllt sitt uppdrag att stödja medlemmarnas arbete att förbättra för individer i behov av samordnad arbetslivsinriktad rehabilitering att närma sig eller nå egen försörjning.

Inriktning och måluppfyllelse

Förbundet har för året prioriterat insatser enligt fördelningen individ 60 %, därefter struktur 30 % och slutligen mot kompetenshöjande insatser 10 %.

Prioriteringen har varit ett riktmärke för beviljade ansökningar och utfallet ligger budgetmässigt väl i linje med prioriteringen där: 65 % är insatser riktade mot individ, 34 % är insatser mot struktur och 1 % är riktad mot kompetenshöjande insatser.

Under året har förbundets individinsatser stöttat 1 057 deltagare som är registrerade med personuppgifter i uppföljningssystemet SUS.

Av de 1 057 registrerade deltagarna är:

- 45 % kvinnor och 55 % män
- 48 % yngre än 30 år, varav 39 % är kvinnor och 61 % är män
- 24 % har haft offentlig försörjning i mer än 3 år, varav 52 % är kvinnor och 48 % är män
- 34 % har grundskoleexamen som högsta avslutade utbildningsnivå, varav 40 % kvinnor och 60 % män)
- 23 % har någon form av eftergymnasial utbildning varav lika stor andel kvinnor som män.

Totalt 701 individer har skrivits ut från individinriktade insatser under året. Av dessa har 73 % (59 % män och 41 % kvinnor) gått till arbete och/eller studier i olika sysselsättningsgrad efter avslutad insats.

Bland de förrehabiliterande insatserna som syftar till att ha en plan för vidare rehabilitering så ligger resultatet på ett genomsnitt av 90 %.

Förbundet har arbetat med en modell, Ekofin, för att kunna visa utebliven offentlig försörjning för de individer som fått stöd via finansierade insatser. Beräkningar visar att för de individer som fått stöd och skrivits ut under året så generar detta en utebliven försörjning om drygt två miljarder fram till pension om dessa individer fortsätter vara på arbetsmarknaden. Om de bara arbetar till 40 % så är det ändå en utebliven försörjning om drygt en miljard kronor fram till 65 års ålder.

Ekonomi

För år 2019 är verksamhetsresultatet -2 574 tkr och resultatet efter finansiella poster är -2 566 tkr.

Det tidigare upparbetade överskottet har minskat till 6 184 tkr.

Insatserna nyttjar 91 % av beviljad budget, justerad för inlämnade avvikelser.

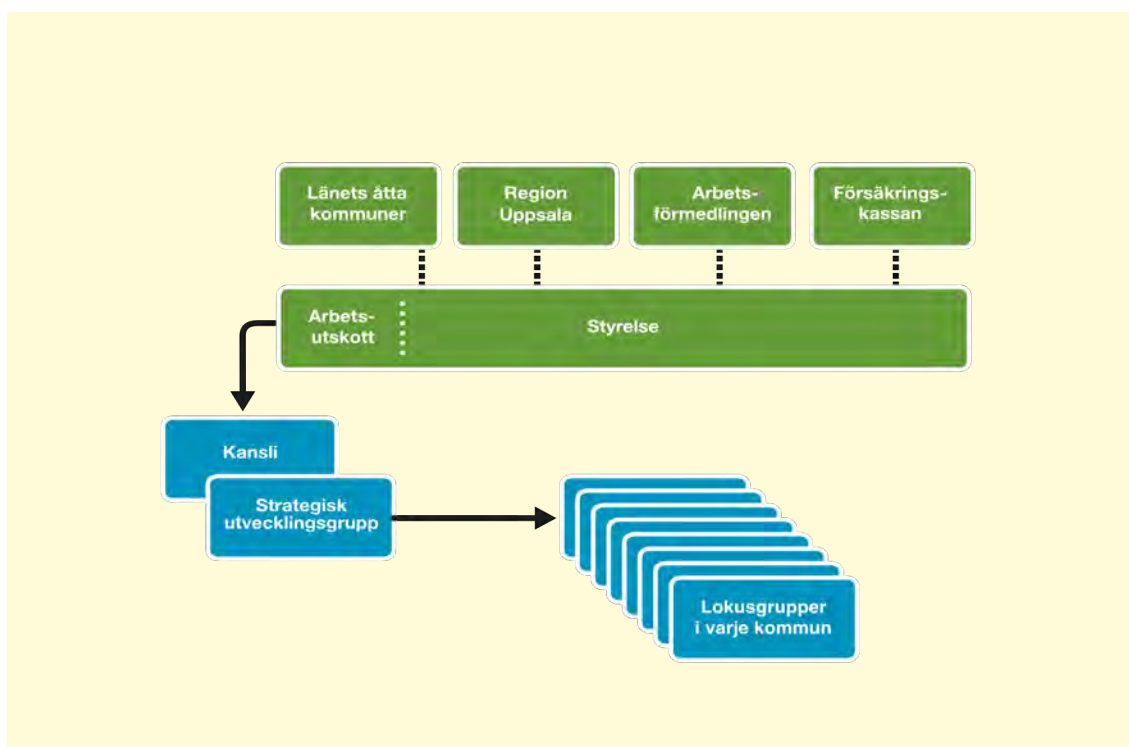
Om Samordningsförbundet Uppsala län

Syftet med Samordningsförbundets verksamhet är att genom finansiell samordning underlätta och förbättra möjligheterna för de individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser så att dessa ska kunna förbättra sin förmåga att utföra ett förvärvsarbete och därigenom utveckla förutsättningarna till egen försörjning.

Förbundet ska främja samverkan och underlätta en effektiv resursanvändning inom rehabiliteringsområdet mellan försäkringskassa, arbetsförmedling, region och länets kommuner.

Samordningsförbundet verkar med stöd av Lag om finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (SFS 2003:1210). Även förbundsordningen reglerar förbundets arbete. I förbundsordningen regleras följande; medlemmar, ändamål, styrelsens sammansättning, hur ledamöter utses, mandatperioder, vilka uppgifter styrelsens har, personal, revisorer, styrning och insyn. Förbundsordningen beslutas av ingående parter högsta beslutande organ, det vill säga kommunfullmäktige eller motsvarande hos övriga parter. Även flera styrdokument antagna av förbundet finns och styr verksamheten.

Parterna har valt att jobba med lokala utvecklingsgrupper (lokusgrupper) i samtliga åtta kommuner. Dessa syftar till att skapa hållbarhet i ett samverkansperspektiv, se organisationsskiss över förbundet nedan.

Förbundets medlemmar

Medlemmar i Samordningsförbundet Uppsala län är kommunerna Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Tierp, Uppsala, Älvkarleby samt Östhammar, Region Uppsala, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Styrelsen skall hålla förbundsmedlemmarna underrättade om den allmänna planläggningen av förbundets verksamhet samt om frågor av större ekonomisk eller organisatorisk betydelse. Denna information har bland annat framförts via samråd som har skett två gånger under året, där högsta politiska ledningen i kommuner och regioner samt högsta ledningen hos statens medlemmar bjudits in i anslutning till Regionalt forum. Samtliga parter har varit närvarande.

Samtliga parter har även fått erbjudande om att Samordningsförbundet kan komma till dem för att prata om verksamheten. Besök har genomförts vid kommunstyrelsens arbetsutskott i Tierps och Älvkarleby kommuner och vid kommunstyrelsen i Håbo kommun samt hos Arbetsmarknadsnämnden i Uppsala kommun och Regionrådsberedningen Region Uppsala. Utöver dessa forum informeras om verksamheten i samband med Strategisk utvecklingsgrupp, lokusgrupper, styrgrupper, nätverksgrupper och seminarier.

Styrelsen

Förbundets styrelse består av elva ordinarie ledamöter och elva ersättare som utses av medlemmarna själva. Styrelsen är ytterst ansvarig för verksamheten i förbundet. De sätter mål och inriktning kring vad de vill att förbundet ska prioritera i sin finansiering av insatser, men har inte något linjeansvar mot parterna. Det är varje medlem som väljer om de vill söka medel från förbundet. Alla insatser genomförs av parterna i ordinarie verksamhet, utifrån de behov de har identifierat på hemmaplan och i samverkan med övriga parter. Styrelsen består av lokalt utsedda politiker från kommun och region. Från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är det chefer, vilka myndigheterna själva har utsett, som ingår. Under året har styrelsen sammanträtt vid fem tillfällen. Arbetsutskottet har haft sex möten under året.

Styrelsen har från 1 april år 2019 bestått av

	Ordinarie ledamöter	Ersättare
Uppsala	Mohamad Hassan (L), ordförande	Robin Kronvall (M)
Region Uppsala	Annika Forssell (MP) 1: e vice ordförande	Vivianne Macdisi (S)
Försäkringskassan	Stefan Mörk 2: vice ordförande	Karolina Eriksson
Arbetsförmedlingen	Jimmy Algotsson <i>Lars Ahlstrand</i> 2019-04-01–2019-09-11	Martina Apell <i>Erland Fischer</i> 2019-04-01–2019-09-11
Enköping	Peter Book (M)	Solweig Eklund (S)
Heby	Annika Krispinsson (C)	Margaretha Gadde Jennische (M)
Håbo	Roger von Walden (M)	Inger Wallin (S)
Knivsta	Britt-Louise Gunnar (S)	Dag Dacke (KN.NU)
Tierp	Åsa Sikberg (M)	Viktoria Söderling (S)
Älvkarleby	Inga- Lil Tegelberg (S)	Gunn Johansson (C)
Östhammar	Lisa Norén (S)	Pär-Olov Olsson (M)

Revisorer

Revisorerna inom förbundet har till uppgift att granska styrelsen och om verksamheten bedrivits på ett ändamålsenligt och effektivt sätt, samt om det finns fungerande interna kontrollsystem. Samordningsförbundets medlemmar utser förtroendevalda revisorer. För verksamhetsåret 2019 har två revisorer för kommunernas och Region Uppsalas räkning utsetts, Knut Rexed som är ordförande samt Cecilia Forss som biträdes av Ernst & Young. De statliga myndigheterna, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har anlitat KPMG att granska förbundet.

Kansli och utvecklingsgrupper

Samordningsförbundets kansli består av en förbundschef, en verksamhetsutvecklare, en ekonom och en administratör. Sedan 1 september finns en projektanställd person för att skapa en utbildning med inriktning på stöd till arbetsgivare. Syftet är att de ska rustas och förberedas för att våga och vilja ta emot och rekrytera individer som har ett större behov av stöd. Projektet ägs av förbundet och pågår under två år. Kansliet, under ledning av förbundschefen bereder ärenden till styrelsen, verkställer beslut, säkerställer att ansökningar bereds enligt förbundets styrdokument samt utifrån lagstiftning. Vidare fungerar kansliet som stöd till förbundets utvecklingsinriktade arbete gentemot parterna. Kansliet deltar som adjungerade vid styrgrupper eller motsvarande men har ingen styrande roll i dessa. Det är parterna som själva leder sin samverkan och förbundet stödjer genom sin närvaro samt via finansiering de insatser som parterna har sökt medel för.

Lokala utvecklingsgrupper finns i alla kommuner. Det är parterna som valt att driva sin samverkan genom dessa. Styrelsen har genom sina satta mål och inriktning talat om att de uppmuntrar parternas initiativ till samverkan. Kansliet deltar som adjungerade vid lokusgruppernas möten och stödjer deras samverkan både på strategisk nivå samt om parterna önskar stöd även på operativ nivå för att möjliggöra att ansökningar till styrelsen görs samt att dessa uppfyller de krav som satts upp för ansökningar.

En strategisk utvecklingsgrupp finns där utvecklingsfrågor diskuteras tillsammans med parterna. Syftet är att i denna grupp diskutera frågor som är aktuella för samtliga lokusgrupper, exempelvis kring gemensamma behov nu och framåt, kompetensutveckling, samt utbyta erfarenheter. Gruppen ska både fungera som stöd för förbundschefen men också fylla ett stöd för att underlätta parternas samverkan. Minst en part från respektive lokusgrupp deltar och samtliga parter är representerade.

Samordningsförbundet är sedan flera år medlem i Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS) och förbundschefen deltar regelbundet i aktiviteter inom detta forum. Förbundschefen men även verksamhetsutvecklare har kontinuerlig kontakt med förbundschefer, samordnare och verksamhetsutvecklare från andra samordningsförbund för att utbyta erfarenheter och diskutera aktuella frågor.

Stöd till parterna för att underlätta samverkan

Kansliet bistår med motivation, kunskapshöjande seminarier och praktiskt stöd till parterna för att underlätta att ansökningar görs i enlighet med av styrelsen uppsatta mål och inriktning och att samverkanskompetensen ökar.

Kansliet erbjuder också nätverk och operativt stöd för insatsansvariga (projektledare) för att stödja dessa i deras uppdrag. Kansliet ansvarar även för att följa upp beviljade insatser och redovisa detta löpande till styrelsen.

Kansliet kommer även fortsättningsvis att delta i olika nätverk för att stödja samverkan. Ett sådant är Forum för inkluderande arbetsmarknad (FIA) där parterna har möjlighet att söka stöd inför ansökningar till ESF.

Fördelning av medel

Förbundet har för året prioriterat insatser mot individ, därefter struktur och slutligen mot kompetenshöjande insatser.

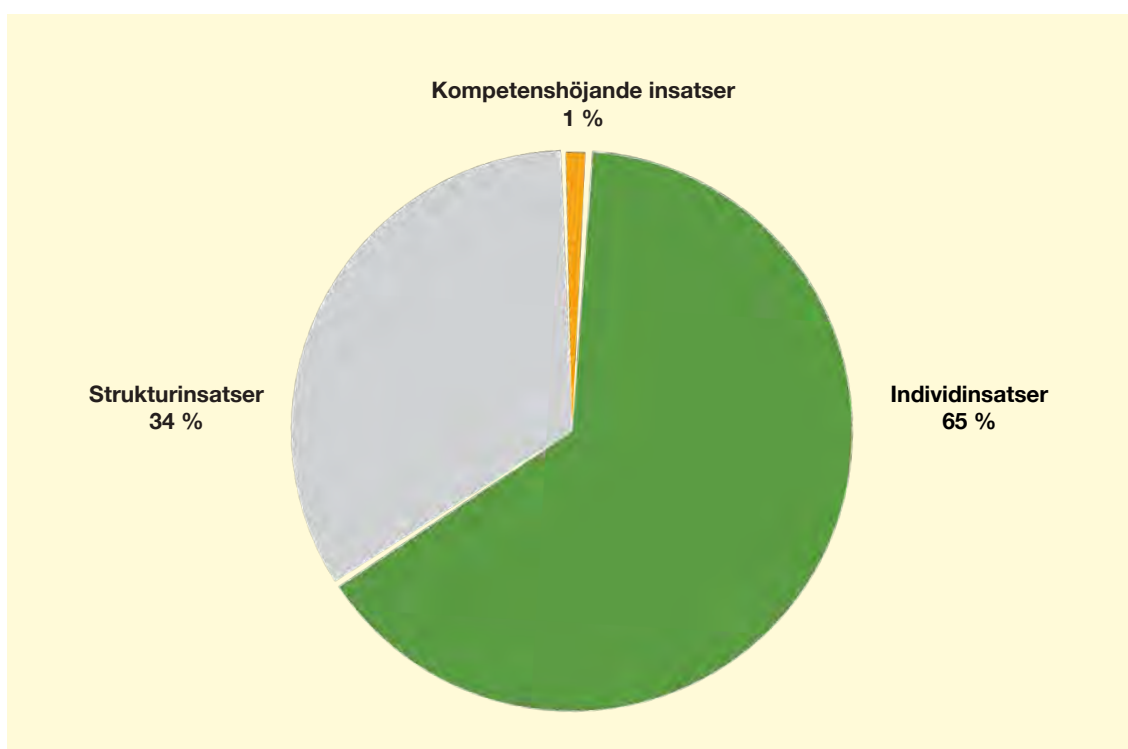
Ambitionen har varit att fördelning ska ske utifrån

60 procent individ

30 procent struktur

10 procent kompetenshöjande insatser.

Prioriteringen har varit ett riktmärke för beviljade ansökningar och utfallet ligger budgetmässigt väl i linje med prioriteringen där: 65 % är insatser riktade mot individ, 34 % är insatser mot struktur och 1 % är riktad mot kompetenshöjande insatser.

Viktiga förhållanden för resultat och ekonomisk ställning

Från och med räkenskapsåret 2019 tillämpas lagen om kommunal bokföring och redovisning (LKBR 2018:597) som innebär att Årsredovisning och Delårsrapport till delar fått en ny struktur.

Dessutom tillämpas nya redovisningsprinciper från och med räkenskapsår 2019.

Finansiella instrument skall redovisas till verkligt värde (marknadsvärde) och innebär att dessa tillgångar omräknats från anskaffningsvärde till verkligt värde. Detta innebär att de finansiella omsättningstillgångarna har ökat med orealiserat resultat och eget kapital har ökat med motsvarande belopp. Förändringar i orealiserat resultat påverkar resultatet i perioden.

Vad gäller omvärlden så har utvecklingen på arbetsmarknaden och konjunkturen varit stark under ett flertal år. Nu förväntas konjunkturen mattas av vilket med stor sannolikhet kommer att innebära en svagare arbetsmarknad som följd. Kommunerna och Regionen går hårdare tider till mötes vilket märkts av under år 2019. Detta kombinerat med stora omstruktureringar och minskade anslag inom Arbetsförmedlingen innebär sannolikt att fler individer kommer att riskera att stå utanför arbetsmarknaden och därmed öka belastningen på framförallt kommunerna. Sämre ekonomi och fler utanför arbetsmarknaden kan påverka vad kommuner, regioner och arbetsförmedling behöver lägga kraft på och därmed även ge konsekvenser för Samordningsförbundets verksamhet.

Händelser av väsentlig betydelse

Arbetsförmedlingens omstrukturering under perioden har inneburit utmaningar i samverkan genom att de dragit in resurser kopplade till insatser kopplade till förbundet. För förbundets del har det inneburit att vissa personella resurser som Arbetsförmedlingen tidigare har egenfinansierat inte längre kunnat bekostas av dem själva. I några fall har de ansökt om medel från förbundet för att täcka upp personella resurser inom några insatser för att insatsen ska kunna fortgå. Omorganiseringen har även inneburit lägre aktivitet från Arbetsförmedlingen för att starta upp nya insatser.

Styrning och uppföljning av verksamheten

Mål och utfall år 2019

Mål: Finansierade insatser

Insatserna bidrar till att individer förbättrar sina möjligheter att komma in på eller närma sig arbetsmarknaden.

Resultatmål:

I de insatser som syftar till arbetsåtergång ska minst 31 procent ha kommit i arbete eller studier (motsvarar riksnittet för år 2017).

I de insatser som syftar till förrehabilitering ska minst 80 procent av individerna ha en plan för vidare rehabilitering.

Uppföljning:

Uppföljning har skett genom att respektive insats registrerat individdata på deltagare i insatserna i SUS¹. Förbundet har tagit ut data månadsvis för att följa utvecklingen. Eventuella avvikelser har rapporterats av respektive insats enligt överenskommelse. Redovisning från styrgrupp sker genom kvartalsrapportering.

Utfall:

Totalt har 701 individer avslutats från insatser med individinriktning under perioden och av dessa har 73 % gått till arbete och/ eller studier. Uppdelat på kvinnor och män är det 41 % kvinnor och 59 % män som gått vidare till arbete och/eller studier. De insatser som syftar till förrehabilitering och som har redovisat andel individer med plan för vidare rehabilitering ligger på ett genomsnitt på 90 % av deltagare som har en planering.

Status: Målet är nått!

Mål: Vara en arena för kompetenshöjande aktiviteter samt strukturinsatser

Samordningsförbundet ska vara en arena för ökad kunskap och samverkanskompetens hos medlemmarna.

Resultatmål:

- Minst 2 aktiviteter som syftar till att öka kunskapen om arbetsgivarperspektivet.
- Minst 5 aktiviteter ska genomföras med syfte att öka parternas samverkanskompetens under år 2019.

Uppföljning:

Antalet genomförda aktiviteter med ovanstående syfte samt antalet medarbetare som nåtts.

Kommentar:

Förbundet har bjudit in insatsansvariga och medarbetare i de insatser som finansieras av förbundet till 7 seminarier och en teaterföreläsning under år 2019. Dessutom har en utbildningsdag i SUS för insatsansvariga arrangerats.

Utfall:

Under året har kansliet arrangerat tre seminarier med syfte att öka kunskapen om arbetsgivarperspektivet. Därutöver har fyra seminarier med fokus på kompetenshöjande insatser kring området arbetslivsinriktad rehabilitering arrangerats samt en teaterföreläsning. Parterna har också bjudits in till en utbildningsdag i SUS. Totalt 265 medarbetare och andra intressenter hos parterna har fått ta del av dessa insatser under året.

Status: Målet är nått!

Mål: Vara en utvecklingsarena för att följa nyttan av insatserna inom samordningsförbundet.

Modell för att mäta de ekonomiska vinsterna av finansiell samordning. Kunna visa de ekonomiska effekterna av insatser finansierade av förbundet.

Resultatmål:

En modell ska ha tagits fram för att följa den ekonomiska nyttan av genomförda insatser.

Uppföljning:

Ekofin

Kommentar:

Mäts genom att beräkna utebliven offentlig försörjning enligt vår utvecklade modell (Ekofin) för samtliga individer som fått insats som är finansierad av förbundet. Helårsekvivalenter används för att bestämma en kostnad. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, det vill säga två personer som varit arbetslösa ett halvår var blir en helårsekvivalent.

Utfall:

Helårsekvivalenten 134 000 kr (genomsnitt i Uppsala län) användes vid mätning av inskrivna individer under året. Den beräknade besparingen för gruppen under deras återstående yrkesverksamma år fram till pension innebär stora besparingar, totalt 2 582 mkr om individerna arbetar 100 %. Om antagande att målgruppen endast arbetar i en omfattning av 40 % ligger besparingen ändå på 1 033 mkr fram till pensionsåldern.

Status: Målet är nått!

¹ SUS. Sektorsövergripande system för Uppföljning av finansiell Samordning.

Övriga aktiviteter

Nätverk för insatsansvariga

En gång i månaden anordnar Samordningsförbundet ett nätverk för insatsansvariga (projektledare) inom insatser beviljade av förbundet. Syftet med nätverket är att ge insatsansvariga stöd i sina uppdrag samt möjlighet att regelbundet träffa andra i samma roll. Dessutom får de löpande information kring förbundets önskemål och process, till exempel gällande SUS, uppföljning av mål och dylikt. Det är också möjligt för insatsansvariga att lämna önskemål om kompetenshöjande aktiviteter eller teman för dessa nätverk. Totalt tio möten har genomförts under året och i genomsnitt deltar tio insatsansvariga per möte.

Forum för inkluderande arbetsmarknad

Förbundet ingår en gång i månaden i ett nätverk, Forum för inkluderande arbetsmarknad, FIA. Syftet är att samla länets resurser för att genomföra gemensamma ansökningar till ESF samt att utbyta erfarenheter kring tillväxt och arbetsmarknad i länet. Nätverket leds av Region Uppsala. Förbundet erbjuder möjlighet till finansiellt processtöd om parterna väljer att göra ansökningar.

Seminarier och temadagar

Förbundet strävar efter att vara lyhörda kring de behov och önskemål gällande kompetensutveckling som finns hos parterna. Under året har sju kompetenshöjande insatser arrangerats, varav tre med temat arbetsgivarperspektivet. Sammanlagt har 265 personer tagit del av de aktiviteter som genomförts under år 2019.

Två av seminarierna, ”Sysselsättning och social rättvisa” samt ”Familjelyftet” arrangerades i samarbete med Region Uppsala FoU Socialtjänst. Seminarierna fokuserade på såväl vetenskap som på praktik och båda tillfällena var välbesökta.

Det tredje seminariet ”Vägen till arbetsgivarna” var inriktat på arbetsgivarperspektivet med utgångspunkt i forskning.

Under året bjöds också parterna in till teaterföreställningen ”Skuggsyskon”, som belyser hur det är att vara anhörig till någon med funktionsnedsättning.

En utbildningsdag i SUS arrangerades under våren där åtta personer från de pågående insatserna deltog. Under hösten arrangerades sammanlagt fyra seminarier. Ett handlade om arbete och återhämtning och genomfördes i samarbete med två IPS-verksamheter i länet. Det andra seminariet handlade om hur man bemöter rättshaveristiskt beteende vilket var välbesökt. De övriga två seminarierna utgick från ett arbetsgivarperspektiv och där bland annat ”Mentorskap” från Göteborg kom och berättade om sin utbildning för arbetsgivare. Vid ett annat tillfälle hade en verksamhet från Sandvikens kommun bjudits in för att berätta om sitt arbete.

Arbetsgivarstöd

Sedan september månad har förbundet startat upp ett arbete för att skapa en utbildning med inriktning på stöd till arbetsgivare. Syftet är att rusta och förbereda dem för att våga och vilja ta emot och rekrytera individer som har ett större behov av stöd.

Under hösten har fokus legat på att kartlägga behov och identifiera andra parter erfarenheter. Det har genomförts 31 olika intervjuer och samtal med förbundets parter, arbetsgivare, Uppsala universitet och andra aktörer för att synliggöra arbetet och inhämta synpunkter på hur utformning av insatsen bäst kommer till nytta för individerna.

En referensgrupp med deltagare från flera av förbundets parter har träffats vid två tillfällen under hösten för att diskutera insatsen. Två seminarietillfällen har anordnats med arbetsgivarfokus. Det ena med två arbetsgivare som berättade om sina strategier för rekrytering tillsammans med Samordningsförbundet Göteborg som presenterade sin arbetsgivarutbildning, Mentorskap. Vid det andra seminarietillfället presenterade Sandvikens kommun sitt arbete med att hjälpa utrikes födda personer till praktik och arbete.

Kompetenshöjande insatser:

IPS: Knivsta kommun och Arbetsförmedlingen sökte gemensamt kompetenshöjande medel för deltagande i en IPS-utbildning.

Skalning: Uppsala kommun och Arbetsförmedlingen sökte gemensamt medel för deltagande i en utbildning i Scaling ”skalning”, genomförd av Uppsala universitet i hur man tillvaratar hållbara resultat.

Hållbara arbetsplatser-hållbart arbetsliv: Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan sökte gemensamt medel för att genomföra ett seminarium för arbetsgivare på temat hållbart arbetsliv. Detta har ännu inte genomförts och har skjutits på framtiden.

Processarbete inför implementering i Ung Intro och flerpårtssamverkan: Uppsala kommun, tillsammans med Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Region Uppsala förberedde och planerade tillsammans med Uppsala universitet inför implementeringsprocessen i projekt Ung Intro. Detta resulterade i en gemensam övergripande styrningsmodell rörande implementering för parterna och fortsätter genom insatsen implementering av flerpårtsrutin.

Progressionsteam sfi: En tilläggsansökan beviljades för att genom en kompetenshöjande insats genomföra flertalet workshops och studiebesök. Detta som ett led i att samla erfarenheter och starta processer kring metoder att arbeta med målgruppen samt för kompletterande kunskaps- och faktainhämtning.

Uppföljning av insatser

Under perioden har Samordningsförbundet helt eller delvis finansierat insatserna i Tabell 1 (sid 15). Insatserna följs upp kvartalsvis genom en framtagen mall riktad till styrgrupperna samt månadsvis genom utdrag ur SUS (Sektorsövergripande system för uppföljning av samverkan och finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet).

Tabell 1: Insatser under 2019						
Insats	Samverkanspart	Insatsperiod	Insatsen ligger i fas gällande uppsatta mål	Styrgruppsmöten enligt avtal	Vakanser SOF-medel	Inkomna avvikelser
Enköping, Stöd till arbete med modellen IPS	Enköpings kommun och Region Uppsala	2018-01-01 -2020-04-30	Ja	Ja*	Nej	Ja
Enköping, Jobbcentrum - Ung, Jobbcentrum – Rehab	Enköpings kommun och Arbetsförmedlingen	2018-01-01 - 2020-12-31	Ja	Ja	Nej	Nej
Heby, Individstöd i samverkan	Heby kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-01-01 -2020-12-31	Ja	Ja*	Nej	Nej
Håbo, Framsteget	Håbo kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-01-01 -2020-12-31	Ja	Ja*	Ja	Nej
Knivsta, En väg in – flera vägar ut	Knivsta kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-01-01 -2021-12-31	Ja	Ja	Ja	Ja
Tierp, Samordnare/part-samordnare	Tierps kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-04-09 -2020-04-08	Ja	Ja	Nej	Ja
Tierp, Språkstödsledare	Tierps kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-09-01 -2020-06-30	Ja	Ja	Nej	Nej
Uppsala, Extratjänster	Uppsala kommun och Arbetsförmedlingen	2018-01-01 -2020-02-20	Ja, målen uppnådda	Ja	Nej	Ja
Uppsala, Ung Intro	Uppsala kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-05-21 -2020-08-31	Ja, målen har justerats enligt avvikelse	Ja*	Nej	Ja
Uppsala, Samverkan Gottsunda	Uppsala kommun, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan	2018-06-15 -2020-06-30	Ja, efter justerad tidsplan	Ja	Ja	Ja
Uppsala, Progressions-team sfi	Uppsala kommun och Arbetsförmedlingen	2018-11-01 2020-06-30	Ja	Ja	Ja	Ja
Älvkarleby, Lokussamordnare	Älvkarleby kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-04-01 -2021-03-31	Ja	Ja*	Nej	Nej
Älvkarleby, Ungdomscoach	Älvkarleby kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-04-01 2021-02-28	Ja, målen har justerats enligt avvikelse	Ja	Ja	Ja

Tabell 1: Insatser under 2019 (forts)						
Insats	Samverkanspart	Insatsperiod	Insatsen ligger i fas gällande uppsatta mål	Styrgruppsmöten enligt avtal	Vakanser SOF-medel	Inkomna avvikelser
Östhammar, Bryggan	Östhammar kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-03-01 -2021-08-31	Ja	Ja	Ja	Ja
Studie REKO Ortopedmottagningen	Region Uppsala, Försäkringskassan	2019-07-01 -2021-06-30	Ja	Ja	Nej	Nej
Tierp, Växtverket	Tierps kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2019-09-01 -2021-12-31	Ja	Ja	Nej	Nej
Avslutade insatser under 2019: Redovisas separat under rubriken "Avslutade insatser"						
Processtöd för reko	Region Uppsala, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan	2017-04-01 -2019-03-31				
Samhällsorientering i Uppsala län	Kommunerna Uppsala, Östhammar, Heby, Tierp, Älvkarleby, Knivsta samt Arbetsförmedlingen	2017-05-01 -2019-09-30				
GESAM	Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen	2017-04-01 -2019-12-31				
Knivsta, Ungdomssatsningen	Knivsta kommun och Arbetsförmedlingen	2017-01-01 -2019-12-31				
Älvkarleby, ASF	Älvkarleby kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-01-01 -2019-12-31				
Uppsala, Strategiskt utvecklingsarbete/Lokus-samordnare	Uppsala kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Uppsala	2018-01-01 -2019-12-31				

Deltagare individuinsatser

Under året har förbundets individuinsatser stöttat 1 057 deltagare som är registrerade med personuppgifter i uppföljningssystemet SUS.

Av de 1 057 registrerade deltagarna är:

- 45 % kvinnor och 55 % män
- 48 % yngre än 30 år, varav 39 % är kvinnor och 61 % är män
- 24 % har haft offentlig försörjning i mer än 3 år, varav 52 % är kvinnor och 48 % är män
- 34 % har grundskoleexamen som högsta avslutade utbildningsnivå, varav 40 % kvinnor och 60 % män
- 23 % har någon form av eftergymnasial utbildning varav lika stor andel kvinnor som män.

Totalt 701 individer har skrivits ut från individinriktade insatser under året. Av dessa har 73 % (59 % män och 41 % kvinnor) gått till arbete och/eller studier i olika sysselsättningsgrad efter avslutad insats.

Avslutade insatser

Processtöd för hälso- och sjukvårdens rehabiliteringskoordinatorer (reko)

Insatsägare: Region Uppsala.

Samverkansparter: Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan

Insatsen pågick under två år och avslutades 2019-03-31. Insatsen var av strukturell karaktär där den angivna målgruppen var hälso- och sjukvårdens rehabiliteringskoordinatorer. Det övergripande målet om att rehabiliteringskoordinatorerna skulle vara nöjda med processtödet insatser och anse sig ha fått ökad kunskap i linje med sin uppdragsbeskrivning anses uppfyllt vid insatsens avslut.

Samordnad och utökad Samhällsorientering i Uppsala län

Insatsägare: Uppsala kommun

Samverkansparter: Knivsta kommun, Östhammars kommun, Tierps kommun, Älvkarleby kommun, Heby kommun och Arbetsförmedlingen

Insatsen pågick under drygt två år med förlängning och avslutades 2019-09-30. Syftet med insatsen var att skapa en central samordnande verksamhet med säte i Uppsala för att öka kvaliteten på samhällsorientering i Uppsala län. Vidare var syftet att fler personer skulle erbjudas samhällsorientering med utökad hälsoinformation på modersmål så tidigt som möjligt i etableringsprocessen för att underlätta och bidra till en snabbare etablering i samhället. Det övergripande syftet med insatsen bedöms uppfyllt vid insatsens avslut.

Ungdomssatsningen Knivsta

Insatsägare: Knivsta kommun

Samverkansparter: Arbetsförmedlingen

Insatsen startade 2017-01-01 och avslutades, efter förlängning, 2019-12-31. Syftet med insatsen var att genom en nära samverkan mellan skola socialtjänst, fritidsverksamhet och arbetsförmedling vara ett stöd för ungdomar i Knivsta (ålder 16–24 år) som står långt ifrån arbetsmarknaden, att närma sig eller träda in på arbetsmarknaden genom studier och/eller arbete/praktik. Ett par av de uppsatta målen med insatsen har inte nåtts, medan andra bedöms vara uppfyllda.

GESAM

Insatsägare: Försäkringskassan

Samverkansparter: Arbetsförmedlingen

Insatsen startade 2017-04-01 och avslutades 2019-12-31. Medverkande parter var Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Syftet med projektet har varit att utveckla, pröva och utvärdera en samarbetsmodell för att skapa goda förutsättningar för övergången från Försäkringskassan till Arbetsförmedlingen för personer som har nedsatt hälsa men av Försäkringskassan bedömts ha arbetsförmåga och därmed inte längre rätt till ersättning från sjukförsäkringen. De övergripande målen anses uppfyllda vid insatsens avslut.

ASF Älvkarleby

Insatsägare: Älvkarleby kommun

Samverkansparter: Arbetsförmedlingen, Region Uppsala, Försäkringskassan

Insatsen startade 2018-01-01 och avslutades 2019-12-31. Syftet med insatsen har varit att skapa förutsättningar för arbetsintegrerande sociala företag att etableras i Älvkarleby kommun och genom detta bidra till att individer som står långt ifrån arbetsmarknaden närmar sig arbete. Ett arbetsintegrerande socialt företag har etablerats i Skutskär och fungerar som en filial till Migeo Gävle. Målet med insatsen är således uppnått.

Strategiskt utvecklingsarbete flerpartssamverkan och lokussamordnare

Insatsägare: Uppsala kommun

Samverkansparter: Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Region Uppsala

Insatsen startade 2018-01-01 och avslutades 2019-12-31. Syftet har varit att skapa strukturer för att undanröja hinder för att individer som är i behov av samordnad arbetslivsriktad rehabilitering får rätt stöd att komma ut i egen försörjning. Under projektets gång har det framkommit behov av ett omfattande implementeringsarbete för att göra den upparbetade rutinen för flerpartsmöte känd hos medarbetarna inom respektive samverkanspart. Målen för insatsen bedöms vara uppnådda i sin helhet och fortsätter följas upp genom att insatsen fortsätter genom två nya insatser, Implementering av flerparts-rutin samt Lokussamordnare Uppsala.

Sammanfattande analys av utfallet

22 insatser finansierade av Samordningsförbundet har pågått under år 2019.

De sammantagna resultaten visar att insatserna ligger väl i linje med de mål som satts upp av styrelsen. Utfallet från insatserna visar att andelen som efter insatsen gått till arbete eller studier ligger över riksnittet för utskrivna individer där syftet varit arbete. En brist i uppföljningssystemet SUS är att det inte finns möjlighet att följa individerna längre än till utskrivningsdag. Det är därför inte möjligt att veta vad som händer för individerna på längre sikt. Däremot kan det antas att de genom finansierade insatser har rustats för att stanna kvar på arbetsmarknaden.

Vidare så ska det nämnas att ungefär hälften av de insatser som registrerar individer i SUS är av förrehabiliterande karaktär, vilket innebär att deltagarna i dessa insatser ofta har behov av längre förberedande insatser för att närma sig nästa steg mot arbete eller studier. Det medför att dessa individers framsteg inte blir tydliga genom uppföljningssystemet SUS, eftersom det där framförallt handlar om att påvisa vilka individer som skrivits ut till arbete eller studier.

Förbundet bistår med ett antal kompetenshöjande insatser vilka ofta sker i form av seminarier. Dessa ges utifrån behov som kansliet identifierar i dialog med parterna. Förbundet har genom sin finansiering av dessa seminarier en möjlighet att öka kompetensen och kunskapen hos samtliga parter vid ett och samma tillfälle vilket inte är riktigt samma förutsättningar inom en ordinarie verksamhet.

Effektiv resursanvändning är en fråga som är relevant i förbundets verksamhet. En modell har därför utvecklats för att kunna beräkna nyttan med insatser i förbundet, Ekofin. Då förbundet bara får tillgång till helt avidentifierade data i uppföljningssystemet SUS kring individer så har det i modellen lagts in en schablonsiffra på snittkostnaden för vad en helårsekvivalent är, 134 tkr. Genom modellen kan utebliven kostnad av offentlig försörjning beräknas. Utfallet visar att det är stora summor pengar som uteblir i ett livscykelperspektiv även om individerna inte skulle arbeta full tid någon gång i livet. Utöver utebliven offentlig försörjning tillkommer sannolikt en mängd andra positiva effekter och samhällsliga vinster om individer uppnår förmåga att utföra förvärvsarbete.

Uppföljning Internkontrollplan

Förbundet arbetar med systematisk kvalitetsutveckling för att säkra att arbetet bedrivs ändamålsenligt och med hög kvalitet. En del av detta arbete är verksamhetens internkontroll som syftar till att säkra de processer som leder fram till finansiering av insatser för parterna. Förbundet har inget linjeansvar gentemot parterna, men arbetar aktivt för att säkra kvaliteten i processerna, bland annat genom tydliga ramar för finansiering och genom god uppföljning av verksamhetens prestationer, kvalitet och ekonomi.

Syftet med internkontrollen är att säkerställa att förbundet ägnar sig åt:

- ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet
- tillförlitlig finansiell rapportering och information om verksamheten
- efterlevnad av tillämpliga lagar, föreskrifter och riktlinjer.

De områden som följs upp under år 2019 är ekonomi/budget, verksamhetsmål och finansierade insatser. Uppföljningen visar att verksamheten genomförts ändamålsenligt och att tillförlitlig finansiell rapportering skett, samt att tillämpliga föreskrifter och riktlinjer efterlevts. Uppföljningens resultat ligger till grund för riskanalys och reviderad internkontrollplan för år 2020.

Ekonomi/budget

Genomgång av att budget är i balans sker fem gånger per år och redovisas till styrelsen vid samtliga möten och visar en korrekt hantering. Genomgång av stickprov av ersättningsblanketter visar att utbetalning skett korrekt.

Beslutsfattande/delegation/attest

Genomgång av delegations och attestordning har följts visar att utbetalningsunderlag, samt delegationsbeslut kring finansierade insatser har skett enligt uppsatt internkontrollplan. Samtliga beslut har delgivits styrelsen.

Verksamhetsmål

Genomgång av verksamhetsmålen visar på god måluppfyllelse för år 2019. I kvartalsuppföljningen fokuseras förutom på måluppfyllelse även på andra faktorer som antas kunna påverka resultaten. Som exempel förväntas samtliga insatser ha kvartalsvisa styrgruppsmöten då kontinuitet på styrgruppsmötena bedöms vara en förutsättning för goda resultat. Vid uppföljning av helåret har samtliga styrgrupper utom en haft möten enligt detta.

Finansierade insatser

Insatser som finansieras av Samordningsförbundet har lämnat in återrapportering i form av kvartalsrapporter i vilken insatsens styrgrupp svarar på ett antal fastställda frågor. Frågorna rör styrning, måluppfyllelse, budget och vakanser och återrapporteras till styrelsen. Uppföljningen visar på korrekt hantering utifrån internkontrollplanen.

God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

Samordningsförbundet ska ha en god ekonomisk hushållning. Den verksamhet som bedrivs ska vara effektiv och ändamålsenlig. Förbundet ska sträva efter att använda tilldelade medel från medlemmarna till ändamålsenlig verksamhet med effektivt resursutnyttjande som grundläggande princip, beslutat av styrelsen 2016-11-15.

Förbundsstyrelsen har beslutade riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

- Verksamheten ska bedrivas inom den budgetram som beslutats av styrelsen.
- Samlat kapital från tidigare verksamhetsår ska nyttjas till ändamålsenliga insatser för målgruppen.
- Högsta möjliga avkastning ska uppnås utan att säkerhet eller betalningsförmåga äventyras.
- Förbundet ska vara självfinansierat genom sina medlemsavgifter och får inte teckna lån eller krediter utöver vad som krävs för att verksamheten ska fungera.
- Medelsplacering regleras till inlåning i svenska bank eller värdepapper utgivna av kommuner, landsting/regioner och svenska staten. Alternativt fonder med inriktning på den svenska penning- och obligationsmarknaden som står under Finansinspektionens tillsyn.
- Beslut om medelsplacering sker enligt gällande delegations- och attestordning.
- Medelsförbrukning: genom regelbunden resultatuppföljning ges möjlighet att agera om budgeten är på väg att överskridas. Ekonomisk uppföljning presenteras för förbundsstyrelsen vid varje styrelsemöte.
- Bunden reservfond. För att säkerställa god likviditet och möjlighet att hantera utbetalningar har styrelsen avsatt 1 000 tkr i en bunden reservfond.
- Inflation. Risken att inflationen urholkar ett eventuellt överskottskapital hanteras genom att förbundet följer former för medelsplacering.

Budget och medelstildelning

Samordningsförbundets budget ska enligt lag fastställas i november året innan räkenskapsåret. Budget för år 2020 har fastställts av förbundsstyrelsen den 25 november 2019.

Staten står för hälften av medlemsavgiften genom Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Från Region Uppsala kommer 25 % medan länets åtta kommuner delar på resterande 25 %.

Medlemsintäkterna har varierat under åren med en högsta nivå på 24 000 tkr vid uppstarten och som lägst 20 200 tkr. Den totala tilldelningen för 2019 är 22 262 tkr, en ökning med 296 tkr jämfört med föregående år. Resultatet för år 2019 blev ett underskott på 2 566 tkr som kan jämföras med ett budgeterat underskott på 5 398 tkr, en avvikelse på 2 832 tkr. Förbundet har arbetat aktivt för att minska det ackumulerade överskottet. Vid utgången av år 2019 så har det tidigare överskottet minskat till 6 184 tkr.

Kapitalförvaltning

Överskottet från verksamhetens uppstartsfas har placerats i Nordeas institutionella korräntefond. Värdet av fonden uppgår 2019-12-31 till 11 745 tkr. I värdet ingår orealiserad värdeökning med 354 tkr.

Under början av året har andelar i korräntefonden sålts för 5 mkr för att täcka ett tillfälligt likviditetsbehov och andelar för 4 mkr har köpts senare under delåret.

Ovanstående placering följer av styrelsen beslutade riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Väsentliga personalförhållanden

Den totala sjukfrånvaron är 2,02 % av de anställdas sammanlagda arbetstid under år 2019.

Förväntad utveckling

Konjunkturen förväntas mattas av under år 2020, kommunernas och Region Uppsalas ekonomi kommer att bli mer ansträngd. Prognos från Arbetsförmedlingen visar att den totala arbetslösheten förväntas öka något i takt med att ekonomin mattas av. Arbetsförmedlingens prognos visar att andelen kvinnor som är arbetslösa ökar. Framförallt är det gruppen utrikesfödda kvinnor med kort utbildningsbakgrund som växer. Fler utanför arbetsmarknaden kan komma att påverka våra parterers prioriteringar och Samordningsförbundets verksamhet.

Ekonomisk redogörelse

Kommentar till årsredovisning 2019

För år 2019 redovisar Samordningsförbundet Uppsala län ett underskott på 2 566 tkr, att jämföra med ett underskott på 1 031 tkr vid för år 2018. Prognos för helåret var ett underskott på 5 398 tkr. Utfall för år 2018 är justerat i denna årsredovisning eftersom nya redovisningsprinciper gäller från år 2019 enligt den nya kommunala redovisningslagen.

Detta påverkar ekonomisk ställning och resultat för föregående och innevarande år.

Ekonomisk översikt av verksamheten (belopp i tkr)		
	År 2019	År 2018
Intäkter	22 262	22 026
Kostnader		
Samverkaninsatser	-20 500	-18 598
Förtroendevalda	-605	-724
Förvaltning	-3 723	-3 735*
Resultat	-2 566	-1 031

*Justeras enligt nya redovisningsprinciperna

Förtroendevalda och förvaltning

Kostnader för förtroendemannastyrningen uppgick till 605 tkr under år 2019 vilket är lägre än samma period 2018 (724 tkr) och lägre jämfört med budget (1 000 tkr). Ersättningar till förtroendevalda, konferenskostnader och övriga externa kostnader uppgår också till en lägre kostnad år 2018 än för år 2019.

Förvaltningen har för år 2019 förbrukat 3 723 tkr, vilket är lägre än budget (4 200 tkr) och även lägre än förbrukningen för år 2018 som var 3 735 tkr.

Försäljning av andelar i korträntefonden har gett en ränteintäkt på 223 tkr under år 2019 jämfört med 1 tkr för försäljning av andelar i fonden år 2018.

Byte av redovisningsprincip år 2019 har inneburit att en finansiell kostnad på 215 tkr har belastat resultatet för år 2019 och 347 tkr för år 2018. Den orealiserade värdeförändringen per 2018-01-01 har haft en direktpåverkande effekt på det balanserade resultatet med en ökning på 915 tkr. Dessa kostnader och intäkter avser värdeförändringar på korträntefonden.

Dessa poster förklarar avvikelsen mot år 2019.

Kostnad förtroendevalda och förvaltning			
	Utfall 2019* belopp i tkr	Utfall 2018 belopp i tkr	Budget 2019
Förtroendevalda	605 61 %	724 72 %	1 000
Förvaltning	3 723 89 %	3 735** 89 %	4 200

* Förbrukning 2019 jämfört med föregående år och budget.

** Justering enligt nya redovisningsprinciperna.

Förbundsstyrelsen har inför verksamhetsåret år 2019 fattat beslut om att fördela medel till olika former av insatser som främjar samverkan hos parterna.

Förbrukade medel för samtliga samverkansinsatser uppgår under perioden till 91 procent av årets budgeterade medel. Fördelning per samverkansinstas visas i efterföljande tabell.

Inriktning insatser 2019 utfall-budget			
	Utfall 2019, belopp i tkr	Budget 2019, belopp i tkr	Förbrukad andel av årsbudget, procent
Samverkansinsatser	19 647	21 494	91
Övriga samverkans- insatser	853	966	88
SUMMA	20 500	22 460	91

Förbrukningskvoterna i efterföljande tabell visar samverkansinsatsernas förbrukade medel i jämförelse med budgeterad förbrukning över tid. Målvärdet är 100 procent. Avvikande värden innebär att insatsen har förbrukat mer eller mindre än vad som är rimligt och syftar till att ge signal om extra uppmärksamhet.

Tabellen visar att insatsernas faktiska förbrukning i de flesta fall är något lägre än förväntat. Samtliga samverkansinsatser har under år 2019 förbrukat 20 500 tkr, att jämföra med 18 598 tkr under år 2018.

Samverkansinsatser				
Insatsnamn	Huvudprojektägare	Utfall tkr 2019	Utfall tkr 2018	Förbrukningskvot 2019
Framsteget	Håbo	2 108	1 405	94 %
Bryggan	Östhammar	1 309	1 292	84 %
Ung intro	Uppsala	1 887	625	100 %
Extratjänster	Uppsala	186	945	100 %
Strategiskt Utvecklingsarbete	Uppsala	641	651	82 %
Samordnare och partsamordnare	Tierp	857	489	78 %
En väg in-flera vägar ut	Knivsta	1 637	828	96 %
Jobbcentrum ung rehab	Enköping	2 031	718	91 %
IPS	Enköping	427	373	100 %
ASF	Älvkarleby	258	235	86 %
Lokussamordnare	Älvkarleby	97	68	70 %
Ungsdomscoach	Älvkarleby	474	335	79 %
Individstöd	Heby	1 349	1 359	96 %
Processtöd rehabkoord	Region Uppsala	138	552	100 %
Ungdomssatsning	Knivsta	657	1 043	68 %
Samhällsorientering	Uppsala	1 893	2 302	88 %
Gesam	Försäkringskassan	570	723	100 %
Språkstödledare	Tierp	552	169	75 %
Samverkan Gottsunda	Uppsala	177	146	100 %
Progressionsteam SFI	Uppsala	1 407	84	99 %
Växtverket	Tierp	475		100 %
REKO	Region Uppsala	341		100 %
Processarb implem.Ung intro o rutin för flerpartsm.	Uppsala	177		92 %
Kunskapsstöd vägval långa sjukfall			805	
ESF projekt #jagmed			924	
Summa samverkansinsatser		19 647	16 071	
Ekonomi projektstöd		360	331	
Verksamhetsutveckling		362	422	
Processtödjare			601	
Forskning utvärdering långsiktig samv UU			145	
Info-kunskaphöjande övriga		85	147	
Kompetensutveckling		46	109	
Granskning uppdrag Tierp / Älvkarleby			9	
ASF Östhammar			200	
Processtöd Extratjänster			200	
Processtöd samverkan Ung			200	
Kvarnen i Gimo			163	
Summa övriga samverkansinsatser		853	2 527	
Summa samverkansinsatser totalt		20 500	18 598	

Resultaträkning

Årsbokslut 2019-12-31

Samordningsförbundet Uppsala län, 222000-2576

		2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31	Budget 2019-12-30
Verksamhetens intäkter				
Sidointäkter	Not 1	1	59 863	0
Rörelseintäkter	Not 2	22 262 000	21 966 000	22 262 000
Summa verksamhetens intäkter		22 262 001	22 025 863	22 262 000
Verksamhetens kostnader				
Kostnader för samverkansinsatser	Not 3	-19 647 532	-16 071 138	-21 494 000
Kostnader för övriga samverkansinsatser	Not 4	-84 641	-1 074 871	-966 000
Övriga driftskostnader	Not 5	-834 634	-632 557	-800 000
Kostnader för lokaler		-317 410	-416 634	-440 000
Kostnader för personal	Not 6	-3 933 404	-4 453 328	-3 940 000
Förlust avyttring inventarier		0	-44 464	0
Avskrivningar				
Avskrivningar inventarier		-18 028	-18 037	-20 000
Verksamhetens nettokostnader		-24 835 648	-22 711 029	-27 700 000
Verksamhetens resultat		-2 573 647	-685 166	-5 398 000
Övriga finansiella kostnader och intäkter				
Övriga finansiella intäkter	Not 7	223 126	906	0
Övriga finansiella kostnader		-215 474	-346 627	
Summa övriga finansiella kostnader och intäkter		7 652	-345 721	
Resultat efter finansiella poster		-2 565 995	-1 030 887	-5 398 000
ÅRETS RESULTAT		-2 565 995	-1 030 887	-5 398 000

Balansräkning

Årsbokslut 2019-12-31

Samordningsförbundet Uppsala län, 222000-2576

		2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar	Not 8	28 604	46 632
Summa anläggningstillgångar		28 604	46 632
Omsättningstillgångar			
Fordringar			
Övriga kortfristiga fordringar	Not 9	210 221	770 315
Interimsfordringar		23 026	17 934
Summa fordringar		233 247	788 249
Kortfristiga placeringar	Not 10	11 745 268	12 737 319
Kassa och bank	Not 11	1 285 117	1 475 679
Summa omsättningstillgångar		13 263 632	15 001 247
SUMMA TILLGÅNGAR		13 292 236	15 047 879
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Bunden reservfond		1 000 000	1 000 000
Överskott från tidigare år		9 780 559	12 664 928
Redovisat resultat fg år,		-1 030 887	-2 884 369
Periodens resultat		-2 565 995	-1 030 887
Summa eget kapital		7 183 677	9 749 672
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		5 525 759	4 712 570
Övriga kortfristiga skulder	Not 12	292 167	319 700
Interimsskulder	Not 13	290 633	265 937
Summa kortfristiga skulder		6 108 559	5 298 207
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		13 292 236	15 047 879

Kassaflödesanalys

Samordningsförbundet Uppsala län, 222000-2576

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Den löpande verksamheten		
Årets resultat	-2 565 995	-1 030 887
Justering för poster som ej ingår i kassaflödet		
Avskrivningar	18 028	62 501
Värdeförändring ny redovisningsprincip placeringar	215 177	346 627
Värdeförändring ny redovisningsprincip placeringar		309 763
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital	-2 332 790	-311 996
Ökning / minskning av kortfristiga fordringar	555 002	80 925
Ökning / minskning av kortfristiga skulder	810 352	-859 888
Kassaflöde från den löpande verksamheten	-967 436	-1 090 959
Investeringsverksamhet		
		7 671
Kassaflöde från investeringsverksamheten	0	7 671
Finansieringsverksamhet		
	0	0
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	0	0
Årets kassaflöde	-967 436	-1 083 288
Likvida medel vid årets början	14 212 998	15 642 913
Likvida medel vid årets slut (fonden + kassa)	13 030 385	14 212 998
varav värdeförändring pga ny redovisningsprincip	-215 177	-346 627
Förändring i likvida medel	-967 436	-1 083 288

Redovisningsprinciper

Redovisningen följer lagen om kommunal bokföring och redovisning (2018:597).

Ändrade redovisningsprinciper

Från och med räkenskapsåret 2019 tillämpas LKBR vilket innebär att följande ändringar har gjorts i förhållande till tidigare redovisningsprinciper.

1. I enlighet med 7 kap. 6 § i LKBR ska vissa finansiella instrument, som innehas för att generera avkastning eller värdestegring, från och med 2019 värderas till verkligt värde. Detta innebär att värdeförändringar som skett före 2019 påverkar tillgångens värde samt att värdeförändringar under 2019 påverkar såväl tillgångens värde som redovisat resultat för 2019 i de finansiella rapporterna för 2019.

2. Begreppet nyttjandeperiod ersätter ekonomisk livslängd när det gäller avskrivningstid.

Kända intäkter har periodiserats och ännu ej uttagna semesterdagar har skuldförts.

Uppföljning av budget har ägt rum på resultatenhetsnivå.

Noter

Noter till resultaträkning per 2019-12-31

Not 1. Sidointäkter

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Öresutjämning och kronutjämning	1	11
Hysesintäkter	0	59 852
Övriga ersättningar och intäkter	0	0
Summa sidointäkter	1	59 863

Not 2. Rörelseintäkter

	Helår 2019	Helår 2018
Enköpings kommun	656 012	651 677
Heby kommun	205 851	206 472
Håbo kommun	317 995	313 551
Knivsta kommun	276 925	267 741
Tierps kommun	313 545	311 834
Uppsala kommun	3 330 030	3 272 264
Älvkarleby kommun	138 515	140 369
Östhammars kommun	326 627	327 592
Region Uppsala	5 565 500	5 491 500
Försäkringskassan/Arbetsförmedlingen	11 131 000	10 983 000
Summa medlemsavgifter	22 262 000	21 966 000
Summa rörelseintäkter	22 262 000	21 966 000

Not 3. Kostnader för samverkansinsatser

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Kunskapsstöd vägval		-805 358
ESF-projekt #jagmed		-923 850
Ungdomssatsning Knivsta	-657 122	-1 043 335
Processtöd Rehabkoordinatorer	-138 000	-552 000
Samhällsorientering	-1 892 663	-2 302 452
GESAM	-570 070	-723 032
Framsteget Håbo	-2 107 584	-1 404 739
Bryggan Östhammar	-1 308 602	-1 292 000
Ung Intro	-1 886 740	-625 000
Extratjänster, Uppsala	-186 441	-945 000
Strat.utvecklingsarbete Uppsala	-640 946	-651 047
Samordnare och partssamordnare Tierp	-856 542	-489 081
En väg in - flera vägar ut, Knivsta	-1 636 811	-827 533
Jobbcentrum, ung rehab, Enköping	-2 030 753	-717 772
IPS Enköping	-426 765	-373 338
ASF Älvkarleby	-258 245	-235 182
Lokussamordnare Älvkarleby	-97 273	-68 056
Ungdomscoach Älvkarleby	-473 766	-334 594
Individstöd i samverkan Heby	-1 348 986	-1 359 189
Språkstödsledare Tierp	-552 381	-168 690
Samverkan Gottsunda	-176 820	-145 705
Progressionsstöd sfi	-1 407 412	-84 185
Växtverket Tierp	-474 887	
Reko	-341 499	
Processarbete inför implentering	-177 224	
Summa kostnader samverkansinsatser	-19 647 532	-16 071 138

Not 4. Kostnader för övriga samverkansinsatser

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Info-kunskapshöjande ins anst medl		-158 207
Info-kunskapshöjande insatser övriga	-84 641	
Forskning utvärdering långsiktig samv UU		-145 000
ASF Östhammar		-200 000
Processtöd extratjänster		-200 000
Processtöd Samverkan ung		-200 000
Kvarnen i Gimo		-163 164
Granskning uppdrag Tierp/Älvkarleby		-8 500
Summa övriga utvecklingsinsatser	-84 641	-1 074 871

Not 5. Övriga driftskostnader

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Förbrukningsinventarier	-34 249	-13 470
IT-tjänster, programvaror och datorhyra	-185 107	-143 718
Konsultarvoden	-105 150	-66 775
Medlemsavgifter, NNS och Pacta	-56 024	-55 232
Kostnader revision	-78 100	-78 100
Övriga kostnader	-376 004	-275 272
Öres- och kronutjämning		11
Summa övriga driftskostnader	-834 634	-632 557

Not 6. Kostnader för personal

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Arvoden till ledamöter	-347 744	-375 256
Lön tjänstemän	-2 290 033	-2 586 834
Pensionsförsäkringar och övr gruppförsäkr	-344 991	-405 541
Kompetensutveckling	-54 938	-109 205
Förändring av semesterlöneskuld	-48 802	-12 728
Arbetsgivaravgifter	-813 751	-906 925
Övr personalkostn, förmåner, representation	-33 144	-56 841
Summa kostnader för personal	-3 933 404	-4 453 328

Not 7. Finansiella kostnader och intäkter

	2019-01-01 2019-12-31	2018-01-01 2018-12-31
Realiserade vinster från kortfristiga placeringar	223 126	906
Orealiserade förluster från kortfristiga placeringar	-215 474	-346 627
Summa övr. fin. kostnader och intäkter	7 652	-345 721

Not 8. Materiella anläggningstillgångar

	2019-12-31	2018-12-31
Inventarier	353 832	353 832
Akkumulerade avskrivningar inventarier	-325 228	-307 200
Summa materiella anläggningstillgångar	28 604	46 632

Not 9. Övriga kortfristiga fordringar

	2019-12-31	2018-12-31
Skattefordringar	129 024	725 084
Momsfordringar	81 197	45 231
Övriga kortfristiga fordringar	-	0
Summa övriga kortfristiga fordringar	210 221	770 315

Not 10. Kortfristiga placeringar

	2019-12-31	2018-12-31
Nordea Institutionell Kortränta (marknadsränta)	11 745 268	12 737 319
Summa kortfristiga placeringar	11 745 268	12 737 319

Not 11. Kassa och bank

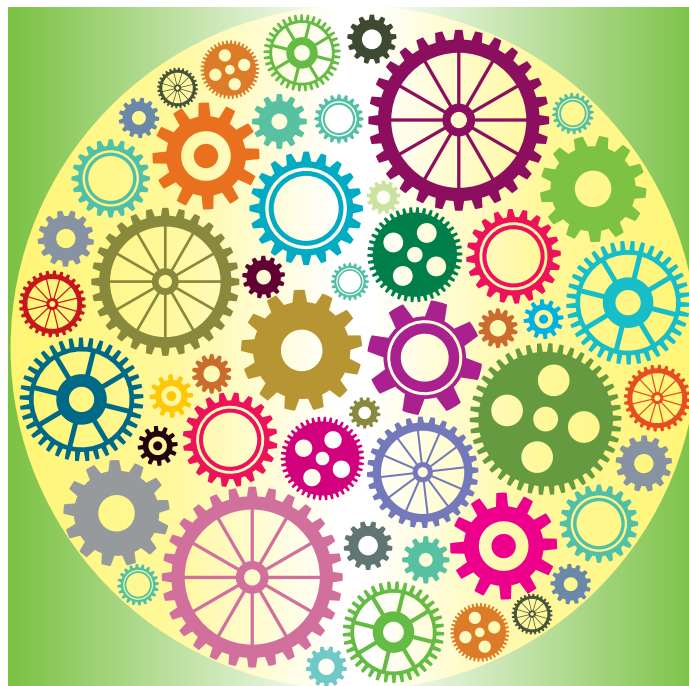
	2019-12-31	2018-12-31
Plusgirokonto	1 285 117	1 475 679
Summa kassa och bank	1 285 117	1 475 679

Not 12. Övriga kortfristiga skulder

	2019-12-31	2018-12-31
Personalens källskatt	75 517	89 225
Avräkning särskild löneskatt på pensioner	142 191	145 677
Upplupna arbetsgivaravgifter	74 459	84 798
Summa övriga kortfristiga skulder	292 167	319 700

Not 13. Interimsskulder

	2019-12-31	2018-12-31
Upplupna semesterlöner	176 124	127 322
Beräkning upplupna sociala avg semesterskuld	55 338	40 005
Övriga uppl kostnader / förutbet intäkter	59 171	98 610
Summa interimsskulder	290 633	265 937

ÅRSREDOVISNING 2019

Syftet med Samordningsförbundets verksamhet är att genom finansiell samordning underlätta och förbättra möjligheterna för de individer som är i behov av samordnande rehabiliteringsinsatser så att dessa ska kunna förbättra sin förmåga att utföra ett förvärvsarbete och därigenom utveckla förutsättningarna till egen försörjning.

Förbundet ska främja samverkan och underlätta en effektiv resursanvändning inom rehabiliteringsområdet mellan försäkringskassa, arbetsförmedling, region och kommun.

www.finsamuppsala.se

SAMORDNINGSFÖRBUNDET
UPPSALA LÄN

SAMORDNINGSFÖRBUNDET I UPPSALA LÄN

Revisorerna

REVISIONSBERÄTTELSE AVSEENDE 2019

Samordningsförbundet Uppsala län, org nr 222000-2576,

Undertecknade av Region Uppsala utsedda revisorer får härmed avge sin revisionsberättelse för verksamhetsåret 2019.

Vi har granskat Samordningsförbundets räkenskaper, årsredovisning och förbundsstyrelsens förvaltning för år 2019. Granskningen och revisionen har utförts i enlighet med av Sveriges Kommuner och Regioner utfärdad god sed för kommunal revision, samt i enlighet med god sed för svensk revision. Vi har i vår granskning biträtts av sakkunnigt biträde från Ernst & Young AB, som intygat sitt oberoende.

STYRELSENS ANSVAR FÖR ÅRSREDOVISNINGEN

Förbundsstyrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Styrelsen upprättar en årsredovisning som ger en rättvisande bild samt svarar för att det finns en tillräcklig intern kontroll i verksamhet och räkenskaper.

REVISORERNAS ANSVAR

Vi har granskat om verksamheten skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt, om årsredovisningen ger en rättvisande bild och om den interna kontrollen varit tillfredsställande.

Vi har utfört vår granskning utifrån lagen om finansiell samordning, kommunallagen och förbundsordningen. Revisionen av årsredovisningen har planerats och utförts för att med rimlig säkerhet försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. Revisionen innefattar också en värdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi vidare granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i förbundet för att kunna bedöma om någon styrelseledamot har företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till försummelse som kan föranleda ersättningskyldighet.

Vi anser att de revisionsbevis som har inhämtats är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

UTTALANDEN

Vi bedömer sammantaget att styrelsen för Samordningsförbundet i Uppsala län har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med tillämpliga delar av lagen om kommunal redovisning och årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av förbundets finansiella ställning per den 31 december 2019 och av dess finansiella resultat för året.

Vi bedömer att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som är uppställda.

Vi tillstyrker att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2019.

Uppsala den 24 mars 2020

Knut Rexed

Cecilia Forss

Samordningsförbundet i Uppsala län

Årlig granskning 2019

EY

Building a better
working world

1	Innehåll	
2	Granskning av Samordningsförbundet i Uppsala län	3
2.1	Inledning	3
2.2	Granskningens utgångspunkter.....	3
3	Årlig granskning av styrning och förvaltning.....	4
3.1	Mål och riktlinjer för verksamheten inom den finansiella samordningen.....	4
3.2	Stöd av samverkan mellan samverkansparterna	5
3.3	Beslut om användning av medel samt finansiering av samordnade rehabiliteringsinsatser.	5
3.4	Uppföljning och utvärdering av beslutade åtgärder.....	5
3.5	Budget och årsredovisning för den finansiella samordningen	6
3.6	Bedömning	7

2019-03-09

Revisorerna i Samordningsförbundet i Uppsala län

Vår granskning har genomförts som underlag för er ansvarsprövning av Samordningsförbundet i Uppsala län år 2019.

Granskningen har skett i syfte att bedöma om årsredovisningen ger en rättvisande bild av förbundets verksamhet samt om styrelsen har fullgjort sina uppgifter enligt förbundsordningen och enligt lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Vi har i denna rapport sammanfattat iakttagelser från granskningen av årsredovisningen för förbundet.

Granskningen har genomförts i enlighet med fastställd revisionsplan för 2019.

Med vänlig hälsning

Madeleine Gustafsson

Kopia: Förbundets styrelse och förbundschef

2 Granskning av Samordningsförbundet i Uppsala län

2.1 Inledning

Samordningsförbundet i Uppsala län granskas av revisorer utsedda av förbundets medlemmar. Granskningen sker i enlighet med god revisions sed i kommunal verksamhet.

Revisorerna har upphandlat Ernst & Young AB (EY) som sakkunnigt biträde.

Granskningen av om årsredovisningen och årsbokslutet är upprättad i enlighet med kommunal redovisningslag genomförs och rapporteras separat av KPMG.

2.2 Granskningens utgångspunkter

Denna rapport syftar till att kortfattat sammanfatta resultatet av granskningen av årsbokslutet och årsredovisningen, samt att ge revisorerna ytterligare information och underlag inför ansvarsprövningen av förbundets styrelse.

Enligt 7 § i lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser har samordningsförbunden till uppgift att:

1. Besluta om mål och riktlinjer för den finansiella samordningen
2. Stödja samverkan mellan samverkansparterna
3. Finansiera insatser som avser individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser och som syftar till att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete
4. Besluta på vilket sätt de medel som står till förfogande för finansiell samordning skall användas
5. Svara för uppföljning och utvärdering av rehabiliteringsinsatserna
6. Upprätta budget och årsredovisning för den finansiella samordningen.

Det är styrelsens ansvar att säkerställa att förbundets verksamhet ryms inom och stödjer punkterna i 7 §.

Vid revisionen av samordningsförbunden skall bestämmelserna i 9 kap 4-18 § § i kommunallagen tillämpas. Det innebär bl.a. att revisorerna skall pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande¹ och om den interna kontrollen är tillräcklig.

---

¹ Granskningen av om årsredovisningen och årsbokslutet är upprättad i enlighet med kommunal redovisningslag genomförs och rapporteras separat av KPMG.

3 Årlig granskning av styrning och förvaltning

Granskningen har skett i syfte att bedöma om årsredovisningen ger en rättvisande bild av förbundets verksamhet samt om styrelsen har fullgjort sina uppgifter enligt förbundsordningen och enligt lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Granskningen har genomförts genom intervju med förbundschef och verksamhetsutvecklare, granskning av styrelsens protokoll och handlingar, stickprovvis granskning av dokumentation från finansierade insatser, underlag ur SUS och internkontrollplan. Våra bedömningar sammanfattas nedan.

3.1 Mål och riktlinjer för verksamheten inom den finansiella samordningen

Förbundsstyrelsen fastställde budget och verksamhetsplan för 2019 den 27 november 2018. I verksamhetsplanen finns tre mål med tillhörande resultatmål och instruktion för uppföljning. Målen gäller finansierade insatser, kompetenshöjande insatser samt strukturinsatser och utvecklingsarena för att följa insatserna. Förbundsstyrelsen har i verksamhetsplanen också fastställt en fördelningsnyckel som fungerar som riktlinje för prioriteringar mellan dessa tre olika typer av samordnade insatser. Vår bedömning är att de uppsatta målen är förenliga med förbundets ändamål och med lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Under året har förbundet hållit två medlemssamråd. Samtliga parter har varit närvarande. Vidare har förbundet bjudit in samtliga medlemmar till medlemsdialog. Enbart ett fåtal medlemmar har svarat och deltagit i medlemsdialog. Genom dessa sammankomster, främst medlemssamråden, bedömer vi att styrelsen har säkerställt att medlemmarna har möjlighet att ge sin syn på förbundets verksamhet och påverka dess inriktning under kommande år.

Förbundet har, utöver förbundsordning och verksamhetsplan, flera styrande dokument, bland annat:

- Delegations- och attestordning, reviderad 2016-06-02
- Riktlinjer för stöd till medlemmarna i arbetet med arbetsintegrerande sociala företag, reviderad 2016-06-02
- Upphandlingspolicy, reviderad 2016-06-02
- Riktlinjer för resor i tjänsten, reviderad 2016-10-14
- Riktlinjer för ekonomiska ersättningar till styrelseledamöter och revisorer, reviderad 2016-11-25
- Riktlinjer för medelsplacering, reviderad 2016-11-25
- Beskrivning av allmän handling, beslutad 2017-03-14
- Informationshanteringsplan, beslutad 2017-03-14
- Riktlinjer för finansiering av samverkansinsatser, reviderad 2017-11-27
- Uppföljnings och utvärderingsmodell, beslutad 2018-03-16
- GDPR Policy, beslutad 2018-09-14

En internkontrollplan för förbundet har tagits fram för 2019 och beslutades av styrelsen 27 november 2018. Rapportering till styrelsen sker vid delårs- och årsrapport, med undantag för kontrollmomentet *budget i balans* vilket ska återrapporteras vid samtliga styrelsemöten. Styrelsens protokoll styrker att genomgång så har skett fem gånger per år.

Till arbetsutskottet har styrelsen delegerat vissa beslut som avser förbundschefens anställning samt övriga beslut som i brådskande fall inte kan vänta till nästkommande styrelsemöte.

3.2 Stöd av samverkan mellan samverkansparterna

Flera av förbundets aktiviteter syftar till stärkt samverkan mellan förbundets parter. Förbundet har under året finansierat 22 insatser, varav 6 har avslutats. Av dessa insatser syftar 10 till åtgärder på strukturnivå riktat mot samverkan.

Det finns lokala utvecklingsgrupper (lokusgrupper) i samtliga åtta kommuner. Dessa syftar till att skapa hållbarhet i ett samverkansperspektiv. Kansliet deltar som adjungerade vid gruppernas möten och stödjer deras samverkan. Enligt kansliet är det fortsatt skillnad i nivå av aktivitet mellan grupperna, delvis på grund av oroligheter som präglat Arbetsförmedlingens organisation. På övergripande nivå finns också en strategisk utvecklingsgrupp där minst en person från varje lokusgrupp och från varje part ingår, för att diskutera gemensamma behov och utvecklingsområden.

En gång i månaden anordnar samordningsförbundet ett nätverk för insatsansvariga inom insatser beviljade av förbundet. Förbundet deltar i olika nätverk för att stödja samverkan. Samordningsförbundet deltar bland annat i Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS) och i Forum för inkluderande arbetsmarknad (FIA).

3.3 Beslut om användning av medel samt finansiering av samordnade rehabiliteringsinsatser.

Under året har förbundet finansierat tolv individriktade insatser och tio strukturinriktade insatser där sammantaget alla förbundets medlemmar medverkar. Variationerna är stora mellan olika insatser när det gäller mål, tidsplan, budget och grad av egenfinansiering.

Av förbundsstyrelsens budget för 2019 framgår att förbundet valt att fördela 20,2 mkr till samverkansinsatser och 5,2 mkr till förbundets styrelsearbete och förvaltning. Styrelsen har löpande tagit del av information om aktuellt beslutsutrymme och fattat beslut om inkommande ansökningar. Samtliga finansierade samverkansinsatser som inte framgår av budget har kunnat verifieras mot protokollförda styrelsebeslut.

Av årsredovisningen framgår att när årsbudgeten justerats med hänsyn till inlämnade avvikelserapporter har 22,5 mkr fördelats till insatser. En vanlig orsak till avvikelse är att insatser har haft vakanser eller oförutsedda faktorer som påverkat planerade aktiviteter eller liknande. Totalt har samverkansinsatser förbrukat 20,5 mkr under året, vilket motsvarar 91 % av budgeterade medel enligt reviderad årsbudget.

Förbundsstyrelsens riktmärke för prioritering av beviljade medel har till stor del efterlevts när det gäller medelstilldelning. Utfallet för 2019 är att av tilldelade medel har 65 % gått till individriktade insatser, 34 % till strukturinriktade och 1 % till kompetenshöjande insatser jämfört med riktmärkets 60% 30% 10%. Tilldelade medel omfattar inte kostnaden för de kompetenshöjande aktiviteter som arrangeras av kansliet.

3.4 Uppföljning och utvärdering av beslutade åtgärder

I förbundets *riktlinjer för finansiering av samverkansinsatser* anges förbundets krav på uppföljning och utvärdering av finansierade insatser. Förbundets insatser ska följas upp

genom SUS, genom tillhandahållna mallar för års- och delårsrapport samt genom andra angivna tillämpliga dokument. Samordningsförbundets delårsrapport innehåller information om samverkansparter, mål, målgrupp, projektperiod och resultat i form av utfall för deltagarna.

Förbundet har inför 2019 tagit fram en modell för att kunna beräkna nyttan med insatser i förbundet, Ekofin. Detta i enlighet med ett utav målen i verksamhetsplanen. I modellen har en schablonsiffra för varje utskrivna individ lagts in. På så vis kan utebliven kostnad av offentlig försörjning beräknas.

Förbundsstyrelsen beslutade den 16 mars 2018 att kvartalsvis följa upp insatser finansierade av förbundet. Resultatet av de första två kvartalens uppföljning redovisades för styrelsen i oktober 2019. Av informationen framgår insatsernas utfall och resultat i förhållande till angivna mål och beviljad budget, förbundets kvalitetssäkring av insatsen samt statistik och kostnader. Vi har i granskningen av årsredovisning även verifierat att de uppgifter som framgår av årsredovisningen överensstämmer med de uppgifter som insatserna har rapporterat i SUS. Vår bedömning är att styrelsen har tydliga former både för uppföljning och för informationsöverlämning till styrelsen.

Styrelsen har vid samtliga sammanträden under året tagit emot avvikelserapporter från insatser som inte kan efterleva mål, tidsplan, budget, målgrupp, etc. Av förbundets besluts- och attestordning framgår att styrelsen har delegerat till förbundschefen att fatta beslut om ändringar av mindre karaktär av beslutade insatser, exempelvis justering av målgrupp och tidsperiod samt överskridande av beslutad insatsbudget upp till 20 % dock max 200 000 kr. Styrelsen tog den 3 juni 2019 del av en avvikelserapportering och uppföljning av en beviljad insats som inte har uppfyllt aktuella mål. Förbundsstyrelsen beslutade, § 26, bland annat att delegera till arbetsutskottet att noggrant följa upp insatsen med avvikelse. Åtgärdsplan lämnades till arbetsutskottet och förbättringar följde.

Av årsredovisningen framgår att fem av de sex avslutade projekten fullt ut har uppfyllt sina respektive mål för angiven period. För en insats ansågs ett par av de uppsatta målen ej uppfyllda. Uppföljning och analys av avslutad insats sker inom ramen för kvartalsuppföljningarna, vilka redovisas till styrelsen två gånger årligen. Då projekten haft olika mål och metoder, analyseras inte effekten av samverkan på en aggregerad nivå för samtliga projekt. De sammantagna resultaten från projekten som förbundet finansierar kan utifrån statistik över deltagare anses ligga i linje med förbundets mål.

3.5 Budget och årsredovisning för den finansiella samordningen

Beslut om budget och verksamhetsplan för år 2019 fattades av förbundsstyrelsen den 27 november 2018, vilket är inom den tid som lagen stadgar.

Samordningsförbundets årsredovisning ska enligt lag om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser utföras i enlighet med lag om kommunal bokföring. Av denna framgår vilka uppgifter förvaltningsberättelsen ska innehålla. I det ingår bland annat:

- En översikt över utvecklingen av förbundets verksamhet.
- Upplysningar om sådana förhållanden som inte ska redovisas i balansräkningen eller i resultaträkningen, men som är viktiga för bedömningen av förbundets resultat eller ekonomiska ställning.

- Upplysningar om sådana händelser av väsentlig betydelse för förbundet som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut.
- Upplysningar om förbundets förväntade utveckling.
- Utvärdering av om målen och riktlinjerna för en god ekonomisk hushållning har uppnåtts och följts.
- Upplysningar om andra förhållanden som är av betydelse för styrningen och uppföljningen av förbundets verksamhet.

Vår bedömning är att förvaltningsberättelsen innehåller de upplysningar som krävs och att den bild som förmedlas ger en i allt väsentligt rättvisande bild av förbundets verksamhet under 2019.

3.6 Bedömning

Av det som framkommit vid vår granskning, bedömer vi att samordningsförbundet bedriver verksamhet i enlighet med lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser samt de mål som stadgas i verksamhetsplanen.

Mål och måloppfyllelse redovisas genomgående på ett tydligt sätt i årsredovisningen. Det går med lätthet att följa syftet med samordningsförbundet, genom verksamhetsplanen via förbundets verksamhet till hur det redovisas i årsredovisningen. Vår bedömning är att de uppsatta målen är förenliga med förbundets ändamål och med lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Vi bedömer även att styrelsen har tydliga former både för uppföljning och för informationsöverlämning till styrelsen.

Revisionsberättelse

för Samordningsförbundet Uppsala län, org. nr 222000-2576

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Samordningsförbundet Uppsala län för år 2019.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med lagen om kommunal bokföring och redovisning och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av förbundets finansiella ställning per den 31 december 2019 och av dess finansiella resultat för året enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att resultaträkningen och balansräkningen för förbundet fastställs.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionsssed i Sverige. Vårt ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till förbundet enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Övriga upplysningar

Revisionen av årsredovisningen för år 2018 har utförts av en annan revisor som lämnat en revisionsberättelse daterad den 21 mars 2019 med omodifierade uttalanden i Rapport om årsredovisningen.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av förbundets förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen avser att likvidera förbundet, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Revisorns ansvar

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionsssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller misstag och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt god revisionsssed använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller misstag, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på misstag, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av förbundets interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.

- utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om förbundets förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att ett förbund inte längre kan fortsätta verksamheten.
- utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Vi måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Vi måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de eventuella betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar samt förbundsordning

Uttalande

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Samordningsförbundet Uppsala län för år 2019.

Vi tillstyrker att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Vi bedömer även sammantaget att styrelsen i Samordningsförbundet Uppsala län har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och att den interna kontrollen har varit tillräcklig samt att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som är uppställda.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar. Vi är oberoende i förhållande till förbundet enligt god revisorssed i Sverige och har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen.

Revisorns ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot förbundet.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot förbundet.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på vår professionella bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för förbundets situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet.

Uppsala 2020-03-19

KPMG AB

Patrik Sandberg

Auktoriserad revisor

Revisionsrapport 2019-12-31

Samordningsförbundet Uppsala Län

2020-03-20

Inledning

Vi har på uppdrag av Försäkringskassan genomfört en revision av Samordningsförbundet Uppsala län för räkenskapsåret 2019.

Revisionen har utförts enligt god revisionsd i Sverige samt med beaktande av de regler om revision som finns i lag om finansiell samordning vid rehabiliteringsinsatser [2003:1210]. Denna lag föreskriver att revisionen ska utföras enligt vad som föreskrivs i kommunallagen [2017:725] (KL). I KL 12:1 fastslås att revisionen ska utföras enligt god revisionsd.

Auktoriserade revisorer är enligt revisorslagen skyldiga att iakttaga god revisorsd och god revisionsd vilket ställer krav på hur revisionen utförs och dokumenteras.

Som medlem i FAR har den auktoriserade revisorn även att efterleva FAR:s etiska regler.

Syftet med revisionen är att granska årsredovisningen och styrelsens förvaltning för samordningsförbundet.

Revisorn ska även bedöma om styrelsen i samordningsförbundet har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och att den interna kontrollen har varit tillräcklig samt att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som är uppställda.

Revisionsinriktning

Redovisningen

Jag har gjort en risk- och väsentlighetsanalys över samordningsförbundet vilken har utmynnat i att följande poster är väsentliga:

- Verksamhetens intäkter
- Verksamhetens kostnader
- Kassa och bank och kortfristiga placeringar
- Kortfristiga skulder

Till följd av verksamhetens natur och omfattning har vi valt att substansgranska samtliga poster som listats ovan.

Förvaltningsberättelsen

Lagen om kommunal bokföring och redovisning reglerar vad förvaltningsberättelsen ska innehålla. Rådet för kommunal Redovisning (RKR) har också i sin rekommendation R 15 normerat vad som ska ingå i förvaltningsberättelsen. Vi har granskat huruvida förvaltningsberättelsen i årsredovisningen uppfyller dessa regler.

Förvaltning

Min granskning av förbundets förvaltning har inriktats mot följande områden:

- Granskning av förbundets intern kontrollplan baserad i en risk- och väsentlighetsanalys
- Granskning av efterlevnad av lagar och förbundsordning
- Granskning av att verksamhetsplan och budget upprättats och godkänts av förbundsstyrelsen
- Granskning av att väsentliga styrelsebeslut har genomförts.

Revisionsinriktning

God ekonomisk hushållning

Samordningsförbund ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Förbundsstyrelsen ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för förbundet.

Jag har granskat i vilken mån förbundet efterlever kraven på god ekonomisk hushållning.

Intern kontroll

Inom ramen för vår revision har jag granskat delar av förbundets interna kontroll med fokus på rutiner och system för kostnadsbokföring, betalningar, attesträtter, bokslutsprocessen samt behörigheter till väsentliga IT-system.

Väsentliga iakttagelser från granskningen

Intern kontroll och processer

- Jag har granskat inköpsprocessen och tagit del av attestordning och genom stickprov verifierat att inköp och rekvisitioner har blivit attesterade av behörig person.
- Jag har granskat löneprocessen och genom stickprov verifierat att tidrapporter och lönekörningar har blivit attesterade av behörig person.
- Jag har verifierat att det för samtliga utbetalningar från banken krävs dualitet.
- Genom intervju och granskning av verifikat har jag verifierat att bokslutsprocessen och den löpande redovisningen håller en tillfredställande kvalitet.

Årsredovisningen

- Årsredovisningen bedöms uppfylla kraven enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning.
- Den nya lagen innehåller en del nyheter bland annat gällande värdering av finansiella tillgångar som ska redovisas till verkligt värde enligt kap 7 § 6. Jämförelseåret ska räknas om vilket inneburit effekter på eget kapital samt resultaträkningen för både 2019 och 2018. Dessa effekter har enligt min uppfattning i allt väsentligt redovisats korrekt i årsredovisningen 2019.

Väsentliga iakttagelser från granskningen forts

Balanskrav

- Det saknas en balanskravsutredning i årsredovisningen. Anledningen till detta är att samordningsförbundet under de första åren genererade överskott på grund av att verksamheten inte kom igång enligt plan. Utifrån detta finns beslut på att dessa överskott ska minskas kommande år då inget krav på återbetalning till medlemmarna föreligger.

Förvaltning

- Jag har som en del av granskningen av räkenskapsåret 2019 granskat styrelsens förvaltning, utöver granskning av intern kontroll, genom läsning av styrelseprotokoll, granskning gällande betalning av skatter och avgifter, läsning av styrande dokument samt granskning av förbundets försäkringsskydd. Enligt min uppfattning har förvaltningen varit tillfredställande under året.

God ekonomisk hushållning

- Förbundet ska sträva efter att använda tilldelade medel från medlemmarna till ändamålsenlig verksamhet med effektivt resursutnyttjande som grundläggande princip. Min granskning visar inte på några avsteg från denna grundläggande princip under 2019.

Slutsatser

Baserat på den genomförda granskningen bedömer jag sammantaget att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande, att den interna kontrollen varit tillräcklig, att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella och verksamhetsmässiga mål som är uppställda enligt förbundsordningen och verksamhetsplanen samt att årsredovisningen har upprättats i enlighet med god redovisings sed och lag om kommunal bokföring och redovisning.

Uppsala den 20 mars 2020

Patrik Sandberg

Auktoriserad revisor

kpmg.com/socialmedia

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavor to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

© 2020 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative (“KPMG International”), a Swiss entity. All rights reserved.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.

Motion om att återskapa Nattis

Flertalet av Sveriges kommuner erbjuder servicen nattis, d.v.s. barnomsorg på obekväm arbetstid. I Östhammar avskaffades denna skattefinansierade service nyligen framförallt p.g.a. besparingsskäl. Medborgarnas reaktion var stark. Man samlade in underskrifter från 403 medborgare vilket var tillräckligt för att skapa en medborgarmotion. Medborgarmotionen ifrågasätter beslutet om avvecklingen av barnomsorg på obekväm arbetstid.

Naturligtvis är nattis, barnomsorg på obekväm arbetstid, en mycket viktig funktion för att Östhammar ska fungera. Nattisverksamheten är nödvändig för att människor ska kunna leva kvar i Östhammar. Det är också nödvändigt för att fler människor ska attraheras av att bo i vår kommun.

Även ur näringslivets perspektiv är nattis sannolikt ett grundläggande villkor för företag att kunna stanna kvar i kommunen och driva sin verksamhet vidare. Nattis är sannolikt också ett incitament för nya företag att etablera sig i kommunen. Varje år presenterar Svenskt Näringsliv en ranking av företagsklimatet i Sveriges 290 kommuner, Östhammars kommun befinner sig i författande stund på plats 259 av 290. Det finns starka anledningar att ta frågan om nattis på allvar.

Kostnaderna är relativt blygsamma i relation till betydelsen för samhället och samhällets utveckling. Ett arbete pågår på andra orter i Sverige att utveckla en ambulerande behovsanpassad nattis-verksamhet, d.v.s. nattispersonal som utför sin service i barnens egna hem eller vice versa vid behov. Sannolikt en bra ekonomisk modell.

Sverigedemokraterna anser att det är mycket angeläget att återinföra nattis.

Med anledning av ovanstående yrkar Sverigedemokraterna:

- Att utvärdera införandet av en modell för ambulerande nattisverksamhet.

Östhammar den 2020-02-17

Bo Persson
Ledamot (SD)

Martin Wahlsten
Gruppledare (SD)

Dnr BUN-2020-020

§ 37. Motion om att återskapa Nattis

Beslut

Barn- och utbildningsnämnden avslår motionen.

Barn- och utbildningsnämnden anser att modellen där barnomsorg på obekvämtid bedrivs i en lokal är den mest rimliga om verksamheten ska bedrivas. Det går då att ta emot större grupper barn på ett ställe och barnen behöver inte vistas i olika hem vid personalens ledigheter eller sjukdom. Det är lättare att rekrytera personal och garantera barnens trygghet om verksamheten bedrivs i en egen lokal.

Barn- och utbildningsnämndens uppfattning är att barnomsorg på obekvämtid är av stort värde för den enskilde vårdnadshavaren. Verksamheten är dock inte lagstadgad och kostnaden per barn är hög. Nämnden ser idag ingen möjlighet att sänka kostnaderna genom annan organisation, annan geografisk placering eller andra åtgärder.

Ärendebeskrivning

Barn och utbildningsnämnden fattade 2019-06-13, § 81, beslut om att avveckla verksamheten barnomsorg på obekvämtid ("nattis") från och med 2019-12-31.

Vid kommunfullmäktige 2020-02-18 inkom en motion där Bo Persson (SD) och Martin Wahlsten (SD) yrkar på att utvärdera införandet av en modell för ambulerande nattisverksamhet. Motionen överlämnades till kommunstyrelsen för beredning. Kommunstyrelsen önskar att barn- och utbildningsnämnden inkommer med ett yttrande i ärendet.

Beslutsunderlag

Motion.

Yttrande.

Fördjupad genomlysning kring barnomsorg på obekvämtid.

Ärendets behandling

Kommunfullmäktige 2020-02-18.

Dagens sammanträde

Muntlig föredragning

Ekonom Sara Ersund redovisar förslaget till svar avseende motionen.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Barn- och utbildningsförvaltningen

Yttrande angående motion om att återskapa nattis

Ärendebeskrivning

Barn och utbildningsnämnden fattade 2019-06-13, § 81, beslut om att avveckla verksamheten barnomsorg på obekvämtid ("nattis") från och med 2019-12-31.

Vid kommunfullmäktige 2020-02-18 inkom en motion där motionärerna yrkar på att utvärdera införandet av en modell för ambulerande nattisverksamhet. Motionen överlämnades till kommunstyrelsen för beredning. Kommunstyrelsen önskar att barn- och utbildningsnämnden inkommer med ett yttrande i ärendet.

Förslag till yttrande

Vid kommunfullmäktige 2020-02-18 inkom en motion där motionärerna yrkar på att utvärdera införandet av en modell för ambulerande nattisverksamhet. Motionärerna framför att kostnaderna är relativt blygsamma i relation till betydelse för samhället och samhällets utveckling. Ett arbete pågår på andra orter i Sverige att utveckla en ambulerande behovsanpassad nattis-verksamhet dvs nattispersonal som utför sin service i barnens egna hem eller vice versa vid behov. Sannolikt en bra ekonomisk modell.

Barn- och utbildningsnämnden konstaterar att modellen som motionärerna föreslår, med dagbarnvårdare som tar hand om barn i det egna hemmet eller i barnets hem, är väl beprövad i Östhammars kommun då det är den modellen kommunen haft mellan år 2004-2016. Fördelen med den modellen är att ingen lokalkostnad uppstår och behovet av omsorg kan tillgodoses på alla kommunens orter genom rekrytering av personal där behov finns. Nackdelen med modellen är att kvaliteten på omsorgen är svår att garantera och kostnaden kan bli hög. I en granskning som Skolinspektionen genomförde 2015-2017¹ konstateras att när kommuner

---

¹ Skolinspektionen 2015:8430. Omsorg på obekvämtid, publicerad 2016-12-16

Barn- och utbildningsförvaltningen

erbjuder barnomsorg på obekvämtid såsom pedagogisk omsorg utförd av dagbarnvårdare finns en större risk för kvalitetsbrister då det kan vara svårt att rekrytera erfaren personal och kommunen har svårare att garantera kvalitet och trygghet eftersom omsorgen bedrivs i privata hem där t ex även andra vuxna befinner sig.

Modellen med dagbarnvårdare som tar emot barn i eget hem kan bli dyr för kommunen beroende på att en dagbarnvårdare inte kan ta emot för stora grupper barn i en privatbostad, särskilt inte nattetid. Modellen där dagbarnvårdaren istället tar hand om barnet i barnets eget hem innebär att kommunen måste anställa en dagbarnvårdare per familj. En tjänst kostar ca 420 000 kr per år vilket är en hög kostnad särskilt om bara ett eller två barn per familj är i behov av omsorgen.

Barn- och utbildningsnämnden anser att modellen där barnomsorg på obekvämtid bedrivs i en lokal är den mest rimliga om verksamheten ska bedrivas. Det går då att ta emot större grupper barn på ett ställe och barnen behöver inte vistas i olika hem vid personalens ledigheter eller sjukdom. Det är lättare att rekrytera personal och garantera barnens trygghet om verksamheten bedrivs i en egen lokal.

Barn- och utbildningsnämndens uppfattning är att barnomsorg på obekvämtid är av stort värde för den enskilde vårdnadshavaren. Verksamheten är dock inte lagstadgad och kostnaden per barn är hög. Nämnden ser per idag ingen möjlighet att sänka kostnaderna genom annan organisation, annan geografisk placering eller andra åtgärder.

Med hänvisning till ovanstående förslår Barn- och utbildningsnämnden att motionen avslås.

Bilaga: Underlag inför beslut av avveckling av barnomsorg på obekvämtid 2019-06-13;
”Fördjupad genomlysning av barnomsorg på obekvämtid 2019-05-23”

Barn- och utbildningsförvaltningen

Fördjupad genomlysning kring barnomsorg på obekväm tid

Ärendebeskrivning

Barn- och utbildningsnämnden erbjuder sedan 2004 barnomsorg på obekväm tid ("nattis"). Idag drivs verksamheten endast i Östhammar i egen lokal, i perioder har verksamheten bedrivits hos dagbarnvårdare på flera av kommunens orter. Verksamheten är inte lagstadgad men en kommun ska enligt skollagen sträva efter att erbjuda den. Nattis efterfrågas idag av ett fåtal vårdnadshavare och är mycket kostsam per barn. Beslut om den fortsatta driften behöver fattas.

Lagstiftning och egna riktlinjer

Skollagen

Enligt skollagen ska en kommun sträva efter att erbjuda barnomsorg på obekväm tid: "Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt." (skollagen kap 25 § 5)

Barn- och utbildningsnämndens villkor/riktlinjer för verksamheten

Kommunen har ingen lagstadgad skyldighet att erbjuda barnomsorg på obekväm tid, men försöker tillgodose behovet under vissa förutsättningar. En individuell prövning sker i varje enskilt fall. Beslut beviljas för högst sex månader i taget, därefter omprövas beslutet. Av organisatoriska eller ekonomiska förutsättningar är tillgången på platserna är begränsade, varför ingen garanti om plats utlovas.

- Omsorg på obekväm arbetstid är avsedd för barn mellan 1-12 år vars vårdnadshavare har sitt ordinarie arbete förlagt till kvällar, nätter och helger. Detta gäller ensamstående, gifta eller sammanboende där båda parter arbetar sådana tider.

Barn- och utbildningsförvaltningen

- Omsorgsbehovet ska vara regelbundet och kontinuerligt återkommande och andra möjligheter att tillgodose behovet av omsorg ska ha prövats.
- Omsorg erbjuds vårdnadshavare som annars riskerar att förlora möjligheten att försörja sig, t ex genom att de måste minska sin arbetstid eller inte kan behålla sitt nuvarande arbete.
- Arbetstidens förläggning ska styrkas med intyg/schema från arbetsgivaren. Vårdnadshavaren/sambon ska också kunna styrka att hon/han prövat möjligheten att förändra sin arbetstid.

Information och ansökningsblankett angående barnomsorg på obekvämtid finns på kommunens externa hemsida www.osthammar.se. Barnomsorgshandläggare på barn- och utbildningskontoret tar emot ansökningar och sammanställer dem inför beslut. Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott fattar beslut i dessa ärenden. Ingen avgift utöver ordinarie barnomsorgsavgift tas ut för nattis-omsorgen.

Verksamhet och omfattning

Barn- och utbildningsnämnden startade barnomsorg på obekvämtid 2004, då i Alunda där efterfrågan fanns. Under åren har verksamheten efterfrågats och erbjudits även i Österbybruk, Gimo och Östhammar genom att dagbarnvårdare anställdes och tagit hand om barnet i eget hem eller i barnets hem. Totalt har 56 barn, i olika omfattning och i olika långa tidsperioder, beviljats denna omsorg sedan 2004.

Barnantal och tidsperiod

Ort	Barnantal	Tidsperiod*	Omsorg
Alunda	5	040916-170630	Dagbarnvårdare
Österbybruk	11	051201-151231	Dagbarnvårdare
Gimo	2	051017-131231	Dagbarnvårdare
Östhammar	38	061101-	Dagbarnvårdare 2006-2016 Egen lokal fr 2016
Summa	56	040916-	

* Olika långa tidsperioder för olika barn

Barn- och utbildningsförvaltningen

2016 var 14 barn/vårdnadshavare beviljade omsorgen i Östhammar och beslut fattades då om att det mest kostnadseffektiva var att gå över till att bedriva verksamheten i en lokal så att alla barn kunde erbjudas omsorgen på ett ställe. Verksamheten i Östhammar flyttade in i en av paviljongerna vid Tomtberga förskola i augusti 2016 där den finns även idag.

Nattis-verksamheten efterfrågas sedan 2017 bara i Östhammar, ingen verksamhet bedrivs på övriga orter. Våren 2019 är 7 barn beviljade omsorgen, preliminärt är barnantalet 5 till hösten 2019 (3 familjer).

Nattis i Tomtberga förskola

Nattis i Tomtberga förskola har vissa egna utrymmen men i huvudsak används lokalerna dagtid av förskolan. Verksamheten är öppen måndag – torsdag kl 17.00 - 06.30 samt fredag från 17.00 fram till måndag 06.30. När verksamheten startade var det fyra barnskötare anställda, i dagsläget är det två barnskötare anställda, totalt 1,35 % tjänst. Verksamheten fungerar mycket bra och har gott samarbete med de förskolor och fritidshem där barnen är placerade dagtid.

Ensamarbete förekommer och en överenskommelse har därför gjorts med socialförvaltningen om att hemtjänsten är back-upp för nattis-verksamheten; blir ett barn sjukt eller något annat inträffar som kräver ytterligare vuxna kan personalen på nattis kontakta hemtjänsten för assistans¹. Måltider köps från tekniska förvaltningens måltidsorganisation².

---

¹ Socialförvaltningen erbjuder denna tjänst utan kostnad.

² Måltidskostnaden för nattis ingår inte i barn- och utbildningsnämndens ordinarie budget för måltider utan faktureras separat av tekniska förvaltningen.

Barn- och utbildningsförvaltningen

Omvärdsspaning - hur gör andra kommuner

Under åren 2015-2017 gav regeringen Skolinspektionen ett särskilt uppdrag att granska bl a barnomsorg på obekvämtid. Skolinspektionens granskning³ visar att, vid tidpunkten för uppdraget, ca 70 % av Sveriges kommuner erbjuder barnomsorg på obekvämtid och att det vanligaste är att erbjuda omsorgen via en förskola. Granskningen visar att de kommuner som erbjuder omsorg via förskola har fler barn inskrivna än de som erbjuder omsorg via dagbarnvårdare. Ju större en kommun är desto högre sannolikhet är det att kommunen erbjuder denna verksamhet, 90 % av Sveriges kommuner med över 60 000 invånare erbjuder omsorgen att jämföra med kommuner med under 10 000 invånare där ca 40 % erbjuder detta.

Skolinspektionen påpekar att det finns stora skillnader i hur erbjudandet till vårdnadshavare ser ut mellan Sveriges kommuner och att omsorgen ofta inte är anpassad efter föräldrars behov vilket gör att alla behov inte tillgodoses. Man menar vidare att det finns risk för kvalitetsbrister då kommuner ofta inte ställer krav på utbildning hos personal eller erbjuder kompetensutveckling och handledning. Det är också flera kommuner som inte följer upp och utvärderar verksamheterna. Dessa är som regel kommuner som bedriver omsorg på obekvämtid i form av pedagogisk omsorg och barnvårdare i hemmet, vilket är verksamheter som ofta består av endast en anställd. Följden blir att oerfaren personal lämnas ensam med att ansvara för och utveckla små barn utan något stöd från kommunen. Då detta är verksamheten som bedrivs i hemmet under obekväma tider, där andra vuxna inte är närvarande, bör kommunerna säkerställa att kvaliteten är god och att barnen är trygga.

Skolinspektionen anser vidare att det finns en risk att kommuner inte arbetar tillräckligt för att tillförsäkra att omsorgen är anpassad utifrån de föräldragrupper i samhället där behovet är störst. Två av dessa grupper är ensamstående kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Detta är föräldrar som i högre grad arbetar på obekvämtid och där kommunernas verksamheter bland annat innebär möjligheter till ekonomiskt oberoende, utvecklingsmöjligheter i arbetet och delat ansvar för hem och barn. Detta innebär att de

---

³ Skolinspektionen 2015:8430. Omsorg på obekvämtid, publicerad 2016-12-16

Barn- och utbildningsförvaltningen

positiva effekter som verksamheterna kan ha på områden som jämställdhet och integration kan gå förlorade.

Ekonomi

Kostnaden för nattis-verksamheten har varit 1,5 – 2,2 mkr per år de senaste åren. Skolverket beviljar bidrag till kommuner som erbjuder nattis och detta bidrag har varit 100-200 tkr.

Nettokostnaden, kostnaden minus intäkter (bidraget från Skolverket) har varit 1,4 - 2,1 mkr per år. Nettokostnaden per barn har varit 110 000 – 181 000 kr vilket kan jämföras med en plats inom förskolan som kostar ca 110 000 kr per år, år 2018.

Lokalkostnaden för nattisverksamheten är inte medräknad i ovanstående kostnad.

Verksamheten är utan kostnad i Tomtberga förskolas lokaler (en av paviljongerna).

Kostnad 2015-2018

År	Barnantal	Kostnad (tkr)	Intäkt (tkr)	Nettokostnad (tkr)	Nettokostnad/barn år (kr)
2015	16	1 826	96	1 766	110 000 kr
2016	14	2 224	200	2 023	145 000 kr
2017	11	1 881	156	1 726	157 000 kr
2018	8	1 538	87	1 451	181 000 kr
2019 t o m april	7	272	0	272	
2019, prel höst	5				

Verksamheten är svår att budgetera eftersom förvaltningen inte helt kan bedöma hur behovet kommer att se ut kommande år. En viss buffert måste finnas om behov skulle uppkomma på fler orter eller barnantalet skulle öka. Budgeten har varit mellan 1,5 – 2,5 mkr de senaste åren.

Östhammars kommuns geografi med 5 tätorter gör att omsorgen bör erbjudas på alla orter vid behov, för att göra den tillgänglig för så många som möjligt. Verksamheten finns enbart i Östhammar idag men skulle behov uppstå på övriga orter skulle förvaltningen sannolikt anställa dagbarnvårdare om det är frågan om ett eller två barn, och överväga att

Barn- och utbildningsförvaltningen

iordningsställa ytterligare lokaler om behovet är större än så. Budget för en sådan utökning finns inte per idag utan nämnden skulle behöva anslå ytterliga medel.

Barn- och utbildningsförvaltningen ser per idag ingen möjlighet att sänka kostnaderna genom annan organisation, geografisk placering eller andra åtgärder.

Konsekvensanalys av förändrad verksamhet/avveckling

Banomsorg på obekvämtid är av stort värde för den enskilde vårdnadshavaren och för att främja möjlighet till arbete och försörjning. I Östhammars kommun är de vårdnadshavare som erbjuds natts-omsorg beroende av den för att klara av sitt arbete. Erbjuds inte verksamheten måste föräldrar, under en tid av sitt yrkesliv, förändra sina arbetstider, söka annat arbete eller i större utsträckning än idag utnyttja sitt privata nätverk (släkt och vänner) för att ordna barnomsorg vissa tider.

Skulle beslut om avveckling av verksamheten fattas skulle detta sannolikt skapa oro hos barn och vårdnadshavare vilket bör beaktas. Ytterligare en konsekvens kan bli att vissa vårdnadshavare måste söka annat arbete. Östhammars kommun har en fungerande arbetsmarknad med rimligt avstånd även till Uppsalas stora arbetsmarknad vilket gör att det inte bör vara omöjligt att hitta ett nytt arbete, men för vissa skulle det kunna vara en utmaning.

Förslag till beslut

Barnomsorg på obekvämtid är av stort värde för den enskilde vårdnadshavaren.

Verksamheten är dock inte lagstadgad och kostnaden per barn är hög. Barn- och utbildningsförvaltningen ser per idag ingen möjlighet att sänka kostnaderna genom annan organisation, annan geografisk placering eller andra åtgärder.

Barn- och utbildningsförvaltningen föreslår att ytterligare barn inte beviljas omsorgen från höstterminen 2019 och att verksamheten avvecklas per 2019-12-31.

Barn- och utbildningsförvaltningen

Bilagor

Riskbedömning 20190516

Barnkonsekvensanalys 20190516

Barn-och utbildningsförvaltningen
Socialförvaltningen
Tekniska förvaltningen
Kultur och fritid
Samhällsbyggnadsförvaltningen

Barnkonsekvensanalys inför beslut

Nämnd Barn- och utbildningsnämnden	Datum för sammanträde 2019-06-13
Diarienummer BUN-2019-072	Handläggare Jenny Änggård
Ärenderubrik Genomlysning av barnomsorg på obekväm tid	

1. Påverkar beslutet barnet?

Ja Nej

Förklara oavsett svar.

Barnens nära relation med Nattispedagogerna bryts. Barnen har ingen som tar hand om dem när vårdnadshavare behöver arbeta på obekväm arbetstid.

2. Hur har barns bästa beaktats?

Om beslut fattas beaktas barnens bästa genom att förbereda barnen inför en förändring.

3. Beskriv eventuella intressekonflikter.

Vårdnadshavare som har barnomsorg på obekväm arbetstid har ingen annan möjlighet att lösa barnomsorgen på. Det resulterar i att de måste söka nytt arbete med andra arbetstider.

4. Har barn fått uttrycka sina åsikter?

Ja Nej

Uppdraget från utbildningschefen är avgränsat till att inte involvera barn/elever och vårdnadshavare i analysen.

Riskbedömning inför ändringar i verksamheten

Att förutse konsekvenser

Inledning

Arbetsgivaren är den som har huvudansvaret för arbetsmiljön. Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete beskriver hur arbetsgivaren ska gå tillväga för att uppfylla sitt ansvar.

Ansvar för att riskbedömningar vid planerade förändringar blir utförda, följer Östhammars kommuns styrande dokument; Ansvar och uppgiftsfördelning avseende arbetsmiljöarbetsuppgifter.

Så här säger Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete vid ändringar i verksamheten:

"När ändringar i verksamheten planeras, skall arbetsgivaren bedöma om ändringarna medför risker för ohälsa eller olycksfall som kan behöva åtgärdas".

8 §, *andra stycket*, AFS 2001:1, *Systematiskt arbetsmiljöarbete*.

De ändringar som föreskrifterna avser är exempelvis personalförändringar, nya arbetstider och arbetsmetoder, andra organisationsförändringar, om och nybyggnation samt ny maskinell utrustning.

Riskbedömningen ska utgå från den planerade ändringen och de eventuella risker för ohälsa och olycksfall som ändringen kan medföra.

Riskbedömning ska göras innan förändringen genomförs och avse tiden efter genomförd förändring.

Innan ni börjar - tänk på att:

- Förändringarna får bedömas individuellt. Om bedömningen ger vid handen att några risker för ohälsa eller olycksfall inte uppkommer har arbetsgivaren fullgjort sina åligganden enligt 8 § AFS 2001:1.
- Vid nedskärning i verksamheten ska riskbedömningen i huvudsak omfatta hur den med hänsyn till risken för ohälsa påverkar kvarvarande personal i fråga om bl.a. arbetsmängd och arbetsuppgifternas innehåll. Det är viktigt att tidigt få fram riskerna så att negativa följder av omställningsprocessen kan förebyggas.
- Observera även att förändringsarbetet i sig kan utgöra en risk för ohälsa. Därför kan det vara motiverat att planera åtgärder som syftar till att lindra oro och förebygga ohälsa under pågående förändringsprocess. Till exempel är information om vad som händer eller inte händer under förändringsprocessen mycket viktig. En plan behöver upprättas för hur informationen ska lämnas under hela förändringsprocessen.
- Det är bra att utse en arbetsgrupp där både arbetsgivare och arbetstagare finns representerade. Skyddsombud ska alltid ges möjlighet att medverka vid riskbedömning och planering av åtgärder. En rekommendation är att arbetsgruppen inte är alltför stor. Cirka 4-6 personer kan vara en lämplig storlek på grupp men kan givetvis variera till exempel beroende på verksamhetens storlek och omfattning av den planerade förändringen.
- Det är önskvärt att det i arbetsgruppen finns goda kunskaper om arbetsmiljölagen och tillämpliga föreskrifter från Arbetsmiljöverket.

- Utse en analysledare för arbetsgruppen. Den personen bör vara väl förtrogen med denna rutin.
- Även om denna rutin avser tiden efter förändringen, kan det i många fall vara värdefullt att beskriva hur verksamheten ser ut idag. Vad fungerar bra som vi kan ta med oss och vad kan vi förbättra.
- Då alla risker inte går att eliminera helt, är det bra om gruppen diskuterar vilket förhållningssätt man har till dessa risker. Det är bland annat viktigt att informera personalen om de risker som finns i verksamheten och som inte helt kan elimineras.
- Använd expertis när gruppen saknar kompetens inom visst område. Expertstöd kan till exempel finnas inom personalfunktionen eller företagshälsovården.
- Checklistor för skyddsronder kan komma till nytta vid riskbedömningen.
- Dokumentera riskbedömningen och åtgärder i "Handlingsplan för åtgärder efter riskbedömning", se bilaga.

ABC för riskbedömning och konsekvensanalys inför ändringar i verksamheten:

- A Precisera den planerade förändringen
  - B Gör riskbedömningen
  - C Åtgärda
-

A Precisera den planerade ändringen

1. Vad består ändringarna av?

Det är vanligt att flera ändringar ska genomföras samtidigt i verksamheten. Till exempel kan en neddragning i verksamheten medföra både lokalbyten, ändrade arbetsuppgifter och personalneddragning. Definiera och riskbedöm i så fall respektive ändring separat.

Exempel:

a – lokalbyten

b – ändrade arbetsuppgifter

c – personalneddragning

Fler exempel på ändringar då riskbedömning kan vara aktuell:

Nybyggnation/lokalbyten • Produktionsförändring

• Ändringar i befintliga lokaler • Förändrade arbetstider • Förändrad arbetsutrustning – maskiner, fordon, redskap m.m. • Utökat arbetsinnehåll

• Nya arbetslag/ grupp sammansättning • Nya kemiska produkter • Ändrade arbetsuppgifter

a:

---

b:

---

c:

---

2. Var ska ändringarna genomföras?

--

---

3. Vilka medarbetare eller grupper av arbetstagare berörs av ändringarna?

Exempel

X antal medarbetare och arbetsledare inom förvaltning X, verksamhet X, arbetsplats X

B. Gör riskbedömningen

När ni preciserat ändringarna och vet vilka arbetstagare eller grupper av arbetstagare som kommer att beröras av förändringen, ska ni bedöma vilka risker för ohälsa/olycksfall som ändringarna kan medföra för berörda medarbetare.

- Ta fram riskkällor som ni tror uppstår efter genomförd förändring men tänk också på att själva förändringen i sig kan utgöra en riskkälla. Åtgärder under pågående förändringsarbete kan därför behövas.
- Bedöm om riskerna kan leda till ohälsa eller olycksfall.
- Bedöm också sannolikheten för om dessa kan inträffa och om riskerna är allvarliga eller inte allvarliga.

1. Beskriv de risker för ohälsa och olycksfall som ändringarna kan innebära:

Exempel på sådant som kan innebära risker för ohälsa och olycksfall.

- Stor arbetsmängd • Dåligt anpassade arbetslokaler • Tidspress • Ensidigt upprepat arbete
- Svåra/komplicerade arbetsuppgifter • Liten påverkansmöjlighet/lågt inflytande
- Buller/vibrationer • Brister i samarbetet • Ensamarbete • Våld och hot
- Otydliga arbetsuppgifter • Hantering av farliga ämnen mm

Exempel på beskrivning av risker:

a – lokalbyten:

1. Dåligt anpassade lokaler

b – ändrade arbetsuppgifter:

1. Svåra arbetsuppgifter
2. Otydliga arbetsuppgifter

c – personalneddragning

1. Tidspress
2. Stor arbetsmängd

2. Hur allvarlig/a är risken/riskerna?

Grön = inte allvarlig, ingen åtgärd	Gul = allvarlig, utreds eller åtgärdas	Röd = mycket allvarlig, åtgärdas snarast
-------------------------------------	--	--

<i>Exempel:</i>
a – lokalbyten:
1. Lokaler
b – ändrade arbetsuppgifter:
1. Svåra arbetsuppgifter
2. Otydliga arbetsuppgifter
c – personalneddragning
1. Tidspress
2. Stor arbetsmängd

---

3. Hur sannolikt är det att händelsen inträffar?

<i>Exempel:</i>
a – lokalbyten:
1. Lokaler
b – ändrade arbetsuppgifter:
1. Svåra arbetsuppgifter
2. Otydliga arbetsuppgifter
c – personalneddragning
1. Tidspress
2. Stor arbetsmängd

C Handlingsplan för åtgärder (bilaga 1)

Upprätta en handlingsplan för att åtgärda risker och/eller sannolika konsekvenser av den planerade förändringen. De åtgärder som inte vidtas omedelbart ska skrivas ned i en handlingsplan som anger:

- Vilka åtgärder som ska genomföras
- När åtgärderna ska vara genomförda
- Vem som ska se till att åtgärderna genomförs
- Kontrollera att genomförda åtgärder får den effekt som avses.

Tänk på att:

I samband med neddragningar kan det vara viktigt att sätta in åtgärder för förebygga negativa konsekvenser av förändringsprocessen. Information är särskilt viktig under pågående förändringsprocesser, både om vad som händer och "inte händer" under tiden.

Exempel på informationsåtgärder inför förändringarna: webbplats om förändringarna på intranätet, informationstillfällen för medarbetare, ge chefer och medarbetare kunskaper om förändringsprocesser och naturliga reaktioner i samband med förändringsarbete, företagshälsovården kan ge stöd till chefer, enskilda medarbetare och arbetsgrupper.

– Dokumentera åtgärder som minskar negativa konsekvenser för medarbetarna i Handlingsplan för åtgärder efter riskbedömning - bilaga 1.

Anläggnings- och --- lokal försörjningsplan

för Kultur- och fritidsnämnden i Östhammars kommun för
perioden 2019 till och med 2026.

Innehåll

Inledning.....	3
Syftet med planen.....	3
Önskad effekt med dokumentet.....	3
Behovet av en lokalförsörjningsplan.....	4
Bokning av lokaler	4
Jämförbara kommuner.....	4
Simhallar	5
Sporthallar	5
Gym.....	6
Gymnastiksalar.....	6
Ishallar	6
Naturisar	8
Friluftsbad	9
Vandringsleder och naturstigar	10
Smultronställen.....	11
Elljusspår.....	13
Ridleder och cykelleder.....	15
Natur- och Friluftsområden.....	15
Bibliotek	16
Ungdomsgård	17
Fotbollsplaner.....	18
Friidrottsanläggningar	19
Småbåtshamnar	19
Föreningar som disponerar kommunala lokaler.....	20
Kulturmiljöer och bygdegårdar	20
Mindre utomhusanläggningar	21
Campingplatser.....	21
Ekonomiska konsekvenser	21

Inledning

Kultur- och fritidsnämnden ska verka för en meningsfull fritid för kommunens invånare, som de är nöjda med och där barn och ungdomar ska prioriteras. (Denna formulering föreslås inom kort att ändras till att även omfatta äldre.) Kommunfullmäktige anger de mål, riktlinjer och ekonomiska ramar som ansvarar för. Flera av uppdragen är beroende av att ändamålsenliga lokaler och anläggningar finns i kommunen. Lokaler och anläggningar inom ett brett och varierat område behövs för att bland annat ungas mötesplatser, verksamhet i idrotts-, fritids-, kulturanläggningar, rörligt friluftsliv, simskola, biblioteksverksamhet, evenemang, kultur i vård och omsorg, offentlig konst, kulturmiljövård samt lokalbokning av utrymmen som disponeras av nämnden.

I Östhammars kommun är Tekniska förvaltningen ansvarig för att tillhandahålla, underhålla och verksamhetsanpassa ändamålsenliga lokaler för kommunens verksamheter. Tekniska förvaltningen kan tillhandahålla lokaler och anläggningar till verksamheterna i egna fastigheter, på kommunens mark eller hyra in alternativt arrendera av extern part för verksamhetens räkning.

Målsättningen är att kommunens lokalförsörjning ska vara ändamålsenlig, ha hög nyttjandegrad, utvecklas i takt med förändrad efterfrågan, underhållas och verksamhetsanpassas och upplevas som en tillgång för kommuninvånarna.

Kultur- och fritidsnämnden ska bla svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom nämndens verksamhetsområde, verka för en jämställd kultur- och fritidsverksamhet, stimulera ungas delaktighet och inflytande, främja tillgänglig kultur- och fritidsverksamhet för alla, tillsammans med föreningar, organisationer och enskilda verka för en meningsfull fritid för kommunens invånare. Nämndens insatser ska medverka till en attraktiv, innehållsrik, geografiskt spridd verksamhet inom kultur- och fritidsområdet.

Det strategiska ansvaret för besöksnäringen omfattas inte av Kultur- och fritidsnämndens uppdrag. Förvaltningen har en aktiv roll i samband med evenemang i kommunen.

Syftet med planen

Planens syfte är att belysa dagens och framtidens anläggningsbehov utifrån det som är känt idag. Berörda verksamheter får därmed en tydlig riktning att förhålla sig till samt att kostnadsutvecklingen för förvaltningens anläggningar blir mer förutsägbar. Detta dokument ska ligga till grund för kommande enskilda ärenden med anläggningspåverkan med syftet att underlätta beslutsfattande. Innehållet och riktningen i detta dokument skall följas efter det att berörd nämnd antagit planen. I det fall berörda verksamheter anser att det finns skäl att avvika från planen skall detta beskrivas i särskilt ärende för berörd nämnd. Dokumentet ger även berörda verksamheter en möjlighet att rikta sina resurser effektivt på de prioriterade och angivna uppdragen som beskrivs nedan.

Önskad effekt med dokumentet

Efter att detta dokument antagits ska berörda verksamheter förhålla sig till dokumentets innehåll vilket innebär att avvikelser från beslutad plan ska hanteras som ett ändringsärende i berörd nämnd och därmed bör nya riktningar ha goda grunder.

Önskvärda effekter är;

- Att förutsägbarheten för anläggningskostnaderna ökar vilket även innebär en enklare budgetering samt uppföljning av kostnaderna för anläggningar.
- Att verksamheterna kan fokusera på planerade åtgärder samt uppföljning.
- Att händelsestyrda och långsiktigt ogenomtänkta handlingar minimeras.
- Att prioriteringar underlättas när helhetsbilden är tydlig.
- Att kommunens totala resurs kan användas bättre när hela beståndet synliggörs.
- Att fokus går från att vara händelsestyrda och lösa önskemål och goda idéer när de dyker upp till att skapa strategier och rutiner som fångar upp önskemål och som fördelar sig jämnt i relation till ålder, kön och antalet aktiva utövare mm. Den ekonomiska konsekvensen för kommunen som helhet bör alltid beaktas.

Behovet av en lokalförsörjningsplan

Detta dokument är en sammanställning av befintliga lokaler och anläggningar i Östhammars kommun. Dokumentet belyser vilka utredningar som behövs för att Kultur- och fritidsnämndens uppdrag ska tillhandahållas på ett lämpligt sätt i Östhammars kommun. Genom att samla och genomlysas lokalförsörjningen och framtida behov kan man beräkna behovet av nya projekt samt kostnader för drift och underhåll i det befintliga beståndet.

Bokning av lokaler

Kommunens bokningssystem, FRI, administreras av Kultur- och fritidsförvaltningen. Bokningarna i systemet blir kopplade mot en tagg som används för att ta sig in i lokalen på den bokade tiden. Föreningar och andra som vill nyttja lokaler i bokningssystemet kvitterar ut en tagg. Föreningar kan boka lediga tider på egen hand enligt fördelningssystem. De flesta lokaler är inlagda i bokningssystemet men inte alla och alla lokaler har inte taggssystem till dörrarna. Kommunen är delaktig i en upphandling av nytt system via SKL. Målsättningen med ett nytt system är att ytterligare förbättra användarvänligheten så att fler enklare kan boka lokaler.

Jämförbara kommuner

För att sätta Östhammars kommuns anläggningar i relation till andra kommuners utbud kan vikt läggas vid olika jämförbara parametrar. Parametrar som folkmängd, areal samt antalet tätorter viktats högt för att välja ut kommuner med liknande förutsättningar. Vid urvalet kan konstateras att Östhammars kommun är unik med det stora antalet tätorter i förhållande till invånarantal och areal. Relevanta jämförbara kommuner som ska användas i kommande utredningar är; Heby, Tierp, Flens, Tingsryds, Alvesta, Östra Göinge, Lindesberg, Leksands, samt Kramfors. Dessa kommuner ligger närmast Östhammar kommun i förutsättningar även om ingen kommun har exakt lika grundförutsättningar. Jämförelser med riket är också viktigt att använda när man ska analysera behovet/önskemål samt mängden anläggningar som en kommun bör tillhandahålla.

Kod	Kommun	Län	Folkmängd	Land (km ²)	Tätorter > 1500 inv.
331	Heby kommun	Uppsala län	13 857	1 166	2
360	Tierps kommun	Uppsala län	20 976	1 546	3
382	Östhammars kommun	Uppsala län	22 030	1 474	5
482	Flens kommun	Södermanlands län	16 841	718	3
763	Tingsryds kommun	Kronobergs län	12 428	1 044	2
764	Alvesta kommun	Kronobergs län	20 079	974	3
1256	Östra Göinge kommun	Skåne län	14 908	431	4
1885	Lindesbergs kommun	Örebro län	23 624	1 377	3
2029	Leksands kommun	Dalarnas län	15 753	1 221	2
2282	Kramfors kommun	Västernorrlands län	18 518	1 694	3

Tabell 1; Tabell över jämförbara kommuner som ska användas i framtida utredningar vid jämförelser.

Simhallar

Befintligt bestånd

I Kommunen finns tre simhallar; Gimo, Österbybruk samt Östhammar. Simbassängen i Östhammar är kortare än 25 m vilket innebär att denna simhall inte återfinns i statistiken i Kolada. Trots att denna inte finns med det statistiska underlaget tillhandahåller kommunen simhallar långt över riksgenomsnittet och ligger också högt över snittet vid jämförelse med länets kommuner. I läroplanen är simundervisning obligatoriskt varför Utbildningsnämnden har behov av simhall.

I Alunda finns ett bassängbad utomhus som håller öppet under sommaren.

Framtida behov

Det finns stora underhållsbehov i anläggningen i Östhammar samt underhållsbehov i anläggningen i Österbybruk. Anläggningen i Gimo är i gott skick men löpande underhåll är nödvändigt.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En utredning kring underhållskostnader och antalet simhallar i kommunen bör initieras. Anläggningen i Alunda skulle kunna konverteras till ett utomhus-åretrunt-bad genom att nyttja överskottsvärme från kommunens pelletsanläggning med förhållandevis enkla ingrepp vilket borde utredas närmare.

Sporthallar

Befintligt bestånd

Kommunen har fem stycken sporthallar; Försåkershallen, Olandshallen, Öregrunds sporthall, Österbybruks sporthall och Gimo sporthall. Rikssnittet för 2017 låg på 1,61 hallar per 10000 invånare där kommunens inrapporterade siffror inte verkar vara inrapporterade. Ett överslag på kommunens ca 21000 invånare med tillgång till fem fullstora idrottshallar ger att kommunen tillhandahåller hallar långt över rikssnittet.

Framtida behov

Kommunen ser en stor efterfrågan på tider i sporthallarna från flera föreningar.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En utredning pågår för att ersätta Frösåkershallen. En utredning för att hitta alternativa lösningar till de fullstora hallarna bör initieras så att föreningar använder mindre hallar när så är möjligt.

Gym

Befintligt bestånd

Gym finns i kommunens regi i sporthallarna Föråkershallen, Gimo, Öregrund samt Österbybruk.

Framtida behov

Kommunen har inte för avsikt att utöka antalet gym.

Gymnastiksalar

Beskrivning

Definitionen av en gymnastiksal är allt som är mindre än 40*20m (sporthallsmått). Gymnastiksalar i anslutning till skolor omfattas av Utbildningsförvaltningens ansvarsområde och idag sker bokning av dessa genom kontakter med respektive skola.

Befintligt bestånd

De gymnastiksalar som kan bokas i kommunens bokningssystem är; Hargshamn (gamla skolsalen), Sven-Perssonhallen, Gräsö samt Räddningstjänsten Östhammar. I anslutning till skolor finns salar i Kristinelund, Gamla skolan i Österbybruk samt Kulturskolans danssal till motionsträning

Framtida behov

Vissa gymnastiksalar nyttjas mer än andra och Kultur- och fritidsförvaltningen bör arbeta med att få en högre nyttjandegrad på dessa.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En utredning i syfte att undersöka om fler gymnastiksalar kan tillgängliggöras för bokning i kommunens bokningssystem bör initieras.

Ishallar

Beskrivning

Kommunen har beslutat, Dnr KFN 2016-83, att finansiera ishållning för 22 veckors sammanhängande säsong i kommunens båda ishallar. Vecka 8 ska ingå i dessa 22 veckor. I beslutet framgår även att föreningsbidrag ska utgå istället för tidigare skötselersättning. Föreningar kan beställa ytterligare isveckor till ett självkostnadspris. I skolans läroplan är inte skridskoåkning obligatoriskt vilket innebär att det är rektor som bekostar och beslutar om aktiviteter ska förläggas till kommunens ishallar. Skolan, föreningar och andra som vill nyttja ishallen bokar tider via Kultur- och fritidsförvaltningens bokningssystem.

Befintligt bestånd

Kommunen har två ishallar vilket är många i förhållande till befolkningsstorleken jämfört med snittet för riket.

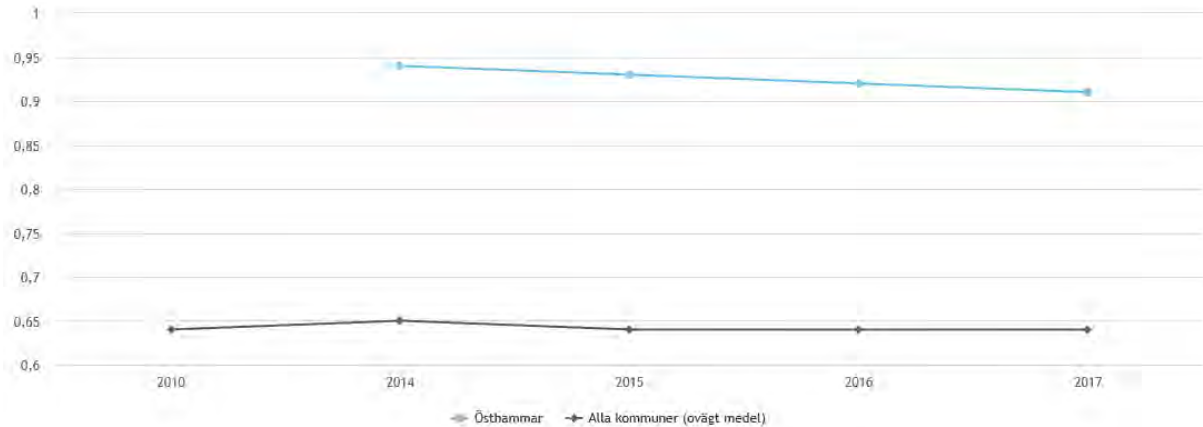

Diagram :1Diagrammet visar att Östhammars kommun ligger över rikssnittet på tillgången på ishallar. Källa Kolada

Gimo ishall har byggts upp efter att taket rasat in så igen 2016. Kylsystemet byttes i samband med återuppbyggnaden. Beslutet om återuppbyggnad var villkorad av att sargen skulle bekostas av Gimo if Hockey. Detta fullföljdes inte helt och hållet. Föreningen betalar ingen hyra idag och har ingen exklusiv nyttjanderätt till ishallen. Föreningsbidrag utgår för att driva anläggningen. Ismaskinen är överlåtten på föreningen enligt nämndbeslut och idag är det föreningen som ansvarar för att spola isen. Föreningsbidraget ska täcka fondering till en ny ismaskin. Evenemangsmöjligheter finns i anläggningen när det inte är is. Parkeringsmöjligheter finns utanför vid skolan. Vid stora evenemang måste man säkerställa att det inte krockar med aktiviteter i sim- och sporthallen, konstgräsplanen, och konstsnöanläggningen som ligger i nära anslutning till ishallen. Vissa delar av återuppbyggnaden kvarstår för att helhetsbilden ska vara tillfredställande. Städning av anläggningen hanteras av föreningen. Extra föreningsbidrag utgår för detta. Bokning av hallen görs via kommunens bokningssystem.

Ishallen i Östhammar drivs av en kylanläggningen som behöver bytas ut. Ismaskinen är överlåtten på föreningen enligt nämndbeslut och idag är det föreningen som ansvarar för att spola isen. Föreningsbidraget ska täcka fondering till en ny ismaskin. Parkeringsmöjligheter finns utanför och på Bilsta. Förändring av detaljplan kommer ev innebära att nuvarande parkeringsmöjligheter minskas. Städning av anläggningen hanteras av föreningen. Extra föreningsbidrag utgår för detta. Föreningen har ingen exklusiv nyttjanderätt till ishallen. Bokning av hallen görs via kommunens bokningssystem.

Framtida behov

Underhållstatus, Avveckling, utbyggnad. Multianvändning- andra aktiviteter än is. Ny lagstiftning kring ammoniak gäller från årsskiftet 18/19 och Östhammars ishall berörs eftersom kylanläggningen drivs av ammoniak. Antalet omklädningsrum, bokningsbarhet, utformning trygghet mm, tredjekönsidentitet, behöver utredas.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Utredning kring drift behövs. Utredning kring frågan om utbyte av kylsystem har påbörjats.

En översyn kring att definiera allmänhetens åkning med och utan klubba inklusive tillsynsfrågan under dessa tider bör initieras. En utredning kring inriktning mot multianvändning bör initieras där publikantal, vilka aktiviteter som kan vara aktuella och behov av underlag analyseras.

Naturisar

Beskrivning

En naturis består av befintligt vatten som fryser till is eller att man spolat vatten på en yta när det är minusgrader. När man vistas på en is gör man det på eget ansvar. Plogning av isytor på befintligt vatten innebär en risk för den som plogar och det är av stor vikt att plogningen utförs när det är så tjock is så att risk för att gå igenom inte finns. De som vistas på isen beträder isen på egen risk.

Naturisarna är helt beroende av att det är ihållande köldgrader.

Befintligt bestånd

Stordammen i Österbybruk plogas av en förening och kommunen är inte involverad.

Olandsskolans grusplan i Alunda spolats av kommunen när väderleken tillåter. Tillstånd för detta har givits av Gästrike vatten under förutsättning att uttag sker i enlighet med deras instruktioner.

Isrinken vid skolan i Öregrund spolats av en förening när väderleken tillåter. Tillstånd för detta har givits av Gästrike vatten under förutsättning att uttag sker i enlighet med deras instruktioner. Nyttjanderätt har upplåtits till en förening. Sarg till banan finns samt omklädningsbås finns på platsen och dessa har överlåtits till föreningen, enligt beslut 2014. Nyttjanderätten innebär att den är tillgänglig för spontana aktiviteter när den inte används av föreningen och att bokning av anläggningen inte är möjlig. Föreningen ansvarar för spolning och kommunen är inte involverad i förvaltningen av anläggningen.

Framtida behov

När föreningen i Öregrund inte önskar ha nyttjande rätten kvar ser kommunen inget behov av att fortsatt driva anläggningen. Att ploga Hummelfjärden skulle kunna fylla behovet av is i området när föreningen inte längre spolat isrinken. Plogning av fjärden har förekommit tidigare.

Hamnbassängen i Östhammar skulle kunna vara lämpligt att ploga när väderleken tillåter. De praktiska frågorna samt kostnader bör utredas för detta.

Kommunen har inga övriga planer på att utöka antalet platser där naturis plogas.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Det är viktigt att följa upp vattenförbrukningen där plan mark spolats för att säkerställa att anläggningen inte förbrukar för mycket vatten.

Friluftsbad

Beskrivning

Östhammars kommun har 15 friluftsbad, både längs kusten och vid sjöar i kommunen, de har en spridning geografiskt i kommunen och ligger både tätortsnära och på landsbygden.. Baden är välbesökta av både kommuninvånare och andra besökare. En stor del av besökarna kommer sommartid, men många av områdena har också värden övriga delar av året, som promenadstråk, för grillning, skridskoåkning och flera former av friluftsliv.

Några av baden ligger nära eller till och med i naturreservat, vissa har klassats som smultronställe och några ligger intill Upplandsleden. Sammantaget har platserna stora värden som attraktiv närmiljö för boende och som intressanta områden för besöksnäringen. Det finns utvecklingsmöjligheter för de flesta av friluftsbaden i syfte att stärka och kvalitetssäkra natur- och friluftsområdena som helhet, några behöver kommunen utreda vidare hur fortsatt förvaltning och utveckling bör ske.

Kommunen ansvarar för vattenprovtagning på friluftsbaden. Samtliga bad har säkerhetsutrustning samt toalett i någon form.

Ett lokalt naturvårdsprojekt, LONA, startades 2017 i syfte att utreda fysisk tillgänglighet, naturvärden och friluftsvärden. Projektet pågår fram till dec 2019 och ska leda fram till enkla skötselplaner och utvecklingsförslag för platserna.

Ett tidigare beslut i KF (2017-04-25) om överföring från Kultur- och fritidsförvaltningen till tekniska förvaltningen av baden; Sunnanö, Hargshamn, Krutudden och Gimo friluftsbad bör ses över och förslag till nytt beslut bör tas fram för att inordna ansvaret i nuvarande förvaltningsstruktur.

Befintligt bestånd

Friluftsbad på kommunens mark

-Aspobadet 1, 2 och 3 ligger i naturreservat på kommunal mark. Upplandsstiftelsen hanterar reservatuppdraget och skötselplanen för detta. Badplatserna, Campingplatserna samt parkeringen är kommunens ansvar. Campingplatsens utformning behöver utredas och förankras.

-Gimo friluftsbad är tätortsnära och ligger vid Gimodammen på kommunal mark. Kommunen arrenderar parkeringsplatsen av Bergvik Skog.

-Hargshamns friluftsbad ligger i anslutning till Hargshamns camping.

-Klackskärsbadet ingick tidigare i området som campingen arrenderade. Idag ansvarar kommunen för området. Det kommunala badet på Krutudden ligger väldigt nära. Utredning om Klackskärsbadet ska fortsatt vara ett kommunalt bad bör initieras.

-Krutudden är tätortsnära. Underhållsbehov finns på byggnaderna på platsen.

-Simbadet i Österbybruk ligger tätortsnära och i anslutning till Simbadets camping.

Kommunen har arrenderat ut marken till en förening.

-Sunnanöbadet ligger i anslutning till Sunnanö camping.

-Tallparksbadet ligger tätortsnära i ett större friluftsområde.

-Vällenbadet ligger nära flera naturreservat. En förening får föreningsbidrag för tillsyn och skötsel av badet.

Kommunala bad på arrenderad/annans mark

-Hamnardammen Marken ägs av Bergviks skogs öst AB där kommunen har ett muntligt tillstånd för badet. Ideella krafter har tillsyn av badet.

-Rastsjön. Marken ägs av Bergviks skogs väst AB. Kommunen har nyttjanderättsavtal med markägaren. En förening får föreningsbidrag för tillsyn av badet.

Sunds badplats. Marken ägs av Sunds byalag. Kommunen arrenderar marken och kommunen förvaltar badet.

-Älvsnäs Marken ägs av Yttersby Byasamfällighet. Kommunen arrenderar marken och kommunen förvaltar badet.

-Gräsöbadet Marken ägs av Upplandstiftelsen. Gräsöbadet ligger intill Gräsö camping. Upplandstiftelsen har driftansvaret och får ett bidrag från kommunen för detta.

Servicebyggnaden som finns i anslutning till badet behöver utredas på grund av förändrade markägarförhållanden.

Framtida behov

Kommunens grundläggande behov av bad är mycket väl tillgodosett med nuvarande antal bad och ytterligare behov av kommunala bad finns ej.

Klackskärsbadet, Hamnardammen och Aspo 2 bör utvärderas om baden fortsatt ska vara ett kommunalt åtagande.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En översyn av samtliga avtalsförhållanden kopplade till baden bör initieras.

Drift- och underhållsplan behöver tas fram och förankras för samtliga bad. En strategi för tillgänglighet bör upprättas utifrån underlaget i Lona-projektet.

Vandringsleder och naturstigar

Beskrivning-

I Östhammars kommun finns ett stort antal vandringsleder, långa leder och kortare, i skog och längs sjöar och vattendrag och tätortsnära. Några av vandringslederna ligger på kommunalägd mark men många av dem ligger på andra markägares fastigheter. Upplandsleden och Vikingaleden är den största vandringsleden men det finns också längre och kortare stigar i de flesta av de knappt 40 naturreservaten i kommunen. I flera av tätorterna och på landsbygden finns dessutom olika stigar och vandringsleder, några sköts av kommunen men många är anlagda och förvaltas av ideella krafter.

Befintligt bestånd

-Upplandsleden i Uppsala län utvecklas och förvaltas av Upplandsstiftelsen och sköts av respektive kommun. Upplandsstiftelsen har avtal med markägare som helt kostnadsfritt upplåter en del av sin mark. I Östhammars kommun sköts leden av föreningar som får föreningsbidrag för sitt arbete.

-Stadsloppet är en utmärkt motionsslinga i centrala Östhammar på befintliga gator, gång- och cykelvägar.

- Vikingaleden är en del av pilgrimsleden St Olavs Waterway. Sträckningen följer till stora delar Upplandsledens sträckning i kommunen.
- Vallonstigen Gimo är initierad av en förening.
- Harvikadammen 6km och Karmdammen 2 km är initierade av en förening och föreningen för föreningsbidrag för skötseln.
- Promenadslinga Grepen-Katrinörarna i Öregrund är en motionsslinga initierad av en förening och ligger på kommunens mark. Avtal finns med kommunen.
- Sjömilen i Öregrund är en motionsslinga initierad av en förening och ligger på kommunens mark. Sträckningen är under uppförande.
- Hälsans stig i Östhammar är en led enligt Riksförbundet HjärtLungs riktlinjer. Kommunen har förbundit sig till en stig tillsvidare på befintliga gångstråk. Kommunen har förbundit sig att skylta sträckningen samt att producera en karta över sträckningen. Kommunen sköter vinterväghållningen.

Framtida behov

För närvarande planeras inga nya leder.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

För att säkerställa att avtalen med föreningar omfattar nödvändiga driftsfrågor och tydligt markerade områden bör en avtalsöversyn göras.

Smultronställen

Beskrivning

Ett smultronställe är ett utflyktsmål med höga natur- och friluftsvärden som är trevligt och tillgängligt för besökare. Ett Smultronställe i naturen klarar uppsatta kvalitetsmål enligt en definierad checklista och har godkänts av styrgruppen. Ett smultronställe ska vara tillgängligt för alla och saknar därför inträde. Det finns ett 50-tal smultronställen i länet och fler är på gång.

Smultronställen i naturen är ett samarbetsprojekt. Upplandsstiftelsen står tillsammans med kommunerna i länet bakom arbetet. Upplandsstiftelsen är samordnare och har huvudansvaret för hemsidan. Arbetet styrs genom en styrgrupp med representanter från Upplandsstiftelsen och kommunerna.

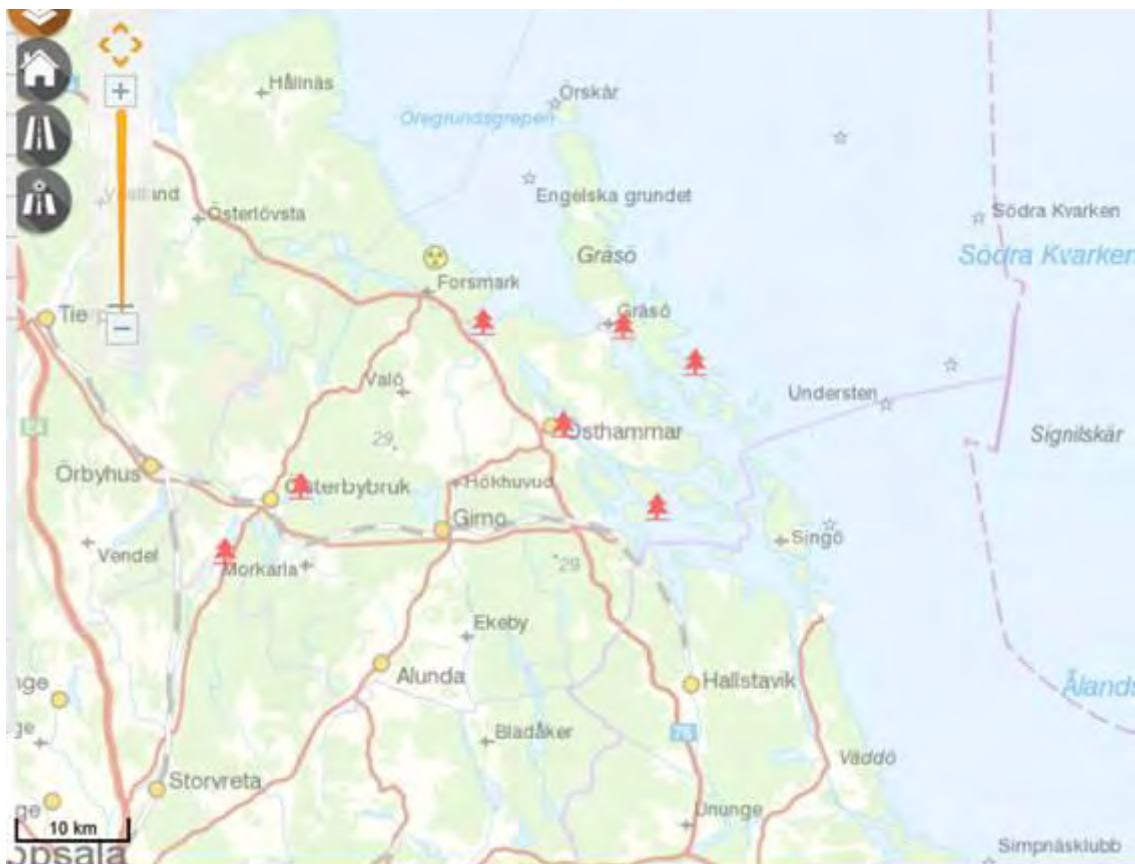
Upplandsstiftelsen ansvarar för hemsida, informationsspridning, skyltställ, stolpar mm. Kommunen via Kultur och fritidsförvaltningen bekostar årskostnaden till Upplandsstiftelsen för gemensam information och tjänster. Kommunen ansvarar för driften av området. Tekniska förvaltningen utför arbetet i enlighet med avtalet för respektive smultronställe. Tekniska förvaltningen hyresför Kultur och fritidsförvaltningen kostnaderna i enlighet med hyreshandboken från 2020. Vissa smultronställen förvaltas och bekostas av Upplandsstiftelsen direkt.

Genom detta arbete vill vi ge en god service till kommuninvånarna, och därmed bidra till högre livskvalitet liksom förbättrad folkhälsa. Samtidigt höjer vi vår egen kompetens vad gäller förvaltning av områden och information om dessa.

Information om smultronställen finns genom länk till Upplandsstiftelsen finns på kommunens hemsida.

Befintligt bestånd

I kommunen finns idag 7st smultronställen samt två stycken är på väg att inrättas; Vällen och Tallparken. Skötselansvar, ägande och kostnader fördelas olika vilket framgår nedan.

Kartbild 1: Kommunens smultronställen

Andersby ängsbackar

Naturreservat, kommunen äger ej marken. Sköts av Lst/Upplandsstiftelsen.

Gräsö gård

Naturreservat, kommunen äger marken, skötseln av den mesta marken inom NR ligger på Upplandsstiftelsen, delvis på arrendator. Kommunen förvaltar gårdsmiljön med byggnader, infobyggnad etc. Skötselplan finns för naturreservatsdelarna som alla behöver förhålla sig till. Dessutom finns avtal mellan kommunen, Upplandsstiftelsen och Gräsöfonden som reglerar entré och informationsbyggnad. Eftersom detta smultronställe har många olika delar och flera involverade i driften bör en tydligare kartläggning och ansvarsfördelning tas fram

och förankras. Skötselråd för marken bildades 2018 och Upplandsstiftelsen är sammankallande.

Rävsten

Upplandsstiftelsen är markägare och har ansvar tillsammans med arrendator. Kommunen sitter med i anläggningsråd. Kultur och fritidsförvaltningen betalar en årlig ersättning till Upplandsstiftelsen för att hålla anläggningen öppen.

Kallerö

Inom Kallriga naturreservat, ett Natura 2000- område, är kommunen markägare och har avtal med Upplandsstiftelsen för vissa delar av skötseln. Andra delar behöver vi se över hur vi vill sköta och utveckla området.

Östra Tvärnö

Ett naturreservat där kommunen inte äger marken. Området förvaltas av Länsstyrelsen och Upplandsstiftelsen.

Aspbo Naturreservat

Ett naturreservat där kommunen äger marken där förvaltningen delas mellan kommunen och Upplandsstiftelsen. Skötselråd inrättat 2018 där Upplandsstiftelsen är sammankallande. Skötselplan finns för naturreservatsdelarna som alla behöver förhålla sig till. Dessutom finns avtal mellan kommunen och Upplandsstiftelsen som reglerar fördelningen av skötseln mellan kommunen och Upplandsstiftelsen.

Krutudden

Smultronstället ligger på kommunal mark och kommunen förvaltar området.

Framtida behov

Kommunen har inga planer på att föreslå ytterligare smultronställen den närmaste femårsperioden.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Inom det kommande året kommer Tallparken (Hummelfjärden) ett promenadstråk med rastplatser och fågelskådningsmöjligheter färdigställas samt Vällen, ett bad och friluftsområde med naturstig för barn, kanotled samt närhet till flera naturreservat. Utredning för att förtydliga ansvarsförhållanden kring Gräsö gård samt Kallerö behöver initieras. Upprättande av driftinstruktioner för smultronställen där kommunen har ett ansvar och därefter förankring av dessa i organisationen.

Elljusspår

Beskrivning

I Östhammars kommun finns det sju elljusspår; Östhammar, Öregrund, Alunda, Gimo, Österbybruk, Ekeby och Valö. Valö-spåret ligger inte på kommunens mark. Belysningen trycks igång vid behov och lyser därefter i ca 45 min. Målsättningen är att spåren ska kunna

nyttjas året runt. Tre av spåren ligger på kommunal mark. De flesta spåren har engagerade föreningar som aktivt underhåller spåren. Kommunen värdesätter det lokala engagemanget som möjliggör så många elljusspår inom kommunen. Ett arbete att byta ut gamla armaturer till LED har påbörjats för att sänka elförbrukningen samt byta ut ej godkända armaturer. Målsättningen är att samtliga elljusspår på kommunens mark ska vara LED inom de närmaste åren. Elen är luftburen mellan belysningsstolparna och efter det senaste årets storm, där trädfällor drog med elkablarna, har frågan om nedgrävda eldragningar lyfts och den framtida målsättningen är att då ordinarie underhåll utförs ska utvärdering om nedgrävning är möjlig hanteras. Armaturerna ägs idag av kommunen och fråga har ställts till Vattenfall om elljusspåren kan omfattas av befintlig överenskommelse om belysningsansvar till kommunens vägnät.

Befintligt bestånd

Elljusspåret i Alunda är ett ca 2,5km långt spår på kommunens mark som är föreningsdrivet. Vintertid spåras skidspår på golfbanan och inte i elljusspåret. Spåret i Alunda används som promenadstråk året runt. Alunda SK har tillsynsansvar. Föreningen felanmäler ljuskällor och småröjer. Beläggning är hårdpackat grus och inte bark (som är bättre när det ska skidspåras) Ingen parkering finns i anslutning men det går att parkera vid landbadet. Kommunen gör större insatser som röjer stormfällda träd, lampbyte mm.

Elljusspåret i Öregrund är ett ca 2,5km långt spår på kommunens mark med åretruntperspektiv som är föreningsdrivet. Nyttjanderättsavtal finns med Öregrunds IK som ansvarar för förvaltningen av spåret. Föreningen har byggt ut anläggningen för att kunna nyttjas för skicross för längdskidor. Föreningen äger byggnader i anslutning till spåret. Parkeringsmöjligheter finns vid skolan..

Elljusspåret i Östhammar är ett ca 2,5km långt spår på kommunens mark med åretruntperspektiv som är föreningsdrivet. Det finns framtagna kartor som visar sträckningen. Östhammars SK har tillsynsansvar vilket i detta fall innebär att föreningen lägger ut nytt spånunderlag, småröjer sly, anmäler trasiga lampor, spårar för skidor vid snö mm. Skriftligt avtal med föreningen saknas idag och behöver upprättas för att skapa tydlighet i förvaltningsansvaret. Kultur- och fritidsförvaltningen ger föreningen anläggningsstöd och då begränsas kommunens möjlighet att inte styra vilka åtgärder som ska utföras rörande förvaltningen av spåret. Kommunen gör större insatser som röjer stormfällda träd, lampbyte mm. Kommunen köper massor/spån och levererar till spåret som föreningen sprider ut. I anslutning till spåret finns en grillplats.

Byggnad finns som är föreningens finns i starten av spåret (värmestuga). Samt bod som Östhammars friidrott har. Parkering finns i anslutning till spåret. Föreningen nyttjar boden i anslutning till parkeringsplatsen till förvaring av utrustning för sitt åtagande.

Elljusspåret i Gimo är ett ca 2,5km långt spår på både kommunens mark och privat mark med åretruntperspektiv. En konstsnöanläggning finns för att skapa en lång säsong med skidspår. Spåret är föreningsdrivet. Markupplåtelse finns mellan kommunen och föreningen.

De tre elljusspåren på privat mark är ligger i Österbybruk, Ekeby samt Valö. Elljusspåret i Österbybruk är helt föreningsdrivet och föreningen har ett arrende på annans mark.

Kommunen är inte involverad i driften av detta spår. Ekeby, Valö har elljusspår men beslut finns att prioritera elljusspår i serviceorterna så dessa två elljusspår har ett mycket begränsat bidrag från kommunen och drivs genom lokalt engagemang.

Framtida behov

Kommunen har inga planer på att förändra nuvarande antal elljusspår.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En översyn av avtalssituationen bör initieras för att säkerställa att underhåll och drift utförs på ett ändamålsenligt sätt och att ändamålsenliga avtal upprättas där det saknas.

Ridleder och cykelleder

Beskrivning

I kommunen finns många utövare av både ridning och cykling. Många utövare är anslutna till föreningar men inte alla. Rida får göras i enlighet med allemansrätten. Det samma gäller för cykling. En ridled eller en cykelled är en led som är anpassad för att kunna rida eller cykla på utan risk för konflikt med andra verksamheter.

Befintligt bestånd

Det finns inga allmänna rid- eller cykelleder i kommunen idag.

Framtida behov

Behovet behöver utredas.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Utredning om kommunen ska tillhandahålla rid och cykelleder, vilken efterfrågan som finns, drift om det finns lämpliga platser för detta samt vilka kostnader som är förknippade med anläggande.

Natur- och Friluftsområden

Beskrivning

I Östhammars kommun finns många områden som används av både bofasta, deltidboende och besökare för naturupplevelser och friluftsliv. Det finns knappt 40 naturreservat i kommunen, där många av dem har anläggningar för friluftslivet som stigar, stugor och tillgänglighetsåtgärder. Det finns också offentligt tillgängliga områden som ägs och förvaltas av Upplandsstiftelsen. Kommunen har också flera områden som används för vandring, löpning, hundpromenader, idrott, föreningsliv, bad och liknande. Tillgängliga natur- och friluftsområden är en viktig faktor för attraktivitet och utveckling av Östhammars kommun. Samtidigt behövs en tydlig strategi för vilka områden kommunen ska utveckla och marknadsföra, själv och/eller tillsammans med andra.

De allra flesta delar av Östhammars kommun, oavsett om det är kustmiljö, skog eller det öppna landskapet, är präglad av människan. I och med det finns kulturspår och värdefulla kulturmiljöer ofta kopplade till våra natur- och friluftsområden. Dessa värden kan stärka

varandra men kräver också en samordning för att områdena ska lyftas och utvecklas på rätt sätt.

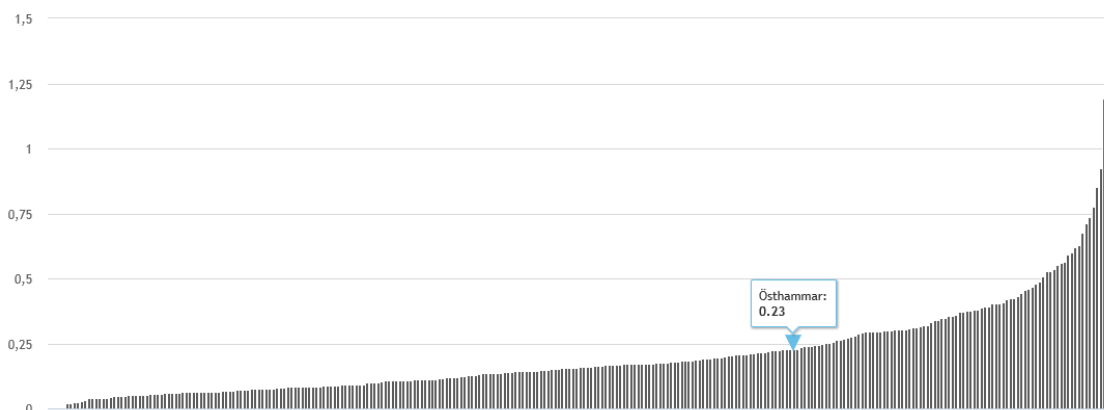
Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En inventering av samtliga friluftsområden enligt Naturvårdsverkets framtagna metod bör utföras för att kunna upprätta en friluftspolitisk plan. Det finns även ett stort behov av att tydliggöra vad som ska omfattas av Kultur- och fritidsförvaltningens uppdrag. Friluftsområden bör objektifieras för att struktur för skötsel ska kunna skapas. En friluftspolitisk plan i linje med friluftspolitiska målen (beslutade av regeringen) bör upprättas för kommunen.

Bibliotek

Beskrivning

I bibliotekslagen 6§ står: ”Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.” Inget sägs explicit om antal folkbibliotek, men en rimlig läsning av andra meningarna är att en tätort med någorlunda storlek (ca 1000 invånare eller fler) bör kunna erbjuda sina medborgare biblioteksservice. Biblioteken används alltmer som mötesplatser. Även om statistik som rör boklån sjunker tenderar folkbibliotekens besöksstatistik att gå upp, vilket antyder att bibliotekens fysiska format får ett större utrymme i användandet. Biblioteken är också en av det demokratiska samhällets sista helt öppna ytor, där alla är välkomna utan krav på motprestation och där människor med alla bakgrunder kan mötas. Östhammars kommuns fem tätorter har sin egen tydliga identitet. Orterna ligger ingenstans närmare varandra än 1,5 mil. Kommunen har en befolkning med högre medelålder än genomsnittet i riket – år 2017 var 26 % äldre än 65 år. Det finns boenden för äldre och personer med funktionsvariationer på flera av orterna. Allt detta skapar behov av bibliotek på varje ort för att tillfullo efterfölja bibliotekslagen. Där det går kan bibliotekslokaler samutnyttjas genom t.ex. integrering med skolbibliotek. Så har skett i två av orterna: Alunda (Olandsskolan) och Österbybruk (Österbyskolan).

Diagram 2 Kommunala bibliotek, antal/1000 inv. (N09806) Antal bibliotek dividerat med antal invånare totalt 31/12, multiplicerat med 1000. Med bibliotek avses huvud- och filialbibliotek. Avser endast folkbibliotek (skolbibliotek ingår inte). Källa: Kungliga biblioteket och SCB.

Befintligt bestånd

Idag finns fem bibliotek i kommunen, ett i varje tätort. Dessa är belägna på följande platser;

- Alunda: Olandsskolan, Marmavägen 12,
- Gimo: Gimo bibliotek, Köpmangatan 2,
- Öregrund: Rådhuset, Rådhusgatan 8,
- Österbybruk: Österbybruks bibliotek, Herrgårdsvägen 16,
- Östhammar: Kulturhuset Storbrunn, Klockstapelsgatan 2,

Utöver biblioteken finns också ett drygt 20-tal bokdepositioner på orter och institutioner som behöver biblioteksservice på närmare håll än vad biblioteken kan erbjuda.

Framtida behov

Bibliotekens verksamhet kommer med största sannolikhet att fortsätta regleras av bibliotekslagen även i framtiden. Därtill kommer styrdokument som den nyligen utarbetade nationella biblioteksstrategin, samt regionala och kommunala biblioteksplaner. Däri nämns inte minst det digitala kunnandet vars vikt för aktivt deltagande i det demokratiska samhället betonas alltmer, och i vars spridning biblioteken spelar en central roll. I Östhammars kommun med dess höga medelålder på befolkningen går det att se särskilt stora behov av detta, varför bibliotekspersonalen nyligen, inom ramen för regeringens satsning Stärkta bibliotek, utökats med en tjänst speciellt inriktad på äldre och personer med funktionsvariationer. Givet kommunens demografiska utseende är det en förhoppning att detta viktiga arbete kan fortsätta även efter satsningens slutdatum 2021. Ett särskilt arbete med digital delaktighet förväntas också starta och kunna ge långvariga och synliga effekter på invånarnas demokratiska och digitala delaktighet. Biblioteken hoppas på stöd från andra delar av kommunen i dessa insatser. Ovanstående innebär att kommunen avser att behålla den nuvarande organisationen i de nuvarande lokalerna under den kommande femårsperioden. För att möta den trend som går mot utökad användning av lokalerna som mötesplats så kan vissa mindre verksamhetsanpassningar komma att bli aktuella under den kommande femårsperioden.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

En utredning av samarbetet mellan skolan och biblioteken i syfte att stärka och utveckla nuvarande samarbete bör startas där effektmålet bör vara en utökad service för allmänheten och samtidigt ytterligare skapa mervärde för skolans verksamhet.

Ungdomsgård

Beskrivning

Målgruppen för ungdomsgårdarna är ungdomar från årskurs 7 till ålder 17 år. Huvudsakligen boende på orten, i andra hand från andra orter i kommunen. Verksamheten är inte tänkt för ungdomar från andra kommuner. Målgruppen för fritidsgården Brunnen är boende i kommunen av alla åldrar, med olika typer av funktionsvariationer.

De generella öppettiderna är:

Östhammar – onsdagar 16-21, varannan måndag 16-21, varannan fredag 18-23.

Österbybruk – måndagar 16-21, varannan torsdag 16-21, varannan fredag 18-23.

Gimo – tisdagar, onsdagar och torsdagar 16-21.

Brunnen – tisdagar 17:30-20.

Till hösten 2019 planeras samtliga tider 16-21 ändras till 17-21, för att ge personal mer tid till planering och för att optimera de timmar då besökarna är där. Fredagstiderna 18-23 planeras att ändras till antingen 18-22 eller 19-23.

Utöver ordinarie öppettider äger mer tillfälliga aktiviteter rum exempelvis övernattningar, utflykter, biobesök mm.

Befintligt bestånd

Det finns i nuläget 3 ungdomsgårdar samt 1 fritidsgård för personer med funktionsvariationer (oavsett ålder). Ungdomsgårdarna finns i Östhammar (kulturhuset Storbrunn), Österbybruk (Unkan) och Gimo (externt inhyrd lokal) i nuläget, men diskussioner pågår om utnyttjande av befintlig kommunal lokal). Fritidsgården Brunnen, för personer med funktionsvariationer, finns i Östhammar (kulturhuset Storbrunn).

Framtida behov

Det finns såväl önskemål som behov av ungdomsgårdar på fler platser i kommunen, främst Alunda. I Alunda har det kommit förslag från ungdomar om att starta en egen ungdomsdriven verksamhet i Olandsskolan med stöd från kommunen i form av personal.

Önskemål finns om att ha fredagsöppet och helgaktiviteter på Gimos ungdomsgård.

Nuvarande verksamhet bedrivs i en externt inhyrd lokal som inte medger detta.

Lokalerna i Österbybruk är i behov av renovering.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag?

En utredning om eventuell utökning av ungdomsgårdarna bör initieras som undersöker olika finansieringslösningar och även omfattar en ungdomsdriven verksamhet.

En utredning om lämplig lokalisering av Gimos ungdomsgård pågår för att möjliggöra fredagsöppet och helgaktiviteter. En utredning om lämplig lokalisering av Österbybruks ungdomsgård bör initieras med anledning av byggnadens renoveringsbehov.

Fotbollsplaner

Beskrivning

En av de största idrotterna avseende medlemmar i Sverige är fotboll. Fotboll spelas på barnnivå på planer för två sjuannalag, yngre barn kan även spela fotboll med två femmannalag på mindre planer och ungdomar/vuxna spelar på planer med plats för två elvamannalag. En fotbollsplan ska vara upp till 90 m bred och upp till 120 m lång.

Fotbollsplaner för sjuannalag får högst vara 85 m långa och 50 m breda. En plan behöver vara uppmärkt med linjer av olika mått enligt regelverket. Linjerna målas regelbundet då de nöts bort lätt. I huvudsak består fotbollsplaner av gräs men grus förekommer, då främst som träningsplaner under försäsong då man inte vill förstöra marken och gräset under den perioden.

I anslutning till fotbollsplaner behöver servicelokaler finnas för t ex förvaring av linjemålningsutrustning och gräsklippare men även för att kunna duscha. Om matcher ska spelas på planen så bör omklädningsrum vara uppdelat på tre, två för varje lag samt ett för domare.

Befintligt bestånd

Det finns fotbollsplaner med tillhörande servicebyggnader spridda över kommunen på kommunens mark men även på privat mark. Flertalet fotbollsplaner arrenderas av föreningar. Det finns en konstgräsplan som arrenderas av en förening.

Framtida behov

Då gräsplaner behöver bevattning och vattentillgången är bristfällig i kommunen bör frågan om hur många fotbollsplaner som behövs samt deras belägenhet utredas.

Friidrottsanläggningar

Beskrivning

Friidrott består av löpning hopp och kast i olika former. Officiella tävlingar sker både inomhus och utomhus.

Befintligt bestånd

Frösåkersvallen i Östhammar är en kommunal fullstor utomhusanläggning som kan användas för både friidrott och fotboll.

Marmavallen i Alunda är en mindre utomhusanläggning som drivs av en förening. Föreningen har nyttjanderättsavtal för den kommunala marken.

Ingen av kommunens sporthallar är specialanpassade för friidrott vilket gör att träningsmöjligheter vintertid förläggs i Uppsala kommuns anläggning.

Framtida behov

Kommunen ser inga behov av ytterligare utomhusanläggningar. Möjlighet till anpassad lokal för friidrottsträning inomhus efterfrågas.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Utredning kring möjlighet och lämplighet att inrätta träningsmöjligheter inomhus anpassade för friidrott bör initieras.

Småbåtshamnar

Beskrivning

Kommunen har flera småbåtshamnar. Några har iläggingsramper som möjliggör iläggning av båt för dagsturer. Båtlivet är ett viktigt inslag för kommunen. Huvuddelen av områdena är utarrenderade till båtklubbar som förvaltar området och hanterar båtplatsavtalen.

Befintligt bestånd

Hargshamns småbåtshamn ligger till stora delar på är en samfällighetsfastighet som kommunen inte äger. Kommunen har avtal med samfälligheten och med båtklubben. En översyn av avtalsförhållandena bör initieras.

Östhammars småbåtshamn är utarrenderad och arrendatorn har förvaltningsansvaret för området.

Öregrund består av flera olika områden som arrenderas ut till en arrendator; Öregrund, Katrinörarna samt Furuskär.

Kallerö småbåtshamn ansvarar och förvaltar kommunen. Bryggorna är i dåligt skick och stora skador finns efter vintern. Bryggan rymmer ca 14 platser som nyttjas av personer som har muntliga tillstånd. Skriftliga båtplatsavtal med en avgift saknas. En grusad iläggningsramp finns som behöver underhållas.

Framtida behov

Kommunen har inga planer på att förändra nuvarande antal småbåtshamnar.

Kommande åtgärder, projekt och utredningsuppdrag

Utredning för att pröva möjligheterna att konvertera Kallerö till en gästhamn med swisch-betalningslösning bör initieras.

Föreningar som disponerar kommunala lokaler

Kommunen äger flera byggnader och lokaler som disponeras exklusivt av olika typer av föreningar. Dessa upplåtelse är många gånger muntliga och andra otydliga. En översyn av avtalssituationen samt utvärdering om föreningarna skulle kunna boka tider via bokningssystemet bör initieras.

Kulturmiljöer och bygdegårdar

Beskrivning

I Östhammars kommun finns ett rikt och varierat bestånd av olika kulturmiljövärden: välbevarade trästäder med medeltida anor, småbrutna odlingslandskap, rika fornlämningsområden och järnhanterings omfattande kulturarv i form av bruksmiljöer och gruvor.

Kommunen äger många olika fastigheter med kulturmiljövärden av varierande dignitet. Flera av dessa fastigheter saknar hyresgäster och/eller tydlig verksamhetsinriktning.

Idag saknas ställningstagande från kommunen sida, dels i hur vi ska prioritera kulturmiljövärden ur plan-, bygg- och exploateringssynpunkt, dels hur kommunens egna fastighetsinnehav ska förvaltas ur ett kulturmiljöperspektiv. Kommunen saknar även en tydlig ansvarsfördelning mellan berörda nämnder och förvaltningar i kulturmiljöfrågan.

Östhammars kommuns översiktsplan fastställer att ett kulturmiljöprogram behöver tas fram för att definiera kommunens ställningstaganden kring kulturmiljöerna. Det befintliga planeringsunderlaget för kulturmiljöer i Östhammars kommun, Jord och järn är 20 år gammalt och behöver uppdateras. I samband med framtagandet av ett kulturmiljöprogram skulle det finnas anledning att särskilt titta på kommunens innehav av skyddsvärda kulturmiljöer som ett underlag till beslut kring hur dessa ska prioriteras avseende bevarande och utveckling. Roll- och ansvarsfördelning i kulturmiljöarbetet mellan kommunens berörda nämnder och förvaltningar behöver också tydliggöras.

Mindre utomhusanläggningar

Beskrivning

I kommunen finns ett stort antal mindre utomhusanläggningar såsom boulebanor, spontanidrottsplatser, hinderbana, minigolf, utegym mm. De drivs ofta av föreningar och är belägna på både privat mark och kommunens mark. En genomlysning av dessa uteanläggningar behöver utföras för att dels skapa ekonomiska objekt, avtalen med föreningarna samt upprätta tydligare driftinstruktioner om kommunen förvaltar objektet. I linje med riksidrottsförbundets strategi 2025, bland annat ”ny syn på träning och tävling” och ”livslångt idrottande”, behöver kommunen ta fram en strategi för framtida utveckling av anläggningar samt vilka befintliga anläggningar som kommunen prioriterar.

Campingplatser

Beskrivning

Kommunens campingplatser; Klackskärs camping, Sunnanö camping, Gräsö camping, Hargshamns camping, Råfstens stugby, Simbadets camping i Österbybruk samt Aspbo naturreservat har olika typer av markupplåtelse och arrendatorer. Det strategiska ansvaret för campingplatser har förtydligats under 2019 och ligger på Tekniska förvaltningen. Därmed omfattas inte objekten av Kultur och fritidsförvaltningens ansvar.

Ekonomiska konsekvenser

Den stora variationen av anläggningar och lokaler som används för att tillgodose Kultur och fritidsförvaltningen verksamheter och uppdrag gör att hyresunderlaget, som består av självkostnaderna enligt Hyreshandboken, behöver analyseras för varje enskilt objekt. Flera av anläggningarna är idag inte egna objekt i ekonomisk redovisningsmening vilket gör att nuvarande kostnader inte kan brytas ner och kopplas till varje enskild anläggning på ett enkelt sätt. Driftinstruktioner är underframtagande för varje objekt vilket i förlängningen leder till att kostnaderna blir mer förutsägbara och tydliggör på vilket sätt ett objekt ska skötas för att funktionen ska bibehållas och uppfattas som en tillgång för kommunen och för kommuninvånarna. Arbetet med att ta fram hyresunderlaget i enlighet med Hyreshandboken kommer att fortgå under hela 2019.

Anläggningsarrende båthamn

Jordägare Östhammars kommun 212000-0290, Box 66, 742 21 Östhammar, nedan kallad jordägaren.

Arrendator Östhammar Segelsällskap 817300-7157, Box 69, 742 21 Östhammar, nedan kallad Arrendatorn.

Bakgrund Varvsområdet enligt § 1 nedan har arrenderats av Östhammars Segelsällskap sedan 1930-talet. Sällskapet har drivit båtklubsverksamhet på området sedan denna tid och har under åren uppfört byggnader anläggningar och fast utrustning helt i egen regi. Sällskapet har även av kommunen förvärvat bryggor genom köp vid tidigare ingångna arrendeavtalet. Arrendatorn äger vid detta avtals undertecknande alla fasta anläggningar. Arrendatorn äger även av Arrendatorn utlagda vatten och el-ledningar inom området samt bryggor och annan lös egendom.

Avtalet ersätter tidigare avtal från 1993-12-14 mellan Östhammars Segelsällskap och Östhammars kommun.

§1 Område Ett område om c:a 52 100 m² av fastigheten Östhammar 1:2, del av, och Östhammar 76:7, del av, i Östhammars kommun. Mark- och vattenområden är markerade som område A, B, och C enligt kartbilaga 1.

Ett område om c:a 165 000m² är för arrendatorn tillgängligt vid behov för ankring på redd inom Östhammar 1:2, del av. Område för ankring på redd är på kartbilaga 1 markerat som område D.

§2 Anläggningar, byggnader och Inom varvsområdet äger och förvaltar arrendatorn alla anläggningar, byggnader, bryggor samt fast utrustning.

bryggor

Alla flytande bryggor inom arrendeområdet ägs och förvaltas av arrendatorn.

Fast brygga vid handelskajens baksida samt vid Marinvägen ägs av jordägaren.

§3 Områdets skick

Området utarrenderas i befintligt skick. Arrendatorn svarar för att hålla området i ett värdat skick och för att underhåll genomförs kontinuerligt.

Arrendatorn svarar även för samtliga reparationer samt investeringar förutom följande undantag;

Vid handelskajens baksida undantas stenkistor, underlag, fundament och utfyllnad från underhållsskyldighet.

Bryggdäck och brygganläggningar med förankringsanordningar ska underhållas av arrendatorn.

Vid Marinvägen undantas stenkistor, underlag, fundament, utfyllnad samt bryggdäck från underhållsskyldigheten.

Brygganläggningar med förankringsanordningar ska underhållas av arrendatorn.

Arrendatorn ska årligen avsätta 50 000kr för underhåll av arrendeområdet.

§4 Ändamål

Att på området driva småbåtshamn och därtill förenlig verksamhet.

Arrendatorn får inte inom området bedriva sådan verksamhet som strider mot det angivna ändamålet.

§5 Arrendetid

2018-04-01 till 2043-12-31.

Därefter förlängs arrendetiden med 10 år i sänder om uppsägning ej sker senast 2 år före den löpande arrendetidens utgång.

§6 Arrendeavgift

Arrendeavgiften utgör 10000 kr.

Avgiften ska betalas i förskott före den 1 januari varje år

§7 Indexreglering

Arrendeavgiftens grundbelopp är baserad på

konsumentprisindextalet (totalindex) 318 för oktober månad 2017 och gäller under det första arrendeåret. För varje följande arrendeår skall avgiften justeras så att den följer indexändringarna fram till oktober månad närmast före det aktuella arrendeårets början.

§8 Försäkringar

Arrendatorn ska teckna, och under hela avtalstiden, inneha en ansvarsförsäkring och andra nödvändiga försäkringar som innebär att kommunen hålls skadelös.

§9 Ledningsdragning

Arrendatorn medger att jordägaren, eller annan som har dennes tillstånd, får dra fram och vidmakthålla ledningar i eller över arrendestället.

Arrendatorn är skyldig att utan ersättning tåla det ingrepp som föranleds av att ledningarna anläggs, nyttjas och underhålls, men jordägaren ska underrätta arrendatorn i god tid innan ledningsarbete påbörjas och är skyldig att ersätta direkta skador.

§10 Parkering

Ett område på 1600m² ska under perioden 15 juni till 31 augusti användas som allmän parkering. Jordägaren ska erbjuda alternativt förvaringsutrymme för arrendatorns båtvarnar under perioden som området används till parkering. Arrendatorn ansvarar ensam för transport av båtvarnar från och till arrendeområdet.

Parkeringsområdet ska avskärmas från resten av arrendeområdet med hjälp av byggstaket. Byggstaketet är jordägarens ansvar att årligen uppföra, nedmontera och underhålla. En särskild ingång med grind ska etableras och underhållas av jordägaren. Parkeringsområdet är markerat som område B på kartbilaga 1.

§11 Frånträde

Arrendatorn har inte rätt till avträdesersättning då arrendet upphör.

§12 Överlåtelse

Arrendatorn får inte utan jordägarens skriftliga samtycke överlåta arrendet eller annars sätta annan i sitt ställe.

§13 Inskrivningsförbud

Arrenderätten får inte inskrivas.

§14 Exploatering

Jordägaren har rätt att återta arrendestället eller del därav före arrendetidens utgång om det erfordrar för fastighetens exploatering för annat ändamål. Jordägaren skall underrätta arrendator i 12 månader före återtagandet. Arrendatorn har rätt till skälig ersättning för den skada som orsakas av återtagandet.

Om jordägarens återtagande av arrendeområdet eller del av, gör att arrendeområdet inte längre kan nyttjas för det avsedda ändamålet ska arrendatorn anvisas till plats som kan motsvara avtalets arrendeområde i funktionalitet för det enligt avtalet angivna ändamålet.

§14 Förbehåll

Detta avtal gäller under förutsättning av kommunfullmäktiges godkännande.

Kontraktsexemplar

Detta avtal har upprättats i två exemplar av vilka jordägaren och arrendatorn tagit varsitt.

ÖSTHAMMARS KOMMUN
Jordägare

Jacob Spangenberg

Peter Nyberg

Östhammars Segelsällskap
Arrendator

Håkan Zetterström ordf. ÖSS

Hans Oscarsson, vice ordf. ÖSS

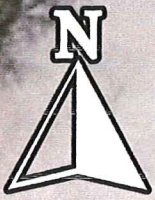

Skala: 1:5000

- A: Arrendeområde
- B: Parkering
- C: Brygga vid marinvägen
- D: Vattenområden för ankring på redd

Parkering

Skala: 1:300

Handwritten signature or initials in blue ink.

Arbetsordning

för kommunfullmäktige i Östhammars kommun

Antagen i kommunfullmäktige **åååå-mm-dd, § xx**

Ersätter arbetsordning antagen 2018-01-30, § 5

Innehåll

Antalet ledamöter och ersättare	4
Ordförande och vice ordföranden, Presidium	4
Presidiets uppgifter	4
Upphörande av uppdraget	5
Tid och plats för sammanträdena	5
Deltagande på distans	6
Tillkännagivande av sammanträden	6
Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde	6
Handlingar till sammanträdena	7
Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare	7
Placeringsordning	8
Upprop	8
Protokollsjustering	8
Föredragningsordning	9
Yttranderätt vid sammanträdena	9
Ordförande och vice ordförande i nämnd, beredning och bolag	9
Förtroendevalda revisorer	9
Ersättare	10
Kommundirektör och kommunfullmäktiges sekreterare	10
Frågeställare och förslagsställare	10
Berednings och företagens initiativrätt	10
Talarordning, talartid och ordningen vid sammanträdena	10
Yrkanden	11
Propositionsordning	11
Deltagande i beslut	12
Omröstning	12
Valsedlar	12
Allmänhetens frågestund	13
Information	13
Allmänpolitisk debatt	13
Motion	14
Medborgarmotion	14

Interpellation	15
Fråga.....	16
Ordförandens remissrätt	16
Valberedning	17
Reservation.....	17
Expediering mm	17
Sekreterare.....	18

Utöver det som föreskrivs om fullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning. (5 kap. ~~71-72~~ ~~63-64~~ §§ KL)

Antalet ledamöter och ersättare

(5 kap. 5 och 8 §§ KL), (14 kap 16-17 §§ VL)

§ 1

Kommunfullmäktige har 49 ledamöter.

I vallagen och även kommunallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.

Ordförande och vice ordföranden, Presidium

(5 kap. 11 § KL)

§ 2

De år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer kommunfullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande (presidium). Presidievalen skall förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av oktober månad.

Presidiet väljs för kommunfullmäktiges löpande mandatperiod.

§ 3

Tills presidievalen har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i kommunfullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

§ 4

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidentpost, bör kommunfullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått.

Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgift.

Presidiets uppgifter

§5

En del av presidiets uppgifter preciseras nedan.

- Presidiet planerar, leder och ansvarar för fullmäktiges sammanträden,
- Presidiet kallar till överläggningar med den kommunala revisionen och med gruppledarna för de politiska partierna i fullmäktige,
- Presidiet är kommunfullmäktiges kontakt till den kommunala revisionen,
- Presidiet introducerar nya ledamöter t.ex. genom olika utbildningsprogram,

- Presidiet ansvarar för miniseminarium och utbildningar för ledamöter och ersättare,
- Presidiet ansvarar för uppvaktningar av den förtroendevalda organisationen.

Upphörande av uppdraget

(4 kap. 7 § KL)

§ NY

Om en förtroendevald som valts av fullmäktige upphör att vara valbar upphör uppdraget vid nästa fullmäktigesammanträde om inte fullmäktige, efter ansökan, beslutar att den förtroendevalde får ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden. En sådan ansökan ska vara skriftlig och innehålla skälen för att uppdraget ska bestå. Ansökan ska göras i så god tid att den hinner behandlas av fullmäktige innan uppdraget upphör. Ansökan ges in till kommunstyrelsens kansli.

Tid och plats för sammanträdena

(5 kap. 12 och 13-14 §§ KL)

§ 6

Ordinarie sammanträde med kommunfullmäktige hålls på dag och tid som kommunfullmäktige bestämmer för varje år.

Första sammanträdet med det nyvalda kommunfullmäktige hålls under oktober på dag och tid som kommunfullmäktige bestämmer.

Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med kommunstyrelsens presidium.

Om det är påkallat av särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena besluta, att visst sammanträde ska hållas på annan dag **eller tid** än den som kommunfullmäktige har bestämt.

Dag för extra sammanträde bestäms av ordföranden efter samråd med vice ordförandena, om inte kommunfullmäktige självt beslutar därom. Begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden. Av begäran ska det eller de ärenden framgå som skall behandlas.

Uppgift om beslut enligt 5:12 2:a stycket (**extra sammanträde**) ska snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen tillkännages på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i kommunfullmäktige.

Sammanträdestiden för kommunfullmäktige är begränsad till kl. 23.00. Ordföranden har att besluta om sammanträdet skall fortsätta efter kl. 23.00.

§ 7

Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde skall ställas in låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet.

Uppgift om beslutet ska snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla.

§ 8

Kommunfullmäktiges sammanträden hålls i lokal och på ort som presidiet bestämmer.

Deltagande på distans

(5 kap. 16 § KL)

§ NY

Fullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast 14 dagar före sammanträdet anmäla detta till kommunfullmäktiges sekretariat. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Presidiet beslutar om rutiner och arbetssätt för deltagande på distans.

Tillkännagivande av sammanträden

(5 kap 13-15 §§ KL)

§ 9

Ordföranden ska tillkänna tid och plats för varje sammanträde med fullmäktige och uppgifter om de ärenden som ska behandlas. Fullmäktiges sammanträden ska tillkännas på kommunens ~~digitala~~ anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Varje ledamot och ersättare ska kallas till sammanträde minst en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas. Kallelsen skickas via e-post med hänvisning till fullmäktiges digitala arbetsrum, om inte skäl talar däremot. I 5 kap. 14 och 15 §§ KL finns undantagsbestämmelser för brådskande ärenden.

Annonsering om sammanträde med kommunfullmäktige ska ske i de två gratistidningar som ges ut i kommunen och ska omfatta information angående allmänhetens frågestund, ett urval av de ärenden som ska behandlas (föredragningslistan) samt information om webbsändningar och webbsida.

Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

§ 10

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan ordförande/fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver inte någon kungörelse utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

Handlingar till sammanträdena

§ 11

Ordförande bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

Kommunstyrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar i ett ärende skall tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt.

Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

(5 kap. 17-21 §§ KL)

§ 12

En ledamot som är hindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av sammanträdet, ska snarast anmäla detta till gruppledaren. **Gruppledaren underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.**

Vad som här har sagts om ledamot gäller även ersättare som redan har kallats att tjänstgöra.

Om ledamot utan att i förväg ha anmält förhinder uteblir från sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring.

Ordföranden bestämmer, när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl får inträde ske under pågående handläggning av ett ärende, exempelvis om ingen ersättare har kunnat utses och majoriteten påverkas.

Placeringsordning

§ 13

Vid kommunfullmäktiges sammanträden intar presidiet, kommunfullmäktiges sekreterare och kommundirektören särskilda platser vid presidiebordet. Ledamöter i kommunfullmäktige intar de platser som särskilt anvisas de.

Media intar särskilt anvisade platser.

Allmänheten och icke tjänstgörande ersättare ska anvisas platser väl avgränsade från ordinarie ledamöter och tjänstgörande ersättare.

Upprop

§ 14

Upprop sker via ett digitalt mötessystem.

Varje ledamot och ersättare har tilldelats en bärbar dator eller en läsplatta där användarna loggar in och närvaron på så sätt registreras.

Upprop förrättas även vid början av sammanträde som efter längre avbrott fortsätter vid senare tidpunkt. Upprop avslutas med klubbslag.

Ledamot som infinner sig vid sammanträdet efter det att uppropet har avslutats, skall anmäla sig hos ordföranden, som tillkännager närvaron och låter ledamoten tjänstgöra.

Ledamot och tjänstgörande ersättare får inte annat än tillfälligtvis lämna sammanträdet utan att anmäla detta till ordföranden.

Upprop förrättas också i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anses att det behövs.

Protokollsjustering

(5 kap. 69 § KL)

§ 38

Sedan upprop förrättats väljer kommunfullmäktige två ledamöter att jämte ordföranden justera protokollet och i förekommande fall biträda ordföranden med rösträkning.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som han eller hon har lett.

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justering av protokollet från sammanträdet.

Kommunfullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet skall justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt, innan kommunfullmäktige justerar den.

Föredragningsordning

(5 kap 52 § KL)

§ 15

Vid sammanträde handläggs ärendena i den ordning de står på ärendelistan. Kommunfullmäktiges ordförande får besluta om ändring av ordningsföljden.

Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen.

Yttranderätt vid sammanträdena

(4 kap 22, 5 kap 39-41 §§ KL)

§ 16

Ordförande och vice ordförande i nämnd, beredning och bolag

Ordföranden och vice ordförande i en nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör får delta i överläggningen i ärendet.

Ordföranden och vice ordförande i en kommunfullmäktigeberedning får delta i överläggningen, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.

Ordföranden i en nämnd eller i kommunfullmäktigeberedningen eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga får delta i den överläggning som hålls med anledning av svaret.

Styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL (kommunala bolag, stiftelser och föreningar), när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

§ 17

Förtroendevalda revisorer

Kommunens revisorer får delta i överläggningen när kommunfullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som berör **revisorernas granskning eller** revisorernas egen förvaltning.

Revisorerna bör vid varje sammanträde ges möjlighet att lämna information om sin pågående verksamhet.

§ 18

Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och kommunfullmäktigeberedningen, revisorerna samt anställda hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Om kommunfullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

§ NY

Ersättare

Ej tjänstgörande ersättare får delta i överläggningen i alla ärenden.

§ 19

Kommundirektör och kommunfullmäktiges sekreterare

Kommundirektören får delta i överläggningen i alla ärenden.

Kommunfullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

§ 20

Frågeställare och förslagsställare

Vid behandlingen av fråga under allmänhetens frågestund bereds frågeställaren möjlighet att yttra sig under frågestunden.

Den som har väckt ett ärende genom medborgarmotion har rätt att yttra sig med anledning av svaret på medborgarmotionen om motionen ska behandlas av kommunfullmäktige i enlighet med kommunfullmäktiges beslut § 136/2017-12-12.

Berednings och företagens initiativrätt

(5 kap. 22 § 1 st. 4 och 5 p)

§ 21

Beredning som har tillsatts av kommunfullmäktige har rätt att väcka ärende hos kommunfullmäktige, om kommunfullmäktige beslutar det.

Styrelsen i ett sådant företag som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL (kommunala bolag, stiftelser och föreningar) får väcka ärenden i fullmäktige i sådana ärenden som företaget är skyldig att se till att fullmäktige får ta ställning till.

Talarordning, talartid och ordningen vid sammanträdena

(KL 5 kap. 43 §)

§ 22

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar får ordet i den ordningen han/hon har anmält sig och blivit uppropad. Anförande ska hållas från särskild anvisad plats.

§ 23

Talartiden vid varje debattinlägg under kommunfullmäktiges sammanträden maximeras till fem minuter förutom replik.

Talartiden för gruppledaren vid inledningsanförande vid behandling av budgetärenden maximeras till femton minuter. Talartiden för ordförande i nämnd maximeras till tio minuter.

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare har anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet, då begäran om att få göra inlägget framställs.

§ 24

Skulle någon i sitt yttrande avlägsna sig från ämnet, får ordföranden med klubbslag fästa talarens uppmärksamhet på det. Om talaren inte rättar sig efter ordförandens erinran, får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordförande kan visa ut den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får han upplösa sammanträdet.

Yrkanden

(5 kap. 53, 57 §§ KL)

§ 25

När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats rätt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Den ledamot som har framställt ett yrkande ska inlämna det skriftligt. Bifalls och avslagsyrkanden behöver ej inlämnas skriftligt.

Propositionsordning

(5 kap. ~~53~~, 57 §§ KL)

§ 26

Ordföranden får vägra proposition, om han anser att ett framställt förslag eller yrkande strider mot lag eller annan författning. Om någon yrkar att proposition ändå skall ställas och detta yrkande bifalls, får ordföranden inte vidare vägra proposition.

Ordföranden skall vägra proposition, om han anser att ett framställt förslag eller yrkande innebär ett nytt ärende, varvid ordförandens beslut blir gällande. Detta är inte tillämpligt i ärende som inte behöver beredas.

Deltagande i beslut

(4 kap. 25 § 1 st KL)

§ 27

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om kommunfullmäktige fattar det med acklamation.

Omröstning

(4 kap. 25 § 2 st., 5 kap. 54-56, 58 §§ KL)

§ 28

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster med ett voteringsystem. Om voteringsystemet inte kan användas ~~Vid omröstning~~ avges rösterna efter upprop. Upprop sker enligt uppopslistan. Ordföranden uppropas och avger sin röst sist.

~~Avgiven röst får inte ändras efter det att uppropet och avgivande av röster har förklarats avslutade genom klubbslag.~~

~~Ledamot eller tjänstgörande ersättare, som inte varit närvarande vid uppropet, får efter denna tidpunkt inte utöva sin rösträtt.~~

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

Före varje omröstning skall ordföranden anmoda justeringsmännen att anteckna de avgivna rösterna.

Valsedlar

§ 29

Vid val som inte är proportionellt, skall valsedel för att bli giltig:

1. vara enkel, sluten, omärkt och fri från all tvetydighet i fråga om namn,
2. uppta lika många valbara namn som valet avser.

Personer med samma tillnamn skiljs åt genom sina förnamn eller dessas begynnelsebokstäver. Om det är ovisst vem som åsyftas med något namn på valsedel, skall valsedel kasseras.

Om valsedel vid proportionellt val gäller särskilda bestämmelser.

Allmänhetens frågestund

§ 30

Allmänheten har rätt att ställa frågor till någon av kommunfullmäktiges ledamöter, ordföranden och vice ordförande i kommunstyrelsen, nämnder, bolag och stiftelse samt till kommunens revisorer och chefsjästemän.

Allmänhetens frågestund hålls efter upprop när sammanträdet öppnats under högst 45 min.

Frågor inlämnas till kommunfullmäktiges sekretariat, ~~lednings- och verksamhetsstöd~~ senast 6 dagar innan sammanträdet.

Frågorna får inte gälla myndighetsutövning mot enskild.

Frågan ska vara kortfattad och bör helst nedtecknas på särskilt underlag som finns att tillgå på kommunens hemsida och på kommunkontoret.

Ordföranden avgör efter samråd med vice ordförandena om en fråga får ställas, i vilken ordning de ska behandlas och vem som har att besvara frågan om det inte framgår av frågan.

Ordföranden läser upp frågan vid kommunfullmäktiges sammanträde.

Frågeställaren ska vara närvarande vid det sammanträde där frågan ställs och besvaras.

Frågeställaren bereds möjlighet att yttra sig under frågestunden.

Svaret ska vara kortfattat.

Debattinlägg av fullmäktiges ledamöter får ej förekomma under frågestunden.

Information

§ 31

Information till kommunfullmäktige kan lämnas från kommunalråden, nämnder, styrelser, förvaltningar, fullmäktigeberedningar och kommunala bolag samt ~~de förtroendevalda revisorena~~ vid inledningen av sammanträdet.

Allmänpolitisk debatt

§ NY

Allmänpolitisk debatt hålls vid fullmäktiges sammanträde i juni. Om antalet eller typen av ärenden gör att sammanträdet kan väntas bli långt hålls den allmänpolitiska debatten istället vid fullmäktiges sammanträde i september. Debatten är den sista punkten på ärendelistan.

Vid debatten får varje parti göra ett inlägg på vilket ledamöter kan begära en replik och den som gjort inlägget kan begära ett genmäle på repliken. Ordningen för partiernas inlägg lottas av presidiet inför sammanträdet.

Motion

(5 kap. 22 § p 2, 35 § KL)

§ 32

Motion ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter i kommunfullmäktige. Frågor av olika beskaffenhet får inte behandlas i samma motion.

Vid överlämnande av motion bereds motionären att vid kommunfullmäktiges sammanträde lämna en kort presentation av motionen.

Ersättare får väcka motion endast vid sammanträde då han/hon tjänstgör som ledamot.

Kommunstyrelsen ska årligen vid kommunfullmäktiges andra sammanträde under våren och det andra sammanträdet under hösten redovisa de motioner, som ännu inte är färdigberedda.

Medborgarmotion

§ 33

Den som är folkbokförd i kommunen kan skapa eller stödja en medborgarmotion om något i Östhammars kommun i kommunens e-tjänst medborgarmotion. När en medborgarmotion skapas är det viktigt att förslagsställaren skriver ett förslag som andra kan ta ställning till och stödja om de vill.

Medborgarmotionen granskas innan den publiceras på webbsidan för att se att den följer de regler som gäller för medborgarmotioner. Andra kan skriva under en motion först efter att den publicerats.

Om minst 1 % av kommunens folkbokförda invånare skriver under medborgarmotionen kommer den att överlämnas till kommunstyrelsen som beslutar hur motionen ska hanteras.

För medborgarmotion gäller:

- Medborgarmotionen ska vara skriftlig och ha uppgift om förslagsställarens namn, adress och telefonnummer.
- Medborgarmotionen ska handla om sådant som fullmäktige eller någon av nämnderna har befogenhet att besluta om. Om ärendet handlar om ett klagomål eller ett förslag till ändring i kommunens verksamhet vänder man sig till Östhammar Direkt.
- Namn på personer som inte kan antas ha gett sitt medgivande till publicering får inte publiceras.
- Om medborgarmotionen inte överensstämmer med kommunens riktlinjer och regler kan kommunen välja att inte publicera den eller ta bort den, om den redan publicerats. Kommunen förbehåller sig rätten att ta bort motioner utan att meddela avsändaren.
- Medborgarmotionen får inte handla om myndighetsutövning mot en enskild person eller ha odemokratisk eller rasistisk innebörd
- Möjligheten att stödja en medborgarmotion ges under max sex månader.
- Varje medborgarmotion får bara handla om ett ämne.
- När medborgarmotionen har utretts och beslut ska fattas kommer förslagsställaren att bjudas in till fullmäktige eller till den nämnd som tagit hand om ärendet.

- Falsa underskrifter på en medborgarmotion kan leda till att kommunen tar bort namnsamlingen.
- Förslagsställaren ges möjlighet att själv presentera sin medborgarmotion när den behandlas av fullmäktige.
- Om medborgarmotionen inte genererat namnunderskrifter från 1 % av kommunens folkbokförda eller fler under en sexmånaders period så avslutas namnsamlingen. Detta noteras på webben, informeras om vid kommunfullmäktige vid tre tillfällen per år förslagsvis januari, maj, oktober och förslagsställaren informeras brevlades.

Interpellation

(5 kap. 59-63 §§ KL)

§ 34

Vill ledamot eller tjänstgörande ersättare framställa interpellation gäller följande utöver vad som stadgas i kommunallagen.

1. Interpellationen ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot.
2. Interpellation ska lämnas till kommunfullmäktiges sekretariat, ~~lednings- och verksamhetsstöd~~ senast arbetsdagen före sammanträdesdagen då den är avsedd att framställas.
3. Interpellation som inlämnats ~~mindre än 10 dagar före sammanträdet i enlighet med punkt 2~~ besvaras vid ~~nästa~~ sammanträdet ~~närmast efter det då interpellationen ställs.~~
4. Interpellationer som inlämnas senast 10 dagar innan sammanträdesdagen bör besvaras ~~skriftligen~~ på det sammanträde som den läggs fram.
5. ~~Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt.~~ Interpellanten bör ges tillfälle att senast dagen före det sammanträde, då interpellationen ska besvaras, ta del av svaret i skriftlig form.
6. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör intas i tillkännagivandet om sammanträdet.
7. Kommunstyrelsens ordförande får överlämna interpellation som framställts till honom till annan ledamot av styrelsen som på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen eller till ledamot i styrelsen för aktiebolag, ekonomisk förening eller stiftelse som har utsetts av kommunfullmäktige. Överlämnandet förutsätter att ledamoten har förklarat sig beredd att besvara interpellationen.

8. Ersättare får framställa interpellation endast vid sammanträde då han tjänstgör som ledamot. Vidare förutsätts att interpellationen genom ersättarens försorg då är tillgänglig för kommunfullmäktiges ledamöter. Ersättare får delta i debatt när interpellationen besvaras **oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller ej.**
9. **Talarordningen vid interpellationsdebatt är (förutom vad som i övrigt bestämts om talartid och talarordning):**
  - a. **Den som ställt en interpellation redogör för sin interpellation.**
  - b. **Den som besvarar interpellationen redogör för svaret.**
  - c. **Repliker och fortsatt överläggning i ärendet enligt vad som är bestämt om talartid och talarordning.**

Fråga

(5 kap. 64 § KL)

§ 35

Vill ledamot eller tjänstgörande ersättare framställa frågor, gäller följande utöver vad som stadgas i kommunallagen.

1. Frågan ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot.
2. Fråga ska lämnas till kommunfullmäktiges sekretariat, ~~lednings- och verksamhetsstöd~~ senast arbetsdagen före sammanträdesdagen då den är avsedd att framställas.
3. Frågan ska kunna besvaras utan större beredning.
4. Den tillfrågade ska närvara vid sammanträdet.
5. Frågan bör besvaras vid det sammanträde vid vilket den har ställts.
6. I debatt med anledning av frågan får endast den som framställt frågan och den tillfrågade delta.

Ordförandens remissrätt

§ 36

Motion eller annat ärende, som ska prövas av kommunfullmäktige och inkommer mellan två kommunfullmäktigesammanträden, får ordföranden eller på dennes uppdrag kommunchefen remittera till kommunstyrelsen för beredning.

Om ärendet inte har överlämnats till kommunfullmäktiges prövning vid nästa sammanträde, ska ordföranden då göra anmälan om remissen.

Kommunfullmäktige beslutar om remiss för beredning av motion eller annat ärende som inte har remitterats med stöd av bestämmelserna i första stycket.

Valberedning

§ 37

Vid första sammanträdet efter det att val av kommunfullmäktige har ägt rum väljer kommunfullmäktige för löpande mandatperiod en valberedning bestående av minst en ledamot och en ersättare från varje parti representerat i kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige väljer samtidigt och för samma tid bland valberedningens ledamöter en ordförande och en vice ordförande.

Valberedningen ska upprätta förslag till alla val som förekommer hos kommunfullmäktige utom val av kommunfullmäktiges presidium och valberedning.

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut, förande av protokoll mm gäller för valberedningen vad den själv bestämmer.

Kommunfullmäktige kan dock besluta att förrätta val utan föregående beredning.

Reservation

(4 kap. 27 § KL)

§ 39

En ledamot som reserverar sig mot ett beslut bör vid reservationen ange om reservationen är muntlig eller skriftlig.

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren senast två dagar före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Expediering mm

§ 40

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Kommunstyrelsen och kommunens revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar kommunfullmäktiges skrivelser och de andra handlingar som upprättas i kommunfullmäktiges namn, om inte kommunfullmäktige beslutar annat.

Tillkännagivande av justering av fullmäktiges protokoll ska göras i enlighet med vad som föreskrivs i 8 kap. 12 § KL. Härutöver ska hela protokollet publiceras via kommunens anslagstavla i den utsträckning hinder ej möter på grund av lag eller annan författning.

Sekreterare

§ 41

Som sekreterare hos kommunfullmäktige och valberedningen tjänstgör kommunsekreteraren ~~juristen~~, om inget annat påkallas av omständigheterna. Ersättare för sekreteraren utses av kommundirektören.

Denna arbetsordning träder i kraft den 1 maj 2020 ~~februari 2018~~.

§ 7
Dnr 2020/5

Revidering av Reglemente för IT-nämnden

Beslut

IT-nämnden föreslår kommunstyrelsen hemställa kommunfullmäktige besluta

att anta Reglemente för IT-nämnden att gälla från och med den 1 juli 2020 under förutsättning att samtliga samverkande kommuners kommunfullmäktige antar reglementet, samt

att nu gällande reglemente antaget i Tierps kommun KF § 85/2018, i Heby kommun KF § 87/2018, i Knivsta kommun KF § 112/2018, i Älvkarleby kommun KF § 56/2018 och i Östhammars kommun KF 77/2018 upphävs den 1 juli 2020.

Sammanfattning av ärendet

IT-nämnden har mottagit PwC's rapport angående Tierp kommuns anpassningar till lagstiftningsförändringar som kommer av ny förvaltningslag samt ny kommunallag.

IT-nämnden kommer framöver att, som del av Tierps kommun, ingå i de kommande processerna för att fortlöpande uppdatera reglemente och delegationsordning för IT-nämnden. Utbildning av personal sker inom ramen för de processer som beslutas och anordnas av kommunstyrelsen.

Följande revideringar föreslås:

Ändring 1

Ursprunglig text:

§ 7 Ersättare för ordförande

Om varken ordförande eller vice ordförande kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde fullgör den till åldern äldsta ledamoten ordförandes uppgifter.

Om ordförande på grund av sjukdom eller annat skäl är förhindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid, får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandes samtliga uppgifter.

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Ändrat till:

§ 7 Ersättare för ordförande

Om varken ordförande eller vice ordförande kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde fullgör den till åldern äldsta ledamoten ordförandes uppgifter.

Om ordföranden på grund av sjukdom eller annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid, ersätts ordförande enligt ovan tills kommunfullmäktige utsett annan ledamot att vara ersättare för ordföranden.

Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Ändring 2

Ny paragraf:

§ 8 Anmälan av förhinder

En ledamot eller ersättare som är förhindrad att delta i ett sammanträde eller del av sammanträde ska snarast anmäla detta till nämndens sekretariat. På grund av den nya paragrafen numreras paragraf 8-16 om till 9-17.

Ändring 3.

Ursprunglig text:

16 § Revision

Nämnden ska granskas av revisorerna inom värdkommunen och rapporten ska delges övriga kommuner.

Frågan om ansvarsfrihet för den gemensamma nämnden ska prövas av fullmäktige i var och en av de samverkande kommunerna.

Det är bara fullmäktige i den samverkande kommunen som valt personen i fråga som vid vägrad ansvarsfrihet kan besluta om entledigande från uppdraget.

Ändrat till:

§ 17 Revision

Nämnden ska granskas av var och en av samverkande kommunernas revisorer. Rapporter ska delges övriga kommuner.

Frågan om ansvarsfrihet för den gemensamma nämnden ska prövas av fullmäktige i var och en av de samverkande kommunerna.

Det är bara fullmäktige i den samverkande kommunen som valt personen i fråga som vid vägrad ansvarsfrihet kan besluta om entledigande från uppdraget.

Tierps kommuns mall för reglementen har använts.

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Beslutsmotivering

IT-nämnden måste löpande följa lagstiftningsförändringar och etablera dessa i styrningen av nämndes arbete. Ovanstående åtgärder säkrar att processer etableras och följs.

Beslutsunderlag

- Handläggarens tjänsteutlåtande
- Reglemente för IT-nämnden

Beslutet skickas till

- Kommunstyrelsen
- Östhammars kommun för beslut i kommunfullmäktige
- Älvkarleby kommun för beslut i kommunfullmäktige
- Heby kommun för beslut i kommunfullmäktige
- Knivsta kommun för beslut i kommunfullmäktige
- Förvaltningschef IT

Reglemente för IT-nämnden

Innehållsförteckning

<u>Reglemente för IT-nämnden</u>	4
<u>Uppgifter</u>	4
<u>Ekonomisk förvaltning</u>	4
<u>Mandatperiod</u>	4
<u>Sammanträden</u>	4
<u>Val av ledamöter och ersättare</u>	4
<u>Ledamöternas och ersättarnas tjänstgöring</u>	5
<u>Ersättare för ordförande</u>	5
<u>Anmälan av förhinder</u>	5
<u>Kallelse</u>	5
<u>Justering av protokoll</u>	6
<u>Reservation</u>	6
<u>Närvarorätt</u>	6
<u>Delgivning</u>	6
<u>Undertecknande av handlingar</u>	6
<u>Delegation av beslutanderätt</u>	7
<u>Ersättning till förtroendevalda</u>	7
<u>Revision</u>	7

Reglemente för IT-nämnden

Heby-, Knivsta-, Tierps-, Älvkarleby- och Östhammars kommuner har i särskilt samverkans-avtal kommit överens om att från och med 2019-01-01 inrätta en gemensam nämnd inom verksamhetsområdet it. Nämnden kallas it-nämnden.

Tierps kommun är värdkommun och den gemensamma nämnden ingår som en del i värdkommunens organisation.

För den gemensamma nämnden gäller utöver vad som följer i lag detta reglemente samt mellan de samverkande kommunerna ingångna avtal.

Uppgifter

1 § Nämnden ansvarar för;

- Strategisk och taktisk utveckling av IT-relaterade områden
- Support/helpdesk av IT-relaterade områden
- IT-drift av den centrala servermiljön för kommunerna
- Att leda en referensgrupp för inköp och logistik av gemensamma IT-produkter och IT-tjänster
- Hantering av telefonifunktionen enligt separata överenskommelser med varje kommun
- Inventarieadministration för IT-relaterade produkter, samt motsvarande stöd för inventarieadministration av förvaltningarnas verksamhetskritiska IT-system
- Förvaltningarnas kommunikationsnät
- Avtal som är en förutsättning för nämndens ansvarsområden

Dessutom har nämnden i uppdrag att vara stöd;

- I kommunernas digitala utveckling / digitala transformation
- För verksamheterna vid upphandling av förvaltnings-specifika IT-produkter och IT-tjänster, inklusive produkt- och modellval
- För förvaltningar vid IT-projekt och andra utvecklingsprojekt

Ansvar för kommunernas förvaltning, inklusive t ex krisberedskap och informations-säkerhet samt den så kallade digitala utvecklingen, åligger i sin helhet respektive kommun, men nämnden kan efter överenskommelse i digitaliseringsrådet ges i uppdrag av en eller flera kommuner att ta fram beslutsunderlag och medverka i dessa frågor. Särskilt bör nämnden arbeta för att se över möjligheter till gemensamma lösningar som stöd vid allvarlig samhällsstörning. Nämnden ansvarar för den tekniska och produktmässiga säkerheten som är ett stöd för kommunernas förvaltningsarbete.

Nämnden ansvarar för att leveranserna inom de olika områdena sker enligt överenskomna servicenivåer. Dessa nivåer bör vara gemensamma för samtliga kommuner, men enstaka skillnader kan förekomma. Nivåerna

beslutas av nämnden på förslag från digitaliseringsrådet efter beredning tillsammans med it-förvaltningen, se närmare beskrivning i samverkansavtalet. Överenskomna servicenivåer avrapporteras regelbundet till funktioner som beslutas av varje kommun. En årlig avstämning av nivåerna sker efter beredning och med beslut i nämnden.

Hantering och lagring av personuppgifter regleras i separata personuppgiftsbiträdesavtal mellan berörd kommun och nämnden.

Ekonomisk förvaltning

- 2 § Nämnden sköter den ekonomiska förvaltningen inom sitt förvaltningsområde inom ramen för den för nämnden fastställda budgeten.

Mandatperiod

- 3 § Nämndens första mandatperiod börjar 1 januari 2019 och löper därefter till 31 december det år val till kommunfullmäktige hållits i hela landet, då nästkommande mandatperiod påbörjas. Den första mandatperioden är då 1 januari 2019 till och med 31 december 2022. Härefter kommande mandatperioder är på fyra år.

Sammanträden

- 4 § Nämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer. Nämnden sammanträder i värdkommunen om inte nämnden själv bestämmer annat. Sammanträden ska hållas också om minst en tredjedel av nämndens ledamöter begär det, eller om ordförande anser att det behövs.

Nämnden får hålla möten där ledamöterna är närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra och delta på lika villkor. Ordföranden avgör om ett sammanträde kan ske på distans.

Val av ledamöter och ersättare

- 5 § Nämnden består fem ledamöter och fem ersättare. Varje samverkande kommun utser en ledamot och en ersättare.

Den gemensamma nämndens presidium utgörs av ordförande och vice ordförande. Dessa funktioner utses av värdkommunens kommunfullmäktige bland dem som valts till att ingå i nämnden. Vice ordförande har funktion som ordförandes ställföreträdare. Nämnden representeras av ordföranden och vice ordföranden om inte ordföranden har beslutat annat. IT-chefen, eller den som denne utser, är föredragande av ärenden i nämndens möten.

Ledamöternas och ersättarnas tjänstgöring

- 6 §** Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare från samma kommun som ledamoten tjänstgöra i ledamotens ställe.

En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

En ledamot eller ersättare som avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv får åter tjänstgöra sedan ärendet har handlagts och jäv inte längre föreligger.

Ersättare har rätt att närvara och yttra sig på sammanträde även när de inte tjänstgör.

Ersättare för ordförande

- 7 §** Om varken ordförande eller vice ordförande kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde fullgör den till åldern äldsta ledamoten ordförandes uppgifter.

Om ordföranden på grund av sjukdom eller annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid, ersätts ordförande enligt ovan tills kommunfullmäktige utsett annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Anmälan av förhinder

- 8 §** En ledamot eller ersättare som är förhindrad att delta i ett sammanträde eller del av sammanträde ska snarast anmäla detta till nämndens sekretariat.

Kallelse

- 9 §** Ordförande ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.

Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla tid och plats för sammanträdet.

Kallelsen ska på lämpligt sätt tillställas varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara på sammanträdet, senast fem dagar före sammanträdesdagen.

Kallelsen bör åtföljas av en föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen.

När varken ordföranden eller vice ordföranden kan kalla till sammanträde ska den till åldern äldsta ledamoten göra det.

Justering av protokoll

- 10 §** Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämndens kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.
Paragrafen bör redovisas skriftligt innan nämnden justerar den.

Nämndens protokoll ska anslås på varje samverkande kommuns digitala anslagstavla.

Reservation

11 § En ledamot som har reserverat sig mot ett beslut och vill motivera sin reservation ska göra detta skriftligt. Motiveringen ska lämnas före den tidpunkt som fastställts för justering av protokollet.

Närvarorätt

12 § Kommundirektörerna i respektive samverkanskommun, eller den kommundirektören utser, har rätt att närvara vid nämndens sammanträden, då med rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten. Den gemensamma nämnden kan medge att andra anställda får närvara vid sammanträden.

Delgivning

13 § Delgivning med nämnden sker med ordföranden, föredragande eller annan anställd som nämnden beslutar.

Undertecknande av handlingar

14 § Avtal, andra handlingar och skrivelser som beslutas av nämnden ska undertecknas ordföranden eller vid förfall av denne av vice ordförande och kontrasteras vid behov av anställd som nämnden bestämmer.

Delegation av beslutanderätt

15 § Omfattning av den delegering som den gemensamma nämnden har rätt till enligt kommunallagen bestämmer den gemensamma nämnden i särskild delegationsordning.

Ersättning till förtroendevalda

16 § Respektive samverkande kommun betalar ersättning till kommunens ledamöter och ersättare i den gemensamma nämnden enligt respektive samverkande kommuns gällande bestämmelser om ersättning till förtroendevalda.

Revision

17 § Nämnden ska granskas av var och en av samverkande kommunernas revisorer. Rapporter ska delges övriga kommuner.

Frågan om ansvarsfrihet för den gemensamma nämnden ska prövas av fullmäktige i var och en av de samverkande kommunerna.

Det är bara fullmäktige i den samverkande kommunen som valt personen i fråga som vid vägrad ansvarsfrihet kan besluta om entledigande från uppdraget.

Kommungemensam arbetsordning för deltagande på distans i kommunstyrelsen och nämnder

Antagen i xxx åååå-mm-dd, § xx

Arbetsordningen kompletterar reglementet och är kommunstyrelsens/nämndens sätt att bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i styrelsen/nämnden.

Det som gäller för ledamot gäller även för ersättare som ska tjänstgöra.

När distanssammanträden får användas

§ 1

Närvaro vid sammanträden ska huvudsakligen ske med fysisk närvaro i sammanträdesrummet. Ordförande får besluta att ledamot får delta på distans om särskilda skäl föreligger.

Närvaro på distans är ett sätt för att säkerställa beslutsförheten i nämnder och kommunstyrelsen. Om flera ledamöter, ej tjänstgörande ersättare, andra som har närvarorätt och/eller tjänstepersoner anmäler önskemål om att delta i sammanträdet på distans och ordförande avser att tillåta detta för ett begränsat antal ska alltid ledamöter prioriteras. Därefter kan ej tjänstgörande ersättare, andra som har närvarorätt och tjänstepersoner ges möjlighet att delta på distans.

Ordförande i ett utskott får besluta att ledamot får delta på distans under samma föreutsättningar och på samma villkor som i styrelse/nämnd.

§ 2

Ordförande och sekreterare ska alltid delta i sammanträdesrummet som angetts på kallelsen till sammanträdet. Vice ordförande bör delta i sammanträdesrummet.

Åtgärder inför, under och efter sammanträdet

§ 3

Ledamot ska säkerställa att:

- Önskemål att delta på distans anmäls senast 14 dagar före sammanträdet till kommunstyrelsens/nämndens kansli med e-post.
- Den tekniska utrustningen inklusive uppkoppling vid behov testas inför sammanträdet så att kraven på ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor uppfylls. Sådant test bokas med kommunstyrelsens/nämndens kansli.
- Lokalen där ledamoten befinner sig under sammanträdet är så beskaffad att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.

§ 4

Ordförande ska säkerställa att:

- Löpande ta del av önskemål att delta på distans.
- Besluta om deltagande på distans beviljas senast dagen efter det att kallelsen till sammanträdet har skickats ut.
- Ärenden där sluten omröstning kan krävas, det vill säga ärenden om val eller anställning, inte behandlas på sammanträde där ledamot ska delta på distans.

- Sammanträdet inleds med upprop för att säkerställa vilka som närvarar (i rummet eller på distans).
- Kontrollera inför beslutsfattande att alla beslutande är närvarande.
- Mötet ajourneras om ledamot som deltar på distans förlorar överföring av ljud och/eller bild. Om anslutningen inte går att återupprätta är ledamoten inte längre närvarande. Då ska ersättare tjänstgöra.
- Talarordning hålls och att alla närvarande (i rummet eller på distans) endast talar då de begärt ordet.

§ 5

Kommunstyrelsens/nämndens sekreterare ska säkerställa att:

- Önskemål från ledamöter att delta på distans skickas vidare till ordförande snarast.
- Teknik-test bokas med de som får deltagande på distans beviljat av ordförande.
- Bokning i verktyg för deltagande på distans sker med de som fått detta beviljat.
- Tillkommande handlingar och presentationer som föredragande tjänstepersoner vill hänvisa till finns tillgängliga i kommunstyrelsens/nämndens arbetsrum.
- Administrera närvaron under sammanträdet.

Säkerhet och sekretess

§ 6

Endast ärenden där harmlösa personuppgifter framgår och ärenden som inte omfattas av sekretess får behandlas om någon deltar på distans. Med harmlösa personuppgifter avses personuppgifter som inte är sekretessbelagda enligt Offentlighets- och sekretesslagen, eller räknas som känsliga eller extra skyddsvärda enligt Dataskyddsförordningen.

§ 7

Ordförande får avbryta och ytterst frånta ordet från den som otillåtet yppas personuppgifter eller sekretesskyddade uppgifter.

Delegationsordning i personalfrågor

Allmänt om delegering

Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ och beslutar i ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen.

Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande ledning och samordning av kommunens verksamheter, men också för ekonomi och budget. Kommunstyrelsen bereder ärenden som ska beslutas av kommunfullmäktige.

Nämnderna beslutar i frågor som rör verksamheten och i frågor som de enligt lagstiftning ska handha samt i frågor som fullmäktige har delegerat till nämnderna.

Att delegera innebär att överflytta beslutanderätt. Delegering kan ske både från kommunfullmäktige till nämnd och från nämnd till utskott, ledamot, en ersättare eller en anställd i kommunen. Den som får beslutanderätten kallas delegat.

Ej blandad delegering

Blandad delegering till en förtroendevald och en anställd är inte tillåten, eftersom en delegering till flera personer förutsätter att samtliga är förtroendevalda och utgör ett utskott. En nämnd får alltså inte delegera till två eller flera förtroendevalda att besluta tillsammans. I så fall måste dessa utgöra ett utskott. Två eller flera anställda kan inte heller ges gemensam beslutanderätt. Flera anställda kan inte ges rätt att besluta i samma typ av ärenden vid sidan av varandra. I så fall måste beslutanderätten fördelas, exempelvis efter ansvarsområden, beloppsnivåer eller geografiska områden. Det är vanligt att nämnden i delegationsordningen anger en viss kategori/grupp av tjänstemän, exempelvis biståndshandläggare, miljöinspektör. En sådan delegation måste kompletteras med ett förtydligande, som fördelar ärendena inom respektive ärendegrupp på varje enskild tjänsteman. För att bl.a. uppfylla kraven vid granskning av ansvar ska man, efter att ha tagit del av delegationsordningen och eventuellt förtydligande, finna endast en tjänsteman som haft rätt att avgöra ett visst ärende.

När kommunstyrelsen eller en nämnd delegerat sin beslutanderätt träder delegaten helt in i kommunstyrelsens eller nämndens ställe. Beslut som fattas enligt delegationsordning är juridiskt sett kommunstyrelsens eller nämndens beslut och kan överklagas på samma sätt som kommunstyrelsens eller nämndens beslut.

Alla beslut som fattas med stöd av delegering ska anmälas till kommunstyrelsen eller nämnden. Kommunstyrelsen och respektive nämnd beslutar när och hur anmälan ska ske. Anmälan ska tillgodose kommunstyrelsens och nämndernas informations- och kontrollbehov. Anmälan har också betydelse för beräkning av överklagandetiden (laglighetsprövning enligt kommunallagen).

Bestämmelser om delegation framgår i kommunallagens 6 kapitel 33-38 §.

Jäv

Delegat får inte fatta beslut i ärenden där han eller hon är jävig. Enligt kommunallagen 6 kapitel 24 § är en anställd eller förtroendevald jävig om bland annat saken angår honom själv eller närstående, eller om ärendets utgång kan förväntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon närstående.

Jäv kan även föreligga om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroende till hans opartiskhet i ärendet. Därutöver finns fler jävsgrunder angivna i Kommunallagen 25 §. Vid jäv får den anställde eller förtroendevalda inte delta i handläggningen eller i beslutet av ärendet.

Undantag

I enlighet med kommunallagen 6 kapitel 34 § får beslutanderätten inte delegeras i följande slag av ärenden:

1. I ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,
2. Framställningar eller yttranden till fullmäktige, liksom yttranden med anledning av beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats,
3. Ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
4. Ärenden som väckts genom medborgarförslag och som överlåtits till nämnden,
5. Vissa ärenden som anges i särskilda föreskrifter. Lag (2007:68)

Grundprinciper

Huvudregeln är att delegat avgör ärendet. Vid tveksamhet kan alltid ärendet på delegatens initiativ överlämnas till kommunstyrelsen eller nämnden för avgörande. Rätt att besluta på delegation innebär inte att du är skyldig att besluta.

Ansvaret för beslut på tjänstemannanivå vilar alltid på en tjänsteman, den som fattat beslutet. Det hindrar inte att denne konfererar med annan tjänsteman för att få referensmaterial/underlag för beslut.

Beslut som fattas på delegation är ett slutgiltigt beslut på kommunstyrelsens eller nämndens vägnar. Det kan inte ändras annat än genom överprövning av delegaten själv eller genom överklagande där så är möjligt. Kommunstyrelsen eller nämnden kan dock föregripa delegatens beslut i ett enskilt ärende genom att själv ta över. Kommunstyrelsen eller nämnden kan också om den finner anledning till det, återta rätten att fatta beslut på delegation.

Anmälan av beslut

Beslut ska förtecknas på särskild lista. På lista ska framgå datum för beslut, vad beslutet avser/ärende, och delegaten. Alla beslut fattade på delegation ska anmälas till kommunstyrelsen eller nämnden vid nästkommande sammanträde. Rapporteringen ska avse de beslut som fattats sedan föregående sammanträde.

Samtliga beslut rörande personal, anställning, uppsägning och avsked återfinns inom kommunstyrelsens delegationsordning i personalfrågor och ska återrapporteras **till kommunstyrelsen**. Återrapportering sker på blankett framtagen av Lednings- och verksamhetsstöd/HR. Blanketten inlämnas till Lednings- och verksamhetsstöd/HR senast sju dagar innan kommunstyrelsens sammanträde.

Registrering i kommunstyrelsens eller nämndens protokoll

Rapportering av beslut antecknas under särskild paragraf i kommunstyrelsens eller nämndens protokoll. Av paragrafen ska framgå vilka beslut som anmäls, under vilken tidsperiod besluten fattats samt vem som är delegat.

Vidaredelegation och anmälan

Förvaltningschef kan ges rätt att vidaredelegera beslut i vissa ärendegrupper. I beslut om vidaredelegation ska anges vem som beslutar vid förfall för ordinarie delegat.

Beslut fattade på vidaredelegation ska anmälas till förvaltningschefen som i sin tur anmäler till kommunstyrelsen/nämnden. (KL 6:37)

Brådskande ärenden

Nämnden får uppdra åt ordförande eller en annan ledamot som kommunstyrelsen/nämnden har utsett att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande, att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Sådana beslut ska anmälas vid styrelsens/nämndens nästa sammanträde. (KL 6:36).

Det är viktigt att möjligheten till ordförandebeslut i brådskande ärenden inte används slentrianmässigt. Det ska i princip vara en sådan situation där alternativet till ordförandebeslut är att kalla nämnden till extra sammanträde.

Delegationsbeslut och verkställighetsbeslut

I kommunen fattas både så kallade verkställighetsbeslut som delegationsbeslut. Det är viktigt att känna till vad de två olika begreppen betyder och skillnaden mellan de två.

I kommunstyrelsens och nämndernas delegationsordning regleras enbart de så kallade *delegationsbesluten*. Endast de är "beslut" i kommunallagens mening. Ett delegationsbeslut kännetecknas av att beslutsfattaren måste göra vissa självständiga överväganden och bedömningar och i normalfallet finns det för delegationsbeslut alternativa lösningar. Ett delegationsbeslut kan överklagas.

Vid *verkställande* beslut är däremot ställningstagandet ofta styrt av riktlinjer, tidigare nämndbeslut, avtal med mera. Exempel på verkställighetsbeslut är avgiftsdebitering enligt en redan fastställd taxa eller tilldelning av en förskoleplats enligt en klar turordningsprincip. Rätten för anställda att vidta sådana åtgärder grundas inte på delegation utan följer istället av den arbetsfördelning mellan de förtroendevalda och de anställda som måste finnas för att den kommunala verksamheten ska fungera.

Gränsdragningen mellan verkställighetsbeslut och delegationsbeslut kan vara svår att dra och kan slutligen komma att prövas i domstol. Frågan om vilket slags beslut det är har bland annat betydelse för den enskildes möjligheter att överklaga med laglighetsprövning. Ett verkställighetsbeslut kan nämligen inte överklagas genom laglighetsprövning så som ett delegationsbeslut kan.

Förkortningar	
Personalutskott	Kommunstyrelsens personalutskott
AB	Allmänna bestämmelser (kollektivavtal)
MBL	Medbestämmandelagen (SFS 1976:580)
LAS	Lagen om anställningsskydd (SFS:1982:80)
OSA	Offentligt skyddat arbete

Kommenterad [KB1]: På grund av införande av Personalutskott.

Nr	Ärende	Delegat	Författning/avtal	Kommentar/villkor
1	Anställning			Tillsvidare- och tidsbegränsade anställningar. Efter 67 års ålder endast tidsbegränsade anställningar.
1.1	Kommundirektör	Personalutskott	AB Kap 2 § 3-5	
1.2	Förvaltningschef	Kommundirektör	AB Kap 2 § 3-5	Samråd med berörd nämnd och Personalutskott
1.3	~~Administrativ chef för Lednings- och verksamhetsstöd~~	~~Kommundirektör~~	~~AB Kap 2 § 3-5~~	~~Samråd med Personalutskott~~
1.4	~~Upphandlingschef~~ ~~Chef för Slutförvarsenheten~~ ~~Kundtjänstchef~~ ~~Kommunikationschef~~ ~~HR chef~~ ~~Ekonomichef~~	~~Kommundirektör~~	AB Kap 2 § 3-5	
1.5	~~Chef för Arbetsmarknadsenheten~~ ~~Chef för Daglig verksamhet~~	~~Kommundirektör med rätt att vidaredelegera~~	AB Kap 2 § 3-5	
1.6	Personal inom: a) ~~Kommunledningsstaben~~ b) ~~Lednings- och verksamhetsstöd/HR~~ c) ~~Lednings- och verksamhetsstöd/ekonomi~~ d) ~~Upphandlingsenheten~~ ~~Slutförvarsenheten~~ ~~Östhammar Direkt~~ ~~Marknad- och kommunikationsenheten~~ ~~Arbetsmarknadsenheten~~ ~~Daglig verksamhet~~	a) ~~Kommundirektör~~ b) ~~HR chef~~ c) ~~Ekonomichef~~ d) ~~Enhetschef för berörd enhet~~	AB Kap 2 § 3-5	

Kommenterad [KB2]: KSAU ändras till Pu på grund av införande av Personalutskott

Kommenterad [KB3]:

Kommenterad [KB4]:

Kommenterad [KB5]:

Nr	Ärende	Delegat	Författning/avtal	Kommentar/villkor
1.7	Personal inom förvaltningarna	Förvaltningschef för berörd förvaltning med rätt att vidaredelegera	AB Kap 2 § 3-5	Vid chefstjänster samråd med berörd nämnd.
2	Bemanningsföretag och konsulter			
2.1	Anlita bemanningsföretag eller hyra in konsult	Förvaltningschef för berörd förvaltning	38 § MBL	När inte annan möjlighet att anställa finns. I samråd med HR-chef för <i>Lednings- och verksamhetsstöd</i> .
3	Omplacering			
3.1	Ta ledigt utrymme i anspråk , tillsvidareanställning och visstidsanställning, i anspråk för medicinsk omplacering eller annat omplaceringsbehov	Förhandlingschef	LAS 7 § andra stycket	Samråd med närmaste chef
3.2	Förflyttning inom förvaltningen	Förvaltningschef	AB Kap 3 § 6 andra stycket	
3.3	Förflyttning mellan förvaltningar	HR-chef	AB Kap 3 § 6 andra stycket	
4	Lönepolitik			
4.1	Lönepolitik och riktlinjer för lönesättning	Personalutskott	Löneavtal	Riktlinjer för lönesättning

Kommenterad [KB6]: Har ändrat titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [a7]: Nytt

Kommenterad [a8]: Nytt

Kommenterad [KB9]:

5	Löneöverenskommelse med enskild arbetstagare, vid anställning ~~och årlig löneöversyn~~			
5.1	Kommundirektör	Personalutskott		Riktlinjer för lönesättning
5.2	Förvaltningschef	Kommundirektör		KS 2015-09-15 § 185, se särskilt:
5.3	~~HR-chef~~ ~~Ekonomichef~~	~~Kommundirektör~~		- Förhandlingschef konsulteras innan lönen sätts då lönen överstiger 45 tkr och/eller avviker från kommunens löneläge.
5.4	~~Upphandlingschef~~ ~~Chef för Slutförvarsenheten~~ ~~Chef för Östhammar Direkt~~ ~~Kundtjänstchef~~ ~~Kommunikationschef~~	~~Kommundirektör~~		- Samråd med närmaste chef ska även alltid ske vid tillsättning av chefer och experter/ specialister om lönen överstiger 45 tkr.
5.5	~~Chef för Arbetsmarknadsenheten~~ ~~Chef för Daglig verksamhet~~	~~Kommundirektör med rätt att vidaredelegera~~		
5.6	Personal inom: a) ~~Kommunledningsstaben~~ b) ~~Lednings- och verksamhetsstöd/HR~~ e) ~~Lednings- och verksamhetsstöd/ekonomi~~ ~~Upphandlingsenheten~~ ~~Slutförvarsenheten~~ ~~Östhammar Direkt~~ ~~Marknad- och kommunikationsenheten~~ ~~Arbetsmarknadsenheten~~ ~~Daglig verksamhet~~	a) ~~Kommundirektör~~ b) ~~HR-chef~~ e) ~~Ekonomichef~~ e)a) ~~Enhetschef för berörd enhet~~		Riktlinjer för lönesättning KS 2015-09-15 § 185, se särskilt: - Förhandlingschef konsulteras innan lönen sätts då lönen överstiger 45 tkr och/eller avviker från kommunens löneläge. - Samråd med närmaste chef ska även alltid ske vid tillsättning av chefer och experter/ specialister om lönen överstiger 45 tkr.
5.7	Personal inom förvaltningarna	Förvaltningschef för berörd förvaltning med rätt att vidaredelegera		

Kommenterad [KB10]: På grund av införande av Personalutskott ändras KSAU till PU.

Kommenterad [KB11]:

Kommenterad [KB12]:

Kommenterad [KB14]: titlar.

Kommenterad [KB13]:

6	Övriga lönefrågor			
6.1	Beslut om lön vid deltagande i fackligt arbete/utbildning	HR-chef med rätt att vidaredelegera		
6.2	Nedskrivning av lönfordran	HR-chef	Lag om arbetsgivarens kvittningsrätt (SFS 1970:215)	Samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning. Kostnaden bärs av arbetsstället.
7	Förhandlingsfrågor med mera			
7.1	Med bindande verkan för kommunen genom kollektivavtal reglera frågor rörande förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare <u>Beslut att lämna uppdrag till en sammanslutning av kommuner i arbetsgivarfrågor</u>	PU Förhandlingschef Personalutskottet	 6 kap 3 § lagen om vissa kommunala befogenheter	Samråd med förhandlingschef
7.2	Kommunövergripande förhandling enligt 11-14 §§ i MBL	HR-chef med rätt att vidaredelegera	MBL, Lokalt samverkansavtal	Samverkan ersätter 11, 12 och 19 §§ MBL
7.3	Övriga förhandlingar enligt 11-14 §§ i MBL	Närmaste chef	MBL, Lokalt samverkansavtal	Samverkan ersätter 11, 12 och 19 §§ MBL
7.4	Förhandla på kommunens vägnar enligt gällande arbetsrättslig lagstiftning utom vad gäller 11-14 och 38 §§ i MBL (lagen om medbestämmande i arbetslivet)	PU förhandlingschef	MBL, Lokalt samverkansavtal	Samråd med förhandlingschef
7.5	~~Avgöra frågor om tolkning och tillämpning av lag, avtal och andra bestämmelser rörande förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare~~	PU		
7.6	Avstängning	Förvaltningschef för berörd förvaltning	AB Kap 3 § 10	Samråd med förhandlingschef

Kommenterad [KB15]: Ändrad titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [KB16]: Ändrad titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [KB17]: .

Kommenterad [KB18]: Ändrad titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [KB19]:

Kommenterad [KB20]:

7.7	Disciplinpåföljd	Förvaltningschef för berörd förvaltning	AB Kap 3 § 11	Samråd med förhandlingschef
7.8	Förbud av bisyssla	Närmaste chef	AB Kap 3 § 8	Samråd med Lednings- och verksamhetsstöd/HR
8	Avslutande av anställning från arbetsgivarens sida			
8.1	Anställningens upphörande i enskilt fall	Förhandlingschef	7 § LAS	Samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning
8.2	Anställningens upphörande i enskilt fall på chefsnivå	~~HR-chef~~	7 § LAS	Samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning ~~och Personalutskott~~
8.3	Anställningens upphörande vid arbetsbrist	Förhandlingschef	7 § LAS	Samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning ~~och Personalutskott~~
8.4	Anställningens upphörande vid arbetsbrist på chefsnivå	~~HR-chef~~	7 § LAS	Samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning ~~och Personalutskott~~
8.5	Anställningens upphörande för anställda inom OSA	Enhetschef för berörd enhet	BEA T § 24 och bilaga A till BEA T	Samråd med förhandlingschef
8.6	Avsked	HR-chef		I samråd med förvaltningschef för berörd förvaltning
8.7	Överenskommelser vid avslut	Förvaltningschef		I samråd med förhandlingschef
9	Beslut i frågor som omfattas av AB			
9.1	Minskning av avlöningsförmåner i samband med ersättning från tredje man	~~PU HR-chef~~	AB Kap 8 § 37 mom. 1	
9.2	Rätt till lön då arbetstagare erhåller lön från annan än kommunen	~~PU förvaltningschef för berörd förvaltning~~	AB Kap 6 § 25 mom. 5	I samråd med förhandlingschef
9.3	Rätt att behålla lön eller del av lön vid fullgörande av förtroendemannauppdrag av vikt för kommunen	Förvaltningschef för berörd förvaltning	AB Kap 6 § 31 mom. 2	Samråd med berörd nämnd

Kommenterad [a21]:

Kommenterad [KB22]: Ändrad titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [KB23]: Ändrad titel från administrativ chef till HR-chef

Kommenterad [a24]: Nytt

Kommenterad [a25]: Nytt

Kommenterad [KB26]:

Kommenterad [KB27]:

9.4	Rätt att behålla lön eller del av lön vid ledighet för studier Personal inom a) Kommunledningsstaben b) Lednings- och verksamhetsstöd/HR c) Lednings- och verksamhetsstöd/ekonomi d) Upphandlingsenheten Slutförvarsenheten Östhammar Direkt Marknad- och kommunikationsenheten Arbetsmarknadsenheten Daglig verksamhet	a) Kommundirektör b) HR-chef c) Ekonomichef d) Enhetschef för berörd enhet	AB Kap 6 § 26	Samråd med berörd nämnd
9.5	Rätt att behålla lön eller del av lön vid ledighet för studier Personal inom förvaltningarna	Förvaltningschef för berörd förvaltning med rätt att vidaredelegera	AB Kap 6 § 26	Samråd med berörd nämnd
9.6	Ledighet som inte regleras i lag och avtal	Närmaste chef	AB Kap 6 § 25 mom. 6	Samråd med Lednings- och verksamhetsstöd/HR
10	Pensionsfrågor			Arbete efter 67 års ålder, se punkt 1.
10.1	Särskild avtalspension	Personalutskott	AKAP-KL § 13 KAP-KL § 31	Samråd med berörd chef under punkt 1.1, 1.2 och ~~1.3~~
11	Övrigt			
11.1	Beslut om undantag från samordning av avlöningsförmån (eller annan anställningsförmån)	Personalutskott Förhandlingschef	AB Kap 5 § 19 mom. 1	Samråd med förhandlingschef

Kommenterad [KB29]: På grund omorganisationen inom Lednings- och verksamhetsstöd uppstod nya titlar.

Kommenterad [KB28]: På grund omorganisationen inom Lednings- och verksamhetsstöd..

Kommenterad [KB30]: På grund av införande av Personalutskott ändras KSAU till PU.

Kommenterad [KB31]:

Övriga paragrafer i kollektivavtalet Allmänna bestämmelser (AB) är verkställighet det vill säga närmaste chef är ansvarig för beslut. Verkställighet gäller även för beslut kring arbetstidens förläggning, ledighet för enskild angelägenhet med lön (AB kap 6 § 32),

Region Mitt
Lokalpolisområde Norduppland

Medborgarlöfte för Östhammars kommun 2020

Samverkan mellan kommun och polis är nyckeln till ett framgångsrikt och effektivt brottsförbyggande arbete. Ett viktigt instrument för detta är medborgarlöften. Det kan ses som ett komplement till de samverkansavtal som redan idag finns mellan kommun och polis. Medborgarlöftet ska bidra till att öka tryggheten och minska brottsligheten i området.

Lpo Norduppland har utarbetat en lokal lägesbild för Östhammars kommun. Arbetet har gjorts i samverkan med kommunala företrädare.

Årets medborgarlöfte utgår ifrån medborgarundersökningen som gjorts under hösten 2019 där betygsindex för den upplevda tryggheten mot bostadsinbrott har minskat, samt från den ökande brottsstatistiken avseende just bostadsinbrott.

Medborgarlöftet för 2020 blir:

Ett ökat arbete kring den upplevda tryggheten avseende bostadsinbrott.

Syftet är att stärka den upplevda tryggheten mot inbrott i hemmet. Kommunen och polisen skall gemensamt jobba för att öka tryggheten och minska risken för stöldbrott och då främst inbrottsstölder i bostad.

Detta genom att:

Tillsammans anordna tre informationsmöten om Grannsamverkan, förslagsvis i tätorterna Östhammar, Alunda och Gimo.

I samband med dessa möten ha informationskampanjer för att informera om hur man kan skydda sig mot stöldbrott.

Uppföljning

Sker efter medborgarundersökningen som ska göras under hösten 2020 samt fortlöpande i forumet Trygg i Östhammar. (Lokalt BRÅ)

Utvärdering

Ska göras årsvis.

Östhammar

Jakob Spangenberg
Kommunalråd

Tomas Eriksson
Chef LPO Norduppland

Åtgärdsvalsstudie

Bytespunkt Gimo

Diarienummer: KT2016-0164

Ett samarbete mellan:

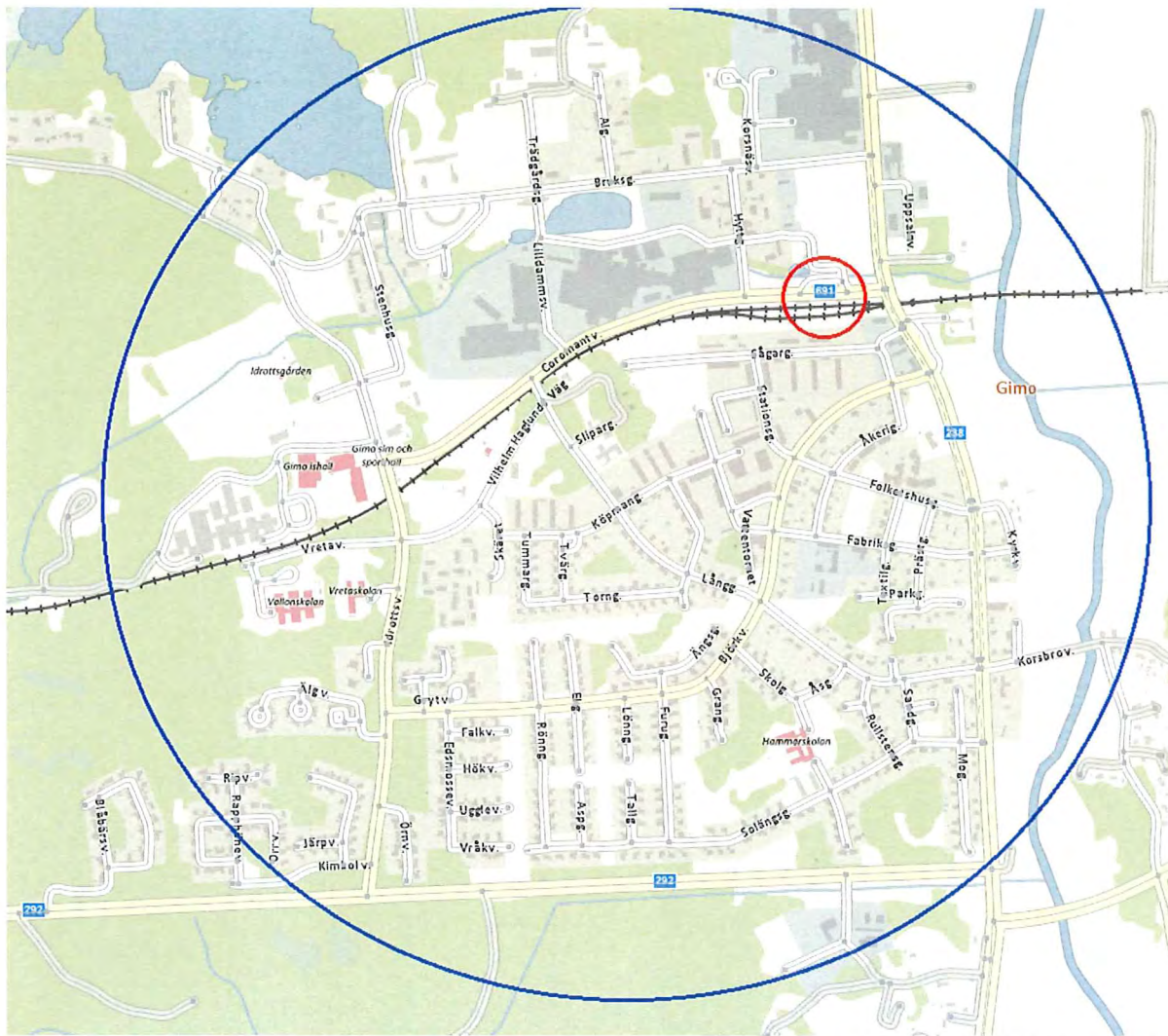

Dokumenttitel: Åtgärdsvalsstudie Bytespunkt Gimo

Författare: Gabriella Canas, Cecilia Carlqvist och Catrin Alvinder

Dokumentdatum: 2020-02-28

Version: 1.0

Karta 1: Avgränsningsområde för åtgärdsvalsstudien. Den röda markeringen visar den befintliga bussterminalens läge. Den blå markeringen visar det sekundära utredningsområdet. Influensområdet syns inte på bilden

Namn på åtgärdsvalsstudie: Bytespunkt Gimo

Ansvarig för genomförande: Region Uppsala

Organisation: Trafik och samhälle, Region Uppsala

Datum - start: 2017-01-27

Datum - avslut: 2020-02-28

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund och syfte	7
1.1	Metod och arbetsprocess	7
1.2	Lokala, regionala och nationella mål	8
1.3	Avgränsningar	12
1.4	Aktörer och övriga intressenter	13
1.5	Tidigare planeringsunderlag och gällande planer	13
1.5.1	Östhammars kommuns översiktsplan 2016	13
1.5.2	Problem- och åtgärdsstudie för gång- och cykelkorsningar i Uppsala län: Uppsala, Gimo, Öregrund och Österbybruk	14
1.5.3	Gång- och cykelvägsplan 2016	14
1.5.4	Åtgärdsvalsstudie väg 288	15
2.	Problembeskrivning och behov	16
2.1	Kundmiljön	16
2.2	Tillgänglighet till bussterminalen	16
2.3	Trafikering	17
3.	Nuläge, förhållanden och behov	19
3.1	Kollektivtrafik och stråkets regionala betydelse	20
3.2	Nuvarande Gimo bussterminal	22
3.3	Angränsande utredningar och projekt	22
3.3.1	Nytt trafikupplägg hösten 2017	22
3.3.2	Vägplan och utbyggnad av 288	22
3.3.3	Östhammarsprojektet	23
3.3.4	Fördjupade översiktsplan för Gimo	24
3.3.5	Intressenter	24
4.	Mål	25
4.1	Målformulering	25
5.	Tänkbara åtgärdstyper och alternativa lösningar	26
5.1	Lokaliseringsalternativ 1: Nuvande lokalisering	27
5.2	Lokaliseringsalternativ 2: Väg 288 /Coromantvägen, öster om nuvarande placering av bytespunkten	27
5.3	Lokaliseringsalternativ 3: OKQ8	28
5.4	Lokaliseringsalternativ 4: OKQ8 Rastplats väg 288	28
5.5	Lokaliseringsalternativ 5: Skäfthammars kyrka	29
6.	Utvärdering av åtgärdsalternativen	32
6.1	Lokaliseringsalternativ 1 - Nuvarande lokalisering	32
6.2	Lokaliseringsalternativ 2 - Väg 288/ Coromantvägen öster om nuvarande placering av bytespunkten	32
6.3	Lokaliseringsalternativ 3 – OKQ8	33
6.4	Lokaliseringsalternativ 4 – OKQ8 rastplats väg 288	33
6.5	Lokaliseringsalternativ 5 – Skäfthammars kyrka	33
6.6	Summerande utvärdering	33
6.	Inriktningen	33
7.	Rekommenderade åtgärder	34

8.	Medverkande kompetenser och personer	34
9.	Bilagor.....	36
10.	Referenser	36
11.	Kvalitetsgranskning	37
12.	Avslut av studie.....	37

1. Bakgrund och syfte

Gimo bussterminal är en viktig bytespunkt av regional betydelse. Lokaliseringen av Gimo bussterminal har varit en återkommande fråga både hos Östhammars kommun och Region Uppsala under en längre tid utan att någon större förändring har kommit till stånd. I och med att stråket mellan Uppsala och Östhammar längs väg 288 är utpekade som ett prioriterat stråk i länsplanen för regional transportinfrastruktur 2018–2029 samt att väg 288 enligt plan kommer att byggas om till mötesfri väg blir frågan om bytespunkten lokalisering återigen aktuell. I den åtgärdsvalsstudie som gjordes för väg 288 pekades Gimo bussterminal ut som en brist utav olika aktörer samt i dialogsamtal (Trafikverket 2015). Från ett tillgänglighetsperspektiv upplevs bussterminalen som otrygg och otillgänglig. Den är relativt långt ifrån tätortens målpunkter och det saknas trygga förbindelser för resenärerna till och från hållplatsen. Ur ett trafikförsörjningsperspektiv är den nuvarande placeringen ineffektiv eftersom det krävs en omväg för linjetrafiken från väg 288, där de flesta linjer går. Syftet med åtgärdsvalsstudien är att ta ett helhetsgrepp för bytespunktens lokalisering och funktioner.

1.1 Metod och arbetsprocess

Åtgärder längs det statliga vägnätet finansieras via länsplanen. Förslag om vilka åtgärder som ska ingå i den länsplanen tas fram av Region Uppsala och Trafikverket.

1.1.1 Åtgärdsvalsstudier

Åtgärdsvalsstudier är ett förberedande steg för val av åtgärder som föregår den formella fysiska planläggningsprocessen av vägar och järnvägar. I en åtgärdsvalsstudie ska arbetet vara förutsättningslöst, vilket betyder att flera möjliga lösningar kritiskt ska testas för att åtgärda ett problem utan att vara låst vid tidigare framtagna lösningar. I arbetet har Trafikverkets metodbeskrivning för åtgärdsvalsstudier, *Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar, Handledning 2015:171* tillämpats. Åtgärdsval genomförs som ett första utredningsskede för att analysera brister i transportsystemet, formulera projektspecifika mål och pröva åtgärder som kan bidra till att lösa brister och nå överenskomna mål. Resultatet från arbetet med åtgärdsval ligger till grund för åtgärdsplanering och fysisk planering.

Arbetet med åtgärdsvalsstudien har initierats av Region Uppsala och bedrivits tillsammans med Trafikverket Region Öst och Östhammar kommun. Arbetet med åtgärdsvalsstudier delas in i de fyra faserna Initiera, Förstå situationen, Pröva tänkbara lösningar samt Forma inriktning och rekommendera åtgärder. Faserna redovisas i figur 1.

Figur 1: Åtgärdsvalsstudiens faser

De tänkbara lösningar som föreslås i åtgärdsvalsstudien ska alltid provas enligt fyrstegsprincipen. Fyrstegsprincipen är vägledande i Trafikverkets arbete för att säkerställa effektivitet och hållbarhet i investeringar gällande transportinfrastruktur. I ett första steg ska lösningar som påverkar behovet av transporter samt transportsätt övervägas. Som ett andra steg genomförs åtgärder som verkar till ett mer effektivt nyttjande av befintlig infrastruktur. Steg tre innebär att begränsade ombyggnationer och steg

fyra innebär nyinvesteringar och/eller större ombyggnadsåtgärder. Det fjärde steget ska bara genomföras om behovet inte kan tillgodoses genom de tre tidigare stegen.

Figur 2: Fyrstegsprincipen

1.1.2 Arbetsprocessen

Processen inleddes januari 2017 av Region Uppsala. Under hösten 2017 genomfördes fyra dialogmöten där allmänheten var inbjuden för att förstå situationen och samla in förslag till tänkbara lösningar. Information om mötena har gått via regionala kollektivtrafikmyndighetens UL:s hemsida och Facebooksida, i lokaltidningen i Gimo samt på Östhammars kommuns hemsida. Dialogmötena hölls i centrala Gimo, företaget Sandvik samt på Bruksgymnasiet i Gimo. En webbenkät användes också i insamlingen av medborgarnas åsikter.

Utifrån de identifierade bristerna har förslag till åtgärder diskuterats i den interna och externa arbetsgruppen. Region Uppsala har sedan gått vidare med att rekommendera åtgärderna.

Under december 2019 genomförande Region Uppsala och Östhammars kommun ett kompletterande samråd med ett par organisationer och Sandvik Coromant AB. Efter det har Region Uppsala omarbetat förslaget gällande bytespunkten i Gimo.

En viktig lärdom av processen är att ha en tydlig tidsplan för åtgärdsvalsstudien. Under studiens genomförande har det skett stor personalomsättning hos alla parter i arbetsgruppen, vilket har gjort att arbetet har stannat upp.

1.2 Lokala, regionala och nationella mål

Nedan beskrivs de lokala, regionala och nationella målen som har en koppling till åtgärdsvalsstudien.

1.2.1 De transportpolitiska målen

På nationell nivå har Sverige antagit ett övergripande transportpolitiskt mål att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. De transportpolitiska målen delas upp i ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Funktionsmålet behandlar tillgänglighet och syftar till att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. Det andra målet är hänsynsmålet som berör säkerhet, miljö och hälsa. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att miljökvalitetsmålen uppnås och till ökad hälsa. Trafikverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppfylls.

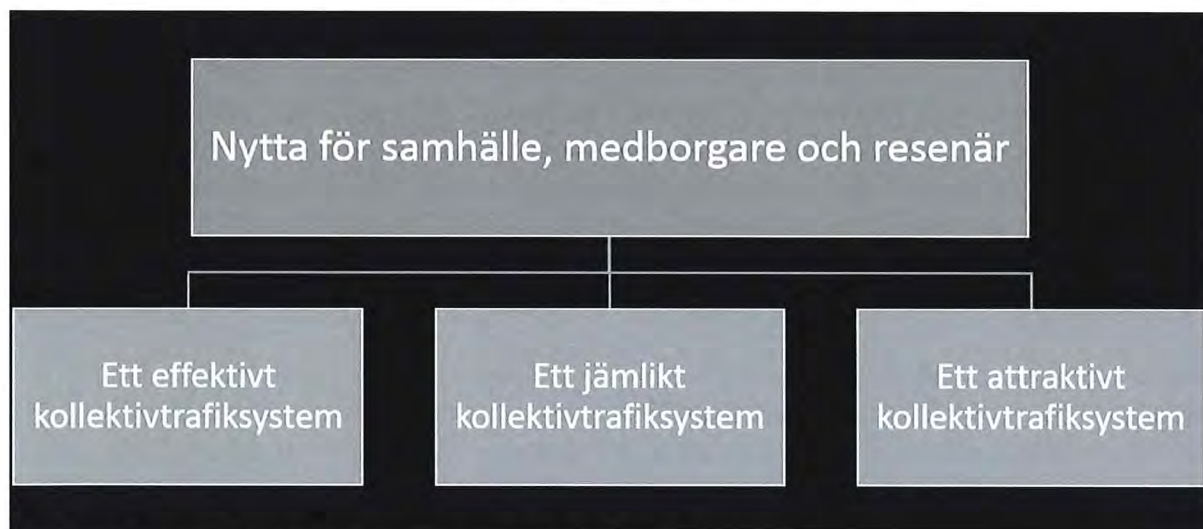
1.2.2 Regionala mål om utveckling och trafikförsörjning

Den regionala utvecklingsstrategin för Uppsala län beskriver den önskade riktningen för Uppsala län. I strategin finns flera mål beskrivna och följande målsättningar berör särskilt investeringar i transportinfrastruktur:

- Antalet resor i kollektivtrafiken ska fördubblas till år 2020 och kollektivtrafikens marknadsandel av motoriserade resor ska fördubblas till år 2030. (Bas: år 2006)
- De samlade utsläppen av växthusgaser, i absoluta tal, ska ha minskat med minst 40 procent till år 2020 jämfört med år 1990. Till 2040 ska utsläppen vara minst 80 procent lägre än år 1990 i enlighet med miljömålsberedningens slutförslag. (Bas: 2,38 miljoner ton CO₂-ekvivalenter år 1990). Fram till år 2030 ska utsläppen för inrikes transporter vara minst 70 procent lägre jämfört med 2010 års nivå. (Bas: 0,888 miljarder ton år 2010)

Utöver ovan beskrivna mål beskriver den regionala utvecklingsstrategin även en viljeriktning mot en integrerad syn på olika färdmedel och möjligheterna att kombinera dessa till en hel resa.

Utvecklingen av Uppsala läns kollektivtrafik styrs av det regionala trafikförsörjningsprogrammet med tre långsiktiga strävandemålen om ett attraktivt, effektivt och jämlikt kollektivtrafiksystem.

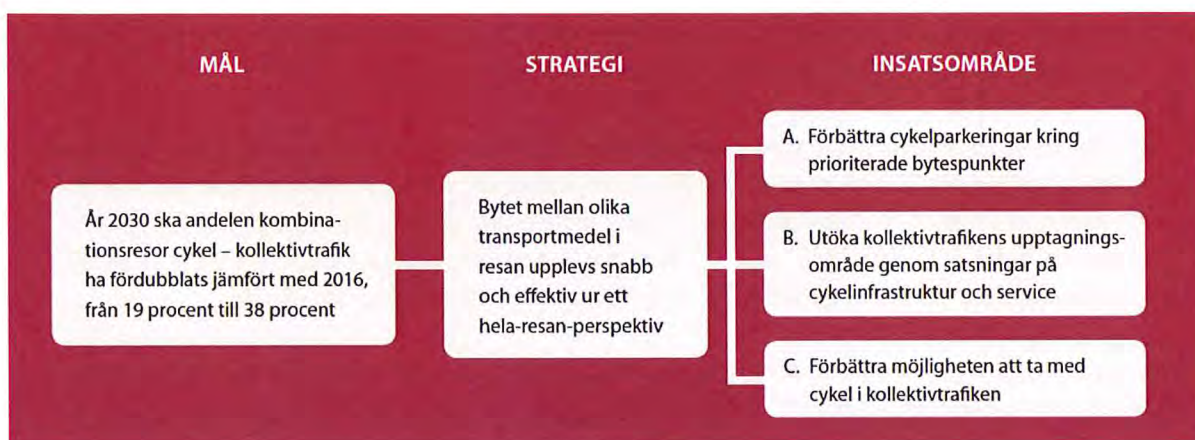

Figur 3: Det regionala trafikförsörjningsprogrammets nyttoperspektiv och mål.

Målen bygger på tre nyttoperspektiv – samhälle, medborgare och resenär. Den önskvärda egenskapen för kollektivtrafiksystemet är att det ska vara effektivt, jämlikt och attraktivt. Utöver de tre långsiktiga strävandemålen beskriver trafikförsörjningsprogrammet målet att antalet resor med kollektivtrafiken ska fördubblas till år 2020, i förhållande till resandet år 2006, samt att all avtalad kollektivtrafik år 2020 ska drivas med fossilfritt bränsle.

Gällande Trafikförsörjningsprogram (TFP) antogs av landstingsfullmäktige 2016 och Region Uppsala har som ambition att förnya programmet en gång varje mandatperiod. Hösten 2020 planeras ett reviderat regionalt trafikförsörjningsprogram antas av Regionfullmäktige. Revideringsarbetet har genomförts under 2019–2020 i en intern process inom Region Uppsala, främst med anledningen av revideringens omfattning och att målen i gällande program kvarstår i det nya förslaget.

Från och med 2018 har Region Uppsala en regional cykelstrategi för Uppsala län som målsätter önskad utveckling för transportslaget. I strategin är ett av tre mål att fördubbla andelen kombinationsresor mellan cykel- och kollektivtrafik från 19 procent till 38 procent av det totala resandet till år 2030, jämfört med 2016.

Figur 4: Mål om ökade kombinationsresor från den regionala cykelstrategin i Uppsala län.

1.2.3 Lokala mål - Översiktsplan 2016 för Östhammars kommun

I översiktsplanen beskriva en rad behov och arbetssätt för att hantera dessa. Inom tätbebyggda områden behövs det genomföras en översyn med målsättningen att skapa vägstrukturer som utgår från en planering i nät och stråk. Oskyddade trafikanter, inte minst skolbarn, behöver separerade gång- och cykelvägar som binder ihop ortens målpunkter. Saknas en tillräckligt bra infrastruktur för gång- och cykeltrafik finns risken att bilanvändningen och behoven av skolskjutsar inom tätorten ökar. Hastighetsgränser i tätorterna behöver också ses över. Detta för att öka trafiksäkerheten och förbättra framkomligheten.

Behovet av cykelstråk på landsbygden behöver också ses över, inte minst stråk som förbinder landsbygden med viktiga noder för kollektivtrafiken. Kollektivtrafik för arbetspendling med buss behöver utvecklas. Dels för in- och utpendling till andra städer i Uppsala län, dels för det lokala resandet. Busstrafiken måste vara bekväm och tillgänglig. Därför behövs parallella system med snabbussar, landsortsbussar och lokalbussar.

1.2.3.1 Särskilda värden

Under särskilda värden lyfts att medeltida kyrkan och klockstapeln är fina och kulturhistoriskt intressanta miljöer, värda att ta tillvara och lyfta fram. Hela bruksområdet är klassat som ett riksintresse för kulturmiljövården. Miljön betraktas som arkitekturhistoriskt mycket värdefull.

1.2.3.2 Landmärken och mötesplatser

Under landmärken sägs att bland annat Skäfthammars kyrka, klockstapeln och Sandvik är viktiga landmärken. De har betydelse för ortens identitet. I översiktsplanen beskriver kommunen att busstationens och torgets funktioner är mötesplatser som behövs förstärkas för att skapa mer liv och rörelse.

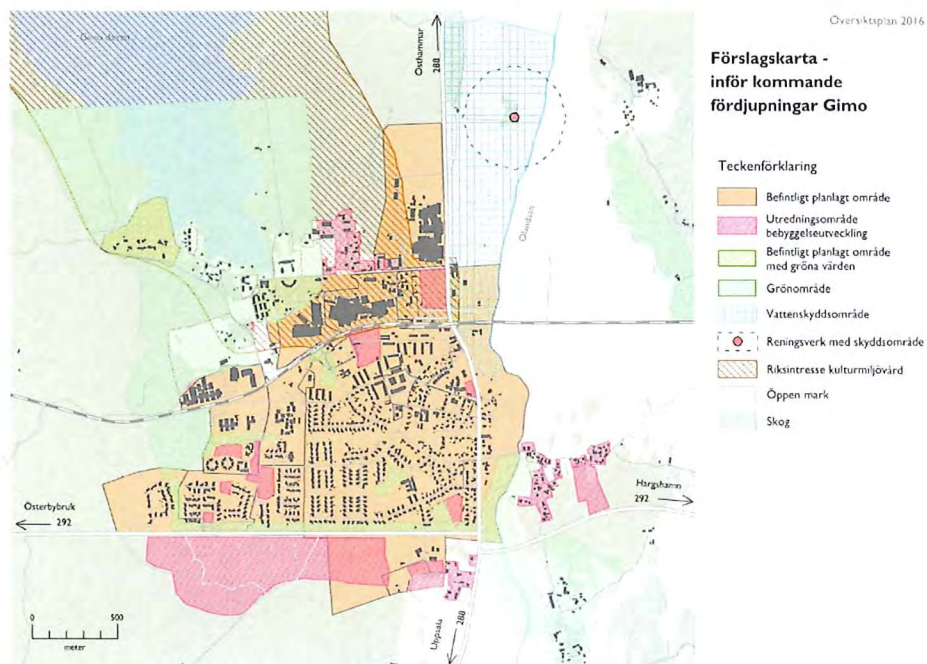
1.2.3.3 Utvecklingsmöjligheter

Det finns goda möjligheter för Gimo att utvecklas som modern industriort och centrum för utbildning. Väg 288 och väg 292 ger bra förutsättningar för både in- och utpendling. Ett bra resecentrum kan utvecklas på sikt tack vare befintlig järnväg och skulle kunna utnyttja och stärka ortens funktion som

bytespunkt och viktig arbetsort. I dagsläget är järnvägen en barriär som skulle behöva brytas med hjälp av nya övergångar.

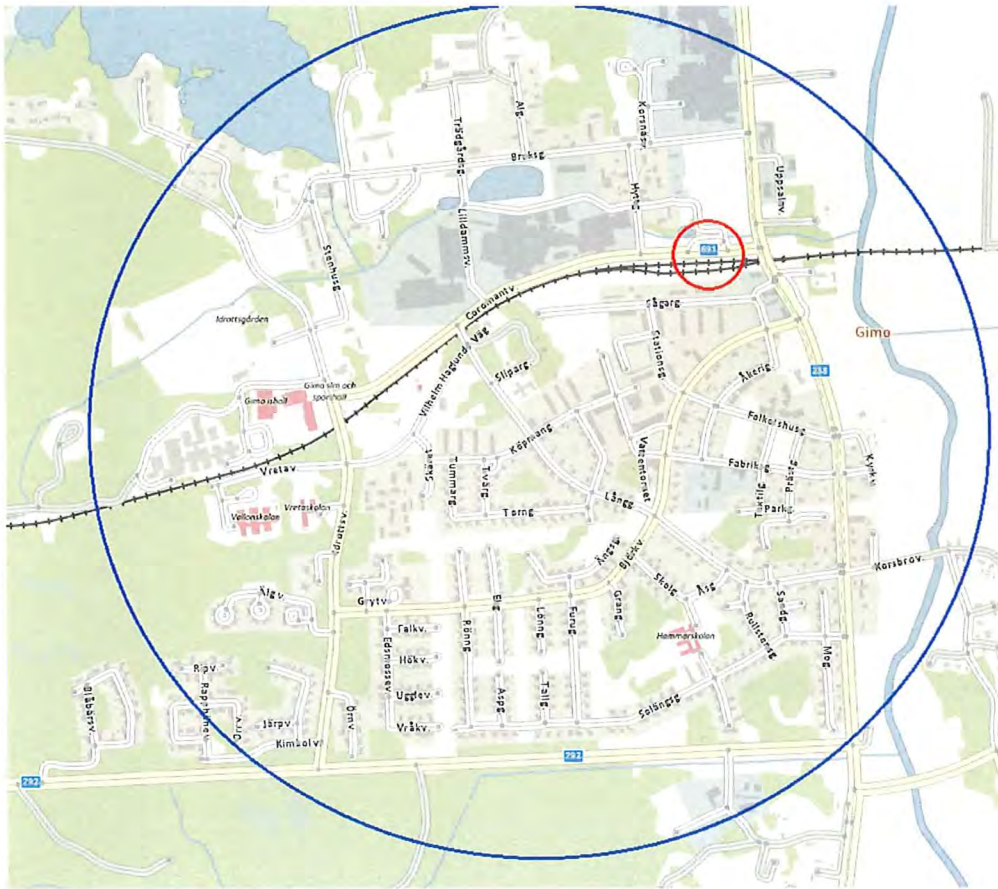
Figur 6 visar en förslagskarta för Gimo som presenteras i Östhammars kommuns översiktsplanen.

Karta 2: Förslagskarta inför kommande fördjupningar i Gimo, Översiktsplan 2016

1.3 Avgränsningar

Åtgärdsvalsstudien omfattar primärt området kring den nuvarande busstation längs Coromantvägen väg 691 med en sekundärt kopplingen till Gimo tätort samt väg 288 till öster om det befintliga lokaliseringsläget.

Karta 3:Karta över åtgärdsvalsstudien primära och sekundära område.

Lösningar som syftar till att åtgärda identifierade brister och behov samt uppnå målbilden är inte bundna av den geografiska avgränsningen. Utöver det direkt avgränsade geografiska området har även ett influensområde till åtgärdsvalsstudien identifieras. Influensområdet är det område som indirekt påverkar behovet av åtgärder inom åtgärdsvalsstudiens huvudsakliga område. Influensområdet täcker kopplingen till Östhammarsstråket via 288 till Östhammar samt Uppsala, samt tätorten Österbybruk. Sträckan är ett viktigt pendlingsstråk.

I åtgärdsvalsstudien studeras samtliga trafikslagen utifrån ett hela resan-perspektiv. Tyngdpunkt i utredningen är att säkra busstationens funktionalitet för kollektivresenärer. Andra trafikslag studeras därför främst för att säkerställa möjligheten till kombinationsresor.

Åtgärdsvalsstudien fokuserar på att hitta lösningar på kort, medellång och lång sikt. Med kort sikt avses ett femårigt perspektiv efter åtgärdsvalsstudiens färdigställande, det vill säga år 2025. Med medellång sikt avses år 2029 vilket sammanfaller med planperioden för länsplanen för år 2018–2029. På lång sikt anser nästa planperiod.

1.4 Aktörer och övriga intressenter

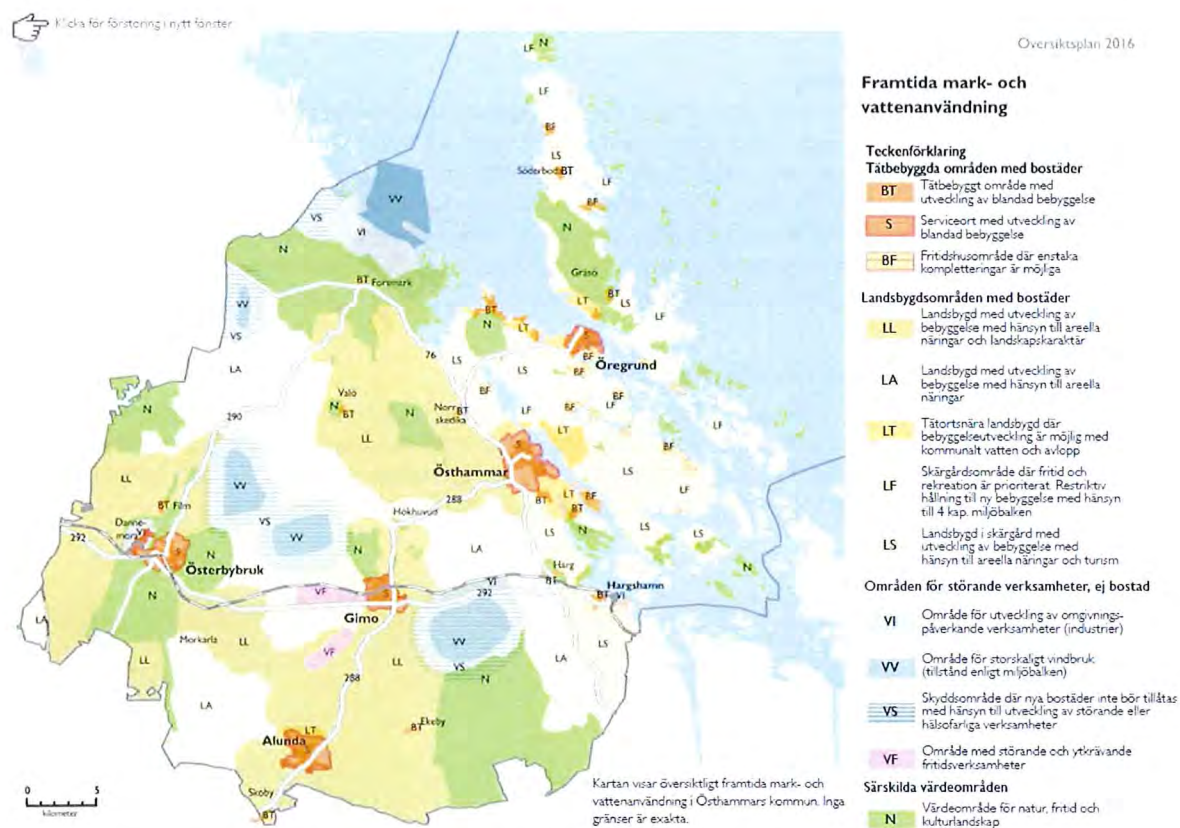
De viktigaste intressenterna som berörs av studien är resenärer som har Gimo busstation som målpunkt samt resenärer som byter buss i Gimo. Av resenärerna är pendlingsresenärer till och från arbete samt skolungdomar prioriterade målgrupper. Sandviks anställda är en specifik grupp som berörs, då företaget är en viktig arbetsplats för orten. De aktörer som aktivt deltar i åtgärdsvalsstudien är Region Uppsala, Trafikverket Region Öst och Östhammars kommun.

1.5 Tidigare planeringsunderlag och gällande planer

I detta avsnitt beskrivs tidigare planeringsunderlag och nuvarande planer.

1.5.1 Östhammars kommuns översiktsplan 2016

I översiktsplanen tas utvecklingsplaner inom Östhammars kommun upp bland annat för trafik och kommunikationer. Karta 4 visar framtida mark- och vattenanvändning för området kring Gimo som presenteras i översiktsplanen.

Karta 4: Framtida mark- och vattenanvändning i Östhammars kommun, Översiktsplan 2016.

I översiktsplanen beskrivs en rad behov och arbetssätt för att hantera dessa. Inom tätbebyggda områden behövs det genomföras en översyn med målsättningen att skapa vägstrukturer som utgår från en planering i nät och stråk. Oskyddade trafikanter, inte minst skolbarn, behöver separerade gång- och cykelvägar som binder ihop ortens målpunkter. Saknas en tillräckligt bra infrastruktur för gång- och cykeltrafik finns risken att bilanvändningen och behoven av skolskjutsar inom tätorten ökar. Hastighetsgränser i tätorterna behöver också ses över. Detta för att öka trafiksäkerheten och förbättra framkomligheten.

1.5.2 Problem- och åtgärdsstudie för gång- och cykelkorsningar i Uppsala län: Uppsala, Gimo, Öregrund och Österbybruk

En problem- och åtgärdsstudie finns för gång- och cykelkorsningar i Uppsala län. I studien beskrivs problem som föreligger vid ett antal obevakade övergångsställen som följd av regeländringen om väjningsplikt för bilister vid övergångsställen, som trädde i kraft år 2000. Det föreslås i studien att de övergångsställen som inte används frekvent tas bort för att undvika att respekten för övergångsställena inte ska urholkas av bilisterna. För de platser som återstår ska beroende på aktuell situation antingen hastighetsgränsen sänkas till maximalt 30 km/h eller så ska platsen både risk- och hastighetsreduceras. Generellt föreslås det tre olika typer av fysiska åtgärder vid övergångsställena beroende på vilka hastighetseffekter som eftersträvas:

1. Åtgärder för hastighetssäkring

De utgörs av förändringar i körbanans vertikalplan (vägkuddar, gupp i olika former, upphöjning av korsningsyta, osv) som ska garantera att 90 % av bilisterna inte kör fortare än 30 km/h.

2. Åtgärder för riskreducering

De utgörs av förändringar i körbanans horisontalplan (olika typer av avsmalningar av körytor) som främst ska minska exponeringen av oskyddade trafikanter i tid och rum när de korsar körbanan. Dessa åtgärder syftar också till att reducera bilarnas hastighet fast i mindre grad än åtgärderna för hastighetssäkring gör.

3. Åtgärder för vägledning

De utgörs av omställbara skyltar, ibland i kombination med 30-hastighetsmärken, som ska påminna bilisterna om gåendes och cyklisters närvaro vid GC-överfart samt uppmuntra bilisterna till att samspela med dessa genom att köra med lägre hastighet och därigenom öka benägenheten att väja för dem. Kunskaperna om trafiksäkerhetseffekterna av sådana åtgärder i olika trafikmiljöer och trafiksituationer är inte tillräckliga ännu. Detta gör att slutsatser om åtgärdens för- och nackdelar är osäkra. Exempel på andra typer av vägledande åtgärder är vägmarkering, ändring av vägbeläggning, plantering, belysning och trafikreglering.

1.5.3 Gång- och cykelvägsplan 2016

I Östhammar kommuns gång- och cykelvägsplan finns tre prioriterade åtgärder för gående och cyklister. Två viktiga prioriterade åtgärder är Coromantvägen mellan bussterminalen och idrottsvägen samt en saknad länk vid Hammarskolan. Vilhelm Haglunds väg saknar även gång- och cykelväg och bedöms vara prioriterad. Enligt Östhammars kommun är alla åtgärder genomförda.

Gimo

Sträcka	Åtgärd	Längd (m)	Kostnad (kr)
Coromantvägen (bussterminalen- Idrottsvägen)	GC-väg	1 000	2 300 000
Vilhelm Haglunds väg	GC-väg	260	600 000
Ängsvägen-Björkvägen- Skolgatan (Hammarskolan)	GC-väg (+Övergång)	85	170 000

Figur 5: Prioriterade åtgärder 2016-2020, Gång- och cykelvägsplanen 2016, Östhammars kommun

1.5.4 Åtgärdsvalsstudie väg 288

År 2015 utfördes Åtgärdsvalsstudie väg 288, sträckan Gimo Börstil av Trafikverket. Syftet med studien var att ta fram åtgärder som ökar trafiksäkerhet och framkomlighet på väg, samt att underlätta dagspendling - främst med kollektivtrafik - mellan Östhammar och Uppsala. Utbredningsområdet var hela stråket mellan Uppsala och Östhammar. I studien utvärderades en eventuell omlokalisering samt ombyggnation av nuvarande Gimo busstation, som en integrerad del bedömningen av olika åtgärdsalternativ. Trafikverket bedömde att ett nytt resecentrum i Gimo eller nybyggnation av väntsal samt nytt lokaliseringsläge delvis hanteras i kommunens översiktsplanering. Åtgärderna bedömdes ha låg eller medelhög måluppfyllelse på målformuleringen för kollektivtrafik samt obefintlig eller låg måluppfyllelse på resterande målområden. Vidare bedömdes frågan primärt vara av kommunal karaktär och sekundärt av regional karaktär genom Region Uppsala. Ett annat åtgärdsförslag som presenterades var pendlingsparkeringar längs stråket i anslutning till hållplatser med högt resande, vilket bedömdes ha en hög måluppfyllelse för framkomlighet och tillgänglighet samt låg måluppfyllelse för kollektivtrafik och miljö.

2. Problembeskrivning och behov

De största problemen som har identifierats har delats in i tre kategorier, *kundmiljö, tillgänglighet till bussterminalen* samt *trafikering*. Samtliga brister påverkar resenärernas möjlighet att på ett tryggt sätt nyttja kollektivtrafiken och berör främst lokalbefolkningen i Gimo men även de som reser från kringliggande orter till Gimo. En viktig målgrupp är även barn och unga som färdas till eller från skola och fritidsaktiviteter.

De linjer som angör till den befintliga bussterminalen är linje 811 (mot antingen Östhammar/Öregrund eller Uppsala) och linje 817 (mot Österbybruk och Örbyhus) samt linje 851 mot Valö och Forsmarks kvarn. Expresslinje 775 (mot Östhammar eller Uppsala) och linje 858 (mot Forsmark) trafikerar inte den befintliga bussterminalen. I dagsläget sker majoriteten av resorna mellan Uppsala och Östhammar och huvudsakligen av arbetspendlare. En del resenärer väljer att byta mellan linjerna för att komma till antingen Sandvik eller Bruksgymnasiet. Tidtabellen är till en viss del anpassad efter Sandviks arbetstider, detta sker i samråd med Sandvik, Östhammars kommun och Region Uppsala.

Det finns brister i gång- och cykelvägnätet i Gimo som leder mot bussterminalen. Väg 288 och järnvägen skapar en barriäreffekt och det finns en risk för oskyddade trafikanter att korsa vägen. Parallellt med väg 288 finns det på vissa sträckor en trottoar för fotgängare, men cykelväg för cyklister saknas. Det finns delar med felande länkar där oskyddade trafikanter använder vägrenen. Även järnvägen som ligger intill bussterminalen utgör en barriäreffekt. Det är vanligt förekommande att invånare väljer att korsa järnvägen i riktning mot bussterminalen då det i huvudsak saknas naturliga gångstråk till och från bussterminalen och övriga målpunkter.

Från bussterminalen vidare in mot centrum har Östhammars kommun åtgärdat kopplingen vid Coromantvägen, emellertid finns det övriga brister i det sammanhängande gång- och cykelvägnätet vidare in mot centrala delarna i Gimo. I tätorten är det tydligt att bilens framkomlighet har premierats i väginfrastrukturen. För att skapa hållbar mobilitet krävs ett helhetsgrepp gällande Gimos möjligheter till cykelbarhet.

2.1 Kundmiljön

I medborgardialoger uppges att den befintliga bussterminalen upplevs som otrygg och oinbjudande. Bussterminalen har vid upprepade gånger utsatts för vandalisering och skadegörelse, vilket kan vara en bidragande orsak till den otrygga miljön. Många resenärer och invånare anser att bussterminalens lokalisering är långt ifrån bebyggelse och annan verksamhet, vilket skapar en subjektiv otrygghet vid kvällar och nätter. Det råder ingen naturlig rörelse av människor som passerar, vilket skulle kunna bidra till upplevd trygghet. Utöver detta finns en önskan om att ha någon form av verksamhet intill bussterminalen i syfte att skapa mer rörelse i området.

2.2 Tillgänglighet till bussterminalen

Det framkom under medborgardialogerna att bussterminalen ligger långt ifrån viktiga målpunkter i Gimo såsom skolor, vårdcentral och handel men även till bostadsområden. Avståndet i kombination med att det saknas gena gång- och cykelvägar till och från bussterminalen försvårar för hållbara kombinationsresor. Hållplatslägena är tillgänglighetsanpassade, däremot är inte alla lägen försedda med väderskydd. Östhammars kommun har nyligen anlagt en gång- och cykelväg som ansluter till bussterminalen från Coromantvägen. Däremot saknas det ytterligare gång- och cykelanslutningar från andra väderstreck. Hastigheterna inom området är 50km/h.

Norr om bussterminalen går järnvägen. Järnvägen utgör i dagsläget en stor barriär, och många väljer att gena över järnvägsspåren, vilket innebär att resenärer utsätter sig fara för att ta sig till bussterminalen.

2.3 Trafikering

I Regionalt trafikförjningsprogram 2016 för Uppsala län framgår det att Region Uppsala ska verka för gena körvägar och god framkomlighet i gaturummet för kollektivtrafiken. I linje med trafikförjningsprogrammet anger Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län att gena körvägar är centrala för regionbusstrafikens utveckling och ska vara prioriterade. Bussterminalens placering innebär att bussen svängar av från väg 288 och trafikerar i slinga vilket inte är den genaste vägen och således avviker från de politiskt antagna dokumenten. Att bussen trafikerar i slinga bidrar till att restiderna blir längre och försämrar reseupplevelsen för resenärer i stråket.

Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län innehåller principer och linjetyper för regionbusstrafiken och syftar till att etablera ändamålsenlig trafik som leder mot målen i det regionala trafikförjningsprogrammet. Strategin syftar samtidigt till att möta det varierande behovet av kollektivtrafik runt om i länet. Från grundläggande, servicebaserade resmöjligheter med god yttäckning till konkurrenskraftiga resmöjligheter med förmågan att locka vardagsresenärer från bilen i de starkaste relationerna. Inriktningen är att bibehålla och bygga vidare på den struktur som finns, men med bättre verktyg och ramar för att successivt utveckla trafiken i riktning mot att uppfylla målen.

Strategi för regionbusstrafiken bygger på följande linjetyper:

- *Stråklinjer*
Möjliggör för flera typer av resande och innebär en avvägning mellan konkurrenskraft och yttäckning i medelstarka till starka relationer.
- *Expresslinjer*
Målbild för framtida kollektivtrafikutveckling i de allra starkaste stråken. Expresslinjer fokuserar på hög attraktivitet och stark konkurrenskraft med ett delsyfte att också kunna bidra till ortsutveckling genom utveckling av trafik, bytespunkter och kringliggande infrastruktur.
- *Landsbygdslinjer*
Trafikerar i områden med litet resandeunderlag, med yttäckning i fokus. Landsbygdslinjer kan vara helt eller delvis anropsstyrda.

Linjespecifika principer			
	Stråklinje	Expresslinje	Landsbygdslinje
Flexibilitet	Förändringar undviks	Förändringar sker sällan eller aldrig	Flexibel vad gäller avgångstider och linjesträckning, ändringar i huvudsak vid tidtabells-skifte
Avsteg från huvudväg	Undviks	Aldrig	Vid behov utifrån efterfrågan
Upphållsbild	Alla hållplatser längs sträckan	Endast större och/eller strategiskt viktiga bytespunkter längs sträckan	Alla hållplatser längs sträckan
Trafikuppgift i tätort	Undviks för långväga stråklinjer, möjligt för kortväga stråklinjer	Ingen	Vid behov
Öppettid	Tidig morgon – sen kväll, helg, Nattrafik fredagar och lördagar i de stråk som har expresslinje.	Morgon – kväll, helgtrafik	Morgon – sen eftermiddag, helg
Utbud	Följer utbudsnivån som anges i Regionalt trafikförsörjningsprogram för Uppsala län (TFP).	Minst timmestrafik med halvtimmestrafik i rusningstid	5 dubbelturer per vardag, förbindelser helg. Om helt anropsstyrd linje, minst 2 dubbelturer per vardag
Passning	Till tåg eller expresslinje	Till tåg	Till Stråklinje, expresslinje eller tåg

Figur 6: Linjespecifika principer, Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län, sidan 24, 2019

3. Nuläge, förhållanden och behov

Gimo är en historisk bruksort. Östhammars kommun profilerar tätorten som en modern industriort och centrum för utbildning. Den ursprungliga bruksmiljön är beläget norr om järnvägen. De moderna delarna av orten växte fram under andra halvan av 1900-talet och ligger söder om järnvägen, väster om väg 288 och norr om väg 292. Det är framförallt här tätortens cirka 2 781 invånare bor, varav 1441 personer är mellan 20 och 64 år. 24 procent av tätortens invånare är under 20 år, 52 procent är i arbetsför ålder, 25 procent är över 65 år. Tätortens bebyggelse består främst av små tomter samt större industritomter, se bild 4.

Tabell 1: Invånare i Gimo tätort 2018, SCB 2020.

Alder	Antal	Andel
0 år - 19 år	656	24%
20 år - 64 år	1 441	52%
65+ år	684	25%
Totalt	2 781	

Karta 5: Bebyggelsestruktur i Gimo (Google maps, 2017)

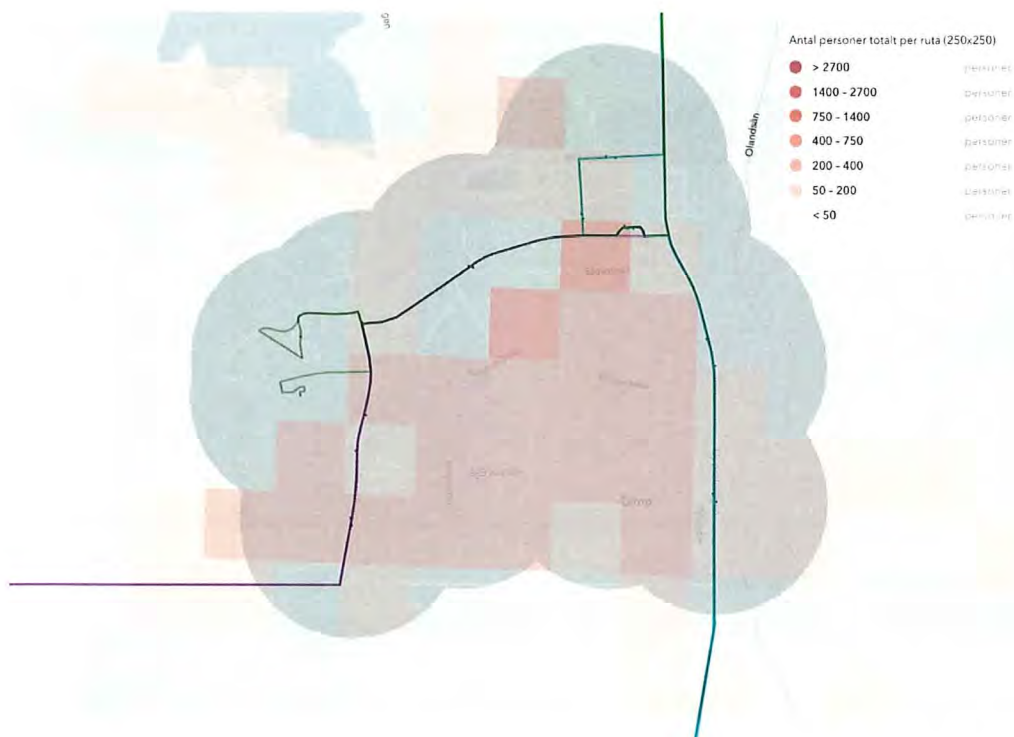
3.1 Kollektivtrafik och stråkets regionala betydelse

Östhammarstråket är ett regionalt viktigt stråk, som är utpekat i länsplanen. Den stora inpendlingen till Gimo från kringliggande omland och tätorter visar på ortens regionala betydelse för arbetstillfällen och utveckling. Sandvik Coromant AB är den största privata arbetsgivaren i kommunen, och har ca 1500 anställda. Ortens har goda pendlingsmöjligheter. För boende i Gimo tätort är kollektivtrafikens marknadsandel av det motoriserade resandet 31 procent, enligt urval från 2014 till 2016. Det är högre än i länet där andelen låg på 24 procent 2016 och 27 procent 2015 (Kollektivtrafikbarometern). Inpendling är totalt 2 418 till Gimo. Framförallt är det invånare från andra orter i Östhammars kommun som pendlar in till Gimo. Därutöver pendlar invånare från tätorterna Östhammar, Uppsala, Österbybruk, Öregrund och Alunda. Utpendlingen är totalt 1 205 personer. Framförallt pendlar invånarna till Uppsala, Östhammar, landsbygden i Östhammars kommun samt Alunda.

Gimo är både en viktig start- och målpunkt samt bytespunkt. Utöver skollinjer trafikeras Gimo av fem busslinjer:

- Linje 775 Expresslinje Uppsala – Gimo – Östhammar
- Linje 811 Uppsala – Alunda – Gimo – Östhammar – Öregrund
- Linje 817 Gimo – Österbybruk – Örbyhus
- Linje 851 Gimo – Valö – Forsmarks kvarn
- Linje 858 Alunda – Gimo - Forsmark

Den allra största delen av resenärerna till och från Gimo har Gimo bussterminal som målpunkt. Utöver bussterminalen går många av vid Gimo Coromantvägen, där den stora arbetsplatsen Sandvik ligger. Även sporthallen har ett stort antal påstigande. På- och avstigande tycks alltså inte ske närmast där flest bor, se bild 5 nedan. Utöver Sandvik Coromant AB, som är en viktig målpunkt för många resenärer, är även Bruksgymnasiet, med cirka 500 elever samt Wilhelm Haglunds gymnasium, med cirka 70 elever, viktiga målpunkter. Övriga målpunkter gällande service finns framförallt kring Gimo torg, men det finns även några handelsföretag längs väg 288. Offentliga anläggningar som vårdcentral, äldreboende, förskolor och skolor är utspridda i tätorten, men med en viss koncentration till de centrala och västra delarna.

Karta 6: Befolkningsstruktur Gimo, Region Uppsala, 2020

En resvaneundersökning som utfördes i samband med dialogmötena i åtgärdsvalsstudien visar att en stor majoritet av alla reserelationer sker mellan Gimo och Uppsala. Därefter sker resandet mellan Östhammar och Gimo, följt av Alunda och Gimo.

Tabell 2: Genomsnittligt antal på- och avstigande per vardag för hållplatserna i Gimo tätort, Region Uppsala 2020.

År	2016		2017		2018		2019	
	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande
Gimo Bruksgatan	85	95	79	94	95	93	93	90
Gimo bussterminal	522	470	437	360	451	403	486	407
Gimo Coromantvägen	91	113	72	86	73	83	69	75
Gimo Köpmangatan	0	1	1	1	1	2	1	1
Gimo Lilldammsvägen	3	7	6	7	6	8	8	10
Gimo Skäfthammars kyrka	65	83	101	132	126	154	134	156
Gimo Solängsgatan	74	83	66	79	89	90	87	94
Gimo Sporthallen	113	96	81	90	96	104	115	95
Gimo Vretaskolan	39	29	31	34	37	35	34	33
Gimo Vårdcentral	5	16	14	19	5	7	3	7
Gimo Örnvägen	8	10	7	8	8	11	10	14

Tabellen ovan beskriver resandet på samtliga hållplatser i Gimo tätort under hösten 2016–2019 per vardag. Statistiken visar att det har skett en minskning av på- och avstigna vid Gimo bussterminal.

Tabell 3: Genomsnittligt antal på- och avstigande per vardag för hållplatserna i Gimo tätort, fördelat per respektive busslinje. Resandestatistiken är från hösten 2019 (Region Uppsala 2020).

Linje Hållplats	775		811		817		TOTALT	
	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande	Påstigande	Avstigande
Gimo Bruksgatan			88	86	5	4	93	90
Gimo bussterminal			316	228	170	179	486	407
Gimo Coromantvägen			65	70	4	5	69	75
Gimo Köpmangatan					1	1	1	1
Gimo Lilldammsvägen					8	10	8	10
Gimo Skäfthammars kyrka	73	102	61	54			134	156
Gimo Solängsgatan	29	44	58	49			87	94
Gimo Sporthallen					115	95	115	95
Gimo Vretaskolan					34	33	34	33
Gimo Vårdcentral					3	7	3	7
Gimo Örnvägen					10	14	10	14

3.2 Nuvarande Gimo bussterminal

- Pendlarparkering finns i nära anslutning till den befintliga bussterminalen.
- Cykelparkering finns intill bussterminalen. Cykelparkeringen är försedd med tak och med möjlighet att låsa ramen.
- Väderskydd i glas och realtidsskylt finns.
- Förar- och kundtoalett finns intill bussterminalen.

3.3 Angränsande utredningar och projekt

Nedan beskrivs angränsande utredningar, projekt och intressenter som tangerar arbetet med åtgärdsvalsstudien.

3.3.1 Nytt trafikupplägg hösten 2017

Hösten 2017 infördes ett nytt trafikupplägg på sträckan Östhammar-Uppsala. Syftet var att fördela om resurserna men även att förstärka stråket med fler turer på expresslinje 775 då det kom önskingar från Östhammars kommun att trafikera sträckan på en timme. Detta innebar att varannan tur med linje 811 under lågtrafik togs bort och ersattes med expressbuss 775. Detta innebar i sin tur en försämring gällande bytesmöjligheter för resande mellan Östhammar och Österbybruk. Vid en eventuell flytt av bussterminalen längs med 288an skulle denna koppling återfinnas.

3.3.2 Vägplan och utbyggnad av 288

Väg 288 förbinder Uppsala Östhammar och är ett viktigt stråk för bland annat pendling, både med kollektivtrafik och bil. Region Uppsala och Östhammars kommun vill förbättra trafiksäkerheten och framkomligheten för alla trafikslag. Väg 288 är ombyggd till mötesfri väg mellan Jälla och Gimo. En vägplan för sträckan Gimo-Börstil pågår där Trafikverket arbetar för en ombyggnad till mötesfri väg med 100 km/tim. Vägplanen för Gimo – Börstil kommer även att omfatta cykelbarhet längs hela sträckan, framkomlighets- och kollektivtrafikåtgärder och trafiksäkerhetsåtgärder i korsningar.

3.3.3 Östhammarsprojektet

Östhammarsprojektet hade som syfte att genom samverkan mellan Region Uppsala, Östhammars kommun, Uppsala kommun och berörda trafikföretag, diskutera och koordinera aktiviteter och åtgärder för att driva ett ökat resande. För att kunna öka resandet med kollektivtrafiken krävs att det finns tillräckligt bra kommunikationer, kapacitet ombord på bussarna och att de som inte redan reser upplever kollektivtrafiken så pass attraktiv att de väljer ett mer hållbart resande.

Projektet hade en målsättning att resandet med kollektivtrafik Uppsala-Östhammar-Öregrund skulle öka med 30 procent från oktober 2016 till oktober 2020. 30 procent var ett högt satt mål och projektet ansågs ha ett acceptabelt utfall vid en ökning om 22–30 procent. Målet siktade mot att öka kollektivtrafikens andel av det motoriserade resandet. Projektet avslutades i förtid under hösten 2019, på grund av resursbrist inom Region Uppsala. Vid mätning i oktober 2019 uppmättes en ökning av antalet påstigande på kollektivtrafiken i stråket på drygt 28 % (jan-okt 2016 jmf jan-okt 2019).

Påverkans effekter från enskilda aktiviteter i projektet som kan ha bidragit till ökningen går i de flesta fall inte tydligt att urskilja i statistiken. Den tydligaste åtgärd som avspeglas i siffrorna är den omläggning av trafiken som gjordes i samband med projektstarten.

Aktiviteter inom projektet 2018 har bland annat omfattat:

- Testresenärskampanjer
- Resvaneundersökning Östhammars kommun och Sandvik
- Sommarkampanj i stråket
- Aktivitet vid nytt försäljningsombud i Lindbacken
- Möten med kunskapsutbyten om relaterade projekt i stråket
- Pilot reflexsnurror

Den mest lyckade aktiviteten under projektet har varit testresenär, då denna aktivitet rent konkret ledde till flera hundra nya resenärer på stråket, som lämnade bilen hemma. Under testresenär har pendlare som idag färdas med bil, erbjudits en gratis månadsbiljett. Motprestationen har varit att byta ut bilen mot kollektivtrafik under tre dagar i veckan, samt att fylla i ett flertal enkäter efteråt.

Under projektets sista halvår fick 40 av bussarna fritt wifi och USB-laddare. I de resvaneundersökningar som gjordes under projekttiden fanns flera önskemål om att kunna nyttja restiden bättre och tankar kring detta förekom även i stråkestudien som genomfördes innan projektet startade. Wifi och USB ombord marknadsfördes mot resenärerna i stråket under våren 2019 och hade vid projektets slut inte hunnit utvärderas.

Östhammars kommun präglas av sommarturism och under sommarmånaderna fördubblas befolkningen i kommunen. Med detta som bakgrund har flera insatser gjorts i stråket under sommarmånaderna.

Vid två tillfällen under projektet genomfördes svaneundersökningar (RVU:er). Den första genomfördes i samarbete med Östhammars kommun och hade 579 respondenter, den andra genomfördes på Sandvik Coromant med 231 respondenter.

I resvaneundersökningarna undersöktes potentialen för att värva nya resanden i stråket, såväl som attityden till kollektivtrafik och önskemål om förbättringar.

3.3.4 Fördjupade översiktsplan för Gimo

Östhammars kommunplanerar att genomföra en fördjupad översiktsplan för Gimo tätort.

3.3.5 Intressenter

I Gimo finns en av länets större arbetsgivare, Sandvik Coromant AB, som under arbetet med åtgärdsvalsstudien haft tillfälle att uttrycka sina åsikter kring arbetet med Gimo bussterminal. För Sandviks medarbetare är det viktigt att ha nära anslutning till kollektivtrafiken då flertalet reser med den idag. Busstrafiken har dessutom till viss del anpassats till Sandviks arbetstider för att underlätta valet att resa med kollektivtrafiken. Möjligheten att kollektivtrafikförsörja Sandvik är en viktig aspekt men en eventuell ny lokalisering av bytespunkten kommer inte påverka arbetspendlingen då de vanliga stråklinjerna inte påverkas i sin trafikering.

Utöver Sandvik sker även pendlingsresor till Bruksgymnasiet. Med nuvarande trafikering av bussterminalen är det möjligt för resenärer att byta till linje 817 som kör längs Coromantvägen in mot skolorna Bruksgymnasiet och Wilhelm Haglunds gymnasium.

Ytterligare en viktig intressent är boende i Gimo. Det framgick i enkäten att boenden önskar att bytespunkten flyttar närmare centrum. Boende i Gimo är de som huvudsakligen upplever den befintliga bussterminalen som otrygg. Medborgare önskar även att bytespunkten ska få gena och samhängande gång- och cykelvägar och närheten till målpunkter.

4. Mål

Åtgärderna som föreslås ska säkerställa bytespunktens funktionalitet i ett viktigt regionalt stråk och förbättra möjlighet att resa kollektivt.

4.1 Målformulering

Bytespunkten Gimo ska utgöra en funktionell bytespunkt i ett viktigt regionalt stråk utifrån följande parametrar:

Effektiv bytespunkt

- Gemensam bytespunkt för alla busslinjer
- Enkla och smidiga kombinationsresor

Tillgänglig bytespunkt

- God tillgänglighet till bytespunkten
- Fullt tillgänglig bytespunkt för alla resenärer

Trygg och attraktiv bytespunkt

- Den upplevda tryggheten vid bytespunkten ska vara god
- Trafiksäker miljö för oskyddade trafikanter
- Bytespunkten ska kännas attraktiv i sin karaktär

Restid

- Resenärens resa ska upplevas så kort som möjligt i stråket
- Restiden mellan Uppsala centralstation och Östhammar busstation ska vara max en timme

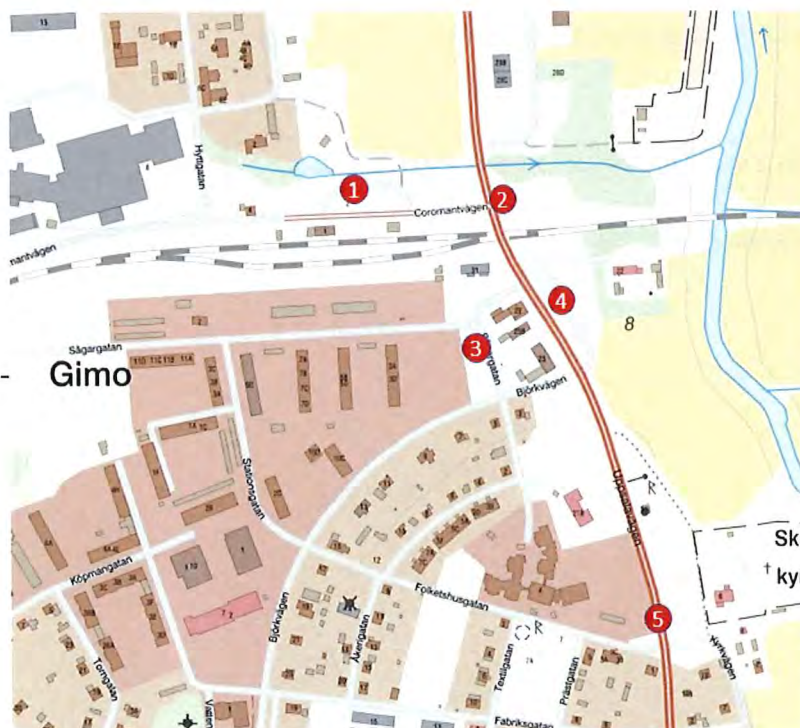
5. Tänkbara åtgärdstyper och alternativa lösningar

I detta kapitel beskrivs förslag på åtgärder som har tagits fram i åtgärdsvalsstudien. Deras effekter och konsekvenser beskrivs. Därefter presenteras åtgärdernas måluppfyllelse i en matris.

Förslag på tänkbara åtgärder har tagits fram på dialogmöte och arbetsgruppsmötena enligt fyrstegsprincipen. Efter mötet har arbetsgruppen bestående av Östhammars kommun och Region Uppsala bearbetat åtgärderna, sorterat bort de åtgärder som inte bedöms lösa identifierade problem i tillräcklig utsträckning och därefter bedömt återstående åtgärders måluppfyllelse.

I det fortsatta arbetet har Region Uppsala och Östhammars kommun tagit fram fem lokaliseringsförslag för bytespunkt Gimo:

1. Nuvarande lokalisering
2. Coromantvägen/väg 288
3. OKQ8
4. Rastplatsen väg 288
5. Skäffhammars kyrka

Karta 7: Lokaliseringsförslag för bytespunkt Gimo

Lokaliseringsalternativ 1 är befintlig läge. Lokaliseringsalternativ 2 till 5 innebär en omlokalisering av bytespunkten i Gimo.

5.1 Lokaliseringsalternativ 1: Nuvande lokalisering

Lokaliseringsförslag 1 innebär att bytespunkten är kvar i nuvarande lokalisering. I och med den lokalisering behövs tillgänglighet förbättras och kollektivtrafikens attraktivitet genom att arbeta med gestaltningen av den nuvarande bussterminalen. Detta förslag innehåller steg 1 till 4-åtgärder med fokus på att förbättra kundmiljön för kollektivtrafiksresenärer samt öka tillgänglighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. Detta innebär att åtgärderna fokuserar på att öka attraktiviteten och den upplevda tryggheten med hjälp av fysisk planering och gestaltning, såsom belysning, läsbara cykelställ och väderskydd.

Bytespunkten

Lokaliseringen möjliggör inte för ett expressbusstop

Gestaltning (steg3)

Åtgärden syftar till att förbättra kundmiljön för resenären genom att arbeta med gestaltning och utformning och i förlängningen bidra till ett ökad trygghet på platsen.

Uppgradering av hållplatsutrustning och belysning (steg 3)

Åtgärden syftar till att förbättra kundmiljön för resenären.

Verksamhet/väntlokal (steg 2)

Åtgärden syftar till att förbättra kundmiljön för resenären samt att få mer liv på platsen och naturlig rörelse.

Nytt och gent gång- och cykelvägnät till bytespunkten (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till bytespunkten genom ett sammanhängande och gent gång- och cykelvägnät från målpunkter som närliggande skolor och arbetsplatser.

Utökad pendlarparkering (steg 4)

Åtgärden syftar till att förenkla hela-resan-perspektivet och underlätta kombinationsresor mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

Ny passage över järnvägen (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till busstationen genom en säker och gen övergång mellan busstationen i norra delen av tätorten till den södra delen.

5.2 Lokaliseringsalternativ 2: Väg 288 /Coromantvägen, öster om nuvarande placering av bytespunkten

Det andra alternativet är att flytta bytespunkten ut till väg 288 i höjd med nuvarande placering. I detta fall kommer åtgärder fokuseras kring säkra passager över väg 288, belysning, samt utökad pendlarparkeringar för cykel och bil.

Ny lokalisering av bytespunkten (steg 4)

Åtgärden syftar till att underlätta för expressbussarna mellan Uppsala och Östhammar att stanna vid Gimo.

Bygg säker passage över väg 288 (steg 4)

Åtgärden syftar till att bygga en trafiksäker passage för oskyddade trafikanter från tätorten till bytespunkten för att öka trafiksäkerheten och tillgängligheten till hållplatslägena.

Anslutande gång- och cykelväg (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till bytespunkten genom sammanhängande och gent gång- och cykelvägnät från målpunkter som närliggande skolor och arbetsplatser.

Utökad pendlarparkering (steg 4)

Åtgärden syftar till att förenkla resandet ur ett hela-resan-perspektiv och underlätta kombinationsresor mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

5.3 Lokaliseringalternativ 3: OKQ8

Ny lokalisering av bytespunkten (steg 4)

Lokaliseringen möjliggör inte för ett expressbusstopp.

Anslutande gång- och cykelväg (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till bytespunkten genom sammanhängande och gent gång- och cykelvägnät från målpunkter som närliggande skolor och arbetsplatser.

Ny pendlarparkering (steg 4)

Åtgärden syftar till att förenkla resandet ur ett hela-resan-perspektivet och underlätta kombinationsresor mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

5.4 Lokaliseringsalternativ 4: OKQ8 Rastplats väg 288

Ny lokalisering av bytespunkten (steg 4)

Åtgärden syftar till att underlätta för expressbussarna mellan Uppsala och Östhammar att stanna vid Gimo. Lokaliseringen möjliggör inte för ett expressbusstopp eftersom utrymme för hållplats saknas.

Bygg säker passage över väg 288 (steg 4)

Åtgärden syftar till att bygga en trafiksäker passage för oskyddade trafikanter från tätorten till bytespunkten för att öka trafiksäkerheten och tillgängligheten till hållplatslägena.

Anslutande gång- och cykelväg (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till bytespunkten genom sammanhängande och gena gång- och cykelvägar från målpunkter som närliggande skolor och arbetsplatser.

Ny pendlarparkering (steg 4)

Åtgärden syftar till att förenkla resandet ur ett hela-resan-perspektiv och underlätta kombinationsresor mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

5.5 Lokaliseringsalterniv 5: Skäfthammars kyrka

Ny lokalisering av bytespunkten (steg 4)

Åtgärden syftar till att underlätta för expressbussarna mellan Uppsala och Östhammar att stanna vid Gimo.

Anslutande gång- och cykelväg (steg 4)

Åtgärden syftar till att förbättra tillgängligheten till bytespunkten genom sammanhängande och gent gång- och cykelvägnät från målpunkter som närliggande skolor och arbetsplatser

Utökad pendlarparkering (steg 4)

Åtgärden syftar till att förenkla resandet ur ett hela-resan-perspektiv och underlätta kombinationsresor mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

I tabell nedan beskrivs de olika lokaliseringsförslagen och vilka typer av åtgärder som behövs genomföras vid de olika lokaliseringsförslagen samt utredarna kommenterar lösningarna utifrån bedömningsgrunder. Bedömningsgrunderna bygger på Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län, Vägar och gator utformning och Region Uppsalas hållplatshandboken.

Tabell 4: Beskrivs de olika lokaliseringsförslagen och vilka typer av åtgärder som behövs genomföras och utredarna kommenterar lösningar utifrån bedömningsgrunder.

Lokaliseringsförslag	Ingående lösningar	Kommentar	Bedömningsgrunder till kommande beslut
1. Nollalternativet, nuvarande lokalisering av bytespunkten	Belysning, utökad pendlarparkering, gestaltning, standardhöjning av hållplatsinfrastruktur, gång- och cykelpassage Coromantväg (mot väg 288) samt förbättrad gång- och cykelvägnät till bytespunkten från alla vädersträck	Problem kvarstår vad gäller tryggheten, tillgängligheten och trafiksäkerheten.	Området ligger utanför huvudväg. Expresslinje stannar inte på platsen.
2. Väg 288/ Coromantvägen, öster om nuvarande placering av bytespunkten	Nya gång- och cykelvägar med anslutning till bytespunkt, ny passage över väg 288 och Coromantvägen samt, ny utökad pendlarparkering.	Svår att genomföra på grund av förorenad mark och markägarförhållandena. Begränsad yta och problem kvarstår vad gäller tillgängligheten till centrum. Området är periodvis översvämningsdrabbat. Kan vara svårt att få till en trafiksäker passage.	Området är inom utpekat vattenskyddsområde och marken är förorenad. En sanering krävs och på grund utav dess känsliga läge torde det förväntas bli kostsamt. Platsen är även utsatt för översvämningsrisk. På grund utav rådande klimathot där det kan förväntas nederbörd och översvämnningar kan förväntas öka bedöms platsen som högst olämplig att etablera en busstation på.
3. OKQ8	Nytt gång- och cykelvägnät med anslutning till bytespunkt, ny pendlarparkering för bil och cykel, ny passage för vägen, nya hållplatslägen och ny hållplatsinfrastruktur	Nära service, försämrad restid, hög investeringskostnad för hållplatslägen, hållplatsinfrastruktur, pendlarparkeringar, och gång- och cykelvägnät högre kostnader för kollektivtrafiken	Området ligger utanför huvudväg vilket medför att busstrafikeringen inte kan tillgodoses utifrån riktlinjerna i Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län.

<p>4 OKQ8 Rastplats väg 288</p>	<p>Nya gång- och cykelvägar med anslutning till bytespunkten, ny passage över väg 288, ny pendlarparkering.</p>	<p>Svår att genomföra på grund av förorenad mark och markägarförhållandena. Nära service. Begränsad yta och problem kvarstår vad gäller tillgängligheten till centrum. Konfliktyta med tungtrafik som ska till OKQ8. Svårt att hitta lösningar för en trafiksäker miljö för de oskyddade trafikanterna. Området är periodvis översvämningsdrabbat.</p>	<p>Platsen är även utsatt för översvämningsrisk. På grund utav rådande klimathot där det kan förväntas nederbörd och översvämningar kan förväntas öka bedöms platsen som högst olämplig att etablera en busstation på. Det finns inte tillräckligt med yta för att tillgodose alla funktioner som bytespunkten behöver.</p>
<p>5 Skäfthammars kyrka</p>	<p>Ny hållplats vid Sandvik längs med väg 288, nya GC-vägar med anslutning till bussterminalen, ny pendlarparkering vid kyrka, förbättrad pendlarparkering vid hållplatsen Solängsvägen.</p>	<p>Närmare centrum, möjligheter att expandera bussområdet i framtiden och plats för pendlarparkeringar. I dagsläget finns en säker gång- och cykelpassage</p>	<p>Området ligger längs med huvudväg vilket medför att busstrafikeringen kan tillgodoses både gällande expresslinje 775 samt stråklinjerna 811 och 817 utifrån riktlinjerna i Strategi för regionbusstrafiken i Uppsala län. Platsen uppfyller till stor del målkraven i ÄVS:en. Viktigt att ta hänsyn till kulturhistoriska miljö kring Skäfthammar och minimera markanspråket. Samutnyttja kommunala parkeringar i området kring bytespunkten.</p>

6. Utvärdering av åtgärdsalternativen

I tabell 4 redovisas paketen och åtgärdernas måluppfyllelse, det vill säga i vilken utsträckning de skapar förutsättningar för att projektets mål för problemlösning (se avsnitt 4.1) ska kunna uppfyllas. Hög måluppfyllelse visar om det finns grundläggande förutsättningar för att målen ska kunna uppnås, men det visar inte att målet kommer att uppnås. Bedömningen av måluppfyllelse, effektbedömningen, har utgått från fyra nivåer: stor förbättring, försumbar förändring och försämring. Försumbar förändring (gul markering) används även i de fall då måluppfyllelsen både visar positiv och negativ förändring.

Måluppfyllnaden har graderats i tre nivåer:

- Rött: Målet har inte uppfyllts
- Gult: målet har uppfyllts delvis
- Grönt: Målet har uppfyllts till sin helhet

Tabell 5: Måluppfyllnad av åtgärdsförslagen efter åtgärdsvalsstudiens projektmål

Måluppfyllnad	Lokaliseringsalternativ 1	Lokaliseringsalternativ 2	Lokaliseringsalternativ 3	Lokaliseringsalternativ 4	Lokaliseringsalternativ 5
Effektiv bytespunkt	Rött	Gult	Rött	Gult	Grönt
Tillgänglig bytespunkt	Grönt	Gult	Gult	Rött	Grönt
Trygg och attraktiv bytespunkt	Gult	Gult	Gult	Gult	Gult
Restid	Rött	Grönt	Rött	Grönt	Grönt

6.1 Lokaliseringsalternativ 1 - Nuvarande lokalisering

Åtgärderna i lokaliseringsalternativ 1 uppnår inte måluppfyllelsen inte till fullo. Den kan inte fungera som en gemensam bytespunkt för alla linjer då expressbussen inte gör avsteg från huvudväg. Det finns en pendlarparkering som kan effektiviseras och utökas men platsen saknar ett expressbusstopp som leder att det inte blir en optimal bytespunkt.

I medborgardialogerna har påvisats att den befintliga bussterminalen upplevs otrygg och oattraktiv. Till och från bytespunkten saknas sammanhängande gång- och cykelnät. Lokaliseringsalternativ leder inte till gena körvägar och restidsmålet nås inte.

Det finns ett behov av att utöka antalet pendlarparkeringar för bilar.

6.2 Lokaliseringsalternativ 2 - Väg 288/ Coromantvägen öster om nuvarande placering av bytespunkten

Åtgärderna i lokaliseringsalternativ 2 uppnår målen delvis eftersom alternativet kan fungera som bytespunkt. Det finns en rad utmaningar med bytespunkten eftersom den inte skulle fungera som expressbusstopp då platsen ligger för lång bort från bebyggelsen och service. Resenärerna får stå och vänta vid en större väg, vilket kan upplevas som otryggt och försämrade kundmiljön.

Tanken är pendlarparkeringarna vid nuvarande bussterminal kommer användas för detta lokaliseringsalternativ. Det finns ett behov av att utöka antalet platser på pendlarparkeringen för att möta framtida behov. Till och från bytespunkten saknas sammanhängande gång- och cykelnät.

Lokaliseringssalternativ leder till gena körvägar och restidsmålet nås.

6.3 Lokaliseringssalternativ 3 – OKQ8

Åtgärderna i lokaliseringssalternativ 3 har låg måluppfyllelse. Den kan inte fungera som en gemensam bytespunkt för alla linjer då expressbussen inte gör avsteg från huvudväg. Platsen anses var trygg eftersom det finns service i närheten och det finns förutsättningar för att bygga en trafiksäkermiljö runt bytespunkten. Kollektivtrafiken är tvungen att svänga av från huvudvägen vilket leder till att restiden inte upplevs som snabb och restidsmålet nås inte. En ny pendlarparkering för bil och cykel behöver anläggas.

6.4 Lokaliseringssalternativ 4 – OKQ8 rastplats väg 288

Åtgärderna i lokaliseringssalternativ 4 når delvis måluppfyllnaden. Det finns inte tillräckligt med yta för att få till en bytespunkt på båda sidor av vägen. Svårt att dra om nuvarande väg på grund av plankorsningen och klockstapelns lokalisering. Bytespunkten ska inte försvåra för OKQ8s verksamhet och inte ett hinder för tungtrafik. Yta saknas och stora svårigheter att få till en trafiksäker miljö för de oskyddade trafikanterna. I närhet av platsen finns service men det finns inte förutsättningar för att bygga en trafiksäkermiljö runt bytespunkten för oskyddade trafikanter. En ny pendlarparkering för bil och cykel behöver anläggas och det finns förutsättningar för det. Omkring lokaliseringssalternativet finns stor risk för översvämning och stark misstanke om förorenad mark. Saknas ett sammanhängande gång- och cykelvägnät till bytespunkten

6.5 Lokaliseringssalternativ 5 – Skäfthammars kyrka

Åtgärderna i lokaliseringssalternativ 5 når till stor del måluppfyllelsen. Samtliga linjer kan angöra bytespunkten vilket leder till enkla och smidiga kombinationsresor mellan buss, cykel och bil. Bytespunkten anses vara attraktiv och trygg eftersom det finns en närhet till centrum, verksamheter och lokalisering i mitten av tätorten. Gestaltning av platsen behöver ses över.

Det finns i dagsläget en informell pendlarparkering och detta behövs ses över av Östhammars kommun. Det finns även ett behov att utöka pendlarparkeringen. Idag finns en gång- och cykelpassagen men det saknas ett sammanhängande gång- och cykelvägnät till bytespunkten. Om det ska möjligt att lokalisera bytespunkten behöver Östhammars kommun ändra detaljplanen för området.

6.6 Summerande utvärdering

Utvärderingen ovan visar bland annat på att inget av alternativen fyller måluppfyllnaden fullt ut. En anledning kan vara att samhället i Gimo huvudsakligen är beläget väster om väg 288. Enligt Region Uppsalas riktlinjer ska busstrafiken hålla sig till de stora vägarna och undvika att avvika från vägen i så stor utsträckning som möjligt. Det blir med andra ord en tydlig konflikt mellan olika strategier och mål. Däremot finns det en stor vinning i att flytta ut bytespunkten till en annan plats som i huvudsak skapar en tryggare och tillgängligare bytespunkt och som i sin tur även kommer att skapa en mer attraktiv bytespunkt. Alla alternativ förutsätter att Region Uppsala, Östhammars kommun, Trafikverket arbetar strategiskt och effektivt med den övriga fysiska planeringen intill bytespunkten, bland annat kan det handla om att knyta samman befintliga gång- och cykelförbindelser med nya som kommer från bytespunkten.

[Forma inriktning och rekommendera åtgärder]

6. Inriktningen

Region Uppsala arbetar vidare för att få tillstånd bytespunkten och dess funktioner vid Skäfthammars kyrka tillsammans med Östhammars kommun och Trafikverket. Under förutsättning att Östhammars kommun förändrar detaljplanen för lokaliseringalternativet Skäfthammars kyrka.

7. Rekommenderade åtgärder

Tabell 6: Beskrivning av de rekommenderade åtgärderna

Nr	Åtgärd som studerats och bedömts	Problem/brist/behov som hanteras	Steg enligt fyrstegsprincipen	Relevans måluppfyllelse enligt målen i Förstå situationen (Låg/Medel/Hög)	Bedömning genomförbarhet	Gå vidare Ja/Nej	Kommentar Allmän kommentar samt motiv till bortsortering om Nej
1	Ny lokalisering av bytespunkt vid Skäfthammar kyrka	Tillgänglighet, trafikering	4	Hög	Medel	Ja	Möjliggör angöring för expressbussen 775. Närhet till centrum och verksamhet.
1.	Gestaltning	Tillgänglighet, trygghet, kundmiljö	3	Hög	Lätt	Ja	För att skapa en attraktiv och effektiv bytespunkt.
2	Uppgradering av hållplatsutrustning och belysning	Tillgänglighet, trygghet, kundmiljö	2	Hög	Lätt	Ja	Öka kundmiljön och tryggheten.
4.	God cykelbarhet till bytespunkten från alla väderstreck	Tillgänglighet, trafiksäkerhet	4	Hög	Lätt	Ja	Idag saknas ett helhetstänkt kring cykelvägnätet/cykelbarheten inom orten.
5.	Öppna upp för verksamhet/väntlokal	Trygghet, kundmiljö	4	Låg	Svår	Nej	Östhammars kommun har gjort en bedömning att ingen aktör i dagsläget vill etablera en verksamhet intill bytespunkten.
6.	Pendelparkering	Tillgänglighet, ökat kombinationsresande	4	Hög	Medel	Ja	Beror på Östhammars kommuns prioritering

8. Medverkande kompetenser och personer

Nedan presenteras de kompetenser och personer som har medverkat i åtgärdsvalsstudien Bytespunkt Gimo.

Catrin Alvinder, Region Uppsala
Gabriella Canas, Region Uppsala
My Larsson, Region Uppsala
Emma Hammarbäck, Region Uppsala
Thomas Hallberg, Region Uppsala
Cecilia Carlqvist, Region Uppsala
Ida Eklöf, Östhammars kommun
Marie Berggren, Östhammars kommun
Martin Lindblad, Östhammars kommun
Ivan Andic, Trafikverket
Sandra Olsson, Trafikverket
Roger Pettersson, Trafikverket

9. Bilagor

Avsiktsförklaring – objekt väg 288 Gimo-Börstil, TRV 2018/44253, 2018-04-20

10. Referenser

Region Uppsala (2017) Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län.

Region Uppsala (2016) Regionalt trafikförsörjningsprogram.

Region Uppsala (2019) Hållplatshandboken.

Region Uppsala (2017) Länsplan för regional transportinfrastruktur i Uppsala län

Region Uppsala (2017) Regional cykelstrategi för Uppsala län

Östhammars kommun (2016) Översiktsplan

Östhammars kommun (2016) Gång-och cykelvägsplan

SCB

Trafikverket (2015). Åtgärdsvalsstudier – nytt steg i planering av transportlösningar,Handledning.
Publikationsnummer: 2015:171

Trafikverket (2015). Åtgärdsvalsstudie Väg 288, sträckan Gimo Börstil. Diarienummer: TRV 2014/7484

11. Kvalitetsgranskning

Genomförd:	Ja ☒	Nej ☐	Datum: 2020-02-28
Utförd av:	Stefan Adolfsson		

2/3-20

Datum och underskrift av kvalitetsgranskare

12. Avslut av studie

2/3-20

Datum och underskrift av ansvarig för genomförande av åtgärdsvalsstudien

2/3-20

Godkänd - datum och underskrift av chef

Nuvarande lokalisering

Positivt:	Negativt:
Finns pendlarparkering och cykelställ	Otrygg
Finns GC väg	Ligger avsides
Kommunen äger marken	Osäker
Befintlig detaljplan	Saknas angöring för expressbuss

Väg 288/Coromantvägen

Positivt:	Negativt:
Närhet till Sandvik	Otrygg
	Ligger avsides
	Osäker
	Expressbuss skulle ej angöra
	Saknas GC-väg
	Eventuella föroreningar i marken
	Ändring av detaljplan

Bakom OKQ8/Sågargatan

Positivt:	Negativt:
Nära för resenärer	Saknas pendlarparkering
Trygg	Störande för boende
Kommunen äger delvis marken	Expressbuss skulle ej angöra
	Ändring av detaljplan

OKQ8/rastplats

Positivt:	Negativt:
Närhet OKQ8	Ligger delvis avsides
Närhet till Lyktan	Platsbrist (bytespunkt båda sidor vägen)
Relativt centralt	Dyrt och svårt
	Tar bort möjlighet för tung trafik att stanna
	Risk för översvämning
	Finns planer för en rastplats
	Kommunen äger inte marken
	Ändring av detaljplan

Skäfthammars kyrka

Positivt:	Negativt:
Finns redan angöringspunkter	Ändring av detaljplan
Mindre ändringar	Begränsningar gällande kommunägd mark
Tryggt	Motstånd från kyrkan
Centralt	
Delvis redan befintlig GC	

Delvis pendlarparkering	
Expressbuss kan angöra	

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Bilaga: Uppskattad tidsbudget för detaljplan för Bytesplats Gimo

Planarkitekt

Arbetsmoment	Tidsbudget
Uppstart	22 h
Behovsbedömning	3
Platsbesök	2
Uppstartsmöten internt med avstämning och diskussion med sakkunniga	5
Möte med konsulter	5
Granskning av orderbekräftelse för utredningar	3
Granskning av utredningar	5

Samråd	100 h
Granskning av samrådshandlingar – plankarta, planbeskrivning, genomförandebeskrivning	95
Samrådsmöte	5

Granskning	25 h
Granskning av planhandlingar till granskningsskedet	20
Framtagande av samrådsredogörelse	5
Avstämningsmöte med konsulter	0

Antagande	15 h
------------------	-------------

Framtagande av granskningsutlåtande	5
Eventuellt omarbeta förslaget inför antagandet	10

Summa	162 h
<i>Timpris: 1000 kr/h</i>	
<i>Budgeterad kostnad: 48 000 kr</i>	162000

Övriga tjänstemän som deltar i arbetet

Planchef	10 h
<i>Timpris: 1200 kr/h</i>	
<i>Budgeterad kostnad: 12 000 kr</i>	
Planassistent/registrator	
<i>Timpris: 800 kr/h</i>	
<i>Budgeterad kostnad: 32 000 kr</i>	
Miljöskunniga	15 h
<i>Timpris: 1000 kr/h</i>	
<i>Budgeterad kostnad: 15 000</i>	
Summa	25 h
<i>Budgeterad kostnad 54 000 kr</i>	22000

Totalkostnad

184 000 kr

Kostnad vid planstart (50 %): 92 000 kr
 Kostnad vid granskning (25 %): 46 000 kr
 Kostnad vid antagande (25 %): 46 000 kr

Region Uppsalas skiss över bytespunkten Gimo

2020-03-05

Trafik och samhälle

- 817 får separat avstigningshållplats eftersom det är den enda linjen som vänder och reglerar – gemensam påstigningshållplats med resterande linjer (775, 811, 851, 858) vid vägen.
- Förartoalett vid reglerplats för vändande linje 817, kan eventuellt kombineras med garagebyggnaden
- Dubbel plattformslängd (40 meter) för hållplatslägena vid väg 288 av kapacitetsskäl
- Plattformslägen mittemot varandra ger sammanhållen bytespunkt
- Hållplatslägena vid vägen bör ha extra långa eller dubbla väderskydd samt realtidsskyltar
- Lärkbackens äldreboendes och Skäfthammars kyrkas parkeringar utnyttjas delvis som pendlarparkering för bil
- Pendlarparkering för cykel i nytt läge
- Standardhöjning av gång- och cykelväg väster om väg 288.
- Ny gång- och cykelväg öster om vägen väg 288

Östhammars kommun ansvar/bekostar: 6 269 680 kr.

Planläggning: 184 000 kr.

Vändhållplats: 2 000 000 kr.

Två pendlarparkeringar: 6 000 000 kr.

Cykelparkering: 2 000 000 kr.

El och VA förartoalett: 100 000 kr.

Markförvärv: 620 000 kr.

Utsmyckning: 600 000 kr.

Förvaltning: 1 035 360 kr.

Belopp att söka (50%): 6 269 680 kr.

SAMMANSTÄLLNING AV KOSTNADSUNDERLAG	
Instruktion: Kostnaderna ska avspegla beskrivningen av åtgärden och anges exklusive moms. Om åtgärden finansieras med andra statliga medel eller EU-medel minskas underlaget med motsvarande belopp.	
Kostnader för åtgärden	Kronor (prisnivå år månad ååååmm)
1a Byggekostnader	10 000 000
1b Kostnader för utsmyckning	600 000
1c Övriga åtgärder	284 000
1. Summa Kostnader direkt hänförliga till genomförande av åtgärden	10884000
2a Marklösen	620 000
2b Ersättning för skada	
2. Summa Ersättning för mark och intrång	620000
3. Förvaltningskostnad (högst 9 % av total kostnad för punkterna 1 och 2)	1035360
4. Total kostnad (kostnader för punkterna 1, 2, 3)	12539360
5. Kostnadsunderlag för statlig medfinansiering	12539360

6. Sökt belopp för statlig medfinansiering (upp till 50 % av kostnadsunderlaget)

6269680

Trafik och samhälle
Långsiktig planering
Cecilia Carlqvist
Tfn 018-617 01 44
E-post: cecilia.carlqvist@regionuppsala.se

Östhammars kommun
Kommunstyrelsens arbetsutskott
Stångörsgatan 10, Box 66
742 21 Östhammar
Kommunstyrelsen@osthammar.se

Ärendenummer: KS-2020-185

Svar till Östhammars kommun: Åtgärdsvalsstudien Bytespunkt Gimo

Region Uppsala har mottagit en skrivelse från kommunstyrelsen arbetsutskott i Östhammars kommun gällande åtgärdsvalsstudien för Bytespunkt Gimo.

I skrivelsen uppmanar Östhammars kommun att åtgärdsvalsstudien för Bytespunkt Gimo återremitteras till Region Uppsala med följande formulering:
"Åtgärdsvalsstudien återremitteras för att det som omöjliggör OKQ8 Rastplats väg 288-lokaliseringen förtydligas. Regionen uppmanas att kommunicera med de som deltagit i samrådet angående sina slutsatser innan ärendet behandlas i kommunstyrelsen. Ärendet återupptas när Regionen har utfört detta."

Region Uppsala förtydligar lokaliseringsalternativ fyra, OKQ8 Rastplats väg 288
I åtgärdsvalsstudien beskriver Region Uppsala varför lokaliseringsalternativ fyra, OKQ8 Rastplats väg 288, inte är en lämplig plats för Bytespunkt Gimo.

Region Uppsala anser platsen inte är möjlig på grund av att det inte finns tillräckligt med yta i området för att tillgodose alla funktioner som bytespunkten behöver. Det vill säga att det inte finns utrymme för 40 meter hållplatsläge på båda sidor av väg 288, att det är svårt att få till trafiksäkra passager över väg 288 samt att det saknas utrymme för placering av väderskydd på båda sidor av vägen.

Region Uppsala ser även att det kan uppstå konfliktytor med den tunga trafiken som ska angöra OKQ8. Enligt uppgifter från Östhammars kommun riskerar området att översvämmas vid ett kraftigt skyfall. Den samlade bedömningen för området är därför att platsen bedöms som olämplig för att etablera bytespunkt på.

Kommunikation

Region Uppsala kommer att kommunicera med de parter som har deltagit i samrådsprocessen angående åtgärdsvalsstudien, men i första hand vill Region Uppsala ha en dialog med Östhammars kommun.

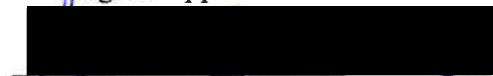
Trafik och samhälle

Storgatan 27 | Box 1400 | 751 44 Uppsala | tfn vx 018-611 00 00 | fax 018-611 60 10 | org nr 232100-0024

www.regionuppsala.se

När Östhammars kommun och Region Uppsala är överens om det fortsatta arbetet kommer Region Uppsala att kommunicera åtgärdsvalsstudiens resultat till de parter som har deltagit samrådsprocessen.

För Region Uppsala

A black rectangular redaction box covering the signature of Johan Wadman.

Johan Wadman
Trafikdirektör
Region Uppsala

SAMRÅDSHANDLING

Korsning väg 292/290 vid Österbybruk

Östhammar kommun, Uppsala län

Vägplanbeskrivning, 2020-03-20

Trafikverket

Postadress: Trafikverket, Box 1214, 751 42 Uppsala

E-post: trafikverket@trafikverket.se

Telefon: 0771-921 921

Dokumenttitel: SAMRÅDSHANDLING Korsning väg 292/290 vid Österbybruk,

Vägplanbeskrivning

Författare: Sweco, Carina Seppelin

Dokumentdatum: 2020-03-20

Ärendenummer: TRV 2019/126985

Kontaktperson: Jeanette Höök, Trafikverket

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Beskrivning av projektet, dess bakgrund, ändamål och projektmål	4
2.1.	Bakgrund	4
2.2.	Planlägningsprocess	5
2.3.	Analys enligt fyrstegsprincipen	5
2.4.	Tidigare utredningar och beslut	6
2.5.	Transportpolitiska mål.....	7
2.6.	Nationella miljö kvalitetsmål.....	8
2.7.	Ändamål och projektmål	8
3	Miljöbeskrivning	9
3.1.	Läsanvisning.....	9
3.2.	Miljöbeskrivningens avgränsningar.....	9
3.3.	Nollalternativet.....	10
3.4.	Metodik – bedömning av konsekvenser	10
3.5.	Miljökompetens	10
4	Förutsättningar	11
4.1.	Vägens funktion och standard.....	11
4.2.	Trafik och användargrupper	11
4.3.	Lokalsamhälle och regional utveckling.....	12
4.4.	Landskapet och staden.....	13
4.5.	Miljö och hälsa.....	15
4.6.	Byggnadstekniska förutsättningar.....	28
5	Den planerade vägens lokalisering och utformning med motiv	31
5.1.	Val av lokalisering	31
5.2.	Val av utformning	32
5.3.	Skyddsåtgärder och försiktighetsmått som redovisas på plankarta och fastställs	36
5.4.	Skyddsåtgärder under byggtiden	36
6	Effekter och konsekvenser av projektet.....	37
6.1.	Trafik och användargrupper	37
6.2.	Lokalsamhälle och regional utveckling.....	37
6.3.	Miljö och hälsa.....	39
6.4.	Samhällsekonomisk bedömning (sammanfattning).....	43
6.5.	Indirekta och samverkande effekter och konsekvenser	43
6.6.	Påverkan under byggnadstiden.....	44

7	Samlad bedömning.....	44
7.1.	Måluppfyllelse avseende de transportpolitiska målen och projektmålen.....	44
7.2.	Överensstämmelse med miljö kvalitetsmål	44
8	Överensstämmelse med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, miljö kvalitetsnormer och bestämmelser om hushållning med mark och vattenområden.....	45
8.1.	Allmänna hänsynsregler	45
8.2.	Miljö kvalitetsnormer	46
8.3.	Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden.....	46
9	Markanspråk och pågående markanvändning.....	47
9.1.	Vägområde för allmän väg	47
9.2.	Område med tillfällig nyttjanderätt	48
9.3.	Indragning av väg från allmänt underhåll	48
10	Fortsatt arbete.....	49
10.1.	Dispenser och tillstånd	49
10.2.	Kontroll och uppföljning.....	49
11	Genomförande och finansiering.....	50
11.1.	Formell hantering	50
11.2.	Överensstämmelse med kommunala planer	51
11.3.	Genomförande	51
11.4.	Finansiering	51
12	Underlagsmaterial och källor	52

1 Sammanfattning

Denna handling utgör planbeskrivning för vägplan korsning väg 292/290 vid Österbybruk i Östhammar kommun i Uppsala län.

Korsningen väg 292/290 är en stor och vid fyrvägskorsning där det under åren skett flertal olyckor då trafikanter på de anslutande vägarna till väg 292 inte iakttar stopplikten utan kör ut på väg 292. Sikten i korsningen är bristfällig och längs väg 290 söderut finns ett skymmande krön. Korsningen upplevs anonym och svår att uppfatta för bilister i alla riktningar. På grund av problemen i korsningen har den bedömts vara i behov av trafiksäkerhetshöjande åtgärder.

För att öka trafiksäkerheten föreslås en ombyggnation av den befintliga fyrvägskorsningen väg 292/290 till cirkulationsplats. Utformningen av cirkulationsplatsen ska medverka till att fordonshastigheterna inte överstiger 50 km/h genom korsningen. Den utformas med avböjda tillfarter för att säkerställa att trafikanterna inte kommer in i cirkulationsplatsen med för hög hastighet. Cirkulationsplatsen utformas enfältig med en delvis överkörningsbar rondell som kan nyttjas av specialfordon (Lspec). Karaktären på den nya cirkulationsplatsen ska vara enkel och naturlig. Inspirationen är hämtad från omgivande landskap med en historia om järnhantering och blomstrande väglänter.

Den nya cirkulationsplatsen kommer att påverka skogslandskapet vid Österbybrukskorsningen relativt lite och konsekvenserna för landskapsbilden bedöms bli små, då markanspråket sker i anslutning till redan ianspråktagen mark och är relativt litet. Även konsekvenser för naturmiljön bedöms bli små. Sammantaget med föreslagna skyddsåtgärder bedöms konsekvenserna för kulturmiljön bli små. Vägplanen bedöms inte påverka boendemiljön.

Åtgärderna bedöms medverka till att både de transportpolitiska målen och projektmålen uppfylls genom ökad trafiksäkerhet. Vägplanen motverkar inte att miljö kvalitetsmål uppfylls.

Det markintrång som är nödvändigt för projektets genomförande kommer så långt som möjligt att minimeras. Vidare vidtas försiktighet så att påverkan på omgivande miljö blir så liten som möjligt.

2 Beskrivning av projektet, dess bakgrund, ändamål och projektmål

2.1. Bakgrund

Detta uppdrag omfattar ombyggnationen av korsningen väg 292/290 i Österbybruk, Östhammars kommun, Uppsala län, se figur 2.1-1.

Väg 292 är en primär länsväg, som sträcker sig från Söderfors väster om E4 med passage av E4 vid Tierp, via söder om Örbyhus, Österbybruk och Gimo till kusten och Hargshamn, se figur 2.1-1.

Korsningen är en stor och vid fyrvägskorsning där det under åren skett flertal olyckor. Förare på väg 290 iakttar inte stopplikten utan kör ut på väg 292 utan att lämna företräde för korsande trafik.

Regionförbundet har gjort en inventering av de korsningar i Uppsala län som är i störst behov av insatser vilket resulterade i ett beslut om att genomföra åtgärder på korsning väg 292/290 vid Österbybruk.

Sikten i korsningen är bristfällig och längs väg 290 söderut finns ett skymmande krön. Korsningen upplevs anonym och svår att uppfatta för trafikanter i alla riktningar. Vidare upplevs hastigheten längs väg 292 som hög samt att en stor mängd skyltar med komplex information stör bilisterna på väg 290 söder om korsningen.

Figur 2.1-1. Översiktskarta för vägplan.

2.2. Planläggningsprocess

Ett vägprojekt ska planeras enligt en särskild planläggningsprocess som styrs av lagar och som slutligen leder fram till en vägplan.

I planläggningsprocessen utreds var och hur vägen eller järnvägen ska byggas. Hur lång tid det tar att få fram svaren beror på projektets storlek, hur många undersökningar som krävs, om det finns alternativa sträckningar, vilken budget som finns och vad de berörda tycker.

I början av planläggningen tar Trafikverket fram ett underlag som beskriver hur projektet kan påverka miljön. Länsstyrelsen beslutar sedan om projektet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Vid betydande miljöpåverkan ska en miljökonsekvensbeskrivning tas fram till väg- eller järnvägsplanen. I annat fall ska en miljöbeskrivning tas fram. I en miljökonsekvensbeskrivning/miljöbeskrivning beskrivs projektets miljöpåverkan och försiktighets- och skyddsåtgärder föreslås. Figur 2.2-1 visar hur planläggningsprocessen ser ut om projektet inte antas innebära betydande miljöpåverkan.

Planen hålls tillgänglig för granskning så att de som berörs kan lämna synpunkter innan Trafikverket gör den färdig. När planen är fastställd följer en överklagandetid innan planen vinner laga kraft. Först efter detta kan Trafikverket sätta spaden i jorden.

Samråd är viktigt under hela planläggningen. Det innebär att Trafikverket tar kontakt och för dialoger med andra myndigheter, organisationer och berörd allmänhet för att Trafikverket ska få deras synpunkter och kunskap. Synpunkterna som kommer in under samråd sammanställs i en samrådsredogörelse.

Figur 2.2-1. Trafikverkets planläggningsprocess.

2.3. Analys enligt fyrstegsprincipen

Fyrstegsprincipen är Trafikverkets arbetsstrategi och den tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning och för att åtgärder ska bidra till en hållbar samhällsutveckling.

Fyrstegsprincipen är vägledande i Trafikverkets arbete för att säkerställa effektiva och hållbara lösningar.

Varje enskilt steg i fyrstegsprincipen täcker in olika aspekter och skeden i utvecklingen av transporter och av vår infrastruktur, se figur 2.3-1.

Figur 2.3-1. Fyrstegsprincipen.

De fyra stegen innebär att åtgärder ska analyseras i följande ordning:

1. **Tänk om** - Det första steget handlar om att först och främst överväga åtgärder som kan påverka behovet av transporter och resor samt valet av transportsätt.
2. **Optimera** - Det andra steget innebär att genomföra åtgärder som medför ett mer effektivt utnyttjande av den befintliga infrastrukturen.
3. **Bygg om** - Vid behov genomförs det tredje steget som innebär begränsade ombyggnationer.
4. **Bygg nytt** - Det fjärde steget genomförs om behovet inte kan tillgodoses i de tre tidigare stegen. Det betyder nyinvesteringar och/eller större ombyggnadsåtgärder

Fyrstegsprincipen har hanterats i tidigare framtagen åtgärdsvalsstudie där det bedömts att steg 3, begränsade ombyggnationer, behövs för att uppnå projektmålen.

2.4. Tidigare utredningar och beslut

Aktuell korsning väg 292/290 vid Österbybruks har utretts tidigare. Åtgärdsvalsstudie Vägkorsning väg 292/290, daterad 2016-12-16.

Fokus i åtgärdsvalsstudien var att öka trafiksäkerheten genom tillämpning av fyrstegsprincipen med fokus på steg 1-3-åtgärder utifrån känd problematik. Åtgärder som föreslås i åtgärdsvalsstudien omfattar siktröjning, förbättrad vägmarkering, väckningslinjer på väg 290 samt behov av hastighetsövervakning (t.ex. ATK, Automatisk Trafiksäkerhets Kontroll). Även en ombyggnad av korsningen antingen genom sidoförflyttning av och mittrefug på väg 290 eller förskjuten 3-vägskorsning västerut av väg 290 föreslås.

Efter arbetet med åtgärdsvalsstudien har Trafikverket bedömt att en cirkulationsplats i korsningen är en åtgärd att föredra. Bedömningen grundar sig på att väg 292 och väg 290 har lika stora trafikmängder och den ena vägen kan därför inte prioriteras före den andra. En cirkulationsplats ansågs vara bättre med hänsyn till framkomlighet från väg 290, som ska vara likvärdig med väg 292.

Framkomligheten förbättras framförallt för kollektivtrafiken som trafikerar väg 290 över korsningen. En cirkulationsplats anses även vara en bättre lösning för trafiksäkerheten i korsningen.

Vidare innebär en lösning med en cirkulationsplats både lägre investeringskostnad och betydligt lägre ekologisk påverkan jämfört med en förskjuten 3-vägs korsning.

2.4.1. Beslut om betydande miljöpåverkan

Länsstyrelsen i Uppsala län har 2020-03-03 beslutat, enligt 15 § Väglagen, att de åtgärder som ingår i projektet kan inte antas innebära betydande miljöpåverkan.

När projektet inte antas medföra betydande miljöpåverkan behöver ingen miljökonsekvensbeskrivning upprättas, utan endast en miljöbeskrivning som integreras i vägplanen..

2.5. Transportpolitiska mål

Det övergripande målet för svensk transportpolitik är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål rörande tillgänglighet och ett hänsynsmål rörande säkerhet, miljö och hälsa.

Funktionsmålet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmålet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

2.5.1. Mål för transportsystemet år 2030

Sverige står bakom Agenda 2030 med de 17 målen för en omfattande och nödvändig global omställning som FN beslutat om. Transportsystemet är integrerat i de flesta målen och har potential att påverka det hållbara samhället i alla tre dimensionerna: socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

Trafikverket har i sitt arbete med de transportpolitiska målen definierat 10 hållbarhetsaspekter i Målbild 2030. Aspekterna är ett steg att proaktivt arbeta med omställningen mot ett hållbart samhälle. Målbild 2030 fokuserar på transportsystemets roll i ett hållbart samhälle inom ramen för de transportpolitiska målen. De prioriterade aspekterna är 10 stycken med 14 tillhörande mål vilka är kvantifierade där det är relevant, och är vidare uttryckta både i termer om vad som behöver vara uppfyllt till år 2030, och med visionär utblick till år 2050. De 10 aspekterna redovisas i figur 2.5.1.

Figur 2.5-1.10 prioriterade hållbarhetsaspekter

2.6. Nationella miljö kvalitetsmål

Till nästa generation ska vi kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Det finns 16 nationella miljö kvalitetsmål som ska leda vägen för vår strävan att åstadkomma en miljömässigt hållbar samhällsutveckling, se figur 2.6-1.

Av de 16 miljö kvalitetsmålen bedöms endast två mål vara direkt relevanta för projektet, dessa är grönmarkerade i tabell 2.6-1.

Tabell 2.6-1. I tabellen listas Sveriges sexton miljö kvalitetsmål, de mål som bedöms vara direkt relevanta för projektet är grönmarkerade.

Miljö kvalitetsmål	
1. Begränsad klimatpåverkan	9. Grundvatten av god kvalitet
2. Frisk luft	10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
3. Bara naturlig försurning	11. Myllrande våtmarker
4. Giftfri miljö	12. Levande skogar
5. Skyddande ozonskikt	13. Ett rikt odlingslandskap
6. Säker strålmiljö	14. Storslagen fjällmiljö
7. Ingen övergödning	15. God bebyggd miljö
8. Levande sjöar och vattendrag	16. Ett rikt växt- och djurliv

2.7. Ändamål och projektmål

Projektet har ökad trafiksäkerhet som sitt effektmål.

Med utgångspunkt från Transportpolitikens övergripande mål har följande projektmål om god funktion och ökad trafiksäkerhet formulerats:

- Utformningen bidra till ökad trafiksäkerhet för fordonstrafik i alla relationer samt för oskyddade trafikanter i korsningspunkten.
- Korsningarna ska utformas för att förbättra framkomligheten för alla trafikanter och skapa ett bättre trafikflöde samt en tillförlitlig och säkrare infrastruktur för alla trafikslag, i alla relationer.

- Utformningen ska bidra till ökad trafiksäkerhet och jämnare trafikrytm för kollektivtrafik, näringslivets transporter samt arbetspendling längs och tvärs väg 292.
- Under byggskedet ska trafikflödet längs väg 292 och de anslutande vägarna vidhållas.

3 Miljöbeskrivning

3.1. Läsanvisning

Vägplanens miljöbeskrivning finns uppdelad i olika delar av planbeskrivningen. I kapitel 4 redovisas relevanta miljöförutsättningar i det område som berörs av projektet. Korsningens lokalisering och utformning med motiv beskrivs i kapitel 5. Även förslag till skyddsåtgärder respektive försiktighetsmått som är tekniskt möjliga redovisas i kapitel 5. I kapitel 6 redovisas effekter och konsekvenser av planens genomförande för de aspekter som beskrivs i kapitel 4. Kapitel 8 redovisar ”Överensstämmelse med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, miljö kvalitetsnormer och bestämmelser om hushållning med mark och vattenområden”. I kap 10 förtecknas det behov av prövningar enligt miljöbalken som har identifierats.

I miljöbeskrivningen används olika begrepp varav följande är av vikt att förklara för läsförståelsen:

- Påverkan är exempelvis det fysiska intrång som vägplanen orsakar.
- Effekten är den förändring av miljö kvaliteter som uppstår till följd av vägplanen.
- Konsekvensen är en värdering av effekten med hänsyn till vad den betyder för olika intressen. För att undvika eller för att minimera negativa konsekvenser kan olika skyddsåtgärder utföras.

3.2. Miljöbeskrivningens avgränsningar

De miljöaspekter som bedömts vara väsentliga i denna vägplan och som kommer att beskrivas närmare i miljöbeskrivningen är boendemiljö och hälsa, rekreation och friluftsliv, naturmiljö, landskapsbild, kulturmiljö, naturresurser samt konsekvenser under byggtiden så som exempelvis masshantering och byggbuller.

Miljöbeskrivningen följer 6 kap. miljöbalken avseende redovisningar av de uppgifter som krävs för att bedöma projektets huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljö och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser.

Geografisk avgränsning av vägplanen omfattar det sammantagna området med både utredningsområdet och influensområdet. Utredningsområdet omfattar de områden som bedöms komma att påverkas till följd av ombyggnadsåtgärderna i korsningen. Influensområdet omfattar områden där miljöeffekter som buller, hydrologisk påverkan med mera kan uppstå.

3.2.1. Prognosår

Prognosår för nya vägar anges normalt till 20 år efter vägens öppningsår och det dimensionerande året sätts därför till 2040. Prognosår används bland annat för bedömning av trafikmängd så att vägens konstruktionsförutsättningar kan beräknas. Trafikmängden används även som ingångsvärden till bullerberäkningar.

3.3. Nollalternativet

Effekter och konsekvenser jämförs med ett nollalternativ. De miljökonsekvenser som kan uppstå vid en ombyggnad uteblir, medan befintliga problem och brister med trafiksäkerheten kvarstår. Endast normala drift- och underhållsåtgärder utförs.

3.4. Metodik – bedömning av konsekvenser

En miljöbeskrivning ska innehålla uppgifter om projektets förutsebara påverkan på människors hälsa och på miljön. Miljöbeskrivningen ska redovisa uppgifter om områden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken samt miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. 3§ miljöbalken samt skyddade områden och arter enligt 7 och 8 kap. miljöbalken och kulturmiljölagen (1988:950).

För ett projekt där Länsstyrelsen beslutat att projektet ej kan antas medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbeskrivning upprättas. Miljöbeskrivningen behöver inte godkännas av Länsstyrelsen.

En bedömning/värdering av en åtgärds konsekvens görs genom en sammanvägning av de berörda intressets värde och av ingreppets, eller störningens omfattning, se tabell 3.4-1. Där inte annat anges avses negativ konsekvens. Positiva konsekvenser lyfts fram och tydliggörs. Den begränsade skalan i bedömningarna gör att mindre skillnader inte alltid framgår. Varje bedömningsgrad får också ett stort omfång. Observera att begreppet stor saknar ”tak” medan slutar vid inget eller försumbar. I löptexten kan andra ord för bedömning användas till exempel ”försumbara, ringa, minst, mindre, små, begränsade eller störst” för att öka läsbarheten.

Tabell 3.4-1 Bedömningsskala för konsekvenser

<i>Ingreppets/störningens omfattning</i>			
<i>Intressets värde</i>	<i>Stor omfattning</i>	<i>Måttlig omfattning</i>	<i>Liten omfattning</i>
<i>Högt värde</i>	<i>Stor konsekvens</i>	<i>Måttlig – Stor konsekvens</i>	<i>Måttlig konsekvens</i>
<i>Måttligt värde</i>	<i>Måttlig – Stor konsekvens</i>	<i>Måttlig konsekvens</i>	<i>Liten – Måttlig konsekvens</i>
<i>Lågt värde</i>	<i>Måttlig konsekvens</i>	<i>Liten – Måttligkonsekvens</i>	<i>Liten konsekvens</i>

3.5. Miljökompetens

I miljösäkringen av arbetet har kompetens inom förorenad mark, buller, kulturmiljö samt vatten- och naturmiljö deltagit.

4 Förutsättningar

4.1. Vägens funktion och standard

Väg 292 och 290 är primära länsvägar. Väg 292 sträcker sig från Söderfors väster om E4 med passage av E4 vid Tierp, via söder om Örbyhus, Österbybruk och Gimo till kusten och Hargshamn. Väg 292 kopplar till E4 norrut från Hargshamn och via väg 288 söderut. Vägen framhålls av Region Uppsala som ett viktigt regionalt stråk. Väg 290 går mellan Uppsala och Forsmark. Båda vägarna kopplar till väg 76. Väg 292 är rekommenderad väg för farligt gods.

Både väg 290 och väg 292 är skyddsklassade.

Väg 292 och väg 290 används i stor utsträckning för arbetspendling och godstrafik. Väg 290 trafikeras av kollektivtrafik. Viktiga målpunkter för trafiken som passerar korsningen, särskilt vad gäller arbetspendlingsresor, är Sandvik i Gimo (österut), Uppsala (söderut) och Forsmark (norrut).

Vägbredden för väg 292 är 9 meter, vägen är försedd med kantstolpar. Väg 290 är 6 meter bred på norra och 7,5 meter på södra sidan om korsningen och försedd med kantstolpar endast på sträckan söder om korsningen. Vägarnas bärighetsklass är BK1. Väg 292 är rekommenderad väg för farligt gods.

Den högsta tillåtna hastigheten på väg 292 är 70 km/h förbi korsningen i Österbybruk. Högsta tillåtna hastighet längs väg 290 är 50 km/h närmast korsningen söderut övergår hastigheten till 70 km/h. Trafik från de anslutande vägarna är reglerad med stopplik mot väg 292.

4.2. Trafik och användargrupper

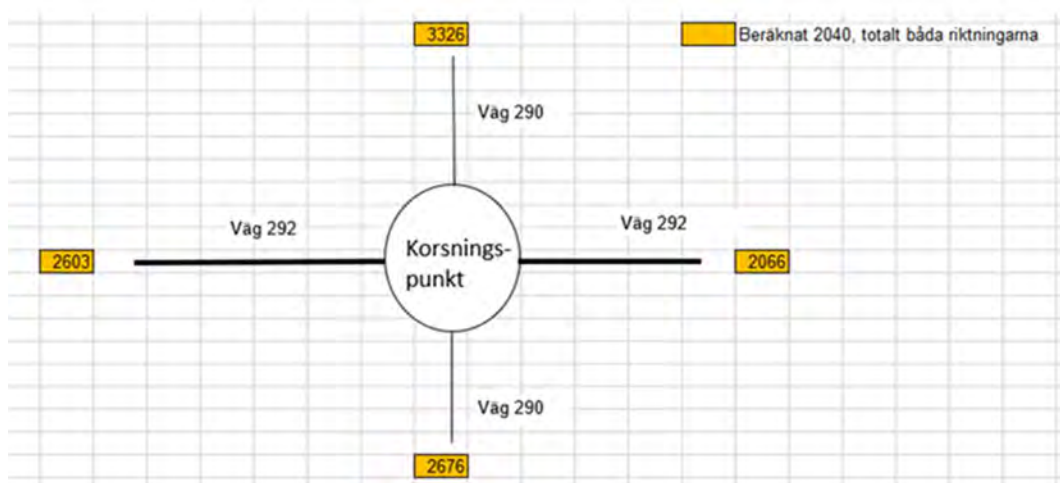
Trafikflödena längs vägarna är jämna, inga kapacitets- och framkomlighetsproblem bedöms finnas.

Trafikmängden på väg 292 väster om korsningen utgör cirka 1990 fordon/årsmedeldygn varav cirka 270 (14 %) består av tung trafik. Öster om korsningen utgör trafikmängden cirka 1580 fordon/årsmedeldygn varav cirka 200 (13%) är tung trafik (mätning 2017).

Trafikmängden längs väg 290 söder om korsningen utgör cirka 2050 fordon/årsmedeldygn. Cirka 220 (11 %) består av tung trafik. Norr om korsningen utgör trafikmängden cirka 2550 fordon/årsmedeldygn varav cirka 240 (9%) är tung trafik (mätning 2017).

Den prognostiserade trafikmängden för år 2040 på väg 292 västerut utgör cirka 2600 fordon/årsmedeldygn och österut cirka 2070 fordon/årsmedeldygn.

Den prognostiserade trafikmängden för år 2040 på väg 290 norrut utgör cirka 3300 fordon/årsmedeldygn och söderut cirka 2700 fordon/årsmedeldygn. Trafikprognos redovisas i figur 4.2-1.

Figur 4.2-1. Den prognostiserade trafikmängden 2040

4.2.1. Kollektivtrafik

Österbybruk är en sekundär nod för kollektivtrafiken, där väg 292 och 290 möts. UL:s regionbussar svarar för huvuddelen av de kollektiva transporterna inom och till och från kommunen. Väg 290 är huvudsakliga kollektivtrafikstråket i korsningen väg 292/290 i Österbybruk. Korsningen trafikeras med linje 823 som går mellan Uppsala och Österbybruks busstation. Sträckan trafikeras med halvtimmestrafik i båda riktningar från klockan 4.30 fram till klockan 23.

Inga busshållplatser finns på väg 292 i närheten av korsningen. Busshållplatser bestående av fickhållplatser finns på väg 290 cirka 150-200 meter norr om korsningen och cirka 600 meter söder om korsningen.

Mot Gävle och Uppsala-Stockholm går Upptåget från Örbyhus och Skyttorp.

4.2.2. Oskyddade trafikanter

Inga anläggningar för gång- eller cykeltrafikanter finns i anslutning till korsning.

4.3. Lokalsamhälle och regional utveckling

4.3.1. Befintlig markanvändning och bebyggelse

Österbybruk är det största och äldsta järnbruket i Östhammars kommun, anlagt redan på 1500-talet. Servicen i Österbybruk ligger förhållandevis väl samlad i centrum, nordöst om korsningen, med bland annat livsmedelsbutiker, bank, bageri, vårdcentral och tandläkarmottagning. Sportanläggningar och bibliotek ligger i anslutning till centrum, medan förskolor, äldreboende och återvinningsanläggning finns på lite olika platser. Skolan i Österbybruk har elever från förskoleklass till årskurs 9. Gymnasieskolor finns i Gimo och Forsmark.

Bebyggelsen i samhället består av både industribyggnader och bostäder från bruksepoken. Från torget i centrum ser man in i herrgårdsområdet. Den moderna tätorten har framförallt anlagts norr om herrgården. Söder om väg 292, i anslutning till fjärrvärmeverket, finns potential för etablering av nya, störande verksamheter.

Ett mindre villaområde med ett 20-tal bostäder finns öster om korsningen väg 292/290. Huset närmast ligger på cirka 25 meter från väg 292.

Österbybruk har utvecklats till attraktiv boendeort med goda kommunikationer till Uppsala, Stockholm och Gävle. År 2013 bodde 9 % av Östhammars kommuns invånare i Österbybruk med 2 245 invånare.

Sandvik Coromant i Gimo och Forsmarks kraftgrupp i Forsmark är Östhammar kommuns två största företag och står för nästan 40 % av sysselsättningen i privat sektor. Några medelstora tillverkningsföretag finns bland annat i Österbybruk.

4.3.2. Jord- och skogsbruk

Ingen jordbruksmark finns i anslutning till korsningen väg 292/290. Skogsbruk kan förekomma i området.

4.3.3. Kommunala planer

För området gäller Östhammars kommuns Översiktsplan 2016, antagen 2016-12-13. Den gällande Översiktsplan 2016 håller på att revideras. Under hösten 2019 och början av 2020 tar samhällsbyggnadsförvaltningen fram nytt kartmaterial och gör andra ändringar i översiktsplanen.

Detaljplaner finns både sydost och nordost om korsningen. Följande detaljplaner finns fastställda hos Östhammars kommun:

	<i>Planbeteckning</i>	<i>Namn</i>	<i>Markanvändning</i>
Nordost	<i>Bpl_03-79_330</i>	<i>Skyttbacken, del av Österby 9:18 m fl</i>	<i>Park eller plantering</i>
Sydost	<i>DP_0382_P06-57</i>	<i>ÖS Företagsby i Österbybruk</i>	<i>Området närmast korsning utgörs av väg för genomfartstrafik.</i>

4.4. Landskapet och staden

Landskapsanalysen utgår från Trafikverkets handbok för landskapsanalys för planläggning av vägar och järnvägar (2016) och baseras på LCA-metoden, Landscape Character Assessment. Metoden används för att analysera och beskriva helheten i landskapet. I LCA-metoden delas landskapet in i landskapstyper och karaktärsområden. En landskapstyp är ett område i landskapet som har en viss generell uppbyggnad och kan därför förekomma på flera olika ställen. Ett karaktärsområde beskrivs med fokus på vad som är särpräglade för just det området. I landskapsanalysen vägs natur-, kultur- och landskapsmässiga värden samman för att skapa ett helhetsövergripande perspektiv.

4.4.1. Landskapstyp

Landskapet i Upplands län är lokaliserat under högsta kustlinjen. Det karaktäriseras av ett sprickdalslandskap med sedimentfyllda dalar där jordbruksbebyggelse är belägen. Skog ligger vid sidan av sprickdalarna och har ett högt inslag av löv. Det finns många dammar, industribyggnader till exempel hammare, slaggvarpar och många småhus exempelvis smedjeboställen med tillhörande smååkrar. En del av jordbruksområdena, särskilt söder om Tierp har en slättbygdskaraktär. Jordbruksnedläggning och befolkningsminskning präglar vissa mindre centrala områden (Vägverket 2006).

4.4.2. Historia

Österbybruk är ett av vallonbruken och är känt för sin bevarade vallonsmedja från 1500-talet, världens enda helt bevarade, och de båda brännstålugnarna i unikt välbevarat skick.

Österbybruk, Gimo och Forsmarks herrgårdar bildar tillsammans en bruksbygd, präglad av gruvnäring, skogsbruk och småskaligt jordbruk.

4.4.3. Karaktärsområden

Skogen vid Österbybrukskorsningen

Då området omfattar en relativ begränsad yta finns det endast ett karaktärsområde, skogen vid Österbybrukskorsningen som även innefattar en yta med parkliknande karaktär, se figur 4.4-1.

Landskapet runt Österbybrukskorsningen omges till stor del av skogsmark på sandig morän och glacial lera. Korsningen ligger i en sluten karaktär med korta siktlinjer. Skog omger korsningen på tre av fyra kvadranter. Den fjärde, nordöstra kvadranten har en parkliknande karaktär med grusad parkeringsyta och informationstavla. I den nordvästra kvadranten finns det en stor värdefull ek i anslutning till korsningen och andra lövträd med inslag av gran och tall. Den sydvästra kvadranten består också av blandskog, av tät karaktär. Det finns en ingång till ett promenadstråk som kallas "Karmdammen runt". På väg in till promenadstråket finns en milsten. Den sydöstra kvadranten består av många mindre ekar och en höjd i landskapet, liknande en ås eller vall. Det uppskattade jorddjupet ner till berg är 5-10 meter. Berg under mark består av sur intrusiv bergart.

Figur 4.4-1. Kartan visar området runt korsningen och dess karaktärer. © Lantmäteriet, Geodatasamverkan för produkter från Lantmäteriet.

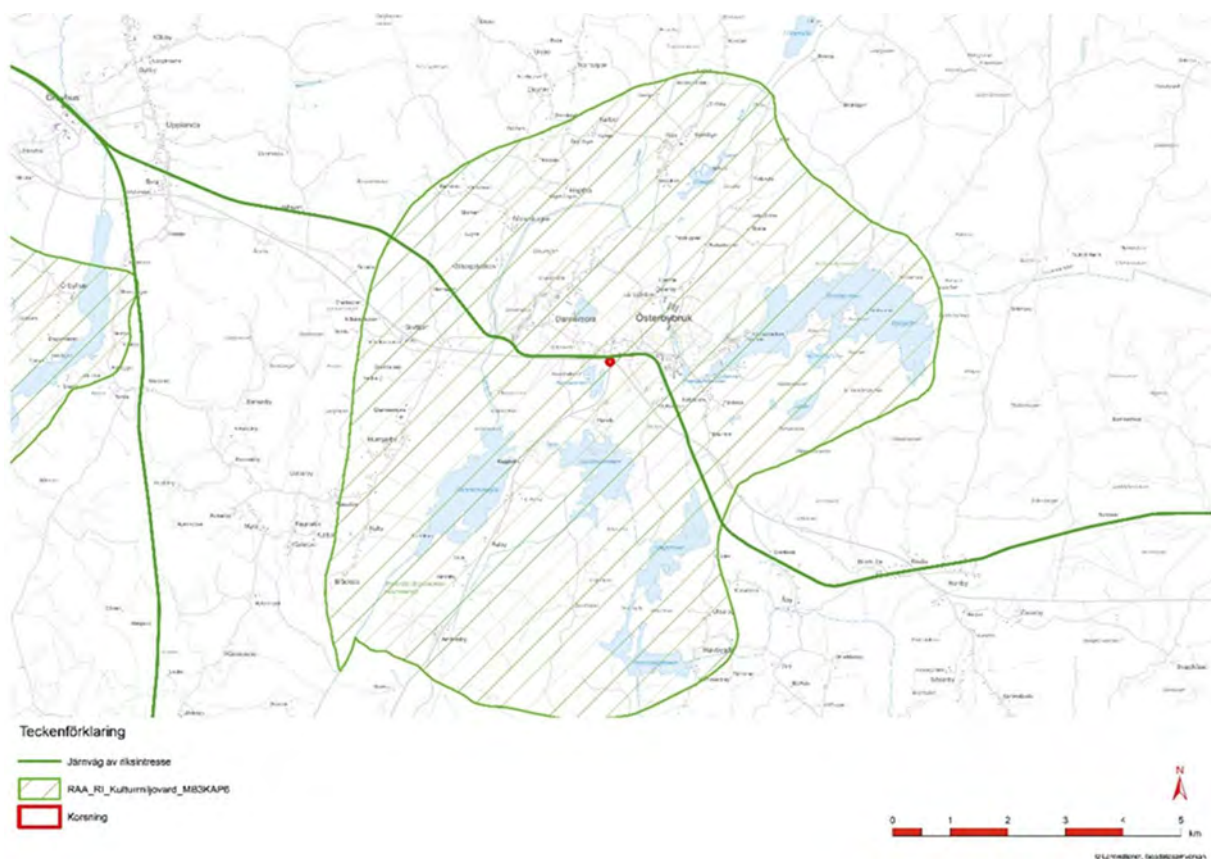
4.5. Miljö och hälsa

4.5.1. Skyddade och skyddsvärda områden

Riksintressen och Natura 2000-områden

Områden som är av nationell betydelse för en rad olika samhällsintressen kan pekats ut som områden av riksintressen. Korsningen finns inom eller i närheten av följande områden av riksintresse, se figur 4.5-1:

- Dannemora-Österbybruk (C21), teknikhistoriskt intressant industrilandskap, riksintresse för kulturmiljö, MB 3:6.
- Järnvägen som passerar Österbybruk, Hargshamnsbanan. Hargshamnsbanan går från Örbyhus via Hargshamn till Hallstavik. Banan är av betydelse för godstrafiken och ansluter till hamnen i Hargshamn som är av riksintresse.
- Inga Natura 2000-områden finns i anslutning till korsningen.

Figur 4.5-1. Riksintressen, läget för korsningen markerat med rött.

Artskydd

Artskyddsförordningen omfattar många arter i flera olika organismgrupper, till exempel kärlväxter, mossor, lavar, svampar, insekter, fåglar, groddjur, reptiler och däggdjur. Det finns inga observationer registrerade i Artportalen i närheten av korsningen väg 292/290.

Biotopskydd

Inom eller i direkt anslutning till utredningsområdet finns det inga kända objekt eller områden som omfattas av generellt biotopskydd enligt 7 kap. 11§ miljöbalken och förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera

Strandskydd

Sjöar och vattendrag omfattas av generellt strandskydd på 100 meter från strandkanten, både på land och i vattenområdet och inkluderar även undervattensmiljön. Sveriges stränder är en naturtillgång av mycket stort värde och är av stor betydelse för allmänheten och för de växt- och djurliv som är beroende av vattenmiljöer. Karmdammen, sydväst om korsningen, omfattas av strandskydd. Dispens för arbete inom strandskyddsområdet innefattas i vägplanens beslut.

4.5.2. Naturmiljö

Väg 292 löper från öst till väst genom området, och väg 290 från norr till söder. Åt nordöst ligger Österbybruk tätort, bortom ett parti med blandskog. I övrigt omges inventeringsområdet utav barr dominerad blandskog åt nord- och sydväst, och utav igenväxningsmark sydöst, präglad utav mindre träd, buskar och stenblock. Vägarna i alla fyra väderstreck omges utav partier med öppen välgkant.

Inventeringsområdet i sig kan betraktas som en fortsättning utav naturtyperna som omger det, och har mycket gemensamt med sin omgivning. Området runt vägbanan består av sluttande välganter som klipps med maskin på alla sidor.

Välgkanten domineras av triviala gräsarter och örter. Åt nordöst följs välgkanten av en klippt gräsmatta och en stor välkomstskylt till samhället, se figur 4.5-2. Denna gräsmatta övergår till en grusparkering till vänster och en lövskog till höger. Detta skogsparti består främst av ädellövträd i form av ekar, och buskskiktet består av ett flertal olika arter av bärande buskar, så som vinbär, skogsolvon och krusbär. Marken är mycket artfattig och en stor del av den täcks med fallna löv och förna.

Figur 4.5-2. Välgkanten, den klippta gräsmattan, parkering och välkomstskylt.

Nordväst om korsningen följs vägkanten av ett stråk med igenväxningsmark som är rik på sly, buskar och högväxt älggräs, som sedan övergår i blandskog. I denna blandskog dominerar gran, men det finns även inslag av björk, tall, ek, rönn och lönn. Det finns även en märkbart äldre och mer värdefull ek här, se figur 4.5-3 och 4.5-6.

Figur 4.5-3. Den större eken, omgiven av blandskog, se även figur 4.5-6.

I sydöst följs vägkanten av en träd- och buskdominerad igenväxningsmark beläget på en höjd (figur 4.5-4). Trädskiktet här är ungt och består främst av lövträd, så som vide, lönn, ek, gran och björk. Buskskiktet här består främst av enstaka och utspridda exemplar av hassel och en. Marken är torrare här än i de andra områdena runt vägbanan, antagligen på grund av en viss kupering och upphöjning. I sydväst följs vägkanten av ett brett bälte tydligt näringspåverkad mark dominerat av älggräs. Efter detta övergår marken till medelålders barrskog, dominerad av gran.

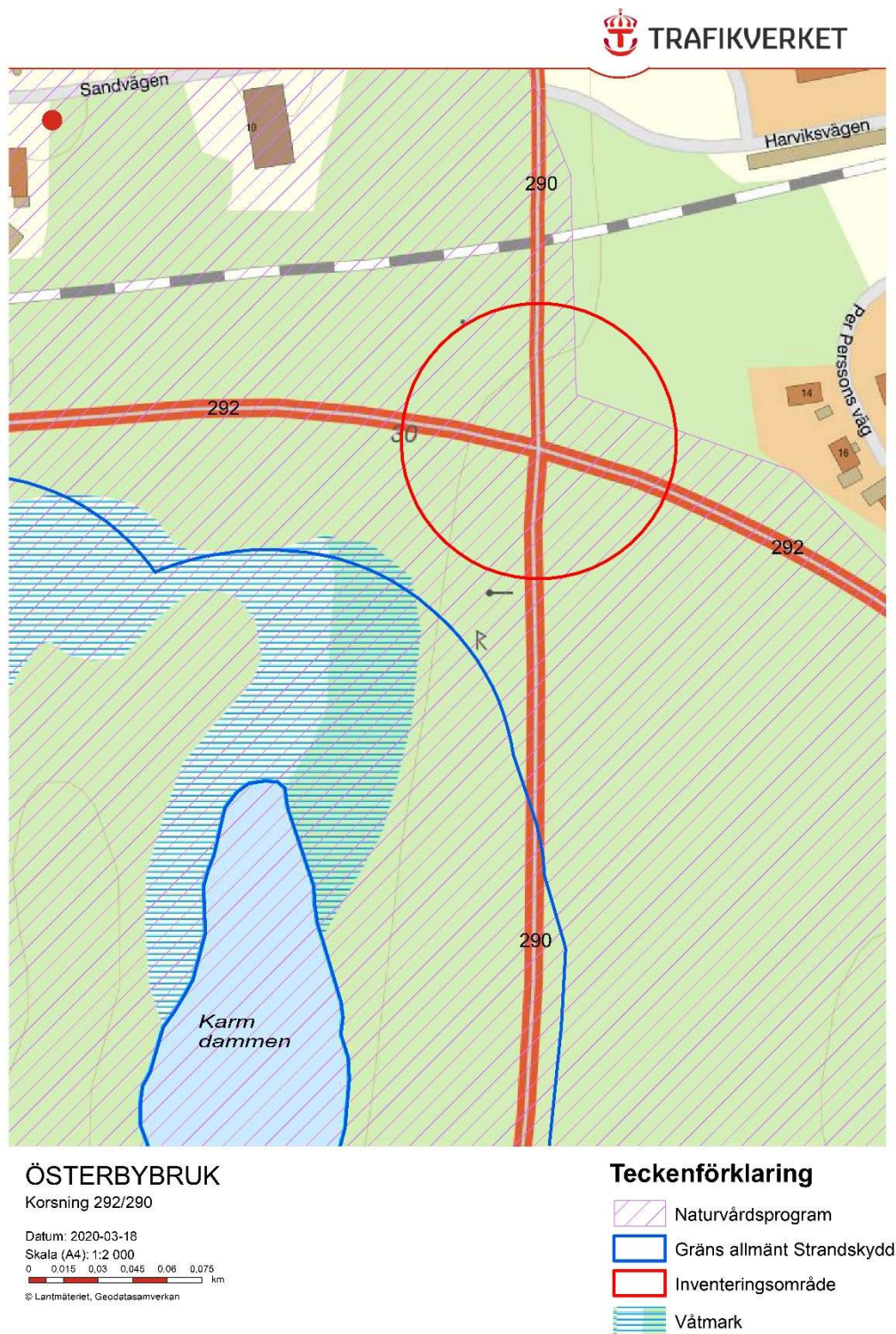

Figur 4.5-4. Del av vägkanten och igenväxningsmarken som utgör sydvästra delen av inventeringsområdet.

Tidigare kända naturvärden

Två typer av naturintressen ligger inom eller i nära angränsning till inventeringsområdet. Till en början ingår hela inventeringsområdet i en skoglig värdetrakt. Sedan ingår även majoriteten av inventeringsområdet inom ett område som har pekats ut i naturvårdsprogrammet för Uppsala län, se figur 4.5-5. Slutligen ligger inventeringsområdet i nära anslutning till ett våtmarksområde åt sydväst som sedan övergår i Karmdammen, vilket omfattas av allmänt strandskydd (7 kap. 18 c § p 5 Miljöbalken).

Figur 4.5-5. Resultatet av förstudien av tidigare kända naturvärden inom inventeringsområdet.

Inventerade naturvärden

Under hösten 2020 genomfördes en naturvärdesinventering för att hitta, värdera och beskriva de naturmiljöer som har betydelse för biologisk mångfald i området som omger korsningen av väg 292 och 290.

Under naturvärdesinventeringen påträffades 7 naturvärdesobjekt i vägplansområdet som bedömdes hålla naturvärdesklass 4 – Visst naturvärde i enlighet med svensk standard SS 199000:2014 för naturvärdesinventering. Naturvärdesobjekten redovisas i figur 4.5-6.

Figur4.5-6. Resultatet från fältinventeringen.

Dessa naturvärdesobjekt består av vägkanter, blandskog, lövskog och igenväxningsmark. Främst var biotopvärdet i dessa naturvärdesobjekt knutet till det unga till medelålders beståndet av ekar belagd i inventeringsområdets nordöstra hörn samt en äldre ek belägen i det nordvästra hörnet. Övriga biotopvärden bestod av blommande och bärande buskskikt i form utav enbuskar, rosbuskar, skogsolvon och krusbär samt blommande fältskikt som gynnar och attraherar pollinerande insekter. Blåsippa var den enda naturvårdsarten som påträffades under inventeringen. Inga invasiva arter påträffades under inventeringen.

Sammanfattningsvis har naturvärdesobjekten följande naturvärden:

- NVO 2, 3, 5 och 7 är vägkanter som uppvisar ett blommande fältskikt med arter som gynnar och attraherar pollinerande insekter. Se figur 4.5-7 för NVO 7.

Figur 4.5-7. NVO 7 med vägkanter som uppvisar ett blommande fältskikt.

- NVO 1 har en grov och värdefull ek belägen i sin östra del, se figur 4.5-3.
- NVO 4 har ett bestånd av yngre till medelålders ekar. Se figur 4.5-8 för NVO 4.

Figur 4.5-8. NVO 4 med ett bestånd av yngre till medelålders ekar.

- NVO 1, 4 & 6 har ett blommande och bärande buskskikt som gynnar och lockar till sig pollinerande insekter och fåglar.
- NVO 6 hyser stenblock och rösen som skapar förutsättning för en annorlunda flora och fauna jämfört med det omkringliggande området, se figur 4.5-4.

4.5.3. Kulturmiljö

Kulturmiljön kring Österbybruk är starkt präglad av järnhanteringen. I slutet av medeltiden blev områdets rika mineraltillgångar kända och bygden expanderade. Från början producerades järnet i bondeägde hyttor, senare blev produktionen allt mer storskalig och koncentrerad till Österbybruk. Bruket och de närbelägna gruvorna i Dannemora formade landskapet med gruvhål, fördämningar och bruksbebyggelse. Till stora delar är den äldre industrimiljön välbevarad och läsbar. Bland annat finns här en Vallonsmedja som ska vara Sveriges enda helt bevarade. Till skillnad från många järnbruk, som lade ned kring sekelskiftet 1900, fortsatte verksamheten på orten ända in på 1980-talet. Dannemora gruvor har haft ännu längre brukningstid och den senaste brytningsperioden avslutades så sent som 2015.

Riksintressen för kulturmiljö

Dannemora-Österbybruk (C21) är ett stort område som omfattar både Österbybruk och Dannemora med omnejd och beskrivs som ” Ett teknikhistoriskt intressant industrilandskap av enastående betydelse för svensk järnhantering”. Se figur 4.5-1.

Uttrycken för riksintresset är:

Dannemora gruva - fram till 1900-talets början rikets främsta järnmalmsgruva med bevarade anläggningar i form av dagbrottet "Storrymningen" av medeltida ursprung samt industri- och bostadsbebyggelse från 1700- till 1900-talen.

Österbybruk - med bevarad rätvinklig 1700-talsplan av vallonbrukskaraktär och enhetlig bostadsbebyggelse, unik vallonsmedja och andra industribyggnader samt herrgårdsanläggning från 1700-talet med park och ekonomibygnader för jordbruket. Vidsträckt fördämningssystem för kraftproduktion till gruva och bruk.

Fornlämningar

Även fornlämningsmiljön speglar i huvudsak järnbruksepoken. I planområdets närhet finns flera hyttlämningar, fördämningar och gruvor (se figur 4.5-9) men även förhistoriska gravar som visar att området nyttjades under brons- och järnålder.

Figur 4.5-9. Forn- och kulturlämningar i anslutning till planområdet. Hela kartbilden ligger inom riksintresseområdet för kulturmiljö C21 Dannemora Österbybruk.

I anslutning till vägområdet finns en registrerad fornlämning, L1944:6950 (se figur 4.5-10). Denna utgörs av en milstolpe av sten som markerar $\frac{1}{4}$ mil. Även milstenens fundament utgör fornlämning. Milstenen ligger vid den gamla landsvägen, som här löper parallellt med väg 290. Den gamla vägen går direkt väster om milstolpen och sneddar fram till befintlig korsning.

Kring Karmdammens stränder finns flera fornlämningar med kopplingar till bergsbruket. Dessa är viktiga komponenter i riksintresseområdet. Längs sydöstra stranden av sjön finns ett hyttområde (L1944:6555) med lämningar hytta, slaggvarp och en husgrund. Ytterligare en hyttplats finns vid dammens västra strand (L1944:7029). Där finns få synliga spår ovan jord, men i marken finns ett kulturlager med slagg och kol. Denna hytta ska ha endast ha varit i bruk under några årtionden på 1600-talet. En intressant lämning i området är spåren efter en konstgång (stänggång), ett slags kraftöverföringssystem som använde vattenkraft från en å

som rann ut i Karmsjön till att pumpa ur vatten ur Dannemora gruvor. Lämningen utgörs avstensamlingar och konstruktioner som antas vara fundament till konstgången (L1944:6951).

Figur 4.5-10 Milstolpe L1944:6950.

4.5.4. Rekreation och friluftsliv

Inga utpekade värden för rekreation och friluftsliv finns i anslutning till korsningen väg 292/290. Närrekreation för boende i samhället förekommer, exempelvis utevistelse i skogsmark och på tomtmark.

Karmdammen beskrivs som en plats med stora naturvärden med själva dammen och den omgivande skogen. Även vissa kulturvärden finns runt dammen. Tidigare fanns en badplats vid Karmdammen. Sydväst om korsningen finns en ingång till ett promenadstråk, ”Karmdammen runt”.

4.5.5. Boendemiljö och hälsa

Ett mindre villaområde med ett 20-tal bostäder finns öster om korsningen väg 292/290. Huset närmast ligger på cirka 25 meter från väg 292, se figur 5.5-1.

Eftersom ombyggnationen av korsningen inte är att betrakta som väsentlig ombyggnad ska riktvärden för befintlig miljö eftersträvas. I nuläget finns redan en befintlig transportinfrastruktur i anslutning till korsningen vilket innebär att de som bor vid korsningen redan påverkas av buller.

I Sverige beskrivs trafikbuller främst med två mått, ekvivalent och maximal ljudnivå;

- Ekvivalent ljudnivå beskriver buller under en viss tidsperiod till exempel ett dygn, en dag, en kväll eller en natt. Den ekvivalenta ljudnivån påverkas av mängden trafik.
- Maximal ljudnivå avser den högsta ljudnivån för en enskild bullerhändelse. Även den maximala ljudnivån påverkas av mängden trafik, på grund av att en stor trafikmängd medför statistiskt ökad risk att bullrigare fordon passerar.

Längs befintlig infrastruktur ska bulleråtgärder genomföras för att åtgärda befintliga störningar. Åtgärder prioriteras för att skydda de mest utsatta bostäderna, förskolorna och grundskolorna, ingen annan bebyggelse tas i beaktande för befintlig miljö. Åtgärder ska utföras om åtgärdsnivåer i tabell 4.5-1 överskrids. Vid genomförande av åtgärder ska emellertid riktvärdena i tabell 4.5-2 eftersträvas. Observera att det inte finns några riktvärden för maximal ljudnivå på uteplats för att bedöma huruvida en åtgärd är motiverad i befintlig miljö. Efter eventuell åtgärd ska riktvärde för maximal ljudnivå på uteplats eftersträvas.

Tabell 4.5-1. Trafikverkets åtgärdsnivåer längs befintlig infrastruktur.

Lokaltyp eller områdestyp	Ekvivalent ljudnivå, L_{eq24h} , på uteplats/skolgård	Ekvivalent ljudnivå, L_{eq24h} , inomhus	Maximal ljudnivå, L_{max} , inomhus
Bostäder ¹	65 dBA	40 dBA	55 dBA ²
Skolor och undervisnings-lokaler	65 dBA ³	40 dBA ^{3,4}	55 dBA ^{4,5}

Tabell4.5-2. Riktvärden som ska uppfyllas efter åtgärd(er).

Lokaltyp eller områdestyp	Ekvivalent ljudnivå, L_{eq24h} , på uteplats/skolgård	Maximal ljudnivå, L_{max} , på uteplats/skolgård	Ekvivalent ljudnivå, L_{eq24h} inomhus	Maximal ljudnivå, L_{max} , inomhus
Bostäder	55 dBA	70 dBA ⁶	30 dBA	45 dBA ⁷
Skolor och undervisnings-lokaler	55 dB	70 dBA ⁸	30 dBA	45 dBA ⁷

¹ Avser bostadsrum i permanentbostad och fritidsbostad samt om bullernivån överskrids på bostadens alla befintliga uteplatser. Minst en uteplats ska då åtgärdas eller en bullerskyddad uteplats skapas.

² Avser bullernivå nattetid (22-06) och får överskridas högst fem gånger per trafikårsmedelnatt. Åtgärder övervägs även längs järnväg om maximalnivån 50 dBA överskrids fler än fem gånger per årsmedelnatt och om minst en av dessa störningshändelser överskrider 55 dBA.

³ Om ekvivalentnivå dagtid vardagar (06-18) är högre än ekvivalentnivå under trafikårsmedeldygn bör bullernivå dagtid vardagar användas som prioriteringsgrund.

⁴ Avser undervisningsrum samt rum för sömn och vila.

⁵ Avser bullernivå dagtid vardagar (06-18) och får överskridas högst 60 gånger per dag i snitt dagtid (06-18). För vägtrafikbuller gäller dock åtgärdsnivån inte i undervisningsrum.

⁶ Avser ljudnivå dag- och kvällstid (06-22) Om ljudnivån överskrids bör den inte överskridas med mer än 10 dBA fem gånger per timme.

⁷ Avser ljudnivåer nattetid (22-06) och får överskridas med högst 5 dBA fem gånger per trafikårsmedelnatt

⁸ Avser ljudnivåer dagtid (06-18) och får överskridas med högst 10 dBA fem gånger per timme

Vid tillämpning av riktvärdena vid åtgärder i trafikinfrastrukturen bör hänsyn tas till vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. I de fall utomhusnivån inte kan reduceras till nivåer enligt tabellen bör inriktningen vara att inomhusvärdena inte överskrids.

4.5.6. Naturresurser

Ingen jordbruksmark finns i anslutning till korsningen väg 292/290. Skogsbruk förekommer i området.

4.5.7. Mark och vattenresurser

Ytvattenförekomster

Se tabell 4.5-3 för sammanställning av ytvattenförekomster i området kring vägkorsningen i Österbybruk. Sydväst om vägkorsningen finns Karmdammen som mynnar ut söderut i Dannemorasjön genom ån Konstån, se figur 4.5-11. Varken Karmdammen eller Konstån är registrerade som ytvattenförekomster enligt VISS. Området mellan väg 292 och Karmdammen utgörs delvis av våtmark.

Området för korsningen tillhör delavrinningsområdet ”Utloppet av Dannemorasjön” enligt SMHI (2016).

Tabell 4.5-3. Ytvattenförekomster och deras status enligt VISS.

<i>Ytvatten</i>	<i>Registrerad vattenförekomst</i>	<i>Aktuell status</i>	<i>Kvalitetskrav enligt MKN</i>	<i>Undantag</i>
<i>Karmdammen</i>	<i>Nej</i>	<i>Okänd</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>Dannemorasjön (SE667135-161090)</i>	<i>Ja</i>	<i>2019: Måttlig ekologisk status</i> <i>2019: Uppnår ej god kemisk status</i>	<i>2021: God ekologisk status:</i> <i>God kemisk ytvattenstatus</i>	<i>Undantag - Tidsfrister: Kadmium och kadmiumföreningar 2021.</i> <i>Undantag – Mindre stränga krav: Bromerad difenyleter, Kvicksilver och kvicksilverföreningar.</i>

Våtmarker

I anslutning till och runt omkring Karmdammen förekommer det våtmarksområden, se figur 4.5-5.

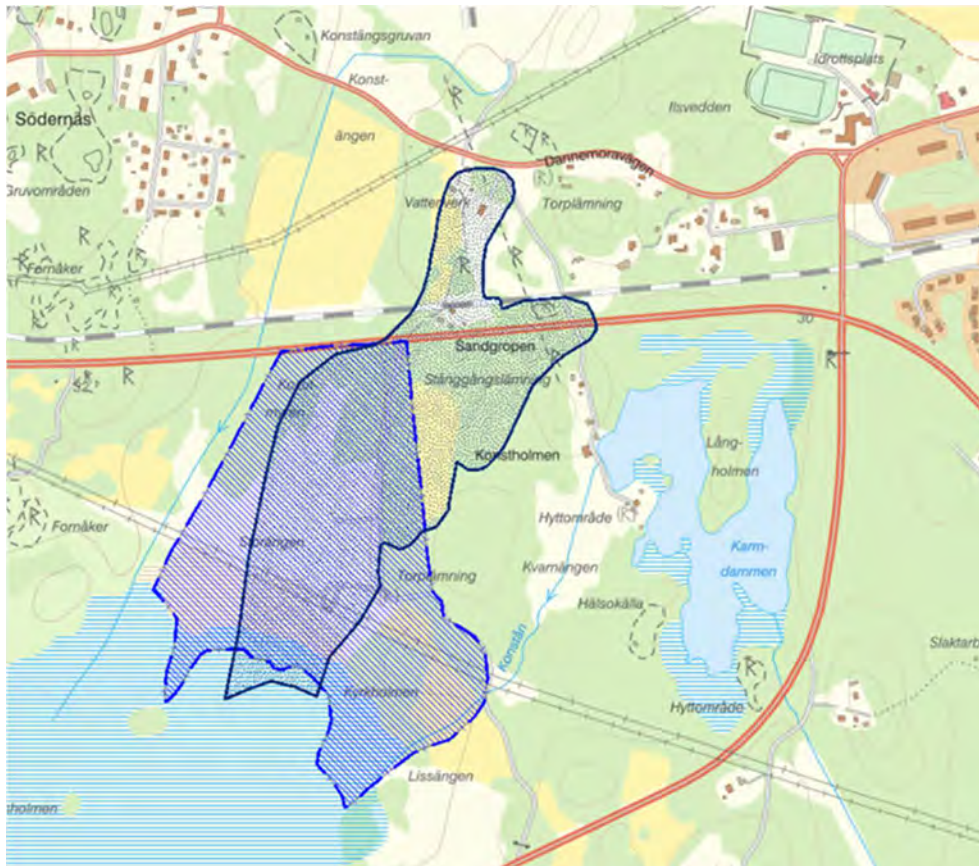
Grundvatten

En dricksvattenförekomst (grundvatten) finns drygt 450 m väster om korsningen och är en sand- och grusförekomst. Denna bedöms ej påverkas av vägplanen, se figur 4.5-11.

Drygt 750 m väster om korsningen finns även ett mindre vattenskyddsområde, Kyrkholmen. Området sträcker sig mellan väg 292 och Dannemorasjöns norra ände (figur 4.5-11).

Grundvattennivån bedöms i svackan sydväst om befintlig korsning ligga på cirka +29,9, motsvarande cirka 0,1 meter under befintlig marknivå.

4.5-11. Grundvattenförekomst (prickat) och vattenskyddsområde (streckat), Källa: VISS karttjänst, www.viss.lansstyrelsen.se.

Brunnar

Enligt SGUs brunnsarkiv finns ett antal energibrunnar på ett förhållandevis avstånd från korsningen, se figur 4.5-12. Uppgifterna i brunnsarkivet gäller främst bergborrade brunnar, andra okända brunnar kan därför finnas i området.

4.5-12. Energibrunnar vid fastigheter närmast korsningen Källa: SGU Brunnsarkiv.

Markmiljö

Det finns inga identifierade förorenade områden i direkt anslutning till det aktuella objektet, se figur 4.5-13.

Figur 4.5-13. Utdrag ur VISS (Vatteninformationssystem Sverige) med MIFO-objekt.

Däremot finns ett antal objekt i närheten, där de med högst riskklass är relaterade till den gruvverksamhet som har bedrivits i närområdet (nordväst). Objekten närmast det aktuella området är bilvårdsanläggningar. Med tanke på den historiska verksamheten i området är det möjligt att det har skett en diffus förorening av marken i det aktuella området (exempelvis från transporter, men även från förorenade fyllnadsmassor som kan ha använts i området). De föroreningar som är aktuella är då framför allt tungmetaller.

Miljötekniska markundersökningar har genomförts för att översiktligt undersöka jord och vägdikesmassor inom det aktuella området. Sammanlagt 12 jordprover, varav fyra vägdikesprover, skickades för analys med avseende på metaller, alifatiska, aromatiska och polycykliska aromatiska kolväten (PAH). Åtta prover (varav två vägdikesprover) analyserades med avseende på total halt organiskt kol.

Uppmätta föroreningshalter i jord har jämförts med Naturvårdsverkets generella riktvärden för känslig (KM) och mindre känslig markanvändning (MKM). Den aktuella markanvändningen bedöms bäst motsvaras av mindre känslig markanvändning. För jordproverna överskred inga halter de generella riktvärdena för känslig eller mindre känslig markanvändning. Uppmätta halter överskred inte heller de totalhalter som utgör nivåerna för vad som benämns som mindre än ringa risk. Detta betyder att föroreningshalterna är så låga att ingen anmälan till tillsynsmyndigheten behöver göras, utan de fritt kan återanvändas inom arbetsområdet.

För vägdikesproverna uppmättes inga halter över det generella riktvärdet för mindre känslig markanvändning. Halter av arsenik och bly uppmättes i halter över det generella riktvärdet för känslig markanvändning i tre av fyra punkter. Blyföroreningarna bedöms ha uppstått genom diffus förorenings-spridning, potentiellt från passerande transporter och vägtrafik.

Av historiska flygfoton från 1960 och 1975 tycks marken i anslutning till korsningen i huvudsak utgjorts av naturmark. Vägarna är möjligen asfalterade före 1973 vilket medför risk för förekomst av tjärasfalt.

Provtagning av befintlig väg för analys av PAH16 har utförts. PAH-16 analys i laboratorium har utförts på 4 beläggningsprov. Resultatet visar att 3 prov innehåller väsentlig mängd PAH-

16. Vid halter av tjära mindre än 70 mg/kg kan asfaltsmassorna betraktas fria från tjära och kan därmed återanvändas fritt. Massor med högre halt PAH-16 än 70 mg/kg betraktas som tjärhaltiga massor och ska vid planerad återanvändning anmälning göras till tillsynsmyndighet om hur massorna ska hanteras. Massor med högre halt PAH än 1000 mg/kg bedöms som farligt avfall och kräver en särskild bedömning vid hantering. Som mest innehöll ett asfaltprov 1600 mg/kg PAH-16.

4.6. Byggnadstekniska förutsättningar

4.6.1. Geoteknik

Kring korsningen och västerut ligger befintlig väg 292 på cirka 1-1,5 meter hög bank. Direkt mot nordost ligger befintlig väg 292 på en cirka 0,5-1 meter hög ban och direkt mot sydost i nivå med omgivande mark eller i mindre skärning. Vidare österut ligger befintlig väg 292 i skärning mot norr och kring nivå för omgivande mark mot södra sidan.

Naturlig mark utgörs av generellt av skog med undantag nordost om korsningen, där det finns en grönyta i anslutning till en parkering. Under ett ytligt lager mulljord består jorden i området till övervägande del av fast till mycket fast morän, generellt sandig lerig grusig morän. Fraktionshalterna uppvisar relativt stor variation.

Lokalt förekommer lösa sediment av lera i ett begränsat område direkt väster om befintlig korsning. Sydväst om korsningen uppgår mäktigheten av lösa sediment till cirka 1 meter. Nordväst om korsningen uppgår sedimentmäktigheten till cirka 1,4 meter. De lösa sedimenten följs av fast till mycket fast morän. För jordartskarta, se figur 4.6-1.

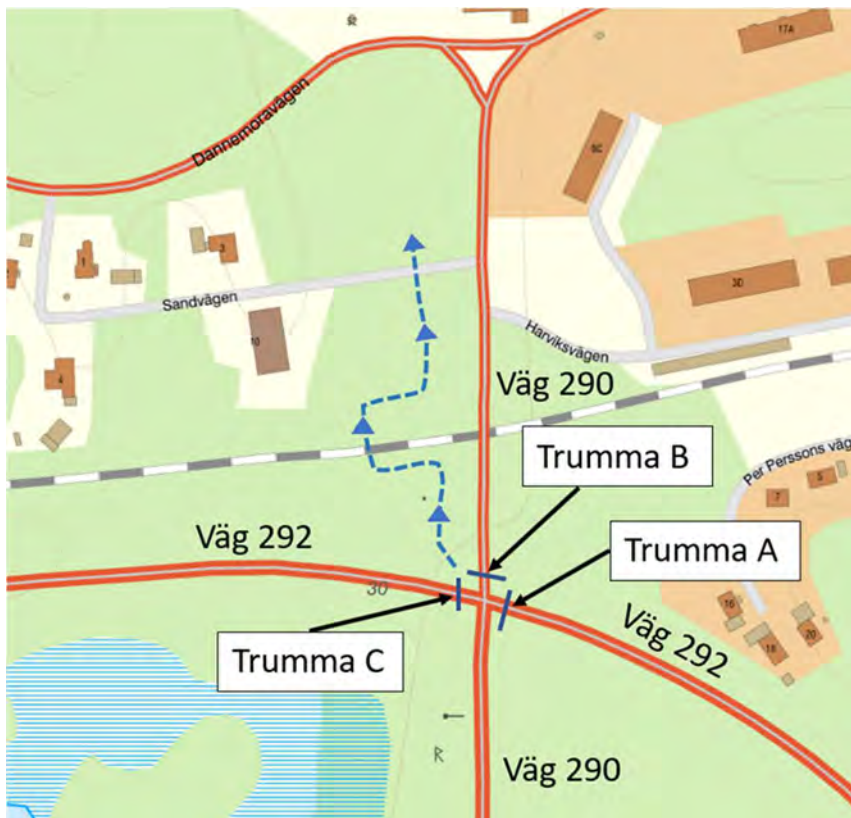
Figur 4.6-1. Geologi i korsningen väg 292/29 i Österbybruk, där moränen visas ljusblått och lera gul. Källa: SGU karttjänst, www.sgu.se.

4.6.2. Avvattning

Befintlig avvattning av korsningen görs idag med hjälp av öppna växtbäcklädda diken som länkas samman med trummor under väg 292/290 enligt figur 4.6-2, där trummorna leder dagvattnet mot den nordvästra kvadranten av korsningen. Från den nordvästra kvadranten sker det en ytlig avrinning genom ett mindre dike vidare norrut. Diket leds under järnväg genom trumma och sedan vidare under Sandvägen för att slutligen släppas ut i ett större grönområde, se figur 4.6-2. Marken kring korsningen i Österbybruk har låg till medelhög genomsläpplighet, se figur 4.6-3

Vid inventeringen av vägtrummor påträffades tre trummor (A, B och C i figur 4.6-2). Trumma A och B har en dimension på 500 mm och trumma C har en dimension på 600 mm.

Figur 4.6-2. Översiktlig illustration av befintlig avvattning och avrinning från korsningen väg 292/290. Heldragna blå linjer motsvarar ungefärligt läge av befintliga trummor. Den blå streckade linjen illustrerar den ytliga avrinningen i pilarnas riktning. Källa: Lantmäteriets kartjänst, www.lm.se

Figur 4.6-3 Markens genomsläpplighet i korsningen väg 292/290 i Österbybruk. Gröna ytor visar låg och gula medelhög genomsläpplighet. Källa: SGU karttjänst, www.sgu.se.

4.6.3. Ledningar

Befintlig korsning väg 292/290 i Österbybruk är belyst. Trafikverket äger belysningscentral och stolpbelysning både längs väg 290 och väg 292. Belysningen vid korsning väg 292/290 är en del av en anläggning utmed väg 290. Två belysningsstolpar står i direkt anslutning till korsningen. Armaturerna är typ med ljuskälla 250W metallhalogen, stolpar 12 meter med 3,5 meter arm. En belysningscentral finns på östra sidan om väg 290 norr om korsningen.

I närheten av korsningen förekommer flertalet befintliga ledningar och teknisk utrustning, både ledningar för tele/opto och elledning.

Gästrike Vatten planerar att bygga ny vattenledning förbi korsningen i Österbybruk under våren 2020. Samordning med Gästrike Vatten har gjorts.

Hastighetskamera finns uppsatt i korsningen.

5 Den planerade vägens lokalisering och utformning med motiv

5.1. Val av lokalisering

På grund av att befintlig fyrvägskorsning väg 292/väg 290 vid Österbybruk bedömts som trafikfarlig har Trafikverket beslutat att den ska ersättas med en cirkulationsplats, se figur 5.2-1.

Figur 5.1-1. Föreslagen utformning och placering av cirkulationsplatsen.

Under utredningen har olika typer av infarter till cirkulationsplatsen samt andra typer av fysiska hastighetsdämpande åtgärder prövats. Vidare har olika lägen och storlekar på rondell prövats med hänsyn till detaljplanegränser, skyddsvärd natur, säkerhet, kostnad och framkomlighet.

Med centrum i den naturliga korsningspunkten kräver cirkulationen stora intrång i detaljplanerad mark och värdefull natur. Även produktionsplaneringen skulle påverkas negativt med fler etapper för att klara förbiledning av trafiken. Föreslaget läge med cirkulationens mittpunkt förskjutet söderut i förhållande till dagens korsning bedöms skapa de bästa förutsättningarna för vald utformning.

5.2. Val av utformning

Vägutformningen för statliga vägar ska uppfylla krav enligt Trafikverkets styrande dokument, gällande version av Vägars och gators utformning, VGU. Även råd för VGU ska beaktas. Beskrivning av utformningen redovisas i plankartor, illustrationskartor och eventuella typsektionsritningar i den färdiga vägplanen, i Granskningshandlingsskedet. I vägplanen har olika detaljutformningar av korsningen utretts. Föreslagen storlek bedöms bidra med framkomlighet och säkerhet utan att kräva onödigt stora intrång.

Cirkulationsplatsen utformas enfältig med, en inreradie på 15 meter och en yttre radie på 21 meter och med en delvis överkörningsbar rondell. Utformningen ska medverka till att fordonshastigheterna inte överstiger 50 km/h genom korsningen. Väg 292 utformas för referenshastighet över 60 km/h. Tillfarter är avböjda för att säkerställa att trafikanterna inte kommer in i cirkulationsplatsen med för hög hastighet.

Korsningen ska dimensioneras med utrymmesklass A för typfordonen lastbil med påhängsvagn eller släpvagn (Lps), boggibuss (Bb) och C för specialfordon (Lspec). Överkörningsbar del av rondellen utformas så att endast specialfordon (Lspec) kan nyttja den.

Cirkulationens mittpunkt föreslås förskjutas söderut i förhållande till dagens korsning.

5.2.1. Gestaltningsprogram

Gestaltningssprogrammet behandlar projektets riktlinjer och ambitioner och sammanfattar det gestaltningsarbete som genomförts under arbetet med vägplanen. Där gestaltningssavsikterna svarar på frågan vad det är som ska uppnås i projektet ur gestaltningssynpunkt, så svarar gestaltningssprogrammet på hur detta ska genomföras på en övergripande nivå. Programmet är ett levande dokument som fördjupas och uppdateras under hela planläggningsprocessen.

Gestaltningssavsikterna har i uppdraget formulerats enligt nedan:

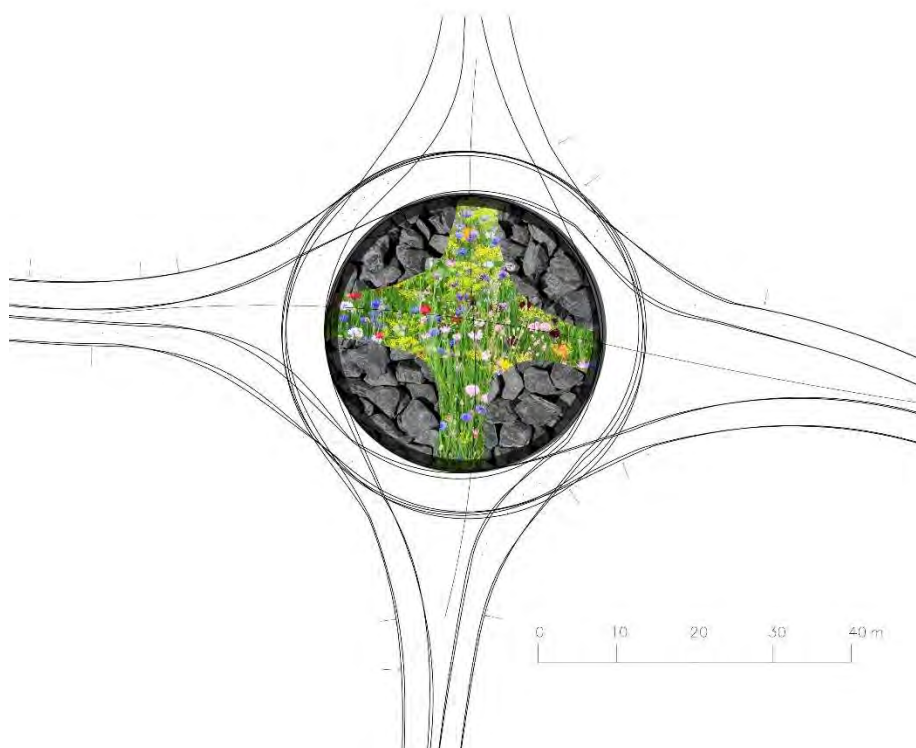
- Intilliggande vägområdets terräng och vegetation behöver åtgärdas på olika sätt för att en välutformad helhet ska uppnås. Möjligheten att annonsera cirkulationsplatsen i god tid och skapa god sikt kan innebära att åtgärder behöver göras utanför nuvarande vägområde.
- Drift- och underhållsbehovet av cirkulationsplatsens grönytor och hårdgjorda ytor ska minimeras.
- Om möjligt i korsningen, slå vakt om ortens identitet och utveckla karaktären som brukssamhälle. Detta ska även ta stor hänsyn till områdets höga kulturmiljövärden.
- Skapa ledande utblickar i landskapet för att tydliggöra orienteringen i landskapet.

Se förslag på utformning och gestaltning, figur 5.2-1 och 5.2-2.

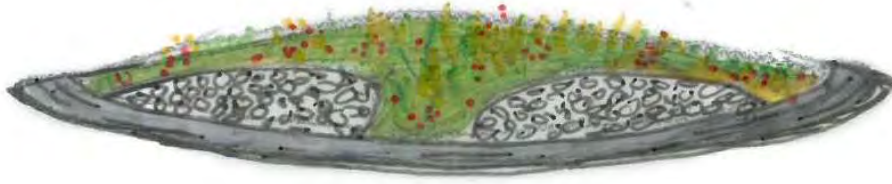

Figur 5.2-1. Förslag på utformning och gestaltning av cirkulationsplatsen.

Figur 5.2-2. Illustrationsplan, förslag på rondellens mitt.

Karaktären på den nya cirkulationsplatsen ska vara enkel och naturlig. En enkel gestaltning med få material föreslås. Inspirationen är hämtad från omgivande landskap med en historia om järnhantering och blomstrande vägslänter, se figur 5.2-3.

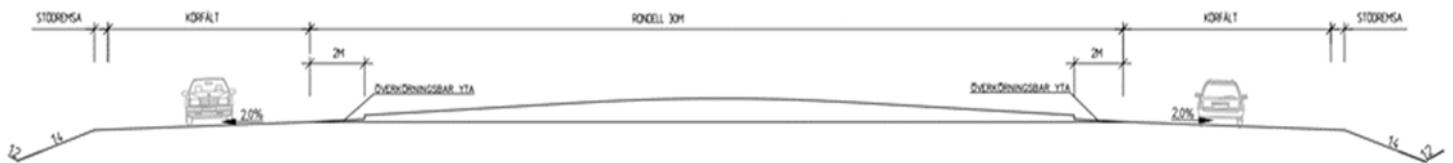
Figur 5.2-3. Skissektion över den nya rondellen.

Nya slänter i området ska kläs med tillvaratagna avbaningsmassor från vägområdet. Dessa massor innehåller fröer som gynnar etablering av ny växtlighet. Släntkrön och släntfot utformas avrundad för god landskapsanpassning.

5.2.2. Referensstandard och typsektion

Anslutande vägarna föreslås utformas med 9 (väg 292) respektive 7 (väg 290) meter vägbredd.

Rondell föreslås utföras med 2 meter överkörningsbar del avgränsad med fasad kantstöd av betong, se figur 5.2-4. Körbanan i cirkulationen utformas med enkelt fall från rondell mot ytterkant och anpassas till anslutande vägar.

5.2-4. Typsektion genom cirkulationsplatsen.

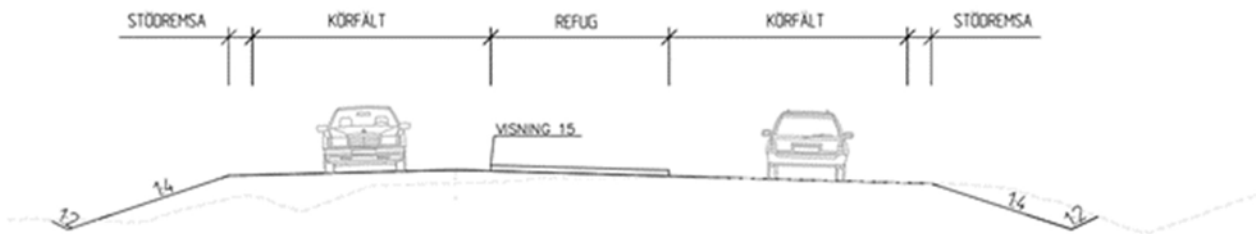
Tillfarter och utfarter ska ha ett körfält. Tillfarter utformas med en mittrefug av olika längd beroende av tillfarternas och utfarternas radier. Refug förses med kantstöd och ska ha plats för vägmärken.

Östra armen av cirkulations platsen föreslås byggas med förlängd mittrefug för att ge utrymme för eventuell framtida passage för oskyddade trafikanter. Passage av oskyddade trafikanter har bedömts kunna ske från parkeringen nordöst om korsningen till promenadstråket "Karmdammen runt" sydväst om korsningen.

Kanalbredd och körmån i cirkulationsplatsen är utformade enligt VGU, se figur 5.2-5. Minsta godtagbara siktfält uppfylls för ankommande körbanor i samtliga tillfarter till cirkulationen.

Sidoområde utförs med innerslänt 1:4 och bakslänt 1:2.

Figur 5.2-5. Typsektion tillfart/utfart.

5.2.3. Linjeföring in mot korsning

Väg 290 ansluter korsningen rakt från norr, eftersom närheten till plankorsning över spår inte lämnar utrymme för någon avböjning. Linjen in mot cirkulationen böjer av med hjälp av mittrefug och skapar en naturligt hastighetsdämpande kurva.

Övriga infarter byggs om så att linjen in mot cirkulationen gör en svag vänstersväng fram till mittrefugen. Refugen leder trafiken i en högersväng in till cirkulationen i en radie mellan 15 och 17 meter för att skapa en inbromsning. Linjeföringen ska vara harmonisk och kännas naturlig så att uppmärksamheten ligger på trafiksituationen och inte på hinder i linjeföringen

5.2.4. Belysning och ledningar

Hela den befintliga belysningsanläggningen skall rivas, men belysningscentralen bedöms kunna vara kvar. Den nya cirkulationsplatsen ska belysas på ett sätt så att platsen blir tydlig från alla infarter.

5.2.5. Vägteknik

Ny beläggningsskonstruktion kommer att utföras.

5.2.6. Vägutrustning

Nya vägmärken kommer att krävas då utformningen av korsningen ändras. Skyltning kommer att ske enligt vägmärkesförordningen. Vägen kommer att utföras med vägmarkeringar enligt Transportstyrelsens och Trafikverkets gällande regler.

Öster om korsningen finns en ATK-kamera. Inför byggstarten kommer den att nedmonteras. Eventuell ny placering beslutas senare.

5.2.7. Geoteknik

Förekommande lös lera i sydvästra delen ska skiftas ut till fast morän. Eventuellt krävs även utskiftning i nordvästra delen, i mycket begränsad omfattning. Bergschakt bedöms med tillgängligt underlag ej erfordras.

Grundläggning av vägkonstruktion sker på fast sandig lerig grusig morän.

Överbyggnaden för ny väg är antagen till 0,6 meter. Dessa massor kan behöva tillföras projektet. Tillgängliga massor från platsen anses kunna användas för fyllning för grundläggning av väg samt för vegetationsetablering i återställd mark.

5.2.8. Avvattnings och trummor

I sin helhet anses befintligt avvattningsssystem vara fungerande och kan behållas i dess huvudsakliga utformning (figur 4.6-2). Anpassade åtgärder görs för att säkerställa avrinningen från området. Åtgärderna innefattar att nya diken upprättas längsmed den nya cirkulationsplatsen, vilka ansluts till befintliga diken. Därefter leds vattnet vidare under vägarna med hjälp av trummor mot den nordvästra kvadranten av korsningen. Därifrån leds vattnet vidare norrut via befintliga diken.

Två av de befintliga trummorna, trummorna under väg 292 bedöms vara i dåligt skick och bör därmed ersättas med nya. Trumman norr om befintlig korsning föreslås att behållas och eventuellt förlängas om så nödvändigt.

Utformningen av avvattningen medför mycket liten risk för höga nivåer. Flödena som genereras inom vägplaneområdet bedöms kunna med lätthet avledas på grund av små avrinningsområden och överdimensionerande trummor.

Trummor i vägkonstruktionen ska dimensioneras så att deras funktion kan upprätthållas i minst 40 år.

5.3. Skyddsåtgärder och försiktighetsmått som redovisas på plankarta och fastställs

Inga skyddsåtgärder och försiktighetsmått som behöver fastställas redovisas på plankartorna.

5.4. Skyddsåtgärder under byggtiden

Vägåtgärderna ska utföras så att de harmoniserar väl med omgivande landskap. Befintlig vegetation ska bevaras i så stor utsträckning som möjligt.

Hänsyn tas till den stora eken, nordväst om korsningen (se figur 5.5-1), under projektets genomförande. Lämpliga skyddsåtgärder såsom stängsling ska se till att trädet bevaras och negativ inverkan undviks.

Inga invasiva arter noterats i den genomförda Naturvärdesinventeringen. Om senare etablering skett och invasiva växtarter hittas i vägkanten under ombyggnation måste åtgärder vidtas för att förhindra spridningen. Bland annat medför en sådan upptäckt restriktion för återanvändning av massor.

Under hela vägarbetsperioden ska milstolpen inklusive fundament att stängslas in med gallergrindar två meter utanför postamentet. Milstolpen ska fotodokumenteras med stängslingen före arbetets start och dokumenteras utan stängsling efter arbetets slutförande.

Förvaring och hantering av petroleumprodukter och andra kemiska produkter ska inte ske i närheten av vattendrag. Åtgärder skall vidtas så att petroleumprodukter eller andra för människors hälsa och miljön skadliga ämnen inte kan förorena mark, ytvatten eller grundvatten. Arbetsmaskiner ska drivas med miljödiesel och förses med miljöanpassade hydrauloljor.

Nya trummor konstrueras alltid så att de inte utgör vandringshinder. Vid anläggande av nya och byte av befintliga trummor får vandringsmöjligheten för vattenlevande organismer inte försämrats utan om möjligt förbättras.

Även hittills upptäckta, okända fornlämningar är skyddade i kulturmiljölagen. Om en upptäckt, okänd, fornlämning påträffas inom vägområdet ska arbetet omedelbart stoppas, lämningen märkas ut och Länsstyrelsen kontaktas.

Jord- och vägdikesmassor kan med fördel återanvändas inom projektet som fyllnadsmaterial. Val av täkter med mera till byggnadsmaterial ska göras med hänsyn till lokal miljö samt med strävan att minimera masstransporterna. Förslag till tillfälligt upplag, med tillfällig nyttjanderätt för överskottsmassor och vägbyggnadsmaterial, görs i vägplanen med hänsyn till rådande mark- och vattenförhållanden.

Asfaltmassor som innehåller tjärhaltiga föroreningar ska hanteras enligt Trafikverkets riktlinjer.

I de fall eventuella tidigare ej kända föroreningar påträffas under byggskedet, kommer nödvändiga saneringsåtgärder eller andra skyddsåtgärder att vidtas. Tillsynsmyndigheten ska underrättas om innehållet samt föreslagna åtgärder. Eventuell förorenad mark som schaktas i samband med vägåtgärder omhändertas och transporteras av en transportör som innehar tillstånd för att transportera avfall till en godkänd mottagare för omhändertagande.

De riktvärden för ljudnivåer från byggarbetsplatser som föreslås av Naturvårdsverket och Socialstyrelsen får inte överskridas annat än undantagsvis.

6 Effekter och konsekvenser av projektet

6.1. Trafik och användargrupper

Genom cirkulationsplatsens utformning ökar trafiksäkerheten och transportkvaliteten samt framkomligheten säkerställs i korsningen, vilket är positivt för samtliga trafik- och användargrupper.

Framför allt kommer framkomligheten och transportkvaliteten att förbättras för kollektivtrafiken som passerar korsningen.

6.2. Lokalsamhälle och regional utveckling

De planerade vägåtgärderna medför att framkomligheten och trafiksäkerheten ökar längs sträckan för näringslivets transporter samt för de övriga trafikanterna. Åtgärderna medför positiva konsekvenser för lokalsamhället och den regionala utvecklingen.

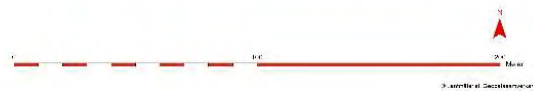
Ombyggnation av korsningen säkerställer god funktion med ökad framkomlighet och förbättrad transportkvalitet och medför att näringslivets behov av vägen tillgodoses och bidrar därmed till den regionala utvecklingen.

6.2.1. Kommunala planer

Detaljplaner finns både sydost och nordost om korsningen.

Detaljplan, Bpl_03-79_330

En del av det nya vägområdet gör ett mindre intrång i området för detaljplan Bpl_03-79_330. Gällande markanvändning som berörs av vägplan är utpekad som prickmark för park och plantering, se figur 6.2-1. Intrånget i prickmarken är som mest cirka 7 meter och ska användas för diken och slänter. Grönområdena i detaljplanen beskrivs som genomgående grönstråk i området. Intrånget bedöms inte strida mot detaljplanens syfte.

Figur 6.2-1. Detaljplan, Bpl_03-79_330.

Detaljplan, DP_0382_P06-57

En del av det nya vägområdet gör ett mindre intrång i området för detaljplan DP_0382_P06-57. Gällande markanvändning som berörs av vägplan är utpekad som väg för genomfartstrafik. Intrånget bedöms inte strida mot detaljplanens syfte.

Figur 6.2-2. Detaljplan, DP_0382_P06-57.

6.3. Miljö och hälsa

6.3.1. Landskapsbild

Generellt är öppna landskapstyper mer känsliga för vägdragningar då landskapet påverkas visuellt i ett större område. Mindre öppna ytor riskerar påverkas väldigt mycket eller försvinna helt med en vägdragning på grund av bankar eller skärningar. Skogslandskap är tåligare då det generellt är mer slutet till sin karaktär och därför tåligare mot förändringar. Även områden som redan är påverkade av infrastruktur är generellt mindre känsliga än opåverkade områden. Den nya cirkulationsplatsen kommer påverka skogslandskapet vid Österbybrukskorsningen relativt lite. Efter ombyggnad förmodas korsningen bli öppnare, ljusare och därmed skapa bättre siktlinjer.

Det finns två viktiga övergripande perspektiv som gestaltningen ska relatera och ta hänsyn till: trafikantens upplevelse och åskådarperspektivet. Österbybrukskorsningen är gestaltad för trafikantperspektivet då inga bor eller vistas direkt intill platsen.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för landskapsbilden bli små.

6.3.2. Naturmiljö

Samtliga naturvärdesobjekt bedömdes till naturvärdesklass 4 – visst naturvärde. Det är viktigt för bevarandet av biologisk mångfald att den sammantagna arealen av områden med visst naturvärde inte minskar. Genomförs vägplanen kan följande områden komma att påverkas:

- NVO 2, 3, 5 & 7 kommer med största sannolikhet utsättas för stark negativ påverkan genom att majoriteten av objektens areal täcks med byggmassor och ny vägbanan.
- NVO 1, 4 & 6 kan utsättas för relativt låg negativ påverkan genom att nya vägbankar och diken kan komma att inkräkta på objektens yttre gränser.

Vägkanterna i NVO 2, 3, 5 & 7 har ett blommande fältskikt som attraherar och gynnar pollinerande insekter som enda biotopvärde. Artvärdet bedömdes vara lågt eftersom de blommande arterna är relativt triviala och utgör inga naturvårdsarter. Även artrikedomen bedömdes vara låg eftersom vägkanterna inte är påtagligt artrika. Biotopvärdet som finns i dessa objekt finns även längs vägbanan i samtliga väderstreck och är därför knappast ovanliga i området. Det finns därför starka argument för att biotopvärdet lätt kommer att återetablera sig längs vägkanten på den nya vägbanan, så länge substratmaterialet som används i det vägplansprojektet inte består utav material där växter har generellt svårt att etablera sig, så som stenkross.

Ekbeståndet i NVO 4 ligger en bra bit från den nuvarande vägbanan, vilket i kombination med att beståndet fortsätter utanför inventeringsområdet gör att dessa träd med största sannolikhet inte riskerar att förlora sitt naturvärde i och med vägplanens genomförande. På liknande vis så består naturvärdet i NVO 6 främst av ett blommande och bärande buskskikt samt rösen och stenblock. Naturtypen i NVO 6 fortsätter utanför inventeringsområdet, vilket även gäller det blommande och bärande buskskiktet. Stenblocken och rösen ligger även belägna mot objektets mitt, vilket gör det osannolikt att vägplanen kan komma att inverka NVO 6 på något sätt som märkbart sänker objektets övergripande naturvärden.

Den grövre och värdefulla eken i NVO 1 däremot ligger endast ett fåtal meter ifrån den nuvarande vägbanan, men bör inte hotas avsevärt utav den rådande vägplanen om hänsyn tas till detta träd under vägplan projektets genomförande. Då grövre och äldre ekar hyser ett

stort egenvärde för naturvärdet i området bör det prioriteras att se till att trädet bevaras, och undviker negativ inverkan utav projektet.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för naturmiljön bli små.

Biotopskydd

Inga områden som är skyddade enligt 7 kap. 11 § miljöbalken har identifierats under naturvärdesinventeringen. Inga biotopskyddsområden eller artrika vägmiljöer kommer att beröras i samband med vägåtgärderna.

Strandskydd

Genom särskilda bestämmelser i miljöbalken utgår dispenskravet vid byggande av väg och järnväg om väg- eller järnvägsplan fastställs. Vägplanens genomförande bedöms inte komma att förändra förutsättningarna för områdets djur- eller växtliv eller försämra förutsättningarna för friluftsliv på ett sådant sätt att strandskyddets syfte motverkas.

6.3.3. Kulturmiljö

Planerade vägåtgärder bedöms inte påverka de element som uttrycker riksintresset. Ombyggnaden sker av en befintlig vägkorsning av väg 292. Denna del av vägsträckan har tillkommit i modern tid, utan koppling till det äldre industrilandskapets infrastruktur. Åtgärden bedöms därför inte skada eller försvåra läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget.

Åtgärden innebär ingrepp i fornlämningsområde. Det nya vägområdet löper cirka 15 meter om den registrerade fornlämningen, milstenen (se figur 5.5-1), och en ansökan om tillstånd till ingrepp i fornlämningen ska därför skickas till Länsstyrelsen. Den äldre väg banken kan komma att beröras närmast nya cirkulationsplatsen.

Då vägåtgärderna inte kommer att innebära att vattenståndet i sjön förändras bedöms inte kulturmiljön och fornlämningarna kring Karmdammen påverkas negativt av projektet.

Sammantaget med föreslagna skyddsåtgärder bedöms konsekvenserna för kulturmiljön bli små.

6.3.4. Rekreation och friluftsliv

Korsningsåtgärderna bedöms inte ändra förutsättningar för rekreation och friluftsliv i området.

6.3.5. Boendemiljö och hälsa

Vägplanen bedöms inte påverka boendemiljön. Anläggandet av en cirkulationsplats vid väg 290/292 i Österbybruk innebär inte en förändring som bidrar till en försämrad ljudmiljö för berörda i området i jämförelse med ett nollalternativ. Inga riktvärden överskrids och det föreligger därmed inget behov av bullerskyddsåtgärder, varken för uteplatser eller för att klara inomhusvärden.

6.3.6. Naturresurser

För byggandet av korsningen har befintlig undergrund, asfalt och vägslänter analyserats. Aspekter som terrassens beskaffenhet och sammansättning, sättningskänslighet och materialtyp har tagits i beaktande. För analysen har en del antaganden gjorts, baserade på noggrannheten i undersökningar och provtagning.

Entreprenören har som uppgift att se över användningsmöjligheter för massorna. Massor som inte kan användas i projektet måste hanteras och transporteras bort av entreprenören till lämpliga platser och om möjligt användas som resurs i andra byggprojekt. Schaktmassor skall hanteras enligt gällande lagstiftning och förordningar och en masshanteringsplan ska tas fram inför byggskedet. Genom att nyttja massor i projektet kan massbalans uppnås, vilket bidrar till hushållning med resurser och minskat behov av energikrävande transporter och därmed negativ miljöpåverkan.

Vägdikesmassor bedöms kunna återanvändas inom anläggningen efter anmälan till tillsynsmyndighet och avhängigt tillsynsmyndighetens beslut. Bedömning av övriga massors användbarhet i projektet, möjlighet till massbalans, behov av tillförda massor samt eventuella överskottsmassor kommer att bedömas innan färdigställning av Granskningshandling. Val av täkter med mera till byggnadsmaterial ska göras med hänsyn till lokal miljö samt med strävan att minimera masstransporterna.

Särskilda regler gäller för hantering och användning av tjärasfaltsmassorna om asfalten inte ska ligga kvar. Beläggningssmassor som innehåller stenkolstjära kan klassas som farligt avfall. Denna klassning blir aktuell först om ett avfall uppstår, alltså när man vill bli kvitt det. Hanteringen av tjärasfalt massorna kommer att beskrivas mer i Granskningshandlingen.

Inget bergschakt bedöms med tillgängligt underlag erfordras.

Inga negativa konsekvenser för möjligheten till fortsatt brukande av skog bedöms uppstå. Ökad trafiksäkerhet och framkomlighet samt förbättrad transportkvalitet bidrar till ökad tillgänglighet för skogsnäringens transporter.

6.3.7. Mark och vattenresurser

Området ligger utanför vattenskyddsområde som inte bedöms komma att påverkas.

Planerade åtgärder bedöms inte heller påverka grundvattnets kvalitet då genererat dagvattenflöde och infiltration av vägdagvatten bedöms motsvara befintliga flöden och infiltration.

Våtmarksområden kommer inte att beröras.

I och med projektets utförande kan tillfälliga mark- samt grundvattensänkningar förekomma och under kortare tidsperioder, sänkningarna bedöms inte vara av sådan omfattning att de riskerar skada på allmänna eller enskilda intressen. Ingen avvattning av mark med syfte att varaktigt förbättra marken kommer inte att förekomma inom projektet.

Bedömningen är det inte finns någon speciellt utpekad punkt som är känslig för översvämning. Avvattningsanläggningar ska dimensioneras för att klara framtida klimatförändringar, vilket innebär risk för översvämningar och ökade flöden.

Väganläggningen ska klara detta utan allvarliga konsekvenser för vägnät, miljö, personsäkerhet eller infrastrukturen. Närmsta vattendrag (Karmdammen) avvattnas mot Dannemrasjön. Vägens nivå är cirka +32,50, Karmdammen +30,65 och Dannemorasjön +24,50.

6.3.8. Klimat och risker

Den nya klimatlagen i Sverige har som mål att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045. Som etappmål ska växthusgasutsläppen från inrikes transporter minska med 70 % senast år 2030 jämfört med utsläppsnivån år 2010. Transportsektorn måste bidra till att klimatmålen uppfylls.

Alla förändringar, av ny- och reinvesteringar i anläggningen utförs med målsättning att minimera livscykelkostnaderna. Alla förändringar i anläggningen utförs även med målsättningen att minska energianvändningen och koldioxid i ett livscykelperspektiv.

Transporter bidrar i stor utsträckning till klimatpåverkan och utsläpp av luftföroreningar. Begränsad klimatpåverkan nås genom ett stegvis minskat beroende av fossila bränslen och ökad energieffektivitet. Trafiken på de berörda vägarna kommer även fortsättningsvis att bidra med klimatpåverkande gaser till atmosfären. Utsläppen är beroende av hur trafikflödena kommer att utvecklas och även hur snabbt eller långsamt framtida teknikutveckling med tex förnyelsebara drivmedel och bränslesnåla fordon kommer att ske.

Energianvändningen i byggande, drift och underhåll av infrastrukturen står för en betydande del av transportsystemens totala energianvändning. I ett vägprojekt handlar klimat och energifrågorna till stor del av optimering av byggskedet. I det fortsatta arbetet med vägplanen kommer klimat- och energifrågan beaktas vid val av utformning då hänsyn tas till massbalans, masshanteringsåtgärder samt transportmetoder.

I framtiden förväntas Sverige få ett våtare och varmare klimat med ökade nederbördsmängder och fler extrema nederbördstillfällen. Detta är någonting som måste beaktas och tas med i utformningen av framtidens tekniska infrastruktur. Därmed måste avvattning av väg och dagvattensystem dimensioneras för att klara dessa klimatvariationer.

En översiktlig riskanalys

I detta sammanhang definieras risk som en sammanvägning av sannolikheten för en oönskad händelse och konsekvensen av denna händelse. Risken ökar desto större sannolikheten och/eller konsekvensen av en händelse är.

En översiktlig riskanalys har utförts i syfte att beskriva hur den planerade förändringen påverkar risksituationen utmed sträckan under bygg- och driftskede. Riskanalysen har utförts kvalitativt vilket inneburit att den grundat sig på utfärdade riktlinjer, tidigare kunskap och erfarenheter inom riskutredning samt givna förutsättningar för området. Riskanalysen har grundat sig på MSB:s publikation "Olycksrisker och MKB" från 2012.

Händelse och olycksscenario som identifierats är:

- Trafikolycka med fordon
- Trafikolycka med inblandning av farligt gods
- Trafikolycka med oskyddade trafikanter
- Utsläpp av drivmedel och spill av olja
- Sabotage
- Skada på kulturmiljö eller fornlämning
- Skada på naturvärden eller biologisk mångfald

Följande skyddsobjekt har identifierats:

- Kringliggande bebyggelse och de människor som vistas där
- Naturmiljö
- Kulturmiljö
- Grundvatten
- Ytvatten

Skyddsåtgärder vidtas för att skydda och begränsa skador eller risk för skador. Skyddsåtgärder kan vara generella eller specifika samt gälla för såväl bygg- som driftskede eller för båda skedena.

Generella krav, såsom att följa Trafikverkets högt ställda krav för arbete på väg, miljökrav i upphandling eller tekniska krav under projektering är samtliga skyddsåtgärder som ska tillämpas.

Specifika krav för åtgärden i syfte att minska trafikolyckorna är att begränsa den högsta tillåtna hastigheten, tydligt skylta under såväl bygg- som driftskede samt se över utformningen av åtgärden och landskapet i syfte att minimera identifierade händelse- och olycksscenario.

Under ombyggnation ska entreprenadmaskiner och drivmedeltankar ställas upp på platser där risken för förorenings-spridning minimeras. Saneringsberedskap med lämplig saneringsutrustning för att ta hand om mindre utsläpp kan placeras på strategiskt utvalda ställen inom arbetsområdet. Liknande krav kan ställas under driftskede för underhållsarbeten. Formulera om så att uppställning av maskiner och drivmedelstankar ska ske så att risken för förorenings-spridning minimeras.

För att minska risken för exempelvis sabotage kan arbetsområdet i största möjliga mån spärras av eller stänglas in för allmänheten. Om åtgärden inte anses möjlig är det extra viktigt att personal på plats är vaksam och avvisar obehöriga.

Risken för skada på fornlämning under byggskede minskas genom att milstenen stänglas in med gallergrindar. Milstenen ska även fotodokumenteras före och efter arbetet.

Naturvärdesobjekt och biologisk mångfald skyddas genom att val av vägutformning, körvägar och etableringsytor tas med hänsyn till identifierade värden. Byggarbetsområdet förväntas att begränsas till vägområdet och den grova värdefulla eken vid vägbanan ska stänglas in under byggskede.

6.4. Samhällsekonomisk bedömning (sammanfattning)

Ingen samhällsekonomisk bedömning har utförts för detta projekt.

6.5. Indirekta och samverkande effekter och konsekvenser

Ombyggnad av både denna korsning samt korsning väg 292/709/716 i Örbyhus, cirka 1 mil väster om Österbybruk planeras. Båda åtgärderna medför en mer enhetlig standard längs en längre vägsträcka. Åtgärderna tillsammans bedöms medverka till bättre måluppfyllelse för hela vägsträckan genom att transportkvaliteten, framkomligheten och trafiksäkerheten förbättras.

Ledningar måste läggas om vilket kan ge konsekvenser utanför vägområdet.

6.6. Påverkan under byggnadstiden

- Vagarbetena kommer att orsaka störningar såsom damning, buller, vibrationer och byggtrafik.
- Byggnationerna innebär också att ytor tillfälligt tas i anspråk för entreprenörens etablering och upplag.
- Väg 292 och 290 kommer att vara öppna för trafik under hela byggskedet men försämrad framkomlighet kan periodvis råda.
- Trafikverket ställer krav på att entreprenören följer de regler för kvalitetssäkring, miljöhänsyn och trafiksäkerhet. Byggskedets miljöhänsyn regleras i en separat miljöplan som tas fram i bygghandlingskedet.
- Byggskedet pågår under en begränsad tidsperiod och den störning som uppstår är tillfällig och övergående. Sammantaget bedöms därför konsekvenserna under byggtiden som små.

7 Samlad bedömning

7.1. Måluppfyllelse avseende de transportpolitiska målen och projektmålen

Åtgärderna bedöms medverka till att både de transportpolitiska målen och projektmålen uppfylls genom ökad trafiksäkerhet.

Åtgärderna bedöms även medverka till att de transportpolitiska målen uppfylls. Vägplanen stöder funktionsmålet då transportsystemets kvalitet och användbarhet ökar. Hänsynsmålet uppfylls genom att Trafikverkets planläggningsprocess följs där avvägningar avseende trafiksäkerhet, miljö och hälsa görs.

Även projektmålen bedöms uppfyllas. Korsningen bedöms få betydande förbättringar när det gäller tydlighet och vägarnas identitet. Förbättring av trafikflöden och en tillförlitlig och säkrare infrastruktur för alla trafikslag, i alla relationer, bedöms uppfyllas genom att vägarna har bedömts som likvärdiga. Cirkulationsplatsen bekräftar vägarnas lika betydelse för pendlartrafik och transporter, liksom för kollektivtrafiken. Framkomligheten och transportkvaliteten ökar för alla trafikanter i korsningen. Även trafiksäkerheten bedöms förbättras i alla relationer. Gående som passerar genom korsningen, kan använda sig av refuger för att korsa ett körfält åt gången. Hastigheten bedöms bli lägre, och därmed kan trafiksituationen överblickas bättre.

7.2. Överensstämmelse med miljökvalitetsmål

I detta projekt berörs främst målen Levande skogar och God bebyggd miljö. Miljömålen bedöms inte motverkas. Det markintrång som är nödvändigt för projektets genomförande kommer så långt som möjligt begränsas. Vidare vidtas försiktighet så att påverkan på omgivande miljöer blir så liten som möjligt. Åtgärderna bedrivs i så pass begränsad omfattning att de inte medför något hot mot bevarande av kulturmiljön och naturmiljön i området.

8 Överensstämmelse med miljöbalkens allmänna hänsynsregler, miljö kvalitetsnormer och bestämmelser om hushållning med mark och vattenområden

Miljöbalken ska tillämpas så att:

- Människors hälsa och miljön kan skyddas mot skador och olägenheter
- Värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas
- Den biologiska mångfalden bevaras
- En långsiktig god hushållning med mark, vatten och fysisk miljö i övrigt tryggas
- Återanvändning och återvinning samt hushållning främjas så att kretslopp uppnås

8.1. Allmänna hänsynsregler

I miljöbalkens 2 kapitel redovisas de allmänna hänsynsregler som är grundläggande för prövningen om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens: bevisbörderegeln, kunskapskravet, försiktighetsprincipen, produktvalsprincipen, hushållnings- och kretsloppsprinciperna, lokaliseringsprincipen, skälighetsregeln och skadeansvaret.

Projektet kommer att bedrivas så att miljöbalkens allmänna hänsynsregler uppfylls. Hänsynsreglerna bedöms uppfyllas genom att en vägplan inklusive miljöbeskrivning upprättas. Projekteringen och miljöarbetet görs av erfarna projektörer och handläggare och följer gällande normer och krav. Val av alternativa lösningar och lokaliseringar utreds under planeringsprocessens gång. Kunskap och underlag inhämtas via samråd och genom fördjupade utredningar.

Trafikverket ställer omfattande miljökrav på sina entreprenörer för byggtiden, bland annat vid hantering av miljöfarliga ämnen. Försiktighet iaktas vid hantering av drivmedel och kemikalier. Val av produkter och metoder utifrån risker för människans hälsa och miljö beaktas i projektet. God masshantering eftersträvas, där delar av schaktade massor om möjligt planeras att användas i projektet.

Åtgärder som föreslås i projektet utreds och beaktas noggrant för att mildra intrång och olägenheter. Åtgärder kommer att föreslås för att minimera de negativa konsekvenserna projektet medför för vissa aspekter. De huvudsakliga konsekvenserna kommer att identifieras i vägplanen och skadeförebyggande åtgärder kommer att vidtas där det är motiverat och skäligt för att minska projektets miljökonsekvenser. Skadeansvaret innebär att det är den som orsakat en skada eller olägenhet för människors hälsa som är ansvarig för att skadan blir avhjälpd. Detta har beaktats vid upphandling och arbeten.

8.2. Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt styrmedel som regleras i miljöbalkens 5 kap. Idag finns fyra förordningar om miljökvalitetsnormer:

- Föroreningar i utomhusluft.
- Omgivningsbuller.
- Fisk- och musselvatten.
- Vattenförekomster, bestämmelserna i förordningen gäller förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön enligt 5 kap. miljöbalken.

Halterna av luftföroreningar bedöms låga i anslutning till korsningen. Miljökvalitetsnormen för utomhusluft bedöms därför inte överskridas. Inga vatten där förordningen för fisk- och musselvatten ska tillämpas berörs. Projektet omfattas inte av miljökvalitetsnormen för buller som gäller för kommuner med mer än 100 000 invånare och buller från större vägar med en trafiktäthet på mer än tre miljoner fordon per år.

Dannemorasjön är klassad som ytvattenförekomst med beslutade miljökvalitetsnormer, se tabell 4.5-3. Möjligheten att uppnå fastställda miljökvalitetsnormer för Dannemorasjön bedöms inte påverkas då inga ytterligare utsläpp kan förväntas från vägområdet till följd av vägplanen.

8.3. Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden

Mark- och vattenområden ska användas för de ändamål de är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning ska ges företräde. Området är sedan tidigare påverkat av exploatering (befintlig infrastruktur) och saknar betydelse med hänsyn till i området identifierade värden.

Trafikverket anser att platsen för vägåtgärder är lämplig för avsedda ombyggnationer och uppfyller miljöbalkens bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden.

Det finns ingen misstanke om att mark i området skulle vara förorenad av historisk eller nuvarande markanvändning. Möjligen kan det skett en diffus förorening från transporter och den verksamhet som har varit kopplad till gruvverksamheten i området. Potentiellt kan det förekomma tjärasfalt. Vägdikesmassor kan innehålla föroreningar från trafik och väghållning (exempelvis bly, olja, PAH).

Varken dricksvattenförekomsten (grundvatten) eller vattenskyddsområdet, Kyrkholmen, bedöms påverkas av vägplanen.

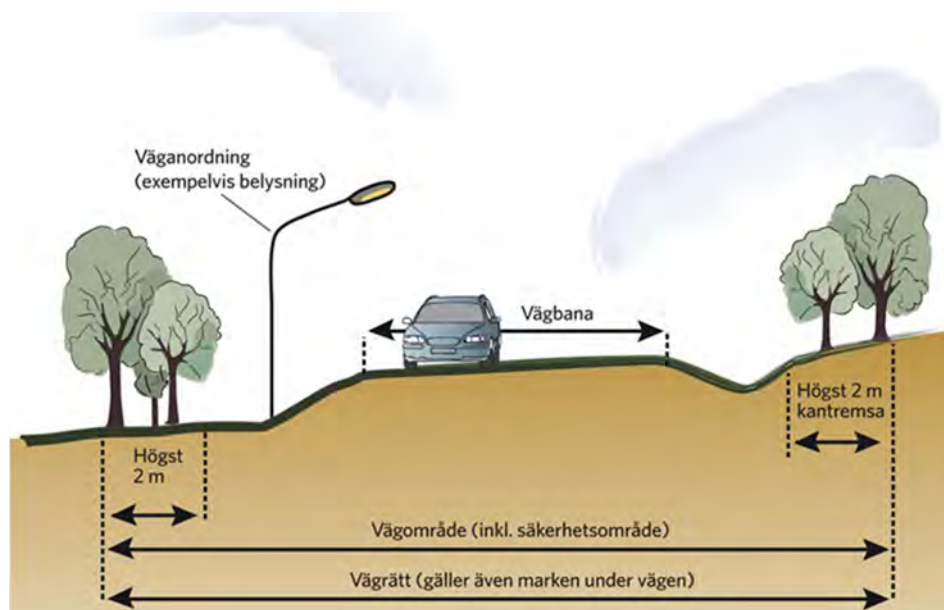
9 Markanspråk och pågående markanvändning

Vid ombyggnationen av korsningen i Österbybruk tas i huvudsak barr- och blandskog i anspråk. Även annan öppen mark tas i anspråk för nytt vägområde.

Markanspråk redovisas på plankartor i färdig vägplan, i Granskningshandlingsskedet.

9.1. Vägområde för allmän väg

Vägområdet för allmän väg i vägplanen omfattar förutom själva vägen utrymme för de väganordningar som redovisas i kapitel 5. Dessutom ingår i vägområdet en kantremsa på båda sidor om vägen som är 2 meter i skog, vid åkermark 0,5 meter och vid tomtmark är det 0 meter, se figur 9.1-1.

Figur 9.1-1. Vägområde.

Kantremsan behövs för att underlätta framtida drift och underhåll av vägen. Den ger utrymme åt bortplogad snö och minskar risken att trädrötter växer in i vägkroppen och skadar den. I skogsmark bidrar kantremsan också till bättre säkerhet då sikten gynnas. Dessutom torkar vägytan snabbare och mindre löv, barr och grenar hamnar på den.

I vägområdet ingår även det utrymme som krävs för vägens säkerhetszon. Med säkerhetszon menas det område utanför stödremsan vid sidan om vägbanan som ska vara fritt från fysiska hinder i form av fasta oeftergivliga föremål. I det fall säkerhetszonen är bredare än utrymmet för vägen med dess väganordningar samt kantremsa går vägplanens vägområdesgräns vid gränsen för säkerhetszonen och ingen extra kantremsa läggs till.

Plankartorna som tas fram till Granskningshandlingsskedet redovisar nytt vägområde. Det är det tillkommande vägområdet som kommer att vara angivet i fastighetsförteckningens arealberäkning. Även fastighetsförteckning med arealberäkning tas fram i Granskningshandlingsskedet.

9.1.1. Vägområde för allmän väg med vägrätt

Vägrätt uppkommer genom att väghållaren tar i anspråk mark eller annat utrymme för väg med stöd av en upprättad och fastställd vägplan. Vägrätten ger väghållaren rätt att nyttja mark eller annat utrymme som behövs för vägen. Väghållaren får rätt att i fastighetsägarens

ställe bestämma över marken eller utrymmets användning under den tid vägrätten består. Vidare får myndigheten tillgodogöra sig jord- och bergmassor och andra tillgångar som kan utvinnas ur marken eller utrymmet. Vägrätten upphör när vägen dras in från allmänt underhåll.

Byggandet av vägen kan starta när väghållaren har fått vägrätt, även om det inte har träffats någon ekonomisk uppgörelse för intrång och annan skada. Värdebidpunkten för intrånget är den dag då marken tas i anspråk. Den statliga ersättningen räknas upp från dagen för ianspråktagandet med ränta enligt 5§ Rättelagen (1975:635) tills ersättningen betalas. Eventuella tvister om ersättningen avgörs i domstol. Ersättningen för den mark som tas i anspråk med vägrätt ska motivera minskningen av fastighetens marknadsvärde vid värdebidpunkten.

Nytt vägområde för statlig allmän väg med vägrätt enligt denna vägplan kommer att redovisas på plankartorna i Granskningshandlingsskedet. Även en översiktlig beskrivning av vilken typ av mark det rör sig om - till exempel skogsmark, jordbruksmark eller industrimark, kommer då att göras.

9.1.2. Vägområde inom detaljplan

Området för vägplanen ligger delvis inom detaljplanelagd mark. För att vägplanen ska kunna fastställas och för att projektet ska kunna byggas måste detaljplaner överensstämja med det planerade projektet. Inom detaljplanelagt område uppkommer ingen vägrätt.

9.1.3. Væghållningsansvar för allmänna vägar

Inom det aktuella området är enbart Trafikverket væghållare för både väg 292 och väg 290.

9.2. Område med tillfällig nyttjanderätt

Områden med tillfällig nyttjanderätt behövs för att entreprenören ska kunna bygga de planerade väggåtgärderna. Det kan vara uppställning av byggmaterial, etablering och upplag. Marken behövs även för att arbetena ska kunna bedrivas så effektivt som möjligt.

Nyttjanderätten ska gälla under byggnadstiden från byggstart till 6 månader efter slutbesiktning. Den mark som tas i anspråk med tillfällig nyttjanderätt kommer att återställas om inte annat avtalas med fastighetsägaren.

På plankartorna kommer områden med tillfällig nyttjanderätt att redovisas. Även redovisning för vilka ändamål som områden för tillfällig nyttjanderätt tas i anspråk inom väggområden kommer att göras samt en översiktlig beskrivning av vilken typ av mark det rör sig om - till exempel skogsmark, jordbruksmark eller industrimark. Plankartorna redovisas i färdig vägplan, i Granskningshandlingsskedet.

9.3. Indragning av väg från allmänt underhåll

Vægförslaget innebär att den del av väg 292 som inte sammanfaller med den nya väggsträckningen utgår ur allmänt underhåll. Vægdelar som utgår ur allmänt underhåll rivs och återställs till liknande omgivande mark. Vägrätten upphör och marken återgår till markägaren. I vægplanen kommer dessa områden att redovisas på plankartor med kryssmarkeringar. Plankartorna redovisas i färdig vægplan, i Granskningshandlingsskedet.

10 Fortsatt arbete

10.1. Dispenser och tillstånd

Dispenser, lov och tillstånd kommer att bli nödvändiga vid byggande av väg. I vissa delar innebär fastställd vägplan att tillstånd finns. Tillståndet gäller för den statliga vägen och dess anläggningar.

Om förorenade massor framkommer under arbetet ska det anmälas till tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken 10 kap. 11 §. Sanering av eventuellt förorenade jordmassor utförs enligt 28 § (1998:899) förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Tillstånd krävs för transport av avfall.

Samråd enligt miljöbalken 12 kap. 6 § för väsentlig ändring av naturmiljön krävs inte för åtgärder som fastställs i vägplanen.

Åtgärder i anslutning till milstenen och dess fundament kräver tillstånd enligt 2 kap kulturmiljölagen. En ansökan om tillstånd till ingrepp i fornlämningen har skickats till Länsstyrelsen.

Vid ingrepp i fast fornlämning krävs tillstånd enligt 2 kap. 13 § KML. Tillstånd krävs även om åtgärder utförs inom fornlämningarnas skyddsområde. För kända fornlämningar kan länsstyrelsen vid behov juridiskt fastställa sådana fornlämningsområden eller ange preliminära skyddsområden (som i praktiken bör uppfattas som fastställda fornlämningsområden).

Vägprojektet får inte byggas i strid mot detaljplan. Om vägplanen avviker mot detaljplan måste detaljplanen ändras eller upphävas vilket görs av kommunen.

10.2. Kontroll och uppföljning

Trafikverket kommer att följa upp miljöåtgärder och arbetar systematiskt med miljösäkring i projektet. Trafikverket använder mallen Miljösäkring plan och bygg för att systematisera alla miljökrav som ställs på projektet. Miljösäkringen fungerar som ett hjälpmedel för att säkerställa att miljöaspekterna beaktas under hela skedet, från planering till framtagande av bygghandling och uppföljning under byggskedet. Miljösäkringslistan syftar till att kvalitetssäkra att miljökrav som till exempel skyddsåtgärder och försiktighetsmått utreds mer i detalj när det behövs och inarbetas i bygghandlingar och förfrågningsunderlag för entreprenaden. Under entreprenaden används miljösäkringen för att kvalitetssäkra att åtgärder och kontroller genomförs.

Vid upphandling av entreprenör kommer miljökrav att ställas. Entreprenören ska upprätta en miljöplan för arbetets genomförande innan arbetena påbörjas. I miljöplanen ska bland annat skyddsåtgärder och försiktighetsmått beskrivas.

Ett kontrollprogram kommer att upprättas där projektets påverkan under byggskede och drifttid följs upp.

11 Genomförande och finansiering

11.1. Formell hantering

Denna vägplan kommer att kungöras för granskning och sedan genomgå fastställelseprövning. Under tiden som underlaget hålls tillgängligt för granskning kan berörda sakägare och övriga lämna synpunkter på planen. De synpunkter som kommer in sammanställs och kommenteras i ett granskningsutlåtande som upprättas när granskningstiden är slut.

De inkomna synpunkterna kan föranleda att Trafikverket ändrar vägplanen. De sakägare som berörs kommer då att kontaktas och får möjlighet att lämna synpunkter på ändringen. Är ändringen omfattande kan underlaget återigen behöva göras tillgängligt för granskning.

Vägplanen och granskningsutlåtande översänds till länsstyrelsen som yttrar sig över planen. Därefter begärs fastställelse av planen hos Trafikverket. De som har lämnat synpunkter på vägplanen ges möjlighet att ta del av de handlingar som har tillkommit efter granskningstiden, bland annat granskningsutlåtandet.

Efter denna så kallade kommunikation kan beslut tas att fastställa vägplanen, om den kan godtas och uppfyller de krav som finns i lagstiftningen. Om beslutet överklagas prövas överklagandet av regeringen.

Hur vägplaner ska kungöras för granskning och fastställas regleras i 17-18 §§ väglagen (1971:948).

Fastställelsebeslutet omfattar det som redovisas på planens plankartor, profilritningar om det behövs samt eventuella bilagor till plankartorna. Beslutet kan innehålla villkor som måste följas när vägen byggs. Denna planbeskrivning kommer att utgöra ett underlag till planens plankartor.

När vägplanen har vunnit laga kraft blir beslutet om fastställande juridiskt bindande. Detta innebär bland annat att vägbyggaren, det vill säga Trafikverket i detta projekt, har rätt, men också skyldighet, att lösa in mark som behövs permanent för vägen. Mark som behövs permanent framgår av fastighetsförteckningen och plankartan. I fastighetsförteckningen framgår också markens storlek (areal) och vilka som är fastighetsägare eller rättighetsinnehavare.

Fastställelsebeslut som vinner laga kraft ger följande rättsverkningar:

- Väghållaren får tillstånd att bygga allmän väg i enlighet med fastställelsebeslutet och de villkor som anges i beslutet.
- Väghållaren får rätt att ta mark eller annat utrymme i anspråk med vägrätt. För den mark eller utrymme som tas i anspråk erhåller berörda fastighetsägare ersättning.
- Vad som utgör allmän väg och väganordning läggs fast.

Vägplanen ger också rätt att tillfälligt använda mark som behövs för bygget av anläggningen. På plankartan och i fastighetsförteckningen framgår vilken mark som berörs, vad den ska användas till, under hur lång tid den ska användas, hur stora arealer som berörs samt vilka som är fastighetsägare eller rättighetsinnehavare. Trafikverket har rätt att börja använda mark tillfälligt så fort vägplanen har vunnit laga kraft, men ska meddela fastighetsägare/rättighetsinnehavare när tillträde är beräknat att ske.

Fastighetsägare/rättighetsinnehavare får inte utan tillstånd från Trafikverket uppföra byggnader eller på annat sätt försvåra för Trafikverket att använda den mark som behövs för anläggningen.

Trafikverket har rätt att bygga den anläggning som redovisas i vägplanen.

11.2. Överensstämmelse med kommunala planer

Vägprojektet får inte byggas i strid mot detaljplan. Om vägplanen avviker mot detaljplan måste detaljplanen ändras. Ombyggnation av korsningen stämmer väl överens med kommunens planer. Intrånget gällande detaljplan är marginellt och påverkar inte syftet med planerna, se figur 6.2-1.

Bedömningen av intrånget i detaljplanen har samråtts med Östhammars kommun.

11.3. Genomförande

Trafikverket har ansvar för såväl planeringen som genomförandet och handläggandet av marklösenfrågor, detaljprojektering och byggande, inklusive upphandling av olika konsulter och entreprenörer.

11.3.1. Produktion

Entreprenaden kan starta när vägplanen har fastställts och vunnit laga kraft. Hur entreprenadsarbetet kommer att bedrivas i detalj beslutas i huvudsak av den i byggskedet utsedda entreprenören.

Trafiken längs väg 292 och 290 ska fortgå under byggtiden. Riskerna för trafikolyckor är störst där byggtrafik använder befintlig väg. Risk för påkörning av vägarbetare är förhöjd vid partier där arbeten bedrivs. Inskränkningar i hastighet, tillfälliga trafikordningar, med t.ex. signalreglering för stopp och trafik i ett körfält, kan bli aktuellt under byggskedet. I byggskedet upprättas trafikordningsplaner och arbetsmiljöplaner av entreprenören.

Under byggskedet kommer vägarna runt korsningen att belastas av trafik i form av arbetsfordon som orsakar utsläpp till luft. En stor del av det vägbyggnadsmaterial som erfordras kommer att behöva transporteras till området från omgivande täkter. Under byggtiden kan damning som orsakas av arbetsmaskiner vid schaktning, materialhantering och övriga transporter uppkomma. Vid problem med damning ska förebyggande åtgärder i form av vattning eller saltning genomföras. Information till närboende och allmänhet ska ske i god tid innan arbetet påbörjas.

11.4. Finansiering

Den totala kostnaden av projektet är kommer att bedömas till Granskningshandlingen.

12 Underlagsmaterial och källor

<http://nvdb.se/> – fakta om vägar

<https://www.ul.se/reseinfo/tidtabeller/>

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

<https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/>

Olycksstatistik STRADA

Åtgärdsvalsstudie – Vägkorsning väg 292/290

<https://www.trafikverket.se/>

<http://www.osthammarn.se/>

<https://www.lansstyrelsen.se/>

<https://viss.lansstyrelsen.se/> - VISS (Vatteninformationssystem Sverige)

SGU:s karttjänster

www.fmis.raa.se – Riksantikvarieämbetet Fornsök

Lantmäteriet för historiska flygfoton över området

PM Buller – Korsning väg 292 Österbybruk, Uppsala län. 2020-02-24

Naturvärdesinventering korsning 292/290 Österbybruk Östhammar kommun, Uppsala län. Vägplan, 2020-02-24.

Uppsala Länsstyrelse (1987). Värdefulla områden för naturvård och rörligt friluftsliv. Reviderat 2018. Uppsala Länsstyrelse, Uppsala.

Mattsson, J. (2018). Naturvärdesinventering Ska Bro, Göteborgs kommun 2018. Calluna AB.

SIS (2014). Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. Svensk Standard SS 199000:2014.

SIS (2014). Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Komplement till SS 199000. Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014.

Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6§ miljöbalken. Handbok 2014-06-23.

Riksintressen för kulturmiljövården – Uppsala Län (C). Riksantikvarieämbetet.

https://www.raa.se/app/uploads/2018/11/C_riksintressen.pdf

Kulturmiljöregistret, Fornsök. <https://app.raa.se/open/fornsok/>

ArtDatabanken, Naturvårdsarter. Arter som har rapporterats in till systemet i Artportalen och Analysportalen.

GIS-skikt Skogsstyrelsen. Nyckelbiotoper och naturvärden i skogsbruket. Inventeringar gjorda av Skogsstyrelsen samt större markägare och skogsbolag.

GIS-skikt Skogsstyrelsen. Sumpskogar. Skogsklädd våtmark inventerad av Skogsstyrelsens.

GIS-skikt Naturvårdsverket. Natura 2000-områden. Naturtyper som ingår i EU:s Art- och habitatdirektiv Bilaga 1 samt ett urval av andra naturtyper.

GIS-skikt Naturvårdsverket. Naturresevat. Skyddade områden med syfte att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, biologisk mångfald och områden för friluftslivet.

GIS-skikt Naturvårdsverket. Vattenskyddsområden. Områden till skydd för grund- eller ytvatten som är eller kan bli av betydelse för vattentäkt.

GIS-skikt Jordbruksverket. Ängs- och betesmarker. TUVAs med svenska ängs- och betesmarksinventeringen, innehåller både ängs- och betesmarksobjekt och naturtypsytor.

Trädportalen SLU. Värdefulla träd. Träd som har rapporterats in till systemet i trädportalen.

GIS skikt Länsstyrelsen. Naturvärden. Inkluderar områden som ingår i länsstyrelsens kartlager av naturvårdsprogram, naturvårdsavtal, värdefulla områden och värdestråk.

GIS skikt Länsstyrelsen. Vattenskydd. Markerar områden som täcks av olika typer av strand- och vattenskydd.

PM Markmiljöundersökning - Väg 290/292 Österbybruk, Östhammar kommun, Uppsala län, 2020-02-24

TRAFIKVERKET

Trafikverket, 751 42 Uppsala. Besöksadress: Östunagatan 4.
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

www.trafikverket.se

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Camilla Andersson

Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 UPPSALA

Förslag

Yttrande gällande remiss Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald

Östhammars kommun yttrar sig om följande gällande de föreslagna elva utpekade åtgärderna med tillhörande aktiviteter, utifrån de frågor Länsstyrelsen önskar få svar på.

Saknas relevant åtgärd eller aktivitet?

I ett antal av föreslagna åtgärder saknar Östhammars kommun aktiviteter med fokus på den kommunala rådigheten.

- Inom **åtgärd 1 vattenmiljöer/våtmark**, har kommuner en viktig roll i hanteringen av det egna fastighetsbeståndet och i återskapande och nybildande av våtmarker. Vi bedömer att det kan vara svårt för en kommun att ansluta sig till flera av de befintliga förslagen på aktiviteter då de känns mer riktade till andra aktörer än kommuner. Under området **vatten/hav** har kommunerna också en viktig roll, ofta tillsammans med Upplandsstiftelsen, att arbeta med fiskvåtmarker. Även här skulle någon aktivitet kunna fokusera på kommunens rådighet.
- Inom **åtgärd 2 skogslandskapet** saknas aktiviteter med tydligare fokus på kommunalt ägd skogsmark. Merparten av skogen i vårt landskap ägs inte av kommuner, så det är helt riktigt att många av aktiviteterna riktas mot andra större skogsägare. Den tätortsnära skogen har dock många viktiga funktioner, vilket också beskrivs i inledningen, men en eller ett par aktiviteter med fokus på biologisk mångfald som en faktor i skogsbruksplaner för kommunal skogsmark (ev. bredda aktivitet q?), skulle öka incitamentet för kommunen att ansluta sig till en aktivitet. Gällande skötsel av skogsmark går det att läsa in även kommunal förvaltning i de föreslagna åtgärderna.

Aktivitet å är kreativ och möjlig att omsätta i olika former. Möjligtvis passar aktiviteten bättre under rubriken *varierat skogsbruk med naturhänsyn* då aktiviteten inte bör begränsas till enbart formellt skyddade områden.

- Inom **åtgärd 3 jordbrukslandskapet** saknar vi även här aktiviteter som är mer tydligt kopplade till kommunalt markinnehav. En aktivitet skulle kunna handla om att hänsyn till biologisk mångfald ska finnas som en del i arrendeavtal mellan kommuner och brukare. Vi saknar även aktiviteter kopplade till åtgärder som görs inom kommunens

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Camilla Andersson

landsbygdsutveckling och Länsstyrelsens arbete med landsbygdsprogrammet (kurser, kompetensutveckling etc). Sådana aktiviteter samt som en föreslagen aktivitet *kommunbesök av Länsstyrelsen inför nya landsbygdsprogrammets utveckling*, skulle kunna finnas med under rubrik 2 inom åtgärd 3.

- I **åtgärd 6 infrastrukturens biotoper** skulle en eller ett par aktiviteter mer tydligt kopplade till kommunens rådighet (kommunala vägar, kommunal infrastruktur) kunna ge incitament att teckna hållbarhetslöfte inom detta område. Aktivitet a och c kan eventuellt omsättas till kommunal nivå, men det skulle kunna förtydligas att aktiviteterna gäller allt från storleken av motorvägar till mindre kommunala vägar (och motsvarande infrastruktur) – så kan fler ansluta sig till aktiviteten på sin nivå.

Är aktiviteterna utformade så de kan utföras inom åtgärdsprogrammets ramar?

Många av åtgärderna har **lång responstid** innan vi ser resultat och flera av dem **kan kräva projektmedel utöver ordinarie budget** för att kunna utföras. I dessa fall kan det vara svårt att hinna genomföra dem inom programmets genomförandetid. Det finns dock god möjlighet att genomföra sådana aktiviteter som handlar om att ändra rutiner, anpassa arbetssätt och öka kompetensen. Det finns också goda möjligheter att åtminstone inleda mer omfattande aktiviteter inom åtgärdsprogrammets tidsram.

Många av aktiviteterna är relativt **komplexa, innehåller många fackord** och kan vara svåra att tolka för personer utan biologisk utbildning. Detta kan göra det svårare för aktörer att teckna löften inom föreslagna aktiviteter. En del i programmet är att öka den allmänna kunskapen om dessa begrepp, men en **genomsyn av ordval och meningsbyggnad** ur det perspektivet skulle kunna gynna åtgärdsprogrammets genomslag hos fler aktörer.

Programmet innehåller en **stor mängd aktiviteter** som kan göra det **svårt att överblicka helheten**. Det blir svårt för en aktör att välja mellan de många listorna. Kommunen bedömer att programmet kommer bli tydligare med det omformade upplägg som presenterades vid samrådsmötet med Länsstyrelsen under remisstiden.

Några av aktiviteterna inom **åtgärd 7 fysisk planering** är utformade med fokus på regleringar i detaljplaneringen. Här vill Östhammars kommun betona begränsningarna i våra möjligheter att reglera detaljnivå i t.ex. val av växter, gröna tak etc. i detaljplaner (framförallt aktivitet g och h). Det finns möjlighet att beskriva denna typ av önskan om åtgärder i en planbeskrivning, men vår bedömning är att det finns relativt begränsade möjligheter att få in den detaljeringsgraden i plankartan. Här behöver aktiviteterna omformuleras i vissa fall, för att de ska vara verkningssamma. Det är i exploaterings-/utförandeskedet samt förvaltningen av grönytorerna inom en detaljplan som mycket av de detaljvalen kan göras, och då kopplar det samman med exploateringsavtal och andra markavtal samt skötselplaner. Här ser vi **stor betydelse av aktivitet a**, där vi behöver gemensamma forum för att diskutera biologisk mångfald kopplat till en planprocess från ax till limpa. **Aktivitet c är också av stor vikt**, men

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Camilla Andersson

för den aktiviteten kan det behöva förtydligas vem/vilken aktör som bör ansvara för uppföljning av detaljplaners genomförande.

Vilken detaljeringsgrad är att föredra?

Kommunen instämmer i Länsstyrelsens beskrivning av att aktiviteterna har relativt **olika detaljeringsgrad**. Det finns fördelar med detta, då alla aktörer kan hitta sin nivå, men i vissa fall kan helheten också då få ett lite spretigt intryck. En **genomgång och bortrensning av vissa detaljer** bör göras i aktiviteterna, men att ha kvar några exempel i en aktivitet ger förstås liv till aktivitetens innehåll. Vissa aktiviteter uppfattar kommunen är väldigt tydligt riktade mot en specifik aktör, och särskilt i dessa fall kan detaljeringsgrad och specifikation vara utformad på ett sådant sätt att det är svårt för andra aktörer att förstå innebörden av aktiviteten, även detta bör ses över.

Ställningstagande för antagande av hållbarhetslöfte

Länsstyrelsen önskar ett ställningstagande om remissinstanserna har för avseende att anta ett hållbarhetslöfte med aktiviteter inom åtgärdsprogrammet. Östhammars kommun arbetar efter fyra inriktningsmål varav ett lyder *En hållbar kommun*. Inom detta arbete ryms kommunens tidigare miljömålsarbete med fyra fokusområden, varav ett var *Natur för människor, växter och djur*. Även kommunens arbete med *lokalt arbete inom Agenda 2030* ryms inom inriktningsmålet En hållbar kommun.

Att teckna hållbarhetslöften inom åtgärdsprogrammet blir ett sätt att förtydliga kommunens naturvårdsarbete och kan då ersätta specifikationerna i de tidigare kommunala miljömålen. Det är också ett sätt att definiera de delar av det lokala Agenda 2030-arbetet som rör biologisk mångfald, natur, växter och djur.

Östhammars kommun avser att teckna hållbarhetslöften inom årgärdsprogrammet.

Omfattningen av hållbarhetslöftet och val av aktiviteter kommer att behandlas i berörda nämnder samt kommunfullmäktige under hösten 2020, efter inkommen inbjudan med slutversionen av åtgärdsprogrammet.

Ärendets handläggning

Remissen har handlagts av miljösekreterare. Samråd har hållits med förvaltningschefer och handläggare från Samhällsbyggnadsförvaltningen, Tekniska förvaltningen, Barn- och utbildningsförvaltningen, Kultur- och fritidsförvaltningen samt Socialförvaltningen.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Missiv

1(5)

2020-02-28

501-1693-19

Enligt sändlista

Linnéa Larsson
Miljömålssamordnare
010-2233407
linnea.larsson@lansstyrelsen.se

Remiss Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald

Länsstyrelsen i Uppsala län översänder härmed remissversionen av det regionala åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald, *Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald*.

Länsstyrelsen har i uppdrag från regeringen att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Genom ett ökat fokus och en ökad samverkan i miljöarbetet förväntas åtgärdstakten inom miljöarbetet i länet öka och därigenom på sikt leda till ett bättre miljö tillstånd och ökad måluppfyllelse av Sveriges miljömål.

Det regionala åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald samlar prioriterade åtgärder med syfte att skapa hållbara ekosystem och öka den biologiska mångfalden i länet. Programmet är framtaget i bred samverkan med länets aktörer genom att det utgår från förslag som framkommit under två dialogmöten under våren 2019. *Aktörer i länet kommer erbjudas att delta i genomförandet av åtgärdsprogrammet genom att teckna hållbarhetslöften under hösten 2020.*

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald är det andra av totalt fyra regionala åtgärdsprogram som länsstyrelsen planerar att ta fram. Åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan beslutades 2019 och under kommande år tas program fram inom temaområdena vatten och samhällsutveckling. Tillsammans omfattar programmen åtgärder för samtliga 15 miljömål som länet berörs av.

Remissen består av tre huvuddelar. Inledningen beskriver bland annat grunden till åtgärder för biologisk mångfald liksom syftet och ramarna för åtgärdsprogrammet. Den andra delen beskriver framtagandet och genomförandet av programmet med delar som rör målgrupp, aktörernas medverkan, hållbarhetslöften och uppföljning. I den tredje delen finns de elva utpekade åtgärderna med tillhörande aktiviteter.

Till remissen hör även tre bilagor. Bilaga 1 beskriver arbetet med åtgärdsprogram för miljömål i Uppsala län – *Färdplan för ett hållbart län*. Bilaga 2 ger information om miljömålssystemet med de nationella miljö kvalitetsmålen och Agenda 2030. Bilaga 3 ger en utförligare beskrivning av länets förutsättningar kopplat till olika naturmiljöer.

2020-02-28

501-1693-19

De aktiviteter som presenteras för respektive åtgärd är förslag som visar på riktningar för åtgärdsarbetet. Det ges även en möjlighet att som aktör utforma egna aktiviteter med samma syfte som åtgärden eller genom att konkretisera de befintliga förslagen.

Länsstyrelsen ser fram emot synpunkter, kommentarer och förslag till förbättringar huvudsakligen med utgångspunkt i frågorna nedan:

1. Saknas relevant åtgärd eller aktivitet?
2. Är aktiviteterna utformade så att de kan genomföras inom åtgärdsprogrammets ramar?
3. Programmet innehåller både detaljerade och övergripande aktiviteter under respektive åtgärd. Vilken detaljeringsgrad är att föredra? Fungerar det att blanda aktiviteter med olika detaljeringsgrad?

Detta är en remissversion, det innebär att delar av rapporten inte är helt färdigställda. Länsstyrelsen avser arbeta vidare med och komplettera programmet under remisstiden.

Länsstyrelsen önskar att länets aktörer i remissvaret gör ett ställningstagande för om man avser anta ett hållbarhetslöfte i åtgärdsprogrammet. Under hösten 2020 kommer länsstyrelsen att skicka ut en inbjudan till aktörer i länet att delta i att genomförandet av åtgärdsprogrammet genom att teckna hållbarhetslöften.

Remisstiden löper till 2020-05-31. Länsstyrelsen behandlar dock inkomna yttranden löpande och mottar gärna yttranden så snart som möjligt.

Länsstyrelsen önskar ett samlat yttrande från respektive organisation. Yttrandet skickas via e-post till upsala@lansstyrelsen.se och märks med diarienummer 501-1693-19.

Kontakt under remisstiden:

Linnéa Larsson, Miljöstrategienheten, linnea.larsson@lansstyrelsen.se,
010-22 33 407

Emma Höök, Naturvårdsenheten, emma.hook@lansstyrelsen.se 010-22 33 344

Med vänlig hälsning

Lennart Nordvarg
Chef Miljöavdelningen

2020-02-28

501-1693-19

Sändlista

AB Uppsala kommuns Industrihus
Akademiförvaltningen
Apotea AB
Artdatabanken
Billerud Korsnäs
Biogas Öst med BioDriv Öst
Bondens mat i Uppland
Domarbo skog
E.ON Sverige
Ecoloop
Ekologigruppen AB
Ekologiska lantbrukarna i Uppland
Ellevio AB
Ena Energi AB
Energikontoret Mälardalen
Enköpings kommun
Entomologiska för. i Uppland
FSC
Företagarna Uppsala
GE Healthcare
Gysinge skog
Handelskammaren
Hargs bruk
Heby kommun
Holmen
Hushållningssällskapet Uppsala län
Håbo kommun
Jehander
Jordens vänner
Jägareförbundet Uppsala län
Jägarnas riksförbund
Knivsta kommun
KRAV
Leader Mälardalen
Leader nedre Dalälven
Livsmedelsverket
LRF
Länsförsäkringar Uppsala
Mellanskog
Miljöpartiet
Mossornas vänner
Naturföretaget
Naturjouren
Naturskyddsföreningen Östhammar
Naturskyddsföreningen
Naturskyddsföreningen Enköping

2020-02-28

501-1693-19

Naturskyddsföreningen Heby
Naturskyddsföreningen Håbo
Naturskyddsföreningen i Tierp,
Naturskyddsföreningen Uppsala län
Naturskyddsföreningen Älvkarleby
NCC AB
Nedre Dalälvens Intresserförening
PEFC
Prosilva skogscertifiering
Ramboll Sverige
Region Uppsala
Sala-Heby Energi AB
Sandvik Coromant AB i Gimo
Skanska Sverige AB
Skogforsk
Skogsstyrelsen
Skogssällskapet
Spillkråkan
Sportfiskarna
Stora Enso Pulp AB
Stora Enso skog
STUNS
SVA
Sveaskog
Sweco
Svensk Kärnbränslehantering AB
Svenska botaniska Föreningen
Svenska Golf förbundet
Svenska Kraftnät
Svenska kyrkan
Svenska Rovdjursföreningen
Sveriges lantbruksuniversitet SLU
Swerock
Svevia
Tierp Hällefors skogar
Tierps Energi & Miljö AB
Tierps kommun
Trafikverket
UOF - Upplands fågelskådare
Upplands Energi
Upplands lokaltrafik
Upplandsbygd Lokalt Ledd Utveckling
Upplandsstiftelsen
Uppsala kommun
Uppsala kommun, Biotopia
Uppsala stift
Uppsala Svampklubb

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Missiv

5(5)

2020-02-28

501-1693-19

Uppsala Universitet
Uppsala vatten AB
Uppsalahem
Vasakronan
Vattenfall AB Värme Uppsala
Villa Cosmos AB
WRS
WSP Sverige AB
Älvkarleby kommun
Östhammars kommun
Östra svealands jordägarförening

Information om hur vi hanterar dina personuppgifter hittar du på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Färdplan för ett hållbart län

Åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

REMISSVERSION

Förord

Skrivs inför slutversion

REMISSVERSION

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Ekosystem och biologisk mångfald	6
Behovet och vikten av åtgärder för biologisk mångfald	6
Internationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald	8
Sveriges miljömål och nationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald.....	9
Regional inriktning för biologisk mångfald.....	11
Läsanvisning	11
Förutsättningar och nulägesbeskrivning	13
Biologisk mångfald i Uppsala län.....	13
Uppdraget och åtgärdsprogrammets syfte	13
Avgränsningar och kopplingar till andra underlag och program.....	14
Framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammet.....	16
Målgrupp och samverkan	16
Hållbarhetslöften.....	17
Uppföljning av hållbarhetslöften och åtgärder	17
Finansiering av åtgärder	18
Jämställdhet och jämlikhet i arbetet med biologisk mångfald	19
Åtgärder.....	20
Åtgärd 1. Öka biologisk mångfald i vattenmiljöer	22
Åtgärd 2. Öka biologisk mångfald i skogslandskapet	25
Åtgärd 3. Öka biologisk mångfald i jordbrukslandskapet.....	28
Åtgärd 4. Motverka invasiva främmande arter	31
Åtgärd 5. Öka biologisk mångfald i parker och grönområden	33
Åtgärd 6. Infrastrukturens biotoper	35
Åtgärd 7. Öka biologisk mångfald genom fysisk planering	37
Åtgärd 8. Minska påverkan på biologisk mångfald genom hållbara inköp av varor och tjänster	39
Åtgärd 9. Inspirera till hållbara val som gynnar biologisk mångfald	41
Åtgärd 10. Integrera biologisk mångfald och hållbar utveckling i skola och förskola.....	43
Åtgärd 11. Utbildnings- och informationsinsatser om biologisk mångfald för beslutsfattare.....	45
Ordlista och begreppsförklaring.....	46
Bilaga 1. Färdplan för ett hållbart län – fyra åtgärdsprogram för Uppsala läns miljömålsarbete	49
Bilaga 2 – Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030	52
Bilaga 3. Förutsättningar för biologisk mångfald i Uppsala län.....	56

Sammanfattning

Bevarande av biologisk mångfald är en av våra största miljöutmaningar. Förlusten av biologisk mångfald sker i allt snabbare takt och påskyndas av andra miljöhot som exempelvis klimatförändringar och exploatering av mark och vatten.

Biologisk mångfald är en grundförutsättning för att ekosystem ska fungera och göra nytta som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera grödor, så kallade ekosystemtjänster. Utan många olika arter med skilda funktioner är risken stor att människans nyttjande av naturresurser, klimatförändringar och annan påverkan skadar ekosystemens förmåga att leverera dessa tjänster.

Biologisk mångfald främjar även folkhälsan då många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är en grund för vår välfärd och en förutsättning inte bara för ekologisk hållbarhet utan även för social och ekonomisk.

I maj 2019 presenterade IPBES (FN:s expertpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster) rapporten om tillståndet för världens biologiska mångfald och ekosystemtjänster. Situationen beskrivs som allvarlig och på sina håll mycket allvarlig. Fler arter än någonsin i mänsklighetens historia hotas av utrotning och många ekosystem förändras i snabb takt. Beräkningar visar att cirka en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas.

Den pågående utarmningen av biologisk mångfald orsakas framförallt av:

- Klimatförändringar
- Ohållbar användning av land och vatten
- Föroreningar
- Direkt överutnyttjande av naturresurser
- Spridning av invasiva främmande arter¹

Även i Sverige nyttjas mark- och vattenresurser intensivt och konsumtion av varor och tjänster leder till negativ påverkan på ekosystem även i andra länder. Efterfrågan på resurser som livsmedel, råvaror, energi och vatten ökar. Att möta de behoven utan att överutnyttja olika ekosystem och öka pressen på olika arter är en stor utmaning.

Sverige har genom FN:s konvention för biologisk mångfald, Aichimålen och EU:s strategi för biologisk mångfald åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt. Det görs genom det svenska miljömålsarbetet, genom etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt genom Agenda 2030-arbetet. De olika globala och nationella målen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ligger till grund för den strategiska inriktningen för länets regionala åtgärdsarbete.

Färdplan för ett hållbart län, åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald syftar till att öka takten i genomförandet av prioriterade åtgärder för att skapa hållbara ekosystemen samt öka och bevara den biologiska mångfalden i Uppsala län. Åtgärdsprogrammet är det andra av totalt fyra regionala åtgärdsprogram för miljömålen som tillsammans kommer att utgöra inriktningen för länets miljöarbete, se bilaga 1. Åtgärderna i programmet bidrar främst till att nå miljö kvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande skogar, Myllrande våtmarker och God bebyggd miljö*. Åtgärderna bidrar även till att uppnå generationsmålet samt de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, främst målet om *Ekosystem och biologisk mångfald*.

---

¹ IPBES rapport om biologisk mångfald, <https://ipbes.net/global-assessment>

Inledning

Ekosystem och biologisk mångfald

Ett ekosystem är allt levande och den miljö som finns i ett naturområde. Ekosystem kan vara stora och små, till exempel området kring en stubbe, en trädgård eller hela planeten jorden. Djur, växter, svampar och mikroorganismer som lever tillsammans i ett ekosystem är alla beroende av varandra och påverkar varandra.² Ekosystemen bidrar till människors välbefinnande, såväl fysiskt, och kulturellt som socialt.

FN:s konvention om biologisk mångfald definierar biologisk mångfald som ett samlingsbegrepp som omfattar den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap.³ Den omfattar inte bara den vilda naturen, utan också miljöer och arter som används av oss människor, exempelvis tamdjur och odlade växter.

Det finns många skäl till att vi ska öka och bevara den biologiska mångfalden, exempelvis etiska, ekologiska, ekonomiska, estetiska samt kulturella skäl:

- För arternas egen skull – alla arter har lika stor rätt att leva vidare (etiska skäl).
- För naturens skull – exakt vilka arter naturen behöver för att ekosystemen ska fungera är inte känt (ekologiska skäl).
- För människans skull – människor är beroende av biologisk mångfald genom ekosystemtjänster som exempelvis mat, rent vatten och frisk luft. Vilka arter som kan bli användbara som mat och medicin i framtiden är inte känt. Dessutom bidrar den biologiska mångfalden till natur för rekreation och friluftsliv (ekonomiska, estetiska och kulturella skäl).⁴

Begreppet ekosystemtjänster används för att visa den nytta människan får från naturen. Som när växter renar luft, buskar dämpar buller, bin pollinerar grödor eller att hälsa och välbefinnande ökar vid vistelse i naturen. Det är också att stadens gräsmattor renar regnvatten och snö från tungmetaller och skadliga partiklar eller att bakterier och maskar gör jorden bördig.⁵ Många arter kan verka vara obetydliga för ekosystemens funktion just nu, men kan visa sig bli viktiga i framtiden under nya miljö- och klimatförhållanden. Den biologiska mångfalden fungerar därmed som en sorts försäkring.⁶

Den biologiska mångfalden och produktionen av ekosystemtjänster är beroende av en fungerande grön infrastruktur. Grön infrastruktur kan beskrivas som nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt till människors välbefinnande.⁷ Utveckling och bevarande av biologisk mångfald medför att vi bibehåller och stärker ekosystemens resiliens, det vill säga deras förmåga att anpassa sig och vidareutvecklas vid förändringar. Fungerande och resilienta ekosystem är en grundläggande förutsättning för naturens förmåga att leverera ekosystemtjänster.⁸

Behovet och vikten av åtgärder för biologisk mångfald

Att bevara biologisk mångfald och skapa förutsättningar för hållbara ekosystem är tillsammans med klimatförändringar en av vår tids största utmaningar. Naturvårdsverket bedömer i 2019 års fördjupade utvärdering av miljömålen att det finns starka skäl att prioritera klimatet och den biologiska mångfalden i miljöpolitiken under de kommande åren. En av slutsatserna i utvärderingen

² Naturhistoriska riksmuseets webbplats: <https://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/ekosystem.1597.html>

³ Definition enligt FN:s konvention om biologisk mångfald, <https://www.sl.u.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/>

⁴ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

⁵ Naturvårdsverkets webbplats: <http://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster>

⁶ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

⁷ Grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019:03

⁸ Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, Regeringsbeslut M2014/593/Nm, Regeringskansliet

är att utvecklingen för ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald går åt fel håll.⁹ Att öka den biologiska mångfalden och stärka ekosystemen regionalt i Uppsala län, i Sverige och i andra delar av världen, är nödvändigt för att nå de globala och nationella målen för ekosystem och biologisk mångfald.

FN har satt samman en vetenskaplig expertpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES¹⁰, detta i analogi med den klimatpanel, IPCC¹¹, som också finns inom ramen för FN:s arbete. Målet med IPBES är att stärka samspelet mellan forskning och förvaltning för att främja bevarande och hållbart brukande av natur, växter och djur.¹²

IPBES första rapport, *The global assessment of biodiversity and ecosystem services*, gavs ut 2019. Rapporten beskriver hotbilden mot den biologiska mångfalden i världen och hur människor påverkas av den. Cirka 130 länder står bakom rapporten som bygger på omkring 15 000 vetenskapliga artiklar där över 400 experter har medverkat i skrivandet.¹³

I rapporten konstateras att en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas i närtid om inte kraftfulla insatser sätts in. Förlust av biologisk mångfald medför förlust av viktiga ekosystemtjänster exempelvis pollinerande insekter, koldioxidlagrande skogar samt rening av luft och vatten vilket enligt rapporten utgör ett lika stort hot mot världens ekosystem och människans existens som klimatförändringarna. Rapporten påvisar och understryker också den nära koppling som finns mellan dessa båda hot.¹⁴

”Vi måste erkänna att klimatförändringar och förluster av natur är lika viktiga, inte bara för miljön utan också för utveckling och ekonomi”.

IPBES ordförande Robert Watson

Rapporten lyfter fram fem övergripande hot mot den biologiska mångfalden:

- **Klimatförändringar** ändrar livsvillkoren för många arter på ett snabbare och mer dramatiskt sätt än naturliga störningar.
- **Mark- och vattenanvändning** som leder till att livsmiljön för djur, växter och svampar försämras eller försvinner genom ohållbart jord- och skogsbruk, ändrad markanvändning eller fragmentering.
- **Föroreningar**, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter och svampar eller försämra deras fortplantningsförmåga.
- Direkt **utnyttjande av naturresurser** genom människans överutnyttjande i form av ohållbar jakt och fiske som inte ger utrymme för livskraftiga populationer.
- **Invasiva främmande arter**, det vill säga arter som har introducerats av människan och som orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar.¹⁵

⁹ Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019. Naturvårdsverket rapport, 2019.

¹⁰ IPBES – Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Service. <https://ipbes.net/>

¹¹ IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://www.ipcc.ch/>

¹² Naturvårdsverkets webbplats

¹³ Naturvårdsverkets webbplats

¹⁴ IPBES webbplats, <https://ipbes.net/global-assessment-report-biodiversity-ecosystem-services>

¹⁵ Naturvårdsverkets webbplats

Internationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald

Det finns ett brett och etablerat internationellt arbete för bevarande av biologisk mångfald. FN:s konvention om biologisk mångfald, *Convention on Biological Diversity* (CBD), undertecknades vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio 1992. De tre överordnande målen för arbetet inom konventionen är:

- bevarande av biologisk mångfald
- hållbart nyttjande av biologisk mångfald
- rättvis fördelning av nyttan som uppstår vid användandet av genetiska resurser¹⁶

Inom FN:s konvention om biologisk mångfald har världens länder enats om en strategisk plan, Nagoyaplanen, för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Planen innehåller 20 specifika delmål, de så kallade Aichimålen, som gäller fram till år 2020.¹⁷ Vid samma tillfälle enades konventionens medlemmar om ytterligare ett protokoll, det så kallade Nagoyaprotokollet, vilket reglerar tillträde till genetiska resurser och en rättvis fördelning av vinster som kan uppstå när dessa resurser används.¹⁸

Sverige har anslutit sig till FN:s konvention om biologisk mångfald samt godkänt Nagoyaprotokollet¹⁹ och Aichimålen.²⁰ För att implementera Aichimålen antog EU en gemensam strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2011, vilken innehåller sex delmål med åtgärder för biologisk mångfald fram till år 2020.²¹ EU:s strategi har legat till grund för utformningen av de svenska etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Figur 1 illustrerar sambanden mellan arbetet men biologisk mångfald på internationell, nationell samt regional och lokal nivå.

Nu pågår framtagandet av ett ramverk för det globala arbetet för biologisk mångfald som ska ersätta den strategiska planen efter 2020, det så kallade *Post-2020 Global Biodiversity Framework*. Det nya ramverket ska antas i Kunming i Kina hösten 2020. Sveriges regering arbetar för att delmål om biologisk mångfald ska kopplas till klimat och hälsa samt att det nya ramverket både ska ge draghjälp till, och får draghjälp från, genomförandet av Agenda 2030 med FN:s globala mål för hållbar utveckling.²² Läs mer om Agenda 2030 och kopplingen till ekosystem och biologisk mångfald nedan samt i bilaga 2.

---

¹⁶ Naturvårdsverkets webbplats

¹⁷ Regeringskansliets webbplats: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2014/03/m2014.03/>

¹⁸ Skogsstyrelsens webbplats: <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/internationellt-arbete/internationella-konventioner-och-avtal/>

¹⁹ Regeringskansliet: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/08/sverige-godkanner-nagoyaprotokollet/>

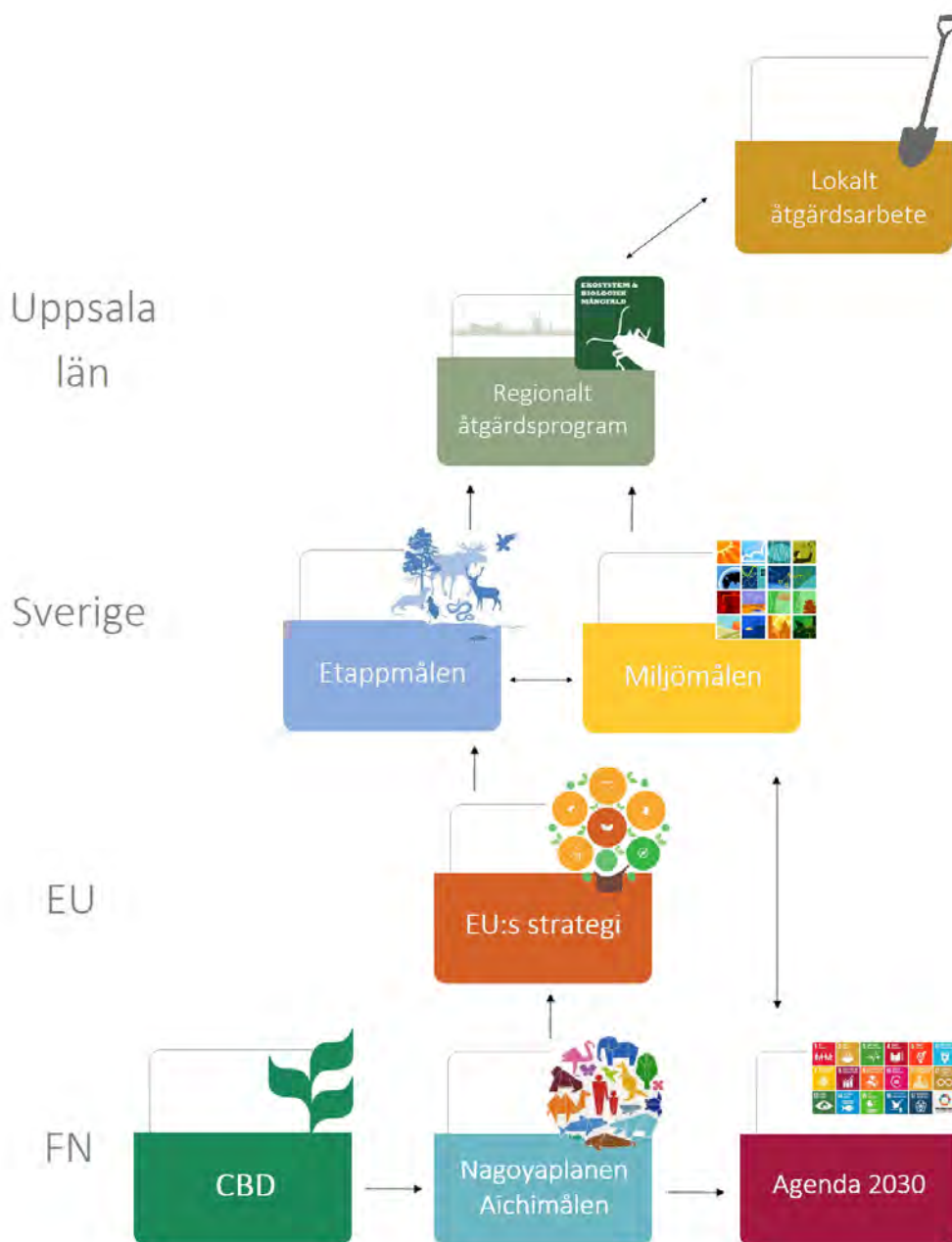
²⁰ Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, Regeringsbeslut M2014/593/Nm, Regeringskansliet

²¹ EU:s strategi för biologisk mångfald, faktablad, Europeiska kommissionens webbplats:

https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_SV.pdf

²² Regeringskansliets webbplats: www.regeringen.se/artiklar/2019/10/regeringens-linje-for-konventionen-om-biologisk-mangfald/

Figur 1. De internationella målen för biologisk mångfald utgör grunden för de nationella miljömålen samt för den regionala inriktningen i länet och de lokala aktörernas åtgärdsarbete.

Sveriges miljömål och nationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald

Sverige har omhändertagit de internationella målen för ekosystem och biologisk mångfald inom ramen för det svenska miljömålssystemet. Miljömålen utgör inriktningen för den svenska miljöpolitiken. De består av 16 nationella miljökvalitetsmål, ett generationsmål samt 17 etappmål som utgör steg på vägen mot målen. Miljömålen är därutöver även Sveriges sätt att omhänderta den ekologiska dimensionen i FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030. En utförlig beskrivning av miljömålssystemet och Agenda 2030 återfinns i bilaga 2.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald omfattar åtgärder som främst bidrar till att uppnå miljökvalitetsmålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* samt *Ett*

rikt växt- och djurliv. Åtgärderna som beskrivs i åtgärdsprogrammet bidrar även till FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030 genom framför allt mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald*, men även till mål 4 *God utbildning för alla*, mål 6 *Rent vatten och sanitet för alla*, mål 11 *Hållbara städer och samhällen*, mål 12 *Hållbar konsumtion och produktion* samt till mål 14 *Hav och marina resurser*.

I arbetet med ekosystem och biologisk mångfald kompletterar generationsmålet de nationella miljökvalitetsmålen genom att omfatta miljöpåverkan utanför Sveriges gränser, den indirekta påverkan som vår konsumtion har på ekosystem och biologisk mångfald i andra länder genom produktion av varor, turism och handel med hotade växter och djur.

Inom miljömålssystemet har regeringen beslutat om ett antal etappmål vilka utgör steg på vägen för att nå önskade miljötillstånd samt underlätta och ge en inriktning för arbetet med att nå miljömålen. Regeringens samlade strategi för biologisk mångfald presenteras i propositionen *En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Strategin består av tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt hållbar markanvändning.²³

Regeringen har beslutat om tio etappmål för biologisk mångfald inom följande områden:

- Ekosystemtjänster och resiliens
- Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster
- Hotade arter och naturtyper
- Invasiva främmande arter
- Kunskap om genetisk mångfald
- Helhetssyn på markanvändningen
- Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden
- Miljöhänsyn i skogsbruket
- Ett variationsrikt skogsbruk
- En dialogprocess i ett nationellt skogsprogram

Två av etappmålen för biologisk mångfald är aktuella idag (*Kunskap om genetisk mångfald* och *Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden*) medan slutåret har passerat för de övriga. Inom samtliga etappmål bedöms dock fortsatt arbete vara viktigt för att uppnå miljömålen och de internationella målen med koppling till biologisk mångfald.²⁴

Sammantaget beskriver de tio etappmålen värdet av ökad kunskap inom området men även värdet av samsyn och en helhetssyn på markanvändningen utifrån grön infrastruktur och ett landskapsperspektiv. Den ökade kunskapen om värdet av biologisk mångfald förväntas skapa förståelse, ge en bättre hushållning med naturens resurser samt bättre förutsättningar för hållbar markanvändning.

Mer information om de svenska miljömålen och de globala hållbarhetsmålen med koppling till biologisk mångfald återfinns i bilaga 2.

²³ Regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

²⁴ Biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Kontrollstation 2016. Ds 2017:32. Regeringskansliet, Miljö- och energidepartementet

Regional inriktning för biologisk mångfald

Utgångspunkten för den regionala inriktningen för arbetet med biologisk mångfald utgörs av Sveriges strategi för biologisk mångfald och de etappmål som utarbetats av regeringen som svar på EU:s strategi för biologisk mångfald och följaktligen även på Nagoyaplanen, Aichimålen och FN:s konvention om biologisk mångfald.

Den regionala inriktning som lyfts fram för länets arbete med åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald är följande:

- **Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster**
Åtgärderna i programmet innehåller kunskapshöjande aktiviteter med syfte att sprida kunskap om betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster inom olika målgrupper. På detta sätt kan biologisk mångfald och ekosystemtjänster integreras i beslutsprocesser både inom politik och näringsliv.
- **Hotade arter och naturtyper**
Inriktningen i åtgärdsprogrammet innebär att insatser kopplade till länets ansvarsarter och ansvarsnaturtyper lyfts fram som prioriterade och viktiga aktiviteter för bevarande av biologisk mångfald.
- **Invasiva främmande arter**
Introduktion och spridning av invasiva främmande arter utgör ett allvarligt hot mot den biologiska mångfalden och arbetet med att förebygga introduktion samt förhindra spridning av invasiva främmande arter är prioriterat i länet.
- **Kunskap om genetisk mångfald**
Inriktningen i åtgärdsprogrammet tar fasta på att genetisk mångfald och variation är grundläggande för begreppet biologisk mångfald. Utan den genetiska mångfalden urlakas arternas motståndskraft med ökad sårbarhet som följd.
- **Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden**
Ett utökat formellt skydd utgör en viktig grund för bevarande av biologisk mångfald.
- **Miljöhänsyn och variation i skogsbruket**
Inriktningen miljöhänsyn och variation i skogslandskapet är den andra prioriterade vägen för ökad biologisk mångfald i skogslandskapet.

Läsanvisning

Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald består av tre huvuddelar. Den första inledande delen förklarar begreppen ekosystem och biologisk mångfald samt beskriver grunden till åtgärder för biologisk mångfald, från den internationella och nationella till den regionala och lokala nivån. Här beskrivs länets förutsättningar samt syftet och avgränsningar för åtgärdsprogrammet.

Den andra delen beskriver framtagandet och genomförandet av åtgärdsprogrammet med delar som rör målgrupp, aktörernas medverkan, hållbarhetslöften och uppföljning.

Den tredje delen består av de elva föreslagna åtgärderna med tillhörande aktiviteter utifrån vilka aktörer i länet kommer att erbjudas teckna så kallade hållbarhetslöften. Varje åtgärd beskrivs med

syfte och mål, potentiella aktörer och bakgrund samt ett antal förslag på aktiviteter inom åtgärden. Det ges även en möjlighet att utforma egna aktiviteter med samma syfte som åtgärden eller genom att konkretisera de befintliga förslagen.

Avslutningsvis finns tre bilagor. Bilaga 1 beskriver arbetet med åtgärdsprogram för miljömål i Uppsala län, *Färdplan för ett hållbart län*, och kopplingen mellan detta program och de tre övriga. Bilaga 2 ger information om miljömålssystemet med de nationella miljö kvalitetsmålen och Agenda 2030. Bilaga 3 ger en utförligare beskrivning av länets förutsättningar kopplat till olika landskapstyper och arbetsområden.

REMISSVERSION

Förutsättningar och nulägesbeskrivning

Biologisk mångfald i Uppsala län

Mångfalden av växter och djur i Uppsala län såväl som i Sverige och övriga världen lever i en mosaik av olika naturtyper och ekosystem. Den biologiska mångfalden som finns i Uppsala län idag är ett resultat av hur människan nyttjat naturen ända sedan landet steg upp ur havet och marken började brukas.²⁵ Uppsala län är geografiskt väl avgränsat med Dalälven i nordväst, Roslagskusten i nordost och Mälaren i söder. Länet är i många avseenden variationsrikt. En viktig förutsättning för artrikedom är mötet mellan nordliga, sydliga och östliga arter som alla trivs i länet på grund av skillnaderna i klimat mellan länets olika delar. Länet är ett geologiskt ungt landområde som relativt sent täcktes av vatten och jordarterna är till stor del en följd av den senaste istiden. Den flacka landhöjningskusten, den kalkrika jordmånen, rullstensåsarna och den storblockiga moränen ger goda förutsättningar för många olika arter och naturtyper i länet.

De flesta av Uppsala läns naturtyper är skapade genom en kombination av mänsklig påverkan och naturliga störningar. Olika typer av störningar har genom tiderna präglat ekosystemen och sammansättningen av arter. Störningar är ofta en förutsättning för att mångfalden av konkurrenssvaga arter inte ska konkurreras ut av konkurrensstarka arter. Det behövs därför kunskap om markanvändningen i kombination med landskapets historia för att förstå varför landskapet ser ut som det gör idag och vilka nyckelfaktorer som är nödvändiga för att gynna och bevara den biologiska mångfalden. Äldre tiders nyttjande av mark var ofta av godo för den biologiska mångfalden då det innebar lagom stora störningar.²⁶ Många arters livsmiljöer har förändrats över tiden och i vissa fall förstörts men människan har även skapat nya miljöer där vissa arter trivs. Förändrad markanvändning, övergödning och en allt mer fragmenterad landskapsbild har medfört att många arter har blivit sällsynta.²⁷

Mänsklig påverkan genom nyttjande av landskapet har skapat förutsättningar för ekosystem, naturtyper och arter att uppstå, utvecklas, eller gynnas. Det brukar kallas för biologiskt kulturarv. Ekosystemen och arternas långsiktiga fortlevnad och utveckling förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel. Exempel på denna typ av skötselkrävade miljöer är naturbetesmarker, slätterängar, odlingsrösen, hävdade strandmiljöer, åkerholmar, skogsbetade kalkbarrskogar, hagmarker, alléer, kvarn- och bruksmiljöer, fornlämningar på sandiga marker, hävdade gravfält, anlagda ädellövträdsmiljöer kring gods samt herrgårdar och parker.²⁸

För mer detaljerade beskrivningar av länets naturmiljöer och förutsättningar, se bilaga 3 samt i respektive åtgärds bakgrundsbeskrivning. Ytterligare underlag om länets naturtyper och arter finns sammanställt i *Grön infrastruktur i Uppsala län* samt i *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*.

Uppdraget och åtgärdsprogrammets syfte

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald är en del i länsstyrelsens miljömålsuppdrag, vilket genomförs inom ramen för *Färdplan för ett hållbart län*. I miljömålsuppdraget ingår att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå de nationella miljömålen.²⁹ Se bilaga 1 för mer information. Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald är det andra av totalt fyra regionala

²⁵ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

²⁶ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

²⁷ Naturvårdsverkets webbplats: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Ett-rikt-vaxt-och-djurliv/>

²⁸ Grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019:03

²⁹ Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, §6:2.

åtgärdsprogram som länsstyrelsen planerar att ta fram. Åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan beslutades 2019 och under kommande år tas program fram inom temaområden vatten och samhällsutveckling.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald syftar till att öka takten i genomförandet av prioriterade åtgärder för att skapa hållbara ekosystem och öka och bevara den biologiska mångfalden i Uppsala län. Ambitionen är att åtgärdsprogrammet ska vara ett användbart verktyg för aktörer på både regional och lokal nivå. Åtgärdsprogrammet ska:

- ge exempel på konkreta aktiviteter i arbetet med ekosystem och biologisk mångfald
- ge vägledning och stöd för att prioritera aktiviteter och utvecklingsinsatser
- stimulera till ökad samverkan i miljöarbetet mellan aktörer i länet
- bidra till att användning av länets naturresurser inte ger en negativ påverkan på den biologiska mångfalden
- inspirera till innovation och utveckling inom området
- leda till en ambitionshöjning för att öka och bevara biologisk mångfald till en hållbar nivå för arters överlevnad och säkerställande av ekosystemtjänster.

I åtgärdsprogrammet lyfts förslag på åtgärder och aktiviteter där lokala och regionala aktörer har mandat och styrmedel att skapa förändring. Programmet fyller därmed en viktig funktion i att komplettera det nationella och internationella arbetet med biologisk mångfald.

[Avgränsningar och kopplingar till andra underlag och program](#)

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald utgör en strategisk del i det regionala arbetet för att stärka ekosystem och bevara biologisk mångfald i Uppsala län. Det relaterar till internationella överenskommelser och strategier samt till det svenska miljömålssystemet och FN:s globala hållbarhetsmål. Programmet är tänkt som ett komplement och i vissa fall en förstärkning till både nationella åtgärdsprogram, exempelvis åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP)³⁰, samt till regionala handlingsplaner och strategier, och i förkommande fall även till lokala initiativ och handlingsplaner. De viktigaste regionala dokumenten och handlingsplanerna som påverkar arbetet samt dess kopplingar till åtgärdsprogrammet beskrivs här.

Kunskapsunderlaget *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*³¹ samlar hotade arter och livsmiljöer som är särskilt prioriterade att genomföra naturvårdande åtgärder för i länet. Genom att fokusera på ett urval arter och naturtyper kan åtgärder genomföras på ett effektivare sätt, exempelvis genom att åtgärder som görs i landskapet för att gynna en art även gynnar den övriga mångfalden. Dokumentet utgör ett viktigt kunskapsunderlag för åtgärdsprogrammet samt vid genomförandet av flera åtgärder.

Handlingsplanen *Grön infrastruktur i Uppsala län*³² utgör ett strategiskt underlag för långsiktig planering och prioritering av insatser för att bevara och förstärka den gröna infrastrukturen i Uppsala län. Handlingsplanen utgör ett viktigt kunskapsunderlag för åtgärdsprogrammet samt vid genomförandet av flera åtgärder.

³⁰ Läs mer om nationella åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper på [Naturvårdsverkets webbplats](https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Atgardsprogram-for-hotade-arter), <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Atgardsprogram-for-hotade-arter>

³¹ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2015:03.

³² Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03

Den regionala handlingsplanen för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet³³ syftar till att utveckla landsbygden i länet genom målstyrd fördelning av stöd och ersättningar. I handlingsplanen finns tydliga målsättningar att återställa, bevara och främja ekosystem kopplade till jordbruks- och skogslandskapet vilket stödjer genomförandet av flera av åtgärdsprogrammets åtgärder.

Den regionala handlingsplanen *Åt Uppsala län - handlingsplan för att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig Livsmedelsproduktion*³⁴ bidrar till måluppfyllelsen i länets regionala utvecklingsstrategi för livsmedelsproduktion. Handlingsplanen innehåller målsättningar om långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion vilket har en tydlig koppling till bevarad biologisk mångfald. Handlingsplanen genomförs genom arbete inom olika tematiska områden där teman inom exempelvis upphandling samt hållbar livsmedelsproduktion kopplar till genomförandet av flera av åtgärdsprogrammets åtgärder.

Den regionala utvecklingsstrategin för Uppsala län (RUS)³⁵ är en övergripande och långsiktig strategi som pekar ut inriktningen för den regionala utvecklingen. (Texten kompletteras senare då den regionala utvecklingsstrategin är under revidering).

Åtgärdsprogrammet är det andra av fyra planerade program inom *Färdplan för ett hållbart län*, se bilaga 1. Miljömålen har i många fall en stark koppling till varandra vilket medför att åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald kan bidra till att uppfylla övriga åtgärdsprogrammens syften och vice versa. Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald samverkar särskilt tydligt med åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan³⁶ då förändringar i klimatet är ett av de största hoten mot biologisk mångfald samtidigt som förändringar i naturliga ekosystem påverkar klimatet. I genomförandet av samtliga åtgärdsprogram är det av stor vikt att hålla ett brett hållbarhetsperspektiv så att inte genomförandet av åtgärder innebär en negativ påverkan på andra miljömål.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald omfattar åtgärder och aktiviteter som har en positiv effekt på den biologiska mångfalden som huvudsyfte. Åtgärder med andra huvudsyften, exempelvis förbättrad vattenkvalitet i sjöar och vattendrag som sekundärt även har en positiv effekt på biologisk mångfald, omfattas inte av åtgärdsprogrammet.

---

³³ Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2015:04.

³⁴ Åt Uppsala län - handlingsplan för att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion. Länsstyrelsen i Uppsala län, diarienummer 604-5750-2018.

³⁵ Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län. 2017. Region Uppsala.

³⁶ Färdplan för ett hållbart län – Åtgärder för minskad klimatpåverkan. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:4

Framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammet

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald har utarbetats av Länsstyrelsen i Uppsala län i bred förankring med regionala aktörer. Programmet antas av länsstyrelsen men genomförandet ägs gemensamt av medverkande aktörer i länet. Under våren 2019 genomfördes två dialogmöten, så kallade åtgärdsverkstäder, med representanter från länets kommuner, Region Uppsala, universitet, näringsliv, regionala myndigheter samt regionala förbund och ideella organisationer.³⁷

Målsättningen med åtgärdsverkstäderna var att gemensamt identifiera och formulera prioriterade och konkreta åtgärder som bidrar till att skapa hållbara ekosystem och att öka och bevara biologisk mångfald i länet. Under de två åtgärdsverkstädernas gruppdiskussioner togs ett stort antal åtgärdsförslag fram. Förslag och idéer har bearbetats och konkretiserats av länsstyrelsen till elva åtgärder som förankrades med Uppsala läns miljö- och klimatråd i november 2019.

Utgångspunkten i arbetet med framtagande av åtgärdsförslagen har varit att åtgärder och aktiviteter i programmet ska kunna genomföras av en aktör som är verksam i länet och vara möjlig att påbörja och helst genomföra under en fyraårig programperiod (2020 – 2023).

Målgrupp och samverkan

Åtgärderna i programmet riktar sig till lokala och regionala aktörer som är verksamma i Uppsala län och har mandat att genom sin verksamhet agera för en ökad biologisk mångfald. Exempel på aktörer som åtgärdsprogrammet främst riktar sig till:

- Länets åtta kommuner inklusive kommunala bolag
- Region Uppsala
- Företag och näringsliv
- Universitet och högskolor
- Förskolor, grundskolor, gymnasieskolor
- Ideella organisationer och föreningar
- Myndigheter
- Stiftelser och förbund
- Länsstyrelsen i Uppsala län

För varje åtgärd föreslås aktörer eller aktörsgrupper som är lämpliga att genomföra åtgärden. Det utesluter inte att åtgärder genomförs av andra aktörer eller grupper i samhället. Enskilda individers val har också stor betydelse för den biologiska mångfalden. Åtgärdsprogrammet har dock inte allmänheten som en direkt målgrupp men det innehåller aktiviteter där aktörer riktar sig till allmänheten exempelvis genom kunskaps spridning och information.

En del åtgärder kan genomföras av enskilda aktörer, andra utförs i samverkan mellan flera aktörer. Målsättningen är att samverkan i åtgärdsarbetet så långt som möjligt integreras i redan befintliga nätverk och pågående samarbetsformer i länet. Samverkan bör även knyta an till det befintliga åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan. Uppstart av nya nätverk eller forum för samverkan kan bli aktuellt vid behov.

Exempel på befintliga nätverk som kan användas för samverkan i åtgärdsarbetet:

---

³⁷ Deltagande organisationer vid åtgärdsverkstäder: Biotopia, Ekologigruppen AB, Ekologiska lantbrukarna, Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Jägareförbundet Uppsala län, Knivsta kommun, LRF Mälardalen, Naturföretaget, Naturjouren, Naturskyddsföreningen Uppsala län, Region Uppsala, Riksdagsledamot, SLU, SKB (Svensk kärnbränslehantering), Skogsstyrelsen, Svenska golf förbundet, Svenska rovdjursföreningen, Swerock AB, Tierps kommun, Upplandsbygd lokalt ledd utveckling, Upplandsstiftelsen, Uppsala kommun, Uppsala svampklubb, Uppsala vatten AB, WSP Sverige AB, Östhammars kommun.

- Forum för Fysisk planering³⁸
- Nätverk för kommunernas miljöstrategier/ -samordnare³⁹
- Gröna gruppen⁴⁰
- Nätverket för kommunekologer/kommunens naturvårdssakkunniga i Uppsala län⁴¹
- Flertal nätverk inom arbetet med hotade arter med åtgärdsprogram
- Uppsala läns miljö- och klimatråd
- Skogsstyrelsens distriktsråd
- Partnerskap för landsbygdsutveckling⁴²

Hållbarhetslöften

För att stärka genomförandet av åtgärdsprogrammet uppmanas länets aktörer att teckna hållbarhetslöften med länsstyrelsen. Därmed åtar sig aktören att genomföra åtgärder ur programmet under programperioden och att genomförandet följs upp regelbundet. För att möjliggöra uppföljning utformar aktörerna egna mål för de åtgärder och aktiviteter som omfattas av respektive aktörs hållbarhetslöfte. Antagna hållbarhetslöften kan med fördel implementeras i den ordinarie verksamheten. Nya aktörer kan ansluta sig till åtgärdsprogrammet och teckna hållbarhetslöften under hela programperioden. Tecknade löften publiceras på länsstyrelsens externa webbplats och gäller under hela programperioden.

Genom hållbarhetslöften tydliggörs och kommuniceras aktörers åtgärdsarbete. Genom att synliggöra olika aktörers åtgärdsarbete ökar möjligheter till samverkan och effektivare resursutnyttjande i åtgärdsarbetet.

Aktörer kan med fördel samordna åtgärdsarbetet och därmed nå ett effektivare resursutnyttjande. Exempelvis kan flera kommuner och kommunala bolag eller en grupp aktörer med liknande verksamheter samverka kring samma aktiviteter och teckna liknande hållbarhetslöften.

Uppföljning av hållbarhetslöften och åtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att årligen skicka en förfrågan till medverkande aktörer angående genomförandet av åtgärder i antagna hållbarhetslöften. Aktörerna följer upp genomförandet av sina respektive åtgärder utifrån de egna målen. Uppföljning av åtgärderna kommer exempelvis att ske enligt nedan:

- grönt – åtgärder genomförs i stort sett enligt plan eller är klara
- gult – försening
- rött – kraftig försening eller stoppad

En sammanställning av resultatet från den årliga uppföljningen av åtgärdsarbetet kommer att presenteras för Uppsala läns miljö- och klimatråd samt publiceras på länsstyrelsens webbplats. Sammanställningen kommer även att användas som underlag i den årliga regionala bedömningen av miljömålen som rapporteras till Naturvårdsverket.

³⁸ Forum för Fysisk planering är ett samverkansforum inom samhällsplanering, infrastruktur samt kollektivtrafik och samlar tjänstepersoner i länets kommuner, Trafikverket Region Öst, Länsstyrelsen Uppsala län och Region Uppsala.

³⁹ Nätverk för kommunernas miljöstrategier eller motsvarande, Länsstyrelsen är sammankallande.

⁴⁰ Samverkansforum för länets kommuner, Länsstyrelsen och Upplandsstiftelsen. Upplandsstiftelsen är sammankallande

⁴¹ Kunskapsforum för kommunekologer och naturvårdssakkunniga inom kommunerna i Uppsala län samt naturvårdsansvarig hos Region Uppsala.

⁴² Länsstyrelsen i Uppsala län, <https://www.lansstyrelsen.se/upsala/kalenderhandelser---upsala/2019-10-15-partnerskapet-for-landsbygds-utveckling.html>

I den årliga uppföljningen följs inte åtgärdernas effekt på miljötillståndet upp. Genomförda åtgärders effekt på miljön är ofta långsiktig och därför inte mätbar från ett år till ett annat och för flera åtgärder finns svårigheter att koppla den specifika åtgärden till en mätbar effekt på miljön. Nationellt finns indikatorer som redovisar regionala förändringar som exempelvis *anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker, åtgärdade fysiska hinder i vatten samt jordbrukets utveckling*. Indikatorerna redovisas i dagsläget med upp till två års fördröjning och bedöms inte vara applicerbara som indikatorer för årlig uppföljning av effekten av pågående och genomfört åtgärdsarbete inom åtgärdsprogrammet.

För vissa åtgärder kan enskilda aktörer mäta och följa upp effekten av en genomförd åtgärd kopplat till den egna verksamheten. Detta uppmuntras och i de fall det görs kan effekten följas upp och presenteras i den årliga uppföljningen.

Länsstyrelsen förbehåller sig rätten att vid behov komplettera eller förtydliga delar av åtgärdsprogrammet under pågående programperiod. Efter avslutad programperiod görs en utvärdering av åtgärder och genomförande, kopplat till bland annat samverkan och effektivitet, som underlag för revidering av åtgärdsprogrammet inför en ny programperiod.

Finansiering av åtgärder

Aktörer ansvarar för finansiering och genomförande av de åtgärder som ingår i sina respektive hållbarhetslöften. Flera åtgärder kan genomföras genom prioriteringar i befintlig verksamhet, medan andra åtgärder kräver extra finansiering. Som stöd för att hitta extra finansiering till åtgärdsarbete finns på Länsstyrelsen i Västra Götalands webbplats broschyren *Var finns pengarna? – En sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen*⁴³. Dokumentet innehåller en sammanställning över var det finns pengar att söka för att genomföra miljömålsåtgärder.

⁴³ Var finns pengarna – En sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen. 2019. Länsstyrelsen Västra Götalands webbplats. <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/tjanster/publikationer/ovriga/var-finns-pengarna.html>

Jämställdhet och jämlikhet i arbetet med biologisk mångfald

En av grundstenarna för en hållbar utveckling är att integrera miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter i beslutsfattandet. Faktorer som medverkar till social hållbarhet är bland annat jämställdhet, delaktighet, inflytande, hälsa och livskvalitet. I arbetet med ekosystem och biologisk mångfald bör ansvarig utförare alltid integrera ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv vid planering och genomförande av åtgärder. En viktig del av det arbetet är att i eventuella förstudier och analyser ta hänsyn till variabler så som exempelvis kön, ålder, ekonomisk ställning och funktionsvariation. Då synliggörs skillnader mellan till exempel livsvillkor, beteenden, konsumtion samt mäns och kvinnors behov.

Att integrera detta arbetssätt i åtgärdsarbetet för ökad biologisk mångfald kan exempelvis göras genom att:

- Genomföra riktade informationsinsatser till olika målgrupper, exempelvis barn och unga, äldre, villaägare, kolonilotter, föräldrar till skolbarn eller restaurangbesökare samt
- Målgruppsanpassa informationen genom att exempelvis tänka på hur, var och i vilket format olika grupper bäst kan nås.
- Tillämpa ett inkluderande förhållningssätt vid inbjudningar och kallelser till informationsträffar och nätverk.
- Tillgängliggöra naturen för alla då vistelse i naturen skapar engagemang och ökar förståelsen för vikten av biologisk mångfald, tänk exempelvis barnvagnar, funktionshindrade, "naturovana" grupper med flera.
- Motverka och ifrågasätta stereotypa föreställningar om exempelvis livsstil och konsumtionsmönster i kommunikationsinsatser i form av bild, text och språk kopplat till åtgärdsarbete så att olika målgrupper nås och känner igen sig i kommunikationen. Detta möjliggör att fler grupper kan ta del av information kopplat till arbetet med biologisk mångfald och olika gruppers behov och intressen kan tas tillvara.

Åtgärder

Åtgärder och aktiviteter i åtgärdsprogrammet är framtagna för att öka åtgärdstakten i miljömålsarbetet genom att skapa hållbara ekosystem och öka och bevara den biologiska mångfalden. Detta utgör en del av det samlade arbetet med biologisk mångfald i Uppsala län. Förhoppningen är att så många aktörer som möjligt kan se sin del i åtgärdsarbetet både inom områden där man redan bedriver åtgärdsarbete men även inom nya och närliggande områden. Tillsammans bidrar åtgärderna som genomförs av regionala aktörer till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen med kopplingar till biologisk mångfald, men även till FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 på både lokal, regional och global nivå.

Åtgärdsprogrammet samlar prioriterade åtgärder som identifierats som viktiga och prioriterade utifrån de förslag till aktiviteter som lyfts fram av regionala aktörer. Åtgärderna i programmet ger förutsättningar för bred delaktighet och uppslutning till programmet av aktörer i hela länet.

Samtliga åtgärder består av ett antal valbara aktiviteter som kan utföras inom ramen för åtgärden, där olika aktiviteter passar olika typer av aktörer. För samtliga åtgärder finns även valet att som aktör utforma egna aktiviteter med samma målsättning som åtgärden eller genom att konkretisera de befintliga förslagen.

Åtgärderna och aktiviteterna i programmet är inte rangordnade. Det är därför viktigt att respektive aktör gör en analys av vilka åtgärder som är möjliga att genomföra utifrån respektive uppdrag och verksamhet. Utifrån aktörens förutsättningar bör de åtgärder som ger störst förväntad effekt på miljön prioriteras i genomförandet.

I tabell 1 visas en sammanställning över åtgärderna i åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald samt deras kopplingar till de nationella miljö kvalitetsmålen och FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030.

Tabell 1. Sammanställning av åtgärdsprogrammets åtgärder för biologisk mångfald samt deras koppling till de nationella miljökvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Nr	Åtgärd	Bidrar främst till nationella miljökvalitetsmål	Bidrar främst till globala hållbarhetsmål i Agenda 2030
1	Ökad biologisk mångfald i vattenmiljön	<ul style="list-style-type: none"> • Myllrande våtmarker • Levande sjöar och vattendrag • Ett rikt växt- och djurliv • Hav i balans samt levande kust- och skärgård 	<ul style="list-style-type: none"> • 6. Rent vatten och sanitet • 14. Hav och marina resurser • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
2	Ökad biologisk mångfald i skogslandskapet	<ul style="list-style-type: none"> • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
3	Ökad biologisk mångfald i jordbrukslandskapet	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 2. Ingen hunger • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
4	Motverka invasiva främmande arter	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
5	Ökad biologisk mångfald i parker och grönområden	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
6	Infrastrukturens biotoper	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
7	Fysisk planering	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
8	Minska påverkan på biologisk mångfald via inköp och upphandling av varor och tjänster	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
9	Inspirera till hållbara val	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
10	Integrera biologisk mångfald och hållbarhet i skol- och förskoleverksamhet	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 4. God utbildning för alla • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
11	Utbildnings- och informationsinsatser för beslutsfattare	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald

Åtgärd 1. Öka biologisk mångfald i vattenmiljöer

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att stärka den biologiska mångfalden i länets vattenmiljöer.

Målet är att genomföra åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden i vattenmiljöer samt att aktörer har en ökad kunskap om ekosystem och biologisk mångfald vilket skapar förutsättningar för konkreta åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden i och i anslutning till vattenmiljöer.

Potentiella aktörer

Vattenregleringsföretag, VA-organisationer, länsstyrelsen, kommuner, Region Uppsala, universitetet, Skogsstyrelsen, LRF och ideella föreningar.

Bakgrund

Uppsala läns läge med Mälaren i söder, Dalälven i nordväst och Bottenhavet i nordost karakteriserar och skapar förutsättningar för många av länets olika naturtyper.

Vattenmiljöer är ofta förbisedda och dess unika värden och ekosystemtjänster har ofta inte beaktats. Ett undantag har varit fiske som, speciellt i äldre lagstiftning, har haft en särställning då det har varit en viktig resurs. De flesta skyddade vattenmiljöer har indirekt blivit det genom skydd av skog och andra miljöer medan endast en begränsad andel är skyddade för just sina vattenvärden.

Vattendrag, våtmarker och sjöar har under det senaste decenniet i stor utsträckning påverkats av utdikning och kanalisering för att förbättra förutsättningarna för jord- och skogsbruk. Av länets vattendragasförekomster är mer än 70 procent av den totala sträckan direkt påverkad av grävningar och uträtningar.⁴⁴ Detta har resulterat i att mycket av det naturliga habitatet i och i anslutning till dessa vattenmiljöer, till exempel svämplan längs vattendrag, har försvunnit vilket leder till förlust av biologisk mångfald.

Död ved, skuggande vegetation, block och stenar samt en naturlig fåra som meandrar vid lågflöden är viktigt för många vattenlevande organismer. Trädriddar längs kanter och stränder bidrar med flera av dessa faktorer och dessutom stabiliserar träden kantzonen. De är också viktiga som gröna korridorer på land. Långa kanaliserade sträckor och vandringshinder i form av anlagda dämmen leder till en fragmentering av vattenlandskapet vilket innebär att arter har svårt att sprida sig. Musslor är ett exempel på en artgrupp som är särskilt känslig för störning i vattendrag.

Den totala arealen våtmark i länet har mer än halverats sedan mitten av 1800-talet och över 90 procent av alla våtmarker har skadats genom dränering i jordbrukslandskapet.⁴⁵ Våtmarker jämnar ut vattenflöden i avrinningsområdena och bidrar på detta sätt till bildandet av grundvatten samt minskar risken för översvämningar. Våtmarker hyser ofta stora naturvärden och för att bevara dessa krävs det att våtmarkerna är tillräckligt stora och inte för fragmenterade, annars riskerar försämrade konnektivitet i våtmarkslandskapet påverka den biologiska mångfalden negativt. Torvbildande våtmarker fungerar som kolsänka då de lagrar kol vilket gynnar den biologiska mångfalden indirekt genom att bidra till klimatreglering.

Närapå samtliga av de sjöar som fanns i Uppsala län i början av 1800-talet har sänkts och ungefär hälften har helt torrlagts. De opåverkade sjöarna fungerar bättre som utjämningsmagasin då vattennivån sänks långsammare och därmed minskar risken för översvämningar. Många av länets sänkta sjöar är även näringsrika och detta leder i många fall till perioder av syrgasbrist vilket påverkar den biologiska mångfalden negativt.

Havet och Mälaren har många gemensamma egenskaper och miljöproblem och den biologiska mångfalden hotas här av olika typer

⁴⁴ VISS, Vatteninformationssystem Sverige, 2020, <https://viss.lansstyrelsen.se/>

⁴⁵ Länsstyrelsen Uppsala län, *Planeringsunderlag för anläggning och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet i Uppsala län*, Länsstyrelsens meddelandeserie 2012:1

av påverkan som exempelvis sjöfart, anläggningar, utsläpp av miljögifter och föroreningar. De känsligaste miljöerna i havet och Mälaren är grunda vegetationsrika områden i skyddade lägen.

Hur bryggor och andra anläggningar konstrueras har även en stor betydelse för dess påverkan på olika växtsamhällen. De visar bland annat att flytbryggor skuggar betydligt mer av botten än pålade bryggor. Dessa grunda områden är dessutom känsliga för störningar från båttrafik. Antalet brygganläggningar och båtar i Uppsala läns havsmiljöer var år 1960 landets lägsta men ökningstakten har sedan dess varit den högsta i landet.⁴⁶ Många fiskarter i havet och Mälaren är beroende av att vandra upp i vattendrag för att leka. Det innebär att leken är beroende av bra konnektivitet mellan havet och inlandsvatten. Dämningar försvårar eller omöjliggör denna passage och utdikning/dränering i jordbruksmark leder ofta

till förlust av habitat som är viktigt för lek och yngeluppväxt.

Vattennivån i Mälaren är sedan början av 1800-talet reglerad och vattenmiljön i havet påverkas av landhöjningen. Landhöjningen i havet innebär att många hamnanläggningar och farleder blir för grunda. Vanliga lösningar på detta problem är muddring och bortsprängning av trösklar vilket kan leda till habitatförstöring via fysisk störning eller utsläpp av föroreningar från sediment.

Biologisk mångfald i och i anslutning till vattenmiljöer kan också påverkas negativt av främmande arter. Till exempel förekommer predation av mink i delar av våra skärgårdar som utgör viktiga habitat för sjöfåglar.

En rad olika miljöproblem har en stor påverkan på biologisk mångfald, denna åtgärd är framförallt inriktad mot att minska habitatförlust och fysiska störningar i vattenmiljön.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till limniska miljöer

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet exempelvis genom att anordna vattendragsvandringar och träffar om vatten i landskapet om vad som kan göras för att främja biologisk mångfald i olika typer av vattenmiljöer riktat mot kommuner och markägare.
- b. Genomför informationsinsats om miljöanpassat dikesunderhåll.
- c. Sammanställ och tillgängliggör underlag som visar var det är prioriterat att genomföra restaurering av vattendrag och sjöar.
- d. Återskapa naturliga flöden i vattendrag, exempelvis återmeandring samt återställa översilningsytor och svämplan.
- e. Plantera träd och buskar samt undvik avverkning längs vattendrag.
- f. Utred möjligheterna att ha bredare skydds zoner mot åkermark, särskilt i områden med behov av bredare strandzon och där friluftslivet kan gynnas.
- g. Skapa fler lekplatser i vattendrag genom att återskapa naturliga bottenstrukturer, till exempel öka mängden död ved och större stenar.
- h. Skapa fria vandringsvägar för fisk och andra vandringsberoende arter i reglerade vattendrag, exempelvis genom utrivning av gamla dammar.
- i. Informationsinsats i syfte att motverka olagligt fiske på lekplatser för asp.
- j. Studera kransalgssjöar i förvaltnings syfte med parametrar som höjd över havet, landhöjningstakt samt temporal och spatial artförekomst.
- k. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁴⁶ Moksnes P-O, Eriander L, Hansen J, Albertsson J, Andersson M, Bergström U, Carlström J, Egardt J, Fredriksson R, Granhag L, Lindgren F, Nordberg K, Wendt I, Wikström S och Ytreberg E,

”Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige”, Havsmiljöinstitutets Rapport, nr. 2019:3.

Aktiviteter kopplat till våtmarker

- l. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktiviteter riktat mot exempelvis kommuner, markägare och allmänhet om vad som kan göras för att främja den biologiska mångfalden i olika typer av våtmarker.
- m. Sammanställ och tillgängliggör underlag som visar var det är prioriterat att återskapa och restaurera våtmarker.
- n. Ta fram en regionalt anpassad praktisk handbok för restaurering och skötsel av våtmarker.
- o. Utveckla rådgivning för olika våtmarkstyper som till exempel utdikade myrar, rikkärsslätter och småvatten.
- p. Återuppta hävd i form av bete och slätter i tidigare hävdade våtmarker för att hålla dessa öppna.
- q. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till havet och Mälaren

- r. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet riktat mot ex. kommuner, markägare, fiske och båtforeningar om vad som kan göras för att gynna den biologiska mångfalden i samband med olika typer av verksamheter i vattenmiljöer, till exempel, vad man ska tänka på när man anlägger bryggor, rensar bort vegetation och muddrar.
- s. Kartlägga och ta fram förslag på områden där regleringar av båttrafik och extra hänsyn vid vattenverksamheter behövs.
- t. Inför begränsningar för motorbåtstrafik, båtars hastighet och storlek i de känsligaste områdena, till exempel i grunda vegetationsrika vikar.
- u. Där möjligt, flytta hamnar och anläggningar längre ut i kusten istället för att muddra och ta bort trösklar.
- v. Genomför en översyn av länets fågelskyddsområden. I många fall är inte de viktigaste fågelskären skyddade, samtidigt som flera öar med fågelskydd varit tomma på fågel i många år.
- w. Genomföra minkjakt i fågelskyddsområden och andra områden som bedöms vara viktiga för fågellivet.
- x. Ta bort vandringshinder i Mälar- och havsmynnande vattendrag.
- y. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 2. Öka biologisk mångfald i skogslandskapet

Syfte och mål

Syftet är att bevara och stärka biologisk mångfald i länets skogslandskap.

Målet är att insatser för att bevara och stärka den biologiska mångfalden i skogslandskapet ökar, och att de åtgärder som genomförs synliggörs.

Potentiella aktörer

Länsstyrelsen, kommuner, skogsägare, skogsföretag, Skogsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, ideella föreningar och universitetet.

Bakgrund

Den svenska skogspolitiken har två jämställda mål mellan produktion och miljö. Miljömålen ska uppnås även om produktionen behöver öka. Eftersom den absoluta merparten av skogsmarken brukas behöver åtgärder för att bevara och öka den biologiska mångfalden i den brukade skogen vidmakthållas och utvecklas.

Statistik från 2019 visar att av arealen produktiv skogsmark i länet har fem procent ett formellt skydd, medan fyra procent utgör frivilliga avsättningar. Det betyder att 91 procent av länets produktiva skogsmark utnyttjas för skogsproduktion.⁴⁷ Det innebär att naturhänsyn i skogsbruket samt utökat skydd i form av formellt skydd och frivilliga avsättningar är av avgörande betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden. En god naturhänsyn gör att den biologiska mångfalden och variationen i det brukade skogslandskapet bevaras och utvecklas i samband med de skogliga åtgärderna. Åtgärderna planeras och genomförs så att de efterliknar naturliga störningar. Tanken är att de strukturer och förbindelselänkar som finns i naturskogen också ska kunna återfinnas i brukad skog. Eftersom en brukad skog sällan blir äldre än 100 år är det extra viktigt att spara hänsynsträd och hänsynsområden så att gamla träd och död

ved med tiden blir en naturlig del även i den brukade skogen. Även 100 år är en biologiskt ung ålder och en stor andel av skogslandskapet är betydligt yngre än så.⁴⁸ I en del av de områden som undantagits från skogsbruk, genom antingen frivilliga avsättningar eller formellt skydd, kan en naturvårdande skötsel vara aktuell. Många olika åtgärder kan räknas som naturvårdande skötsel, det de har gemensamt är att de syftar till att bevara eller gynna den biologiska mångfalden och inte har som mål att öka virkesproduktionen eller att gynna jaktbart vilt. Åtgärderna måste anpassas till varje områdes biologiska mångfald, historik och speciella förutsättningar.⁴⁹

Av Sveriges alla rödlistade arter är det ungefär hälften som på olika sätt utnyttjar skogen. 42 procent av de rödlistade arterna har skogen som sin viktigaste hemvist. När skogsmiljön förändras påverkas dessa arter ansenligt. Det är också betydelsefullt att komma ihåg att många arter lever i gränzonen, eller flyttar sig, mellan olika landskapstyper.

Det finns flera orsaker till att artpopulationer minskar men de främsta faktorerna är avverkning och igenväxning. Igenväxning har en stor negativ påverkan för drygt 1 300 arter⁵⁰ och är ett särskilt stort problem i brynmiljöer och i tidigare betade miljöer. Avverkning av skog har stor negativ påverkan på fler än 1 300 arter. Det handlar oftast om arter som är knutna till skoglig kontinuitet. Dessa arter har svårt att överleva hyggesfasen och deras substrat eller miljö hinner inte byggas upp innan skogen åter avverkas.

De arter som har svårt att överleva en hyggesfas kan gynnas av ett hyggesfritt skogsbruk. Som hyggesfritt skogsbruk räknas alla brukandeformer som innebär att marken alltid har ett trädskikt. Exempel som kan nämnas är blädning, som innebär fullskiktade skogar, och andra metoder som luckhuggning

⁴⁷ SCB, <https://www.scb.se/mi0605>

⁴⁸ Skogskunskap, <https://www.skogskunskap.se/planera-skogsbruk/naturhansyn/naturhansyn-i-skogsbruket/>

⁴⁹ Skogsstyrelsen, <https://www.skogsstyrelsen.se/bruka-skog/naturvard/>

⁵⁰ SLU, https://pub.epsilon.slu.se/12339/1/R%C3%B6dlistan_2015.pdf

och överhållna skärmar, vilka gör att "skogskänslan" kan behållas. Motiven att använda hyggesfritt skogsbruk varierar och ofta är det flera värden (natur-, kultur- eller sociala) i kombination som gör att man väljer ett hyggesfritt skogsbruk. Ofta innebär detta att det ekonomiska motivet prioriteras ner, men i vissa fall finns produktionsmässiga fördelar med hyggesfritt skogsbruk.⁵¹

Stora delar av skogsmarken i Uppsala län är påverkad av dikning. I dessa områden kan hydrologisk restaurering vara en åtgärd för att återskapa biotoper. Genom att exempelvis lägga igen diken eller genom att låta bli att rensa diken kan en före detta sumpskog återfå sina tidigare förutsättningar och på sikt även värden. Sumpskogar är skogar på fuktig eller riktigt blöt mark och kan ha höga naturvärden. I sumpskogen finns ofta rikligt med död ved,

insekter, mossor och fuktälskande växter och en hög luftfuktighet gör att epifytfloran på lövträd är rik. Fågellivet är rikt och varierat.⁵²

Stora skogsbeten har ofta en stor variation i de naturgivna förhållandena, till exempel vad gäller jordmån, fältskikt, topografi och trädslagsfördelning. Detta leder i sin tur till en variation i betesutnyttjande, likväl som en variation i människans nyttjande av skogen. Denna variation gör att skogsbeten ofta har höga naturvärden, med lång kontinuitet av exempelvis gamla träd, solbelysta träd och ved, förnafattiga marker samt föryngringssuccessioner.⁵³ Artstocken är unik i denna miljö genom att den innehåller såväl betesmarksarter och andra öppenmarksarter som ett antal skogsarter.⁵⁴ I Uppsala län är artrikedomen av mykorrhizasvampar och kärlväxter särskilt stor i betade kalkbarrskogar.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till ett varierat skogsbruk med ökad naturhänsyn

- Skapa och delta i forum för erfarenhetsutbyte, samverkan, kompetensutvecklande och kunskapshöjande, för ökad naturhänsyn i skogsbruket.
- Skapa forum för att lyfta fram goda exempel på åtgärder som utförs för att gynna biologisk mångfald för ökad möjlighet till erfarenhetsutbyte och att lära av varandra.
- Använd naturvårdsavsättningar på ett funktionellt sätt för att stärka värden och trädslagskontinuitet på landskapsnivå, exempelvis spridningskorridorer och övergångszoner i marker runt skyddad skog.
- Inventera skogliga värdekärnor och ansvarsnaturtyper på eget innehav.
- Genomför kunskapshöjande åtgärder, till exempel rådgivning, för ökad variation av brukningsmetoder.
- Utveckla arbetsverktyg för att arbeta med markanvändning med fokus på helhetsperspektiv, biologisk mångfald och kulturmiljövärden. Flera aktörer och större markområden kan få en utvecklingsplan utifrån natur- och kulturvärden, samarbete och företagande.
- Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder, om skötsel av olika naturtyper, till exempel ansvarsnaturtyperna kalkbarrskogar, svämskogar, åsbarrskog, asprik skog och ädellövmiljöer.
- Genomför riktade informationsinsatser om särskilda värden och skötselbehov, till exempel kopplat till olika arter, värdetrakter, skyddsvärda träd eller lövträd.

⁵¹ Skogsstyrelsen, <https://www.skogsstyrelsen.se/bruka-skog/olika-satt-att-skota-din-skog/hyggesfritt-skogsbruk/>

⁵² Naturvårdsverket,

<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Formellt-skydd-av-skog/Bevara-naturvarden-i-skogen/Skog-med-hoga-naturvarden/>

⁵³ Andersson L., Appelqvist T., Bengtsson O., Nitare J., & Wadstein M. (1993) Betespräglad äldre bondeskog - från naturvårdssynpunkt. Rapport 7: 1993.

⁵⁴ Jordbruksverket,

http://www.jordbruksverket.se/download/18.425b011913efa70e20e14cf/1370419559966/ovr3_31.pdf

- i. Genomför konkret aktivitet för ökad biologisk mångfald, till exempel genom att öka andel död ved, genomföra naturvårdsbränning, frihugga värdefulla träd och skapa flerskiktade brynzoner.
- j. Fortsätt implementeringen och utveckla arbetet med målbilder för god miljöhänsyn.
- k. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till skötsel i marker med naturvårdsmål, till exempel frivilliga avsättningar

- l. Genomför frivilliga avsättningar i skogar med naturvärden på det egna skogsinnehavet.
- m. Genomför insatser för att öka andelen frivilliga avsättningar av skog i områden som är prioriterade i regionala underlag.⁵⁵
- n. Genomför kunskapshöjande och stödjande insatser som bidrar till ökad andel frivilliga avsättningar av skogsmark, exempelvis genom rådgivning till privata markägare.
- o. Restaurera och återskapa biotoper i skogsmark, till exempel genom att lägga igen diken i avvattnade sumpskogar och våtmarker, eller genom att ta bort gran för att gynna lövträd.
- p. Bevara och planera för skyddsvärda träd (speciellt ädellövträd, tall och sälg), framför allt i värdestrakter för skyddsvärda träd, genom inventering, information och skötsel.
- q. Ta fram strategier och/eller genomförandeplaner för skötsel av marker med naturvårdsmål på eget innehav.
- r. Utveckla arbetsverktyg för att främja biologisk mångfald i skogsmark genom samverkan, till exempel skötselplaner för frivilliga avsättningar istället för formellt skydd.
- s. Medverka till att höja andelen lövskog i fokustrakter för vitryggig hackspett med följearter.
- t. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till arbete med och inom formellt skyddade områden

- u. Öka arealen formellt skyddad skogsmark genom att prioritera arbetet med områdesskydd exempelvis genom bildande av kommunala reservat.
- v. Genomför insatser för att öka arealen formellt skyddad skogsmark, exempelvis genom information om möjligheterna inom Nya Komet⁵⁶.
- w. Fortsätt med, utveckla och förstärk arbetet med skydd av skog och verka för att inga värdekärnor⁵⁷ ska avverkas.
- x. Fortsätt med, utveckla och förstärk arbetet med praktiska skötselinsatser för att bevara och förstärka biologisk mångfald i formellt skyddade områden.
- y. Utveckla arbetet med formellt skydd genom att till exempel se över möjligheten till buffert/skyddszon omkring naturreservat genom överenskommelser på grannfastigheter.
- z. Utveckla arbetsverktyg för översyn av syfte, föreskrifter och skötselbehov i formellt skyddade områden så att de harmoniserar.
- å. Genomför praktiska skötselinsatser i samverkan med intresserad allmänhet, till exempel julgranshuggning i igenväxningsmarker.
- ä. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁵⁵ Exempelvis Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Grön infrastruktur i Uppsala län, KOMET.

⁵⁶ Komet – KOMpletterande METoder för skydd av skogsmark. Nya KOMET - nuvarande arbetssätt, det ursprungliga Kometprogrammet pågick 2010-2014.

⁵⁷ Definition i Nationell strategi för formellt skydd av skog, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2017.

Åtgärd 3. Öka biologisk mångfald i jordbrukslandskapet

Syfte och mål

Syftet är att bevara och stärka biologisk mångfald i länets jordbrukslandskap.

Målet är att insatser för att bevara och stärka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet ökar.

Potentiella aktörer

LRF, Länsstyrelsen, kommuner, universiteten, Upplandsstiftelsen, lantbruksföretag och ideella föreningar.

Bakgrund

Det svenska jordbruket har allt mer gått mot en ökad grad av specialisering. Denna specialisering och ökande effektivisering har förändrat landskapet. Ängar och hagmarker har odlats upp eller övergivits, bäckar rätats ut, diken lagts igen och stenar plockats bort. Variationen i odlingslandskapet har minskat som i sin tur medfört att olika livsmiljöer för växter och djur försvunnit.⁵⁸

Gemensamt för de arter som är beroende av jordbruksmark är känsligheten för igenväxning och näringstillförsel. Kombinationen av en reducering av arealen naturbetesmark och rationalisering av jordbruket har orsakat stora problem i dessa naturtyper. Detta har bland annat drabbat viktiga pollinatörer såsom vildbin och humlor. Exempelvis behöver humlesamhället tillgång på blommor under hela säsongen, men idag blommar det betydligt kortare perioder i jordbrukslandskapet.⁵⁹

Det finns stora utmaningar i att bibehålla skötseln på marker som kräver hävd för att den biologiska mångfalden ska kunna bevaras. Detta på grund av en ökad centralisering av djurhållningen samt en stadig minskning av

antalet nötkreatur i jordbruket.⁶⁰ Samtidigt finns det fortfarande möjligheter att återuppta hävd på marker som relativt nyligen blivit övergivna, där kor försvunnit kan i vissa fall hästar och får beta istället.

Betande djur i hagmarker bidrar till att göra landskapet rikt på bland annat värdefulla växter och insekter och många av de arter som finns här klarar sig inte i några andra naturtyper. Detta gör betesmarkerna extra värdefulla. En betad hage kan innehålla så mycket som 50 olika arter per kvadratmeter och en anledning till denna artrikedom är att den betade marken släpper upp många långsamtväxande växter som annars inte klarar konkurrensen från snabbväxande gräs och buskar. Djurens klövtramp möjliggör också för växternas frön att komma ner till marken vilket ökar deras chanser att gro.⁶¹ Hagmarker är också hem för många gamla barr- och lövträd som också hotar att skuggas av igenväxningen, vilket kan innebära att arter knutna till den unika solbelysta barken försvinner.

En rad olika växter, insekter och fåglar är knutna till åkermarken och flera av dem är rödlistade i Uppsala län. Fåglar som storspov och sånglärka har minskat kraftigt i antal i hela Mellansverige. Exempelvis missgynnas fåglar av bland annat höstsådda grödor, borttagna små biotopelement, intensivt odlade vallar och effektivare pesticider.⁶²

Det finns dessutom mycket som kan göras på och i anslutning till åkermark för att gynna den biologiska mångfalden. I områden med få naturliga betesmarker är det viktigt att underlätta för den mångfald som åkrar,

⁵⁸Jordbruksverket, https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra03_1.pdf

⁵⁹Jordbruksverket. 2008. Gynna humlorna på gården. Jordbruksinformation 3. Red 2012

⁶⁰Jordbruksverket, http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Husdjur/JO20/JO20SM1901/JO20SM1901_ikortadrag.htm

⁶¹Lantbrukarnas riksförbund, <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/farre-betande-djur-ar-storsta-hotet-mot-biologisk-mangfald/>

⁶²Hiron, Matt Dept. Ecology, SLU, Uppsala. 2014. Fåglar i öppna jordbrukslandskapet.

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.724b0a8b148f52338a3698d/1415018626537/4.+Gynna+f%C3%A5glar+Matt+Hiron+20141023.pdf>

småbiotoper, kulturspår och gårdsmiljöer kan hysa.⁶³

Man kan även anlägga nya habitat i fältkanter så som trädor med blommande fånggröda eller hotade åkerogräs, obrukade hörn eller sprutfria zoner. Småbiotoper, som diken, alléer, solitärträd, odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, åkervägar, död ved och bevarade byggnader är även viktiga habitat för många arter och kan fungera som reträttplatser.⁶⁴ De kan även verka som bryggor i landskapet där insekter och djur kan röra sig och underlätta kontakt för genetiskt utbyte.⁶⁵ Det fordras dock att bland annat dikena hålls öppna, åkerholmarna hävdas och alléerna sköts om.

Förutsättningarna för att bevara och öka den biologiska mångfalden finns på alla gårdar om intresset och engagemanget finns hos den

berörde. Att odla ekologiskt har visat sig generera i genomsnitt drygt 30 procent fler arter av växter, insekter och andra djur i jämförelse med konventionellt odlade grödor. För många arter är ett ekologiskt lantbruk ett av flera redskap för att minska förlusten av biologisk mångfald i det industrialiserade jordbruket.⁶⁶

Fokus bör alltså delvis ligga på åtgärder som ser till att bevara de många olika habitaterna som finns i jordbrukslandskapet, habitat som på grund av ett ändrat jordbruksläge sedan 1940-talet blivit allt färre och mindre. Samtidigt måste åtgärder bidra till ett nytänk inom det rationella jordbruket, anpassat både för hur det är format idag och för den kommande generationens lantbrukare.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till skötsel inom jordbrukslandskapet

- a. Restaurera gamla betesmarker som idag är ohävdade men där de hävdgynnade arterna och värdena finns kvar på platsen eller i närheten.
- b. Hjälp till att säkerställa fortsatt skötsel av marker med stort värde för den biologiska mångfalden där hävden är aktiv idag, exempelvis genom att utveckla och sprida information om betesförmedlingen. Detta för att koppla ihop obetade marker med djurhållare som behöver bete och tvärtom.
- c. Minska igenväxningen av slätterängar och förbättra skötsel av markerna genom praktiskt slätterstöd till ängar där hävden hotar att upphöra eller har upphört.
- d. Utveckla och implementera alternativa metoder för hävd där traditionella metoder inte fungerar till exempel där betesdjur saknas.
- e. Genomför uppsökande verksamhet för att restaurera och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, särskilt i koppling till ansvarsnaturtyper och ansvarsarter.
- f. Genomför bete i skog, trädbevuxna hagar och brynmiljöer exempelvis skogsbete i kalkbarrskogar och mosaikbete i ädellövmiljöer med hassellundar.
- g. Genomför åtgärder för att skyddsvärda träd ska bli så gamla som möjligt i det öppna jordbrukslandskapets miljöer, exempelvis hagmarker, åkerholmar, alléer och solitärträd, genom att frihugga, beskära, hamla, förbättra markbäddar, motverka körskadorna, lägga om stigar vid osäkra träd, med mera.
- h. Genomför åtgärder i syfte att överbrygga det åldersglapp som finns hos skyddsvärda träd, genom exempelvis plantering och skötsel av efterträdare, veteranisering, mulmholkar och faunadepåer.

⁶³ Pettersson, M. W. 2009. Åkrar, småbiotoper och gårdsmiljöer. Jordbruksverket. Broschyr från Jordbruksverket.

⁶⁴ Pettersson, M. W. 2009. Åkrar, småbiotoper och gårdsmiljöer. Jordbruksverket. Broschyr från Jordbruksverket.

⁶⁵ Lantbrukarnas riksförbund, <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/farre-betande-djur-ar-storsta-hotet-mot-biologisk-mangfald/>

⁶⁶ Sveriges lantbruksuniversitet, <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/nyheter/aldre-nyheter/2014/2/ekologisk-odling-gynnar-biologisk-mangfald/>.

- i. Genomför uppsökande verksamhet för att restaurera och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, särskilt med koppling till ansvarsnaturtyper och ansvarsarter.
- j. Undersök om det finns områden i jordbrukslandskapet där åkermarkens arealer kan vara ett hinder för spridning av arter i landskapet. Föreslå alternativ för att på olika sätt öka variationen i jordbruksmarkerna, till exempel i slättlandskapet.
- k. Genomför projekt om aktiv spridning av arter, både växter och insekter, till lämpliga lokaler.
- l. Starta eller stöd lokala samverkansprojekt för att underlätta restaurering och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, exempelvis lokala nätverk för skötselåtgärder, forum för redskapsdelning och slåttergillen.
- m. Undersök behov av regionalt forum för erfarenhetsutbyte mellan lokala föreningar och samverkansprojekt.
- n. Gynna utsatta arter för att få till stånd livskraftiga populationer av till exempel insekter så att de kan spridas av egen kraft.
- o. Förbättra situationen för vilda pollinatörer genom att göra insatser som förbättrar, restaurerar eller nyskapar miljöer och som ger en långsiktig förändring genom att engagera förvaltare eller inkludera pollinering i en långsiktig plan.⁶⁷ Fokus på ansvarsarter och ansvarsnaturtyper med värdväxter.
- p. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till kunskapshöjande och kompetensutvecklande insatser

- q. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet om vad som är rätt skötsel för olika jordbruksmarker. Implementera skötseln, exempelvis i förvaltning av skyddade områden.
- r. Genomför projekt med kunskapshöjande, kompetensutvecklande och praktiska åtgärder, kopplat till vilka skötselformer som behövs för länets utpekade ansvarsarter och ansvarsnaturtyper.
- s. Genomför projekt med kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder om hästar som betesdjur i miljöer med hävdgynnade värden.
- t. Genomför rådgivning både ur ett landskapsperspektiv, för att återskapa/bibehålla naturtyper samt för arters behov i dessa livsmiljöer. Exempelvis rådgivning för bete på naturtypsnivå och för extensivt bete samt för sent betessläpp.
- u. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder om lämplig skötsel och potential för biologisk mångfald hos olika element som innebär variation i åkermark, till exempel åkerholmar, öppna diken, bryn/övergångszoner och multifunktionella skydds-zoner.
- v. Utveckla ett processinriktat arbetsverktyg för att arbeta med markanvändning med fokus på helhetsperspektiv, biologisk mångfald och kulturmiljövärden. Flera aktörer och större markområden kan få en utvecklingsplan utifrån natur- och kulturvärden, samarbete och företagande. Exempelvis en naturbruksplan.
- w. Informera om de vinster som finns med nyttodjur, till exempel spindlar, och om fördelar med ekosystemet i åkermarken generellt.
- x. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder kopplat till strukturell konnektivitet, till exempel genom att ta fram värdetrakter för specifika artgrupper.
- y. Informera om olika miljöersättningar, vad de ska gynna, vilka krav som ställs och hur man söker ersättning.
- z. Genomför kurser och rådgivning för ekologiska lantbrukare och de som vill ställa om till ekologisk produktion.
- å. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁶⁷ Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Bidrag/Lokala-naturvardssatsningen/Pollineringsprojekt-inom-LONA/>

Åtgärd 4. Motverka invasiva främmande arter

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att minska invasiva främmande arters påverkan på den biologiska mångfalden.

Målet är att begränsa förekomst och spridning av invasiva främmande arter samt öka kunskapen om invasiva arters skadliga effekter, vilka dom är och hur man kan göra för att motverka dem.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Trafikverket, trädgårdsföretag, LRF och ideella föreningar.

Bakgrund

Invasiva främmande arter⁶⁸ är ett globalt miljöproblem som allvarligt hotar den biologiska mångfalden. 2019 trädde den svenska förordningen om invasiva främmande arter⁶⁹ i kraft. Förordningen ratificerar *Europaparlamentets och rådets förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter*.⁷⁰ I och med detta togs det fram en lista på invasiva främmande arter som ska bekämpas inom EU, men detta utgör endast en liten del av de invasiva arter som hotar den biologiska mångfalden nationellt och regionalt i Sverige. En del arter som ses som de största hoten för flora och fauna i Sverige omfattas inte av denna lagstiftning. Det gäller till exempel Amerikansk mink och blomsterlupin. Detta innebär att ansvaret fördelas olika beroende på om arterna finns med i EU-listan eller ej.

Främmande arter har ofta varit till stor nytta för människor. De har berikat våra trädgårdar, gett oss större möjligheter att jaga och fiska och gett jordbruket nya möjligheter och en högre levnadsstandard för befolkningen.

Jakt och fiskeintressen har medfört att exempelvis signalkräfta, dovhjort, fälthare, mufflonfår, fasan, regnbåge och bäckröding nu finns spridda i den svenska naturen. Olika fiskarter har planterats in i många sjöar sedan en mycket lång tid tillbaka.

De allra flesta växter och djur som utnyttjas av det svenska jordbruket har sitt ursprung i viltlevande främmande arter. Många av dessa arter förekommer bara inom jordbruket men flera växter som tagits in som till exempel vallväxter finns nu spridda fritt i landskapet. I många fall har även ogräs, skadeinsekter eller svampsjukdomar följt med som en bieffekt av dessa introduktioner.

En annan vanlig källa till spridning har varit trädgårdsodling, varifrån många arter spridit sig. Exempel på rymlingar från trädgårdsodling är vresros, lupin, kanadensiskt gullris och jätteloka.

Många arter har även kommit in oavsiktligt genom att till exempel följa med i transporter av andra varor eller ballastvatten i fartyg. Exempelvis har den spanska skogssnigeln, även kallad mördarsnigel, följt med importerade grönsaker och trädgårdsväxter. Den har på mindre än 30 år lyckats sprida sig över stora delar av landet.

Varje år ökar antalet främmande arter i Sverige. Hittills har ett hundratal främmande arter lyckats etablera sig i svenska sjöar, vattendrag och i havsmiljön och över tusen i landmiljön. Av dessa beräknas omkring 380 orsaka så stora problem att de benämns som invasiva främmande arter.⁷¹

⁶⁸ Naturvårdsverket, <https://www.naturvardsverket.se/Amnen/Invasiva-frammande-arter/>

⁶⁹ Sveriges riksdag, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20181939-om-invasiva-frammande-arter_sfs-2018-1939

⁷⁰ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

⁷¹ Strand, M., Aronsson, M., & Svensson, M. 2018. Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista. ArtDatabanken Rapporterar 21. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Aktiviteter

- a. Informera om vad man gör när man upptäcker en invasiv främmande art, vilka lagar och regler som gäller för bekämpning av dessa och vilket ansvar som myndigheter och markägare har.
- b. Ta fram en lista på växter som kan ersätta dem som finns på risklistan. Uteslut invasiva arter vid val av vilka växter som planteras. Sprida information om Artdatabankens risklista *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige*.
- c. Genomför insatser för att öka kunskapen hos allmänheten om problemen med invasiva främmande arter.
- d. Minska påverkan från invasiva främmande arter, exempelvis mink, signalkräfta, svartmunnad smörbult.
- e. Samverka eller etablera nya nätverk mellan länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer för åtgärder mot invasiva främmande arter, exempelvis mellan kommunekologer och trädgårdsföreningar.
- f. Arbeta med en art i taget exempelvis med informationskampanjer exempelvis riktat mot allmänhet och skolor och förskolor för gemensamma åtgärder och utpekade dagar.
- g. Hantera invasiva främmande arter, eller delar av dessa, på återvinningscentralerna exempelvis i särskilda kärl eller som brännbart.
- h. Prioritera åtgärder för att ta bort invasiva främmande arter i skyddade områden, särskilt känsliga miljöer och där de hotar höga naturvärden.
- i. Informera om möjligheten att få LONA/LOVA-medel för bekämpning av invasiva främmande arter.
- j. Ta fram en regional handlingsplan för invasiva främmande arter baserat på ny EU-förordning, exempelvis vilka åtgärder behövs för respektive art. Ta fram spridningskartor för invasiva främmande arter för att få en bättre bild av var arterna finns och underlätta för bekämpningen. Se över möjligheten att rapportera in invasiva främmande arter på artportalen.
- k. Ta fram information om hur varje invasiv främmande art bäst bekämpas.
- l. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 5. Öka biologisk mångfald i parker och grönområden

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att skapa och bevara biotoper med höga naturvärden i parker och grönområden⁷² genom kvalitativ anläggning och skötsel.

Målet är att aktörerna stärker den biologiska mångfalden genom kvalitativ anläggning och skötsel av parker och grönområden.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, entreprenörer inom parkförvaltning och trädgårdsskötsel, kyrkogårdsförvaltning och större fastighetsägare.

Bakgrund

Parker och grönområden tillgodoser många olika behov såsom rekreation, skönhetsupplevelser, lek, motion, hundrastning med mera. Parker och grönområden fungerar även som habitat för vilda växter och djur, en funktion som blir än mer viktig när naturliga habitat försvinner på grund av förändrad markanvändning i odlingslandskapet eller exploatering av mark. Parker och grönområden bör även ses ur ett landskapsperspektiv för att bibehålla och stärka spridningsvägar mellan dessa områden mot omgivande naturliga habitat, exempelvis skogar.

I parker och grönområden finns det ofta stora möjligheter att med enkla medel förbättra möjligheterna för biologisk mångfald både genom generella och artspecifika insatser. Goda exempel på detta ges bland annat i sammanställningen *Receptsamling för*

*biologisk mångfald i parker och trädgårdar*⁷³. För golfbanor finns tips på STERF:s hemsida.⁷⁴

Äldre parker, exempelvis i slotts- och herrgårdsmiljöer, har ofta höga naturvärden beroende på lång kontinuitet av gamla träd. I dessa miljöer kan artantalet var nästan lika högt som i trädklädda betesmarker, trots att de kan ha skötts intensivt med bortplockning av nedfallande ved.⁷⁵ Ett exempel på en viktig generell insats är att bevara träd även efter sin död då träd i olika nedbrytningsstadier gynnar en mångfald av bland annat insekter och fåglar. En annan generell insats är att låta gräsytor och gräsmattor som inte används för rekreation eller lek bli ängsmark med lågintensiva skötselmetoder, vilket kan ge många arter en frizon på platsen. Att ta tillvara det positiva biologiska kulturarvet och plantera in inhemska växter istället för exotiska är ytterligare en generell insats som gynnar mångfalden i den inhemska floran och faunan. Artspecifika insatser i park- och grönområden bör främst göras för hotade arter som har dessa områden som sin främsta kvarvarande livsmiljö eller som en viktig spridningsväg. Uppsala kommun har arbetat med så kallade habitatnätverk, där de lyfter betydelsen av fem habitat för några av kommunens ansvarsarter. De har kartlagt var arterna och deras habitat finns samt vad som krävs för att de ska kunna finnas kvar och sprida sig mellan lokaler. Underlaget används i den fysiska planeringen.⁷⁶

Genom anpassad skötsel av parker och grönområden kan ytterligare fördelar uppnås för den biologiska mångfalden. Minskad användning av kemiska bekämpningsmedel gynnar exempelvis pollinatörer. Att behålla gamla löv, rishögar, högt gräs och död ved skapar viktiga komponenter i många

⁷² Med grönområde avses mark i bebyggelse som inte täcks av byggnader eller hård beläggning, exempelvis, naturområden, impedimentytter, planteringar och klippta gräsmattor.

⁷³ Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar, Länsstyrelsen Västmanlands län, 2019.

<https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/tjanster/publikationer/2019/receptsamling-for-biologisk-mangfald-i-parker-och-tradgardar.html>

⁷⁴ STERF, <http://www.sterf.org/se/handbocker>

⁷⁵ Jonsell, M. & Sahlin, E. 2010. Inventering av vedlevande skalbaggar på lindar i Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län. Länsstyrelsen Uppsalas rapportserie nr 2010:5.

⁷⁶ Koffman, A. et al. 2015. Ekologisk landskapsamband för fem habitat i och kring Uppsala stad – kunskapsunderlag för fysisk planering. Calluna, Uppsala kommun.

djurarters habitat. Att hålla rent dammar och förebygga övergödning är också viktigt för artmångfalden. Det kan behöva göras avvägningar av var det behövs mörka områden för att gynna nattaktiva djur som fladdermöss och insekter med var och när det kan behöva vara ljust ur ett trygghetsperspektiv.⁷⁷

Park- och grönområden erbjuder goda möjligheter att på ett pedagogiskt sätt både synliggöra och informera om ekosystem och biologisk mångfald till besökarna då den kan ges i direkt anslutning till området.

Aktiviteter

- a. Initiera och delta i nätverk för kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte för tekniska nämnder, parkförvaltning och kyrkogårdsförvaltning, exempelvis i samverkan med SLU:s utbildning för landskapsarkitekter eller Enköpings utbildning för trädgårdsmästare.
- b. Genomför kunskapshöjande aktivitet om hur biologisk mångfald kan främjas på park- och grönytor riktad mot bostadsbolag, större fastighetsägare, företrädare för golfklubbar och parkentreprenörer.
- c. Säkerställ att det görs medvetna val som främjar biologisk mångfald och stärker det positiva biologiska kulturarvet vid projektering av parker och golfbanor.
- d. Säkerställ att skötselplaner och vårdplaner för parker, golfbanor och grönytor innehåller anpassade skötselmetoder för att främja biologisk mångfald.
- e. Anpassa skötselmetoder så att de gynnar biologisk mångfald i park- och grönområden samt på golfbanor och kyrkogårdar.
- f. Ta fram informationsmaterial i park- och grönområden för att sprida kunskap om biologisk mångfald till besökarna.
- g. Bevara och planera för skyddsvärda träd, framför allt i värdetrakter för skyddsvärda träd ⁷⁸, genom inventering, information och skötsel.
- h. Genomför insatser som gynnar pollinerare, exempelvis genom att plantera växter som gynnar pollinerare, anlägga mer blommande och bärande träd, bedriva skötsel utan insektsgifter, bibehålla sandblottor och anlägga sandbäddar och bihotell. Vid gynnade av hotade insektsarter ska fokus vara på att bevara värdväxten.
- i. Minska den negativa effekten av belysning på insekter och fladdermöss, exempelvis genom att utreda behov av belysning nattetid samt om möjligt ersätta kontinuerlig belysning med rörelsestyrd i parker och vid fasadbelysning av slott och kyrkor.
- j. Kartlägg förekomst av invasiva och främmande växter och ersätt dessa med arter av lokalt ursprung.
- k. Sprid kunskap om Artportalen och Trädportalen och hur man använder sig av data om hotade arter i sin planering. Verka för kopplingar till andra databaser, exempelvis Navet och Multikuben.
- l. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁷⁷ Det dödliga ljuset, Johan Eklöf & Jens Rydell, Forskning & Framsteg, 2018

⁷⁸ Måreby, J. 2018. Vårt ansvar – naturtyper och arter i Uppsala län. Nardus – Ekologisk konsult. Länsstyrelsen i Uppsala län.

Åtgärd 6. Infrastrukturens biotoper

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att skapa och bevara gynnsamma biotoper genom god anläggning och skötsel av särskilt värdefulla biotoper i infrastrukturen, exempelvis i linjestrukturer, täkter, skjutfält och på ruderatmark i industriområden.

Målet är att aktörer med rådighet över viktiga biotoper i infrastrukturen stärker hänsyn till den biologiska mångfalden genom bevarande och rätt skötsel av strukturerna.

Potentiella aktörer

Trafikkontor, Trafikverket, kommuner, länsstyrelsen, Försvarmakten, Upplandsstiftelsen, kraftnätsägare, skogsbolag, ideella föreningar, större industrier och täktbolag.

Bakgrund

Människoskapade miljöer i infrastrukturen har ofta en hög artrikedom av både flora och fauna. Grustag och sandiga miljöer på skjutfält, längs järnvägsbankar och vägkanter utgör biotoper för arter med behov av torra och solexponerade ytor medan linjestrukturer, såsom vägkanter och kraftledningsgator, ofta erbjuder en ängsliknande vegetation. Dessa miljöer hör idag till de allra viktigaste biotoperna för hotade och rödlistade arter som tidigare levit i det traditionella jordbrukslandskapet. Genom att bevara och sköta infrastrukturens biotoper bibehålls viktiga livsmiljöer för dessa arter och med relativt enkla medel går det att gynna den biologiska mångfalden än mer.

Generellt är den biologiska mångfalden i infrastrukturens biotoper beroende av någon slags störning för att öppna marker inte skall

växa igen med träd, buskar eller hög markvegetation. Vid genomförande av skötselåtgärder är en specifik anpassning efter biotopens behov nödvändig för att uppnå goda resultat. Ett exempel på detta är att anpassa intensiteten av störningen där sen slåtter av vägkanter och uppsamling av förna är en viktig åtgärd som gynnar en artrik blomning och fröproduktion medan torra vägkanter, vägslänter och järnvägsmiljöer enbart bör slås enstaka år. Genom att olika år helt undvika att slå vissa vägsträckor skapas en variation mellan slagna och oslagna partier som kan vara särskilt viktig i artrika och kalkrika områden.⁷⁹

För ett effektivt åtgärdsarbete är det särskilt viktigt att prioritera rätt skötselinsatser i de miljöer som pekas ut som värdefulla i olika kunskaps- och planeringsunderlag.⁸⁰ Samverkan mellan olika aktörer samt uppföljning av genomförda aktiviteter är viktigt för erfarenhetsåterföring och för att säkerställa att genomförda skötselåtgärder får önskad effekt. Det pågående regionala samverkansprojektet *Infrastrukturens biotoper*⁸¹ är ett befintligt forum för detta med fokus på forskning och åtgärdsarbete för biologisk mångfald i linjestrukturer.

Vid utbyggnad av infrastruktur kommer nya infrastrukturbiotoper att anläggas. Dessa biotoper kan också få stort värde för biologisk mångfald om det i tidigt skede planeras med utgångspunkt i de naturliga förutsättningarna på platsen så att värdefulla miljöer bevaras. Ny infrastruktur kan även innebära goda möjligheter att nyskapa värdefulla miljöer vilket bör omhändertas i planeringen, vid anläggande av en täkt skapas exempelvis öppna sandytor vilka idag är en brist i landskapet.

⁷⁹ Infrastrukturens biotoper - en refug för biologisk mångfald, CBM:s skriftserie 31

⁸⁰ Exempel på underlag är: Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03, Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03, Trafikverkets underlag <https://trafikverket.ineko.se/se/artrika-vag-och-jarnvagsmiljoer/>, <http://triekol.se/publikationer/>.

⁸¹ Samverkansprojektet "Infrastrukturens biotoper" bedrivs på nationell samt regional nivå av ArtDatabanken. Deltagande aktörer i länet är Swedavia airports, Svenska golfförbundet, Centrum för biologisk mångfald, Upplandsstiftelsen, Trafikverket, Svenska kraftnät, Ellevio AB, Vattenfall AB, Sveaskog AB, Sveriges Lantbruksuniversitet och Länsstyrelsen.

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet om hur biologisk mångfald kan främjas genom anläggning, skötsel och underhåll av infrastrukturens biotoper till prioriterade aktörer i länet.
- b. Delta i regionalt samverkansprojekt *Infrastrukturens biotoper* som omfattar forskning och åtgärdsarbete i linjestrukturer.
- c. Säkerställ och uppdatera rutiner och skötselplaner så att de tydligt stärker biologisk mångfald i linjestrukturer såsom vägkanter, kraftledningsgator och banvallar.
- d. Genomför uppföljningar av genomförda skötselåtgärder i infrastrukturens biotoper för att säkerställa att rutiner och arbetsätt fungerar.
- e. Inventera linjestrukturer, exempelvis skogsbilvägar, med avseende på höga naturvärden och upprätta skötselplaner för de mest värdefulla sträckorna.
- f. Inventera behovet av faunapassager och ekodukter i befintliga linjestrukturer där detta saknas.
- g. Som verksamhetsutövare föreslå och genomför insatser som gynnar biologisk mångfald vid planering, drift och efterbehandling av täkter. I handboken *Inspiration till att skapa bra natur i täkter*⁸² ges konkreta exempel på insatser, exempelvis att spränga ut klipphyllor för fåglar, bevara vattenspeglar och undvika skogsplantering och fullständig utplaning vid efterbehandling.
- h. Ta fram rutiner för ökad hänsyn till biologisk mångfald vid tillsynsvägledning, tillsyn och tillståndsprövning. Exempel på rutiner är att vid samråd, vid tillsyn samt inför efterbehandling alltid informera om hur höga naturvärden kan skapas i grus- och bergtäkter, samt att redan i tillstånd ange att hänsyn till biologisk mångfald ska tas vid upprättande av efterbehandlingsplan.
- i. Bevara och sköt särskilt skyddsvärda träd genom exempelvis frihuggning, beskärning och hamling. Bevara så stor del av stammen på plats (helst stående) i de fall ett skyddsvärt träd måste fällas av säkerhetsskäl.
- j. Spara all sålg och gynna övriga lövträd, i synnerhet asp för födosök och boplats åt vitryggig hackspett och dess följearter, inom fokustrakter⁸³. Bevara så stor del av stammen på plats (helst stående) i de fall lövträd måste fällas. Längs vägar, banvallar och kraftledningsgator kan träd beskäras eller stympas hårt istället för att fällas. Den döda veden gynnar många arter inom fokustrakterna.
- k. Genomför insatser som gynnar pollinerare på ruderatmark, impedimentytor och skjutfält, exempelvis genom att plantera växter som gynnar pollinerare, röja bort invasiva växtarter, bibehålla sandblottor och anlägga sandbäddar.
- l. Analysera hur arter knutna till infrastrukturmiljöer ska kunna sprida sig i landskapet.
- m. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

---

⁸² Inspiration till att skapa bra natur i täkter av M Soldinger, Almefelt, M Lagerkvist, S Enetjärn, S Preuss, N Kruys, A Enetjärn. Handboken kan laddas ned från www.sbuf.se under projekt 13021.

⁸³ Naturvårdsverket 2017. Åtgärdsprogram för vitryggig hackspett 2017-2021. Rapport 6770.

Åtgärd 7. Öka biologisk mångfald genom fysisk planering

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att genom fysisk planering bidra till att minska negativ påverkan på biologisk mångfald av olika strukturer för markanvändning i landskapet.

Målet är att aktörer i länet som ansvarar för fysisk planering stärker hänsyn till den biologiska mångfalden i processerna på strategisk nivå och i praktiskt genomförande.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala och Trafikverket.

Bakgrund

Fysisk planering regleras enligt lag och omfattar den verksamhet som syftar till att avgöra hur mark och vatten skall användas i tid och rum. Den fysiska planeringens planer och riktlinjer resulterar i långsiktiga påverkande strukturer i landskapet, exempelvis bebyggelse, vägar, grön- och blåstrukturer. Fysisk planering är därmed ett viktigt verktyg för att nå målpuppfyllelse för biologisk mångfald för ett stort antal miljö kvalitetsmål.

All fysisk planering ska ske med hänsyn till miljö-, kultur- och naturvärden⁸⁴, oavsett användningsområde och detaljeringsnivå på planerna. Det innebär att den biologiska mångfalden ska beaktas direkt eller indirekt via beslut i planeringen, från vägledande beslut i exempelvis översiktsplan, till reglerande beslut i exempelvis detalj- eller vägplan.

Genom medveten och avvägd fysisk planering av påverkande strukturer i landskapet kan

primärt kvaliteten på olika arters livsmiljöer påverkas i positiv riktning och på så sätt gynna biologisk mångfald. På motsvarande sätt kan negativ påverkan av strukturer i landskapet leda till habitatsförstörelse där arters livsmiljöer försämras eller försvinner helt. Om inte tillräcklig hänsyn till miljö- och naturvärden kan uppnås via planering kan metoder som ekologisk kompensation vara ett verktyg för att kompensera för förväntad negativ påverkan på arters livsmiljöer.

Uppsala län är en mycket expansiv region med planer och målsättningar om helt nya exploaterade områden, exempelvis i samband med utbyggnad av fler järnvägsspår. Kombinationen av en expansiv region och länets specifika naturförutsättningar gör att åtgärder som kan anpassa eller kompensera för ingrepp i landskapet blir centrala i planeringen.

En förutsättning för att kunna ta god hänsyn till biologisk mångfald i den fysiska planeringen och ha en effektiv planeringsprocess är tillgång till relevanta kunskapsunderlag som nyttjas i tidiga dialoger. Det är särskilt viktigt när parallell lagstiftning berörs, till exempel artskyddslagstiftning. Avvägningar mellan olika intressen bör angripas tvärvetenskapligt på både strategisk och praktisk nivå för att bli långsiktigt hållbara. Utmaningen är att få planernas intentioner för naturhänsyn att följa med genom genomförande- och förvaltandefas, en utmaning som exempelvis kan mötas genom utvecklat användande av strategisk, eller i förekommande fall specifik, miljöbedömning.⁸⁵

⁸⁴ Plan och bygglagen, 2 kapitlet 3§.

⁸⁵ Miljöbedömning är en process där syftet är att integrera miljöaspekter i ett tidigt skede i framtagandet och antagandet av planer.

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet för hur biologisk mångfald kan tas om hand i planeringsprocessen för att få genomslag i faktiskt genomförande och förvaltning riktat till politiker samt gemensamt till planhandläggare, bygglovshandläggare, kommunekologer och regionplanerare.
- b. Anta riktlinjer, till exempel i översiktsplan eller strategiskt dokument, för att i samhällsplaneringen aktivt skapa förutsättningar för stärkt biologisk mångfald. Riktlinjer kan exempelvis innehålla att krav ska ställas i mark-, arrende och exploateringsavtal.
- c. Säkerställ att arbetssätt och rutiner finns så att intentionerna om biologisk mångfald i den fysiska planeringen tas om hand i faktiskt genomförande och förvaltning, exempelvis genom rutiner för uppföljning av intentionerna i detaljplan och miljökonsekvensbeskrivning (MKB).⁸⁶
- d. Säkra rutiner för att löpande implementera relevanta kunskapsunderlag i planeringsprocessen genom tidig dialog.
- e. Säkerställ rutiner för att uppdatera befintliga planeringsunderlag, exempelvis naturvärdesinventeringar i förhållande till Grön infrastruktur⁸⁷ och länets ansvarsarter och ansvarsnaturtyper.⁸⁸ Underlagen visar exempelvis vart i kommungeografin värdekärnor och ansvarsarter återfinns.
- f. Utveckla användarvänliga GIS-metoder för att testa barriäreffekter efter olika åtgärder i planering och/eller framtagande av MKB.
- g. Möjliggör anläggning av kreatoper som gynnar biologisk mångfald i detaljplaner för urban och exploaterad miljö, exempelvis genom att reglera för fickparker, gröna tak, växtplanteringar på vertikala ytor samt blomrika miljöer för pollinerare.
- h. Säkerställ vid detaljplanering av parker en medveten reglering som främjar biologisk mångfald, exempelvis val av växter och anläggning av vattenstrukturer.
- i. Ställ krav i MKB på att verksamhetsutövare ska ta hänsyn till biologisk mångfald vid exploatering genom att öka användningen av ekologisk kompensation, exempelvis vid planering av vägar, järnvägar, broar och kraftledningar.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden

---

⁸⁶ Miljöbalken 6 kap. 35 § 5 punkten framgår att miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de negativa miljöeffekterna.

⁸⁷ Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03

⁸⁸ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forsslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

Åtgärd 8. Minska påverkan på biologisk mångfald genom hållbara inköp av varor och tjänster

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att minska den negativa påverkan på ekosystem och biologisk mångfald regionalt, nationellt och internationellt, genom ökade krav vid upphandling och inköp varor och tjänster.

Målet är att aktörer i länet ställer krav vid upphandling och inköp av varor och tjänster som medför minskad negativ påverkan på ekosystem och biologisk mångfald från produktion och konsumtion.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala, ideella föreningar och näringslivsaktörer.

Bakgrund

Inköp och upphandling av varor och tjänster fyller en viktig funktion i samhällets omställning till en miljömässigt mer hållbar produktion och konsumtion. För att vi ska ha en hållbar framtid behöver utveckling ske inom många områden, till exempel i hur vi producerar livsmedel, textilier och förbrukningsmaterial. Även konsumtionsmönstren behöver utvecklas och förnyas för att skapa förutsättningar för hållbara ekosystem och bevara biologisk mångfald både i Uppsala län, i Sverige och globalt.

Efterfrågan från konsumenter, enskilda såväl som privata och offentliga aktörer, ger en tydlig signal om vad samhället förväntar sig och styr utbudet av en vara eller tjänst. Det offentliga kan driva på processen mot skarpare kravställan och därmed skicka signaler till politiker och ledning.

Alla konsumenter, såväl företag och offentlig verksamhet som privatpersoner, har en möjlighet att göra egna val för en bättre miljö genom att ställa krav vid inköp och upphandlingar. I vissa fall behöver man

acceptera prisbilden med vetskapen om det mervärde som valet ger upphov till som en drivkraft i beslutet.

Samtidigt behövs upphandling och inköp av tjänster som ett led i åtgärder för biologisk mångfald. Vid upphandling av entreprenad för parker och grönområden i kommuner är ett av kraven att entreprenören tar hänsyn till biologisk mångfald. Det handlar exempelvis om att vänta med att klippa eller slå grönytor på försommaren när blomningen är som störst och att låta död ved ligga kvar för att gynna svampar och insekter.

Livsmedelsproduktion och konsumtion kan kopplas till det globala hållbarhetsmålet för ekosystem och biologisk mångfald med flera hållbarhetsmål. Livsmedelsproduktion och konsumtion påverkar våra samhällen och gemensamma miljö i stor utsträckning genom primärproduktion, förädling, handels- och leverantörskedjor och slutligen tillagning och konsumtion eller svinn.

Olika livsmedel och förädlingsgrad ger olika stor påverkan, men livscykelanalyser pekar på att primärproduktionen av livsmedel i regel står för den största delen när det gäller miljöpåverkan. Samtidigt bidrar livsmedelsproduktionen till ekologiska mervärden, exempelvis kan betande djur bidra positivt till biologisk mångfald.⁸⁹

Upphandlingsmyndigheten har genomfört inköpsanalyser, så kallade miljöspendanalyser, som integrerar miljöfaktorerna klimatpåverkan, utsläpp av inandningsbara hälsoskadliga partiklar och förändring av landanvändning som bland annat påverkar den biologiska mångfalden. Miljöanalysen tar hänsyn till den miljöpåverkan som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder. Syftet är att undersöka vilken miljöpåverkan inköp inom offentlig sektor kan ha, men också att undersöka vilken och hur

⁸⁹ Upphandlingsmyndigheten om Livsmedel påverkar miljö och samhälle.

stor miljöpåverkan olika typer av inköp har i relation till andra typer av inköp.

1 miljard kvadratmeter. Det motsvarar mer än 256 000 fotbollsplaner eller 25 procent av Sveriges landyta.⁹¹

Kommunernas inköp 2016 bedöms ha medfört en förändrad global landanvändning⁹⁰ på drygt

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet kring hur upphandling och inköp kan göras med ökad naturhänsyn.
- b. Genomför kartläggning av verksamhetens produktgrupper som har stor negativ påverkan på biologisk mångfald.
- c. Identifiera vilka av verksamhetens produktgrupper där tydliga upphandlings- och inköpskrav kan ställas som ger en minskad negativ påverkan på biologisk mångfald, exempelvis för engångsartiklar som blöjor.
- d. Ställ krav vid upphandling och inköp av livsmedel producerade med hänsyn till biologisk mångfald både lokalt och globalt, exempelvis genom befintliga miljömärkningar. Sammanställ och sprid informationsmaterial kring upphandling och inköp av varor och tjänster med ökad naturhänsyn.
- e. Ställ upphandlingskrav som främjar innovativt tänkande och utveckling inom produktion, förädling och distribution för ökad hänsyn till biologisk mångfald, exempelvis genom funktionsupphandling.
- f. Ställ upphandlings- och inköpskrav som minskar påverkan på biologisk mångfald från produktion och konsumtion av kläder och textilier regionalt såväl som globalt, exempelvis kemikalier, microplast.
- g. Vid upphandling av skötsel och anläggning av exempelvis parker och vägar, säkerställ att intentioner gällande biologisk mångfald följs.
- h. Som leverantör erbjud och synliggör alternativ vara/tjänst med större hänsyn till biologisk mångfald vid upphandling och inköp än vad som efterfrågas, exempelvis miljömärkning, ökad hänsyn och anpassning samt ekologisk kompensation.
- i. Vid exempelvis catering och konferenstjänster förmedla det positiva mervärdet av att erbjuda alternativ som gynnar biologisk mångfald.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁹⁰ Förändring av landanvändning: hur land används påverkar den biologiska mångfalden och hur ekosystemtjänster fungerar. Mäts i kvadratmeter.

⁹¹ Upphandlingsmyndighetens webbplats.

Åtgärd 9. Inspirera till hållbara val som gynnar biologisk mångfald

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att minska påverkan på ekosystem och biologisk mångfald från allmänheten genom att öka medvetenheten samt stimulera och engagera till insatser och aktiva hållbara val.

Målet är att inspirera länsinvånarna att göra medvetna och hållbara val som gynnar, alternativt minskar påverkan på, den biologiska mångfalden.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala, universitetet, ideella föreningar och näringslivsaktörer.

Bakgrund

I dagens landskap och i våra städer saknas många av de miljöer som var vanliga i Sverige för 50–100 år sedan.⁹² I och med utarmningen av olika livsmiljöer har vi en påtaglig artförlust som i sin tur ger en försämrad mångfunktionalitet oavsett vilken miljö de uppträder i.⁹³

För att uppnå beteendeförändringar som medför medvetna val behövs en ökad handlingskraft och kunskap om hur allt hänger ihop. Genom att öka medvetenheten om den biologiska mångfalden, vilka utmaningar och hot som finns samt hur vi kan öka och bevara den, kan vi göra stor skillnad för naturen och dess arter.

De senaste hundra åren har människors kontakt med naturen minskat dramatiskt och därmed spelar friluftslivet en avgörande roll i

att skapa förståelse för naturen och mångfalden av arter. När människor vistas i naturen växer förståelsen för dess värde och att den bör bevaras. Därmed kan friluftslivet ha en nyckelroll i att öka kunskapen och engagemanget för bland annat den biologiska mångfalden – nu och för framtida generationer.⁹⁴

Enligt forskningen är överkonsumtion en av huvudorsakerna till den snabba förlusten av arter.⁹⁵ Konsumtion och avfallsproduktion har en stor påverkan på ekosystem både nationellt och globalt. Den europeiska livsstilen bygger i hög grad på import av resurser och varor från hela världen, vilket ofta leder till att naturtillgångar utvinns på ett ohållbart sätt och habitatförstörelse är ett faktum. Detta leder till en minskad biologisk mångfald, vilket i sin tur medför en försämrad naturkapitaltillgång som den sociala och ekonomiska utvecklingen bygger på.⁹⁶

Medvetna val, så som att välja ekologiska, säsongsbetonade och svenskproducerade varor, medför ett flertal positiva följd effekter, inte minst för den biologiska mångfalden.⁹⁷ När jordbrukets monokultur ökar, ängar försvinner och hårdgjorda ytor breder ut sig, kan den enskildes trädgård fungera som en grön mångfaldsö i landskapet. Då privata trädgårdar utgör upp till en tredjedel av våra städers och tätorters yta⁹⁸ kan små förändringar på den egna tomten således få stor betydelse för den biologiska mångfalden.

Städerna kan till och med ofta ha en större artrikedom än odlingslandskapet – mycket tack vare just trädgårdarnas fruktträd och olika sorters blommor. Om vi kan öka

⁹² Uppsala universitet, <https://www.botan.uu.se/skola-och-forskola/kunskapsbank-for-skolan/biologisk-mangfald/>

⁹³ Forskning och framsteg, <https://fof.se/artikel/unik-studie-om-biologisk-mangfald>

⁹⁴ Naturvårdsverket, <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallat/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Friluftslivets-varden/>

⁹⁵ Sveriges radio, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikeI=7212530>

⁹⁶ Europeiska miljöbyrån, <https://www.eea.europa.eu/sv/themes/biodiversity/about-biodiversity>

⁹⁷ Världsnaturfonden, <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/hallbart-jordbruk/naturbetesmarker/>

⁹⁸ Lunds universitet, <https://www.lu.se/article/tradgardstips-fem-enkla-satt-att-bidra-till-biologisk-mangfald>

medvetenheten om exempelvis vilka växter som är viktiga för pollinerare, att inte använda gifter och att avstå från att stenlägga stora

delar av trädgården, kan trädgårdarna fylla en ännu viktigare funktion för den biologiska mångfalden.⁹⁹

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande insatser om betydelsen av biologisk mångfald exempelvis genom att anordna studiecirkel och kurser om lokalsamhället, natur, allemansrätten och markägoförhållanden, artkunskap, och information om konventionellt kontra alternativt skogsbruk.
- b. Nyttja redan etablerade aktiviteter, exempelvis friluftsliv, för att kombinera med kunskapshöjande insatser inom ekosystem och biologisk mångfald. Öka samverkan mellan exempelvis olika friluftsförande organisationer och ideella föreningar med artkunskap.
- c. Genomför informations- och inspirationsinsatser kopplade till vår konsumtions påverkan på den biologiska mångfalden. Exempelvis belysa vårt konsumtionsmönster ur ett globalt perspektiv med avseende på habitatförstörelse, hållbarhetsaspekter i menyer och måltidsval samt öka andelen svenska och ekologiska livsmedel.
- d. Genomför informations- och inspirationsinsatser kopplade till trädgård. Öka intresset hos villaägare, bostadsrättsföreningar med fler för exempelvis val av växter som gynnar pollinatörer, sätta upp insektshotell, fågelholkar och bikupor samt anlägga stadsodlingar och gröna tak.
- e. Ta fram informationstavlor som synliggör åtgärdsarbeten, exempelvis genom att utforma informationstext om olika nyckelbiotoper som sedan lätt kan skrivas ut av olika aktörer och sättas upp på aktuella områden.
- f. Ta fram koncept för informationsinsatser och aktiviteter i samverkan med flera aktörer.
- g. Genomför insatser för att underlätta vistelse i naturen och därmed öka förståelsen för den biologiska mångfalden, exempelvis genom att spara och märka ut ingångar i skogen, utveckla kanotleder i vattenområden, öka anläggning av och tillgängligheten till tätortsnära natur.
- h. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

---

⁹⁹ Extrakt, <https://www.extrakt.se/vagen-till-storre-mangfald-i-tradgarden/>

Åtgärd 10. Integrera biologisk mångfald och hållbar utveckling i skola och förskola

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att bidra till att på ett pedagogiskt sätt integrera kunskap om biologisk mångfald och hållbarhet i skolans och förskolors verksamhet i Uppsala län.

Målet är att stärka skolans och förskolans roll som en normbildande arena för lärande och beteende kopplat till miljö, hållbarhet och biologisk mångfald och att barn från tidig ålder ska få en förståelse för människans samspel med naturen och att ett hållbart nyttjande av naturens resurser är en förutsättning för hållbar utveckling.

Potentiella aktörer

Kommuner, Region Uppsala, länsstyrelsen, politiker, LRF, enskilda skolor och förskolor, universitet, museer och ideella föreningar.

Bakgrund

Som morgondagens beslutfattare, medborgare och konsument är barn och ungdomar en viktig målgrupp i det förändringsarbete mot ökad hållbarhet som samhället står inför.

Var och en och alla tillsammans bär vi ett ansvar för att värna om och förvalta naturens resurser, allt som lever och allt vi lever av. Ansvaret för naturen blir verkningsslöst utan träd, blommor, småkryp, vattendrag och fågelsång. Naturen behöver därför finnas på nära håll i vardagen för att vi verkligen ska bry oss. Forskning säger att barn som vistas i och lär sig om naturen blir mer benägna att skydda den som vuxen.¹⁰⁰ Genom att i skola och

förskola lyfta lärandet om biologisk mångfald och ekosystem skapas förutsättningar till ökad kunskap och förändrade beteenden, inte bara hos elever utan även hos familjer och samhället i stort. I och med det kommer den ekologiska läskunnigheten öka vilket möjliggör uppbyggnaden av ett mer hållbart samhälle.

Genom att succesivt och praktiskt integrera olika aspekter av exempelvis hållbarhet, ekosystemtjänster och biologisk mångfald i skolans verksamhet ges elever möjlighet till fördjupad förståelse för hållbarhetsfrågor samt utrymme att praktisera hållbara beteenden och val. Ett exempel är utomhuspedagogik där fokus ligger på lärandet om hur vi kan komma närmare naturen genom att uppleva och lära oss utav den. På så vis ökar barnens förståelse, empati, ansvarskänsla och engagemang för allt levande i naturen och för hur vår planet fungerar.¹⁰¹

Det som i hög grad kan påverka hur vistelsen i naturen används är avståndet mellan skola och naturområde. Ju yngre eleverna är desto större påverkan har detta avstånd. Ligger däremot naturområdet nära skolan tycks den användas i pedagogisk verksamhet oftare, och även av fler pedagoger på skolan.¹⁰²

Aktiviteterna ska genomföras med målsättningen att skolverksamheten successivt ökar möjligheterna till naturupplevelser för elever och att praktisera hållbara val, vilket förväntas ge ökad förståelse för biologisk mångfald och hållbarhetsfrågor.

¹⁰⁰ Extrakt, https://www.extrakt.se/sa-far-barn-bast-kontakt-med-naturen/?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=email&utm_campaign=november&utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis.

¹⁰¹ Dahlgren Lars Owe & Szczepanski Anders (2005) Outdoor education and sensory experience Linköpings university kinda education center for enviromental heritage interpretation, ecotorism and leisure studies. Titman, Wendy (1994) Special

places; special people, the hidden curriculum of school grounds, WWF, Learning through Landscapes.

¹⁰² Beck-Friis, M. (2003) Förskolors inställning till och användning av stadens natur. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet. Examensarbete nr 13 - 2003, Institutionen för skogens produkter och marknader. Brügge, B., Glantz, M. och Svenning, S. (2007a) Planera för friluftsliv. I: Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet. 3 uppl. Stockholm: Liber AB s. 224-247.

Aktiviteter

- a. Öka kunskapen hos barn och unga om vikten av biologisk mångfald exempelvis genom att värna och utöka naturskoleverksamheterna i kommunerna samt införa krav på utomhuspedagogik i skolan och förskolan.
- b. Genomför kunskapshöjande aktiviteter kring biologisk mångfald för personal inom skola och förskola exempelvis genom årligt cirkulerande regional tankesmedja för naturpedagogik.
- c. Initiera eller delta i nätverk för kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte inom praktisk integrering av biologisk mångfald i skola och förskola.
- d. Anpassa och utforma utemiljöer så att de stimulerar till utevistelse samtidigt som de bidrar till kunskap om vikten av biologisk mångfald och hållbarhet.
- e. Placera nya skolor och förskolor med närhet till naturområden. Se över och sätt mål för skolors och förskolors närhet till naturen, exempelvis att ingen skola eller förskola ska ha längre än x meter till naturområde av en viss storlek.
- f. Genomför kartläggning eller översyn samt komplettering av närhet till naturområden för skolor och förskolor.
- g. Genomför kunskapshöjande aktiviteter för skolchefer och rektorer för att öka förståelsen om vikten av barns lärande kopplat till biologisk mångfald och hållbar utveckling.
- h. Tillhandahåll och informera om (högskole)kurser i exempelvis naturpedagogik för lärare.
- i. Inför en "naturtrappa" i skolor och förskolors arbetssätt.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 11. Utbildnings- och informationsinsatser om biologisk mångfald för beslutsfattare

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara beslut som minskar påverkan på den biologiska mångfalden.

Målet är att höja kunskapen och medvetenheten hos beslutsfattare om behovet och vikten av biologisk mångfald och hållbara ekosystem.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, politiska partier, Region Uppsala, universiteten och näringslivsaktörer.

Bakgrund

Samhället och den lokala samt regionala planeringen behöver anpassas för en mer hållbar utveckling med avseende på biologisk mångfald där beslutsfattare är nyckelpersoner. För att kunna uppnå nationella åtaganden samt regionala och

lokala mål krävs mer miljömässigt orienterade beslut. Beslutsfattare har en viktig roll i att leda ett sådant arbete, exempelvis genom att ställa krav på redovisning av miljöpåverkan av olika åtgärdsförslag samt efterfråga uppföljning av genomförda insatser.

Det innebär att man inkluderar hänsyn till biologisk mångfald i samtliga beslut som rör naturresurser. Det är av vikt att bryta ner stuprörspolitiken och samordna politikområden med varandra, samt öka olika parter deltagande i beslutsfattandet.¹⁰³

Med bättre underlag kan vi fatta beslut som ökar och bevarar biologisk mångfald och som är i samklang med naturen och bidrar till hållbara ekosystem. För att nå denna framgång i arbetet med biologisk mångfald är det viktigt att det finns forum för dialog, lärande och samverkan på alla nivåer mellan region, kommun och stat men också forum för möten mellan politiker och sakkunniga.

Aktiviteter

- a. Ta fram och genomför utbildningsinsatser för förtroendevalda och andra beslutsfattare om värdet och behovet av biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- b. Medverka i en regional arbetsgrupp för att ta fram utbildningspaket för förtroendevalda och beslutsfattare avseende biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- c. Genomför löpande utbildning av förtroendevalda och beslutsfattare inom biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- d. Skapa ett forum för dialog och samverkan för experter och politiker på lokal och regional nivå för löpande kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte inom biologisk mångfald. Nyttja befintliga forum så långt det är möjligt.
- e. Ta fram riktlinjer för att det inför relevanta förslag tas fram beslutsunderlag som redovisar förslagets påverkan på biologisk mångfald och hållbarhet i jämförelse med andra alternativ.
- f. Informera beslutsfattare om vikten av naturskolor och utevistelse i naturen för barns förståelse och kunskap om biologisk mångfald och hållbar utveckling.
- g. Som beslutsfattare öka deltagandet i utbildningar, dialoger och samverkan som rör biologisk mångfald.
- h. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

¹⁰³ Umeå universitet, https://www.umu.se/nyheter/okad-kunskap-hjalper-till-att-radda-hotad-biologisk-mangfald_7682722/

Ordlista och begreppsförklaring

Kompletteras inför slutversionen.

Ansvarsarter	Sällsynta arter där en särskilt stor andel av arternas totala population finns i en begränsad del av det totala utbredningsområdet. Uppsala län har 212 ansvarsarter, vilket innebär att länet nationellt sett har relativt stor andel av dessa arter.
Ansvarsnaturtyper	Hotade naturtyper som förekommer med särskilt stor eller i övrigt betydelsefull andel länet. Uppsala län har 14 ansvarsnaturtyper, vilka i första hand har valts ut baserat på Sverige-andelen Natura 2000-naturtyp.
Artstock	Artsammansättningen inom ett ekosystem eller geografiskt område.
Biodiversitet	Se biologisk mångfald
Biologisk mångfald	Den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap.
Biotop	Livsmiljön för alla arter inom ett enhetligt ekosystem. Jämför habitat, nedan.
Ekodukt	En bro avsedd för att djur skall kunna ta sig över till andra sidan vägen på ett skyddat sätt.
Ekosystem	Enhetlig del av landskapet med dess organismer och abiotiska (ickelevande) delar. I begreppet ingår bland annat växter, djur och flöden av energi, näring och grundämnen.
Ekosystemtjänster	Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande.
Fickparker	Små allmänna parker på cirka 500-800 kvadratmeter.
Formellt skydd	Innebär att markägaren fått ersättning för att bevara ett skogsområde med höga naturvärden. Naturreservat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal är olika former av formellt skydd. Även inomstatliga överenskommelser och markersatta områden som saknar beslut betraktas som formellt skyddad skog. Ett skyddat område är ett geografiskt definierat område som är utpekad, reglerat och förvaltad för att uppnå specifika syften och bevarandemål.
Frivillig avsättning	Ett område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägaren frivilligt fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde, kulturmiljövärde och/eller sociala värde inte ska utföras. Området ska finnas dokumenterat i plan eller annan handling.
Fältskikt	Även småplantor av träd och buskar (lägre än 50 cm) kan räknas in.
Habitat	Livsmiljön för en enskild art. I många sammanhang används i stället begreppet naturtyp som en synonym/översättning för habitat.
Hävd	Traditionella brukningsformer inom jord- och skogsbruket. Betesdrift, slåtter och lövtäkt är vanliga brukningsformer som ryms inom begreppet.

Impediment	Mark som är olämplig för jord- eller skogsbruk. Inom skogsbruk omfattas improduktiv skogsmark, som exempelvis skogbevuxna hållmarker och myrar där den samlade virkestillväxten inte överstiger en skogskubikmeter per hektar och år, samt träd- och buskmark. Inom jordbruket avses mark som är obrukbar för åkerbruk.
Infrastrukturbiotoper	De biotoper som skapas eller uppstår i anslutning till vägar, järnvägar och andra människoskapade miljöer.
Jordmån	Den övre delen av marken som påverkas av klimat, människor, vegetation och djur samt utnyttjas av växternas rötter. I Sverige dominerar två jordmånstyper: brunjord (lövskogar) och podsol (vanligast i barrskog). Jordmånen består av olika lager, så kallade horisonter.
Konnektivitet	Möjligheten till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material i uppströms och nedströms riktning samt från vattendraget till omgivande landområden.
Kreotop	En kreotop blir genom sin sammansättning av strukturer en potentiell livsmiljö för olika arter eller artgrupper. En kreotop skiljer sig från den traditionella och historiskt uppkomna småbiotopen genom att den är medvetet anlagd i syfte att gynna en uppsättning av arter eller artgrupper.
Kulturspår	Historiska landskapselement som alléer, småvatten, odlingsrösen, åkerrenar, stenmurar, åkerholmar, solitärträd, öppna diken och brukningsvägar som ger spår av människans historiska användning av marken.
Meander, meandring	Lugnt flytande vattendrag i områden med lätteroderade sediment kan bilda regelbundna bågar, så kallad meandrar. Meanderlopp är mycket spektakulära former i älvlandskap. På grund av processerna i meanderlopp bildas typiska former, såsom erosionsbranter i vattendragets yttersvängar och älvvallar i innersvängarna.
Monokultur	Ett system för odling av jordbruksgrödor, där man bara odlar ett växtslag åt gången. Begreppet används numer även om skogsbruk och avser då trädslagsrena bestånd som uppkommit genom plantering eller sådd.
Nyckelarter	En art som har stor betydelse för andra arters överlevnad i ett ekosystem.
Resiliens	Ett systems förmåga att stå emot stress och förändring samt att återuppbygga viktiga funktioner efteråt.
Ruderatmark	Mark som ofta störs av mänsklig verksamhet. Detta gör att marken ligger öppen, utan täckande växtlighet, under stora delar av tiden.
Rödlistan	Rödlistning är ett system som utvecklats av Internationella naturvårdsunionen (IUCN) för att utvärdera tillståndet för arter i naturen. Den svenska rödlistan är en prognos över risken för enskilda arter att dö ut i Sverige. Rödlistan är till hjälp för att identifiera vilka arter, och utifrån arternas ekologi vilka miljöer, som behöver åtgärder för att arternas tillstånd skall förbättras. Den är ett hjälpmedel för att

kunna göra naturvårdsprioriteringar, men den har ingen juridisk status. Rödlistan tas fram av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. En ny utgåva av rödlistan publiceras 15 april 2020.

Skoglig kontinuitet

Skogliga värdekärnor

Skogsbestånd eller skogar som utifrån bestånds-, struktur- eller artförhållanden bedömts ha en stor betydelse för skyddsvärd fauna och flora och/eller för en prioriterad skogstyp. Nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt ingår normalt som en delmängd i begreppet värdekärna.

Skogskubikmeter (m³sk)

Beskriver ett träds eller skogsområdes virkesvolym. Måttet innefattar hela stammens volym ovan stubbhöjd inklusive bark och topp, men inte grenar och rötter.

Sociotop

En avgränsad plats som har en viss sammansättning av bruksvärden och betydelser. Används för att beskriva utemiljöerna och deras upplevelsevärden.

Spridningskorridorer

Likartad "korridor" genom naturen som binder samman olika områden och fungerar som spridningsväg för växter och djur. Exempel på spridningskorridorer är trädbevuxna kantzoner längs stränder och vattendrag.

Succession

En stegvis förändring av ett ekosystem där växter, djur eller deras samhällen avlöser varandra på en växtplats. Naturvärdena är ofta högre i sena successionsstadier än i tidiga.

Topografi

Beskriver ett områdes terrängförhållanden, som till exempel kupering, lutning, nivåskillnader och hur mycket vatten som finns i marken.

Utomhuspedagogik

Är ett pedagogiskt förhållningssätt som syftar till växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på upplevelser i autentiska situationer.

Värdeetrakt

Ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdeetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i vardagslandskapet.

Bilaga 1. Färdplan för ett hållbart län – fyra åtgärdsprogram för Uppsala läns miljömålsarbete

Trots att miljöarbetet varit framgångsrikt inom många områden är nuvarande åtgärder inte tillräckliga för att nå miljömålen vare sig nationellt eller i Uppsala län. På flera områden går utvecklingen åt rätt håll, men åtgärdstakten är inte tillräckligt hög och naturens återhämtning går inte tillräckligt fort. Det finns därför ett behov av att öka takten i genomförandet av konkreta åtgärder för att uppnå miljömålen.

Länsstyrelsen har ett regeringsuppdrag som består i att vägleda och samordna länets arbete med de nationella miljömålen. Uppdraget omfattar att upprätta och genomföra regionala åtgärdsprogram för att öka takten i genomförandet av åtgärder som bidrar till att länets miljötillstånd förbättras och att miljömålen nås.

Länsstyrelsen har i samråd med Uppsala läns miljö- och klimatråd valt att genomföra uppdraget genom att ta fram fyra regionala åtgärdsprogram under begreppet *Färdplan för ett hållbart län*, figur 1. Varje åtgärdsprogram samlar prioriterade åtgärder för länets aktörer inom ett temaområde och varje program har en fyraårig genomförandeperiod. Programmens temaområden är:

- Klimat och energi
- Ekosystem och biologisk mångfald
- Vatten
- Samhällsutveckling

Åtgärdsprogrammen ska stimulera ökad samverkan inom miljöarbetet där länet kan nå en större förändring när olika lokala och regionala aktörer arbetar tillsammans mot samma mål. Programmen omfattar tillsammans arbete med samtliga Sveriges

Figur 1. De fyra åtgärdsprogrammen som tillsammans omfattar åtgärder för samtliga miljömål under begreppet *Färdplan för ett hållbart län*.

miljömål som länet berörs av (15 av 16 miljömål, ej mål 14 *Storslagen fjällmiljö*). För mer information om miljömålen hänvisas till bilaga 2 samt till webbplatsen för Sveriges miljömål.¹⁰⁴

Mycket bra miljöarbete pågår redan i Uppsala län. Det finns ett stort engagemang hos såväl offentlig och ideell sektor, universitet, näringsliv som hos enskilda individer för att minska miljöpåverkan och hitta långsiktigt hållbara lösningar. Genom åtgärdsprogrammen stärks och förtydligas det gemensamma regionala miljöarbetet.

Ett samlat och kraftfullt regionalt och lokalt ledarskap är avgörande för att nå miljömålen. 2017 bildades Uppsala läns miljö- och klimatråd för att ytterligare stärka samverkan på strategisk nivå och ge förutsättningar för att möta de utmaningar som följer av att vara ett län i stark tillväxt. En god samverkan i länet skapar en bra grund för att utveckla de

¹⁰⁴ Webbplats Sveriges miljömål: www.sverigesmiljomal.se

ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av hållbar utveckling. En av rådets främsta uppgifter är att vara aktiv i framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammen inom *Färdplan för ett hållbart län*. Rådet är också en viktig arena för fördjupad analys och samsyn kring länets miljöutmaningar. Medlemmar i rådet är kommuner, myndigheter och organisationer som genom sin verksamhet har stor påverkan på länets miljöutveckling.¹⁰⁵

En hållbar utveckling i Uppsala län handlar om både miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. De fyra åtgärdsprogrammen är inriktade på den miljömässiga dimensionen genom att miljömålen står i fokus. Vid framtagandet av åtgärder beaktas även de andra två hållbarhetsaspekterna i den mån det är möjligt. Det regionala tillväxtarbetet har stor betydelse för hur miljötilståndet utvecklas i länet och omställningen till ett hållbart samhälle kan utgöra en viktig drivkraft för regional tillväxt.

Exempel på pågående arbete som utgör viktiga förutsättningar för genomförandet av åtgärdsprogram för miljömål är:

- Samhällsplanering
- Tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter
- Skydd av naturmiljöer och arter
- Restaurering av sjöar och vattendrag
- Vattenförvaltning
- Klimat- och energiarbete
- Landsbygdsutveckling
- Jordbruksstöd

De fyra delarna av *Färdplan för ett hållbart län* relaterar till flera andra program, styrdokument och lagkrav samt redan

pågående arbete som syftar till att stärka miljöarbetet inom olika samhällsområden. Åtgärderna i respektive åtgärdsprogram kommer att kopplas till de insatser som redan görs inom området och samordnas med övriga regionala program.

Hållbarhetslöften

Åtgärdsprogrammen förväntas öka takten i genomförandet av åtgärder genom att aktörer uppmanas att teckna hållbarhetslöften med länsstyrelsen. Hållbarhetslöften är en frivillig avsiktsförklaring mellan länsstyrelsen och aktörer i länet med syfte att stärka genomförandet av de fyra regionala åtgärdsprogrammen. Genom ett hållbarhetslöfte förbinder sig en aktör att genomföra ett antal åtgärder ur ett eller flera av de regionala åtgärdsprogrammen. Genomförandet av åtgärder kan ske enskilt eller i samverkan med andra aktörer.

Respektive aktör sätter egna mål för åtgärder i antaget löfte och ansvarar för finansiering samt för att åtgärdsarbetet omhändertas i den egna verksamheten. Tecknade löften gäller under respektive åtgärdsprogram hela programperiod (fyra år) och nya aktörer kan ansluta sig till program och teckna hållbarhetslöften under hela programperioden. Signering av hållbarhetslöften görs vid en årlig ceremoni där länets åtgärdsarbete uppmärksammas. Aktörers hållbarhetslöften publiceras på länsstyrelsens externa webbplats.

Uppföljning av åtgärdsarbetet

Antagna hållbarhetslöften följs upp årligen av länsstyrelsen. Uppföljningen fokuserar på genomförandet av åtgärder i förhållande till respektive aktörs uppsatta mål. Uppföljningen syftar till att:

¹⁰⁵ Medlemmar i Uppsala miljö- och klimatråd: Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Knivsta kommun, Tierps kommun, Uppsala kommun, Älvkarleby kommun, Östhammars kommun, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala

Universitet, Skogsstyrelsen, Region Uppsala, Upplands lokaltrafik, Uppsala vatten, Energikontoret Mälardalen, Biodriv Öst, Naturskyddsföreningen Uppsala län, Lantbrukarnas riksförbund, Uppsala handelskammare, STUNS

- Följa framdrift i genomförande av åtgärdsprogrammets åtgärder bland annat för åiterrapportering till Uppsala läns miljö- och klimatråd.
- Löpande synliggöra det regionala och lokala miljömålsarbetet, bland annat som underlag för årlig miljömålsuppföljning till regeringen och för aktörerna att sprida till sina egna målgrupper.
- Under pågående programperiod identifiera hinder och behov kopplat till genomförande av åtgärder, exempelvis varför en åtgärd inte genomförs, vad är svårt, vilket stöd eller ytterligare samverkan önskas.

REMISSVERSION

Bilaga 2. Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030

I den inledande delen av rapporten beskrivs de globala och nationella mål som ligger till grund för den regionala, strategiska inriktningen för biologisk mångfald i åtgärdsprogrammet. Här beskrivs Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030 på ett övergripande plan samt mer detaljerat för de mål som rör ekosystem och biologisk mångfald.

Miljömålen

De svenska miljömålen ska vara politiskt vägledande och består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt 17 etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och klimat. Miljömålen är beslutade av riksdagen och är de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Miljömålen är beslutades av riksdagen 1999 och är sedan Agenda 2030 infördes de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Miljömålen används som samlingsnamn för generationsmålet, miljö kvalitetsmålen och etappmålen. Nedan beskrivs kopplingen mellan åtgärdsprogrammet och generationsmålet, etappmålen för biologisk mångfald samt de miljö kvalitetsmål som främst har en koppling till biologisk mångfald.

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljö kvalitetsmålen innebär och används även som kriterier vid uppföljningen av målen. Generationsmålet och de 16 miljö kvalitetsmålen har hittills följts upp med sikte på 2020, förutom miljö kvalitetsmålet begränsad klimatpåverkan, där målåret är 2050. Uppföljning av målen görs årligen både

på regional och nationell nivå. Utöver det görs vart fjärde år fördjupade utvärderingar på nationell nivå. För mer information om miljö målssystemet se webbplatsen för Sveriges miljö mål¹⁰⁶.

Etappmålen är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De identifierar en önskad omställning av samhället och tydliggör var insatser bör sättas in.

Totalt har det utarbetats tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa ligger till grund för den regionala strategiska inriktningen för ekosystem och biologisk mångfald, mer om detta i huvuddelen av rapporten.:

Det finns även två etappmål inom Hållbar stadsutveckling med tydliga kopplingar till biologisk mångfald och ekosystem - *Metod för stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer* och *Integrering av stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer*.

Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitiken. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå det miljö tillstånd som beskrivs av miljö kvalitetsmålen. För att nå målet krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och internationellt.

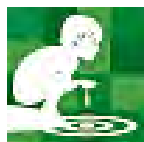
Generationsmålet ger tyngd och drivkraft för miljöarbetet mot återhämtade ekosystem, bevarad biologisk mångfald och natur- och kulturmiljö, en god hälsa för människor, effektiva och giftfria kretslopp, hushållning ed naturresurser, effektiv energianvändning samt konsumtionsmönster.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Sveriges miljö mål webbplats:
<http://www.sverigesmiljomal.se/>

¹⁰⁷ Sveriges miljö mål webbplats
<http://sverigesmiljomal.se/miljomalen>

Samtliga miljö kvalitetsmål samt generationsmålet presenteras nedan:

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktig hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar

Myllrande våtmarker

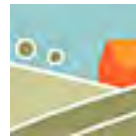
Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar

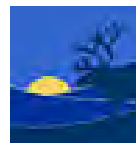
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap

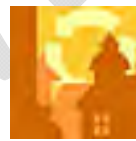
Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Storslagen fjällmiljö

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktig god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Agenda 2030

År 2015 enades FN:s generalförsamling om en gemensam plan för en hållbar framtid genom att anta Agenda 2030 som innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling. Sedan dess förväntas agendan vara vägledande för såväl beslut inom FN som för alla medlemsnationer. Bakom beslutet ligger insikten om att vi idag är den första generationen som kan utrota fattigdomen, och sannolikt den sista som kan stoppa klimatförändringarna. Agendan bygger på idén om tre dimensioner av hållbar utveckling – den ekonomiska, den sociala och den ekologiska – som alla beroende av varandra. De 17 globala målen (figur 2) med sammanlagt 169 delmål handlar om att bygga en mer rättvis och jämställd värld inom planetens gränser. De globala målen ska balansera och integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling.

Den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 tas omhand inom det svenska miljömålsarbetet. Åtgärder som beskrivs i åtgärdsprogrammet bidrar till de globala

hållbarhetsmålen i Agenda 2030 genom framför allt mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald*, men även till mål 4 *God utbildning för alla*, mål 6 *Rent vatten och sanitet för alla*, mål 11 *Hållbara städer och samhällen*, mål 12 *Hållbar konsumtion och produktion* samt till mål 14 *Hav och marina resurser*.

Mål 14. Ekosystem och biologisk mångfald

Målet är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.¹⁰⁸ Det finns tolv delmål som direkt eller indirekt ger en inriktning för arbetet med att stärka, restaurera och skydda viktiga ekosystem samt öka och bevara den biologiska mångfalden.

Figur 2. De 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030

¹⁰⁸ Webbplats Globala målen <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-15-ekosystem-och-biologisk-mangfald/>

Bilaga 3. Förutsättningar för biologisk mångfald i Uppsala län

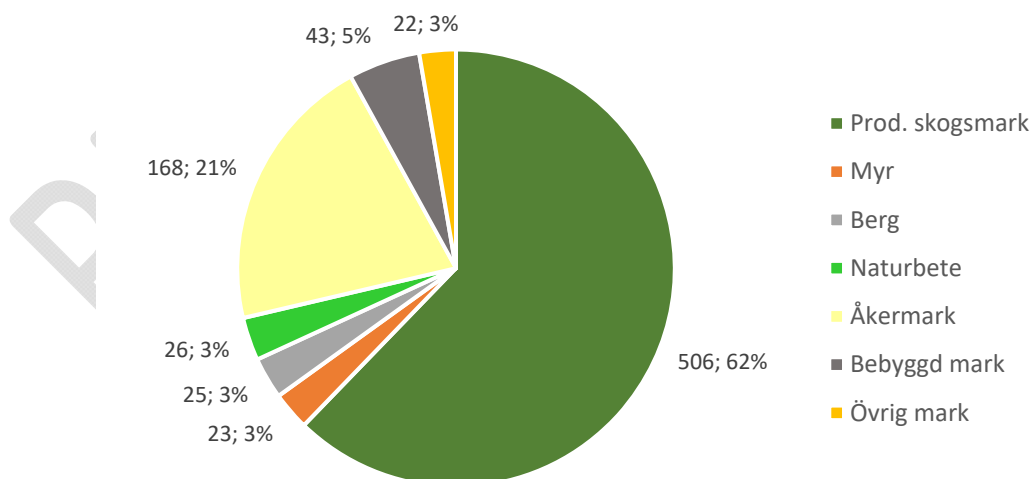
Här beskrivs de geografiska och strukturella förutsättningar för länets vattenmiljöer, jordbrukslandskap och skogslandskap, såväl naturliga som påverkade av människan. För utförligare beskrivning av länets förutsättningar och en regional lägesbild hänvisas till rapporten *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*¹⁰⁹. Observera att bilaga 3 kommer att bearbetas vidare med avseende på texter och bilder inför slutversionen.

Uppsala län är en expansiv region där befolkningen förväntas öka, liksom exploateringen av mark- och vattenresurser. En sammanhållen fysisk planering är också en grundläggande förutsättning för hållbar förvaltning av resurserna. Förutom den naturmiljö som beskrivs i texten nedan består Uppsala län av ett flertal större städer och samhällen med sammanhållna bostadsområden, industrier och verksamheter samt en utbredd infrastruktur.

Att landskapet blir allt mer uppdelat av vägar, byggnader och hårdgjorda ytor gör det svårare för djur och växter att sprida sig och försämrar deras livsvillkor. De grönområden och gröna kilar och stråk i och i nära anslutning till städer och tätorter är en förutsättning för såväl artbevarande som friluftsliv med ökad kunskap om biologisk mångfald till följd.

Uppsala läns landareal består till mer än hälften av skogsmark. Skogen bildar tillsammans med jordbruksmark ett mosaiklandskap, genomsyrat av ett nätverk av öppna myrar, sjöar och vattendrag. Fördelningen av Uppsala läns landareal visas i figur 1. Landarealen utgörs till 62 procent av produktiv skogsmark. 24 procent av landarealen används som jordbruksmark, det vill säga åker eller naturbetesmark. Myr- och bergimpediment utgör tillsammans 6 procent.

Bebyggd mark, 5 procent av länet, utgörs av exempelvis hårdgjorda ytor inom tätort, hävdad tomt- och industrimark, parker och diverse anläggningar avsedda för andra ändamål än skogsbruk. Övrig mark, som står för 3 procent av länets landareal, utgörs av kraftledningar på förutvarande skogsmark, vägar, järnvägar samt annan mark såsom upplagsplatser, grustag med mera.¹¹⁰ Endast fem procent av länet utgörs av vatten, undantaget havsvatten (ingår inte i figur 1).¹¹¹

Figur 1. Landareal fördelad på traditionella ägoslag, 1000 hektar; procent. Femårsmedelvärde 2014-2018. 100%=812 000 ha Källa: Riksskogstaxeringen, SLU

¹⁰⁹ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

¹¹⁰ Riksskogstaxeringen, SLU

¹¹¹ SCB, markanvändningen i Sverige 2015, uppdaterad 2019. <https://www.scb.se/hitta-statistik>

Vattenmiljöerna

Foto: Bergslagsbild

Uppsala län består av endast fem procent vatten, exklusive havsvatten.¹¹² Länet avgränsas i stort av Mälaren i söder, Sagån i väster, Dalälven i norr och Östersjön samt en del av södra Bottenhavet i öster. Länsstyrelsen pekar ut fem ansvarsnaturtyper och 37 ansvarsarter knutna till vattenmiljöer.¹¹³ De naturtyper som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är grunda vågexponerade hårdbottnar (rev), små öar och skär i Östersjön, havsstrandängar, grunda trösklade havsvikar (laguner), kransalgssjöar och rikkärr. Bland ansvarsarterna knutna till dessa miljöer ingår flera artgrupper – allt från spindlar, sländor och däggdjur till alger, mossor och fiskar. Arterna lever både i vattnet och i strandkanten, där de bor, födosöker och/eller fortplantar sig.

De marina miljöerna är varierade – från trösklade havsvikar, mjuka och hårda bottnar, skär och mindre öar samt utsjöbankar. Ytvattnet har en salthalt på omkring fem promille men är lägre i innerskärgården och vid vattendragsmynningar.¹¹⁴ De kustmynnande vattendragens mynningsområden är viktiga habitat. Dalälvens, Tämnaråns och Olandsåns mynningsområden utgörs av naturtypen estuarier – större flod- och åmynningar där sötvatten blandas med det saltare havsvattnet. Naturtypen har en komplex artsammansättning med såväl djur som växter av marint, limniskt och brackvattensursprung.

Landhöjningen är fem till sex millimeter per år och ger upphov till speciella strandnära biotoper som flador, rikkärr och landhöjningsskog. Den grunda landhöjningskusten är unik, med stora områden präglade av strandförskjutning och avsnörning av grunda havsvikar. Vattenvegetationen är ofta rik i dessa så kallade laguner och det särskilt utmärkande är de känsliga kransalgerna. Tack vare en tidig uppvärmning på våren utgör lagunerna fina lek- och uppväxtmiljöer för fisk. Naturtypen är även en viktig livsmiljö för änder, måsfåglar och vadare. Lagunerna genomgår en naturlig succession då de med tiden snörs av till glosjöar som sedan kan övergå till rikkärr eller sumpskogar. Längs med skyddade stränder finns havsstrandängar. De skiljer sig beroende på om de hävdas, störs av isskav

¹¹² SCB, markanvändningen i Sverige 2015, uppdaterad 2019. <https://www.scb.se/hitta-statistik>

¹¹³ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

¹¹⁴ Webbplats Svealandskusten. <https://www.havet.nu/svealandskusten/?d=3344#5>

eller är helt ohävdade. Liksom i de flesta andra kantzoner kan artrikedomen vara mycket hög. De flesta av länets havsstrandängar är små, men de större är mycket viktiga för rastande fåglar.

Skärgården är varierad med ett stort antal skogklädda öar och exponerade skär, som ofta hyser en rik och skyddsvärd fågelfauna. Fågelskär med mås- och tärnkolonier fungerar som en egen biotop där flera arter av till exempel änder och vadare häckar i skydd av kolonierna. Björns skärgård och Gräsö östra skärgård är två exempel på värdetrakter.

De grunda, solbelysta hårbottenarna karaktäriseras av ett produktivt växt- och djursamhälle. Blåstång och smaltång är nyckelarter, vars kraftiga ruskor utgör hem, skafferi och barnkammare för bland annat olika kräftdjur, snäckor och fiskar. I övrigt kännetecknas algbältet av olika grön-, brun- och rödalger. Blåmusslor sitter ofta i den nedre delen av algbältet och djupare ner och är viktiga som föda för flera dykänder. Reven erbjuder livsmiljö, föda och leklokaler för många fiskarter och är därför ofta mycket produktiva.

Biologisk mångfald i de marina miljöerna påverkas och hotas av övergödning, miljöfarliga ämnen, fysisk påverkan, främmande arter, klimatförändringar och fiske. Övergödning kan försämra livsmiljön för fisk, andra djur och undervattensvegetation och leda till storskaliga förändringar i ekosystemet. Den lokala påverkan från industriverksamhet är relativt liten men miljöskadliga ämnen kommer genom diffus spridning, till exempel via dagvatten från urbana miljöer. På grund av landhöjningen uppstår nya behov av att muddra för båtar i grunda områden, vilket påverkar vattenmiljön negativt. Båtliv kan också leda till förändringar eller förlust av livsviktiga habitat genom uppgrumling av sediment och skador på bottenmiljön från båttrafik eller vid anläggning av nya hamnar och bryggor.¹¹⁵

Uppsala län är ett av landets mest utdikade. Det redan sjöfattiga länet blev än mer sjöfattigt i och med den stora dikningsvågen som startade i slutet av 1800-talet och pågick fram till 1950-talet. Av länets ursprungligen cirka 200 sjöar torrlades ungefär hälften och resterande, med något enstaka undantag, sänktes mer eller mindre för att skapa förutsättningar för odling.

Foto: Bergslagsbild

I Uppsala län finns grunda kalkrika sjöar i landhöjningsområden med relativt näringsfattigt vatten och med en vegetation som domineras av kransalger, så kallade kransalgsjöar. Vattnet i dessa sjöar är klart eftersom växterna lagrar närsalter och bromsar vågrörelser. Det kan även vara brunfärgade

¹¹⁵ Moksnes P-O, et al. Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige. Havsmiljöinstitutets rapport, nr. 2019:3.

(humösa) sjöar i anslutning till rikkärr eller källpåverkade myrar. Förutom kransalger kan vegetationen domineras av kalkkrävande brunmossor.

Mälaren, Sveriges tredje största sjö är naturligt näringsrik. Mälarens tillrinningsområden domineras av näringsrika lerjordar med hög andel jordbruksmark. Det tillrinnande vattnet är rikt på näringsämnen och växtligheten i sjön är därför stort. Det gynnsamma klimatet kring Mälaren återspeglas i dess vegetation och sjön är rik på vattenväxter. Här återfinns den internationellt sett mest skyddsvärda vattenväxten för Mälaren, småsvaltingen. I klara vatten finns lågskottsväxter som nate- och slingeväxter. I mer näringsrika vikar dominerar i stället flytbladsväxter. Även bottenfaunan i Mälaren är oerhört artrik. Hit hör bland annat insekter, snäckor och musslor. För att skydda de arter som lever i eller i direkt anslutning till Mälaren från påverkan från bebyggelse och exploatering finns ett strandskydd på 100 meter upp från strandlinjen (för vissa delar av Mälaren 300 meter).

Både små och stora vattendrag är viktiga för lekvandrande fisk. Länets vattendrag är i stor utsträckning kanaliserade och dämnda för kraftbehov. Detta innebär att många av de för växter och djur så viktiga substrat och möjligheter till förflyttning helt försvunnit. Dalälven dämades tidigt upp för vattenkraft vilket påverkat naturvärden i stor skala. Trots detta finns stora naturvärden både i vatten och på land längs älven. De många dammarna och de ofta torrlagda strömfårorna har omöjliggjort fiskvandring i älven och samtidigt i stor utsträckning förstört de naturliga leklokalerna för fisk. Svämlövskogarna längs Dalälven hotas av att vattendraget är kraftigt reglerat. När skogen inte svämmas över tillräckligt länge tar granen över som det dominerande trädslaget. Den skuggar och förstör livsmiljön för lövträden och alla arterna som är beroende av lövträd. Även avverkning är ett hot mot arterna, då luftfuktigheten och substraten då kan försvinna.

Rikkärr utmärker sig genom att vara de artrikaste våtmarkerna med många specialiserade arter av kärlväxter, mossor, landmollusker och svampar. Även många arter av småfjärilar, jordlöpare och kortvingar hittas i mer eller mindre öppna rikkärr och för flera groddjur är de viktiga på landskapsnivå. Historiskt har majoriteten av de svenska rikkärren i bebodda trakter nyttjats som slåtter- och betesmarker. I likhet med många andra län i södra Sverige sker en igenväxning av länets rikkärr. Den faktor som har haft mest negativ inverkan på rikkärren är de dikningar som gjorts för att skapa mer odlingsbar mark och för att öka produktionen av skog. Igenväxningen beror också till del på att den historiska hävden i form av bete och slåtter av rikkärren har upphört. Ökad näringsbelastning, genom infiltration eller deposition från jordbruksmarker och genom nedfall påverkar även det rikkärren negativt.

Foto: Bergslagsbild

Jordbrukslandskapet

Foto: Bergslagsbild

Omkring en femtedel av Uppsala län är jordbruksmark och av den är 90 procent åker och 10 procent betesmark. Jordbrukslandskapet i Uppsala län har både bördig slättbygd med produktiv åkermark och en skogsbygd där inslaget av beteshagar och vallodling är stort. Slättbygden övergår i söder till så kallad Mälabygd, ett landskap dominerat av sprickdalar och styv åkerlera, öppna lerslätter avbrutna av moränryggar och mindre skogsområden samt ekbackar och lövskogspartier. I länets östra delar återfinns dessutom så kallad kustbygd. Kustbygden känns igen på sin kuperade terräng med små, slingrande åkermarker omgivna av morän- och hållmarker. Här finns relativt många traditionella drag bevarade.

Uppsala är ett tätbefolkat län med en växande befolkning, behovet av nya bostäder är stort vilket leder till ett högt tryck på den oexploaterade marken. När jordbruksmark succesivt tas i anspråk för bebyggelse blir resultatet på sikt att stora arealer jordbruksmark försvinner. Mellan år 2011 och 2015 exploaterades cirka 150 hektar jordbruksmark i Uppsala län, där syftet främst har varit att bygga bostäder (cirka 110 hektar).¹¹⁶ På landsbygden har jordbruket andra utmaningar och siffrorna visar att jordbruksmarken även minskar totalt i länet. Nästan 6000 hektar (drygt tre procent) åkermark har försvunnit i Uppsala län de senaste tio åren, vilket är jämförbart med minskningen i Sverige som helhet. Arealen betesmarker och slätterängar har minskat med ungefär tio procent i Uppsala län sedan 2009. För hela Sverige har dock arealen ökat med mellan tre och fyra procent under samma period.¹¹⁷ Jordbruksmark som tas i anspråk för byggande av olika slag genomgår en oåterkallelig förändring. Igenväxning till följd av minskat brukande av åkrar och beteshagar går däremot att restaurera och i många fall återskapa tidigare mångfald av hävdgynnade arter.

Biologisk mångfald i jordbrukslandskapet handlar om vilda arter av växter och djur såväl som odlade växter och jordbrukets husdjur. Många arter har även stor betydelse för människan, exempelvis genom ekosystemtjänster som pollinering av grödor och kontroll av skadeinsekter. Samtidigt är ett artrikt och varierat landskap något som många människor uppskattar.¹¹⁸ För avel och växtförädling är variationen viktig och gener från traditionella raser och sorter ger möjlighet till urval och utveckling

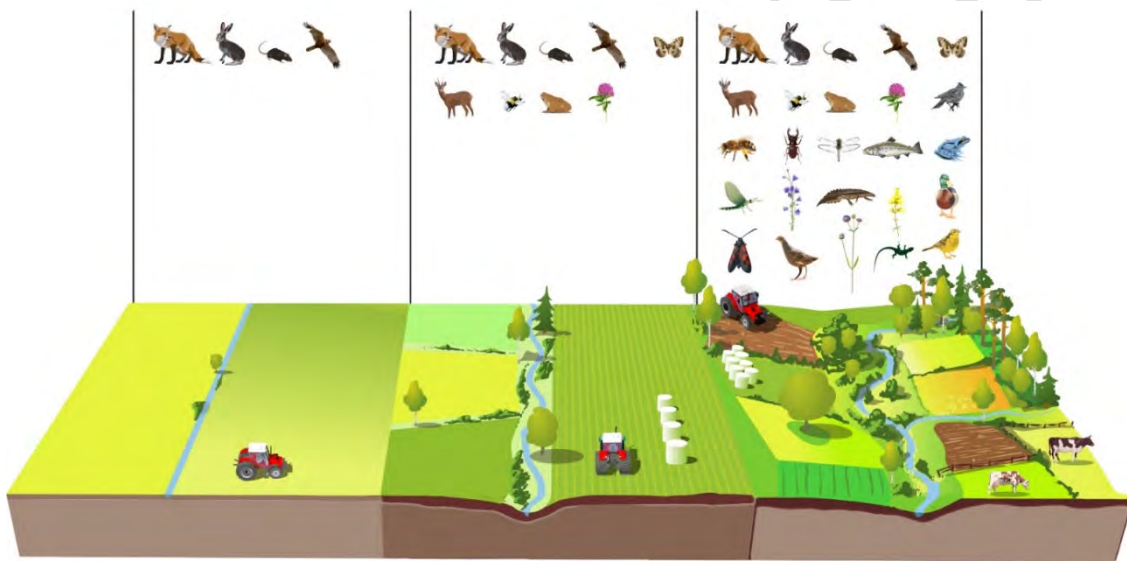
¹¹⁶ Exploatering av jordbruksmark 2011–2015. Jordbruksverket. Rapport 2017:5.

¹¹⁷ Jordbruksverkets statistikdatabas <http://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/?rxid=5adf4929-f548-4f27-9bc9-78e127837625>

¹¹⁸ Jordbruksverkets webbplats

vid förädlingsarbete även i framtiden. Det kan även finnas egenskaper som vi ännu inte förstått är till nytta. Denna tillgång av gener som finns i traditionella djurraser och växtsorter, men även i vilda växter och djur, kan ha betydelse för framtidens livsmedelsförsörjning och vid utveckling av nya grödor eller odlingsmetoder.

Jordbrukslandskapet är format av människan och är en del av det svenska kulturarvet. Genom att bevara och utveckla ett varierat landskap bidrar jordbruket till biologisk mångfald, se figur 2. Betesdjur är till exempel nödvändiga för att vi ska kunna ha kvar ett omväxlande landskap med både åkrar och betesmarker. Utan betesdjur växer många marker igen med skog. I slättlandskapet kan det exempelvis vara viktigt att bevara våtmarker, obrukade marker, träd, buskar och snår för att djur och växter ska trivas.¹¹⁹ Miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* handlar både om att bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga och odlingslandskapets natur- och kulturvärden.

Figur 2. Att bevara och utveckla ett varierat landskap bidrar till biologisk mångfald. Illustration: Jakob Robertsson.¹²⁰

En viktig anledning till att vi kan ha så många aktiva jordbruk i Sverige är att mycket av verksamheten ger rätt till stöd från EU. Det finns dock jordbruksmark med höga naturvärden som inte är berättigad till de arealstöd som finns inom EU:s och Sveriges jordbrukspolitik. Anledningen till detta är delvis att naturen skiljer sig från hur det ser ut i centrala och södra delarna av Europa, för vilka de flesta reglerna är anpassade. I Sverige klassas betesmark där gräs och örter lämpligt för foder dominerar marken som den mest värdefulla när det kommer till stöd, vilket är i linje med EU:s riktlinjer. Övriga klasser har en lägre ersättning per hektar än den öppnare typen av betesmark och slätteräng. Det går även att få ersättning för att restaurera kraftigt igenvuxen mark som tidigare använts som jordbruksmark. På grund av att det finns regler för hur en mark ska se ut för att platsa in i stöden så finns det hävdgynnade ytor i landskapet som inte platsar i någon av klasserna, och därmed hamnar utanför stödsystemet.¹²¹

¹¹⁹ Jordbruksverkets webbplats

¹²⁰ Naturvårdsverkets webbplats: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/>

¹²¹ Jordbruksverkets webbplats

Det finns olika typer av jordbruksstöd. För åkermark finns förgröningsstödet som syftar till att främja den biologiska mångfalden och att minska klimatpåverkan. Det går också att få stöd för att ställa om sitt jordbruk till ekologisk odling, vilket också kan gynna den biologiska mångfalden.¹²² Utöver detta så föreligger ett biotopskydd för ytor i åkerlandskapet som behöver bevaras, såsom exempelvis odlingsrösen och stenmurar.¹²³

Uttrycket "äng är åkers moder" visar hur viktig ängen har varit i vårt land. Från ängen fick bonden vinterfoder till djuren som i sin tur gav gödsel till åkern. Ängens storlek var därför viktig för hur stor åker bonden kunde odla och även för skördens storlek. I dagens jordbruk har kopplingen mellan äng och åker upphört. Vinterfodret tas numera från vallen, det vill säga åkrar som odlas med gräs, och växtnäringen kommer både från stallgödsel och mineralgödsel. Ängsbruket har därmed mer eller mindre upphört och ängarna utgör numera endast en bråkdel av deras forna arealer.

Länsstyrelsen pekar ut tre ansvarsnaturtyper och 54 ansvarsarter i jordbrukslandskapet¹²⁴. Arter knutna till träd klassades till skog. De naturtyper som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är svämängar, torrängar och öppna sandmiljöer. Svämängar finns främst längs Dalälven och gynnas av både översvämningar och hävd. Torrängar är ört- och gräsdominerade miljöer på torr mark, även på hållmark, med sparsamt busk- och trädskikt. De kan delas upp i underklasser och finns ofta i mosaik med friskare gräsmarker. Flera arter i torrängar gynnas av sent, extensivt bete. Öppna sandmiljöer är idag en bristvara i naturen, varför även människoskapade miljöer är viktiga. Flera av ansvarsarterna är fjärilar och skalbaggar, vilka under någon del av sin livscykel är beroende av någon värdväxt.

Foto: Mikael Lindberg

---

¹²² Jordbruksverkets webbplats

¹²³ Naturvårdsverkets webbplats

¹²⁴ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

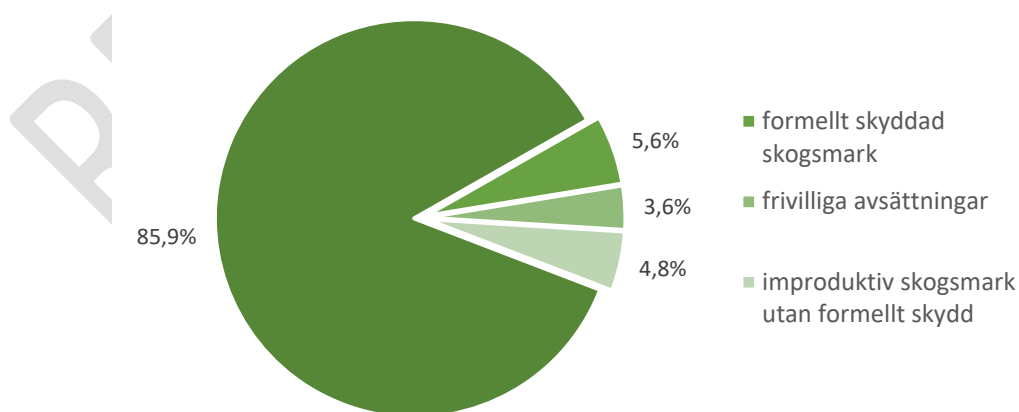

Skogslandskapet

Foto: Bergslagsbild

Produktiv skogsmark utgör 62 procent av landarealen i Uppsala län (506 000 hektar). Produktiv skogsmark är mark som är lämplig för skogsproduktion och inte väsentligen används till annat ändamål, samt producerar minst 1 skogskubikmeter (m^3 sk) per hektar och år.¹²⁵ Av länets skogsmark är 14 procent undantagen från skogsbruk, antingen genom formellt skydd (5,6 procent), genom markägares frivilliga avsättningar (3,6 procent) eller för att den utgörs av improduktiv skogsmark (4,8 procent), se figur 3. Den formellt skyddade marken utgörs av både produktiv och improduktiv skogsmark. Total andel improduktiv skogsmark i länet är 5,5 procent.¹²⁶ 86 procent av all skogsmark i länet används alltså för skogsproduktion. Detta medför att de åtgärder för att gynna naturvärden och biologisk mångfald i den brukade skogen är av avgörande betydelse för den biologiska mångfalden liksom ett utökat skydd i form av frivilliga avsättningar och formellt skydd. En god naturhänsyn gör att den biologiska mångfalden och variationen i det brukade skogslandskapet bevaras och utvecklas i samband med de skogliga åtgärderna.

Figur 3: Skogsmark, varav delar undantagna från skogsbruk. Skogsstyrelsen rapport 2019/18.

¹²⁵ Riksskogstaxeringen, SLU. www.slu.se/riksskogstaxeringen

¹²⁶ Skogsstyrelsen rapport 2019/18.

Det totala virkesförrådet i länet, räknat som levande träd på produktiv skogsmark, har ökat under de senaste 30 åren. Förklaringen kan vara att avverkningen varit mindre än den avsatta tillväxten. I en längre tidshorisont kan ökningen av virkesförrådet också förklaras med att jordbruksmark planterats igen med skog, eller att skogarna sköts på ett annat sätt nu än tidigare. Igenväxning av tidigare öppna och halvöppna marker innebär ofta att den biologiska mångfalden minskar, och ett mer rationellt, likriktat brukande kan innebära en minskad variation av habitat för olika växter och djur.

40 procent av länets skogsmark täcks av skogar som är 40 år eller yngre, medan 16 procent täcks av skog som är 101 år eller äldre. Andelen äldre skog på produktiv skogsmark har stigit under de senaste 30 åren, för att de senaste åren sjunka något. Denna åldersfördelning innebär att skogen generellt sett har en biologiskt ung ålder, och att de arter som är knutna till skoglig kontinuitet kan ha svårt att överleva i landskapet. Det är därför viktigt att man vid skogsskötselåtgärder lämnar hänsynsråd och -områden som på lång sikt kan medföra att strukturer och förbindelselänkar som finns i naturskogen också kan återfinnas i brukad skog. Avverkning av skog har stor negativ påverkan på fler än 1 300 arter. Det handlar oftast om arter som är knutna till skoglig kontinuitet. Dessa arter har svårt att överleva hyggesfasen och deras substrat eller miljö hinner inte byggas upp innan skogen åter avverkas.

Volymen död ved per hektar har ökat sedan 2005 och både i skogsmarken totalt och i den produktiva skogsmarken kan man se en ökande trend sedan 2009. Många arter är knutna till död ved och skoglig kontinuitet och att mängden döda ved i den produktiva skogen ökar kan bidra till en positiv utveckling för dessa arter. Olika arter kräver död ved av olika trädslag och av olika nedbrytningsgrad, så även om trenden generellt är positiv kan det finnas specialiserade arter som ändå saknar det substrat de behöver. Placeringen av den döda veden i landskapet är också viktig, så att den finns där den gör störst nytta. I vissa fall kan schablonartat lämnad död ved på större hyggen istället ge en fördel till vanligare arter som gynnas av död ved. Dessa kan i sin tur konkurrera ut sällsynta arter i närliggande områden.¹²⁷

Foto: Camilla Wessberg

Vissa skogsmiljöer är av särskilt intresse för den biologiska mångfalden i Uppsala län, så kallade ansvarsnaturtyper. Dessa naturtyper är av nationellt intresse och har en relativt stor andel av den nationella förekomsten i länet. Länsstyrelsen pekade 2015 ut sex ansvarsnaturtyper och 121 ansvarsarter i skogsmiljöer. De skogsmiljöer som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är

¹²⁷ Wikars, L. 2013. Död ved i tid och rum; dödvedskötsel och hotade arter. Föredrag på seminariet Död ved i praktisk naturvårdsförvaltning arrangerat av Länsstyrelsen i Västmanland inom LIFE-projektet LIFE+MIA 2013-04-23.)

kalkbarrskogar, asprika skogar, ädellövskogar, svämskogar och åsbarrskogar. Andra skogliga naturtyper som är viktiga i länet är landhöjningsskogar, större myr- och skogsmosaiker samt skärgårdsnaturskogar. Länet är ett av de mest variationsrika barrskogsområdena i Sverige.¹²⁸

Kalkbarrskogar förekommer främst i nordöstra delen av länet, där depositionen av kalk var störst och urlakningen har pågått under en kortare tid. I länets kalkbarrskogar finns ett stort antal rödlistade mykorrhizasvampar, vilka är knutna till gran eller tall på kalkrik mark. Dessa överlever normalt inte en slutavverkning. Även gödsling, igenväxning och upphörd hävd kan vara ett hot mot mykorrhizasvamparna. Länets kalkbarrskogar har dessutom en rik förekomst av guckusko.

Uppsala läns skogar har, i förhållande till andra län, en hög andel asp med en god förnygring. Rik förekomst av asp hittar man i olika skogsmiljöer i länet, till exempel i blockrika skogar eller som successionsskogar på tidigare öppen mark eller brandfält. Skogar med rik förekomst av asp förekommer spritt över länet, med viss tyngdpunkt kring Vällen, Dalälven och i Uppsalatrakten. De flesta ansvarsarter i asprika skogar utgörs av skalbaggar som är beroende av död aspved, till exempel den starkt hotade cinnoberbaggen. Kontinuitet av gammal asp och död aspved är viktig för bevarande av den biologiska mångfalden i asprika skogar.

Uppsala län ligger på gränsen för utbredningen av ädellövskogar. Ädellövträd finns spridda i hela länet, men de mest skogspräglade ädellövmiljöerna finns kring Mälaren, i trakten kring Länna och sjön Vällen samt vid Dalälven. Ädellövmiljöer är den ansvarsnaturtyp med flest utpekade ansvarsarter, varav många är mark- och vedlevande svampar. Almsjuka och askskottsjuka är allvarliga hot mot den biologiska mångfalden kopplad till ädellövträd.

Skogar med regelbundna översvämningar är värdefulla miljöer för många arter. Sådana miljöer finns vid Dalälven och kring glupar, vilka är särskilt rikt förekommande nordväst om Uppsala. Översvämningarna missgynnar gran vilket gör att dessa miljöer ofta är lövträdsdominerade. Den biologiska mångfalden gynnas av den rika förekomsten av ädellövträd och asp samt av den höga luftfuktigheten.

Åsbarrskogar växer på de sandiga rullstensåsarna som löper i nord-sydlig riktning i länet. De övre delarna av åsarna är torra och på dessa växer tallskog medan gran- och blandskog ofta växer längs åsens sluttningar. Kalavverkning, exploatering, tjockare humustäcken och mörkare skogar är viktiga hot mot arterna och naturtypen.

---

¹²⁸ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

Färdplan för ett hållbart län

Åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

REMISSVERSION

Förord

Skrivs inför slutversion

REMISSVERSION

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Ekosystem och biologisk mångfald	6
Behovet och vikten av åtgärder för biologisk mångfald	6
Internationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald	8
Sveriges miljömål och nationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald.....	9
Regional inriktning för biologisk mångfald.....	11
Läsanvisning	11
Förutsättningar och nulägesbeskrivning	13
Biologisk mångfald i Uppsala län.....	13
Uppdraget och åtgärdsprogrammets syfte	13
Avgränsningar och kopplingar till andra underlag och program.....	14
Framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammet.....	16
Målgrupp och samverkan.....	16
Hållbarhetslöften.....	17
Uppföljning av hållbarhetslöften och åtgärder	17
Finansiering av åtgärder	18
Jämställdhet och jämlikhet i arbetet med biologisk mångfald	19
Åtgärder.....	20
Åtgärd 1. Öka biologisk mångfald i vattenmiljöer	22
Åtgärd 2. Öka biologisk mångfald i skogslandskapet	25
Åtgärd 3. Öka biologisk mångfald i jordbrukslandskapet.....	28
Åtgärd 4. Motverka invasiva främmande arter.....	31
Åtgärd 5. Öka biologisk mångfald i parker och grönområden	33
Åtgärd 6. Infrastrukturens biotoper	35
Åtgärd 7. Öka biologisk mångfald genom fysisk planering	37
Åtgärd 8. Minska påverkan på biologisk mångfald genom hållbara inköp av varor och tjänster	39
Åtgärd 9. Inspirera till hållbara val som gynnar biologisk mångfald	41
Åtgärd 10. Integrera biologisk mångfald och hållbar utveckling i skola och förskola.....	43
Åtgärd 11. Utbildnings- och informationsinsatser om biologisk mångfald för beslutsfattare.....	45
Ordlista och begreppsförklaring.....	46
Bilaga 1. Färdplan för ett hållbart län – fyra åtgärdsprogram för Uppsala läns miljömålsarbete	49
Bilaga 2 – Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030	52
Bilaga 3. Förutsättningar för biologisk mångfald i Uppsala län.....	56

Sammanfattning

Bevarande av biologisk mångfald är en av våra största miljöutmaningar. Förlusten av biologisk mångfald sker i allt snabbare takt och påskyndas av andra miljöhot som exempelvis klimatförändringar och exploatering av mark och vatten.

Biologisk mångfald är en grundförutsättning för att ekosystem ska fungera och göra nytta som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera grödor, så kallade ekosystemtjänster. Utan många olika arter med skilda funktioner är risken stor att människans nyttjande av naturresurser, klimatförändringar och annan påverkan skadar ekosystemens förmåga att leverera dessa tjänster.

Biologisk mångfald främjar även folkhälsan då många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är en grund för vår välfärd och en förutsättning inte bara för ekologisk hållbarhet utan även för social och ekonomisk.

I maj 2019 presenterade IPBES (FN:s expertpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster) rapporten om tillståndet för världens biologiska mångfald och ekosystemtjänster. Situationen beskrivs som allvarlig och på sina håll mycket allvarlig. Fler arter än någonsin i mänsklighetens historia hotas av utrotning och många ekosystem förändras i snabb takt. Beräkningar visar att cirka en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas.

Den pågående utarmningen av biologisk mångfald orsakas framförallt av:

- Klimatförändringar
- Ohållbar användning av land och vatten
- Föroreningar
- Direkt överutnyttjande av naturresurser
- Spridning av invasiva främmande arter¹

Även i Sverige nyttjas mark- och vattenresurser intensivt och konsumtion av varor och tjänster leder till negativ påverkan på ekosystem även i andra länder. Efterfrågan på resurser som livsmedel, råvaror, energi och vatten ökar. Att möta de behoven utan att överutnyttja olika ekosystem och öka pressen på olika arter är en stor utmaning.

Sverige har genom FN:s konvention för biologisk mångfald, Aichimålen och EU:s strategi för biologisk mångfald åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt. Det görs genom det svenska miljömålsarbetet, genom etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt genom Agenda 2030-arbetet. De olika globala och nationella målen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster ligger till grund för den strategiska inriktningen för länets regionala åtgärdsarbete.

Färdplan för ett hållbart län, åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald syftar till att öka takten i genomförandet av prioriterade åtgärder för att skapa hållbara ekosystemen samt öka och bevara den biologiska mångfalden i Uppsala län. Åtgärdsprogrammet är det andra av totalt fyra regionala åtgärdsprogram för miljömålen som tillsammans kommer att utgöra inriktningen för länets miljöarbete, se bilaga 1. Åtgärderna i programmet bidrar främst till att nå miljö kvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande skogar, Myllrande våtmarker* och *God bebyggd miljö*. Åtgärderna bidrar även till att uppnå generationsmålet samt de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, främst målet om *Ekosystem och biologisk mångfald*.

---

¹ IPBES rapport om biologisk mångfald, <https://ipbes.net/global-assessment>

Inledning

Ekosystem och biologisk mångfald

Ett ekosystem är allt levande och den miljö som finns i ett naturområde. Ekosystem kan vara stora och små, till exempel området kring en stubbe, en trädgård eller hela planeten jorden. Djur, växter, svampar och mikroorganismer som lever tillsammans i ett ekosystem är alla beroende av varandra och påverkar varandra.² Ekosystemen bidrar till människors välbefinnande, såväl fysiskt, och kulturellt som socialt.

FN:s konvention om biologisk mångfald definierar biologisk mångfald som ett samlingsbegrepp som omfattar den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap.³ Den omfattar inte bara den vilda naturen, utan också miljöer och arter som används av oss människor, exempelvis tamdjur och odlade växter.

Det finns många skäl till att vi ska öka och bevara den biologiska mångfalden, exempelvis etiska, ekologiska, ekonomiska, estetiska samt kulturella skäl:

- För arternas egen skull – alla arter har lika stor rätt att leva vidare (etiska skäl).
- För naturens skull – exakt vilka arter naturen behöver för att ekosystemen ska fungera är inte känt (ekologiska skäl).
- För människans skull – människor är beroende av biologisk mångfald genom ekosystemtjänster som exempelvis mat, rent vatten och frisk luft. Vilka arter som kan bli användbara som mat och medicin i framtiden är inte känt. Dessutom bidrar den biologiska mångfalden till natur för rekreation och friluftsliv (ekonomiska, estetiska och kulturella skäl).⁴

Begreppet ekosystemtjänster används för att visa den nytta människan får från naturen. Som när växter renar luft, buskar dämpar buller, bin pollinerar grödor eller att hälsa och välbefinnande ökar vid vistelse i naturen. Det är också att stadens gräsmattor renar regnvatten och snö från tungmetaller och skadliga partiklar eller att bakterier och maskar gör jorden bördig.⁵ Många arter kan verka vara obetydliga för ekosystemens funktion just nu, men kan visa sig bli viktiga i framtiden under nya miljö- och klimatförhållanden. Den biologiska mångfalden fungerar därmed som en sorts försäkring.⁶

Den biologiska mångfalden och produktionen av ekosystemtjänster är beroende av en fungerande grön infrastruktur. Grön infrastruktur kan beskrivas som nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt till människors välbefinnande.⁷ Utveckling och bevarande av biologisk mångfald medför att vi bibehåller och stärker ekosystemens resiliens, det vill säga deras förmåga att anpassa sig och vidareutvecklas vid förändringar. Fungerande och resilienta ekosystem är en grundläggande förutsättning för naturens förmåga att leverera ekosystemtjänster.⁸

Behovet och vikten av åtgärder för biologisk mångfald

Att bevara biologisk mångfald och skapa förutsättningar för hållbara ekosystem är tillsammans med klimatförändringar en av vår tids största utmaningar. Naturvårdsverket bedömer i 2019 års fördjupade utvärdering av miljömålen att det finns starka skäl att prioritera klimatet och den biologiska mångfalden i miljöpolitiken under de kommande åren. En av slutsatserna i utvärderingen

² Naturhistoriska riksmuseets webbplats: <https://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/ekosystem.1597.html>

³ Definition enligt FN:s konvention om biologisk mångfald, <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/>

⁴ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

⁵ Naturvårdsverkets webbplats: <http://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster>

⁶ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

⁷ Grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019:03

⁸ Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, Regeringsbeslut M2014/593/Nm, Regeringskansliet

är att utvecklingen för ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald går åt fel håll.⁹ Att öka den biologiska mångfalden och stärka ekosystemen regionalt i Uppsala län, i Sverige och i andra delar av världen, är nödvändigt för att nå de globala och nationella målen för ekosystem och biologisk mångfald.

FN har satt samman en vetenskaplig expertpanel för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES¹⁰, detta i analogi med den klimatpanel, IPCC¹¹, som också finns inom ramen för FN:s arbete. Målet med IPBES är att stärka samspelet mellan forskning och förvaltning för att främja bevarande och hållbart brukande av natur, växter och djur.¹²

IPBES första rapport, *The global assessment of biodiversity and ecosystem services*, gavs ut 2019. Rapporten beskriver hotbilden mot den biologiska mångfalden i världen och hur människor påverkas av den. Cirka 130 länder står bakom rapporten som bygger på omkring 15 000 vetenskapliga artiklar där över 400 experter har medverkat i skrivandet.¹³

I rapporten konstateras att en halv till en miljon av dagens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas i närtid om inte kraftfulla insatser sätts in. Förlust av biologisk mångfald medför förlust av viktiga ekosystemtjänster exempelvis pollinerande insekter, koldioxidlagrande skogar samt rening av luft och vatten vilket enligt rapporten utgör ett lika stort hot mot världens ekosystem och människans existens som klimatförändringarna. Rapporten påvisar och understryker också den nära koppling som finns mellan dessa båda hot.¹⁴

”Vi måste erkänna att klimatförändringar och förluster av natur är lika viktiga, inte bara för miljön utan också för utveckling och ekonomi”.

IPBES ordförande Robert Watson

Rapporten lyfter fram fem övergripande hot mot den biologiska mångfalden:

- **Klimatförändringar** ändrar livsvillkoren för många arter på ett snabbare och mer dramatiskt sätt än naturliga störningar.
- **Mark- och vattenanvändning** som leder till att livsmiljön för djur, växter och svampar försämras eller försvinner genom ohållbart jord- och skogsbruk, ändrad markanvändning eller fragmentering.
- **Föroreningar**, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter och svampar eller försämra deras fortplantningsförmåga.
- Direkt **utnyttjande av naturresurser** genom människans överutnyttjande i form av ohållbar jakt och fiske som inte ger utrymme för livskraftiga populationer.
- **Invasiva främmande arter**, det vill säga arter som har introducerats av människan och som orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar.¹⁵

⁹ Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019. Naturvårdsverket rapport, 2019.

¹⁰ IPBES – Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Service. <https://ipbes.net/>

¹¹ IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://www.ipcc.ch/>

¹² Naturvårdsverkets webbplats

¹³ Naturvårdsverkets webbplats

¹⁴ IPBES webbplats, <https://ipbes.net/global-assessment-report-biodiversity-ecosystem-services>

¹⁵ Naturvårdsverkets webbplats

Internationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald

Det finns ett brett och etablerat internationellt arbete för bevarande av biologisk mångfald. FN:s konvention om biologisk mångfald, *Convention on Biological Diversity* (CBD), undertecknades vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio 1992. De tre överordnande målen för arbetet inom konventionen är:

- bevarande av biologisk mångfald
- hållbart nyttjande av biologisk mångfald
- rättvis fördelning av nyttan som uppstår vid användandet av genetiska resurser¹⁶

Inom FN:s konvention om biologisk mångfald har världens länder enats om en strategisk plan, Nagoyaplanen, för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Planen innehåller 20 specifika delmål, de så kallade Aichimålen, som gäller fram till år 2020.¹⁷ Vid samma tillfälle enades konventionens medlemmar om ytterligare ett protokoll, det så kallade Nagoyaprotokollet, vilket reglerar tillträde till genetiska resurser och en rättvis fördelning av vinster som kan uppstå när dessa resurser används.¹⁸

Sverige har anslutit sig till FN:s konvention om biologisk mångfald samt godkänt Nagoyaprotokollet¹⁹ och Aichimålen.²⁰ För att implementera Aichimålen antog EU en gemensam strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2011, vilken innehåller sex delmål med åtgärder för biologisk mångfald fram till år 2020.²¹ EU:s strategi har legat till grund för utformningen av de svenska etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Figur 1 illustrerar sambanden mellan arbetet men biologisk mångfald på internationell, nationell samt regional och lokal nivå.

Nu pågår framtagandet av ett ramverk för det globala arbetet för biologisk mångfald som ska ersätta den strategiska planen efter 2020, det så kallade *Post-2020 Global Biodiversity Framework*. Det nya ramverket ska antas i Kunming i Kina hösten 2020. Sveriges regering arbetar för att delmål om biologisk mångfald ska kopplas till klimat och hälsa samt att det nya ramverket både ska ge draghjälp till, och får draghjälp från, genomförandet av Agenda 2030 med FN:s globala mål för hållbar utveckling.²² Läs mer om Agenda 2030 och kopplingen till ekosystem och biologisk mångfald nedan samt i bilaga 2.

---

¹⁶ Naturvårdsverkets webbplats

¹⁷ Regeringskansliets webbplats: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2014/03/m2014.03/>

¹⁸ Skogsstyrelsens webbplats: <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/internationellt-arbete/internationella-konventioner-och-avtal/>

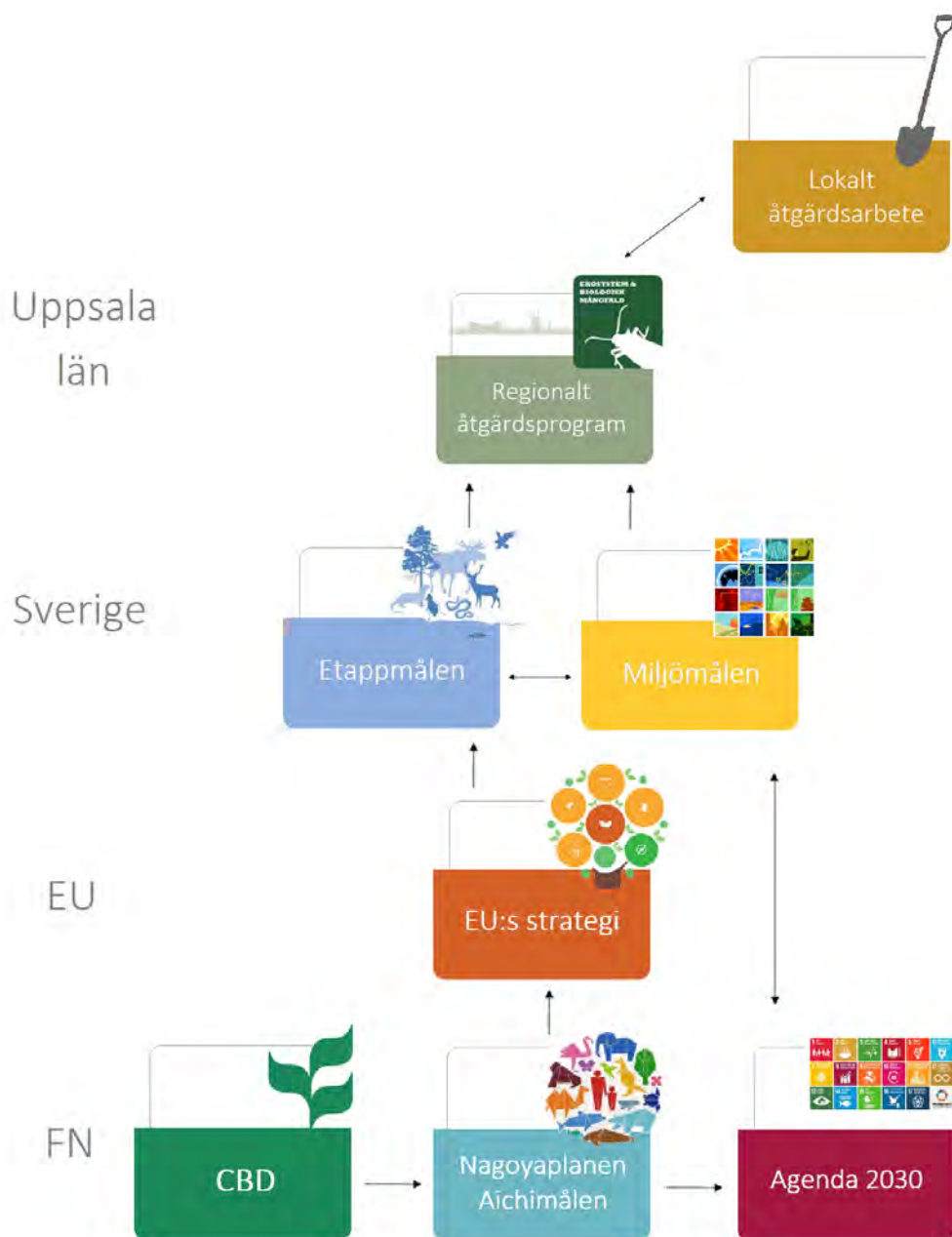
¹⁹ Regeringskansliet: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/08/sverige-godkanner-nagoyaprotokollet/>

²⁰ Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, Regeringsbeslut M2014/593/Nm, Regeringskansliet

²¹ EU:s strategi för biologisk mångfald, faktablad, Europeiska kommissionens webbplats:

https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_SV.pdf

²² Regeringskansliets webbplats: www.regeringen.se/artiklar/2019/10/regeringens-linje-for-konventionen-om-biologisk-mangfald/

Figur 1. De internationella målen för biologisk mångfald utgör grunden för de nationella miljömålen samt för den regionala inriktningen i länet och de lokala aktörernas åtgärdsarbete.

Sveriges miljömål och nationellt arbete för ekosystem och biologisk mångfald

Sverige har omhändertagit de internationella målen för ekosystem och biologisk mångfald inom ramen för det svenska miljömålssystemet. Miljömålen utgör inriktningen för den svenska miljöpolitiken. De består av 16 nationella miljökvalitetsmål, ett generationsmål samt 17 etappmål som utgör steg på vägen mot målen. Miljömålen är därutöver även Sveriges sätt att omhänderta den ekologiska dimensionen i FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030. En utförlig beskrivning av miljömålssystemet och Agenda 2030 återfinns i bilaga 2.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald omfattar åtgärder som främst bidrar till att uppnå miljökvalitetsmålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* samt *Ett*

rikt växt- och djurliv. Åtgärder som beskrivs i åtgärdsprogrammet bidrar även till FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030 genom framför allt mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald*, men även till mål 4 *God utbildning för alla*, mål 6 *Rent vatten och sanitet för alla*, mål 11 *Hållbara städer och samhällen*, mål 12 *Hållbar konsumtion och produktion* samt till mål 14 *Hav och marina resurser*.

I arbetet med ekosystem och biologisk mångfald kompletterar generationsmålet de nationella miljö kvalitetsmålen genom att omfatta miljöpåverkan utanför Sveriges gränser, den indirekta påverkan som vår konsumtion har på ekosystem och biologisk mångfald i andra länder genom produktion av varor, turism och handel med hotade växter och djur.

Inom miljömålssystemet har regeringen beslutat om ett antal etappmål vilka utgör steg på vägen för att nå önskade miljötillstånd samt underlätta och ge en inriktning för arbetet med att nå miljömålen. Regeringens samlade strategi för biologisk mångfald presenteras i propositionen *En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Strategin består av tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt hållbar markanvändning.²³

Regeringen har beslutat om tio etappmål för biologisk mångfald inom följande områden:

- Ekosystemtjänster och resiliens
- Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster
- Hotade arter och naturtyper
- Invasiva främmande arter
- Kunskap om genetisk mångfald
- Helhetssyn på markanvändningen
- Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden
- Miljöhänsyn i skogsbruket
- Ett variationsrikt skogsbruk
- En dialogprocess i ett nationellt skogsprogram

Två av etappmålen för biologisk mångfald är aktuella idag (*Kunskap om genetisk mångfald* och *Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden*) medan slutåret har passerat för de övriga. Inom samtliga etappmål bedöms dock fortsatt arbete vara viktigt för att uppnå miljömålen och de internationella målen med koppling till biologisk mångfald.²⁴

Sammantaget beskriver de tio etappmålen värdet av ökad kunskap inom området men även värdet av samsyn och en helhetssyn på markanvändningen utifrån grön infrastruktur och ett landskapsperspektiv. Den ökade kunskapen om värdet av biologisk mångfald förväntas skapa förståelse, ge en bättre hushållning med naturens resurser samt bättre förutsättningar för hållbar markanvändning.

Mer information om de svenska miljömålen och de globala hållbarhetsmålen med koppling till biologisk mångfald återfinns i bilaga 2.

²³ Regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

²⁴ Biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Kontrollstation 2016. Ds 2017:32. Regeringskansliet, Miljö- och energidepartementet

Regional inriktning för biologisk mångfald

Utgångspunkten för den regionala inriktningen för arbetet med biologisk mångfald utgörs av Sveriges strategi för biologisk mångfald och de etappmål som utarbetats av regeringen som svar på EU:s strategi för biologisk mångfald och följaktligen även på Nagoyaplanen, Aichimålen och FN:s konvention om biologisk mångfald.

Den regionala inriktning som lyfts fram för länets arbete med åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald är följande:

- **Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster**
Åtgärderna i programmet innehåller kunskapshöjande aktiviteter med syfte att sprida kunskap om betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster inom olika målgrupper. På detta sätt kan biologisk mångfald och ekosystemtjänster integreras i beslutsprocesser både inom politik och näringsliv.
- **Hotade arter och naturtyper**
Inriktningen i åtgärdsprogrammet innebär att insatser kopplade till länets ansvarsarter och ansvarsnaturtyper lyfts fram som prioriterade och viktiga aktiviteter för bevarande av biologisk mångfald.
- **Invasiva främmande arter**
Introduktion och spridning av invasiva främmande arter utgör ett allvarligt hot mot den biologiska mångfalden och arbetet med att förebygga introduktion samt förhindra spridning av invasiva främmande arter är prioriterat i länet.
- **Kunskap om genetisk mångfald**
Inriktningen i åtgärdsprogrammet tar fasta på att genetisk mångfald och variation är grundläggande för begreppet biologisk mångfald. Utan den genetiska mångfalden urlakas arternas motståndskraft med ökad sårbarhet som följd.
- **Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden**
Ett utökat formellt skydd utgör en viktig grund för bevarande av biologisk mångfald.
- **Miljöhänsyn och variation i skogsbruket**
Inriktningen miljöhänsyn och variation i skogslandskapet är den andra prioriterade vägen för ökad biologisk mångfald i skogslandskapet.

Läsanvisning

Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald består av tre huvuddelar. Den första inledande delen förklarar begreppen ekosystem och biologisk mångfald samt beskriver grunden till åtgärder för biologisk mångfald, från den internationella och nationella till den regionala och lokala nivån. Här beskrivs länets förutsättningar samt syftet och avgränsningar för åtgärdsprogrammet.

Den andra delen beskriver framtagandet och genomförandet av åtgärdsprogrammet med delar som rör målgrupp, aktörernas medverkan, hållbarhetslöften och uppföljning.

Den tredje delen består av de elva föreslagna åtgärderna med tillhörande aktiviteter utifrån vilka aktörer i länet kommer att erbjudas teckna så kallade hållbarhetslöften. Varje åtgärd beskrivs med

syfte och mål, potentiella aktörer och bakgrund samt ett antal förslag på aktiviteter inom åtgärden. Det ges även en möjlighet att utforma egna aktiviteter med samma syfte som åtgärden eller genom att konkretisera de befintliga förslagen.

Avslutningsvis finns tre bilagor. Bilaga 1 beskriver arbetet med åtgärdsprogram för miljömål i Uppsala län, *Färdplan för ett hållbart län*, och kopplingen mellan detta program och de tre övriga. Bilaga 2 ger information om miljömålssystemet med de nationella miljö kvalitetsmålen och Agenda 2030. Bilaga 3 ger en utförligare beskrivning av länets förutsättningar kopplat till olika landskapstyper och arbetsområden.

REMISSVERSION

Förutsättningar och nulägesbeskrivning

Biologisk mångfald i Uppsala län

Mångfalden av växter och djur i Uppsala län såväl som i Sverige och övriga världen lever i en mosaik av olika naturtyper och ekosystem. Den biologiska mångfalden som finns i Uppsala län idag är ett resultat av hur människan nyttjat naturen ända sedan landet steg upp ur havet och marken började brukas.²⁵ Uppsala län är geografiskt väl avgränsat med Dalälven i nordväst, Roslagskusten i nordost och Mälaren i söder. Länet är i många avseenden variationsrikt. En viktig förutsättning för artrikedom är mötet mellan nordliga, sydliga och östliga arter som alla trivs i länet på grund av skillnaderna i klimat mellan länets olika delar. Länet är ett geologiskt ungt landområde som relativt sent täcktes av vatten och jordarterna är till stor del en följd av den senaste istiden. Den flacka landhöjningskusten, den kalkrika jordmånen, rullstensåsarna och den storblockiga moränen ger goda förutsättningar för många olika arter och naturtyper i länet.

De flesta av Uppsala läns naturtyper är skapade genom en kombination av mänsklig påverkan och naturliga störningar. Olika typer av störningar har genom tiderna präglat ekosystemen och sammansättningen av arter. Störningar är ofta en förutsättning för att mångfalden av konkurrenssvaga arter inte ska konkurreras ut av konkurrensstarka arter. Det behövs därför kunskap om markanvändningen i kombination med landskapets historia för att förstå varför landskapet ser ut som det gör idag och vilka nyckelfaktorer som är nödvändiga för att gynna och bevara den biologiska mångfalden. Äldre tiders nyttjande av mark var ofta av godo för den biologiska mångfalden då det innebar lagom stora störningar.²⁶ Många arters livsmiljöer har förändrats över tiden och i vissa fall förstörts men människan har även skapat nya miljöer där vissa arter trivs. Förändrad markanvändning, övergödning och en allt mer fragmenterad landskapsbild har medfört att många arter har blivit sällsynta.²⁷

Mänsklig påverkan genom nyttjande av landskapet har skapat förutsättningar för ekosystem, naturtyper och arter att uppstå, utvecklas, eller gynnas. Det brukar kallas för biologiskt kulturarv. Ekosystemen och arternas långsiktiga fortlevnad och utveckling förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel. Exempel på denna typ av skötselkrävade miljöer är naturbetesmarker, slätterängar, odlingsrösen, hävdade strandmiljöer, åkerholmar, skogsbetade kalkbarrskogar, hagmarker, alléer, kvarn- och bruksmiljöer, fornlämningar på sandiga marker, hävdade gravfält, anlagda ädellövträdsmiljöer kring gods samt herrgårdar och parker.²⁸

För mer detaljerade beskrivningar av länets naturmiljöer och förutsättningar, se bilaga 3 samt i respektive åtgärds bakgrundsbeskrivning. Ytterligare underlag om länets naturtyper och arter finns sammanställt i *Grön infrastruktur i Uppsala län* samt i *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*.

Uppdraget och åtgärdsprogrammets syfte

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald är en del i länsstyrelsens miljömålsuppdrag, vilket genomförs inom ramen för *Färdplan för ett hållbart län*. I miljömålsuppdraget ingår att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå de nationella miljömålen.²⁹ Se bilaga 1 för mer information. Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald är det andra av totalt fyra regionala

²⁵ Formas: <https://formas.se/download/18.7d9f1b25167c61c5af36abbb>

²⁶ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

²⁷ Naturvårdsverkets webbplats: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Ett-rikt-vaxt-och-djurliv/>

²⁸ Grön infrastruktur i Uppsala län, Länsstyrelsen i Uppsala län 2019:03

²⁹ Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, §6:2.

åtgärdsprogram som länsstyrelsen planerar att ta fram. Åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan beslutades 2019 och under kommande år tas program fram inom temaområden vatten och samhällsutveckling.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald syftar till att öka takten i genomförandet av prioriterade åtgärder för att skapa hållbara ekosystem och öka och bevara den biologiska mångfalden i Uppsala län. Ambitionen är att åtgärdsprogrammet ska vara ett användbart verktyg för aktörer på både regional och lokal nivå. Åtgärdsprogrammet ska:

- ge exempel på konkreta aktiviteter i arbetet med ekosystem och biologisk mångfald
- ge vägledning och stöd för att prioritera aktiviteter och utvecklingsinsatser
- stimulera till ökad samverkan i miljöarbetet mellan aktörer i länet
- bidra till att användning av länets naturresurser inte ger en negativ påverkan på den biologiska mångfalden
- inspirera till innovation och utveckling inom området
- leda till en ambitionshöjning för att öka och bevara biologisk mångfald till en hållbar nivå för arters överlevnad och säkerställande av ekosystemtjänster.

I åtgärdsprogrammet lyfts förslag på åtgärder och aktiviteter där lokala och regionala aktörer har mandat och styrmedel att skapa förändring. Programmet fyller därmed en viktig funktion i att komplettera det nationella och internationella arbetet med biologisk mångfald.

[Avgränsningar och kopplingar till andra underlag och program](#)

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald utgör en strategisk del i det regionala arbetet för att stärka ekosystem och bevara biologisk mångfald i Uppsala län. Det relaterar till internationella överenskommelser och strategier samt till det svenska miljömålssystemet och FN:s globala hållbarhetsmål. Programmet är tänkt som ett komplement och i vissa fall en förstärkning till både nationella åtgärdsprogram, exempelvis åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP)³⁰, samt till regionala handlingsplaner och strategier, och i förekommande fall även till lokala initiativ och handlingsplaner. De viktigaste regionala dokumenten och handlingsplanerna som påverkar arbetet samt dess kopplingar till åtgärdsprogrammet beskrivs här.

Kunskapsunderlaget *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*³¹ samlar hotade arter och livsmiljöer som är särskilt prioriterade att genomföra naturvårdande åtgärder för i länet. Genom att fokusera på ett urval arter och naturtyper kan åtgärder genomföras på ett effektivare sätt, exempelvis genom att åtgärder som görs i landskapet för att gynna en art även gynnar den övriga mångfalden. Dokumentet utgör ett viktigt kunskapsunderlag för åtgärdsprogrammet samt vid genomförandet av flera åtgärder.

Handlingsplanen *Grön infrastruktur i Uppsala län*³² utgör ett strategiskt underlag för långsiktig planering och prioritering av insatser för att bevara och förstärka den gröna infrastrukturen i Uppsala län. Handlingsplanen utgör ett viktigt kunskapsunderlag för åtgärdsprogrammet samt vid genomförandet av flera åtgärder.

³⁰ Läs mer om nationella åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper på [Naturvårdsverkets webbplats](https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Atgardsprogram-for-hotade-arter), <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Atgardsprogram-for-hotade-arter>

³¹ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2015:03.

³² Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03

Den regionala handlingsplanen för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet³³ syftar till att utveckla landsbygden i länet genom målstyrd fördelning av stöd och ersättningar. I handlingsplanen finns tydliga målsättningar att återställa, bevara och främja ekosystem kopplade till jordbruks- och skogslandskapet vilket stödjer genomförandet av flera av åtgärdsprogrammets åtgärder.

Den regionala handlingsplanen *Åt Uppsala län - handlingsplan för att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig Livsmedelsproduktion*³⁴ bidrar till måluppfyllelsen i länets regionala utvecklingsstrategi för livsmedelsproduktion. Handlingsplanen innehåller målsättningar om långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion vilket har en tydlig koppling till bevarad biologisk mångfald. Handlingsplanen genomförs genom arbete inom olika tematiska områden där teman inom exempelvis upphandling samt hållbar livsmedelsproduktion kopplar till genomförandet av flera av åtgärdsprogrammets åtgärder.

Den regionala utvecklingsstrategin för Uppsala län (RUS)³⁵ är en övergripande och långsiktig strategi som pekar ut inriktningen för den regionala utvecklingen. (Texten kompletteras senare då den regionala utvecklingsstrategin är under revidering).

Åtgärdsprogrammet är det andra av fyra planerade program inom *Färdplan för ett hållbart län*, se bilaga 1. Miljömålen har i många fall har en stark koppling till varandra vilket medför att åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald kan bidra till att uppfylla övriga åtgärdsprogrammens syften och vice versa. Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald samverkar särskilt tydligt med åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan³⁶ då förändringar i klimatet är ett av de största hoten mot biologisk mångfald samtidigt som förändringar i naturliga ekosystem påverkar klimatet. I genomförandet av samtliga åtgärdsprogram är det av stor vikt att hålla ett brett hållbarhetsperspektiv så att inte genomförandet av åtgärder innebär en negativ påverkan på andra miljömål.

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald omfattar åtgärder och aktiviteter som har en positiv effekt på den biologiska mångfalden som huvudsyfte. Åtgärder med andra huvudsyften, exempelvis förbättrad vattenkvalitet i sjöar och vattendrag som sekundärt även har en positiv effekt på biologisk mångfald, omfattas inte av åtgärdsprogrammet.

---

³³ Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2015:04.

³⁴ Åt Uppsala län - handlingsplan för att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion. Länsstyrelsen i Uppsala län, diarienummer 604-5750-2018.

³⁵ Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län. 2017. Region Uppsala.

³⁶ Färdplan för ett hållbart län – Åtgärder för minskad klimatpåverkan. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:4

Framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammet

Åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald har utarbetats av Länsstyrelsen i Uppsala län i bred förankring med regionala aktörer. Programmet antas av länsstyrelsen men genomförandet ägs gemensamt av medverkande aktörer i länet. Under våren 2019 genomfördes två dialogmöten, så kallade åtgärdsverkstäder, med representanter från länets kommuner, Region Uppsala, universitet, näringsliv, regionala myndigheter samt regionala förbund och ideella organisationer.³⁷

Målsättningen med åtgärdsverkstäderna var att gemensamt identifiera och formulera prioriterade och konkreta åtgärder som bidrar till att skapa hållbara ekosystem och att öka och bevara biologisk mångfald i länet. Under de två åtgärdsverkstädernas gruppdiskussioner togs ett stort antal åtgärdsförslag fram. Förslag och idéer har bearbetats och konkretiserats av länsstyrelsen till elva åtgärder som förankrades med Uppsala läns miljö- och klimatråd i november 2019.

Utgångspunkten i arbetet med framtagande av åtgärdsförslagen har varit att åtgärder och aktiviteter i programmet ska kunna genomföras av en aktör som är verksam i länet och vara möjlig att påbörja och helst genomföra under en fyraårig programperiod (2020 – 2023).

Målgrupp och samverkan

Åtgärderna i programmet riktar sig till lokala och regionala aktörer som är verksamma i Uppsala län och har mandat att genom sin verksamhet agera för en ökad biologisk mångfald. Exempel på aktörer som åtgärdsprogrammet främst riktar sig till:

- Länets åtta kommuner inklusive kommunala bolag
- Region Uppsala
- Företag och näringsliv
- Universitet och högskolor
- Förskolor, grundskolor, gymnasieskolor
- Ideella organisationer och föreningar
- Myndigheter
- Stiftelser och förbund
- Länsstyrelsen i Uppsala län

För varje åtgärd föreslås aktörer eller aktörsgrupper som är lämpliga att genomföra åtgärden. Det utesluter inte att åtgärder genomförs av andra aktörer eller grupper i samhället. Enskilda individers val har också stor betydelse för den biologiska mångfalden. Åtgärdsprogrammet har dock inte allmänheten som en direkt målgrupp men det innehåller aktiviteter där aktörer riktar sig till allmänheten exempelvis genom kunskaps spridning och information.

En del åtgärder kan genomföras av enskilda aktörer, andra utförs i samverkan mellan flera aktörer. Målsättningen är att samverkan i åtgärdsarbetet så långt som möjligt integreras i redan befintliga nätverk och pågående samarbetsformer i länet. Samverkan bör även knyta an till det befintliga åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan. Uppstart av nya nätverk eller forum för samverkan kan bli aktuellt vid behov.

Exempel på befintliga nätverk som kan användas för samverkan i åtgärdsarbetet:

---

³⁷ Deltagande organisationer vid åtgärdsverkstäder: Biotopia, Ekologigruppen AB, Ekologiska lantbrukarna, Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Jägareförbundet Uppsala län, Knivsta kommun, LRF Mälardalen, Naturföretaget, Naturjouren, Naturskyddsföreningen Uppsala län, Region Uppsala, Riksdagsledamot, SLU, SKB (Svensk kärnbränslehantering), Skogsstyrelsen, Svenska golf förbundet, Svenska rovdjursföreningen, Swerock AB, Tierps kommun, Upplandsbygd lokalt ledd utveckling, Upplandsstiftelsen, Uppsala kommun, Uppsala svampklubb, Uppsala vatten AB, WSP Sverige AB, Östhammars kommun.

- Forum för Fysisk planering³⁸
- Nätverk för kommunernas miljöstrategier/ -samordnare³⁹
- Gröna gruppen⁴⁰
- Nätverket för kommunekologer/kommunens naturvårdssakkunniga i Uppsala län⁴¹
- Flertal nätverk inom arbetet med hotade arter med åtgärdsprogram
- Uppsala läns miljö- och klimatråd
- Skogsstyrelsens distriktsråd
- Partnerskap för landsbygdsutveckling⁴²

Hållbarhetslöften

För att stärka genomförandet av åtgärdsprogrammet uppmanas länets aktörer att teckna hållbarhetslöften med länsstyrelsen. Därmed åtar sig aktören att genomföra åtgärder ur programmet under programperioden och att genomförandet följs upp regelbundet. För att möjliggöra uppföljning utformar aktörerna egna mål för de åtgärder och aktiviteter som omfattas av respektive aktörs hållbarhetslöfte. Antagna hållbarhetslöften kan med fördel implementeras i den ordinarie verksamheten. Nya aktörer kan ansluta sig till åtgärdsprogrammet och teckna hållbarhetslöften under hela programperioden. Tecknade löften publiceras på länsstyrelsens externa webbplats och gäller under hela programperioden.

Genom hållbarhetslöften tydliggörs och kommuniceras aktörers åtgärdsarbete. Genom att synliggöra olika aktörers åtgärdsarbete ökar möjligheter till samverkan och effektivare resursutnyttjande i åtgärdsarbetet.

Aktörer kan med fördel samordna åtgärdsarbetet och därmed nå ett effektivare resursutnyttjande. Exempelvis kan flera kommuner och kommunala bolag eller en grupp aktörer med liknande verksamheter samverka kring samma aktiviteter och teckna liknande hållbarhetslöften.

Uppföljning av hållbarhetslöften och åtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att årligen skicka en förfrågan till medverkande aktörer angående genomförandet av åtgärder i antagna hållbarhetslöften. Aktörerna följer upp genomförandet av sina respektive åtgärder utifrån de egna målen. Uppföljning av åtgärderna kommer exempelvis att ske enligt nedan:

- grönt – åtgärder genomförs i stort sett enligt plan eller är klara
- gult – försening
- rött – kraftig försening eller stoppad

En sammanställning av resultatet från den årliga uppföljningen av åtgärdsarbetet kommer att presenteras för Uppsala läns miljö- och klimatråd samt publiceras på länsstyrelsens webbplats. Sammanställningen kommer även att användas som underlag i den årliga regionala bedömningen av miljömålen som rapporteras till Naturvårdsverket.

³⁸ Forum för Fysisk planering är ett samverkansforum inom samhällsplanering, infrastruktur samt kollektivtrafik och samlar tjänstepersoner i länets kommuner, Trafikverket Region Öst, Länsstyrelsen Uppsala län och Region Uppsala.

³⁹ Nätverk för kommunernas miljöstrategier eller motsvarande, Länsstyrelsen är sammankallande.

⁴⁰ Samverkansforum för länets kommuner, Länsstyrelsen och Upplandsstiftelsen. Upplandsstiftelsen är sammankallande

⁴¹ Kunskapsforum för kommunekologer och naturvårdssakkunniga inom kommunerna i Uppsala län samt naturvårdsansvarig hos Region Uppsala.

⁴² Länsstyrelsen i Uppsala län, <https://www.lansstyrelsen.se/upsala/kalenderhandelser---upsala/2019-10-15-partnerskapet-for-landsbygds-utveckling.html>

I den årliga uppföljningen följs inte åtgärdernas effekt på miljötillståndet upp. Genomförda åtgärders effekt på miljön är ofta långsiktig och därför inte mätbar från ett år till ett annat och för flera åtgärder finns svårigheter att koppla den specifika åtgärden till en mätbar effekt på miljön. Nationellt finns indikatorer som redovisar regionala förändringar som exempelvis *anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker, åtgärdade fysiska hinder i vatten* samt *jordbrukets utveckling*. Indikatorerna redovisas i dagsläget med upp till två års fördröjning och bedöms inte vara applicerbara som indikatorer för årlig uppföljning av effekten av pågående och genomfört åtgärdsarbete inom åtgärdsprogrammet.

För vissa åtgärder kan enskilda aktörer mäta och följa upp effekten av en genomförd åtgärd kopplat till den egna verksamheten. Detta uppmuntras och i de fall det görs kan effekten följas upp och presenteras i den årliga uppföljningen.

Länsstyrelsen förbehåller sig rätten att vid behov komplettera eller förtydliga delar av åtgärdsprogrammet under pågående programperiod. Efter avslutad programperiod görs en utvärdering av åtgärder och genomförande, kopplat till bland annat samverkan och effektivitet, som underlag för revidering av åtgärdsprogrammet inför en ny programperiod.

Finansiering av åtgärder

Aktörer ansvarar för finansiering och genomförande av de åtgärder som ingår i sina respektive hållbarhetslöften. Flera åtgärder kan genomföras genom prioriteringar i befintlig verksamhet, medan andra åtgärder kräver extra finansiering. Som stöd för att hitta extra finansiering till åtgärdsarbete finns på Länsstyrelsen i Västra Götalands webbplats broschyren *Var finns pengarna? – En sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen*⁴³. Dokumentet innehåller en sammanställning över var det finns pengar att söka för att genomföra miljömålsåtgärder.

⁴³ Var finns pengarna – En sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen. 2019. Länsstyrelsen Västra Götalands webbplats. <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/tjanster/publikationer/ovriga/var-finns-pengarna.html>

Jämställdhet och jämlikhet i arbetet med biologisk mångfald

En av grundstenarna för en hållbar utveckling är att integrera miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter i beslutsfattandet. Faktorer som medverkar till social hållbarhet är bland annat jämställdhet, delaktighet, inflytande, hälsa och livskvalitet. I arbetet med ekosystem och biologisk mångfald bör ansvarig utförare alltid integrera ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv vid planering och genomförande av åtgärder. En viktig del av det arbetet är att i eventuella förstudier och analyser ta hänsyn till variabler så som exempelvis kön, ålder, ekonomisk ställning och funktionsvariation. Då synliggörs skillnader mellan till exempel livsvillkor, beteenden, konsumtion samt mäns och kvinnors behov.

Att integrera detta arbetssätt i åtgärdsarbetet för ökad biologisk mångfald kan exempelvis göras genom att:

- Genomföra riktade informationsinsatser till olika målgrupper, exempelvis barn och unga, äldre, villaägare, kolonilotter, föräldrar till skolbarn eller restaurangbesökare samt
- Målgruppsanpassa informationen genom att exempelvis tänka på hur, var och i vilket format olika grupper bäst kan nås.
- Tillämpa ett inkluderande förhållningssätt vid inbjudningar och kallelser till informationsträffar och nätverk.
- Tillgängliggöra naturen för alla då vistelse i naturen skapar engagemang och ökar förståelsen för vikten av biologisk mångfald, tänk exempelvis barnvagnar, funktionshindre, "naturovana" grupper med flera.
- Motverka och ifrågasätta stereotipa föreställningar om exempelvis livsstil och konsumtionsmönster i kommunikationsinsatser i form av bild, text och språk kopplat till åtgärdsarbete så att olika målgrupper nås och känner igen sig i kommunikationen. Detta möjliggör att fler grupper kan ta del av information kopplat till arbetet med biologisk mångfald och olika gruppers behov och intressen kan tas tillvara.

Åtgärder

Åtgärder och aktiviteter i åtgärdsprogrammet är framtagna för att öka åtgärdstakten i miljömålsarbetet genom att skapa hållbara ekosystem och öka och bevara den biologiska mångfalden. Detta utgör en del av det samlade arbetet med biologisk mångfald i Uppsala län. Förhoppningen är att så många aktörer som möjligt kan se sin del i åtgärdsarbetet både inom områden där man redan bedriver åtgärdsarbete men även inom nya och närliggande områden. Tillsammans bidrar åtgärderna som genomförs av regionala aktörer till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen med kopplingar till biologisk mångfald, men även till FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 på både lokal, regional och global nivå.

Åtgärdsprogrammet samlar prioriterade åtgärder som identifierats som viktiga och prioriterade utifrån de förslag till aktiviteter som lyfts fram av regionala aktörer. Åtgärderna i programmet ger förutsättningar för bred delaktighet och uppslutning till programmet av aktörer i hela länet.

Samtliga åtgärder består av ett antal valbara aktiviteter som kan utföras inom ramen för åtgärden, där olika aktiviteter passar olika typer av aktörer. För samtliga åtgärder finns även valet att som aktör utforma egna aktiviteter med samma målsättning som åtgärden eller genom att konkretisera de befintliga förslagen.

Åtgärderna och aktiviteterna i programmet är inte rangordnade. Det är därför viktigt att respektive aktör gör en analys av vilka åtgärder som är möjliga att genomföra utifrån respektive uppdrag och verksamhet. Utifrån aktörens förutsättningar bör de åtgärder som ger störst förväntad effekt på miljön prioriteras i genomförandet.

I tabell 1 visas en sammanställning över åtgärderna i åtgärdsprogrammet för ekosystem och biologisk mångfald samt deras kopplingar till de nationella miljö kvalitetsmålen och FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030.

Tabell 1. Sammanställning av åtgärdsprogrammets åtgärder för biologisk mångfald samt deras koppling till de nationella miljökvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Nr	Åtgärd	Bidrar främst till nationella miljökvalitetsmål	Bidrar främst till globala hållbarhetsmål i Agenda 2030
1	Ökad biologisk mångfald i vattenmiljön	<ul style="list-style-type: none"> • Myllrande våtmarker • Levande sjöar och vattendrag • Ett rikt växt- och djurliv • Hav i balans samt levande kust- och skärgård 	<ul style="list-style-type: none"> • 6. Rent vatten och sanitet • 14. Hav och marina resurser • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
2	Ökad biologisk mångfald i skogslandskapet	<ul style="list-style-type: none"> • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
3	Ökad biologisk mångfald i jordbrukslandskapet	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 2. Ingen hunger • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
4	Motverka invasiva främmande arter	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
5	Ökad biologisk mångfald i parker och grönområden	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
6	Infrastrukturens biotoper	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
7	Fysisk planering	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 11. Hållbara städer och samhällen • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
8	Minska påverkan på biologisk mångfald via inköp och upphandling av varor och tjänster	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
9	Inspirera till hållbara val	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
10	Integrera biologisk mångfald och hållbarhet i skol- och förskoleverksamhet	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 4. God utbildning för alla • 12. Hållbar konsumtion och produktion • 15. Ekosystem och biologisk mångfald
11	Utbildnings- och informationsinsatser för beslutsfattare	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> • 15. Ekosystem och biologisk mångfald

Åtgärd 1. Öka biologisk mångfald i vattenmiljöer

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att stärka den biologiska mångfalden i länets vattenmiljöer.

Målet är att genomföra åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden i vattenmiljöer samt att aktörer har en ökad kunskap om ekosystem och biologisk mångfald vilket skapar förutsättningar för konkreta åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden i och i anslutning till vattenmiljöer.

Potentiella aktörer

Vattenregleringsföretag, VA-organisationer, länsstyrelsen, kommuner, Region Uppsala, universitetet, Skogsstyrelsen, LRF och ideella föreningar.

Bakgrund

Uppsala läns läge med Mälaren i söder, Dalälven i nordväst och Bottenhavet i nordost karakteriserar och skapar förutsättningar för många av länets olika naturtyper.

Vattenmiljöer är ofta förbisedda och dess unika värden och ekosystemtjänster har ofta inte beaktats. Ett undantag har varit fiske som, speciellt i äldre lagstiftning, har haft en särställning då det har varit en viktig resurs. De flesta skyddade vattenmiljöer har indirekt blivit det genom skydd av skog och andra miljöer medan endast en begränsad andel är skyddade för just sina vattenvärden.

Vattendrag, våtmarker och sjöar har under det senaste decenniet i stor utsträckning påverkats av utdikning och kanalisering för att förbättra förutsättningarna för jord- och skogsbruk. Av länets vattendragasförekomster är mer än 70 procent av den totala sträckan direkt påverkad av grävningar och uträtningar.⁴⁴ Detta har resulterat i att mycket av det naturliga habitatet i och i anslutning till dessa vattenmiljöer, till exempel svämplan längs vattendrag, har försvunnit vilket leder till förlust av biologisk mångfald.

Död ved, skuggande vegetation, block och stenar samt en naturlig fåra som meandrar vid lågflöden är viktigt för många vattenlevande organismer. Trädriddar längs kanter och stränder bidrar med flera av dessa faktorer och dessutom stabiliserar träden kantzonen. De är också viktiga som gröna korridorer på land. Långa kanaliserade sträckor och vandringshinder i form av anlagda dämmen leder till en fragmentering av vattenlandskapet vilket innebär att arter har svårt att sprida sig. Musslor är ett exempel på en artgrupp som är särskilt känslig för störning i vattendrag.

Den totala arealen våtmark i länet har mer än halverats sedan mitten av 1800-talet och över 90 procent av alla våtmarker har skadats genom dränering i jordbrukslandskapet.⁴⁵ Våtmarker jämnar ut vattenflöden i avrinningsområdena och bidrar på detta sätt till bildandet av grundvatten samt minskar risken för översvämningar. Våtmarker hyser ofta stora naturvärden och för att bevara dessa krävs det att våtmarkerna är tillräckligt stora och inte för fragmenterade, annars riskerar försämrade konnektivitet i våtmarkslandskapet påverka den biologiska mångfalden negativt. Torvbildande våtmarker fungerar som kolsänka då de lagrar kol vilket gynnar den biologiska mångfalden indirekt genom att bidra till klimatreglering.

Närapå samtliga av de sjöar som fanns i Uppsala län i början av 1800-talet har sänkts och ungefär hälften har helt torrlagts. De opåverkade sjöarna fungerar bättre som utjämningsmagasin då vattennivån sänks långsammare och därmed minskar risken för översvämningar. Många av länets sänkta sjöar är även näringsrika och detta leder i många fall till perioder av syrgasbrist vilket påverkar den biologiska mångfalden negativt.

Havet och Mälaren har många gemensamma egenskaper och miljöproblem och den biologiska mångfalden hotas här av olika typer

⁴⁴ VISS, Vatteninformationssystem Sverige, 2020, <https://viss.lansstyrelsen.se/>

⁴⁵ Länsstyrelsen Uppsala län, *Planeringsunderlag för anläggning och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet i Uppsala län*, Länsstyrelsens meddelandeserie 2012:1

av påverkan som exempelvis sjöfart, anläggningar, utsläpp av miljögifter och föroreningar. De känsligaste miljöerna i havet och Mälaren är grunda vegetationsrika områden i skyddade lägen.

Hur bryggor och andra anläggningar konstrueras har även en stor betydelse för dess påverkan på olika växtsamhällen. De visar bland annat att flytbryggor skuggar betydligt mer av botten än pålade bryggor. Dessa grunda områden är dessutom känsliga för störningar från båttrafik. Antalet brygganläggningar och båtar i Uppsala läns havsmiljöer var år 1960 landets lägsta men ökningstakten har sedan dess varit den högsta i landet.⁴⁶ Många fiskarter i havet och Mälaren är beroende av att vandra upp i vattendrag för att leka. Det innebär att leken är beroende av bra konnektivitet mellan havet och inlandsvatten. Dämningar försvårar eller omöjliggör denna passage och utdikning/dränering i jordbruksmark leder ofta

till förlust av habitat som är viktigt för lek och yngeluppväxt.

Vattennivån i Mälaren är sedan början av 1800-talet reglerad och vattenmiljön i havet påverkas av landhöjningen. Landhöjningen i havet innebär att många hamnanläggningar och farleder blir för grunda. Vanliga lösningar på detta problem är muddring och bortsprängning av trösklar vilket kan leda till habitatförstöring via fysisk störning eller utsläpp av föroreningar från sediment.

Biologisk mångfald i och i anslutning till vattenmiljöer kan också påverkas negativt av främmande arter. Till exempel förekommer predation av mink i delar av våra skärgårdar som utgör viktiga habitat för sjöfåglar.

En rad olika miljöproblem har en stor påverkan på biologisk mångfald, denna åtgärd är framförallt inriktad mot att minska habitatförlust och fysiska störningar i vattenmiljön.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till limniska miljöer

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet exempelvis genom att anordna vattendragsvandringar och träffar om vatten i landskapet om vad som kan göras för att främja biologisk mångfald i olika typer av vattenmiljöer riktat mot kommuner och markägare.
- b. Genomför informationsinsats om miljöanpassat dikesunderhåll.
- c. Sammanställ och tillgängliggör underlag som visar var det är prioriterat att genomföra restaurering av vattendrag och sjöar.
- d. Återskapa naturliga flöden i vattendrag, exempelvis återmeandring samt återställa översilningsytor och svämplan.
- e. Plantera träd och buskar samt undvik avverkning längs vattendrag.
- f. Utred möjligheterna att ha bredare skyddszoner mot åkermark, särskilt i områden med behov av bredare strandzon och där friluftslivet kan gynnas.
- g. Skapa fler lekplatser i vattendrag genom att återskapa naturliga bottenstrukturer, till exempel öka mängden död ved och större stenar.
- h. Skapa fria vandringsvägar för fisk och andra vandringsberoende arter i reglerade vattendrag, exempelvis genom utrivning av gamla dammar.
- i. Informationsinsats i syfte att motverka olagligt fiske på lekplatser för asp.
- j. Studera kransalgssjöar i förvaltnings syfte med parametrar som höjd över havet, landhöjningstakt samt temporal och spatial artförekomst.
- k. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁴⁶ Moksnes P-O, Eriander L, Hansen J, Albertsson J, Andersson M, Bergström U, Carlström J, Egardt J, Fredriksson R, Granhag L, Lindgren F, Nordberg K, Wendt I, Wikström S och Ytreberg E,

”Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige”, Havsmiljöinstitutets Rapport, nr. 2019:3.

Aktiviteter kopplat till våtmarker

- l. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktiviteter riktat mot exempelvis kommuner, markägare och allmänhet om vad som kan göras för att främja den biologiska mångfalden i olika typer av våtmarker.
- m. Sammanställ och tillgängliggör underlag som visar var det är prioriterat att återskapa och restaurera våtmarker.
- n. Ta fram en regionalt anpassad praktisk handbok för restaurering och skötsel av våtmarker.
- o. Utveckla rådgivning för olika våtmarkstyper som till exempel utdikade myrar, rikkärsslätter och småvatten.
- p. Återuppta hävd i form av bete och slätter i tidigare hävdade våtmarker för att hålla dessa öppna.
- q. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till havet och Mälaren

- r. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet riktat mot ex. kommuner, markägare, fiske och båtföreningar om vad som kan göras för att gynna den biologiska mångfalden i samband med olika typer av verksamheter i vattenmiljöer, till exempel, vad man ska tänka på när man anlägger bryggor, rensar bort vegetation och muddrar.
- s. Kartlägga och ta fram förslag på områden där regleringar av båttrafik och extra hänsyn vid vattenverksamheter behövs.
- t. Inför begränsningar för motorbåtstrafik, båtars hastighet och storlek i de känsligaste områdena, till exempel i grunda vegetationsrika vikar.
- u. Där möjligt, flytta hamnar och anläggningar längre ut i kusten istället för att muddra och ta bort trösklar.
- v. Genomför en översyn av länets fågelskyddsområden. I många fall är inte de viktigaste fågelskären skyddade, samtidigt som flera öar med fågelskydd varit tomma på fågel i många år.
- w. Genomföra minkjakt i fågelskyddsområden och andra områden som bedöms vara viktiga för fågellivet.
- x. Ta bort vandringshinder i Mälar- och havsmynnande vattendrag.
- y. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 2. Öka biologisk mångfald i skogslandskapet

Syfte och mål

Syftet är att bevara och stärka biologisk mångfald i länets skogslandskap.

Målet är att insatser för att bevara och stärka den biologiska mångfalden i skogslandskapet ökar, och att de åtgärder som genomförs synliggörs.

Potentiella aktörer

Länsstyrelsen, kommuner, skogsägare, skogsföretag, Skogsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, ideella föreningar och universitetet.

Bakgrund

Den svenska skogspolitiken har två jämställda mål mellan produktion och miljö. Miljömålen ska uppnås även om produktionen behöver öka. Eftersom den absoluta merparten av skogsmarken brukas behöver åtgärder för att bevara och öka den biologiska mångfalden i den brukade skogen vidmakthållas och utvecklas.

Statistik från 2019 visar att av arealen produktiv skogsmark i länet har fem procent ett formellt skydd, medan fyra procent utgör frivilliga avsättningar. Det betyder att 91 procent av länets produktiva skogsmark utnyttjas för skogsproduktion.⁴⁷ Det innebär att naturhänsyn i skogsbruket samt utökat skydd i form av formellt skydd och frivilliga avsättningar är av avgörande betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden. En god naturhänsyn gör att den biologiska mångfalden och variationen i det brukade skogslandskapet bevaras och utvecklas i samband med de skogliga åtgärderna. Åtgärderna planeras och genomförs så att de efterliknar naturliga störningar. Tanken är att de strukturer och förbindelselänkar som finns i naturskogen också ska kunna återfinnas i brukad skog. Eftersom en brukad skog sällan blir äldre än 100 år är det extra viktigt att spara hänsynsträd och hänsynsområden så att gamla träd och död

ved med tiden blir en naturlig del även i den brukade skogen. Även 100 år är en biologiskt ung ålder och en stor andel av skogslandskapet är betydligt yngre än så.⁴⁸ I en del av de områden som undantagits från skogsbruk, genom antingen frivilliga avsättningar eller formellt skydd, kan en naturvårdande skötsel vara aktuell. Många olika åtgärder kan räknas som naturvårdande skötsel, det de har gemensamt är att de syftar till att bevara eller gynna den biologiska mångfalden och inte har som mål att öka virkesproduktionen eller att gynna jaktbart vilt. Åtgärderna måste anpassas till varje områdes biologiska mångfald, historik och speciella förutsättningar.⁴⁹

Av Sveriges alla rödlistade arter är det ungefär hälften som på olika sätt utnyttjar skogen. 42 procent av de rödlistade arterna har skogen som sin viktigaste hemvist. När skogsmiljön förändras påverkas dessa arter ansenligt. Det är också betydelsefullt att komma ihåg att många arter lever i gränzonen, eller flyttar sig, mellan olika landskapstyper.

Det finns flera orsaker till att artpopulationer minskar men de främsta faktorerna är avverkning och igenväxning. Igenväxning har en stor negativ påverkan för drygt 1 300 arter⁵⁰ och är ett särskilt stort problem i brynmiljöer och i tidigare betade miljöer. Avverkning av skog har stor negativ påverkan på fler än 1 300 arter. Det handlar oftast om arter som är knutna till skoglig kontinuitet. Dessa arter har svårt att överleva hyggesfasen och deras substrat eller miljö hinner inte byggas upp innan skogen åter avverkas.

De arter som har svårt att överleva en hyggesfas kan gynnas av ett hyggesfritt skogsbruk. Som hyggesfritt skogsbruk räknas alla brukandeformer som innebär att marken alltid har ett trädskikt. Exempel som kan nämnas är blädning, som innebär fullskiktade skogar, och andra metoder som luckhuggning

⁴⁷ SCB, <https://www.scb.se/mi0605>

⁴⁸ Skogskunskap, <https://www.skogskunskap.se/planera-skogsbruk/naturhansyn/naturhansyn-i-skogsbruket/>

⁴⁹ Skogsstyrelsen, <https://www.skogsstyrelsen.se/bruka-skog/naturvard/>

⁵⁰ SLU, https://pub.epsilon.slu.se/12339/1/R%C3%B6dlistan_2015.pdf

och överhållna skärmar, vilka gör att "skogskänslan" kan behållas. Motiven att använda hyggesfritt skogsbruk varierar och ofta är det flera värden (natur-, kultur- eller sociala) i kombination som gör att man väljer ett hyggesfritt skogsbruk. Ofta innebär detta att det ekonomiska motivet prioriteras ner, men i vissa fall finns produktionsmässiga fördelar med hyggesfritt skogsbruk.⁵¹

Stora delar av skogsmarken i Uppsala län är påverkad av dikning. I dessa områden kan hydrologisk restaurering vara en åtgärd för att återskapa biotoper. Genom att exempelvis lägga igen diken eller genom att låta bli att rensa diken kan en före detta sumpskog återfå sina tidigare förutsättningar och på sikt även värden. Sumpskogar är skogar på fuktig eller riktigt blöt mark och kan ha höga naturvärden. I sumpskogen finns ofta rikligt med död ved,

insekter, mossor och fuktälskande växter och en hög luftfuktighet gör att epifytfloran på lövträd är rik. Fågellivet är rikt och varierat.⁵²

Stora skogsbeten har ofta en stor variation i de naturgivna förhållandena, till exempel vad gäller jordmån, fältskikt, topografi och trädslagsfördelning. Detta leder i sin tur till en variation i betesutnyttjande, likväl som en variation i människans nyttjande av skogen. Denna variation gör att skogsbeten ofta har höga naturvärden, med lång kontinuitet av exempelvis gamla träd, solbelysta träd och ved, förnafattiga marker samt föryngringssuccessioner.⁵³ Artstocken är unik i denna miljö genom att den innehåller såväl betesmarksarter och andra öppenmarksarter som ett antal skogsarter.⁵⁴ I Uppsala län är artrikedomen av mykorrhizasvampar och kärlväxter särskilt stor i betade kalkbarrskogar.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till ett varierat skogsbruk med ökad naturhänsyn

- a. Skapa och delta i forum för erfarenhetsutbyte, samverkan, kompetensutvecklande och kunskapshöjande, för ökad naturhänsyn i skogsbruket.
- b. Skapa forum för att lyfta fram goda exempel på åtgärder som utförs för att gynna biologisk mångfald för ökad möjlighet till erfarenhetsutbyte och att lära av varandra.
- c. Använd naturvårdsavsättningar på ett funktionellt sätt för att stärka värden och trädslagskontinuitet på landskapsnivå, exempelvis spridningskorridorer och övergångszoner i marker runt skyddad skog.
- d. Inventera skogliga värdekärnor och ansvarsnaturtyper på eget innehav.
- e. Genomför kunskapshöjande åtgärder, till exempel rådgivning, för ökad variation av brukningsmetoder.
- f. Utveckla arbetsverktyg för att arbeta med markanvändning med fokus på helhetsperspektiv, biologisk mångfald och kulturmiljövärden. Flera aktörer och större markområden kan få en utvecklingsplan utifrån natur- och kulturvärden, samarbete och företagande.
- g. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder, om skötsel av olika naturtyper, till exempel ansvarsnaturtyperna kalkbarrskogar, svämskogar, åsbarrskog, asprik skog och ädellövmiljöer.
- h. Genomför riktade informationsinsatser om särskilda värden och skötselbehov, till exempel kopplat till olika arter, värdetrakter, skyddsvärda träd eller lövträd.

⁵¹ Skogsstyrelsen, <https://www.skogsstyrelsen.se/bruka-skog/olika-satt-att-skota-din-skog/hyggesfritt-skogsbruk/>

⁵² Naturvårdsverket,

<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Formellt-skydd-av-skog/Bevara-naturvarden-i-skogen/Skog-med-hoga-naturvarden/>

⁵³ Andersson L., Appelqvist T., Bengtsson O., Nitare J., & Wadstein M. (1993) Betespräglad äldre bondeskog - från naturvårdssynpunkt. Rapport 7: 1993.

⁵⁴ Jordbruksverket,

http://www.jordbruksverket.se/download/18.425b011913efa70e20e14cf/1370419559966/ovr3_31.pdf

- i. Genomför konkret aktivitet för ökad biologisk mångfald, till exempel genom att öka andel död ved, genomföra naturvårdsbränning, frihugga värdefulla träd och skapa flerskiktade brynzoner.
- j. Fortsätt implementeringen och utveckla arbetet med målbilder för god miljöhänsyn.
- k. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till skötsel i marker med naturvårdsmål, till exempel frivilliga avsättningar

- l. Genomför frivilliga avsättningar i skogar med naturvärden på det egna skogsinnehavet.
- m. Genomför insatser för att öka andelen frivilliga avsättningar av skog i områden som är prioriterade i regionala underlag.⁵⁵
- n. Genomför kunskapshöjande och stödjande insatser som bidrar till ökad andel frivilliga avsättningar av skogsmark, exempelvis genom rådgivning till privata markägare.
- o. Restaurera och återskapa biotoper i skogsmark, till exempel genom att lägga igen diken i avvattnade sumpskogar och våtmarker, eller genom att ta bort gran för att gynna lövträd.
- p. Bevara och planera för skyddsvärda träd (speciellt ädellövträd, tall och sälg), framför allt i värdestrakter för skyddsvärda träd, genom inventering, information och skötsel.
- q. Ta fram strategier och/eller genomförandeplaner för skötsel av marker med naturvårdsmål på eget innehav.
- r. Utveckla arbetsverktyg för att främja biologisk mångfald i skogsmark genom samverkan, till exempel skötselplaner för frivilliga avsättningar istället för formellt skydd.
- s. Medverka till att höja andelen lövskog i fokustrakter för vitryggig hackspett med följearter.
- t. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till arbete med och inom formellt skyddade områden

- u. Öka arealen formellt skyddad skogsmark genom att prioritera arbetet med områdesskydd exempelvis genom bildande av kommunala reservat.
- v. Genomför insatser för att öka arealen formellt skyddad skogsmark, exempelvis genom information om möjligheterna inom Nya Komet⁵⁶.
- w. Fortsätt med, utveckla och förstärk arbetet med skydd av skog och verka för att inga värdekärnor⁵⁷ ska avverkas.
- x. Fortsätt med, utveckla och förstärk arbetet med praktiska skötselinsatser för att bevara och förstärka biologisk mångfald i formellt skyddade områden.
- y. Utveckla arbetet med formellt skydd genom att till exempel se över möjligheten till buffert/skyddszon omkring naturreservat genom överenskommelser på grannfastigheter.
- z. Utveckla arbetsverktyg för översyn av syfte, föreskrifter och skötselbehov i formellt skyddade områden så att de harmoniserar.
- å. Genomför praktiska skötselinsatser i samverkan med intresserad allmänhet, till exempel julgranshuggning i igenväxningsmarker.
- ä. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁵⁵ Exempelvis Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Grön infrastruktur i Uppsala län, KOMET.

⁵⁶ Komet – KOMpletterande METoder för skydd av skogsmark. Nya KOMET - nuvarande arbetssätt, det ursprungliga Kometprogrammet pågick 2010-2014.

⁵⁷ Definition i Nationell strategi för formellt skydd av skog, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2017.

Åtgärd 3. Öka biologisk mångfald i jordbrukslandskapet

Syfte och mål

Syftet är att bevara och stärka biologisk mångfald i länets jordbrukslandskap.

Målet är att insatser för att bevara och stärka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet ökar.

Potentiella aktörer

LRF, Länsstyrelsen, kommuner, universiteten, Upplandsstiftelsen, lantbruksföretag och ideella föreningar.

Bakgrund

Det svenska jordbruket har allt mer gått mot en ökad grad av specialisering. Denna specialisering och ökande effektivisering har förändrat landskapet. Ängar och hagmarker har odlats upp eller övergivits, bäckar rätats ut, diken lagts igen och stenar plockats bort. Variationen i odlingslandskapet har minskat som i sin tur medfört att olika livsmiljöer för växter och djur försvunnit.⁵⁸

Gemensamt för de arter som är beroende av jordbruksmark är känsligheten för igenväxning och näringstillförsel. Kombinationen av en reducering av arealen naturbetesmark och rationalisering av jordbruket har orsakat stora problem i dessa naturtyper. Detta har bland annat drabbat viktiga pollinatörer såsom vildbin och humlor. Exempelvis behöver humlesamhället tillgång på blommor under hela säsongen, men idag blommar det betydligt kortare perioder i jordbrukslandskapet.⁵⁹

Det finns stora utmaningar i att bibehålla skötseln på marker som kräver hävd för att den biologiska mångfalden ska kunna bevaras. Detta på grund av en ökad centralisering av djurhållningen samt en stadig minskning av

antalet nötkreatur i jordbruket.⁶⁰ Samtidigt finns det fortfarande möjligheter att återuppta hävd på marker som relativt nyligen blivit övergivna, där kor försvunnit kan i vissa fall hästar och får beta istället.

Betande djur i hagmarker bidrar till att göra landskapet rikt på bland annat värdefulla växter och insekter och många av de arter som finns här klarar sig inte i några andra naturtyper. Detta gör betesmarkerna extra värdefulla. En betad hage kan innehålla så mycket som 50 olika arter per kvadratmeter och en anledning till denna artrikedom är att den betade marken släpper upp många långsamtväxande växter som annars inte klarar konkurrensen från snabbväxande gräs och buskar. Djurens klövtramp möjliggör också för växternas frön att komma ner till marken vilket ökar deras chanser att gro.⁶¹ Hagmarker är också hem för många gamla barr- och lövträd som också hotar att skuggas av igenväxningen, vilket kan innebära att arter knutna till den unika solbelysta barken försvinner.

En rad olika växter, insekter och fåglar är knutna till åkermarken och flera av dem är rödlistade i Uppsala län. Fåglar som storspov och sånglärka har minskat kraftigt i antal i hela Mellansverige. Exempelvis missgynnas fåglar av bland annat höstsådda grödor, borttagna små biotopelement, intensivt odlade vallar och effektivare pesticider.⁶²

Det finns dessutom mycket som kan göras på och i anslutning till åkermark för att gynna den biologiska mångfalden. I områden med få naturliga betesmarker är det viktigt att underlätta för den mångfald som åkrar,

⁵⁸Jordbruksverket, https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra03_1.pdf

⁵⁹Jordbruksverket. 2008. Gynna humlorna på gården. Jordbruksinformation 3. Red 2012

⁶⁰Jordbruksverket, http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Husdjur/JO20/JO20SM1901/JO20SM1901_ikortadrag.htm

⁶¹Lantbrukarnas riksförbund, <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/farre-betande-djur-ar-storsta-hotet-mot-biologisk-mangfald/>

⁶²Hiron, Matt Dept. Ecology, SLU, Uppsala. 2014. Fåglar i öppna jordbrukslandskapet.

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.724b0a8b148f52338a3698d/1415018626537/4.+Gynna+f%C3%A5glar+Matt+Hiron+20141023.pdf>

småbiotoper, kulturspår och gårdsmiljöer kan hysa.⁶³

Man kan även anlägga nya habitat i fältkanter så som trädor med blommande fånggröda eller hotade åkerogräs, obrukade hörn eller sprutfria zoner. Småbiotoper, som diken, alléer, solitärträd, odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, åkervägar, död ved och bevarade byggnader är även viktiga habitat för många arter och kan fungera som reträttplatser.⁶⁴ De kan även verka som bryggor i landskapet där insekter och djur kan röra sig och underlätta kontakt för genetiskt utbyte.⁶⁵ Det fordras dock att bland annat dikena hålls öppna, åkerholmarna hävdas och alléerna sköts om.

Förutsättningarna för att bevara och öka den biologiska mångfalden finns på alla gårdar om intresset och engagemanget finns hos den

berörde. Att odla ekologiskt har visat sig generera i genomsnitt drygt 30 procent fler arter av växter, insekter och andra djur i jämförelse med konventionellt odlade grödor. För många arter är ett ekologiskt lantbruk ett av flera redskap för att minska förlusten av biologisk mångfald i det industrialiserade jordbruket.⁶⁶

Fokus bör alltså delvis ligga på åtgärder som ser till att bevara de många olika habitaterna som finns i jordbrukslandskapet, habitat som på grund av ett ändrat jordbruksläge sedan 1940-talet blivit allt färre och mindre. Samtidigt måste åtgärder bidra till ett nytänk inom det rationella jordbruket, anpassat både för hur det är format idag och för den kommande generationens lantbrukare.

Aktiviteter

Aktiviteter kopplat till skötsel inom jordbrukslandskapet

- a. Restaurera gamla betesmarker som idag är ohävdade men där de hävdgynnade arterna och värdena finns kvar på platsen eller i närheten.
- b. Hjälp till att säkerställa fortsatt skötsel av marker med stort värde för den biologiska mångfalden där hävden är aktiv idag, exempelvis genom att utveckla och sprida information om betesförmedlingen. Detta för att koppla ihop obetade marker med djurhållare som behöver bete och tvärtom.
- c. Minska igenväxningen av slätterängar och förbättra skötsel av markerna genom praktiskt slätterstöd till ängar där hävden hotar att upphöra eller har upphört.
- d. Utveckla och implementera alternativa metoder för hävd där traditionella metoder inte fungerar till exempel där betesdjur saknas.
- e. Genomför uppsökande verksamhet för att restaurera och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, särskilt i koppling till ansvarsnaturtyper och ansvarsarter.
- f. Genomför bete i skog, trädbevuxna hagar och brynmiljöer exempelvis skogsbete i kalkbarrskogar och mosaikbete i ädellövmiljöer med hassellundar.
- g. Genomför åtgärder för att skyddsvärda träd ska bli så gamla som möjligt i det öppna jordbrukslandskapets miljöer, exempelvis hagmarker, åkerholmar, alléer och solitärträd, genom att frihugga, beskära, hamla, förbättra markbäddar, motverka körskadorna, lägga om stigar vid osäkra träd, med mera.
- h. Genomför åtgärder i syfte att överbrygga det åldersglapp som finns hos skyddsvärda träd, genom exempelvis plantering och skötsel av efterträdare, veteranisering, mulmholkar och faunadepåer.

⁶³ Pettersson, M. W. 2009. Åkrar, småbiotoper och gårdsmiljöer. Jordbruksverket. Broschyr från Jordbruksverket.

⁶⁴ Pettersson, M. W. 2009. Åkrar, småbiotoper och gårdsmiljöer. Jordbruksverket. Broschyr från Jordbruksverket.

⁶⁵ Lantbrukarnas riksförbund, <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2018/05/farre-betande-djur-ar-storsta-hotet-mot-biologisk-mangfald/>

⁶⁶ Sveriges lantbruksuniversitet, <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/nyheter/aldre-nyheter/2014/2/ekologisk-odling-gynnar-biologisk-mangfald/>.

- i. Genomför uppsökande verksamhet för att restaurera och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, särskilt med koppling till ansvarsnaturtyper och ansvarsarter.
- j. Undersök om det finns områden i jordbrukslandskapet där åkermarkens arealer kan vara ett hinder för spridning av arter i landskapet. Föreslå alternativ för att på olika sätt öka variationen i jordbruksmarkerna, till exempel i slättlandskapet.
- k. Genomför projekt om aktiv spridning av arter, både växter och insekter, till lämpliga lokaler.
- l. Starta eller stöd lokala samverkansprojekt för att underlätta restaurering och bibehålla skötsel i miljöer med hävdgynnade värden, exempelvis lokala nätverk för skötselåtgärder, forum för redskapsdelning och slåttergillen.
- m. Undersök behov av regionalt forum för erfarenhetsutbyte mellan lokala föreningar och samverkansprojekt.
- n. Gynna utsatta arter för att få till stånd livskraftiga populationer av till exempel insekter så att de kan spridas av egen kraft.
- o. Förbättra situationen för vilda pollinatörer genom att göra insatser som förbättrar, restaurerar eller nyskapar miljöer och som ger en långsiktig förändring genom att engagera förvaltare eller inkludera pollinering i en långsiktig plan.⁶⁷ Fokus på ansvarsarter och ansvarsnaturtyper med värdväxter.
- p. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Aktiviteter kopplat till kunskapshöjande och kompetensutvecklande insatser

- q. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet om vad som är rätt skötsel för olika jordbruksmarker. Implementera skötseln, exempelvis i förvaltning av skyddade områden.
- r. Genomför projekt med kunskapshöjande, kompetensutvecklande och praktiska åtgärder, kopplat till vilka skötselformer som behövs för länets utpekade ansvarsarter och ansvarsnaturtyper.
- s. Genomför projekt med kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder om hästar som betesdjur i miljöer med hävdgynnade värden.
- t. Genomför rådgivning både ur ett landskapsperspektiv, för att återskapa/bibehålla naturtyper samt för arters behov i dessa livsmiljöer. Exempelvis rådgivning för bete på naturtypsnivå och för extensivt bete samt för sent betessläpp.
- u. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder om lämplig skötsel och potential för biologisk mångfald hos olika element som innebär variation i åkermark, till exempel åkerholmar, öppna diken, bryn/övergångszoner och multifunktionella skydds-zoner.
- v. Utveckla ett processinriktat arbetsverktyg för att arbeta med markanvändning med fokus på helhetsperspektiv, biologisk mångfald och kulturmiljövärden. Flera aktörer och större markområden kan få en utvecklingsplan utifrån natur- och kulturvärden, samarbete och företagande. Exempelvis en naturbruksplan.
- w. Informera om de vinster som finns med nyttodjur, till exempel spindlar, och om fördelar med ekosystemet i åkermarken generellt.
- x. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande åtgärder kopplat till strukturell konnektivitet, till exempel genom att ta fram värdetrakter för specifika artgrupper.
- y. Informera om olika miljöersättningar, vad de ska gynna, vilka krav som ställs och hur man söker ersättning.
- z. Genomför kurser och rådgivning för ekologiska lantbrukare och de som vill ställa om till ekologisk produktion.
- å. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁶⁷ Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Bidrag/Lokala-naturvardssatsningen/Pollineringsprojekt-inom-LONA/>

Åtgärd 4. Motverka invasiva främmande arter

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att minska invasiva främmande arters påverkan på den biologiska mångfalden.

Målet är att begränsa förekomst och spridning av invasiva främmande arter samt öka kunskapen om invasiva arters skadliga effekter, vilka dom är och hur man kan göra för att motverka dem.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Trafikverket, trädgårdsföretag, LRF och ideella föreningar.

Bakgrund

Invasiva främmande arter⁶⁸ är ett globalt miljöproblem som allvarligt hotar den biologiska mångfalden. 2019 trädde den svenska förordningen om invasiva främmande arter⁶⁹ i kraft. Förordningen ratificerar *Europaparlamentets och rådets förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter*.⁷⁰ I och med detta togs det fram en lista på invasiva främmande arter som ska bekämpas inom EU, men detta utgör endast en liten del av de invasiva arter som hotar den biologiska mångfalden nationellt och regionalt i Sverige. En del arter som ses som de största hoten för flora och fauna i Sverige omfattas inte av denna lagstiftning. Det gäller till exempel Amerikansk mink och blomsterlupin. Detta innebär att ansvaret fördelas olika beroende på om arterna finns med i EU-listan eller ej.

Främmande arter har ofta varit till stor nytta för människor. De har berikat våra trädgårdar, gett oss större möjligheter att jaga och fiska och gett jordbruket nya möjligheter och en högre levnadsstandard för befolkningen.

Jakt och fiskeintressen har medfört att exempelvis signalkräfta, dovhjort, fälthare, mufflonfår, fasan, regnbåge och bäckröding nu finns spridda i den svenska naturen. Olika fiskarter har planterats in i många sjöar sedan en mycket lång tid tillbaka.

De allra flesta växter och djur som utnyttjas av det svenska jordbruket har sitt ursprung i viltlevande främmande arter. Många av dessa arter förekommer bara inom jordbruket men flera växter som tagits in som till exempel vallväxter finns nu spridda fritt i landskapet. I många fall har även ogräs, skadeinsekter eller svampsjukdomar följt med som en bieffekt av dessa introduktioner.

En annan vanlig källa till spridning har varit trädgårdsodling, varifrån många arter spridit sig. Exempel på rymlingar från trädgårdsodling är vresros, lupin, kanadensiskt gullris och jätteloka.

Många arter har även kommit in oavsiktligt genom att till exempel följa med i transporter av andra varor eller ballastvatten i fartyg. Exempelvis har den spanska skogssnigeln, även kallad mördarsnigel, följt med importerade grönsaker och trädgårdsväxter. Den har på mindre än 30 år lyckats sprida sig över stora delar av landet.

Varje år ökar antalet främmande arter i Sverige. Hittills har ett hundratal främmande arter lyckats etablera sig i svenska sjöar, vattendrag och i havsmiljön och över tusen i landmiljön. Av dessa beräknas omkring 380 orsaka så stora problem att de benämns som invasiva främmande arter.⁷¹

⁶⁸ Naturvårdsverket, <https://www.naturvardsverket.se/Amnen/Invasiva-frammande-arter/>

⁶⁹ Sveriges riksdag, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20181939-om-invasiva-frammande-arter_sfs-2018-1939

⁷⁰ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

⁷¹ Strand, M., Aronsson, M., & Svensson, M. 2018. Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista. ArtDatabanken Rapporterar 21. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Aktiviteter

- a. Informera om vad man gör när man upptäcker en invasiv främmande art, vilka lagar och regler som gäller för bekämpning av dessa och vilket ansvar som myndigheter och markägare har.
- b. Ta fram en lista på växter som kan ersätta dem som finns på risklistan. Uteslut invasiva arter vid val av vilka växter som planteras. Sprida information om Artdatabankens risklista *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige*.
- c. Genomför insatser för att öka kunskapen hos allmänheten om problemen med invasiva främmande arter.
- d. Minska påverkan från invasiva främmande arter, exempelvis mink, signalkräfta, svartmunnad smörbult.
- e. Samverka eller etablera nya nätverk mellan länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer för åtgärder mot invasiva främmande arter, exempelvis mellan kommunekologer och trädgårdsföreningar.
- f. Arbeta med en art i taget exempelvis med informationskampanjer exempelvis riktat mot allmänhet och skolor och förskolor för gemensamma åtgärder och utpekade dagar.
- g. Hantera invasiva främmande arter, eller delar av dessa, på återvinningscentralerna exempelvis i särskilda kärl eller som brännbart.
- h. Prioritera åtgärder för att ta bort invasiva främmande arter i skyddade områden, särskilt känsliga miljöer och där de hotar höga naturvärden.
- i. Informera om möjligheten att få LONA/LOVA-medel för bekämpning av invasiva främmande arter.
- j. Ta fram en regional handlingsplan för invasiva främmande arter baserat på ny EU-förordning, exempelvis vilka åtgärder behövs för respektive art. Ta fram spridningskartor för invasiva främmande arter för att få en bättre bild av var arterna finns och underlätta för bekämpningen. Se över möjligheten att rapportera in invasiva främmande arter på artportalen.
- k. Ta fram information om hur varje invasiv främmande art bäst bekämpas.
- l. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 5. Öka biologisk mångfald i parker och grönområden

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att skapa och bevara biotoper med höga naturvärden i parker och grönområden⁷² genom kvalitativ anläggning och skötsel.

Målet är att aktörerna stärker den biologiska mångfalden genom kvalitativ anläggning och skötsel av parker och grönområden.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, entreprenörer inom parkförvaltning och trädgårdsskötsel, kyrkogårdsförvaltning och större fastighetsägare.

Bakgrund

Parker och grönområden tillgodoser många olika behov såsom rekreation, skönhetsupplevelser, lek, motion, hundrastning med mera. Parker och grönområden fungerar även som habitat för vilda växter och djur, en funktion som blir än mer viktig när naturliga habitat försvinner på grund av förändrad markanvändning i odlingslandskapet eller exploatering av mark. Parker och grönområden bör även ses ur ett landskapsperspektiv för att bibehålla och stärka spridningsvägar mellan dessa områden mot omgivande naturliga habitat, exempelvis skogar.

I parker och grönområden finns det ofta stora möjligheter att med enkla medel förbättra möjligheterna för biologisk mångfald både genom generella och arts specifika insatser. Goda exempel på detta ges bland annat i sammanställningen *Receptsamling för*

*biologisk mångfald i parker och trädgårdar*⁷³. För golfbanor finns tips på STERF:s hemsida.⁷⁴

Äldre parker, exempelvis i slotts- och herrgårdsmiljöer, har ofta höga naturvärden beroende på lång kontinuitet av gamla träd. I dessa miljöer kan artantalet var nästan lika högt som i trädklädda betesmarker, trots att de kan ha skötts intensivt med bortplockning av nedfallande ved.⁷⁵ Ett exempel på en viktig generell insats är att bevara träd även efter sin död då träd i olika nedbrytningsstadier gynnar en mångfald av bland annat insekter och fåglar. En annan generell insats är att låta gräsytor och gräsmattor som inte används för rekreation eller lek bli ängsmark med lågintensiva skötselmetoder, vilket kan ge många arter en frizon på platsen. Att ta tillvara det positiva biologiska kulturarvet och plantera in inhemska växter istället för exotiska är ytterligare en generell insats som gynnar mångfalden i den inhemska floran och faunan. Arts specifika insatser i park- och grönområden bör främst göras för hotade arter som har dessa områden som sin främsta kvarvarande livsmiljö eller som en viktig spridningsväg. Uppsala kommun har arbetat med så kallade habitatnätverk, där de lyfter betydelsen av fem habitat för några av kommunens ansvarsarter. De har kartlagt var arterna och deras habitat finns samt vad som krävs för att de ska kunna finnas kvar och sprida sig mellan lokaler. Underlaget används i den fysiska planeringen.⁷⁶

Genom anpassad skötsel av parker och grönområden kan ytterligare fördelar uppnås för den biologiska mångfalden. Minskad användning av kemiska bekämpningsmedel gynnar exempelvis pollinatörer. Att behålla gamla löv, rishögar, högt gräs och död ved skapar viktiga komponenter i många

⁷² Med grönområde avses mark i bebyggelse som inte täcks av byggnader eller hård beläggning, exempelvis, naturområden, impedimentytter, planteringar och klippta gräsmattor.

⁷³ Receptsamling för biologisk mångfald i parker och trädgårdar, Länsstyrelsen Västmanlands län, 2019.

<https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/tjanster/publikationer/2019/receptsamling-for-biologisk-mangfald-i-parker-och-tradgardar.html>

⁷⁴ STERF, <http://www.sterf.org/se/handbocker>

⁷⁵ Jonsell, M. & Sahlin, E. 2010. Inventering av vedlevande skalbaggar på lindar i Södermanlands, Uppsala och Västmanlands län. Länsstyrelsen Uppsalas rapportserie nr 2010:5.

⁷⁶ Koffman, A. et al. 2015. Ekologisk landskaps samband för fem habitat i och kring Uppsala stad – kunskapsunderlag för fysisk planering. Calluna, Uppsala kommun.

djurarters habitat. Att hålla rent dammar och förebygga övergödning är också viktigt för artmångfalden. Det kan behöva göras avvägningar av var det behövs mörka områden för att gynna nattaktiva djur som fladdermöss och insekter med var och när det kan behöva vara ljust ur ett trygghetsperspektiv.⁷⁷

Park- och grönområden erbjuder goda möjligheter att på ett pedagogiskt sätt både synliggöra och informera om ekosystem och biologisk mångfald till besökarna då den kan ges i direkt anslutning till området.

Aktiviteter

- a. Initiera och delta i nätverk för kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte för tekniska nämnder, parkförvaltning och kyrkogårdsförvaltning, exempelvis i samverkan med SLU:s utbildning för landskapsarkitekter eller Enköpings utbildning för trädgårdsmästare.
- b. Genomför kunskapshöjande aktivitet om hur biologisk mångfald kan främjas på park- och grönytor riktad mot bostadsbolag, större fastighetsägare, företrädare för golfklubbar och parkentreprenörer.
- c. Säkerställ att det görs medvetna val som främjar biologisk mångfald och stärker det positiva biologiska kulturarvet vid projektering av parker och golfbanor.
- d. Säkerställ att skötselplaner och vårdplaner för parker, golfbanor och grönytor innehåller anpassade skötselmetoder för att främja biologisk mångfald.
- e. Anpassa skötselmetoder så att de gynnar biologisk mångfald i park- och grönområden samt på golfbanor och kyrkogårdar.
- f. Ta fram informationsmaterial i park- och grönområden för att sprida kunskap om biologisk mångfald till besökarna.
- g. Bevara och planera för skyddsvärda träd, framför allt i värdetrakter för skyddsvärda träd ⁷⁸, genom inventering, information och skötsel.
- h. Genomför insatser som gynnar pollinerare, exempelvis genom att plantera växter som gynnar pollinerare, anlägga mer blommande och bärande träd, bedriva skötsel utan insektsgifter, bibehålla sandblottor och anlägga sandbäddar och bihotell. Vid gynnade av hotade insektsarter ska fokus vara på att bevara värdväxten.
- i. Minska den negativa effekten av belysning på insekter och fladdermöss, exempelvis genom att utreda behov av belysning nattetid samt om möjligt ersätta kontinuerlig belysning med rörelsestyrd i parker och vid fasadbelysning av slott och kyrkor.
- j. Kartlägg förekomst av invasiva och främmande växter och ersätt dessa med arter av lokalt ursprung.
- k. Sprid kunskap om Artportalen och Trädportalen och hur man använder sig av data om hotade arter i sin planering. Verka för kopplingar till andra databaser, exempelvis Navet och Multikuben.
- l. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁷⁷ Det dödliga ljuset, Johan Eklöf & Jens Rydell, Forskning & Framsteg, 2018

⁷⁸ Måreby, J. 2018. Vårt ansvar – naturtyper och arter i Uppsala län. Nardus – Ekologisk konsult. Länsstyrelsen i Uppsala län.

Åtgärd 6. Infrastrukturens biotoper

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att skapa och bevara gynnsamma biotoper genom god anläggning och skötsel av särskilt värdefulla biotoper i infrastrukturen, exempelvis i linjestrukturer, tåkter, skjutfält och på ruderatmark i industriområden.

Målet är att aktörer med rådighet över viktiga biotoper i infrastrukturen stärker hänsyn till den biologiska mångfalden genom bevarande och rätt skötsel av strukturerna.

Potentiella aktörer

Trafikkontor, Trafikverket, kommuner, länsstyrelsen, Försvarmakten, Upplandsstiftelsen, kraftnätsägare, skogsbolag, ideella föreningar, större industrier och täktbolag.

Bakgrund

Människoskapade miljöer i infrastrukturen har ofta en hög artrikedom av både flora och fauna. Grustag och sandiga miljöer på skjutfält, längs järnvägsbankar och vägkanter utgör biotoper för arter med behov av torra och solexponerade ytor medan linjestrukturer, såsom vägkanter och kraftledningsgator, ofta erbjuder en ängsliknande vegetation. Dessa miljöer hör idag till de allra viktigaste biotoperna för hotade och rödlistade arter som tidigare levit i det traditionella jordbrukslandskapet. Genom att bevara och sköta infrastrukturens biotoper bibehålls viktiga livsmiljöer för dessa arter och med relativt enkla medel går det att gynna den biologiska mångfalden än mer.

Generellt är den biologiska mångfalden i infrastrukturens biotoper beroende av någon slags störning för att öppna marker inte skall

växa igen med träd, buskar eller hög markvegetation. Vid genomförande av skötselåtgärder är en specifik anpassning efter biotopens behov nödvändig för att uppnå goda resultat. Ett exempel på detta är att anpassa intensiteten av störningen där sen slåtter av vägkanter och uppsamling av förna är en viktig åtgärd som gynnar en artrik blomning och fröproduktion medan torra vägkanter, vägslänter och järnvägsmiljöer enbart bör slås enstaka år. Genom att olika år helt undvika att slå vissa vägsträckor skapas en variation mellan slagna och oslagna partier som kan vara särskilt viktig i artrika och kalkrika områden.⁷⁹

För ett effektivt åtgärdsarbete är det särskilt viktigt att prioritera rätt skötselinsatser i de miljöer som pekas ut som värdefulla i olika kunskaps- och planeringsunderlag.⁸⁰ Samverkan mellan olika aktörer samt uppföljning av genomförda aktiviteter är viktigt för erfarenhetsåterföring och för att säkerställa att genomförda skötselåtgärder får önskad effekt. Det pågående regionala samverkansprojektet *Infrastrukturens biotoper*⁸¹ är ett befintligt forum för detta med fokus på forskning och åtgärdsarbete för biologisk mångfald i linjestrukturer.

Vid utbyggnad av infrastruktur kommer nya infrastrukturbiotoper att anläggas. Dessa biotoper kan också få stort värde för biologisk mångfald om det i tidigt skede planeras med utgångspunkt i de naturliga förutsättningarna på platsen så att värdefulla miljöer bevaras. Ny infrastruktur kan även innebära goda möjligheter att nyskapa värdefulla miljöer vilket bör omhändertas i planeringen, vid anläggande av en täkt skapas exempelvis öppna sandytor vilka idag är en brist i landskapet.

⁷⁹ Infrastrukturens biotoper - en refug för biologisk mångfald, CBM:s skriftserie 31

⁸⁰ Exempel på underlag är: Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03, Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03, Trafikverkets underlag <https://trafikverket.ineko.se/se/artrika-vag-och-jarnvagsmiljoeer>, <http://triekol.se/publikationer/>.

⁸¹ Samverkansprojektet "Infrastrukturens biotoper" bedrivs på nationell samt regional nivå av ArtDatabanken. Deltagande aktörer i länet är Swedavia airports, Svenska golfförbundet, Centrum för biologisk mångfald, Upplandsstiftelsen, Trafikverket, Svenska kraftnät, Ellevio AB, Vattenfall AB, Sveaskog AB, Sveriges Lantbruksuniversitet och Länsstyrelsen.

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande och kompetensutvecklande aktivitet om hur biologisk mångfald kan främjas genom anläggning, skötsel och underhåll av infrastrukturens biotoper till prioriterade aktörer i länet.
- b. Delta i regionalt samverkansprojekt *Infrastrukturens biotoper* som omfattar forskning och åtgärdsarbete i linjestrukturer.
- c. Säkerställ och uppdatera rutiner och skötselplaner så att de tydligt stärker biologisk mångfald i linjestrukturer såsom vägkanter, kraftledningsgator och banvallar.
- d. Genomför uppföljningar av genomförda skötselåtgärder i infrastrukturens biotoper för att säkerställa att rutiner och arbetsätt fungerar.
- e. Inventera linjestrukturer, exempelvis skogsbilvägar, med avseende på höga naturvärden och upprätta skötselplaner för de mest värdefulla sträckorna.
- f. Inventera behovet av faunapassager och ekodukter i befintliga linjestrukturer där detta saknas.
- g. Som verksamhetsutövare föreslå och genomför insatser som gynnar biologisk mångfald vid planering, drift och efterbehandling av täkter. I handboken *Inspiration till att skapa bra natur i täkter*⁸² ges konkreta exempel på insatser, exempelvis att spränga ut klipphyllor för fåglar, bevara vattenspeglar och undvika skogsplantering och fullständig utplaning vid efterbehandling.
- h. Ta fram rutiner för ökad hänsyn till biologisk mångfald vid tillsynsvägledning, tillsyn och tillståndsprövning. Exempel på rutiner är att vid samråd, vid tillsyn samt inför efterbehandling alltid informera om hur höga naturvärden kan skapas i grus- och bergtäkter, samt att redan i tillstånd ange att hänsyn till biologisk mångfald ska tas vid upprättande av efterbehandlingsplan.
- i. Bevara och sköt särskilt skyddsvärda träd genom exempelvis frihuggning, beskärning och hamling. Bevara så stor del av stammen på plats (helst stående) i de fall ett skyddsvärt träd måste fällas av säkerhetsskäl.
- j. Spara all sälg och gynna övriga lövträd, i synnerhet asp för födosök och boplats åt vitryggig hackspett och dess följearter, inom fokustrakter⁸³. Bevara så stor del av stammen på plats (helst stående) i de fall lövträd måste fällas. Längs vägar, banvallar och kraftledningsgator kan träd beskäras eller stympas hårt istället för att fällas. Den döda veden gynnar många arter inom fokustrakterna.
- k. Genomför insatser som gynnar pollinerare på ruderatmark, impedimentytor och skjutfält, exempelvis genom att plantera växter som gynnar pollinerare, röja bort invasiva växtarter, bibehålla sandblottor och anlägga sandbäddar.
- l. Analysera hur arter knutna till infrastrukturmiljöer ska kunna sprida sig i landskapet.
- m. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

---

⁸² Inspiration till att skapa bra natur i täkter av M Soldinger, Almefelt, M Lagerkvist, S Enetjärn, S Preuss, N Kruys, A Enetjärn. Handboken kan laddas ned från www.sbuf.se under projekt 13021.

⁸³ Naturvårdsverket 2017. Åtgärdsprogram för vitryggig hackspett 2017-2021. Rapport 6770.

Åtgärd 7. Öka biologisk mångfald genom fysisk planering

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att genom fysisk planering bidra till att minska negativ påverkan på biologisk mångfald av olika strukturer för markanvändning i landskapet.

Målet är att aktörer i länet som ansvarar för fysisk planering stärker hänsyn till den biologiska mångfalden i processerna på strategisk nivå och i praktiskt genomförande.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala och Trafikverket.

Bakgrund

Fysisk planering regleras enligt lag och omfattar den verksamhet som syftar till att avgöra hur mark och vatten skall användas i tid och rum. Den fysiska planeringens planer och riktlinjer resulterar i långsiktiga påverkande strukturer i landskapet, exempelvis bebyggelse, vägar, grön- och blåstrukturer. Fysisk planering är därmed ett viktigt verktyg för att nå målpuppfyllelse för biologisk mångfald för ett stort antal miljö kvalitetsmål.

All fysisk planering ska ske med hänsyn till miljö-, kultur- och naturvärden⁸⁴, oavsett användningsområde och detaljeringsnivå på planerna. Det innebär att den biologiska mångfalden ska beaktas direkt eller indirekt via beslut i planeringen, från vägledande beslut i exempelvis översiktsplan, till reglerande beslut i exempelvis detalj- eller vägplan.

Genom medveten och avvägd fysisk planering av påverkande strukturer i landskapet kan

primärt kvaliteten på olika arters livsmiljöer påverkas i positiv riktning och på så sätt gynna biologisk mångfald. På motsvarande sätt kan negativ påverkan av strukturer i landskapet leda till habitatsförstörelse där arters livsmiljöer försämras eller försvinner helt. Om inte tillräcklig hänsyn till miljö- och naturvärden kan uppnås via planering kan metoder som ekologisk kompensation vara ett verktyg för att kompensera för förväntad negativ påverkan på arters livsmiljöer.

Uppsala län är en mycket expansiv region med planer och målsättningar om helt nya exploaterade områden, exempelvis i samband med utbyggnad av fler järnvägsspår. Kombinationen av en expansiv region och länets specifika naturförutsättningar gör att åtgärder som kan anpassa eller kompensera för ingrepp i landskapet blir centrala i planeringen.

En förutsättning för att kunna ta god hänsyn till biologisk mångfald i den fysiska planeringen och ha en effektiv planeringsprocess är tillgång till relevanta kunskapsunderlag som nyttjas i tidiga dialoger. Det är särskilt viktigt när parallell lagstiftning berörs, till exempel artskyddslagstiftning. Avvägningar mellan olika intressen bör angripas tvärvetenskapligt på både strategisk och praktisk nivå för att bli långsiktigt hållbara. Utmaningen är att få planernas intentioner för naturhänsyn att följa med genom genomförande- och förvaltandefas, en utmaning som exempelvis kan mötas genom utvecklat användande av strategisk, eller i förekommande fall specifik, miljöbedömning.⁸⁵

⁸⁴ Plan och bygglagen, 2 kapitlet 3§.

⁸⁵ Miljöbedömning är en process där syftet är att integrera miljöaspekter i ett tidigt skede i framtagandet och antagandet av planer.

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet för hur biologisk mångfald kan tas om hand i planeringsprocessen för att få genomslag i faktiskt genomförande och förvaltning riktat till politiker samt gemensamt till planhandläggare, bygglovshandläggare, kommunekologer och regionplanerare.
- b. Anta riktlinjer, till exempel i översiktsplan eller strategiskt dokument, för att i samhällsplaneringen aktivt skapa förutsättningar för stärkt biologisk mångfald. Riktlinjer kan exempelvis innehålla att krav ska ställas i mark-, arrende och exploateringsavtal.
- c. Säkerställ att arbetssätt och rutiner finns så att intentionerna om biologisk mångfald i den fysiska planeringen tas om hand i faktiskt genomförande och förvaltning, exempelvis genom rutiner för uppföljning av intentionerna i detaljplan och miljökonsekvensbeskrivning (MKB).⁸⁶
- d. Säkra rutiner för att löpande implementera relevanta kunskapsunderlag i planeringsprocessen genom tidig dialog.
- e. Säkerställ rutiner för att uppdatera befintliga planeringsunderlag, exempelvis naturvärdesinventeringar i förhållande till Grön infrastruktur⁸⁷ och länets ansvarsarter och ansvarsnaturtyper.⁸⁸ Underlagen visar exempelvis vart i kommungeografin värdekärnor och ansvarsarter återfinns.
- f. Utveckla användarvänliga GIS-metoder för att testa barriäreffekter efter olika åtgärder i planering och/eller framtagande av MKB.
- g. Möjliggör anläggning av kreatoper som gynnar biologisk mångfald i detaljplaner för urban och exploaterad miljö, exempelvis genom att reglera för fickparker, gröna tak, växtplanteringar på vertikala ytor samt blomrika miljöer för pollinerare.
- h. Säkerställ vid detaljplanering av parker en medveten reglering som främjar biologisk mångfald, exempelvis val av växter och anläggning av vattenstrukturer.
- i. Ställ krav i MKB på att verksamhetsutövare ska ta hänsyn till biologisk mångfald vid exploatering genom att öka användningen av ekologisk kompensation, exempelvis vid planering av vägar, järnvägar, broar och kraftledningar.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden

---

⁸⁶ Miljöbalken 6 kap. 35 § 5 punkten framgår att miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de negativa miljöeffekterna.

⁸⁷ Grön infrastruktur i Uppsala län. 2019. Länsstyrelsen i Uppsala län, rapport 2019:03

⁸⁸ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län. Forsslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

Åtgärd 8. Minska påverkan på biologisk mångfald genom hållbara inköp av varor och tjänster

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att minska den negativa påverkan på ekosystem och biologisk mångfald regionalt, nationellt och internationellt, genom ökade krav vid upphandling och inköp varor och tjänster.

Målet är att aktörer i länet ställer krav vid upphandling och inköp av varor och tjänster som medför minskad negativ påverkan på ekosystem och biologisk mångfald från produktion och konsumtion.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala, ideella föreningar och näringslivsaktörer.

Bakgrund

Inköp och upphandling av varor och tjänster fyller en viktig funktion i samhällets omställning till en miljömässigt mer hållbar produktion och konsumtion. För att vi ska ha en hållbar framtid behöver utveckling ske inom många områden, till exempel i hur vi producerar livsmedel, textilier och förbrukningsmaterial. Även konsumtionsmönstren behöver utvecklas och förnyas för att skapa förutsättningar för hållbara ekosystem och bevara biologisk mångfald både i Uppsala län, i Sverige och globalt.

Efterfrågan från konsumenter, enskilda såväl som privata och offentliga aktörer, ger en tydlig signal om vad samhället förväntar sig och styr utbudet av en vara eller tjänst. Det offentliga kan driva på processen mot skarpare kravställan och därmed skicka signaler till politiker och ledning.

Alla konsumenter, såväl företag och offentlig verksamhet som privatpersoner, har en möjlighet att göra egna val för en bättre miljö genom att ställa krav vid inköp och upphandlingar. I vissa fall behöver man

acceptera prisbilden med vetskapen om det mervärde som valet ger upphov till som en drivkraft i beslutet.

Samtidigt behövs upphandling och inköp av tjänster som ett led i åtgärder för biologisk mångfald. Vid upphandling av entreprenad för parker och grönområden i kommuner är ett av kraven att entreprenören tar hänsyn till biologisk mångfald. Det handlar exempelvis om att vänta med att klippa eller slå grönytor på försommaren när blomningen är som störst och att låta död ved ligga kvar för att gynna svampar och insekter.

Livsmedelsproduktion och konsumtion kan kopplas till det globala hållbarhetsmålet för ekosystem och biologisk mångfald med flera hållbarhetsmål. Livsmedelsproduktion och konsumtion påverkar våra samhällen och gemensamma miljö i stor utsträckning genom primärproduktion, förädling, handels- och leverantörskedjor och slutligen tillagning och konsumtion eller svinn.

Olika livsmedel och förädlingsgrad ger olika stor påverkan, men livscykelanalyser pekar på att primärproduktionen av livsmedel i regel står för den största delen när det gäller miljöpåverkan. Samtidigt bidrar livsmedelsproduktionen till ekologiska mervärden, exempelvis kan betande djur bidra positivt till biologisk mångfald.⁸⁹

Upphandlingsmyndigheten har genomfört inköpsanalyser, så kallade miljöspendanalyser, som integrerar miljöfaktorerna klimatpåverkan, utsläpp av inandningsbara hälsoskadliga partiklar och förändring av landanvändning som bland annat påverkar den biologiska mångfalden. Miljöanalysen tar hänsyn till den miljöpåverkan som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder. Syftet är att undersöka vilken miljöpåverkan inköp inom offentlig sektor kan ha, men också att undersöka vilken och hur

⁸⁹ Upphandlingsmyndigheten om Livsmedel påverkar miljö och samhälle.

stor miljöpåverkan olika typer av inköp har i relation till andra typer av inköp.

1 miljard kvadratmeter. Det motsvarar mer än 256 000 fotbollsplaner eller 25 procent av Sveriges landyta.⁹¹

Kommunernas inköp 2016 bedöms ha medfört en förändrad global landanvändning⁹⁰ på drygt

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande aktivitet kring hur upphandling och inköp kan göras med ökad naturhänsyn.
- b. Genomför kartläggning av verksamhetens produktgrupper som har stor negativ påverkan på biologisk mångfald.
- c. Identifiera vilka av verksamhetens produktgrupper där tydliga upphandlings- och inköpskrav kan ställas som ger en minskad negativ påverkan på biologisk mångfald, exempelvis för engångsartiklar som blöjor.
- d. Ställ krav vid upphandling och inköp av livsmedel producerade med hänsyn till biologisk mångfald både lokalt och globalt, exempelvis genom befintliga miljömärkningar. Sammanställ och sprid informationsmaterial kring upphandling och inköp av varor och tjänster med ökad naturhänsyn.
- e. Ställ upphandlingskrav som främjar innovativt tänkande och utveckling inom produktion, förädling och distribution för ökad hänsyn till biologisk mångfald, exempelvis genom funktionsupphandling.
- f. Ställ upphandlings- och inköpskrav som minskar påverkan på biologisk mångfald från produktion och konsumtion av kläder och textilier regionalt såväl som globalt, exempelvis kemikalier, microplast.
- g. Vid upphandling av skötsel och anläggning av exempelvis parker och vägar, säkerställ att intentioner gällande biologisk mångfald följs.
- h. Som leverantör erbjud och synliggör alternativ vara/tjänst med större hänsyn till biologisk mångfald vid upphandling och inköp än vad som efterfrågas, exempelvis miljömärkning, ökad hänsyn och anpassning samt ekologisk kompensation.
- i. Vid exempelvis catering och konferenstjänster förmedla det positiva mervärdet av att erbjuda alternativ som gynnar biologisk mångfald.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

⁹⁰ Förändring av landanvändning: hur land används påverkar den biologiska mångfalden och hur ekosystemtjänster fungerar. Mäts i kvadratmeter.

⁹¹ Upphandlingsmyndighetens webbplats.

Åtgärd 9. Inspirera till hållbara val som gynnar biologisk mångfald

Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att minska påverkan på ekosystem och biologisk mångfald från allmänheten genom att öka medvetenheten samt stimulera och engagera till insatser och aktiva hållbara val.

Målet är att inspirera länsinvånarna att göra medvetna och hållbara val som gynnar, alternativt minskar påverkan på, den biologiska mångfalden.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, Region Uppsala, universitetet, ideella föreningar och näringslivsaktörer.

Bakgrund

I dagens landskap och i våra städer saknas många av de miljöer som var vanliga i Sverige för 50–100 år sedan.⁹² I och med utarmningen av olika livsmiljöer har vi en påtaglig artförlust som i sin tur ger en försämrad mångfunktionalitet oavsett vilken miljö de uppträder i.⁹³

För att uppnå beteendeförändringar som medför medvetna val behövs en ökad handlingskraft och kunskap om hur allt hänger ihop. Genom att öka medvetenheten om den biologiska mångfalden, vilka utmaningar och hot som finns samt hur vi kan öka och bevara den, kan vi göra stor skillnad för naturen och dess arter.

De senaste hundra åren har människors kontakt med naturen minskat dramatiskt och därmed spelar friluftslivet en avgörande roll i

att skapa förståelse för naturen och mångfalden av arter. När människor vistas i naturen växer förståelsen för dess värde och att den bör bevaras. Därmed kan friluftslivet ha en nyckelroll i att öka kunskapen och engagemanget för bland annat den biologiska mångfalden – nu och för framtida generationer.⁹⁴

Enligt forskningen är överkonsumtion en av huvudorsakerna till den snabba förlusten av arter.⁹⁵ Konsumtion och avfallsproduktion har en stor påverkan på ekosystem både nationellt och globalt. Den europeiska livsstilen bygger i hög grad på import av resurser och varor från hela världen, vilket ofta leder till att naturtillgångar utvinns på ett ohållbart sätt och habitatförstörelse är ett faktum. Detta leder till en minskad biologisk mångfald, vilket i sin tur medför en försämrad naturkapitaltillgång som den sociala och ekonomiska utvecklingen bygger på.⁹⁶

Medvetna val, så som att välja ekologiska, säsongsbetonade och svenskproducerade varor, medför ett flertal positiva följd effekter, inte minst för den biologiska mångfalden.⁹⁷ När jordbrukets monokultur ökar, ängar försvinner och hårdgjorda ytor breder ut sig, kan den enskildes trädgård fungera som en grön mångfaldsö i landskapet. Då privata trädgårdar utgör upp till en tredjedel av våra städernas och tätorters yta⁹⁸ kan små förändringar på den egna tomten således få stor betydelse för den biologiska mångfalden.

Städerna kan till och med ofta ha en större artrikedom än odlingslandskapet – mycket tack vare just trädgårdarnas fruktträd och olika sorters blommor. Om vi kan öka

⁹² Uppsala universitet, <https://www.botan.uu.se/skola-och-forskola/kunskapsbank-for-skolan/biologisk-mangfald/>

⁹³ Forskning och framsteg, <https://fof.se/artikel/unik-studie-om-biologisk-mangfald>

⁹⁴ Naturvårdsverket, <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallat/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Friluftsliv/Friluftslivets-varden/>

⁹⁵ Sveriges radio, <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikeI=7212530>

⁹⁶ Europeiska miljöbyrån, <https://www.eea.europa.eu/sv/themes/biodiversity/about-biodiversity>

⁹⁷ Världsnaturfonden, <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/hallbart-jordbruk/naturbetesmarker/>

⁹⁸ Lunds universitet, <https://www.lu.se/article/tradgardstips-fem-enkla-satt-att-bidra-till-biologisk-mangfald>

medvetenheten om exempelvis vilka växter som är viktiga för pollinerare, att inte använda gifter och att avstå från att stenlägga stora

delar av trädgården, kan trädgårdarna fylla en ännu viktigare funktion för den biologiska mångfalden.⁹⁹

Aktiviteter

- a. Genomför kunskapshöjande insatser om betydelsen av biologisk mångfald exempelvis genom att anordna studiecirkel och kurser om lokalsamhället, natur, allemansrätten och markägoförhållanden, artkunskap, och information om konventionellt kontra alternativt skogsbruk.
- b. Nyttja redan etablerade aktiviteter, exempelvis friluftsliv, för att kombinera med kunskapshöjande insatser inom ekosystem och biologisk mångfald. Öka samverkan mellan exempelvis olika friluftsförande organisationer och ideella föreningar med artkunskap.
- c. Genomför informations- och inspirationsinsatser kopplade till vår konsumtions påverkan på den biologiska mångfalden. Exempelvis belysa vårt konsumtionsmönster ur ett globalt perspektiv med avseende på habitatförstörelse, hållbarhetsaspekter i menyer och måltidsval samt öka andelen svenska och ekologiska livsmedel.
- d. Genomför informations- och inspirationsinsatser kopplade till trädgård. Öka intresset hos villaägare, bostadsrättsföreningar med fler för exempelvis val av växter som gynnar pollinatörer, sätta upp insektshotell, fågelholkar och bikupor samt anlägga stadsodlingar och gröna tak.
- e. Ta fram informationstavlor som synliggör åtgärdsarbeten, exempelvis genom att utforma informationstext om olika nyckelbiotoper som sedan lätt kan skrivas ut av olika aktörer och sättas upp på aktuella områden.
- f. Ta fram koncept för informationsinsatser och aktiviteter i samverkan med flera aktörer.
- g. Genomför insatser för att underlätta vistelse i naturen och därmed öka förståelsen för den biologiska mångfalden, exempelvis genom att spara och märka ut ingångar i skogen, utveckla kanotleder i vattenområden, öka anläggning av och tillgängligheten till tätortsnära natur.
- h. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

---

⁹⁹ Extrakt, <https://www.extrakt.se/vagen-till-storre-mangfald-i-tradgarden/>

Åtgärd 10. Integrera biologisk mångfald och hållbar utveckling i skola och förskola

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att bidra till att på ett pedagogiskt sätt integrera kunskap om biologisk mångfald och hållbarhet i skolans och förskolors verksamhet i Uppsala län.

Målet är att stärka skolans och förskolans roll som en normbildande arena för lärande och beteende kopplat till miljö, hållbarhet och biologisk mångfald och att barn från tidig ålder ska få en förståelse för människans samspel med naturen och att ett hållbart nyttjande av naturens resurser är en förutsättning för hållbar utveckling.

Potentiella aktörer

Kommuner, Region Uppsala, länsstyrelsen, politiker, LRF, enskilda skolor och förskolor, universitet, museer och ideella föreningar.

Bakgrund

Som morgondagens beslutfattare, medborgare och konsument är barn och ungdomar en viktig målgrupp i det förändringsarbete mot ökad hållbarhet som samhället står inför.

Var och en och alla tillsammans bär vi ett ansvar för att värna om och förvalta naturens resurser, allt som lever och allt vi lever av. Ansvaret för naturen blir verkningsslöst utan träd, blommor, småkryp, vattendrag och fågelsång. Naturen behöver därför finnas på nära håll i vardagen för att vi verkligen ska bry oss. Forskning säger att barn som vistas i och lär sig om naturen blir mer benägna att skydda den som vuxen.¹⁰⁰ Genom att i skola och

förskola lyfta lärandet om biologisk mångfald och ekosystem skapas förutsättningar till ökad kunskap och förändrade beteenden, inte bara hos elever utan även hos familjer och samhället i stort. I och med det kommer den ekologiska läskunnigheten öka vilket möjliggör uppbyggnaden av ett mer hållbart samhälle.

Genom att succesivt och praktiskt integrera olika aspekter av exempelvis hållbarhet, ekosystemtjänster och biologisk mångfald i skolans verksamhet ges elever möjlighet till fördjupad förståelse för hållbarhetsfrågor samt utrymme att praktisera hållbara beteenden och val. Ett exempel är utomhuspedagogik där fokus ligger på lärandet om hur vi kan komma närmare naturen genom att uppleva och lära oss utav den. På så vis ökar barnens förståelse, empati, ansvarskänsla och engagemang för allt levande i naturen och för hur vår planet fungerar.¹⁰¹

Det som i hög grad kan påverka hur vistelsen i naturen används är avståndet mellan skola och naturområde. Ju yngre eleverna är desto större påverkan har detta avstånd. Ligger däremot naturområdet nära skolan tycks den användas i pedagogisk verksamhet oftare, och även av fler pedagoger på skolan.¹⁰²

Aktiviteterna ska genomföras med målsättningen att skolverksamheten successivt ökar möjligheterna till naturupplevelser för elever och att praktisera hållbara val, vilket förväntas ge ökad förståelse för biologisk mångfald och hållbarhetsfrågor.

¹⁰⁰ Extrakt, https://www.extrakt.se/sa-far-barn-bast-kontakt-med-naturen/?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=email&utm_campaign=november&utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis.

¹⁰¹ Dahlgren Lars Owe & Szczepanski Anders (2005) Outdoor education and sensory experience Linköpings university kinda education center for enviromental heritage interpretation, ecotorism and leisure studies. Titman, Wendy (1994) Special

places; special people, the hidden curriculum of school grounds, WWF, Learning through Landscapes.

¹⁰² Beck-Friis, M. (2003) Förskolors inställning till och användning av stadens natur. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet. Examensarbete nr 13 - 2003, Institutionen för skogens produkter och marknader. Brügge, B., Glantz, M. och Svenning, S. (2007a) Planera för friluftsliv. I: Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet. 3 uppl. Stockholm: Liber AB s. 224-247.

Aktiviteter

- a. Öka kunskapen hos barn och unga om vikten av biologisk mångfald exempelvis genom att värna och utöka naturskoleverksamheterna i kommunerna samt införa krav på utomhuspedagogik i skolan och förskolan.
- b. Genomför kunskapshöjande aktiviteter kring biologisk mångfald för personal inom skola och förskola exempelvis genom årligt cirkulerande regional tankesmedja för naturpedagogik.
- c. Initiera eller delta i nätverk för kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte inom praktisk integrering av biologisk mångfald i skola och förskola.
- d. Anpassa och utforma utemiljöer så att de stimulerar till utevistelse samtidigt som de bidrar till kunskap om vikten av biologisk mångfald och hållbarhet.
- e. Placera nya skolor och förskolor med närhet till naturområden. Se över och sätt mål för skolors och förskolors närhet till naturen, exempelvis att ingen skola eller förskola ska ha längre än x meter till naturområde av en viss storlek.
- f. Genomför kartläggning eller översyn samt komplettering av närhet till naturområden för skolor och förskolor.
- g. Genomför kunskapshöjande aktiviteter för skolchefer och rektorer för att öka förståelsen om vikten av barns lärande kopplat till biologisk mångfald och hållbar utveckling.
- h. Tillhandahåll och informera om (högskole)kurser i exempelvis naturpedagogik för lärare.
- i. Inför en "naturtrappa" i skolor och förskolors arbetssätt.
- j. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

Åtgärd 11. Utbildnings- och informationsinsatser om biologisk mångfald för beslutsfattare

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara beslut som minskar påverkan på den biologiska mångfalden.

Målet är att höja kunskapen och medvetenheten hos beslutsfattare om behovet och vikten av biologisk mångfald och hållbara ekosystem.

Potentiella aktörer

Kommuner, länsstyrelsen, politiska partier, Region Uppsala, universiteten och näringslivsaktörer.

Bakgrund

Samhället och den lokala samt regionala planeringen behöver anpassas för en mer hållbar utveckling med avseende på biologisk mångfald där beslutsfattare är nyckelpersoner. För att kunna uppnå nationella åtaganden samt regionala och

lokala mål krävs mer miljömässigt orienterade beslut. Beslutsfattare har en viktig roll i att leda ett sådant arbete, exempelvis genom att ställa krav på redovisning av miljöpåverkan av olika åtgärdsförslag samt efterfråga uppföljning av genomförda insatser.

Det innebär att man inkluderar hänsyn till biologisk mångfald i samtliga beslut som rör naturresurser. Det är av vikt att bryta ner stuprörspolitiken och samordna politikområden med varandra, samt öka olika parter deltagande i beslutsfattandet.¹⁰³

Med bättre underlag kan vi fatta beslut som ökar och bevarar biologisk mångfald och som är i samklang med naturen och bidrar till hållbara ekosystem. För att nå denna framgång i arbetet med biologisk mångfald är det viktigt att det finns forum för dialog, lärande och samverkan på alla nivåer mellan region, kommun och stat men också forum för möten mellan politiker och sakkunniga.

Aktiviteter

- a. Ta fram och genomför utbildningsinsatser för förtroendevalda och andra beslutsfattare om värdet och behovet av biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- b. Medverka i en regional arbetsgrupp för att ta fram utbildningspaket för förtroendevalda och beslutsfattare avseende biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- c. Genomför löpande utbildning av förtroendevalda och beslutsfattare inom biologisk mångfald och hållbara ekosystem.
- d. Skapa ett forum för dialog och samverkan för experter och politiker på lokal och regional nivå för löpande kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte inom biologisk mångfald. Nyttja befintliga forum så långt det är möjligt.
- e. Ta fram riktlinjer för att det inför relevanta förslag tas fram beslutsunderlag som redovisar förslagets påverkan på biologisk mångfald och hållbarhet i jämförelse med andra alternativ.
- f. Informera beslutsfattare om vikten av naturskolor och utevistelse i naturen för barns förståelse och kunskap om biologisk mångfald och hållbar utveckling.
- g. Som beslutsfattare öka deltagandet i utbildningar, dialoger och samverkan som rör biologisk mångfald.
- h. Annan aktivitet med samma syfte som åtgärden.

¹⁰³ Umeå universitet, https://www.umu.se/nyheter/okad-kunskap-hjalper-till-att-radda-hotad-biologisk-mangfald_7682722/

Ordlista och begreppsförklaring

Kompletteras inför slutversionen.

Ansvarsarter	Sällsynta arter där en särskilt stor andel av arternas totala population finns i en begränsad del av det totala utbredningsområdet. Uppsala län har 212 ansvarsarter, vilket innebär att länet nationellt sett har relativt stor andel av dessa arter.
Ansvarsnaturtyper	Hotade naturtyper som förekommer med särskilt stor eller i övrigt betydelsefull andel länet. Uppsala län har 14 ansvarsnaturtyper, vilka i första hand har valts ut baserat på Sverige-andelen Natura 2000-naturtyp.
Artstock	Artsammansättningen inom ett ekosystem eller geografiskt område.
Biodiversitet	Se biologisk mångfald
Biologisk mångfald	Den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter och mellan olika naturtyper och landskap.
Biotop	Livsmiljön för alla arter inom ett enhetligt ekosystem. Jämför habitat, nedan.
Ekodukt	En bro avsedd för att djur skall kunna ta sig över till andra sidan vägen på ett skyddat sätt.
Ekosystem	Enhetlig del av landskapet med dess organismer och abiotiska (ickelevande) delar. I begreppet ingår bland annat växter, djur och flöden av energi, näring och grundämnen.
Ekosystemtjänster	Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande.
Fickparker	Små allmänna parker på cirka 500-800 kvadratmeter.
Formellt skydd	Innebär att markägaren fått ersättning för att bevara ett skogsområde med höga naturvärden. Naturreservat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal är olika former av formellt skydd. Även inomstatliga överenskommelser och markersatta områden som saknar beslut betraktas som formellt skyddad skog. Ett skyddat område är ett geografiskt definierat område som är utpekad, reglerat och förvaltad för att uppnå specifika syften och bevarandemål.
Frivillig avsättning	Ett område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägaren frivilligt fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde, kulturmiljövärde och/eller sociala värde inte ska utföras. Området ska finnas dokumenterat i plan eller annan handling.
Fältskikt	Även småplantor av träd och buskar (lägre än 50 cm) kan räknas in.
Habitat	Livsmiljön för en enskild art. I många sammanhang används i stället begreppet naturtyp som en synonym/översättning för habitat.
Hävd	Traditionella brukningsformer inom jord- och skogsbruket. Betesdrift, slåtter och lövtäkt är vanliga brukningsformer som ryms inom begreppet.

Impediment	Mark som är olämplig för jord- eller skogsbruk. Inom skogsbruk omfattas improduktiv skogsmark, som exempelvis skogbevuxna hållmarker och myrar där den samlade virkestillväxten inte överstiger en skogskubikmeter per hektar och år, samt träd- och buskmark. Inom jordbruket avses mark som är obrukbar för åkerbruk.
Infrastrukturbiotoper	De biotoper som skapas eller uppstår i anslutning till vägar, järnvägar och andra människoskapade miljöer.
Jordmån	Den övre delen av marken som påverkas av klimat, människor, vegetation och djur samt utnyttjas av växternas rötter. I Sverige dominerar två jordmånstyper: brunjord (lövskogar) och podsol (vanligast i barrskog). Jordmånen består av olika lager, så kallade horisonter.
Konnektivitet	Möjligheten till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material i uppströms och nedströms riktning samt från vattendraget till omgivande landområden.
Kreotop	En kreotop blir genom sin sammansättning av strukturer en potentiell livsmiljö för olika arter eller artgrupper. En kreotop skiljer sig från den traditionella och historiskt uppkomna småbiotopen genom att den är medvetet anlagd i syfte att gynna en uppsättning av arter eller artgrupper.
Kulturspår	Historiska landskapselement som alléer, småvatten, odlingsrösen, åkerrennar, stenmurar, åkerholmar, solitärträd, öppna diken och brukningsvägar som ger spår av människans historiska användning av marken.
Meander, meandring	Lugnt flytande vattendrag i områden med lätteroderade sediment kan bilda regelbundna bågar, så kallad meandrar. Meanderlopp är mycket spektakulära former i älvlandskap. På grund av processerna i meanderlopp bildas typiska former, såsom erosionsbranter i vattendragets yttersvängar och älvvallar i innersvängarna.
Monokultur	Ett system för odling av jordbruksgrödor, där man bara odlar ett växtslag åt gången. Begreppet används numer även om skogsbruk och avser då trädslagsrena bestånd som uppkommit genom plantering eller sådd.
Nyckelarter	En art som har stor betydelse för andra arters överlevnad i ett ekosystem.
Resiliens	Ett systems förmåga att stå emot stress och förändring samt att återuppbygga viktiga funktioner efteråt.
Ruderatmark	Mark som ofta störs av mänsklig verksamhet. Detta gör att marken ligger öppen, utan täckande växtlighet, under stora delar av tiden.
Rödlistan	Rödlistning är ett system som utvecklats av Internationella naturvårdsunionen (IUCN) för att utvärdera tillståndet för arter i naturen. Den svenska rödlistan är en prognos över risken för enskilda arter att dö ut i Sverige. Rödlistan är till hjälp för att identifiera vilka arter, och utifrån arternas ekologi vilka miljöer, som behöver åtgärder för att arternas tillstånd skall förbättras. Den är ett hjälpmedel för att

kunna göra naturvårdsprioriteringar, men den har ingen juridisk status. Rödlistan tas fram av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. En ny utgåva av rödlistan publiceras 15 april 2020.

Skoglig kontinuitet

Skogliga värdekärnor

Skogsbestånd eller skogar som utifrån bestånds-, struktur- eller artförhållanden bedömts ha en stor betydelse för skyddsvärd fauna och flora och/eller för en prioriterad skogstyp. Nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt ingår normalt som en delmängd i begreppet värdekärna.

Skogskubikmeter (m³sk)

Beskriver ett träds eller skogsområdes virkesvolym. Måttet innefattar hela stammens volym ovan stubbhöjd inklusive bark och topp, men inte grenar och rötter.

Sociotop

En avgränsad plats som har en viss sammansättning av bruksvärden och betydelser. Används för att beskriva utemiljöerna och deras upplevelsevärden.

Spridningskorridorer

Likartad "korridor" genom naturen som binder samman olika områden och fungerar som spridningsväg för växter och djur. Exempel på spridningskorridorer är trädbevuxna kantzoner längs stränder och vattendrag.

Succession

En stegvis förändring av ett ekosystem där växter, djur eller deras samhällen avlöser varandra på en växtplats. Naturvärdena är ofta högre i sena successionsstadier än i tidiga.

Topografi

Beskriver ett områdes terrängförhållanden, som till exempel kupering, lutning, nivåskillnader och hur mycket vatten som finns i marken.

Utomhuspedagogik

Är ett pedagogiskt förhållningssätt som syftar till växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på upplevelser i autentiska situationer.

Värdeetrakt

Ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdeetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i vardagslandskapet.

Bilaga 1. Färdplan för ett hållbart län – fyra åtgärdsprogram för Uppsala läns miljömålsarbete

Trots att miljöarbetet varit framgångsrikt inom många områden är nuvarande åtgärder inte tillräckliga för att nå miljömålen vare sig nationellt eller i Uppsala län. På flera områden går utvecklingen åt rätt håll, men åtgärdstakten är inte tillräckligt hög och naturens återhämtning går inte tillräckligt fort. Det finns därför ett behov av att öka takten i genomförandet av konkreta åtgärder för att uppnå miljömålen.

Länsstyrelsen har ett regeringsuppdrag som består i att vägleda och samordna länets arbete med de nationella miljömålen. Uppdraget omfattar att upprätta och genomföra regionala åtgärdsprogram för att öka takten i genomförandet av åtgärder som bidrar till att länets miljötillstånd förbättras och att miljömålen nås.

Länsstyrelsen har i samråd med Uppsala läns miljö- och klimatråd valt att genomföra uppdraget genom att ta fram fyra regionala åtgärdsprogram under begreppet *Färdplan för ett hållbart län*, figur 1. Varje åtgärdsprogram samlar prioriterade åtgärder för länets aktörer inom ett temaområde och varje program har en fyraårig genomförandeperiod. Programmens temaområden är:

- Klimat och energi
- Ekosystem och biologisk mångfald
- Vatten
- Samhällsutveckling

Åtgärdsprogrammen ska stimulera ökad samverkan inom miljöarbetet där länet kan nå en större förändring när olika lokala och regionala aktörer arbetar tillsammans mot samma mål. Programmen omfattar tillsammans arbete med samtliga Sveriges

Figur 1. De fyra åtgärdsprogrammen som tillsammans omfattar åtgärder för samtliga miljömål under begreppet *Färdplan för ett hållbart län*.

miljömål som länet berörs av (15 av 16 miljömål, ej mål 14 *Storslagen fjällmiljö*). För mer information om miljömålen hänvisas till bilaga 2 samt till webbplatsen för Sveriges miljömål.¹⁰⁴

Mycket bra miljöarbete pågår redan i Uppsala län. Det finns ett stort engagemang hos såväl offentlig och ideell sektor, universitet, näringsliv som hos enskilda individer för att minska miljöpåverkan och hitta långsiktigt hållbara lösningar. Genom åtgärdsprogrammen stärks och förtydligas det gemensamma regionala miljöarbetet.

Ett samlat och kraftfullt regionalt och lokalt ledarskap är avgörande för att nå miljömålen. 2017 bildades Uppsala läns miljö- och klimatråd för att ytterligare stärka samverkan på strategisk nivå och ge förutsättningar för att möta de utmaningar som följer av att vara ett län i stark tillväxt. En god samverkan i länet skapar en bra grund för att utveckla de

¹⁰⁴ Webbplats Sveriges miljömål: www.sverigesmiljomal.se

ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av hållbar utveckling. En av rådets främsta uppgifter är att vara aktiv i framtagande och genomförande av åtgärdsprogrammen inom *Färdplan för ett hållbart län*. Rådet är också en viktig arena för fördjupad analys och samsyn kring länets miljöutmaningar. Medlemmar i rådet är kommuner, myndigheter och organisationer som genom sin verksamhet har stor påverkan på länets miljöutveckling.¹⁰⁵

En hållbar utveckling i Uppsala län handlar om både miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. De fyra åtgärdsprogrammen är inriktade på den miljömässiga dimensionen genom att miljömålen står i fokus. Vid framtagandet av åtgärder beaktas även de andra två hållbarhetsaspekterna i den mån det är möjligt. Det regionala tillväxtarbetet har stor betydelse för hur miljötilståndet utvecklas i länet och omställningen till ett hållbart samhälle kan utgöra en viktig drivkraft för regional tillväxt.

Exempel på pågående arbete som utgör viktiga förutsättningar för genomförandet av åtgärdsprogram för miljömål är:

- Samhällsplanering
- Tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter
- Skydd av naturmiljöer och arter
- Restaurering av sjöar och vattendrag
- Vattenförvaltning
- Klimat- och energiarbete
- Landsbygdsutveckling
- Jordbruksstöd

De fyra delarna av *Färdplan för ett hållbart län* relaterar till flera andra program, styrdokument och lagkrav samt redan

pågående arbete som syftar till att stärka miljöarbetet inom olika samhällsområden. Åtgärderna i respektive åtgärdsprogram kommer att kopplas till de insatser som redan görs inom området och samordnas med övriga regionala program.

Hållbarhetslöften

Åtgärdsprogrammen förväntas öka takten i genomförandet av åtgärder genom att aktörer uppmanas att teckna hållbarhetslöften med länsstyrelsen. Hållbarhetslöften är en frivillig avsiktsförklaring mellan länsstyrelsen och aktörer i länet med syfte att stärka genomförandet av de fyra regionala åtgärdsprogrammen. Genom ett hållbarhetslöfte förbinder sig en aktör att genomföra ett antal åtgärder ur ett eller flera av de regionala åtgärdsprogrammen. Genomförandet av åtgärder kan ske enskilt eller i samverkan med andra aktörer.

Respektive aktör sätter egna mål för åtgärder i antaget löfte och ansvarar för finansiering samt för att åtgärdsarbetet omhändertas i den egna verksamheten. Tecknade löften gäller under respektive åtgärdsprogram hela programperiod (fyra år) och nya aktörer kan ansluta sig till program och teckna hållbarhetslöften under hela programperioden. Signering av hållbarhetslöften görs vid en årlig ceremoni där länets åtgärdsarbete uppmärksammas. Aktörers hållbarhetslöften publiceras på länsstyrelsens externa webbplats.

Uppföljning av åtgärdsarbetet

Antagna hållbarhetslöften följs upp årligen av länsstyrelsen. Uppföljningen fokuserar på genomförandet av åtgärder i förhållande till respektive aktörs uppsatta mål. Uppföljningen syftar till att:

¹⁰⁵ Medlemmar i Uppsala miljö- och klimatråd: Enköpings kommun, Heby kommun, Håbo kommun, Knivsta kommun, Tierps kommun, Uppsala kommun, Älvkarleby kommun, Östhammars kommun, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala

Universitet, Skogsstyrelsen, Region Uppsala, Upplands lokaltrafik, Uppsala vatten, Energikontoret Mälardalen, Biodriv Öst, Naturskyddsföreningen Uppsala län, Lantbrukarnas riksförbund, Uppsala handelskammare, STUNS

- Följa framdrift i genomförande av åtgärdsprogrammets åtgärder bland annat för åiterrapportering till Uppsala läns miljö- och klimatråd.
- Löpande synliggöra det regionala och lokala miljömålsarbetet, bland annat som underlag för årlig miljömålsuppföljning till regeringen och för aktörerna att sprida till sina egna målgrupper.
- Under pågående programperiod identifiera hinder och behov kopplat till genomförande av åtgärder, exempelvis varför en åtgärd inte genomförs, vad är svårt, vilket stöd eller ytterligare samverkan önskas.

REMISSVERSION

Bilaga 2. Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030

I den inledande delen av rapporten beskrivs de globala och nationella mål som ligger till grund för den regionala, strategiska inriktningen för biologisk mångfald i åtgärdsprogrammet. Här beskrivs Sveriges miljömålsarbete och Agenda 2030 på ett övergripande plan samt mer detaljerat för de mål som rör ekosystem och biologisk mångfald.

Miljömålen

De svenska miljömålen ska vara politiskt vägledande och består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt 17 etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och klimat. Miljömålen är beslutade av riksdagen och är de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Miljömålen är beslutades av riksdagen 1999 och är sedan Agenda 2030 infördes de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Miljömålen används som samlingsnamn för generationsmålet, miljö kvalitetsmålen och etappmålen. Nedan beskrivs kopplingen mellan åtgärdsprogrammet och generationsmålet, etappmålen för biologisk mångfald samt de miljö kvalitetsmål som främst har en koppling till biologisk mångfald.

Miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljö kvalitetsmålen innebär och används även som kriterier vid uppföljningen av målen. Generationsmålet och de 16 miljö kvalitetsmålen har hittills följts upp med sikte på 2020, förutom miljö kvalitetsmålet begränsad klimatpåverkan, där målåret är 2050. Uppföljning av målen görs årligen både

på regional och nationell nivå. Utöver det görs vart fjärde år fördjupade utvärderingar på nationell nivå. För mer information om miljö målssystemet se webbplatsen för Sveriges miljö mål¹⁰⁶.

Etappmålen är steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De identifierar en önskad omställning av samhället och tydliggör var insatser bör sättas in.

Totalt har det utarbetats tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa ligger till grund för den regionala strategiska inriktningen för ekosystem och biologisk mångfald, mer om detta i huvuddelen av rapporten.:

Det finns även två etappmål inom Hållbar stadsutveckling med tydliga kopplingar till biologisk mångfald och ekosystem - *Metod för stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer* och *Integrering av stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer*.

Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitiken. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå det miljö tillstånd som beskrivs av miljö kvalitetsmålen. För att nå målet krävs en ambitiös miljö politik i Sverige, inom EU och internationellt.

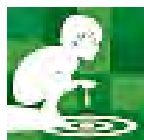
Generationsmålet ger tyngd och drivkraft för miljöarbetet mot återhämtade ekosystem, bevarad biologisk mångfald och natur- och kulturmiljö, en god hälsa för människor, effektiva och giftfria kretslopp, hushållning ed naturresurser, effektiv energianvändning samt konsumtionsmönster.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Sveriges miljö mål webbplats:
<http://www.sverigesmiljomal.se/>

¹⁰⁷ Sveriges miljö mål webbplats
<http://sverigesmiljomal.se/miljomalen>

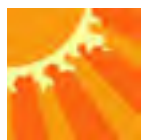
Samtliga miljökvalitetsmål samt generationsmålet presenteras nedan:

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Säker strålmiljö

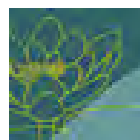
Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktig hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar

Myllrande våtmarker

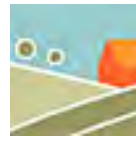
Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar

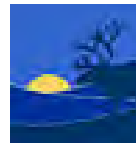
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap

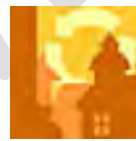
Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Storslagen fjällmiljö

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktig god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Agenda 2030

År 2015 enades FN:s generalförsamling om en gemensam plan för en hållbar framtid genom att anta Agenda 2030 som innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling. Sedan dess förväntas agendan vara vägledande för såväl beslut inom FN som för alla medlemsnationer. Bakom beslutet ligger insikten om att vi idag är den första generationen som kan utrota fattigdomen, och sannolikt den sista som kan stoppa klimatförändringarna. Agendan bygger på idén om tre dimensioner av hållbar utveckling – den ekonomiska, den sociala och den ekologiska – som alla beroende av varandra. De 17 globala målen (figur 2) med sammanlagt 169 delmål handlar om att bygga en mer rättvis och jämställd värld inom planetens gränser. De globala målen ska balansera och integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling.

Den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 tas omhand inom det svenska miljömålsarbetet. Åtgärder som beskrivs i åtgärdsprogrammet bidrar till de globala

hållbarhetsmålen i Agenda 2030 genom framför allt mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald*, men även till mål 4 *God utbildning för alla*, mål 6 *Rent vatten och sanitet för alla*, mål 11 *Hållbara städer och samhällen*, mål 12 *Hållbar konsumtion och produktion* samt till mål 14 *Hav och marina resurser*.

Mål 14. Ekosystem och biologisk mångfald

Målet är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.¹⁰⁸ Det finns tolv delmål som direkt eller indirekt ger en inriktning för arbetet med att stärka, restaurera och skydda viktiga ekosystem samt öka och bevara den biologiska mångfalden.

Figur 2. De 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030

¹⁰⁸ Webbplats Globala målen <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-15-ekosystem-och-biologisk-mangfald/>

Bilaga 3. Förutsättningar för biologisk mångfald i Uppsala län

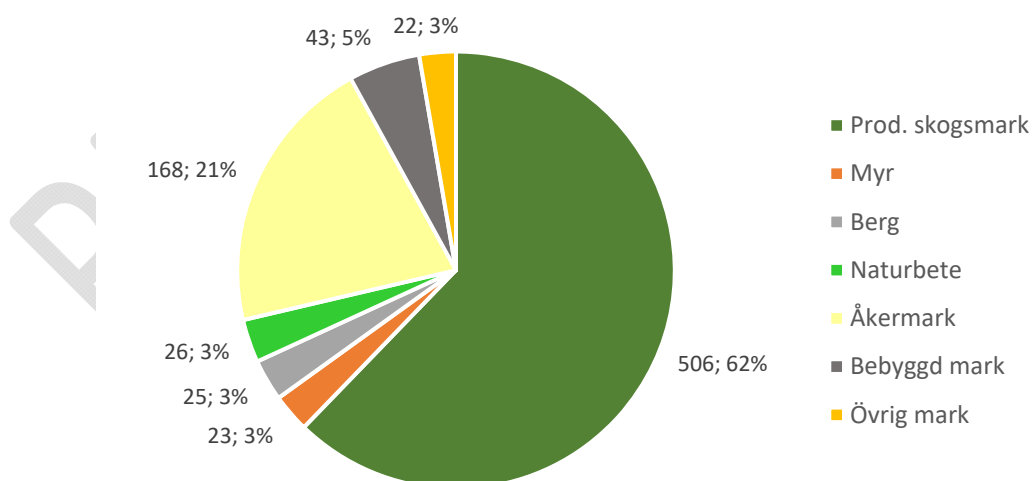
Här beskrivs de geografiska och strukturella förutsättningar för länets vattenmiljöer, jordbrukslandskap och skogslandskap, såväl naturliga som påverkade av människan. För utförligare beskrivning av länets förutsättningar och en regional lägesbild hänvisas till rapporten *Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län*¹⁰⁹. Observera att bilaga 3 kommer att bearbetas vidare med avseende på texter och bilder inför slutversionen.

Uppsala län är en expansiv region där befolkningen förväntas öka, liksom exploateringen av mark- och vattenresurser. En sammanhållen fysisk planering är också en grundläggande förutsättning för hållbar förvaltning av resurserna. Förutom den naturmiljö som beskrivs i texten nedan består Uppsala län av ett flertal större städer och samhällen med sammanhållna bostadsområden, industrier och verksamheter samt en utbredd infrastruktur.

Att landskapet blir allt mer uppdelat av vägar, byggnader och hårdgjorda ytor gör det svårare för djur och växter att sprida sig och försämrar deras livsvillkor. De grönområden och gröna kilar och stråk i och i nära anslutning till städer och tätorter är en förutsättning för såväl artbevarande som friluftsliv med ökad kunskap om biologisk mångfald till följd.

Uppsala läns landareal består till mer än hälften av skogsmark. Skogen bildar tillsammans med jordbruksmark ett mosaiklandskap, genomsyrat av ett nätverk av öppna myrar, sjöar och vattendrag. Fördelningen av Uppsala läns landareal visas i figur 1. Landarealen utgörs till 62 procent av produktiv skogsmark. 24 procent av landarealen används som jordbruksmark, det vill säga åker eller naturbetesmark. Myr- och bergimpediment utgör tillsammans 6 procent.

Bebyggd mark, 5 procent av länet, utgörs av exempelvis hårdgjorda ytor inom tätort, hävdad tomt- och industrimark, parker och diverse anläggningar avsedda för andra ändamål än skogsbruk. Övrig mark, som står för 3 procent av länets landareal, utgörs av kraftledningar på förutvarande skogsmark, vägar, järnvägar samt annan mark såsom upplagsplatser, grustag med mera.¹¹⁰ Endast fem procent av länet utgörs av vatten, undantaget havsvatten (ingår inte i figur 1).¹¹¹

Figur 1. Landareal fördelad på traditionella ägoslag, 1000 hektar; procent. Femårsmedelvärde 2014-2018. 100%=812 000 ha Källa: Riksskogstaxeringen, SLU

¹⁰⁹ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

¹¹⁰ Riksskogstaxeringen, SLU

¹¹¹ SCB, markanvändningen i Sverige 2015, uppdaterad 2019. <https://www.scb.se/hitta-statistik>

Vattenmiljöerna

Foto: Bergslagsbild

Uppsala län består av endast fem procent vatten, exklusive havsvatten.¹¹² Länet avgränsas i stort av Mälaren i söder, Sagån i väster, Dalälven i norr och Östersjön samt en del av södra Bottenhavet i öster. Länsstyrelsen pekar ut fem ansvarsnaturtyper och 37 ansvarsarter knutna till vattenmiljöer.¹¹³ De naturtyper som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är grunda vågexponerade hårbottenar (rev), små öar och skär i Östersjön, havsstrandängar, grunda trösklade havsvikar (laguner), kransalgssjöar och rikkärr. Bland ansvarsarterna knutna till dessa miljöer ingår flera artgrupper – allt från spindlar, sländor och däggdjur till alger, mossor och fiskar. Arterna lever både i vattnet och i strandkanten, där de bor, födosöker och/eller fortplantar sig.

De marina miljöerna är varierade – från trösklade havsvikar, mjuka och hårda bottenar, skär och mindre öar samt utsjöbankar. Ytvattnet har en salthalt på omkring fem promille men är lägre i innerskärgården och vid vattendragsmynningar.¹¹⁴ De kustmynnande vattendragens mynningsområden är viktiga habitat. Dalälvens, Tämnaråns och Olandsåns mynningsområden utgörs av naturtypen estuarier – större flod- och åmynningar där sötvatten blandas med det saltare havsvattnet. Naturtypen har en komplex artsammansättning med såväl djur som växter av marint, limniskt och brackvattensursprung.

Landhöjningen är fem till sex millimeter per år och ger upphov till speciella strandnära biotoper som flador, rikkärr och landhöjningsskog. Den grunda landhöjningskusten är unik, med stora områden präglade av strandförskjutning och avsnörning av grunda havsvikar. Vattenvegetationen är ofta rik i dessa så kallade laguner och det särskilt utmärkande är de känsliga kransalgerna. Tack vare en tidig uppvärmning på våren utgör lagunerna fina lek- och uppväxtmiljöer för fisk. Naturtypen är även en viktig livsmiljö för änder, måsfåglar och vadare. Lagunerna genomgår en naturlig succession då de med tiden snörs av till glosjöar som sedan kan övergå till rikkärr eller sumpskogar. Längs med skyddade stränder finns havsstrandängar. De skiljer sig beroende på om de hävdas, störs av isskav

¹¹² SCB, markanvändningen i Sverige 2015, uppdaterad 2019. <https://www.scb.se/hitta-statistik>

¹¹³ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

¹¹⁴ Webbplats Svealandskusten. <https://www.havet.nu/svealandskusten/?d=3344#5>

eller är helt ohävdade. Liksom i de flesta andra kantzoner kan artrikedomen vara mycket hög. De flesta av länets havsstrandängar är små, men de större är mycket viktiga för rastande fåglar.

Skärgården är varierad med ett stort antal skogklädda öar och exponerade skär, som ofta hyser en rik och skyddsvärd fågelfauna. Fågelskär med mås- och tärnkolonier fungerar som en egen biotop där flera arter av till exempel änder och vadare häckar i skydd av kolonierna. Björns skärgård och Gräsö östra skärgård är två exempel på värdetrakter.

De grunda, solbelysta hårbottenarna karaktäriseras av ett produktivt växt- och djursamhälle. Blåstång och smaltång är nyckelarter, vars kraftiga ruskor utgör hem, skafferi och barnkammare för bland annat olika kräftdjur, snäckor och fiskar. I övrigt kännetecknas algbältet av olika grön-, brun- och rödalger. Blåmusslor sitter ofta i den nedre delen av algbältet och djupare ner och är viktiga som föda för flera dykänder. Reven erbjuder livsmiljö, föda och leklokaler för många fiskarter och är därför ofta mycket produktiva.

Biologisk mångfald i de marina miljöerna påverkas och hotas av övergödning, miljöfarliga ämnen, fysisk påverkan, främmande arter, klimatförändringar och fiske. Övergödning kan försämra livsmiljön för fisk, andra djur och undervattensvegetation och leda till storskaliga förändringar i ekosystemet. Den lokala påverkan från industriverksamhet är relativt liten men miljöskadliga ämnen kommer genom diffus spridning, till exempel via dagvatten från urbana miljöer. På grund av landhöjningen uppstår nya behov av att muddra för båtar i grunda områden, vilket påverkar vattenmiljön negativt. Båtliv kan också leda till förändringar eller förlust av livsviktiga habitat genom uppgrumling av sediment och skador på bottenmiljön från båttrafik eller vid anläggning av nya hamnar och bryggor.¹¹⁵

Uppsala län är ett av landets mest utdikade. Det redan sjöfattiga länet blev än mer sjöfattigt i och med den stora dikningsvågen som startade i slutet av 1800-talet och pågick fram till 1950-talet. Av länets ursprungligen cirka 200 sjöar torrlades ungefär hälften och resterande, med något enstaka undantag, sänktes mer eller mindre för att skapa förutsättningar för odling.

Foto: Bergslagsbild

I Uppsala län finns grunda kalkrika sjöar i landhöjningsområden med relativt näringsfattigt vatten och med en vegetation som domineras av kransalger, så kallade kransalgsjöar. Vattnet i dessa sjöar är klart eftersom växterna lagrar närsalter och bromsar vågrörelser. Det kan även vara brunfärgade

¹¹⁵ Moksnes P-O, et al. Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige. Havsmiljöinstitutets rapport, nr. 2019:3.

(humösa) sjöar i anslutning till rikkärr eller källpåverkade myrar. Förutom kransalger kan vegetationen domineras av kalkkrävande brunmossor.

Mälaren, Sveriges tredje största sjö är naturligt näringsrik. Mälarens tillrinningsområden domineras av näringsrika lerjordar med hög andel jordbruksmark. Det tillrinnande vattnet är rikt på näringsämnen och växtligheten i sjön är därför stort. Det gynnsamma klimatet kring Mälaren återspeglas i dess vegetation och sjön är rik på vattenväxter. Här återfinns den internationellt sett mest skyddsvärda vattenväxten för Mälaren, småsvaltingen. I klara vatten finns lågskottsväxter som nate- och slingeväxter. I mer näringsrika vikar dominerar i stället flytbladsväxter. Även bottenfaunan i Mälaren är oerhört artrik. Hit hör bland annat insekter, snäckor och musslor. För att skydda de arter som lever i eller i direkt anslutning till Mälaren från påverkan från bebyggelse och exploatering finns ett strandskydd på 100 meter upp från strandlinjen (för vissa delar av Mälaren 300 meter).

Både små och stora vattendrag är viktiga för lekvandrande fisk. Länets vattendrag är i stor utsträckning kanaliserade och dämnda för kraftbehov. Detta innebär att många av de för växter och djur så viktiga substrat och möjligheter till förflyttning helt försvunnit. Dalälven dämades tidigt upp för vattenkraft vilket påverkat naturvärden i stor skala. Trots detta finns stora naturvärden både i vatten och på land längs älven. De många dammarna och de ofta torrlagda strömfårorna har omöjliggjort fiskvandring i älven och samtidigt i stor utsträckning förstört de naturliga leklokalerna för fisk. Svämlövskogarna längs Dalälven hotas av att vattendraget är kraftigt reglerat. När skogen inte svämmas över tillräckligt länge tar granen över som det dominerande trädslaget. Den skuggar och förstör livsmiljön för lövträden och alla arterna som är beroende av lövträd. Även avverkning är ett hot mot arterna, då luftfuktigheten och substraten då kan försvinna.

Rikkärr utmärker sig genom att vara de artrikaste våtmarkerna med många specialiserade arter av kärlväxter, mossor, landmollusker och svampar. Även många arter av småfjärilar, jordlöpare och kortvingar hittas i mer eller mindre öppna rikkärr och för flera groddjur är de viktiga på landskapsnivå. Historiskt har majoriteten av de svenska rikkärren i bebodda trakter nyttjats som slåtter- och betesmarker. I likhet med många andra län i södra Sverige sker en igenväxning av länets rikkärr. Den faktor som har haft mest negativ inverkan på rikkärren är de dikningar som gjorts för att skapa mer odlingsbar mark och för att öka produktionen av skog. Igenväxningen beror också till del på att den historiska hävden i form av bete och slåtter av rikkärren har upphört. Ökad näringsbelastning, genom infiltration eller deposition från jordbruksmarker och genom nedfall påverkar även det rikkärren negativt.

Foto: Bergslagsbild

Jordbrukslandskapet

Foto: Bergslagsbild

Omkring en femtedel av Uppsala län är jordbruksmark och av den är 90 procent åker och 10 procent betesmark. Jordbrukslandskapet i Uppsala län har både bördig slättbygd med produktiv åkermark och en skogsbygd där inslaget av beteshagar och vallodling är stort. Slättbygden övergår i söder till så kallad Mälabygd, ett landskap dominerat av sprickdalar och styv åkerlera, öppna lerslätter avbrutna av moränryggar och mindre skogsområden samt ekbackar och lövskogspartier. I länets östra delar återfinns dessutom så kallad kustbygd. Kustbygden känns igen på sin kuperade terräng med små, slingrande åkermarker omgivna av morän- och hållmarker. Här finns relativt många traditionella drag bevarade.

Uppsala är ett tätbefolkat län med en växande befolkning, behovet av nya bostäder är stort vilket leder till ett högt tryck på den oexploaterade marken. När jordbruksmark succesivt tas i anspråk för bebyggelse blir resultatet på sikt att stora arealer jordbruksmark försvinner. Mellan år 2011 och 2015 exploaterades cirka 150 hektar jordbruksmark i Uppsala län, där syftet främst har varit att bygga bostäder (cirka 110 hektar).¹¹⁶ På landsbygden har jordbruket andra utmaningar och siffrorna visar att jordbruksmarken även minskar totalt i länet. Nästan 6000 hektar (drygt tre procent) åkermark har försvunnit i Uppsala län de senaste tio åren, vilket är jämförbart med minskningen i Sverige som helhet. Arealen betesmarker och slätterängar har minskat med ungefär tio procent i Uppsala län sedan 2009. För hela Sverige har dock arealen ökat med mellan tre och fyra procent under samma period.¹¹⁷ Jordbruksmark som tas i anspråk för byggande av olika slag genomgår en oåterkallelig förändring. Igenväxning till följd av minskat brukande av åkrar och beteshagar går däremot att restaurera och i många fall återskapa tidigare mångfald av hävdgynnade arter.

Biologisk mångfald i jordbrukslandskapet handlar om vilda arter av växter och djur såväl som odlade växter och jordbrukets husdjur. Många arter har även stor betydelse för människan, exempelvis genom ekosystemtjänster som pollinering av grödor och kontroll av skadeinsekter. Samtidigt är ett artrikt och varierat landskap något som många människor uppskattar.¹¹⁸ För avel och växtförädling är variationen viktig och gener från traditionella raser och sorter ger möjlighet till urval och utveckling

¹¹⁶ Exploatering av jordbruksmark 2011–2015. Jordbruksverket. Rapport 2017:5.

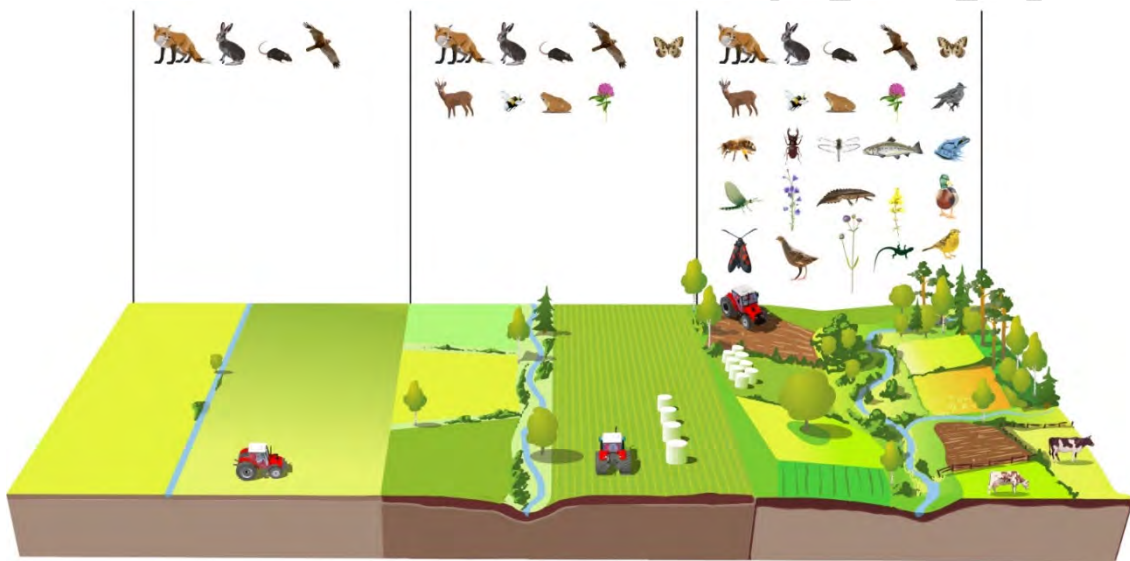
¹¹⁷ Jordbruksverkets statistikdatabas <http://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/?rxid=5adf4929-f548-4f27-9bc9-78e127837625>

¹¹⁸ Jordbruksverkets webbplats

vid förädlingsarbete även i framtiden. Det kan även finnas egenskaper som vi ännu inte förstått är till nytta. Denna tillgång av gener som finns i traditionella djurraser och växtsorter, men även i vilda växter och djur, kan ha betydelse för framtidens livsmedelsförsörjning och vid utveckling av nya grödor eller odlingsmetoder.

Jordbrukslandskapet är format av människan och är en del av det svenska kulturarvet. Genom att bevara och utveckla ett varierat landskap bidrar jordbruket till biologisk mångfald, se figur 2. Betesdjur är till exempel nödvändiga för att vi ska kunna ha kvar ett omväxlande landskap med både åkrar och betesmarker. Utan betesdjur växer många marker igen med skog. I slättlandskapet kan det exempelvis vara viktigt att bevara våtmarker, obrukade marker, träd, buskar och snår för att djur och växter ska trivas.¹¹⁹ Miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* handlar både om att bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga och odlingslandskapets natur- och kulturvärden.

Figur 2. Att bevara och utveckla ett varierat landskap bidrar till biologisk mångfald. Illustration: Jakob Robertsson.¹²⁰

En viktig anledning till att vi kan ha så många aktiva jordbruk i Sverige är att mycket av verksamheten ger rätt till stöd från EU. Det finns dock jordbruksmark med höga naturvärden som inte är berättigad till de arealstöd som finns inom EU:s och Sveriges jordbrukspolitik. Anledningen till detta är delvis att naturen skiljer sig från hur det ser ut i centrala och södra delarna av Europa, för vilka de flesta reglerna är anpassade. I Sverige klassas betesmark där gräs och örter lämpligt för foder dominerar marken som den mest värdefulla när det kommer till stöd, vilket är i linje med EU:s riktlinjer. Övriga klasser har en lägre ersättning per hektar än den öppnare typen av betesmark och slätteräng. Det går även att få ersättning för att restaurera kraftigt igenvuxen mark som tidigare använts som jordbruksmark. På grund av att det finns regler för hur en mark ska se ut för att platsa in i stöden så finns det hävdgynnade ytor i landskapet som inte platsar i någon av klasserna, och därmed hamnar utanför stödsystemet.¹²¹

¹¹⁹ Jordbruksverkets webbplats

¹²⁰ Naturvårdsverkets webbplats: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/>

¹²¹ Jordbruksverkets webbplats

Det finns olika typer av jordbruksstöd. För åkermark finns förgröningsstödet som syftar till att främja den biologiska mångfalden och att minska klimatpåverkan. Det går också att få stöd för att ställa om sitt jordbruk till ekologisk odling, vilket också kan gynna den biologiska mångfalden.¹²² Utöver detta så föreligger ett biotopskydd för ytor i åkerlandskapet som behöver bevaras, såsom exempelvis odlingsrösen och stenmurar.¹²³

Uttrycket "äng är åkers moder" visar hur viktig ängen har varit i vårt land. Från ängen fick bonden vinterfoder till djuren som i sin tur gav gödsel till åkern. Ängens storlek var därför viktig för hur stor åker bonden kunde odla och även för skördens storlek. I dagens jordbruk har kopplingen mellan äng och åker upphört. Vinterfodret tas numera från vallen, det vill säga åkrar som odlas med gräs, och växtnäringen kommer både från stallgödsel och mineralgödsel. Ängsbruket har därmed mer eller mindre upphört och ängarna utgör numera endast en bråkdel av deras forna arealer.

Länsstyrelsen pekar ut tre ansvarsnaturtyper och 54 ansvarsarter i jordbrukslandskapet¹²⁴. Arter knutna till träd klassades till skog. De naturtyper som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är svämängar, torrängar och öppna sandmiljöer. Svämängar finns främst längs Dalälven och gynnas av både översvämningar och hävd. Torrängar är ört- och gräsdominerade miljöer på torr mark, även på hållmark, med sparsamt busk- och trädskikt. De kan delas upp i underklasser och finns ofta i mosaik med friskare gräsmarker. Flera arter i torrängar gynnas av sent, extensivt bete. Öppna sandmiljöer är idag en bristvara i naturen, varför även människoskapade miljöer är viktiga. Flera av ansvarsarterna är fjärilar och skalbaggar, vilka under någon del av sin livscykel är beroende av någon värdväxt.

Foto: Mikael Lindberg

---

¹²² Jordbruksverkets webbplats

¹²³ Naturvårdsverkets webbplats

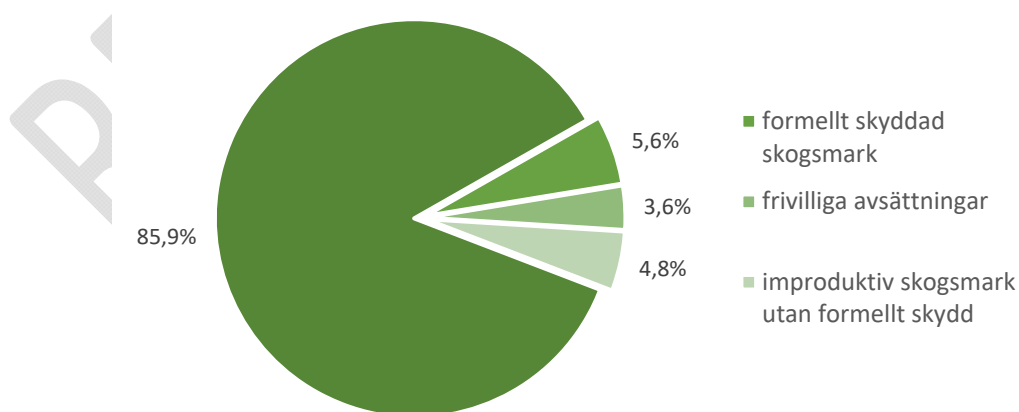
¹²⁴ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

Skogslandskapet

Foto: Bergslagsbild

Produktiv skogsmark utgör 62 procent av landarealen i Uppsala län (506 000 hektar). Produktiv skogsmark är mark som är lämplig för skogsproduktion och inte väsentligen används till annat ändamål, samt producerar minst 1 skogskubikmeter (m³sk) per hektar och år.¹²⁵ Av länets skogsmark är 14 procent undantagen från skogsbruk, antingen genom formellt skydd (5,6 procent), genom markägares frivilliga avsättningar (3,6 procent) eller för att den utgörs av improduktiv skogsmark (4,8 procent), se figur 3. Den formellt skyddade marken utgörs av både produktiv och improduktiv skogsmark. Total andel improduktiv skogsmark i länet är 5,5 procent.¹²⁶ 86 procent av all skogsmark i länet används alltså för skogsproduktion. Detta medför att de åtgärder för att gynna naturvärden och biologisk mångfald i den brukade skogen är av avgörande betydelse för den biologiska mångfalden liksom ett utökat skydd i form av frivilliga avsättningar och formellt skydd. En god naturhänsyn gör att den biologiska mångfalden och variationen i det brukade skogslandskapet bevaras och utvecklas i samband med de skogliga åtgärderna.

Figur 3: Skogsmark, varav delar undantagna från skogsbruk. Skogsstyrelsen rapport 2019/18.

¹²⁵ Riksskogstaxeringen, SLU. www.slu.se/riksskogstaxeringen

¹²⁶ Skogsstyrelsen rapport 2019/18.

Det totala virkesförrådet i länet, räknat som levande träd på produktiv skogsmark, har ökat under de senaste 30 åren. Förklaringen kan vara att avverkningen varit mindre än den avsatta tillväxten. I en längre tidshorisont kan ökningen av virkesförrådet också förklaras med att jordbruksmark planterats igen med skog, eller att skogarna sköts på ett annat sätt nu än tidigare. Igenväxning av tidigare öppna och halvöppna marker innebär ofta att den biologiska mångfalden minskar, och ett mer rationellt, likriktat brukande kan innebära en minskad variation av habitat för olika växter och djur.

40 procent av länets skogsmark täcks av skogar som är 40 år eller yngre, medan 16 procent täcks av skog som är 101 år eller äldre. Andelen äldre skog på produktiv skogsmark har stigit under de senaste 30 åren, för att de senaste åren sjunka något. Denna åldersfördelning innebär att skogen generellt sett har en biologiskt ung ålder, och att de arter som är knutna till skoglig kontinuitet kan ha svårt att överleva i landskapet. Det är därför viktigt att man vid skogsskötselåtgärder lämnar hänsynsträd och -områden som på lång sikt kan medföra att strukturer och förbindelselänkar som finns i naturskogen också kan återfinnas i brukad skog. Avverkning av skog har stor negativ påverkan på fler än 1 300 arter. Det handlar oftast om arter som är knutna till skoglig kontinuitet. Dessa arter har svårt att överleva hyggesfasen och deras substrat eller miljö hinner inte byggas upp innan skogen åter avverkas.

Volymen död ved per hektar har ökat sedan 2005 och både i skogsmarken totalt och i den produktiva skogsmarken kan man se en ökande trend sedan 2009. Många arter är knutna till död ved och skoglig kontinuitet och att mängden döda ved i den produktiva skogen ökar kan bidra till en positiv utveckling för dessa arter. Olika arter kräver död ved av olika trädslag och av olika nedbrytningsgrad, så även om trenden generellt är positiv kan det finnas specialiserade arter som ändå saknar det substrat de behöver. Placeringen av den döda veden i landskapet är också viktig, så att den finns där den gör störst nytta. I vissa fall kan schablonartat lämnad död ved på större hyggen istället ge en fördel till vanligare arter som gynnas av död ved. Dessa kan i sin tur konkurrera ut sällsynta arter i närliggande områden.¹²⁷

Foto: Camilla Wessberg

Vissa skogsmiljöer är av särskilt intresse för den biologiska mångfalden i Uppsala län, så kallade ansvarsnaturtyper. Dessa naturtyper är av nationellt intresse och har en relativt stor andel av den nationella förekomsten i länet. Länsstyrelsen pekade 2015 ut sex ansvarsnaturtyper och 121 ansvarsarter i skogsmiljöer. De skogsmiljöer som Uppsala län har särskilt stort ansvar för är

¹²⁷ Wikars, L. 2013. Död ved i tid och rum; dödvedskötsel och hotade arter. Föredrag på seminariet Död ved i praktisk naturvårdsförvaltning arrangerat av Länsstyrelsen i Västmanland inom LIFE-projektet LIFE+MIA 2013-04-23.)

kalkbarrskogar, asprika skogar, ädellövskogar, svämskogar och åsbarrskogar. Andra skogliga naturtyper som är viktiga i länet är landhöjningsskogar, större myr- och skogsmosaiker samt skärgårdsnaturskogar. Länet är ett av de mest variationsrika barrskogsområdena i Sverige.¹²⁸

Kalkbarrskogar förekommer främst i nordöstra delen av länet, där depositionen av kalk var störst och urlakningen har pågått under en kortare tid. I länets kalkbarrskogar finns ett stort antal rödlistade mykorrhizasvampar, vilka är knutna till gran eller tall på kalkrik mark. Dessa överlever normalt inte en slutavverkning. Även gödsling, igenväxning och upphörd hävd kan vara ett hot mot mykorrhizasvamparna. Länets kalkbarrskogar har dessutom en rik förekomst av guckusko.

Uppsala läns skogar har, i förhållande till andra län, en hög andel asp med en god förnygring. Rik förekomst av asp hittar man i olika skogsmiljöer i länet, till exempel i blockrika skogar eller som successionsskogar på tidigare öppen mark eller brandfält. Skogar med rik förekomst av asp förekommer spritt över länet, med viss tyngdpunkt kring Vällen, Dalälven och i Uppsalatrakten. De flesta ansvarsarter i asprika skogar utgörs av skalbaggar som är beroende av död aspved, till exempel den starkt hotade cinnoberbaggen. Kontinuitet av gammal asp och död aspved är viktig för bevarande av den biologiska mångfalden i asprika skogar.

Uppsala län ligger på gränsen för utbredningen av ädellövskogar. Ädellövträd finns spridda i hela länet, men de mest skogspräglade ädellövmiljöerna finns kring Mälaren, i trakten kring Länna och sjön Vällen samt vid Dalälven. Ädellövmiljöer är den ansvarsnaturtyp med flest utpekade ansvarsarter, varav många är mark- och vedlevande svampar. Almsjuka och askskottsjuka är allvarliga hot mot den biologiska mångfalden kopplad till ädellövträd.

Skogar med regelbundna översvämningar är värdefulla miljöer för många arter. Sådana miljöer finns vid Dalälven och kring glupar, vilka är särskilt rikt förekommande nordväst om Uppsala. Översvämningarna missgynnar gran vilket gör att dessa miljöer ofta är lövträdsdominerade. Den biologiska mångfalden gynnas av den rika förekomsten av ädellövträd och asp samt av den höga luftfuktigheten.

Åsbarrskogar växer på de sandiga rullstensåsarna som löper i nord-sydlig riktning i länet. De övre delarna av åsarna är torra och på dessa växer tallskog medan gran- och blandskog ofta växer längs åsens sluttningar. Kalavverkning, exploatering, tjockare humustäcken och mörkare skogar är viktiga hot mot arterna och naturtypen.

---

¹²⁸ Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper i Uppsala län, Forslund, M. (red) 2015. Länsstyrelsen i Uppsala län 2015:03

FUNKT	Års- budget	Period- budget	Utfall	Avvikelse	%	Slut- prognos	Årsav- vikelse	%
Kommunstyrelsen	-156 294	-37 571	-50 666	-13 095	135%	-162 388	-6 094	-4%
Politik	-8 236	-2 039	-1 868	172	92%	-8 236	0	0%
Stab	-3 328	-813	980	1 792	-121%	-3 328	0	0%
Marknad och Kommunikation	-2 770	-679	-596	83	88%	-2 770	0	0%
Östhammar Direkt	-2 918	-613	-513	99	84%	-2 918	0	0%
Upphandlingsenheten	-3 922	-942	-983	-41	104%	-3 922	0	0%
Samhällsplaneringsenhet	-8 234	-2 059	-2 055	4	100%	-8 234	0	0%
Samhällsplaneringsförvaltning inkl Mervärde	0	33	-1 202	-1 235	-3676%	-1	-1	
Lednings- och verksamhetsstöd	-26 245	-6 364	-5 366	999	84%	-26 454	-209	-1%
Proj o oförutsedda fr KS	283	71	-784	-855	-1108%	-3 212	-3 495	1235%
Överförmyndarnämnd	-2 538	-635	-551	83	87%	-2 207	331	13%
Räddningstjänstnämnd	-27 379	-6 845	-6 825	20	100%	-27 300	79	0%
Gem IT-nämnd	-12 761	-3 190	-3 357	-167	105%	-12 761	0	0%
AME Arbetsmarknadsenhet	-8 101	-1 500	-2 305	-806	154%	-8 101	0	0%
Slutförvarsenheten	0	13	-1 204	-1 217		0	0	
Lokal säkerhetsnämnd	0	1	-70	-70		0	0	
Teknisk förvaltning	-43 230	-10 504	-25 801	-15 297	246%	-46 030	-2 800	-6%
Bredband/strategi	-6 915	-1 723	-1 552	170	90%	-6 915	0	0%
Affärsverksamhet	0	216	3 387	3 171		0	0	
Bygg- och miljönämnden	-7 376	-1 732	-3 078	-1 346	178%	-7 376	0	0%
Kultur- och fritidsnämnd	-39 955	-9 832	-7 432	2 400	76%	-41 844	-1 889	-5%
varav Mervärde Kfn	0	0	1 206	1 206		0	0	
Barn- och utbildningsnämnden	-561 149	-140 577	-130 391	10 186	93%	-561 149	0	0%
Socialnämnd	-494 651	-119 302	-120 095	-793	101%	-514 151	-19 500	-4%
Gemensamt	-16 342	-4 086	-7 490	-3 405	183%	-16 342	0	0%
SUMMA DRIFTSKOSTNADER	-1 275 767	-313 100	-317 947	-4 847	102%	-1 303 250	-27 483	-2%
Skatteintäkter	1 303 291	325 823	331 188	5 366	102%	1 319 184	15 893	-1%
Räntor	-2 500	-1 006	-376	630	37%	-2 500	0	0%
ÅRETS RESULTAT	25 024	11 718	12 866	1 149	110%	13 434	-11 590	-46%

Kommunstyrelsen:

Rationaliseringar på 3,5 mnkr beslutades i budgetbeslutet för 2020 utan att fördelas, här räknar vi inte med att rationaliseringen ger någon effekt under 2020 därav -3,5 mnkr.

Tekniska Förvaltningen:

Förvaltningen lämnar en prognos om -2,8 mnkr. Underskottet är kopplat till måltidsverksamheten som inte når upp till det effektiviseringskrav som de ställts inför för 2020.

Bygg och miljönämnden:

Prognosen är en budget i balans. Dock syns tecken på att det skulle kunna gå mot ett underskott. KS väntas fatta beslut enligt krisledningsnämndens förslag om lättnader avseende vissa av våra årliga avgifter motsvarande 2,1 mnkr. Eftersom det ännu inte är helt klart hur detta ska lösas bokföringstekniskt har vi valt att inte lägga in det i aktuell prognos.

Dessutom befaras att inkommande ärenden kommer att minska med anledning av Corona krisen vilket i sådana fall kommer leda till minskade intäkter och därmed ett underskott. I nuläget är det för tidigt att sätta en siffra på detta.

Kultur och Fritidsnämnden:

Till och med sista mars har KFN förbrukat 2,4 mnkr mindre än budget. Dock lämnas en prognos med ett underskott om nästan 1,9 mnkr. Det prognosticerade underskottet är i huvudsak beräknat minskade intäkter pga Corona. Mycket av den verksamhet som föreningar och företag har bedrivit i kommunens lokaler har lagts på is under några månader. En beräkning av hur stort intäktsbortfallet blir kommer att tas fram innan sommaren. En hel del av de planerade aktiviteterna har behövt ställas in. De ekonomiska konsekvenserna av detta är ännu inte helt klarlagda.

Barn och utbildningsnämnden:

BOU visar ett resultat om + 10,1 mnkr per mars 2020, vilket motsvarar 92,8% av periodbudgeten. Överskottet beror huvudsakligen på att måltidskostnaden ännu inte är med i utfallet samt på ännu ej förbrukade statsbidrag. Helårsprognosen är en budget i balans +/- 0.

Socialnämnden:

Årsprognos för förvaltningen/ nämnden som helhet är en avvikelse om -19,5 mnkr.

De stora negativa avvikelserna ligger på :

Ordinärt boende , produktion: -9 mnkr

Ordinärt boende, volym: -8 mnkr

Särskilt boende, produktion: -3,8 mnkr

Avvikelserna i produktionen kommer bland annat från höga sjuktal med höga kostnader för vikarier och övertid. Avvikelser i volym på hemtjänst kommer från ökad behov utifrån demografi samt en ökad leveranssäkerhet (mer utförd tid i förhållande till beviljad tid).

Avvikelse utan genomförande av planerade åtgärder prognosticeras till -26,7 mnkr.

De planerade åtgärderna är:

-Förbättrade administrativa rutiner inom hemtjänsten

-Effektivare planering av hemtjänstinsatser

-Minskad korttidsfrånvaro, genom att arbeta med medarbetarskap, delaktighet och ansvar.

-Effektivare scheman på särskilda boenden

Skatteintäkter:

Beräkning efter SKR's prognos 2020-04-29

Skatte- och bidragsprognos 2020 - 2024

Uppdaterad: 2020-04-29

SKL:s prognos: 2020-04-29

Antal invånare: 2020-04-14

22 263

	Budget/plan 2019	22 250			22 400	22 600		
Antal invånare	Fastställt/prognos	22 202	22 300	<i>Differens detalj jämfört med</i>		22 450	22 650	22 850
	Fastställt	Prognos	Prognos			Prognos	Prognos	Prognos
ÅR	2020	2021			2022	2023	2024	
Kommunens skattesats	21,69	21,69	<i>Före- gående prognos</i>	<i>Budget plan 2019</i>	21,69	21,69	21,69	
Länsviss skattesats	19,14	19,14			19,14	19,14	19,14	
	MKR	MKR			MKR	MKR	MKR	
Skatteinkomst före utjämning	1 089,5	1 087,7	-22,8	-23,7	1 125,3	1 163,0	1 205,5	
Inkomstutjämning	174,9	178,9	-3,7	-2,9	186,2	199,5	210,5	
Kostnadsutjämning	-22,6	-12,9	9,8	8,5	-13,0	-13,1	-13,2	
Regleringsbidrag/avgift	22,7	46,8	19,7	20,1	43,3	37,8	31,6	
Fastighetsavgift	62,9	68,8	-0,0	4,8	69,8	70,8	71,8	
LSS utjämning	-16,6	-16,7	-0,0	7,4	-16,8	-16,9	-17,1	
SKATTER, BIDRAG OCH UTJÄMNING	1 310,9	1 352,7	3,1	14,2	1 394,9	1 441,1	1 489,1	
Korrigerad slutavräkning 2019	-10,7							
Slutavräkning 2020	-29,5		0,0					
Slutavräkning 2021			0,0	0,0				
SUMMA	1 270,6	1 352,7						
SKL:s prognos 2020-02-13	1 305,7	1 349,6			1 393,9	1 441,1	1 491,1	
DIFFERENS	-35,0	3,1			1,0	-0,0	-2,0	
Budget/plan KF 2019-11-19	1 299,9	1 338,5			1 384,9	1 430,4		
DIFFERENS	-29,3	14,2			10,0	10,6		

2020)	3,4			
Aviserat 20 jan	7,5			
Riksdagsbeslut feb	3,7			
Aviserat 2 april	22,6	0,0		0,0
Avsättning till periodiseringsfond (prognos)	11,3			
SUMMA	1 319,184	1 352,703		1 394,9
				1 441,1
				1 489,1

Datum för senaste dataöverföring

2020-04-29

Finlnamn senaste överföringen

G:\5_Budgetprocessen\Komm utjämningsystem\2020\Uppdateringsfil-20020nr2.xls

Från cirkulär	Datum	Denna lista fylls på automatiskt varje gång du uppdaterar
20:08	2020-02-13	Slutavräkning 2019 korrigerig (Blad 1, K28) Slutavräkning 2020 (Blad 1,K30) Skatteunderlagsprognos (B9-J9) Inkomstutjämningsbidrag netto (D36-J36) Konsumentprisindex (B56-J56)
20:20	2020-04-29	Slutavräkning 2020 (Blad 1,H30) Skatteunderlagsprognos (B9-J9) Befolkningsprognos riket (D26-J26) Kommunvis befolkningsframskrivning (D29-J29) Anslag för kommunalekonomisk utjämning (D32-J32) Inkomstutjämningsbidrag netto (D36-J36) Strukturbidrag (D43-J43) Införandebidrag (D46-F43) Konsumentprisindex (B56-J56) Preliminär kostnadsutjämning 2021 (D65) LSS-utjämning 2020 reviderat utfall (C68) Preliminär LSS-utjämning 2021 (D68) Befolkningsuppgifter kommun per 31/12 2019 (C71-C79) Prisindex för kommunal verksamhet, PKV (B99-J101) Prislappar prel kostnadsutjämning 2021 (Blad 4, C57-I64) Befolkningsuppgifter riket per 31/12 2019 (Blad 4, C71-C79) Befolkningsprognos riket, åldersgrupper (Blad 4, D71-I79)

Tilläggsbudget 2020

Nämnd	Beslutad budget KF	Tillägg	Ny budget
Kommunstyrelsen	-156 294	-4 000	-160 294
Bygg- och miljönämnden	-7 376		-7 376
Kultur- och fritidsnämnd	-39 955		-39 955
Barn- och utbildningsnämnden	-561 149	-3 000	-564 149
Socialnämnd	-494 651	-12 500	-507 151
Gemensamt	-16 342		-16 342
SUMMA DRIFTSKOSTNADER	-1 275 767	-19 500	-1 295 267
Skatteintäkter	1 303 291		1 319 184
Räntor	-2 500		-2 500
ÅRETS RESULTAT	25 024		21 417
Årets resultat i % av skatter och bidrag	1,9%		1,6%

Kommunstyrelsen:

Tillägg 4 mnkr för att täcka centrala Coronakostnader, beslut kopplade till företagens avgiftbefrielse avseende bygg- och miljönämnden, samt bidrag kopplade till föreningslivets och kulturens minskade intäkter.

Obs. Utformning av avgiftsbefrielse samt bidrag beslutas helt av respektive nämnd

Barn och utbildningsnämnd:

Tillägg 3 mnkr som är ramhöjande, dvs medlen följer med till 2021 och framöver.

Socialnämnd:

Tillägg 12,5 mnkr med avsikt att minska nämndens underskott 2020

Engångsbelopp endast för 2020.

I övrigt skall samtliga nämnder försvara sitt resultat, enligt budgetuppföljningen i mars, eller ännu hellre förbättra det.

Skatteintäkterna är uppdaterade efter den prognos som SKR lämnade 29 april.

(se skatte- och bidragsprognos daterad 2020-04-29)

Lägesrapport

2020-03-24

ÖSTHAMMARS
KOMMUN
- EN DEL AV ROSLAGEN

-
- Uppdraget ska genomföras i samarbete med berörda verksamheter
  - Nämnderna kommer att få yttra sig när de är berörda

Tekniska förvaltningen önskar följande uppdrag:

- Ta fram plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar
- Ta fram förslag till riktlinjer för ytbehov av kvm/elev i skolor och förskolor
- Ta fram förslag till riktlinjer för P-tal för kommunens olika verksamheter
- Ta fram förslag till riktlinjer för vilka typer av kök som ska finnas i kommunens verksamheter
- Ta fram förslag till riktlinjer för antal och kvalitet för lekplatser
- Ta fram förslag till riktlinjer för miljökrav för nybyggnation
- Delta i KoF:s framtagande av policy för offentlig konst
- Ta fram förslag till riktlinjer för gestaltning av enskilda byggnader
- Utredning angående följande lokaler:
  - Hammarskolan, Förskolan Myran

Uppdragen specificeras på kommande sidor

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Resultat av statusbesiktningarna

Stort behov av underhåll av våra lokaler

Statusbesiktningarna anger bara behovet för att återställa lokaler till ursprungligt skick. Följande kostnader finns ej med:

- Dagens krav angående
  - ventilation
  - arbetsmiljö
  - brand
  - Tillgänglighet
- Förändrade lokalbehov från verksamheten

Detta innebär att de kostnader som redovisas i statusrapporterna är för låga

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

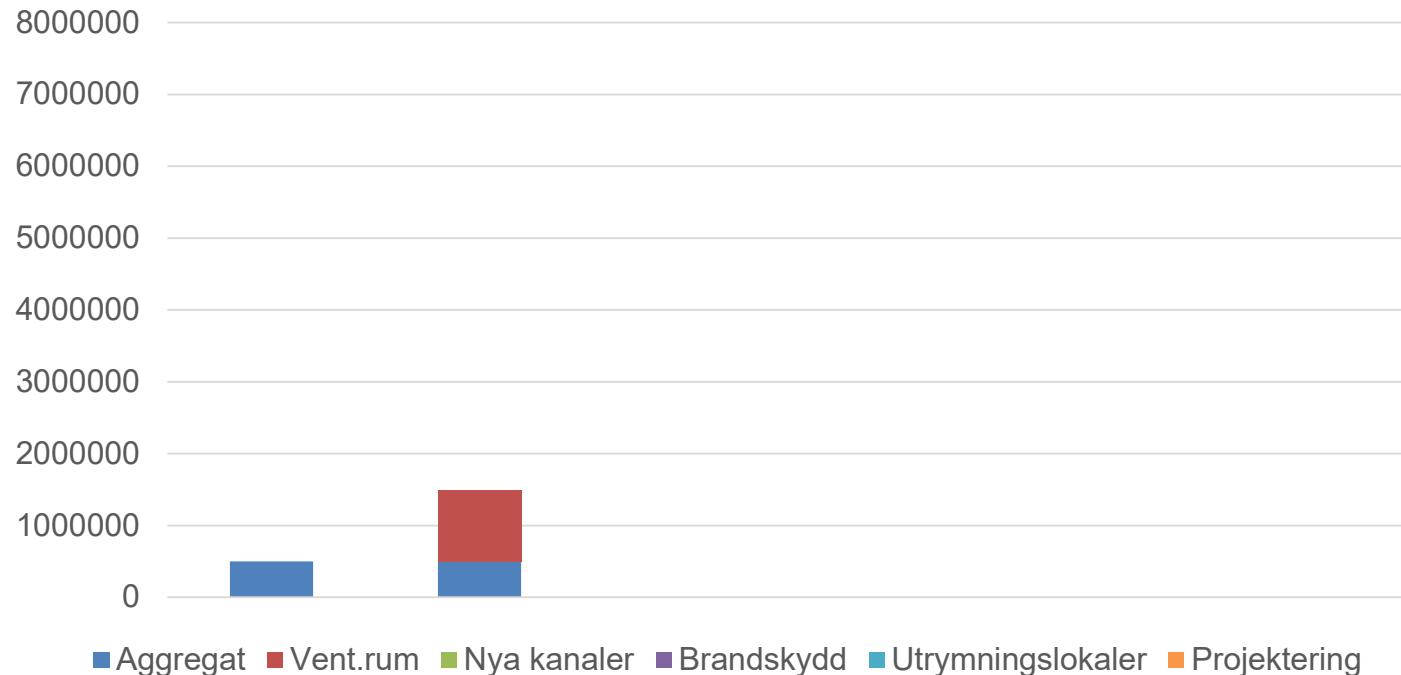

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

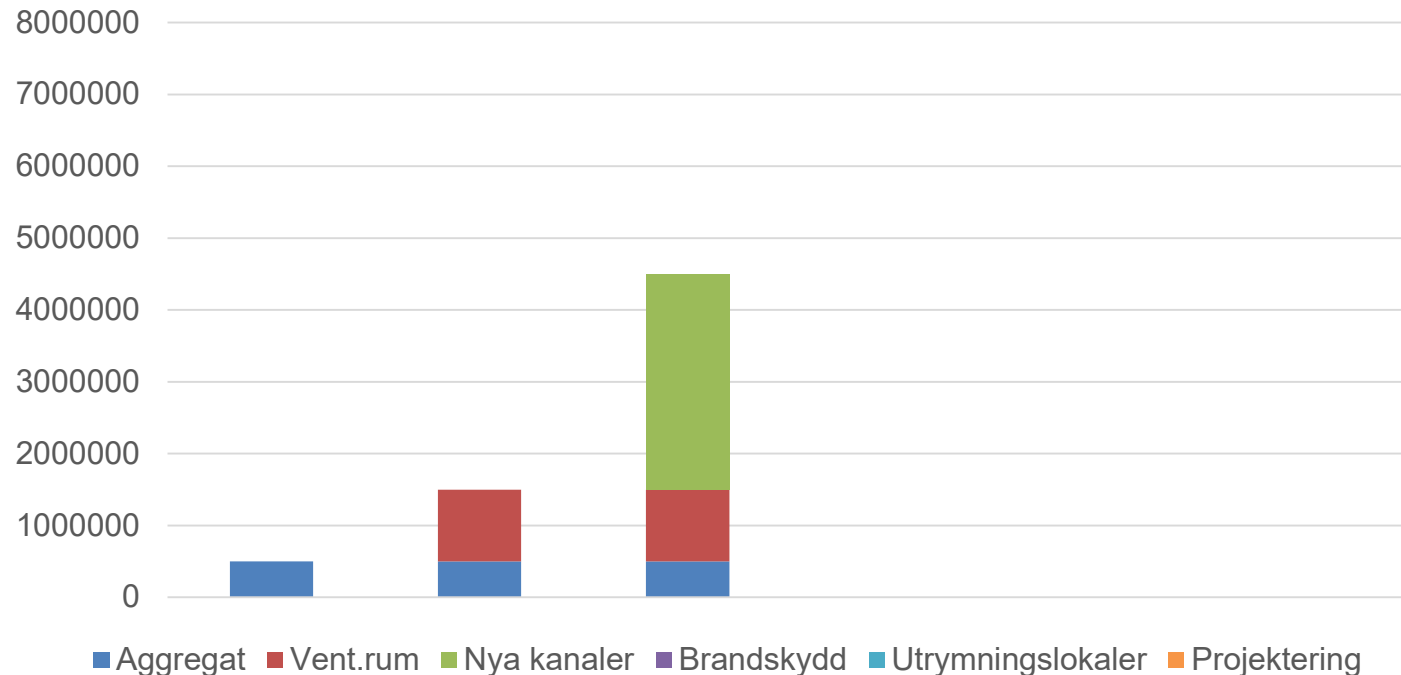
Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

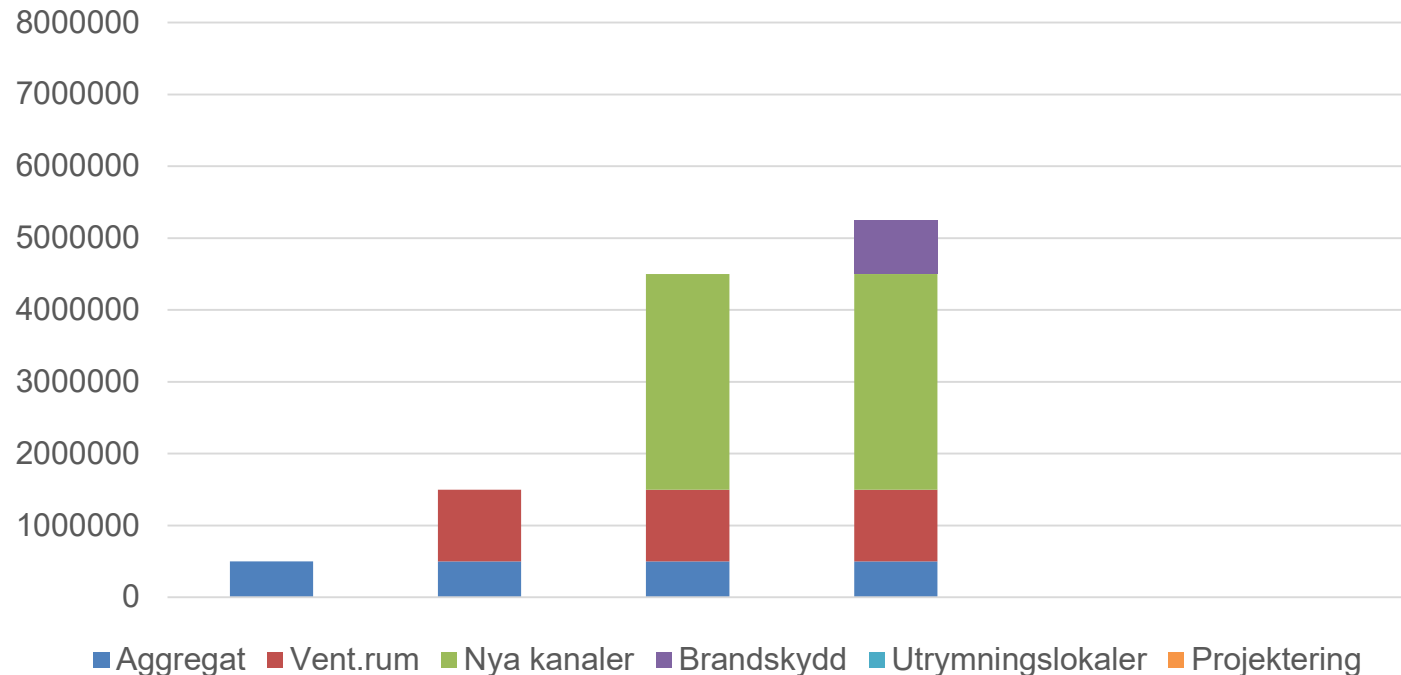
Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

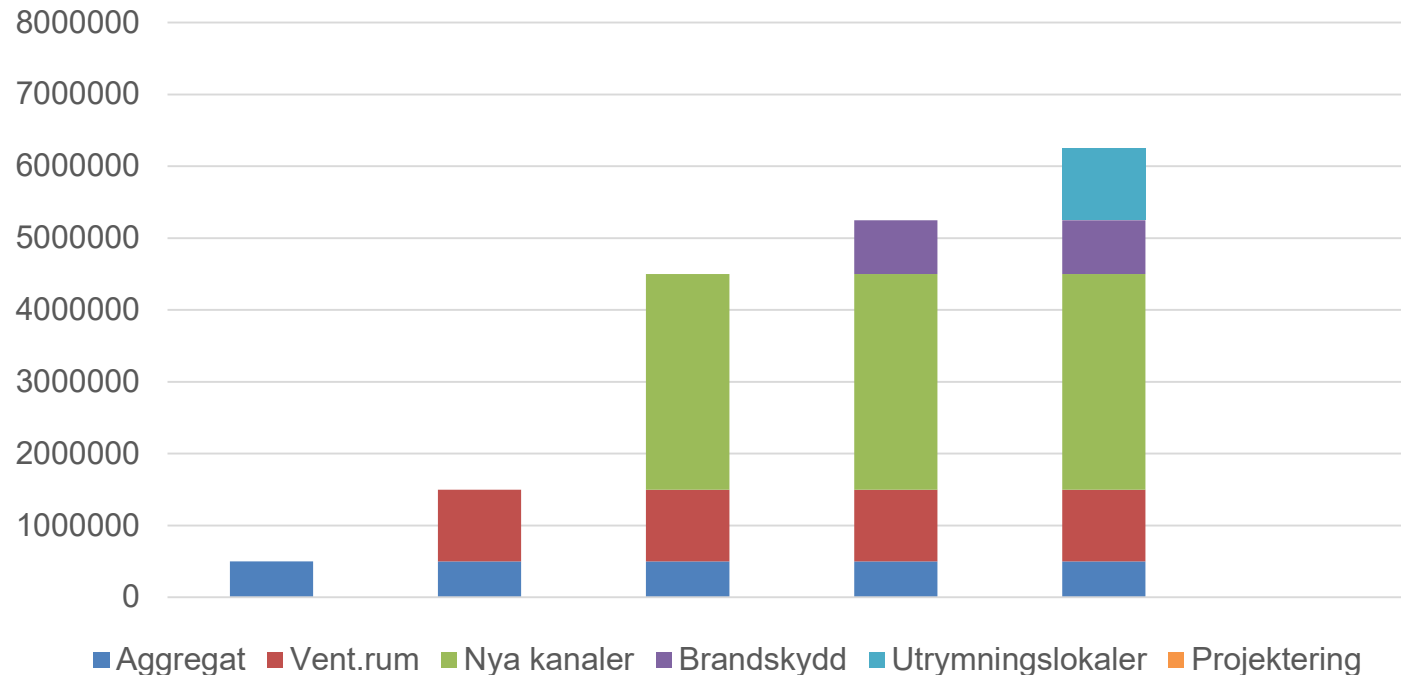
Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

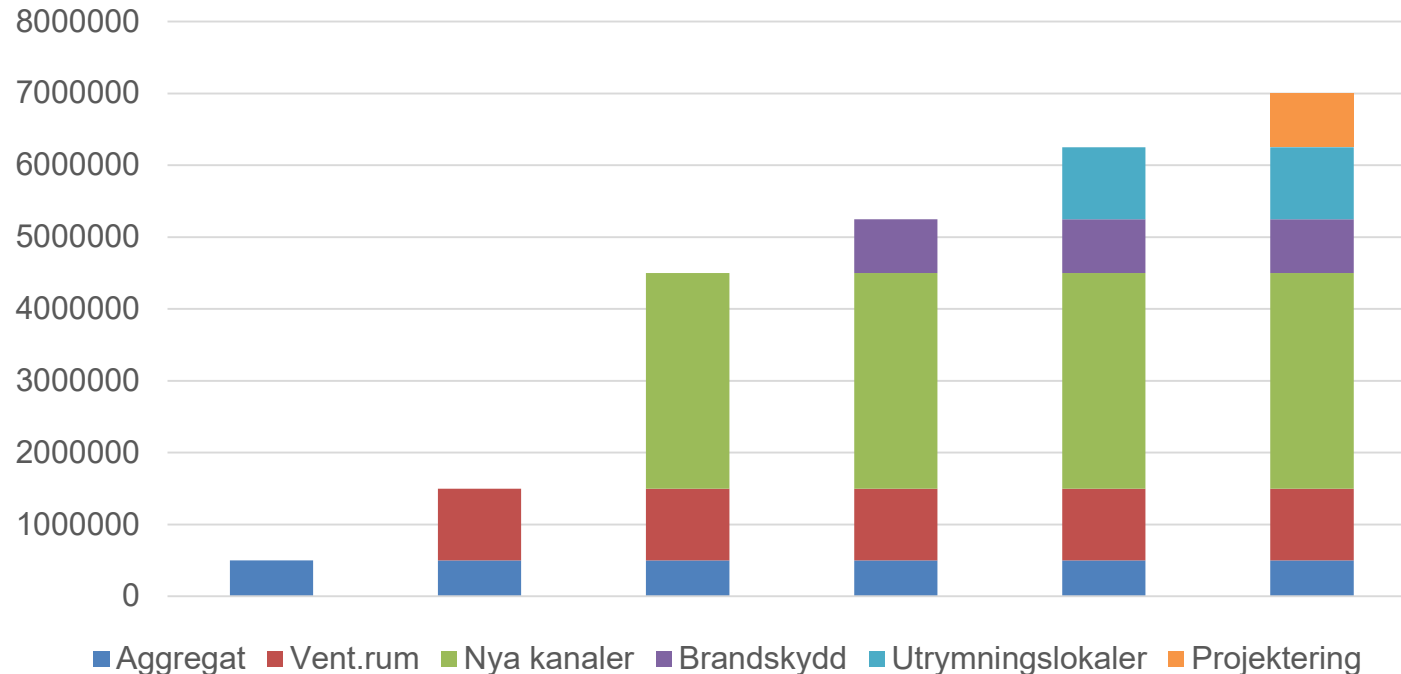
Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

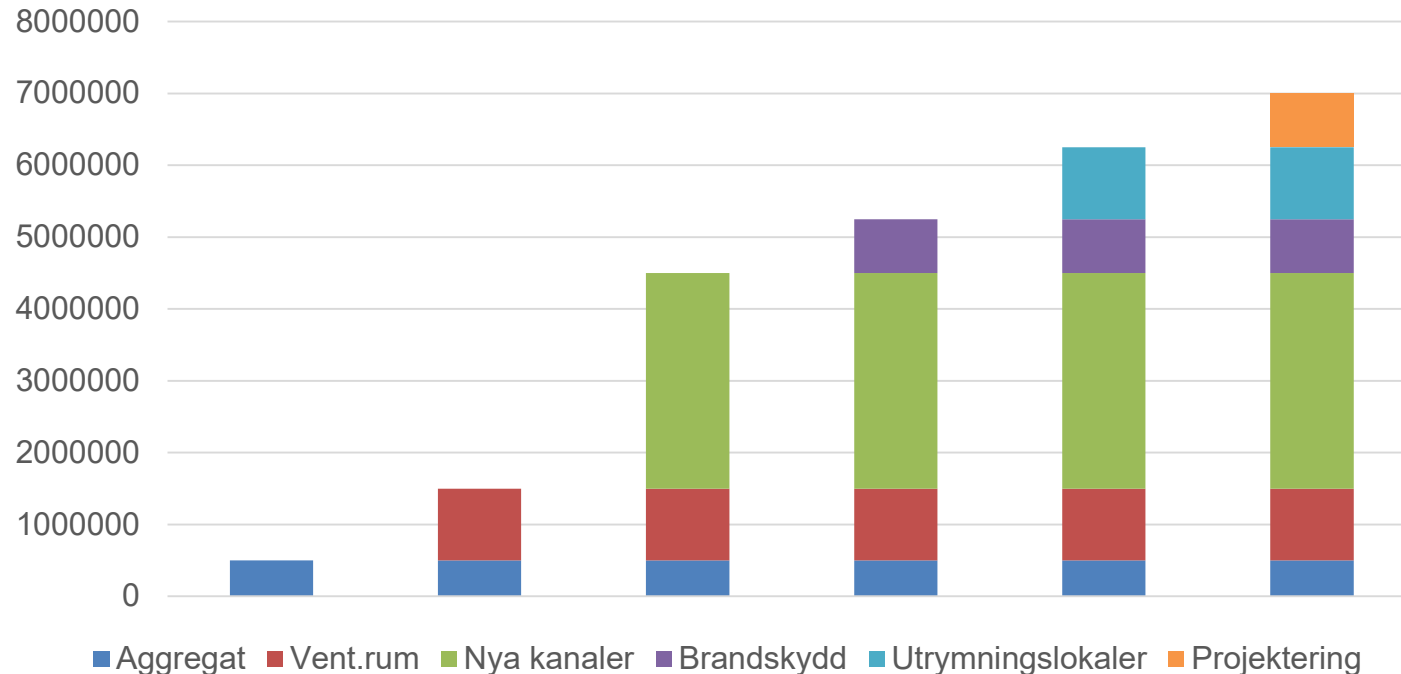
Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

Förskola byggd 1978 som behöver nytt ventilationsaggregat

UPPDRAG: plan för byggnadsutveckling i enlighet med statusbesiktningar

Exempel: Ventilationsbyte förskola

Total kostnad för ventilationsbyte: 7 000 000 kr

Följande punkter har **inte** beaktats i projektet:

- Förändrat lokalbehov från verksamheten
- Tillgänglighet, vilket bl.a. innebär följande:
  - Dörröppnare behöver sättas in på huvudentré
  - Belysningsarmaturer behöver bytas ut, ljusstyrkan ökas
  - Kontrastmarkeringar runt samtliga dörrar
  - Kontrastmarkeringar i WC-utrymmen
  - Tillgängliga toaletter behöver byggas
  - Handikappsparkering behöver anläggas helst 10 m, max 25 m från huvudentré
  - Lekgård behöver anpassas

UPPDRAG: riktlinjer för ytbehov av kvm/elev i skolor och förskolor

Hur ser det ut idag?

- Nya förskolorna 12.5-14 kvm/elev
- Nya skolan 12.5 kvm/elev

Befintliga byggnader:

- Förskolor: 13-20 kvm per elev
- Grundskola: 9 – 30 kvm per elev
- Gymnasium (500 elever): ca 21 kvm per elev

UPPDRAG: riktlinjer för ytbehov av kvm/elev i skolor och förskolor

Hur ser det ut idag?

Skola	Antal klasser /antal elever	Yta (kvm)	Yta per elev	Anmärkningar
Olandsskolan	20 / 500 elever	9500	19	
Ekeby skola	2 / 50 elever	1121	22,4	Prognos: 30-40 barn = 28-37,4 kvm/barn
Vallonskolan	8 / 200 elever	4691	31,3	Exkl. särskolan
Vretaskolan	4 / 100 elever	1778	17,8	
Hammarskolan	8 /200 elever	2966	14,8	Exkl. särskolan
Öregrunds skola	7 / 175 elever	3212	18,4	
Österbyskolan	20 / 500 elever	6059	12,1	Exkl. utbyggnad/paviljong
Edsskolan	14 (8) / 325 elever	3200	9,1 (16)	F-6, inom parentes F-3 (fr.o.m. höstterminen 2021)
Frösåkersskolan		7500	12,5	Baseras på 600 platser i nya skolan
Kristinelundsskolan	7 (4) / 175 elever	2600	14,9 (26)	F-6, inom parentes F-3 (fr.o.m. höstterminen 2021)

Siffror i tabellen utgår från 25 elever per klass

UPPDRAG: riktlinjer för P-tal för kommunens olika verksamheter

Parkeringsplatser vid verksamhetslokaler

- Kostnadsdrivande i projekt: en P-ruta kostar ca 40 000 – 70 000 kr
- Idag saknas riktlinjer för antal parkeringsplatser för
  - Personal
  - Besökare
  - Antal motorvärmare
  - Antal laddplatser
- Hur ser det ut idag?
  - Vissa verksamheter har 0 parkeringsplatser
  - Vissa verksamheter har en ruta per anställd + besöksparkering och motorvärmare

UPPDRAG: riktlinjer för typer av kök i kommunens verksamheter

Köksutredning

- Kostnadsdrivande i alla typer av byggprojekt (om, till, nybyggnation)
  - Ybehov, serveringskök tar ca 50% av ytan som ett tillagningskök gör
  - Driftkrav, höga drift- och underhållskostnader förknippade till köksutrustning och köksunderhåll
  - Myndighetskrav, höga krav på brand, hygien m.m. i tillagnings- och mottagningskök
  - Personalkostnader
- Utredning behövs för att ta fram en 10 årig plan för antalet och placeringen av olika typer av kök

UPPDRAG: antal och kvalitet för lekplatser

Lekplatser i tätorter

- Många lekplatser tätt placerade i dåligt skick
- Höga drift- och underhållskostnader som inte ryms inom nuvarande budget
- Tekniska förvaltningen önskar ta fram förslag för lekplatser i Östhammars kommun utifrån följande parametrar:
  - Samma antal lekplatser/invånare i samtliga tätorter
  - Geografisk placering, upptagningsområde för lekplatser ska vara ungefär lika stort
  - En stor lekplats per tätort (besöksmål), ett par mindre lekplatser per tätort
  - Typlekplatser som anger innehåll på stora respektive små lekplatser

UPPDRAG: miljökrav för nybyggnation

Miljökrav vid nybyggnation

- Ofta frågor angående miljökrav i byggnader
- Giftfri förskola gäller för verksamheten men inte för byggnaden
- Avsaknad på specifika miljökrav innebär att BBR:s minimikrav gäller för byggnader med avseende på energi, inga krav avseende materialval

UPPDRAG: delta i KoF:s framtagande av policy för offentlig konst

Framtagande av policy för offentlig konst

- Arbete som pågår hos KoF
- Nuvarande utsmyckningar har inneburit mycket problem
- Tekniska förvaltningen vill i arbetet med konstpolicyn delta och bevaka följande frågor:
  - Funktionskrav
  - Ekonomi – drift och underhåll
  - Tillgänglighet
  - I förekommande fall - barnsäkerhet

UPPDRAG: gestaltungsprogram för enskilda byggnader

Riktlinjer för gestaltning av enskilda byggnader

- Bör behandlas liknande offentlig konst, exempelvis med %-sats
- Riktlinjer ger inriktning för hur stor del av arkitektens arbete som ska handla om gestaltning och hur den ska förhålla sig till drift och underhåll

UPPDRAG: statusbesiktning av resterande byggnader

Statusbesiktningar

- Idag har enbart förskolor, skolor och idrottslokaler statusbesiktigats
- Tekniska förvaltningen önskar en utökad driftbudget för att kunna statusbesiktiga övriga delar av fastighetsbeståndet

UPPDRAG: Utredning angående lokaler Hammarskolan och Myran

Hammarskolan

- Utredning pågår tillsammans med barn- och utbildningskontoret för att kunna utrymma skolan så snart som möjligt
- Kostnader för akut renovering, luftrengörare m.m. är i dagsläget höga
- Byggnaden är i för dåligt skick för att kunna renoveras. Tekniska förvaltningen önskar därför att få i uppdrag att utreda rivning av byggnaden och återställa marken runt skolan

UPPDRAG: Utredning angående lokaler Hammarskolan och Myran

Myrans förskola

- Verksamhet utrymd till Furustugans förskola, en temporär lösning ffa beroende av trånga gårdsutrymmen
- Renovering av Myran är förknippat med stora risker
- Tekniska förvaltningen önskar få i uppdrag att utreda rivning av Myran och byggnation av ny förskola

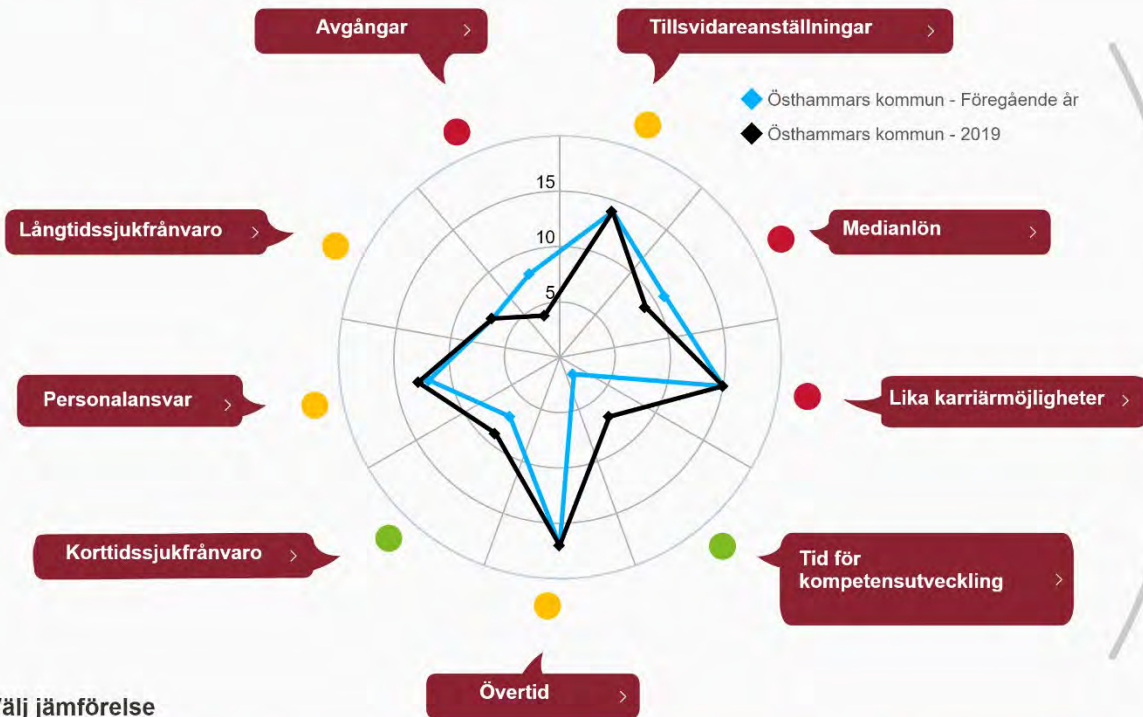
Attraktiv Arbetsgivarindex 2020 (uppgifter 2019)

Östhammars kommun

Nyckeltalsinstitutet

Attraktiv Arbetsgivarindex - Östhammars kommun 2019

< Så beräknas indexet

Östhammars kommun
- föregående år

95p

no data

Välj jämförelse

Branschmedian

Föregående år

Median samtliga

Bästa verksamhet

Se poängtabell >

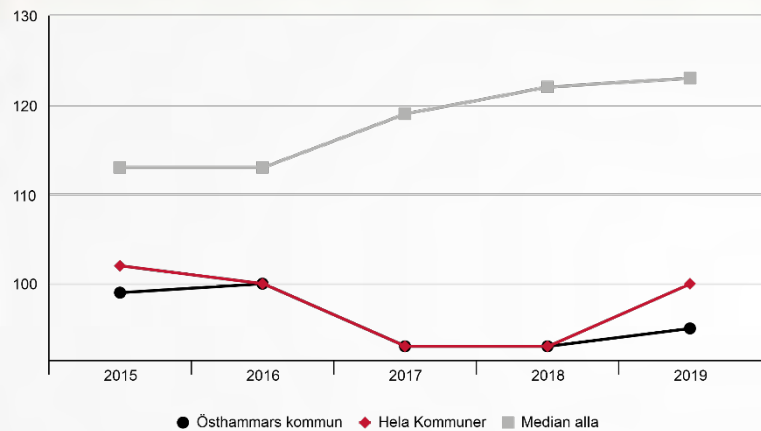
Poängtabell - Östhammars kommun 2019

[Tillbaka](#)

	Värde	Poäng	Värde fg år	Poäng fg år	Median Bransch	Median för samtliga	Organisation med högst AVI
Tillsvidareanställda	87,9%	14	87,3%	14	16	18	15
Medianlön	27 339	9	29 265	11	10	17	20
Lika karriärmöjligheter	0,85	15	0,84	15	18	15	13
Tid för kompetensutveckling	-	7	-	2	7	6	7
Övertid	0,8%	17	0,9%	17	18	18	19
Korttidssjukfrånvaro	3,1%	9	3,5%	7	8	15	16
Personalansvar	16,8	13	18,5	12	13	17	18
Långtidssjukfrånvaro	4,1%	7	4,3%	7	7	15	15
Avgångar	16,4%	4	12,0%	8	6	6	11
Summa AVI		95		93			134

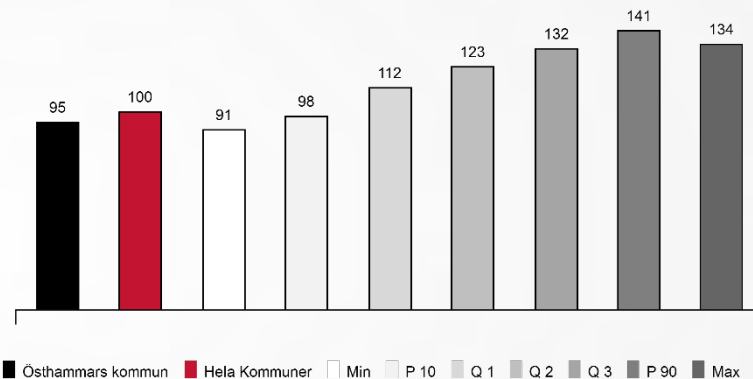
AVI - Östhammars kommun

Attraktiv Arbetsgivarindex AVI® - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	99	100 ▲	93 ▼	93 ▼	95 ▲
Hela Kommuner	102	100 ▼	93 ▼	93	100 ▲
Median alla	113	113 ▲	119 ▲	122 ▲	123 ▲

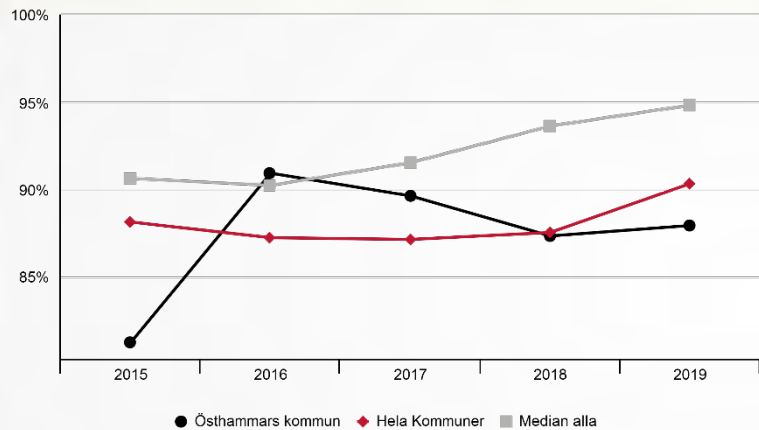
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Östhammars kommun	95	Lägsta	91
Hela Kommuner	100	Median	123
		Högsta	134

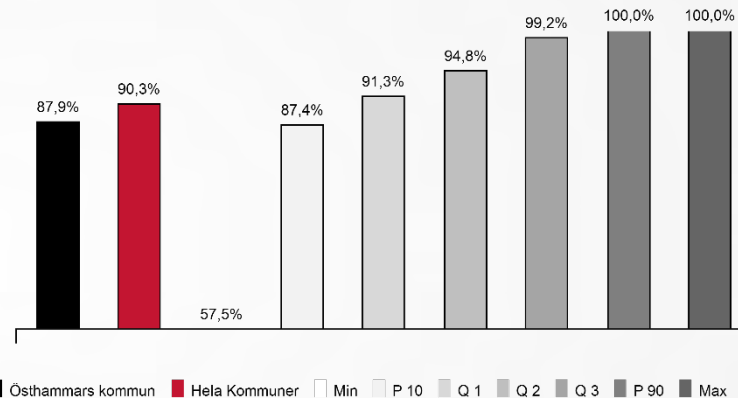
Tillsvidareanställning - Östhammars kommun

Andel tillsvidareanställda av totalt antal anställda - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	81,2%	90,9% ▲	89,6% ▼	87,3% ▼	87,9% ▲
Hela Kommuner	88,1%	87,2% ▼	87,1%	87,5% ▲	90,3% ▲
Median alla	90,6%	90,2% ▼	91,5% ▲	93,6% ▲	94,8% ▲

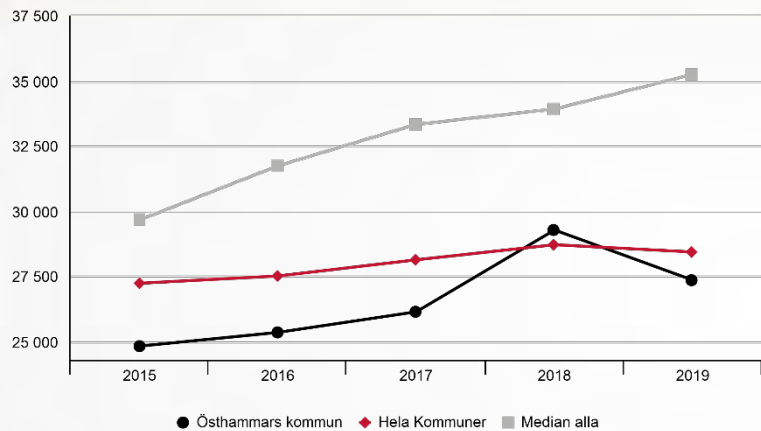
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Östhammars kommun	87,9%	Lägsta	57,5%
Hela Kommuner	90,3%	Median	94,8%
		Högsta	100,0%

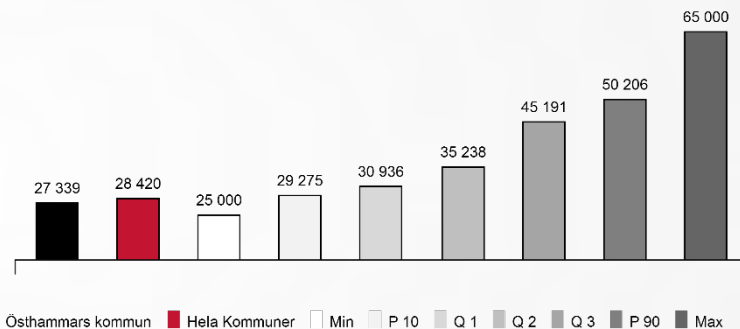
Medianlön - Östhammars kommun

Medianlön per månad - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	24 807	25 334 ▲	26 125 ▲	29 265 ▲	27 339 ▼
Hela Kommuner	27 221	27 500 ▲	28 121 ▲	28 700 ▲	28 420 ▼
Median alla	29 650	31 728 ▲	33 321 ▲	33 908 ▲	35 238 ▲

Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

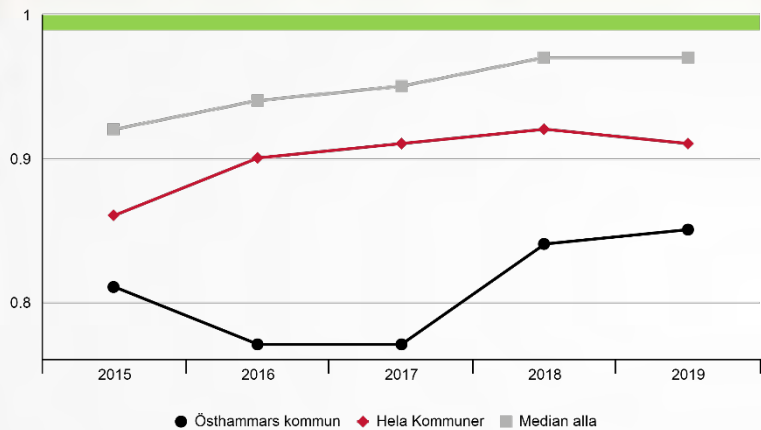

Östhammars kommun	27 339	Lägsta	25 000
Hela Kommuner	28 420	Median	35 238
		Högsta	49 000

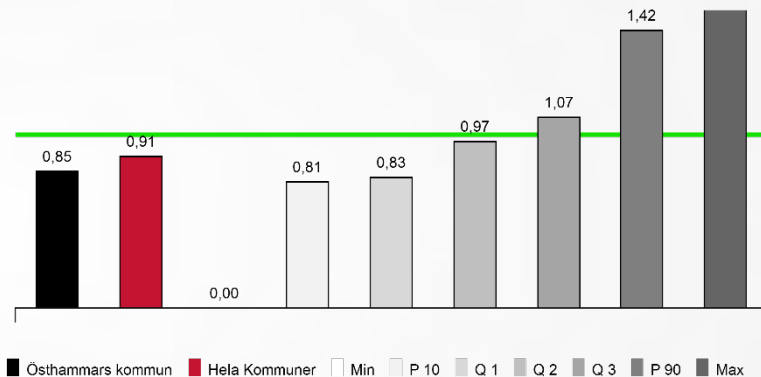
Lika karriärmöjligheter - Östhammars kommun

Andel chefer som är kvinnor i relation till andel anställda som är kvinnor - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	0,81	0,77 ▼	0,77	0,84 ▲	0,85
Hela Kommuner	0,86	0,90 ▲	0,91 ▲	0,92 ▲	0,91 ▼
Median alla	0,92	0,94 ▲	0,95 ▲	0,97 ▲	0,97 ▼

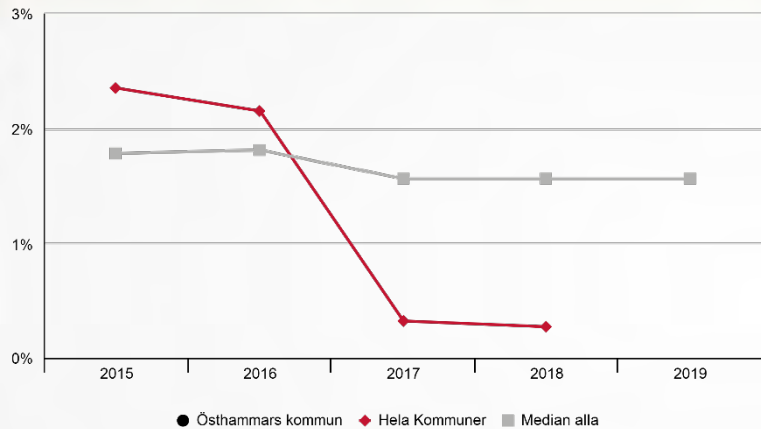
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Östhammars kommun	0,85	Lägsta	0,00
Hela Kommuner	0,91	Median	0,97
		Högsta	2,80

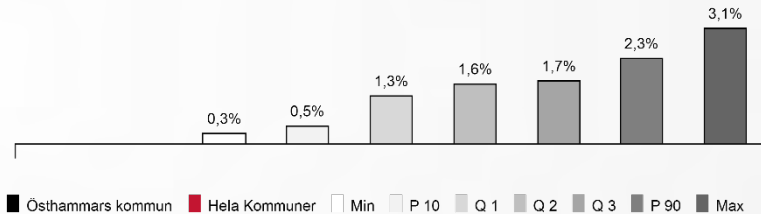
Tid för kompetensutveckling - Östhammars kommun

Tid för kompetensutveckling i procent av total arbetad tid - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-	-	-	-	-
Hela Kommuner	2,35%	2,15% ▼	0,32% ▼	0,27%	-
Median alla	1,78%	1,81%	1,56% ▼	1,56%	1,56%

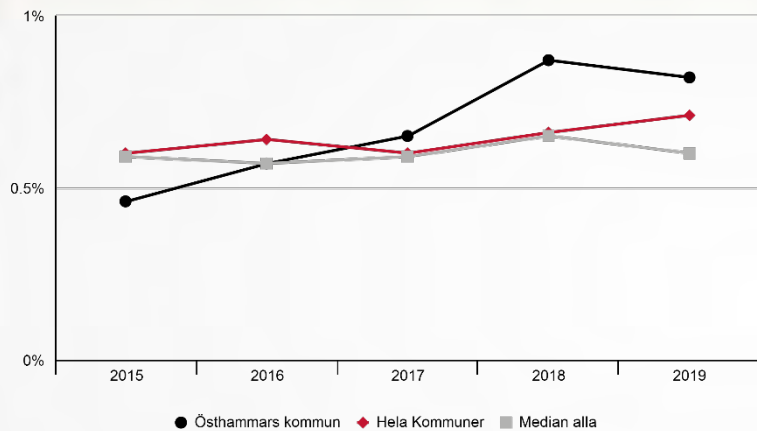
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Lägsta	0,3%
Median	1,6%
Högsta	3,1%

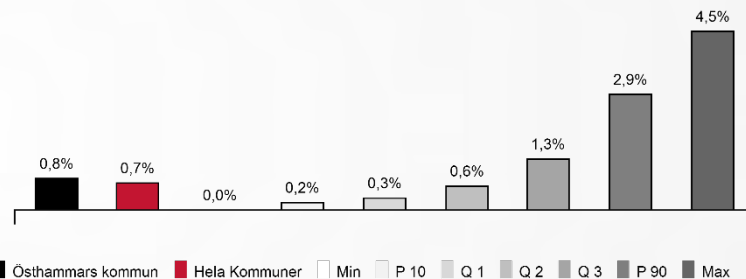
Övertid - Östhammars kommun

Övertid i procent av total arbetad tid - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	0,46%	0,57% ▲	0,65% ▲	0,87% ▲	0,82% ▼
Hela Kommuner	0,60%	0,64%	0,60%	0,66% ▲	0,71% ▲
Median alla	0,59%	0,57%	0,59%	0,65% ▲	0,60% ▼

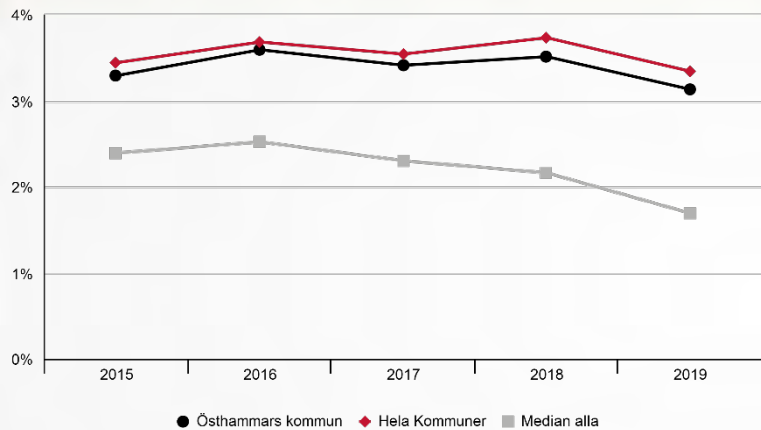
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Östhammars kommun	0,8%	Lägsta	0,0%
Hela Kommuner	0,7%	Median	0,6%
		Högsta	4,5%

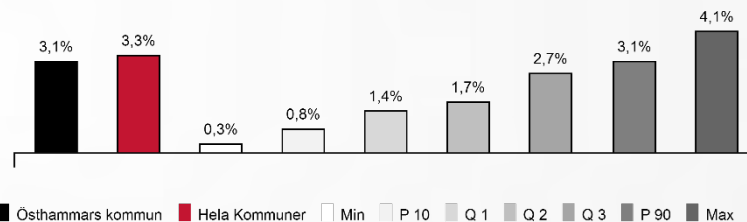
Korttidssjukfrånvaro - Östhammars kommun

Korttidssjukfrånvaro i procent av total arbetad tid - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	3,29%	3,59% ▲	3,41% ▼	3,51% ▲	3,13% ▼
Hela Kommuner	3,44%	3,68% ▲	3,54% ▼	3,73% ▲	3,34% ▼
Median alla	2,39%	2,52% ▲	2,30% ▼	2,16% ▼	1,69% ▼

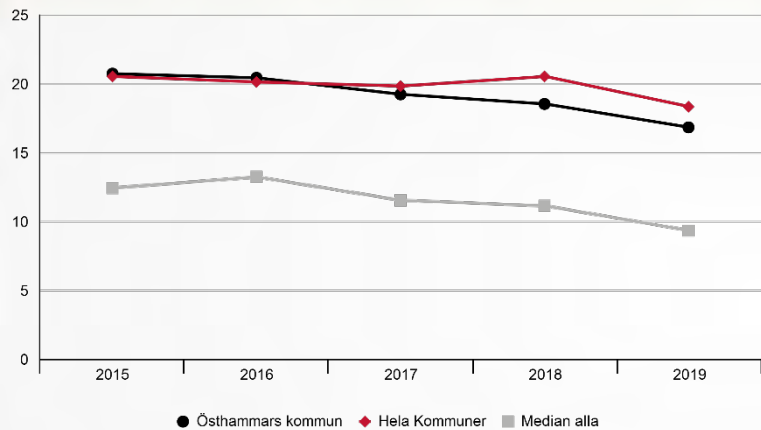
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

Östhammars kommun	3,13%	Lägsta	0,31%
Hela Kommuner	3,34%	Median	1,69%
		Högsta	4,08%

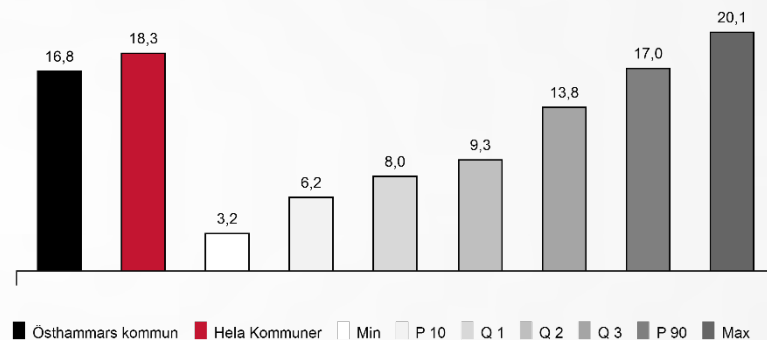
Personalansvar - Östhammars kommun

Antal tillsvidareanställda per chef - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	20,7	20,4 ▼	19,2 ▼	18,5 ▼	16,8 ▼
Hela Kommuner	20,5	20,1 ▼	19,8 ▼	20,5 ▲	18,3 ▼
Median alla	12,4	13,2 ▲	11,5 ▼	11,1 ▼	9,3 ▼

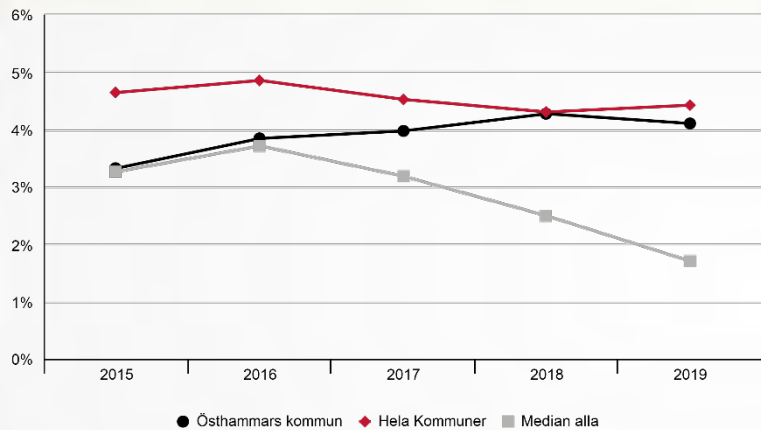
Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

	*	**		*	**
Östhammars kommun	16,8	19,1	Lägsta	3,2	3,2
Hela Kommuner	18,3	20,2	Median	9,3	10,1
			Högsta	20,1	24,9

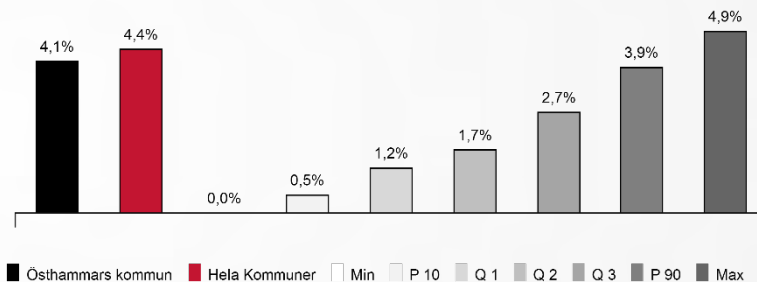
Långtidssjukfrånvaro - Östhammars kommun

Långtidssjukfrånvaro i procent av total arbetad tid - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	3,32%	3,84% ▲	3,97% ▲	4,27% ▲	4,10% ▼
Hela Kommuner	4,64%	4,85% ▲	4,52% ▼	4,30% ▼	4,42% ▲
Median alla	3,26%	3,71% ▲	3,18% ▼	2,49% ▼	1,70% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

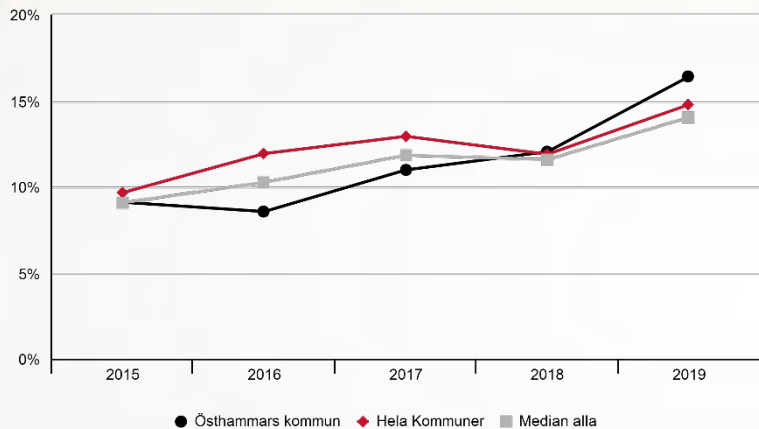

Östhammars kommun	4,10%	Lägsta	0,04%
Hela Kommuner	4,42%	Median	1,70%
		Högsta	4,88%

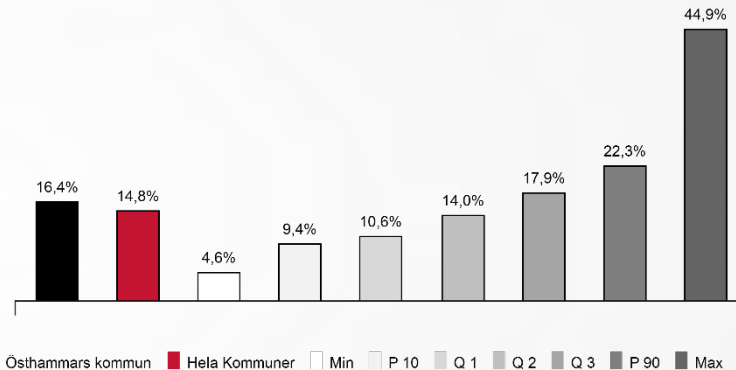
Avgångar - Östhammars kommun

Antal avgångar i procent av antal tillsvidareanställda - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	9,09%	8,55% ▼	10,97% ▲	12,03% ▲	16,40% ▲
Hela Kommuner	9,65%	11,92% ▲	12,92% ▲	11,88% ▼	14,77% ▲
Median alla	9,06%	10,25% ▲	11,82% ▲	11,57% ▼	14,03% ▲

Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

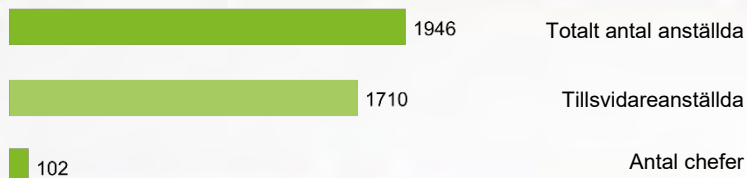
	Totalt	Ex pensionsavg.		Totalt	Ex pensionsavg.
Östhammars kommun	16,40%	14,48%	Lägsta	4,62%	3,59%
Hela Kommuner	14,77%	12,92%	Median	14,03%	13,64%
			Högsta	44,88%	44,88%

Högre än förra året ▲

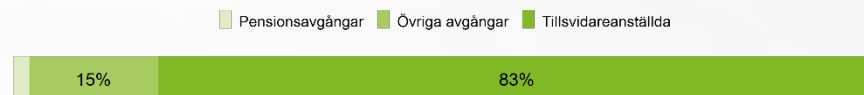
Lägre än förra året ▼

Bakgrundsdata - Östhammars kommun 2019

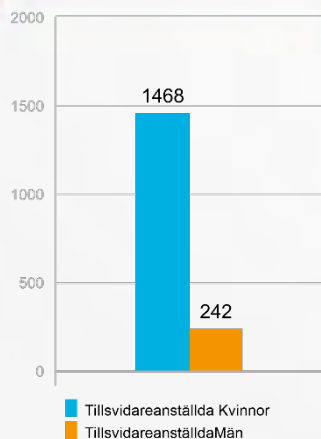
Anställda och chefer

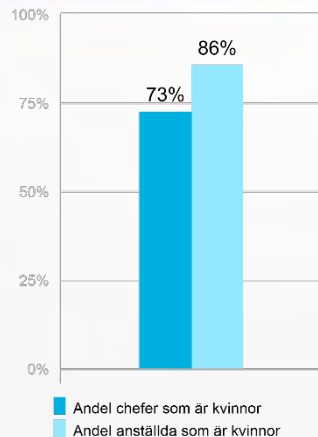
Avgångar

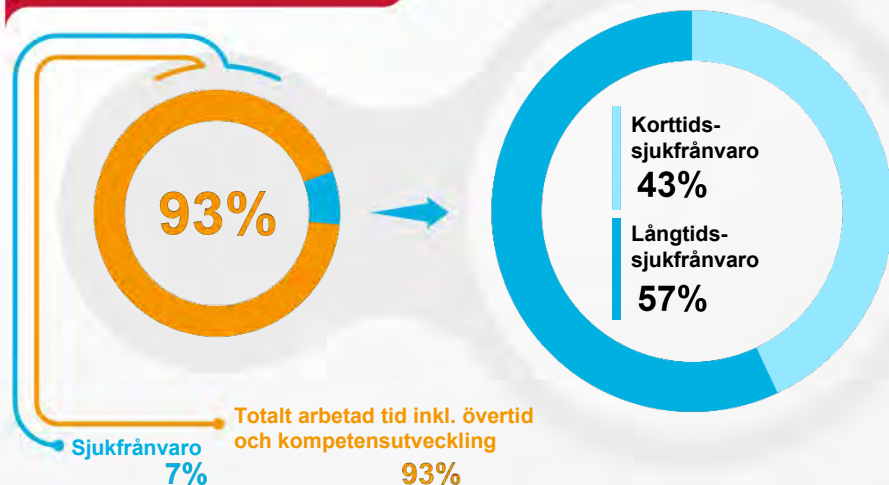
Antal tillsvidareanställda

Lika karriärmöjlighet

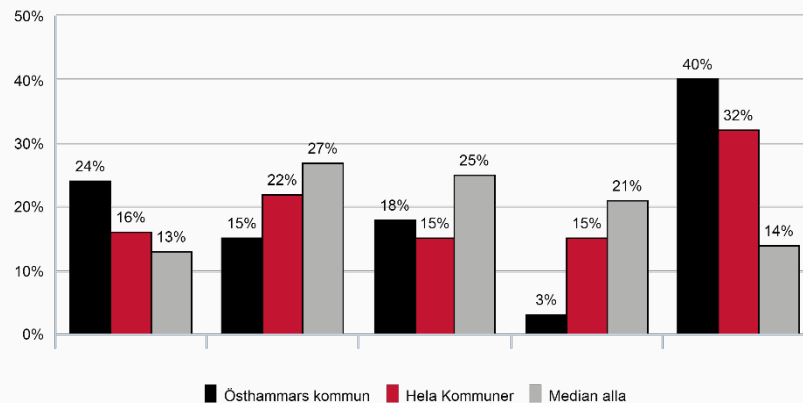

Total arbetad tid och sjukfrånvaro

Organisationserfarenhet - Östhammars kommun 2019

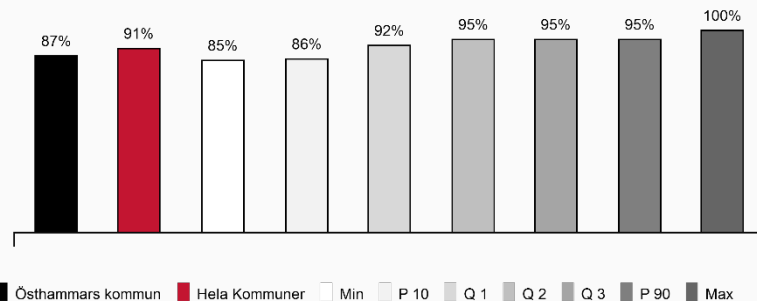
Andel anställda med olika anställningstid

	0 - 1 år	2 - 5 år	6 - 10 år	11 - 20 år	20 - år
Östhammars kommun	24,1%	15,5%	17,5%	2,9%	40,0%
Hela Kommuner	16%	22%	15%	15%	32%
Median alla	13%	27%	25%	21%	14%

Rörlighet bland nyanställda - Östhammars kommun 2019

Andel av nyanställda som är kvar från föregående år

Östhammars kommun

86,6%

Lägsta

85%

Hela Kommuner

91%

Median

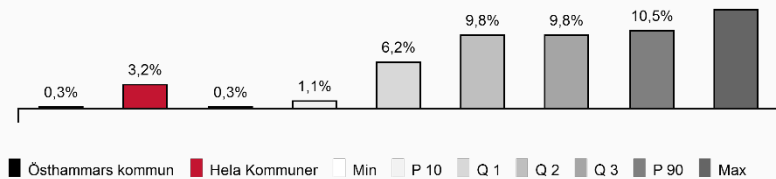
95%

Högsta

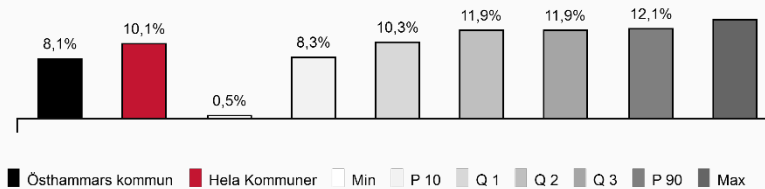
100%

Rekryteringar - Östhammars kommun 2019

Internrekryteringar i procent av antal tillsvidareanställda

Externrekryteringar i procent av antal tillsvidareanställda

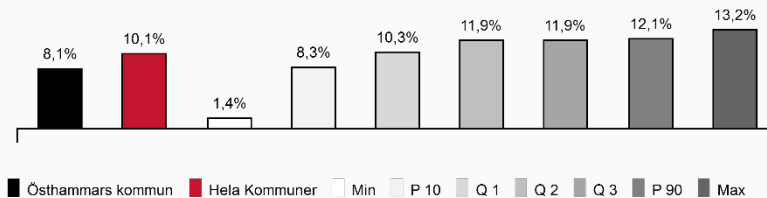
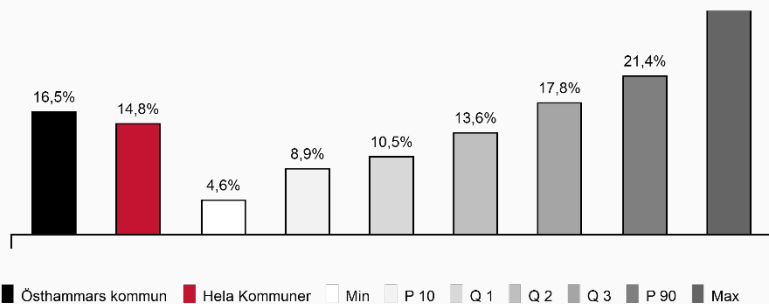

	Internrekryteringar	Externrekryteringar		Internrekryteringar	Externrekryteringar
Östhammars kommun	0,3%	8,1%	Lägsta	0%	1%
Hela Kommuner	3,2%	10,1%	Median	10%	12%
			Högsta	13%	13%

Personlörlichkeit - Östhammars kommun 2019

Avgångar

Rekryterade

Avgångar

Rekryterade

Östhammars kommun

16,5%

8,1%

Lägsta

5%

1%

Hela Kommuner

14,8%

10,1%

Median

14%

12%

Högsta

52%

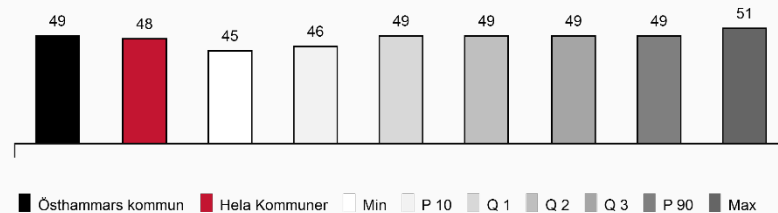
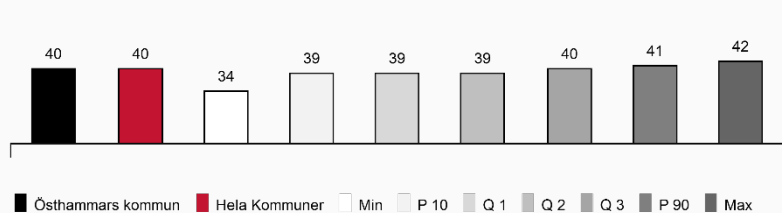
13%

Förändring av åldersstruktur - Östhammars kommun 2019

Medelålder på de som rekryterats

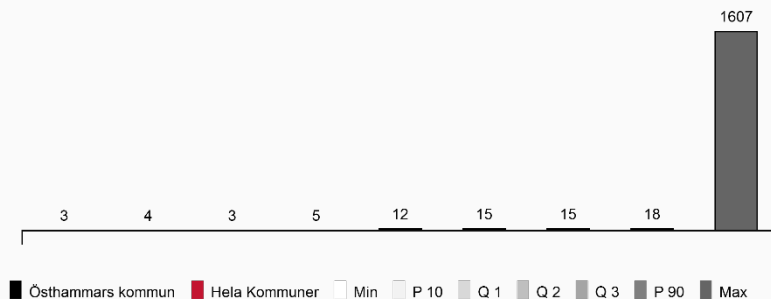
Medelålder på de som slutat

	Medelålder Nyanst.	Medelålder Slutat		Medelålder Nyanst.	Medelålder Slutat
Östhammars kommun	40	49	Lägsta	34	45
Hela Kommuner	40	48	Median	39	49
			Högsta	42	51

Utbildningskostnad - Östhammars kommun 2019

Utbildningskostnad per anställd

Östhammars kommun

3 tkr

Lägsta

3 tkr

Hela Kommuner

4 tkr

Median

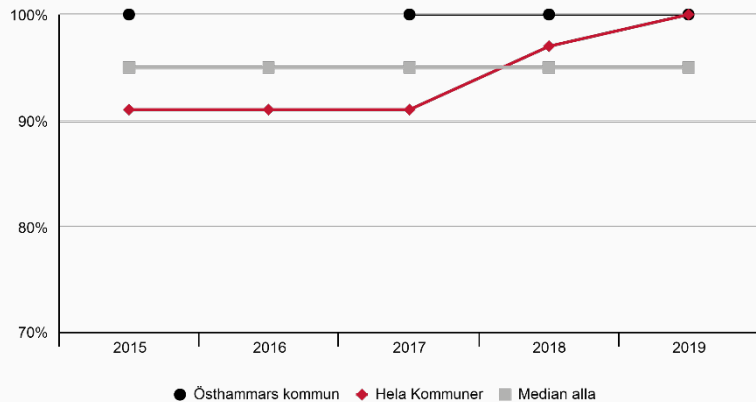
15 tkr

Högsta

1 607 tkr

Utvecklingssamtal - Östhammars kommun 2019

Andel anställda som har haft utvecklingssamtal - historisk utveckling

Ert nuläge i förhållande till övriga

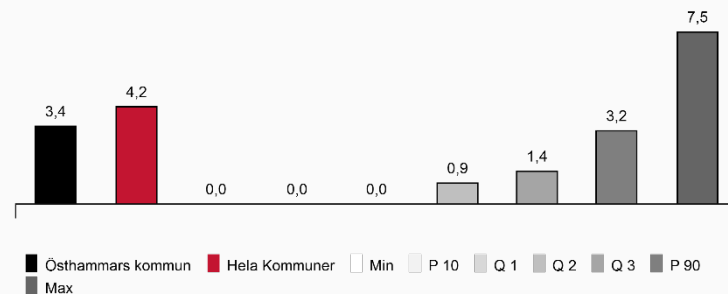
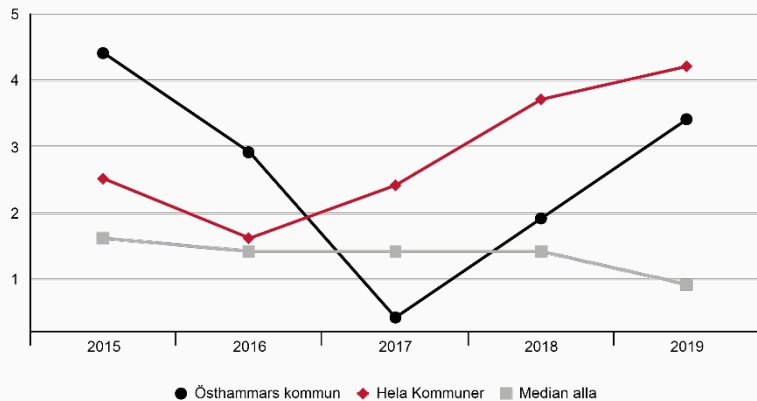

	2015	2016	2017	2018	2019	Östhammars kommun		Lägsta	
Östhammars kommun	100%	-	100%	100%	100%	100%	Median	95%	
Hela Kommuner	91%	91%	91%	97%	100%		Högsta	100%	
Median alla	95%	95%	95%	95%	95%				

Arbetsskador - Östhammars kommun 2019

Andel anmälda arbetsskador per 100 anställda - historisk utveckling

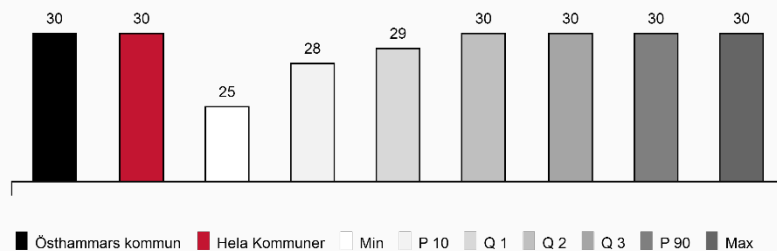
Ert nuläge i förhållande till övriga

	2015	2016	2017	2018	2019	Östhammars kommun		
Östhammars kommun	4,4	2,9	0,4	1,9	3,4	3,4	Lägsta	0,0
Hela Kommuner	2,5	1,6	2,4	3,7	4,2	4,2	Median	0,9
Median alla	1,6	1,4	1,4	1,4	0,9		Högsta	7,5

Semester - Östhammars kommun 2019

Genomsnittligt antal semesterdagar per anställd

Östhammars kommun

30

Lägsta

25

Hela Kommuner

30

Median

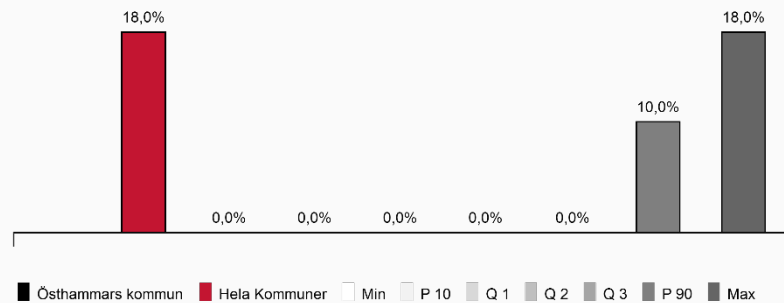
30

Högsta

30

Obekväm arbetstid - Östhammars kommun 2019

Andel som arbetar obekväm arbetstid

Östhammars kommun

-

Lägsta

0,00%

Hela Kommuner

18,00%

Median

0,00%

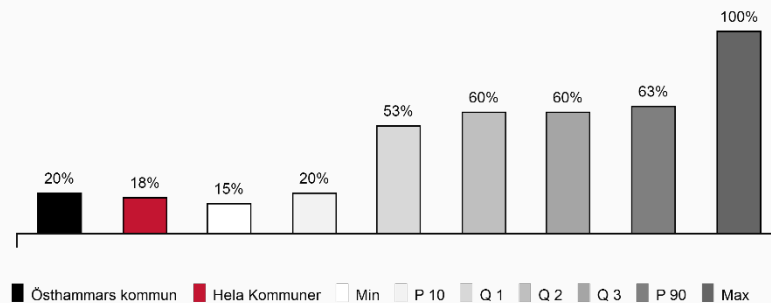
Högsta

18,00%

Flexibel arbetstid - Östhammars kommun 2019

Andel med flexibel arbetstid

Östhammars kommun

20%

Lägsta

15%

Hela Kommuner

18%

Median

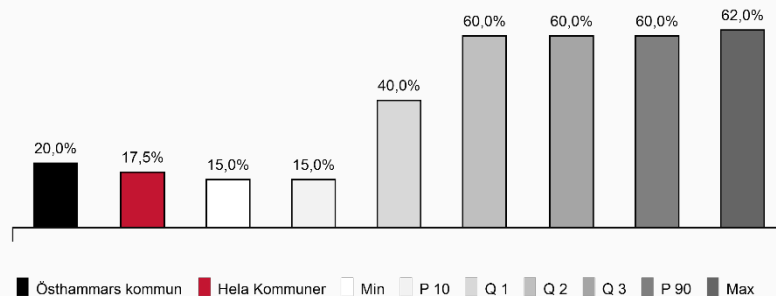
60%

Högsta

100%

Distansarbete - Östhammars kommun 2019

Andel som har möjlighet att arbeta hemifrån

Östhammars kommun

20%

Lägsta

15%

Hela Kommuner

18%

Median

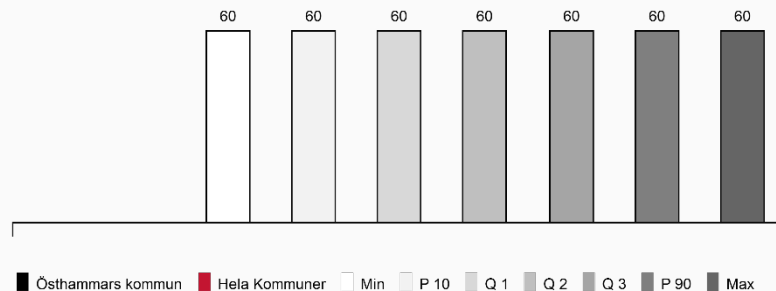
60%

Högsta

62%

Friskvård - Östhammars kommun 2019

Minuter friskvård per vecka på arbetstid - för de som har friskvård på arbetstid

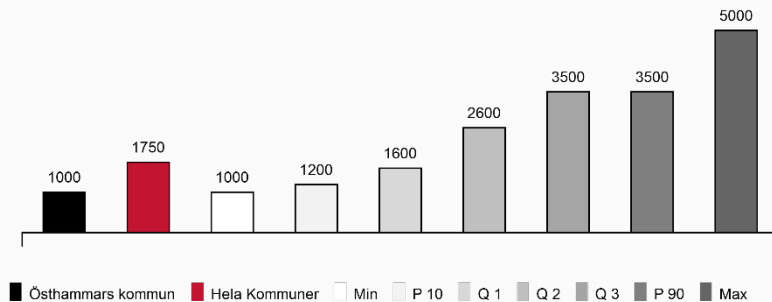
Lägsta 60

Median 60

Högsta 60

Friskvårdsbelopp - Östhammars kommun 2019

Friskvårdspeng / anställd

Östhammars kommun

1 000kronor

Lägsta

1 000kronor

Hela Kommuner

1 750 kronor

Median

2 600 kronor

Högsta

5 000 kronor

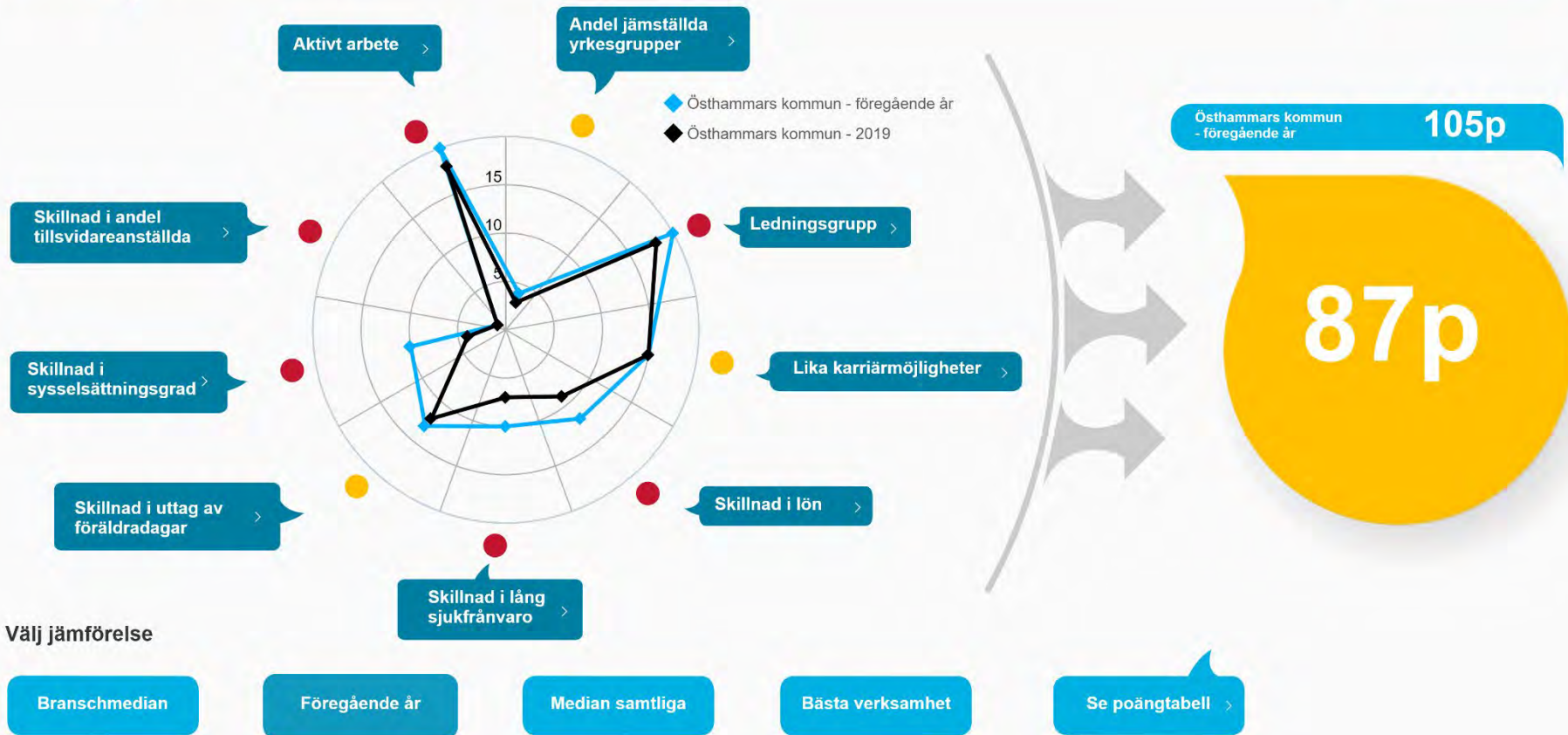
Jämställdhetsindex JÄMIX 2020 (uppgifter 2019)

Östhammars kommun

Nyckeltalsinstitutet

JÄMIX - Östhammars kommun 2019

< Så beräknas indexet

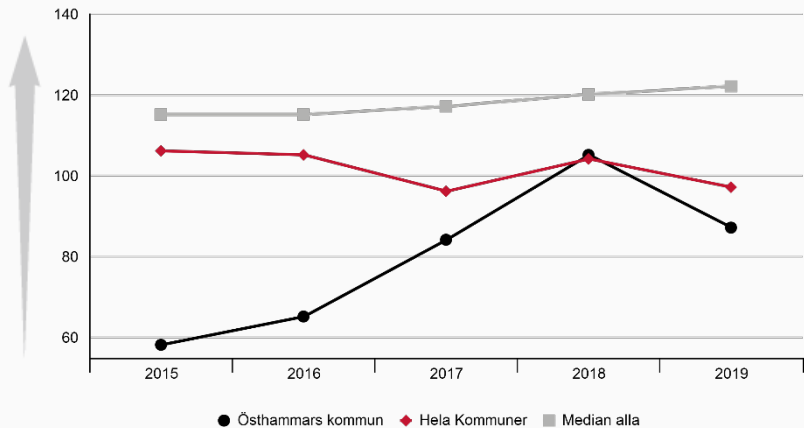
Poängtabell - Östhammars kommun 2019

Tillbaka

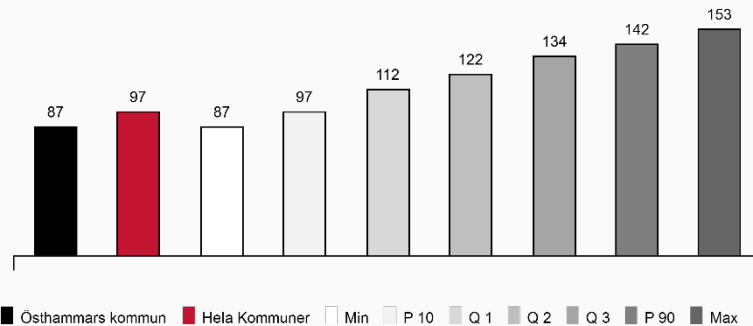
	Värde	Poäng	Värde fg år	Poäng fg år	Median Bransch	Median för samtliga	Organisation med högst JÄMIX
Andel yrkesgrupper med könsfördelning 40-60%	12%	3	16%	4	3	5	13
Ledningsgrupp	63%	18	56%	20	19	15	20
Karriärmöjligheter	0,85	15	0,84	15	18	15	11
Skillnad i lön	-11,7%	9	-8,8%	12	14	13	19
Skillnad i lång sjukfrånvaro	2,0%	7	1,6%	10	4	12	20
Skillnad i uttag av föräldradagar	42,7	12	35,3	13	7	14	14
Skillnad i sysselsättningsgrad	-16,2%	4	-10,9%	10	9	20	16
Skillnad i tillsvidareanställda	10,1%	1	13,0%	1	7	13	20
Aktivt arbete	18	18	20	20	18	18	20
Summa JÄMIX		87		105			153

JÄMIX - Östhammars kommun

JÄMIX® - historisk utveckling

Ert nuläge i förhållande till övriga - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	58	65 ▲	84 ▲	105 ▲	87 ▼
Hela Kommuner	106	105 ▼	96 ▼	104 ▲	97 ▼
Median alla	115	115	117 ▲	120 ▲	122 ▲

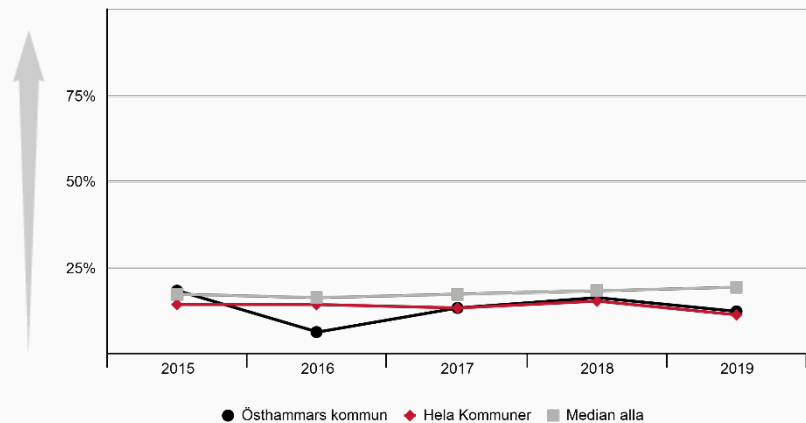
	Östhammars kommun	Hela Kommuner	Min	P 10	Q 1	Q 2	Q 3	P 90	Max
Östhammars kommun	87	97	87	97	112	122	134	142	153
Lägsta	87								
Median		97							
Högsta									153

Högre än förra året ▲

Lägre än förra året ▼

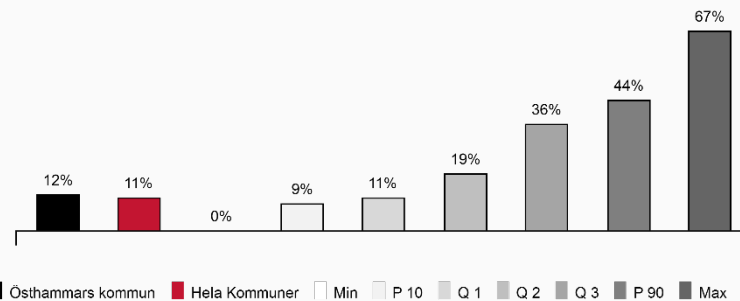
Andel yrkesgrupper med könsfördelning 40-60% - Östhammars kommun

Andel jämställda yrkesgrupper - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	18%	6% ▼	13% ▲	16% ▲	12% ▼
Hela Kommuner	14%	14%	13% ▼	15% ▲	11% ▼
Median alla	17%	16%	17%	19% ▲	19%

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

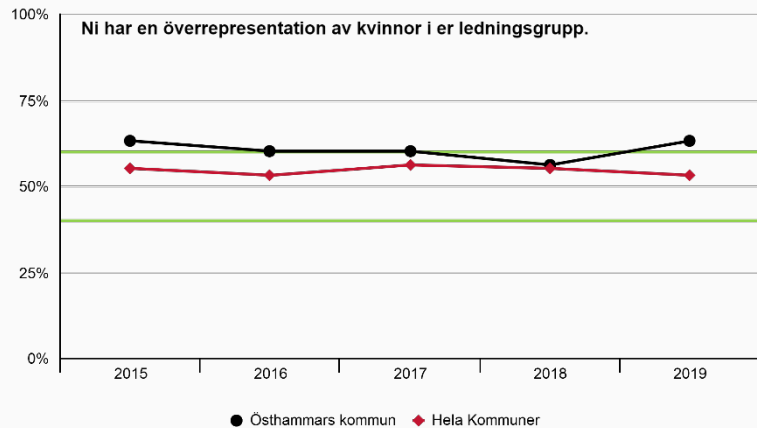

	Östhammars kommun	Hela Kommuner	Median	Lägsta	Högsta
Östhammars kommun	12%			0%	
Hela Kommuner		11%	19%		
Median			19%		
Högsta					67%

Östhammars kommun	
Yrkesgrupper	Yrkesgrupper Jämställda
60	7

Ledningsgrupp - Östhammars kommun

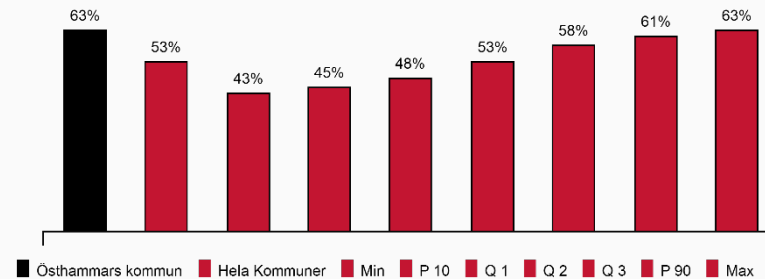
Ledningsgrupp - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	63%	60% ▼	60%	56% ▼	63% ▲
Hela Kommunerna	55%	53% ▼	56% ▲	55% ▼	53% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

Spridningen gäller Hela Kommunerna

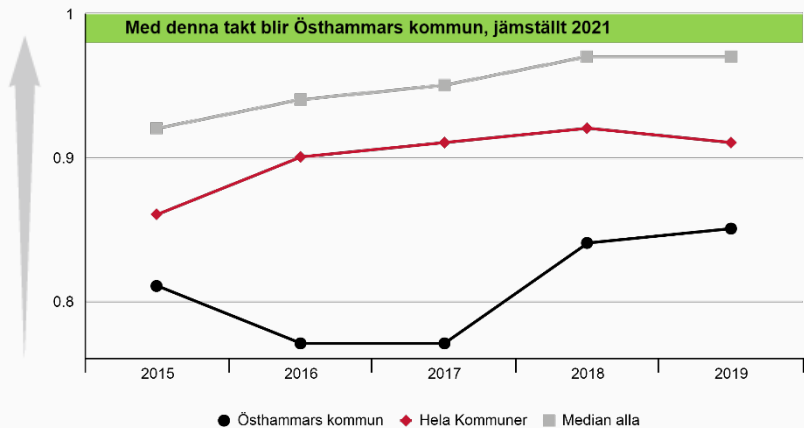

	Östhammars kommun (%)	Hela Kommunerna (%)	Median (%)	Högsta (%)
Dessa värden gäller branschen				
Lägsta	63%	43%		
Median		53%	53%	
Högsta				63%

Östhammars kommun	
Högsta ledningsgruppen Kvinnor	Högsta ledningsgruppen Män
5	3

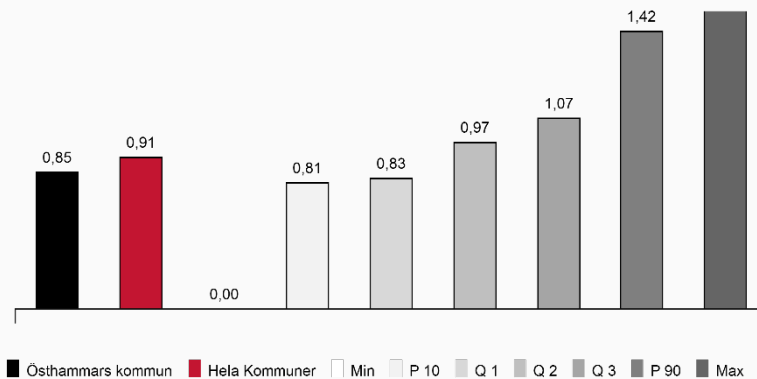
Lika karriärmöjligheter - Östhammars kommun

Andel chefer som är kvinnor i relation till andel anställda som är kvinnor - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	0,81	0,77 ▼	0,77	0,84 ▲	0,85
Hela Kommuner	0,86	0,90 ▲	0,91 ▲	0,92 ▲	0,91 ▼
Median alla	0,92	0,94 ▲	0,95 ▲	0,97 ▲	0,97 ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

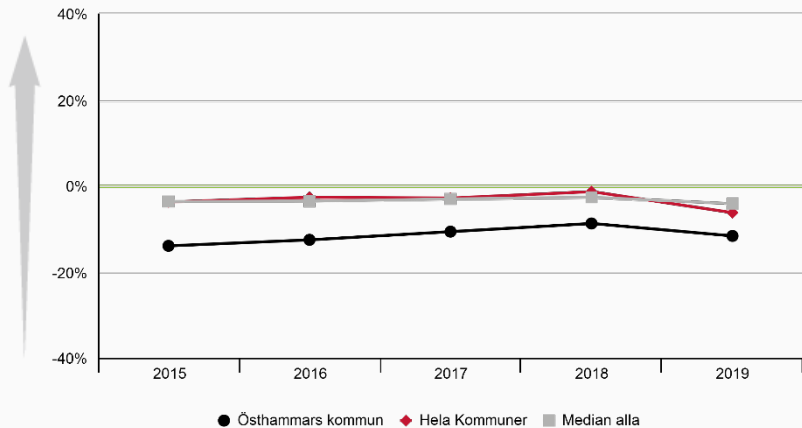

Östhammars kommun	Hela Kommuner	Övriga kommuner
Östhammars kommun	0,85	Lägsta
Hela Kommuner	0,91	Median
		Högsta

Östhammars kommun	
Andel chefer som är kvinnor	73%
Andel anställda kvinnor	86%

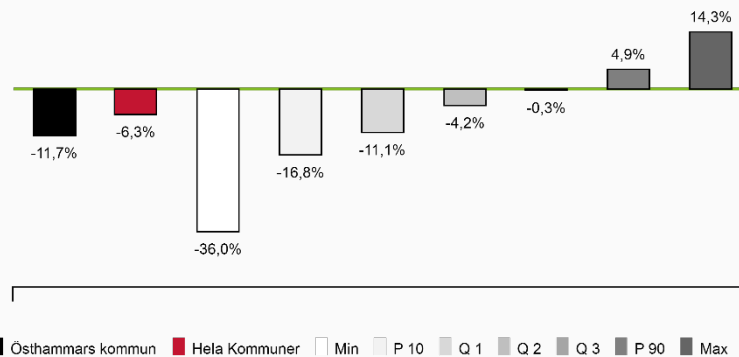
Skillnad i lön - Östhammars kommun

Skillnad i lön - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-14,0%	-12,6% ▲	-10,7% ▲	-8,8% ▲	-11,7% ▼
Hela Kommuner	-3,8%	-2,7% ▲	-2,9% ▼	-1,4% ▲	-6,3% ▼
Median alla	-3,7%	-3,6% ▲	-3,1% ▲	-2,7% ▲	-4,2% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

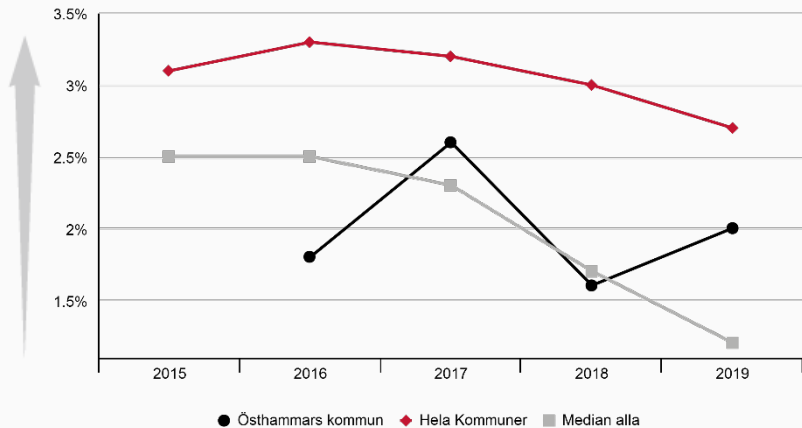

Östhammars kommun	-11,7%	Lägsta	-36,0%
Hela Kommuner	-6,3%	Median	-4,2%
		Högsta	14,3%

Östhammars kommun	
Lön per månad	Medianlön Mån
27 163	30 750

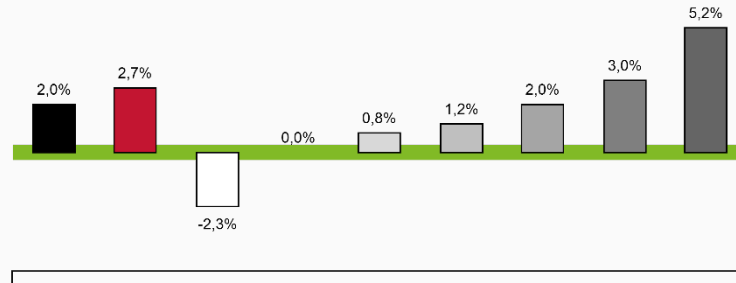
Skillnad i långtidssjukfrånvaro - Östhammars kommun

Skillnad i långtidssjukfrånvaro - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-	1,8%	2,6% ▲	1,6% ▼	2,0% ▲
Hela Kommuner	3,1%	3,3% ▲	3,2% ▼	3,0% ▼	2,7% ▼
Median alla	2,5%	2,5%	2,3% ▼	1,7% ▼	1,2% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

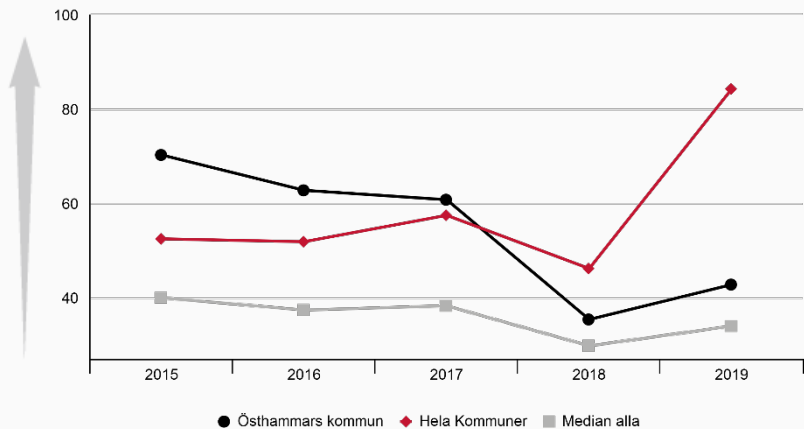
■ Östhammars kommun ■ Hela Kommuner □ Min □ P 10 □ Q 1 □ Q 2 □ Q 3 □ P 90 ■ Max

Östhammars kommun	2,0%	Lägsta	-2,3%
Hela Kommuner	2,7%	Median	1,2%
		Högsta	5,2%
	Kvinnor	Män	
Östhammars kommun	4,4%	2,4%	
Hela Kommuner	5,0%	2,3%	
Median alla	2,2%	1,0%	

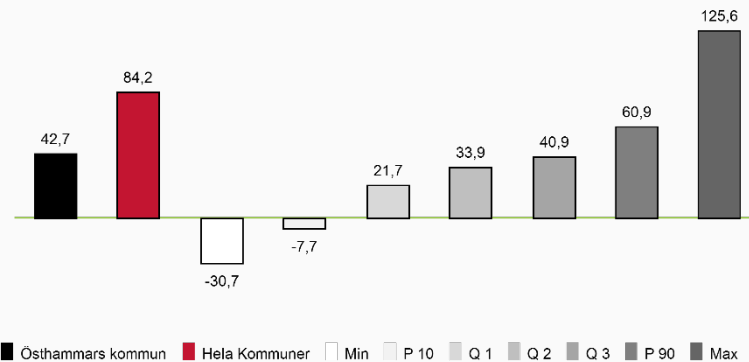
Skillnad i uttag av föräldradagar - Östhammars kommun

Skillnad i uttag av föräldradagar - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	70,2	62,7 ▼	60,7 ▼	35,3 ▼	42,7 ▲
Hela Kommuner	52,4	51,8 ▼	57,4 ▲	46,1 ▼	84,2 ▲
Median alla	39,9	37,3 ▼	38,2 ▲	29,7 ▼	33,9 ▲

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

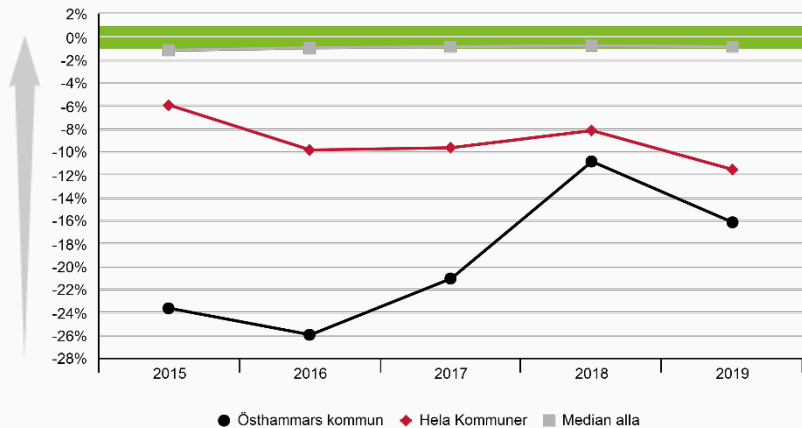

Kategori	Procent	Position	Procent
Östhammars kommun	42,7	Lägsta	-30,7
Hela Kommuner	84,2	Median	33,9
		Högsta	125,6

Östhammars kommun		
Föräldradighet i dagar	Män	Skillnad
108,9	66,2	42,7

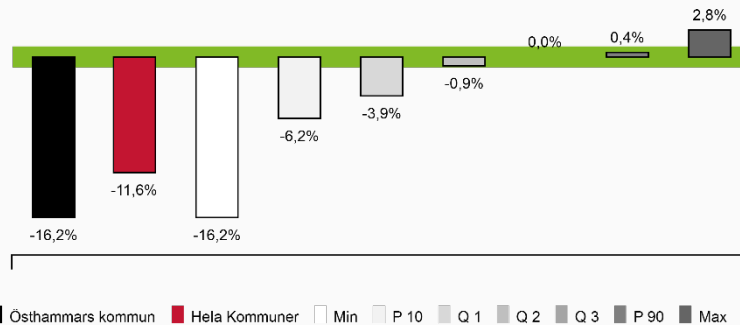
Skillnad i sysselsättningsgrad - Östhammars kommun

Skillnad i sysselsättningsgrad - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-23,7%	-26,0% ▼	-21,1% ▲	-10,9% ▲	-16,2% ▼
Hela Kommuner	-6,0%	-9,9% ▼	-9,7% ▲	-8,2% ▲	-11,6% ▼
Median alla	-1,2%	-1,0% ▲	-0,9% ▲	-0,8% ▲	-0,9% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

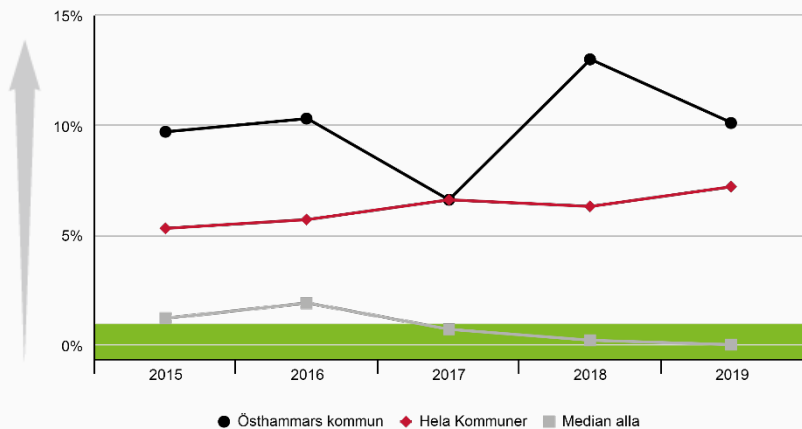

Östhammars kommun	-16,2%	Lägsta	-16,2%
Hela Kommuner	-11,6%	Median	-0,9%
		Högsta	2,8%

Östhammars kommun	
Andel heltidsanställda	Män
54,0%	70,2%

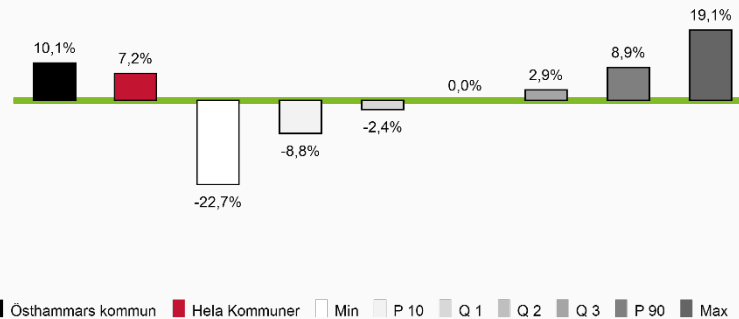
Skillnad i andel tillsvidareansälda - Östhammars kommun

Skillnad i andel tillsvidareanställda - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	9,7%	10,3% ▲	6,6% ▼	13,0% ▲	10,1% ▼
Hela Kommuner	5,3%	5,7% ▲	6,6% ▲	6,3% ▼	7,2% ▲
Median alla	1,2%	1,9% ▲	0,7% ▼	0,2% ▼	0,0% ▼

Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

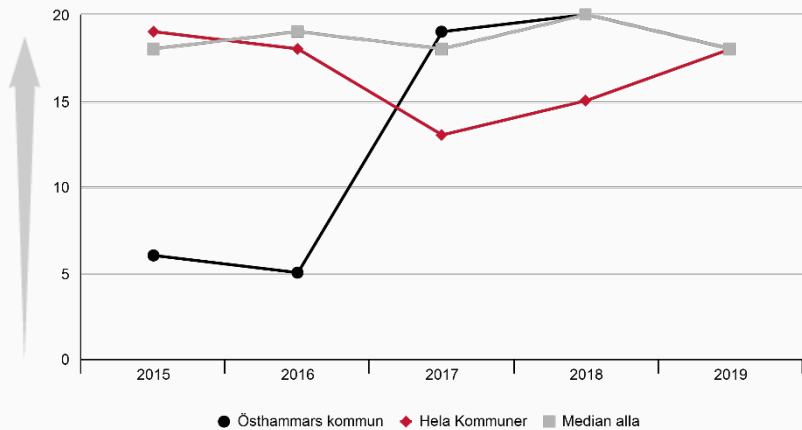

Kategori	Andel (%)	Position	Andel (%)
Östhammars kommun	10,1%	Lägsta	-22,7%
Hela Kommuner	7,2%	Median	0,0%
		Högsta	19,1%

Östhammars kommun	
Tillsvidareanställda	Män
89,5%	79,3%

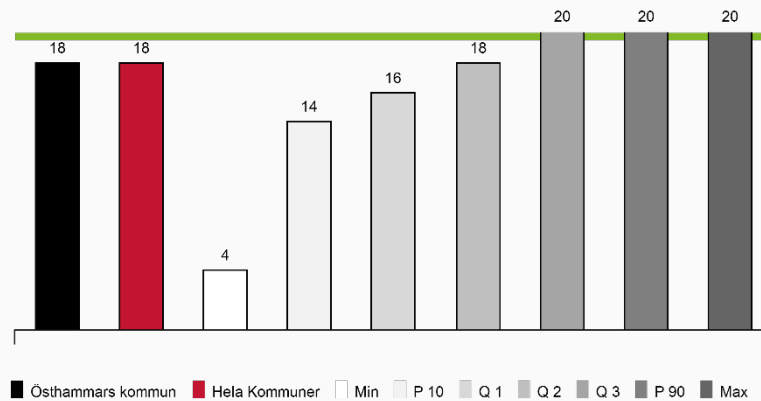
Aktivt arbete - Östhammars kommun

Aktivt arbete - Historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	6	5 ▼	19 ▲	20 ▲	18 ▼
Hela Kommuner	19	18 ▼	13 ▼	15 ▲	18 ▲
Median alla	18	19 ▲	18 ▼	20 ▲	18 ▼

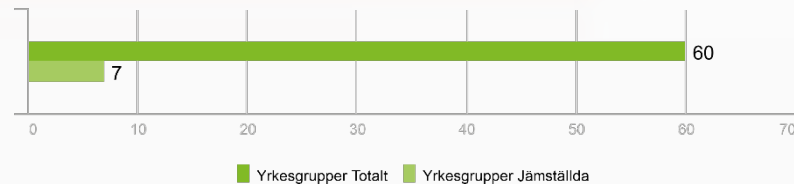
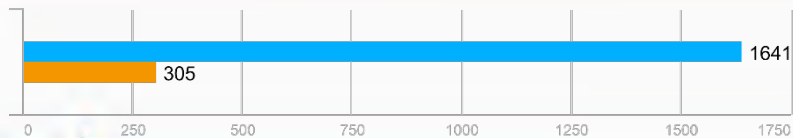
Ert nuläge i förhållande till övriga - Senaste året

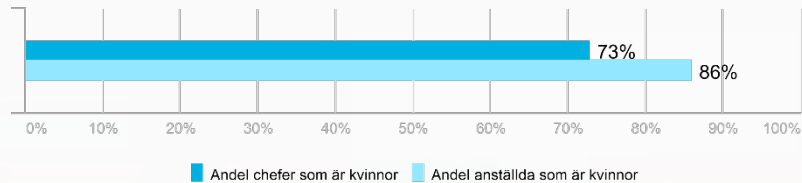
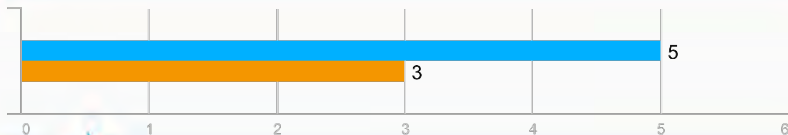
Östhammars kommun	18	Lägsta	4
Hela Kommuner	18	Median	18
		Högsta	20

Bakgrundsdata - Östhammars kommun

Kvinnor
Män

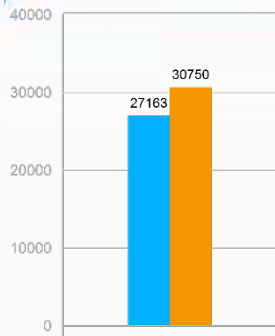

Antal anställda

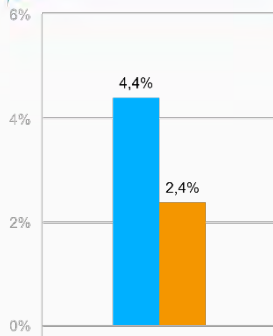

Ledningsgrupp

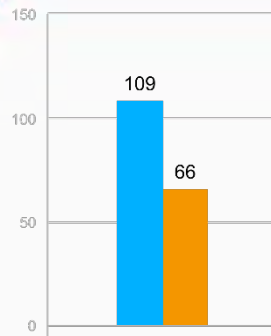
Lön

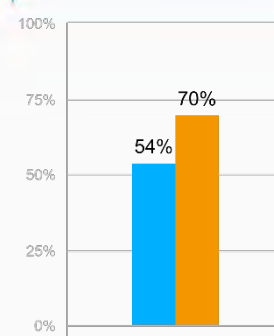
Långtidssjukfrånvaro

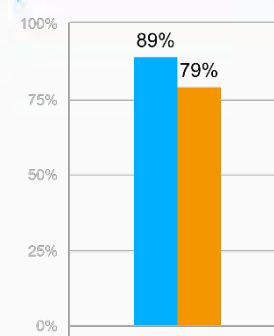
Föräldradagar

Heltidstjänster

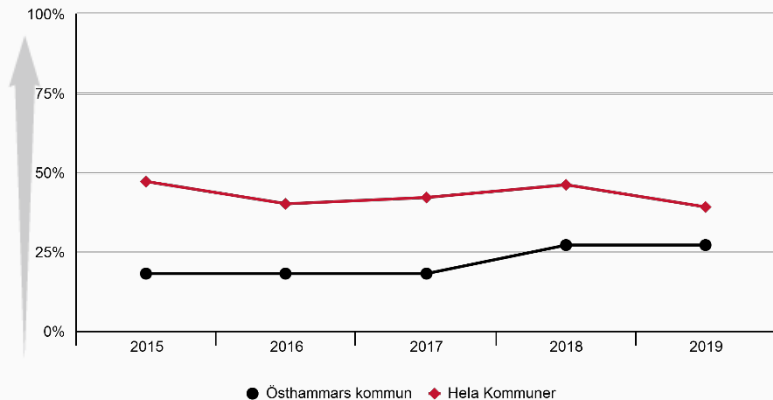

Tillsvidareanställda

Styrelse - Östhammars kommun

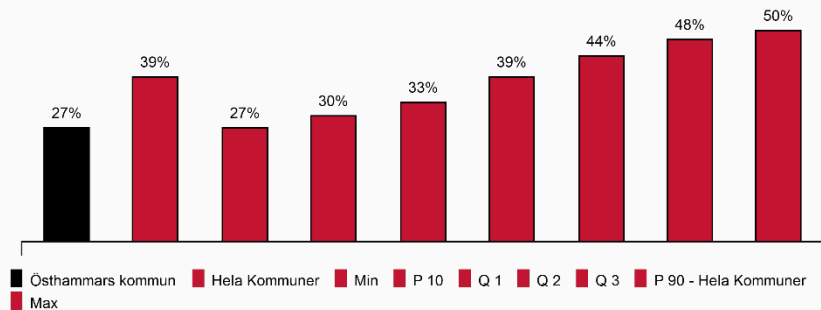
Andel kvinnor i styrelsen - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	18%	18%	18%	27%	27%
Hela Kommuner	47%	40%	42%	46%	39%

Ert nuläge i förhållande till övriga

Spridningen gäller Hela Kommuner

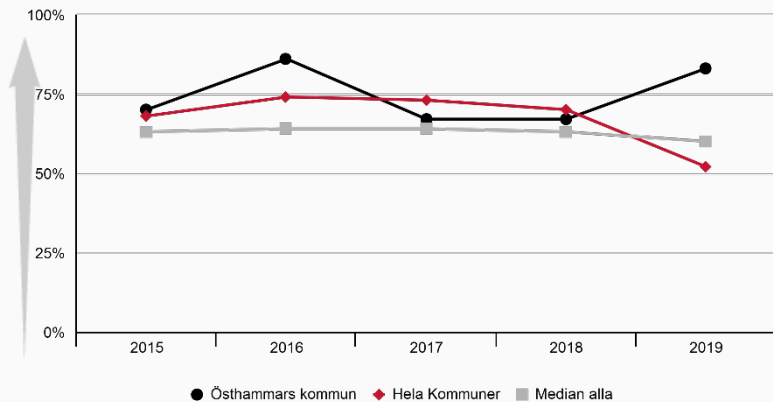

Östhammars kommun	27%	Lägsta	27%
Hela Kommuner	39%	Median	39%
		Högsta	50%

Östhammars kommun	
Styrelse	
Kvinnor	Män
3	8

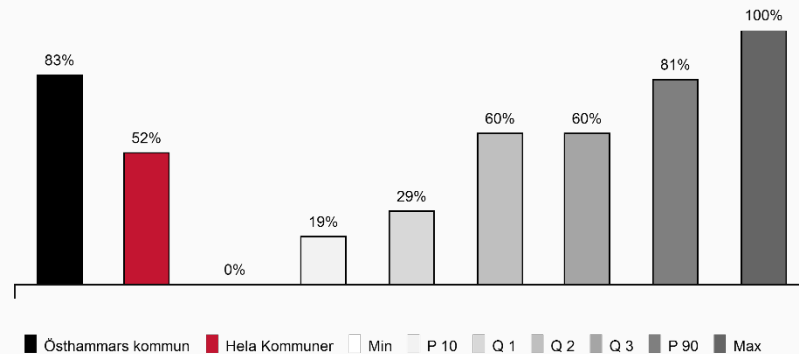
Internrekrytering - Östhammars kommun

Andel av internrekryterade chefer som är kvinnor - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	70%	86%	67%	67%	83%
Hela Kommuner	68%	74%	73%	70%	52%
Median alla	63%	64%	64%	63%	60%

Ert nuläge i förhållande till övriga

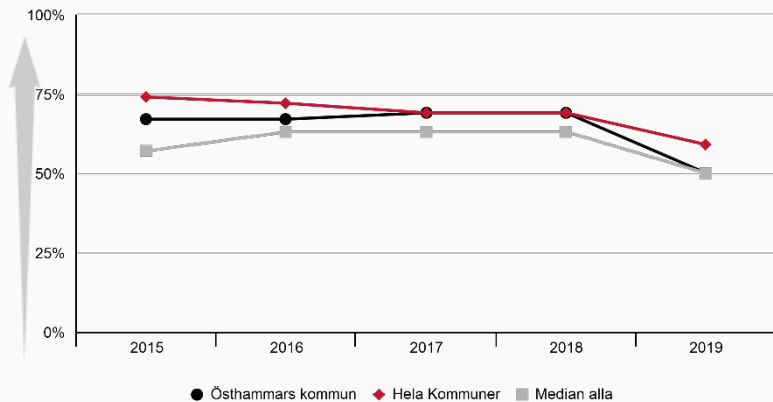

Östhammars kommun	83%	Lägsta	0%
Hela Kommuner	52%	Median	60%
		Högsta	100%

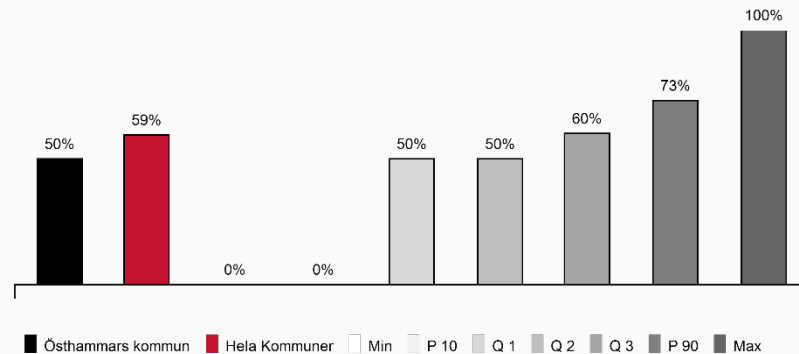
Externrykrytering - Östhammars kommun

Andel av externrekryterade chefer som är kvinnor - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	67%	67%	69%	69%	50%
Hela Kommuner	74%	72%	69%	69%	59%
Median alla	57%	63%	63%	63%	50%

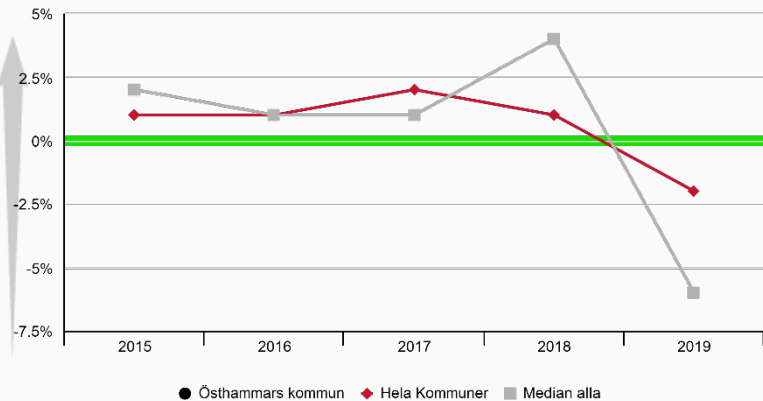
Ert nuläge i förhållande till övriga

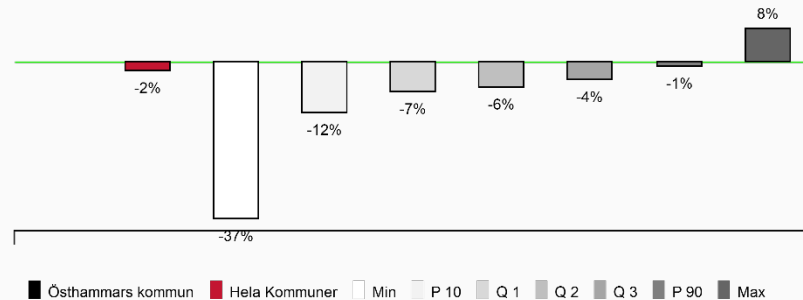
Östhammars kommun	50%	Lägsta	0%
Hela Kommuner	59%	Median	50%
		Högsta	100%

Högskoleutbildning - Östhammars kommun

Skillnad i högskoleutbildning mellan kvinnor och män - historisk utveckling

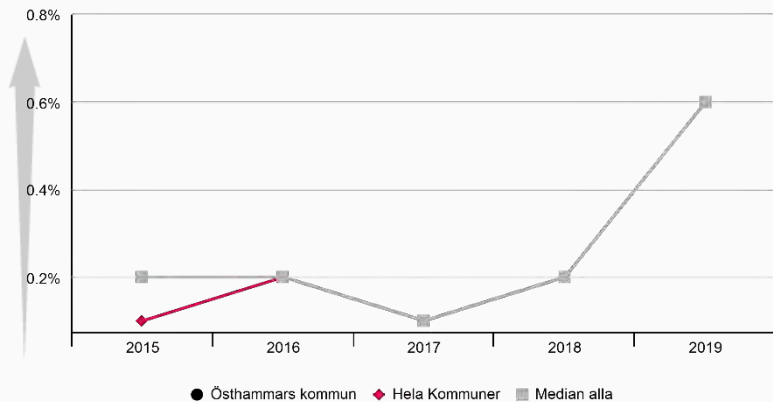
Ert nuläge i förhållande till övriga

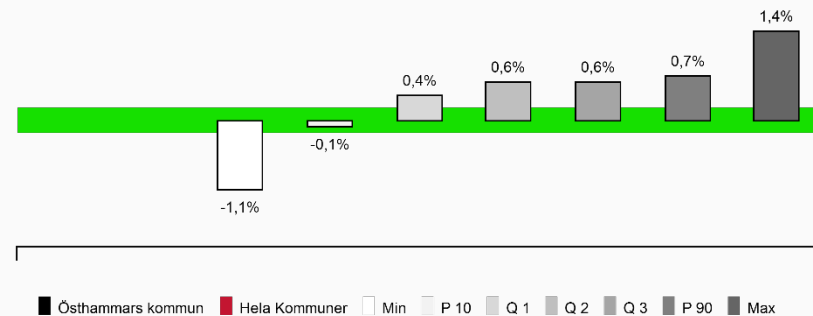
	2015	2016	2017	2018	2019	Östhammars kommun	Hela Kommuner	Min	P 10	Q 1	Q 2	Q 3	P 90	Max
Östhammars kommun	-	-	-	-	-	-	-2%	-37%	-12%	-7%	-6%	-4%	-1%	8%
Hela Kommuner	1%	1%	2%	1%	-2%	-	-2%	-37%	-12%	-7%	-6%	-4%	-1%	8%
Median alla	2%	1%	1%	4%	-6%	-	-2%	-37%	-12%	-7%	-6%	-4%	-1%	8%

Kompetensutveckling - Östhammars kommun

Skillnad i tid för kompetensutveckling mellan kvinnor och män - historisk utveckling

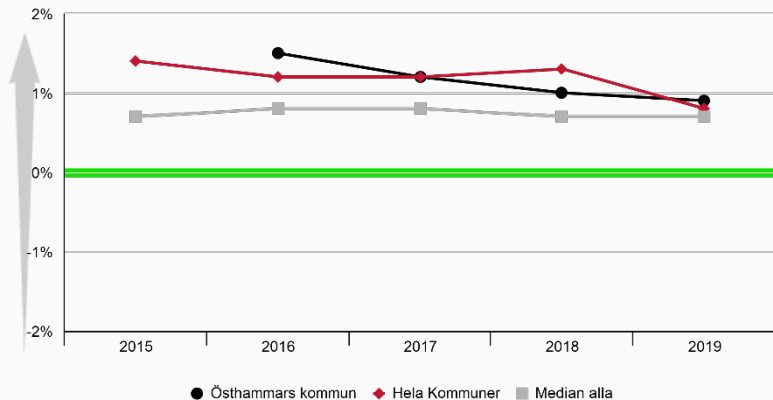
Ert nuläge i förhållande till övriga

	2015	2016	2017	2018	2019		
Östhammars kommun	-	-	-	-	-	Median	-1,1%
Hela Kommuner	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	-	Median	0,6%
Median alla	0,2%	0,2%	0,1%	0,2%	0,6%	Högsta	1,4%

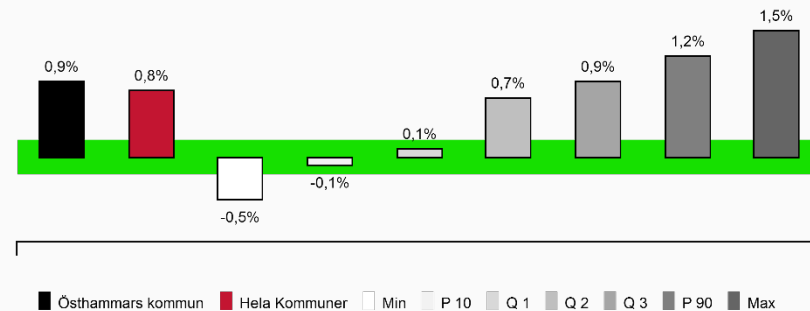
Korttidssjukfrånvaro - Östhammars kommun

Skillnad i kort sjukfrånvaro (kvinnor och män) - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-	1,5%	1,2%	1,0%	0,9%
Hela Kommuner	1,4%	1,2%	1,2%	1,3%	0,8%
Median alla	0,7%	0,8%	0,8%	0,7%	0,7%

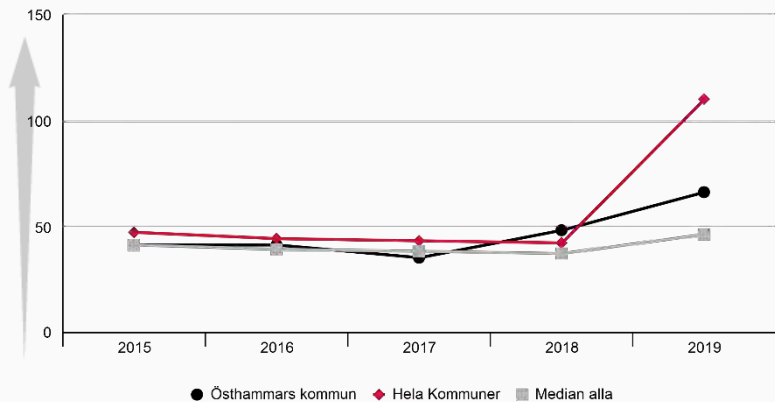
Ert nuläge i förhållande till övriga

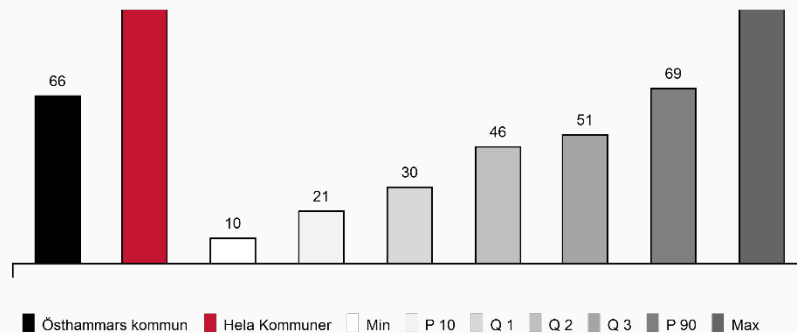
Östhammars kommun	0,9%	Lägsta	-0,5%
Hela Kommuner	0,8%	Median	0,7%
		Högsta	1,5%

Föräldradagar män - Östhammars kommun

Genomsnittligt antal dagar som föräldralediga män tagit ut - historisk utveckling

Ert nuläge i förhållande till övriga

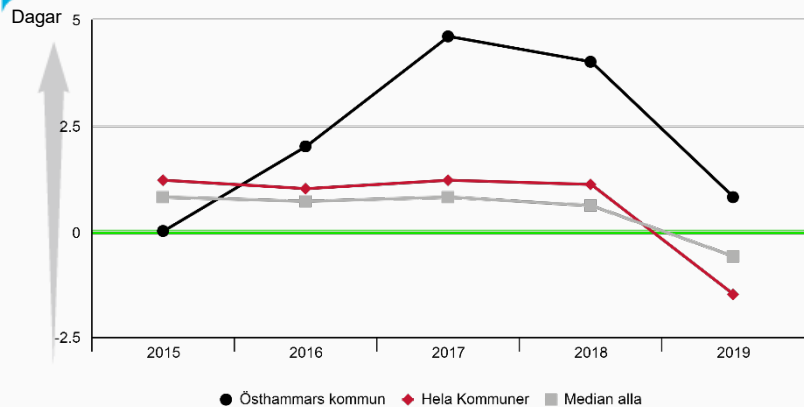

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	41	41	35	48	66
Hela Kommuner	47	44	43	42	110
Median alla	41	39	38	37	46

Östhammars kommun	66	Lägsta	10
Hela Kommuner	110	Median	46
		Högsta	153

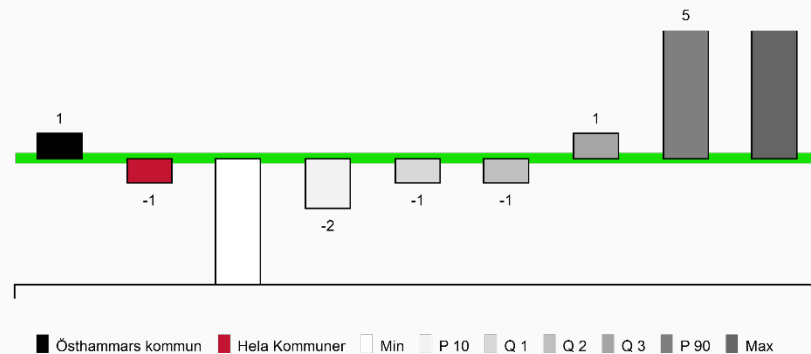
Tillfällig vård av barn - Östhammars kommun

Skillnad i uttag av tillfällig vård av barn (kvinnor/män), dagar - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	0,0	2,0	4,6	4,0	0,8
Hela Kommuner	1,2	1,0	1,2	1,1	-1,5
Median alla	0,8	0,7	0,8	0,6	-0,6

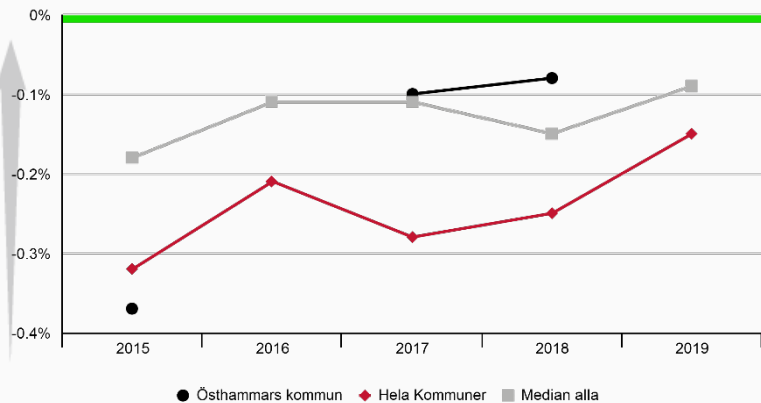
Ert nuläge i förhållande till övriga

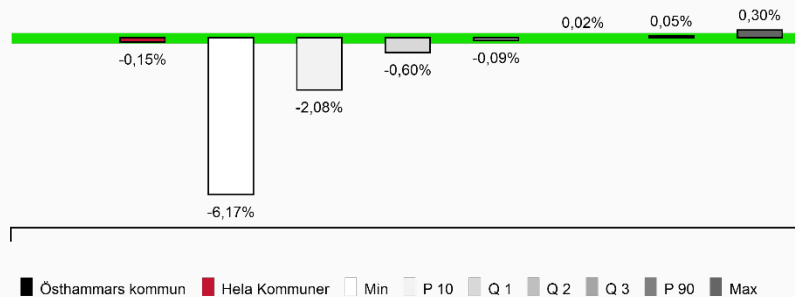
Östhammars kommun	0,8%	Lägsta	-52,0
Hela Kommuner	-1,5	Median	-0,6
		Högsta	7,7

Övertid - Östhammars kommun

Skillnad i rapporterad övertid (kvinnor / män) - historisk utveckling

Ert nuläge i förhållande till övriga

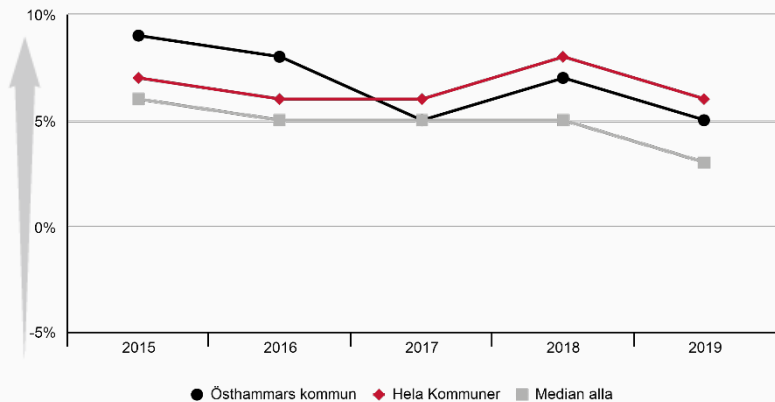
	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	-0,4%	-	-0,1%	-0,1%	-
Hela Kommuner	-0,3%	-0,2%	-0,3%	-0,2%	-0,2%
Median alla	-0,2%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%

Östhammars kommun	-	Lägsta	-6,2%
Hela Kommuner	-0,2%	Median	-0,1%
		Högsta	0,3%

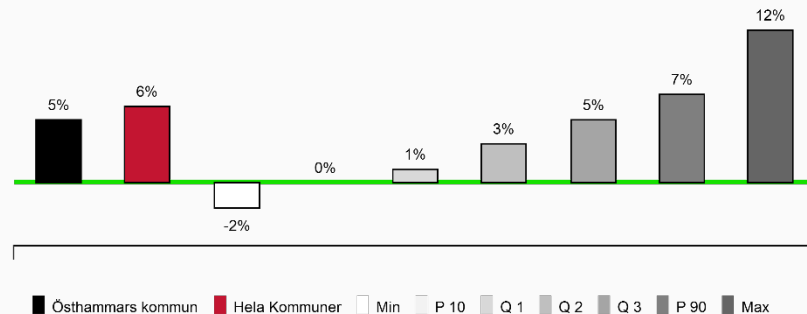
Reducerad heltidstjänst - Östhammars kommun

Skilnad i andel som frivilligt reducerat sin arbetstid - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	9%	8%	5%	7%	5%
Hela Kommuner	7%	6%	6%	8%	6%
Median alla	6%	5%	5%	5%	3%

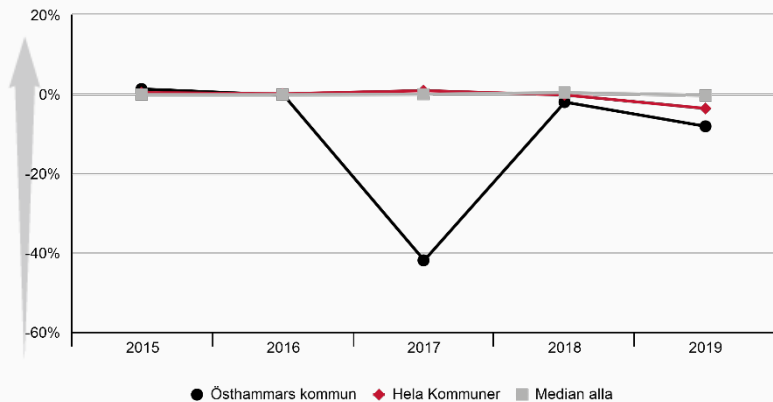
Ert nuläge i förhållande till övriga

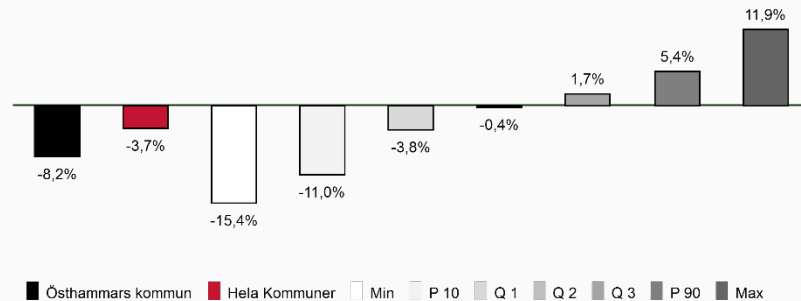
Östhammars kommun	5%	Lägsta	-2%
Hela Kommuner	6%	Median	3%
		Högsta	12%

Avgångar - Östhammars kommun

Skillnad i andel kvinnor / män som slutat - historisk utveckling

Ert nuläge i förhållande till övriga

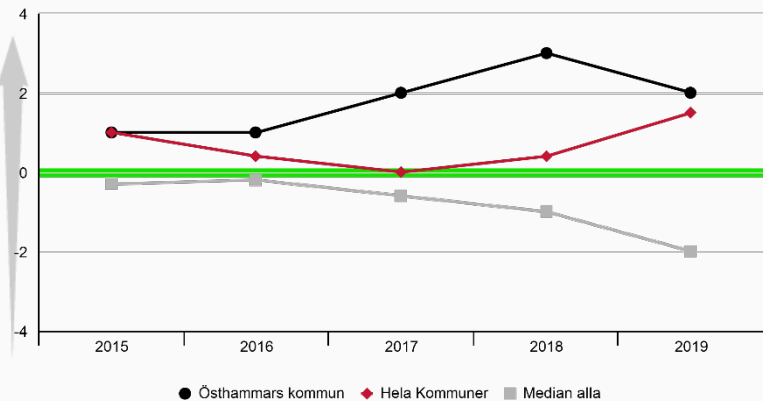

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	1,2%	-0,3%	-42,0%	-2,1%	-8,2%
Hela Kommuner	0,3%	0,0%	0,8%	-0,3%	-3,7%
Median alla	-0,2%	-0,2%	-0,1%	0,3%	-0,4%

	Totalt	Exkl Pension		Totalt	Exkl pension
Östhammars kommun	-8,2%	-9,0%	Lägsta	-15,4%	-16,2%
Hela Kommuner	-3,7%	-4,3%	Median	-0,4%	0,4%
			Högsta	11,9%	11,9%

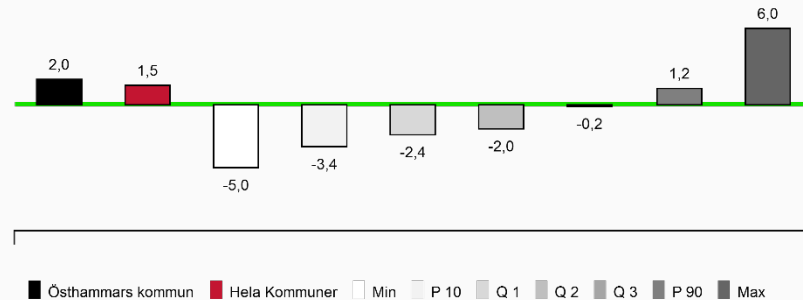
Ålder - Östhammars kommun

Skillnad i ålder kvinnor / män (år) - historisk utveckling

	2015	2016	2017	2018	2019
Östhammars kommun	1,0	1,0	2,0	3,0	2,0
Hela Kommuner	1,0	0,4	0,0	0,4	1,5
Median alla	-0,3	-0,2	-0,6	-1,0	-2,0

Ert nuläge i förhållande till övriga

Östhammars kommun	2,0	Lägsta	-5,0
Hela Kommuner	1,5	Median	-2,0
		Högsta	6,0

Rapport från Upphandlingsenheten till KS

Perioden 2020-03-23 t o m 2020-05-12

Antal genomförda upphandlingar, kommande och avbrutna upphandlingar samt överprövningar

Under perioden har upphandlingsenheten tilldelat 8 stycken upphandlingar, utöver dessa har även ett antal direktupphandlingar över 100.000 kronor och förnyade konkurrensutsättningar genomförts. Upphandlingarna omfattar både varor och tjänster samt entreprenader. (Framgår i delegationslista)

En av upphandlingarna avser insamling av hushållsavfall där Östhammars kommun får en ny leverantör; Ad Infinitum Recykling AB (Remondis).

Upphandlingsenheten har under rådande omständigheter genomfört direktupphandlingar av bl a skyddsmaterial då avtalad leverantör ej kunnat leverera.

Upphandling avseende hyra och tvätt av arbetskläder har avbrutits med anledning av att ingen av anbudsgivarna uppfyllde de ställda kvalificeringskraven och /eller ska krav.

Ny upphandling pågår och är annonserad.

Antalet pågående upphandlingar är ca 16 stycken och antalet beräknade upphandlingar för 2020 är ca 110 stycken i det inkluderas även några direktupphandlingar och avrop över 100.000 kr.

Pågående är bl a elleverens till Östhammars kommun, möbler till nya Frösåkersskolan, fordon, GC-väg Kyrkogatan Östhammar och solceller Edsvägen 16.

Östhammars kommun genomför i dagsläget tre samordnade upphandlingar; familjerådgivning, kostdatasystem och förstudie C tillsammans.

Upphandling avseende ny förskola Österbybruk ligger fortfarande hos förvaltningsrätten.

Informationsträffar och enskilda dialogmöten

Dialogmöte avseende upphandling av golvläggning var planerat att hållas utomhus men p g a snöväder ställdes mötet in.

Dialogmöten genomfördes istället via skype med leverantörerna en och en.

Befintliga leverantörer av snöröjning har bjudits in till dialogmöte den 26 maj på kvällstid vid två olika tider för att begränsa antalet besökare samtidigt. Övriga leverantörer inom området snöröjning inbjuds till den 27 maj.

Aktiviteter

Processkartläggning av upphandlingsverksamheten pågår.

Uppföljning av befintliga avtal och inköpsmönster i Östhammars kommun pågår.

Utbildningen certifierade beställare/inköpare pågår, där sju olika tillfällen genomförs under våren.

Den externa webbsidan avseende upphandling är under bearbetande med målsättning att så mycket information som möjligt ex pågående och kommande upphandlingar ska finnas lättillgängligt.

Ny inköpspolicy för Östhammars kommun är under framtagande.

Deltagande på flertalet uppstartsmöten inför ny avtalsperiod och på uppföljningsmöten med leverantörer.

Inköpsmöten med Tekniska förvaltningen, barn- och utbildnings förvaltningen och socialförvaltningen hålls kontinuerligt 1 ggr/månad.

I övrigt hålls möten med beställare både via telefon, mail och fysiskt där bl a rutiner, nya avtal, nytt inom inköpsområdet diskuteras mm.

Informationsmöten hos förvaltningarna genomförs kontinuerligt.

Upphandling av upphandlingsstödsystem har genomförts där vi fått ny leverantör och implementering pågår. Bl a så överförs alla befintliga avtal från det gamla systemet till det nya systemet manuellt och även genomförda upphandlingar ska överföras på samma sätt.

Planerade aktiviteter hösten 2020

Anbudsskola för leverantörer i Östhammars kommun,

Besök hos förvaltningar för att informera,

Framtagande av en "leverantörsfolder"

Framtagande av en intern folder riktad till verksamheterna

Företagsbesök för att informera om upphandlingar bl a

Deltagande hos företagarföreningar tillsammans med näringslivssamordnare bla.

Inger Modig Lind
Upphandlingschef

Styrelsen Stiftelsen Östhammarshem
Styrelsen Hargs Hamn AB

För kännedom:
Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktiges presidium

Lekmannarevisionsgranskning

KPMG har på uppdrag av lekmannarevisorerna i Hargs Hamn AB och i Stiftelsen Östhammarshem genomfört en fördjupad granskning inom ramen för lekmannarevisionen. Granskningen har omfattat rutiner och processer kring verksamhets- och ekonomistyrning, uppföljning av intern kontroll, offentlighetsprincipen samt inköp och upphandling.

Utifrån genomförd granskning bedömer vi att såväl bolaget som stiftelsen i huvudsak sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen i huvudsak är tillräcklig. Bolaget respektive stiftelsen har till stor del fastställda rutiner och processer inom granskade områden men det finns likväl vissa utvecklingsområden vad gäller dessa.

Vi rekommenderar styrelsen i Stiftelsen Östhammarshem att:

- färdigställa uppbyggnaden av det rapportpaket som löpande ska presenteras för styrelsen,
- fortsätta arbetet med att modernisera och effektivisera löneprocessen i stiftelsen,
- genomföra en ny riskanalys för verksamheten då den senaste riskanalysen genomfördes 2008, samt
- rapportera resultatet av ”Interna revisioner” till stiftelsens styrelse.

Vi rekommenderar styrelsen i Hargs Hamn AB att:

- göra en bedömning av om det finns ett behov av att dokumentera de rutiner och processer som är aktuella kring uppföljning av ekonomi och verksamhet, samt
- vidareutveckla rutinerna och processerna kring ramavtal, detta gäller bl a arbete med olika upphandlingsmallar etc.

Kommunrevisionen översänder härmed granskningsrapport och missiv till styrelsen i stiftelsen Östhammarshem och till styrelsen i Hargs Hamn AB för yttrande senast 2020-05-31. Rapport och missiv skickas även till Kommunstyrelsen och till Kommunfullmäktiges presidium för kännedom.

Enligt uppdrag

Mats Sjöborg

Ordförande

Lekmannarevisionsgranskning

Revisionsrapport

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB

KPMG AB

2019-10-23

Antal sidor 9

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Syfte och revisionsfrågor	2
2.1	Revisionskriterier	2
2.2	Metod	3
2.3	Projektorganisation	3
3	Resultat av granskningen	4
3.1	Stiftelseurkund, bolagsordning och ägardirektiv	4
3.2	Verksamhets- och ekonomistyrning	5
3.2.1	Kommentar	6
3.3	Intern kontroll	6
3.3.1	Kommentar	7
3.4	Offentlighetsprincipen	7
3.5	Inköp & upphandling	8
3.5.1	Kommentar	8

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

1 Sammanfattning

På uppdrag av lekmannarevisorerna i Hargs Hamn AB och i Stiftelsen Östhammarshem har vi genomfört en fördjupad granskning inom ramen för lekmannarevisionen. Granskningen har omfattat rutiner och processer kring verksamhets- och ekonomistyrning, uppföljning av intern kontroll, offentlighetsprincipen samt inköp och upphandling.

Utifrån genomförd granskning bedömer vi att såväl bolaget som stiftelsen i huvudsak sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen i huvudsak är tillräcklig. Bolaget respektive stiftelsen har till stor del fastställda rutiner och processer inom granskade områden men det finns likväl vissa utvecklingsområden vad gäller dessa.

Vi rekommenderar styrelsen i Stiftelsen Östhammarshem att:

- färdigställa uppbyggnaden av det rapportpaket som löpande ska presenteras för styrelsen,
- fortsätta arbetet med att modernisera och effektivisera löneprocessen i stiftelsen,
- genomföra en ny riskanalys för verksamheten då den senaste riskanalysen genomfördes 2008, samt
- rapportera resultatet av "Interna revisioner" till stiftelsens styrelse.

Vi rekommenderar styrelsen i Hargs Hamn AB att:

- göra en bedömning av om det finns ett behov av att dokumentera de rutiner och processer som är aktuella kring uppföljning av ekonomi och verksamhet, samt
- vidareutveckla rutinerna och processerna kring ramavtal, detta gäller bl a arbete med olika upphandlingsmallar etc.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen har varit att översiktligt bedöma om bolagets respektive stiftelsens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen är tillräcklig.

Vi har gått igenom bolagsordning, ägardirektiv, stiftelseurkund m m för att granska att dessa innehåller relevanta delar.

I övrigt har följande områden omfattats av granskningen:

Verksamhets- och ekonomistyrning – Har styrelsen en ändamålslig verksamhets- och ekonomistyrning, uppföljning och rapportering?

- Följer bolaget/stiftelsen upp verksamheten och ekonomin och upprättas prognoser under året?
- Rapporteras resultatet till styrelsen och till Kommunstyrelsen?
- Har styrelsen beslutat om åtgärder/analys vid avvikelser?

Uppföljning av intern kontroll – Finns ett systematiskt arbete med intern kontroll avseende såväl verksamheten som ekonomin?

- Finns det en fastställd årlig plan för uppföljning av den interna kontrollen?
- Är internkontrollplanen ett resultat av genomförd risk- och väsentlighetsanalys?
- Rapporteras resultatet från arbetet med intern kontroll till styrelsen och Kommunstyrelsen?

Offentlighetsprincipen

- Vilka rutiner finns vad gäller protokoll och handlingar?
- Hur och på vilket sätt anslås protokoll från styrelsesammanträdena?

Inköp och upphandling

- Finns en inköps- och upphandlingsorganisation uppbyggd?
- Finns tillräckliga styrdokument vad gäller inköps- och upphandlingsområdet?
- Är inköps- och upphandlingsprocesserna ändamålsenliga?

2.1 Revisionskriterier

Vi har bedömt om rutinerna uppfyller:

- Aktiebolagslagen, främst 9 kap

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

- Kommunallagen

2.2 Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Intervjuer med tjänstemän på Hargs Hamn AB och Stiftelsen Östhammarshem
- Dokumentstudier, bl a avseende bolagsordning, ägardirektiv och stiftelseurkund samt riktlinjer, rutinbeskrivningar etc inom de områden som omfattats av granskningen.

Rapporten har varit föremål för faktagranskning.

2.3 Projektorganisation

Granskningen har utförts av Anders Petersson, certifierad kommunal yrkesrevisor och kundansvarig. Lekmannarevisor Anne Fridlund har deltagit vid granskningen av Hargs Hamn AB.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

3 Resultat av granskningen

3.1 Stiftelseurkund, bolagsordning och ägardirektiv

Stiftelsen Östhammarshem

Stiftelsen Östhammarshem bildades 1976. Stiftelsens stadgar är från 1979. På bolaget arbetar för närvarande 19 st personer, 9 st på kontoret och 10 st som bovärdar.

Av stiftelsens stadgar framgår att:

"Stiftelsen har till föremål för sin verksamhet att inom Östhammars kommun förvärva fastigheter eller tomträtt till tomter för att därå uppföra och förvalta bostadshus med tillhörande affärslägenheter och kollektiva anordningar."

Hargs Hamn AB

På bolaget arbetar för närvarande 10 st personer. Det är 8 st på hamnkontoret och dessutom finns det 2 st hamnagenter som arbetar i hamnen.

Bolagsordningen fastställdes av den ordinarie bolagsstämman den 22 maj 2019. Av bolagsordningen framgår att bolaget ska äga och förvalta fastigheter, bedriva hamnrörelse samt därmed förenlig verksamhet. Ändamålet med bolagets verksamhet är att äga, driva och utveckla Hargs Hamn AB för godshantering samt att genom hamnrörelsen skapa goda förutsättningar för näringslivet i Östhammars kommun och därmed positiva effekter för kommunens och regionens sysselsättning.

Av ägardirektiven för bolaget framgår följande:

Verksamheten inom Hargs Hamn AB ska långsiktigt ge ett ekonomiskt överskott och samtidigt bidra till ekonomisk utveckling i regionen. Hargs Hamn AB ska årligen ge ett positivt resultat efter finansiella poster med minst 10 procent av bolagets nettoomsättning. Det årliga avkastningskravet till ägarna ska vara 10 procent av redovisat resultat efter finansiella poster.

Verksamheten ska utvecklas och diversifieras för att undvika alltför stort beroende av enstaka produkter och transportlösningar. Hamnens unika logistiska fördelar, främst järnväg och stora upplagsytor ska tillvaratas. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med högt ställda miljökrav.

Ovanstående direktiv kan uppnås genom att bland annat:

Marknadsföra Hargs Hamns unika miljöfördelar, exempelvis närhet till Mälardalen utan att belastas Stockholmsregionen, den korta skärgårdspassagen, det korta avståndet till Finland, Baltikum och Ryssland samt järnväg ända fram till kaj.

- *Utveckla transporter på järnväg.*
- *Utveckla användningen av befintliga kajer och anläggningar.*

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

- *Vid behov iordningsställa nya hamnytor och kajer.*
- *Utverka finansiering för nödvändiga investeringar i hamnen.*
- *Bevaka möjligheterna till regionalt, statligt och EU-stöd för att utveckla infrastrukturen.*

3.2 Verksamhets- och ekonomistyrning

Stiftelsen Östhammarshem

Under 2019 har stiftelsen sett över en hel del av sina rutiner vad gäller verksamhet och ekonomi. Ett s k årshjul har tillskapats vad gäller de händelser under året som är aktuella kring ekonomi och verksamhet.

I november kommer byte av ekonomisystem att ske från Aareon Incit till Fenix Ekonomi. Det nya systemet är speciellt anpassat för fastighetsverksamhet. Aareon Incit är egentligen ett fastighetssystem. Under 2021 kommer stiftelsen även att byta fastighetssystem, till Momentum.

Större uppföljningar av verksamhet och ekonomi sker tertialvis. Då görs även prognos för helåret. Även vid halvårsskiftet 2019 skedde en uppföljning med prognos för helåret. Även månadsuppföljningar som är mindre i omfattning görs för i stort sett samtliga månader. Tidigare skedde inte periodisering månadsvis utan detta har införts under 2019. Ungefär den 5:e i varje månad stängs föregående period.

De uppföljningar som görs rapporteras till styrelsen i samband med styrelsemöten. I nuläget pågår även arbetet med att bygga upp ett rapportpaket som ska presenteras för styrelsen. Styrelsen har 7 st ordinarie ledamöter och 7 st suppleanter. Styrelsemöten hålls 6 gånger om året. Presidiet träffas en vecka före varje sammanträde.

Styrelsen fattar olika beslut om åtgärder utifrån förvaltningens förslag. I nuläget är en utredning om s k frivillig momsredovisning aktuell. Stiftelsen har vissa lokaler där detta är aktuellt och arbetet kommer att ske med hjälp av konsulter.

Två gånger om året informerar VD och styrelseordförande inför Kommunstyrelsen i Östhammars kommun kring frågor avseende stiftelsen och dess verksamhet och ekonomi, utveckling och övriga aktuella frågor.

I bolaget pågår även arbete med att modernisera och effektivisera löneprocessen. Det lönesystem som används är Kontek. Mycket manuell hantering sker i nuläget och det finns planer på att driftsätta en app för medarbetarnas tidrapportering framöver.

För aktuella rutiner och processer finns beskrivningar och checklistor upprättade. Dessa avser bl a rutinerna/processerna kring ekonomisk uppföljning, budget, prognos samt bokslut. Arbetet sker för närvarande med regler och även mall för stiftelsens representation (såväl extern som intern representation). Även en etikpolicy finns upprättad.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

Hargs Hamn AB

Uppföljning av verksamhet och ekonomi sker månadsvis. Uppföljning sker mot föregående år och även mot budget. Vid tertialuppföljningarna per den sista april och per den sista augusti sker dessutom prognos för helåret. Bolaget har även en likviditetsbudget som följs upp. Prognos för likviditeten bygger på resultatprognosen.

Ett s k årshjul har tillskapats vad gäller de händelser under året som rör såväl ekonomi som verksamhet. Bolaget har fastställt ett antal mål samt därtill kopplade indikatorer som finns i en speciell matris. Uppföljning av dessa sker löpande under året.

Styrelsen har 4 ordinarie sammanträden varje år och dessutom extramöten vid behov (för år 2019 uppgår antalet extramöten till 4 st). Styrelsen består av 5 ordinarie ledamöter (3 valda av Kommunfullmäktige i Östhammars kommun, 1 utsedd av Hargs bruk samt en extern ledamot) samt 4 suppleanter (3 valda av Kommunfullmäktige i Östhammars kommun och en extern suppleant).

Bolaget har en finanspolicy som antogs under våren 2019.

VD har en löpande dialog med styrelseordförande kring bl a verksamhet, ekonomi och andra aktuella frågor. Vid behov fattar styrelsen beslut om åtgärder om något avviker från vad som är planerat. Vid såväl ledningsgruppsmöten som personalmöten inom bolaget sker löpande genomgångar av olika typer av avvikelser.

En gång om året informerar VD och styrelseordförande inför Kommunstyrelsen i Östhammars kommun kring frågor avseende bolaget, dess verksamhet och ekonomi, utveckling samt övriga aktuella frågor.

3.2.1 Kommentar

Beskrivning finns enligt ovan. Vi bedömer att Stiftelsen Östhammarshem ska färdigställa uppbyggnaden av det rapportpaket som löpande ska presenteras för styrelsen samt även fortsätta arbetet med att modernisera och effektivisera löneprocessen i stiftelsen. Vi bedömer att Hargs Hamn AB ska göra en bedömning av om det finns ett behov av att dokumentera de rutiner och processer som är aktuella kring uppföljning av ekonomi och verksamhet.

3.3 Intern kontroll

Stiftelsen Östhammarshem

Stiftelsen har ett ledningssystem benämnt Portalen. Detta fungerar som ett intranät. Varje år sker en extern revision som syftar till att säkerställa att ledningssystemet möter de standards som finns vad gäller kvalitet och miljö. Rapportering av resultatet sker till bolagets styrelse och även till Kommunstyrelsen i Östhammars kommun.

Stiftelsens ledningsgrupp har även fastställt ett dokument benämnt "Interna revisioner" där det framgår vilka rutiner och processer som ska kontrolleras/gås igenom.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

Någon rapportering avseende den "interna revisionen" sker inte till styrelsen i nuläget. I samband med intervjutillfället framgår dessutom att den senaste större riskanalysen för stiftelsen gjordes 2008.

Hargs Hamn AB

Bolaget har ett ledningssystem och det finns mycket instruktioner etc inom ramen för ledningssystemet.

Riskanalys för bolagets verksamhet finns med i Affärsplan 2019-2022.

Varje år sker en extern revision som syftar till att säkerställa att ledningssystemet möter de standards som finns vad gäller kvalitet och miljö. Rapportering av resultatet sker till bolagets styrelse och även till Kommunstyrelsen i Östhammars kommun.

Ledningssystemet innehåller målmatriser (fördelningar finns utifrån de olika standarderna) och det finns dessutom en mängd olika indikatorer.

Även en intern revision sker i form av att handläggning, rutiner och processer sker på avsett sätt inom bolaget. Resultatet av den interna revisionen presenteras för bolagets styrelse.

3.3.1 Kommentar

Beskrivning finns enligt ovan. Vi bedömer att stiftelsen Östhammarshem ska genomföra en ny riskanalys för verksamheten då den senaste riskanalysen genomfördes 2008. Stiftelsen ska även rapportera resultatet av "Interna revisioner" till stiftelsens styrelse.

3.4 Offentlighetsprincipen

Stiftelsen Östhammarshem

Vad gäller kallelse, dagordningar och handlingar till styrelsemöten skickas dessa ut ca en vecka före sammanträdet. Protokoll justeras några dagar efter sammanträdet. Protokollen anslås inte, men dessa är offentliga handlingar och lämnas ut vid begäran. Sekretesspunkter kan förekomma i protokollen, men detta är relativt ovanligt.

Hargs Hamn AB

Vad gäller kallelse, dagordningar och handlingar till styrelsemöten skickas dessa ut ca en vecka före sammanträdet. Protokoll justeras några dagar efter sammanträdet. Protokollen anslås inte, men dessa är offentliga handlingar och lämnas ut vid begäran.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

3.5 Inköp & upphandling

Stiftelsen Östhammarshem

Vad gäller området inköp och upphandling har stiftelsen en upphandlad generalkonsult för upphandlingar, Bylero – Byggladare i Roslagen AB. Bylero hjälper stiftelsen med såväl ramavtalsupphandlingar som projektspecifika upphandlingar. Stiftelsen använder sig även av HBV – Allmännyttans inköpsfunktion vad gäller bl a tjänster, material m m.

Stiftelsen försöker i mångt och mycket att "ta rygg" på kommunen vad gäller inköp och upphandling, d v s samverkan sker i den omfattning som bedöms lämplig.

Inom stiftelsen finns riktlinjer för direktupphandlingar. Riktlinjerna innehåller anvisningar för hur direktupphandling ska genomföras och reviderades senast i september 2019.

Stiftelsen har även tagit fram en blankett som ska användas för dokumentation av direktupphandlingar. Till blanketten finns även anvisningar för ifyllande.

Stiftelsen har även tagit fram en rutinbeskrivning för vad som allmänt ska gälla vid inköp. Av rutinbeskrivningen framgår rutinerna som ska gälla vid beställning av material och tjänster samt hur fakturor ska godkännas. Det finns även en rutinbeskrivning upprättad kring de rutiner som gäller avtal och tecknandet av dessa.

Hargs Hamn AB

Inom bolaget finns dels en upphandlingspolicy och dels en dokumentation avseende de inköps-/beställningsrutiner som ska tillämpas. I samband med intervjutillfället framgår att det finns en förbättringspotential vad gäller hur bolaget arbetar med ramavtal. För närvarande genomförs många direktupphandlingar. Sedan hösten 2018 använder bolaget även de ramavtal som finns inom SKL Kommentus. Det sker även mer och mer samarbete med kommunens inköps-/upphandlingsorganisation. Det framgår även i samband med intervjutillfället att bolaget under hösten och vintern kommer att arbeta vidare med bl a olika upphandlingsmallar etc.

Vad gäller driftstjänsterna i hamnen köps dessa in genom ramavtal. Upphandlad leverantör är Påhlgård & Söner Kran AB. Bolaget tar även hjälp från Lindahl Advokatbyrå vad gäller olika byggprojekt/projektspecifika upphandlingar. Lindahl Advokatbyrå är upphandlad.

3.5.1 Kommentar

Beskrivning finns enligt ovan. Vi bedömer att Hargs Hamn AB ska vidareutveckla rutinerna och processerna kring ramavtal. Detta gäller bl a arbete med olika upphandlingsmallar etc.

Stiftelsen Östhammarshem och Hargs Hamn AB
2019-10-23

2019-10-23

KPMG AB

Anders Petersson
Certifierad kommunal yrkesrevisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument.
Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

Datum

2020-03-05

Att:

Kommunstyrelsen
Kommunrevisionen

Yttrande Lekmannarevisionsgranskning REV-2020-2

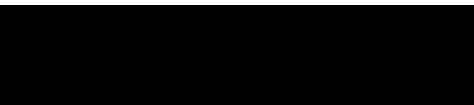
Kommunrevisionen rekommenderar styrelsen i Hargs Hamn AB att:

- Göra en bedömning av om det finns ett behov av att dokumentera de rutiner och processer som är aktuella kring uppföljning av ekonomi och verksamhet, samt
- Vidareutveckla rutinerna och processerna kring ramavtal, detta gäller bl.a. arbete med olika upphandlingsmallar etc

Hargs Hamn AB har kompletterat befintlig instruktion för ekonomifunktionen avseende styrelserapportering. Styrelsen för bolaget har vid styrelsemöte 2020-03-04 godkänt och fastslagit instruktionen.

Hargs Hamn AB eftersträvar att effektivisera inköpsfunktionen i bolaget utifrån att bl.a. i ökande grad arbeta baserat ramavtal för att minska antalet- och behovet av genomförda direktupphandlingar. Utfall av genomförda ramavtalsupphandlingar delges styrelsen löpande.

Med vänlig hälsning

Roger Lammén

Ordförande Hargs Hamn AB

Från: Jessica Eliardsson <Jessica.Eliardsson@osthammarshem.se>
Skickat: 2020-04-24 10:06
Till: Kommunstyrelsen <Kommunstyrelsen@osthammar.se>
Ämne: Stiftelsen Östhammarshems svar till lekmannarevisionens rapport 2019
Kopia: Örjan Mattsson <axel.mattsson.46@gmail.com>, Allan Kruukka <allan.kruukka@hotmail.com>, Camilla Strandman <camilla.strandman@gmail.com>, Anders Ihre <Anders.Ihre@osthammarshem.se>, Jennie Saglam <jennie.saglam@osthammarshem.se>

För kännedom:

Kommunstyrelsen
Stiftelsen Östhammarshems presidium
Stiftelsen Östhammarshems protokollförare Anders Ihre
Stiftelsen Östhammarshems ekonomichef Jennie Saglam

Hej,

Stiftelsen Östhammarshem har tagit emot hemställan om svar av genomförd lekmannarevision i kommunens koncerngranskning för räkenskapsåret 2019.

Under stiftelsens styrelsesammanträde 2020-03-23 delgavs rapportens sammanställning till ledamöter.

Styrelsens yttrande är sådan:

att man finner rapporten och revisionen som utförd och att stiftelsen fortsätter sina arbeten med förbättrande utveckling, enligt den interna revisionen och vidare genom ISO-certifieringar.

Förfallodag för detta svar lades av Kommunstyrelsen till 2020-05-31.

Svarsdatum : 2020-04-24 (eg. 2020-03-23 enl. styrelseprotokoll)

Med vänlig hälsning

Jessica Eliardsson
VD
Östhammarshem

§ 3
Dnr 2020/6

Uppföljning av internkontrollplan 2019

Beslut

IT-nämnden beslutar

att lägga informationen till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Tierps kommun har en internkontrollplan för alla sina verksamheter. IT-nämndens internkontrollplan följs upp löpande i den dagliga driften samt genom stickprovsförfarande.

Beslutsmotivering

För att bibehålla och utveckla kvalitetsarbete med it-nämndens leveranser så behövs löpande interna kontroller på ett antal punkter.

Beslutsunderlag

- Internkontrollplan IT-nämnden 2019

Beslutet skickas till

- Kommunstyrelsen Tierp
- Kommunstyrelsen Östhammar
- Kommunstyrelsen Älvkarleby
- Kommunstyrelsen Heby
- Kommunstyrelsen Knivsta
- Förvaltningschef IT

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Cassiopeia IT

Kontrollplan 2019

Kontrollobjekt	Kontrollmål	Kontrollansvarig	Kontrollfrekvens	Kontrollmetod	Mottagare av kontrollrapport
<i>Vad ska kontrolleras?</i>	<i>Mot vilken normbild ska iakttagelser bedömas?</i>	<i>Vem ansvarar för att kontroll genomförs enl. plan?</i>	<i>Hur ofta ska kontroll genomföras?</i>	<i>Hur ska kontroll genomföras per kontrolltillfälle?</i>	<i>Vem är mottagare av resultatet från kontrollen?</i>
Inköp	Inköp ej utan eller utan-för avtal med risk för skade-stånd/upp-hand-lings skade-avgift.	Chef Partneransvariga	Årligen	Stickprov på minst fem varu/tjänste-grup-per var-je år	i sam-band med års-redovisning.
Drift av datacenter	Undvika förlust av information	IT-Driftschef	Årligen	Test av återläsning från backupp	IT-Chef, 1 ggr/kvartal.
IT-personal/bemanning	Undvika skada vid förlust av nyckelperson, Löpande dokumentering av processer och de förändringar som sker, ITIL	IT-driftschef Chef Förvaltningsstöd	Årligen	Stickprov av dokumentation för interna processer	IT-Chef i samband med årsredovisning.
Kommunikation	Undvika avbrott, kontinuerlig elektronisk kommunikation, Redundans (minst två möjliga vägar) samt övervakning.	IT-Driftschef	Kontinuerlig	Övervakning med larm, SNMPc, Mrtg ,m.m.	Incidentrapportering till IT-Chef
Elförsörjning centralnoder	Undvika servicebortfall p.g.a. strömavbrott, minimera skadeverkan	Fastighetsansvarig i respektive kommun	Kvartalsvis	Test av reservkraft samt automatisk överkoppling	IT-Driftschef

Cassiopeia IT

Intern kontrollrapport 2019

Kontrollobjekt	Kontrollmål	Kontrollreferens	Resultat från kontroll	Avvikelseanalys	Åtgärdsförslag	Övriga kommentarer
Vad ska kontrolleras?	Mot vilken normbild ska iakttagelser bedömas?	Datum när kontroll genomfördes, vem som gjorde kontrollen (namn/funtion) samt ev. kontrollrapport-ID (t.ex. namn, dnr., ID-nr)	Vad visade resultatet från kontrollen i relation till normbilden?	Om resultat avviker från normbild, vad är rotorsaken till avvikelsen?	Vilka åtgärder/aktiviteter rekommenderas för att åtgärda avvikelsen?	-
Inköp	Inköp ej utan eller utan-för avtal med risk för	20200305, Ingela Danneby	Inga avvikelser			
Drift av datacenter	Undvika förlust av information	Kontrollen genomförd flera gånger under året och för alla tre driftslokationerna. Driftsansvarig	Fullständig backup ok! Helt nytt backup-system installerat för Knivsta och Heby			
IT-personal/bemanning	Undvika skada vid förlust av nyckelperson, Löpande dokumentering av processer och de förändringar som sker, ITIL	Dokumentation och processkartläggning pågår. Återstår flertalet delprocesser att dokumentera, se bilaga.	Översiktsprocessen klar. Delprocesser återstår att dokumentera.			
Kommunikation	Undvika avbrott, kontinuerlig elektronisk kommunikation, Redundans (minst två möjliga vägar) samt övervakning.	Övervakning och kontroll sker löpande varje vecka. Samtliga noder övervakas.	Ett par redundanser har skapats under året. Sträckan Älvkalreby - Tierp uppsäkrad. Kontakt mellan Östhammar och Tierp etablerad virtuellt.			
Elförsörjning centralnoder	Undvika servicebortfall p.g.a. strömavbrott, minimera skadeverkan	Testas av fastighetsägarna i respektive kommun enligt deras kontrollprocedurer	Backup-system testade. Strömbortfall vid åskväder sommaren 2019, allt ok.	Vi har inte en fullständig bild av varje fastighetsägares tester. Behöver bättre kontakt och löpande återkoppling	Detta behöver följas upp med fastighetägarna på ett mer systematiskt sätt.	

Cassiopeia IT

Kontrollplan 2019

Intern kontrollrapport 2019

Kontrollobjekt	Kontrollmål	Kontrollansvarig	Kontrollfrekvens	Kontrollmetod	Mottagare av kontrollrapport	Kontrollreferens	Resultat från kontroll	Avvikelseanalys	Åtgärdsförslag	Övriga kommentarer
Vad ska kontrolleras?	Mot vilken normbild ska iakttagelser bedömas?	Vem ansvarar för att kontroll genomförs enl. plan?	Hur ofta ska kontroll genomföras?	Hur ska kontroll genomföras per kontrolltillfälle?	Vem är mottagare av resultatet från kontrollen?	Datum när kontroll genomfördes, vem som gjorde kontrollen (namn/funtion) samt ev. kontrollrapport-ID (t.ex. namn, dnr., ID-nr)	Vad visade resultatet från kontrollen i relation till normbilden?	Om resultat avviker från normbild, vad är rotorsaken till avvikelsen?	Vilka åtgärder/aktiviteter rekommenderas för att åtgärda avvikelsen?	-
Inköp	Inköp ej utan eller utan-för avtal med risk för skade-stånd/upp-hand-lings skade-avgift.	Chef Partneransvariga	Årligen	Stickprov på minst fem varu/tjänste-grup-per var-je år	i sam-band med års-redovisning.	20200305, Ingela Danneby	Inga avvikelser			
Drift av datacenter	Undvika förlust av information	IT-Driftschef	Årligen	Test av återläsning från backupp	IT-Chef, 1 ggr/kvartal.	Kontrollen genomförd flera gånger under året och för alla tre driftslokationerna. Driftsansvarig	Fullständig backup ok! Helt nytt backup-system installerat för Knivsta och Heby			
IT-personal/bemanning	Undvika skada vid förlust av nyckelperson, Löpande dokumentering av processer och de förändringar som sker, ITIL	IT-driftschef Chef Förvaltningsstöd	Årligen	Stickprov av dokumentation för interna processer	IT-Chef i samband med årsredovisning.	Dokumentation och processkartläggning pågår. Återstår flertalet delprocesser att dokumentera, se bilaga.	Översiktsprocessen klar. Delprocesser återstår att dokumentera.			
Kommunikation	Undvika avbrott, kontinuerlig elektronisk kommunikation, Redundans (minst två möjliga vägar) samt övervakning.	IT-Driftschef	Kontinuerlig	Övervakning med larm, SNMPc, Mrtg ,m.m.	Incidentrapportering till IT-Chef	Övervakning och kontroll sker löpande varje vecka. Samtliga noder övervakas.	Ett par redundanser har skapats under året. Sträckan Älvkälreby - Tierp uppsäkrad. Kontakt mellan Östhammar och Tierp etablerad virtuellt.			
Elförsörjning centralnoder	Undvika servicebortfall p.g.a. strömavbrott, minimera skadeverkan	Fastighetsansvarig i respektive kommun	Kvartalsvis	Test av reservkraft samt automatisk överkoppling	IT-Driftschef	Testas av fastighetsägarna i respektive kommun enligt deras kontrollprocedurer	Backup-system testade. Strömbortfall vid åskväder sommaren 2019, allt ok.	Vi har inte en fullständig bild av varje fastighetsägares tester. Behöver bättre kontakt och löpande återkoppling	Detta behöver följas upp med fastighetägarna på ett mer systematiskt sätt.	

§ 4
Dnr 2020/3

Internkontrollplan IT-nämnden 2020

Beslut

IT-nämnden beslutar

att anta Internkontrollplan IT-nämnden 2020, samt

att uppdra åt Förvaltningschef IT att bevaka ärendet löpande.

Sammanfattning av ärendet

Tierps kommun har en internkontrollplan för alla sina verksamheter. Bifogat komplement av internkontrollplan antas av it-nämnden och läggs som komplement till kommunstyrelsen redan antagna internkontrollplan.

Beslutsmotivering

För att bibehålla och utveckla kvalitetsarbete med it-nämndens leveranser så behövs löpande interna kontroller på ett antal punkter. Denna internkontrollplan befäster vikten av rätt kvalitet på leveransen av tjänster.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

- Internkontrollplan IT-nämnden 2020

Beslutet skickas till

- Kommunstyrelsen Tierp
- Kommunstyrelsen Östhammar
- Kommunstyrelsen Älvkarleby
- Kommunstyrelsen Heby
- Kommunstyrelsen Knivsta
- Förvaltningschef IT

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Internkontrollplan 2020 Cassiopeia IT

Bakgrund

Enligt kommunallagen ska kommunen ha en väl fungerande intern kontroll. Med intern kontroll avses kommunens och kommunkoncernens interna förfaringsätt och arbetsrutiner som syftar till att säkerställa att organisationens mål uppfylls och att verksamheten är laglig. Genom riskhantering kan faktorer som utgör en risk för måluppfyllelsen identifieras, bedömas och kontrolleras. Ordandet av intern kontroll och riskhantering är därför en del av ledningen av kommunen och kommunkoncernen.

Kommunstyrelsen har tydliggjort i Regler för intern styrning och kontroll (ks § 163/2017) att verksamheten under den har en skyldighet mot kommunstyrelsen att säkerställa att den interna kontrollen är god. Kommunfullmäktige har ytterligare tydliggjort vad kommunstyrelsen har för uppdrag och ansvar avseende uppföljningar, intern kontroll och insyn i Riktlinje för intern kontroll och insyn i kommunens verksamheter (kf §72/2017) och Program för uppföljning av och insyn i kommunens verksamheter (kf 73/2017). Det pågår ett arbete att utveckla processen för intern styrning och kontroll. Beslut om och uppföljning av internkontrollplaner kommer ingå i ett årshjul länkat till årshjulet för planering och uppföljning av verksamhet och budget. Det betyder att interkontrollplan för kommande år beslutas politiskt i samband med att budgeten för samma år behandlas, och att uppföljningen behandlas i samband med årsredovisningen för samma år. Verksamhetens tidigare genomförda riskanalyser ligger till grund för internkontrollplanens omfattning.

Syfte

Kommunens interna kontroll syftar till att minimera riskerna för att 1) bryta mot lagar och regler, 2) avvika negativt mot budget- och verksamhetsmålen, och 3) ge felaktig information (rapportering) till beslutsfattare och allmänheten om det ekonomiska och verksamhetsmässiga läget i verksamheten samt ta emot felaktig information från annan.

Ansvar

Kommunstyrelsen har ansvaret för den interna kontrollen inom kommunstyrelsens verksamhet. Verksamhetschefer ansvarar för att konkreta regler och anvisningar är utformade så att en intern kontroll kan upprätthållas samt att dessa följs och att medarbetarna är informerade om dess innebörd.

IT-nämnden Cassiopeia IT

Kontrollobjekt	Kontrollmål	Kontrollansvarig	Kontrollfrekvens	Kontrollmetod	Mottagare av kontrollrapport
Vad ska kontrolleras ?	Mot vilken normbild ska iakttagelsen bedömas	Vem ansvarar för att kontroll genomförs enl. plan?	Hur ofta ska kontroll genomföras?	Hur ska kontroll genomföras per kontrolltillfälle?	Vem är mottagare av resultatet från kontrollen?
Inköp	Inköp ej utan eller utan-för avtal med risk för skade-stånd/upp-hand-lingsskade-avgift.	Chef Partneransvariga	Årligen	Stickprov på minst fem varu/tjänste-grup-per var-je år	i sam-band med års-redovisning.
Drift av datacenter	Undvika förlust av information	IT-Driftschef	Årligen	Test av återläsning från backupp	IT-Chef, 1 ggr/kvartal.
IT-personal/bemannning	Undvika skada vid förlust av nyckelperson, Löpande dokumentering av processer och de förändringar som sker, ITIL	IT-driftschef Chef Förvaltningsstöd	Årligen	Stickprov av dokumentation för interna processer	IT-Chef i samband med årsredovisning.
Kommunikation	Undvika avbrott, kontinuerlig elektronisk kommunikation, Redundans (minst två möjliga vägar) samt övervakning.	IT-Driftschef	Kontinuerlig	Övervakning med larm, SNMPc, Mrtg ,m.m.	Incidentrapportering till IT-Chef
Elförsörjning centralnoder	Undvika servicebortfall p.g.a. strömavbrott, minimera skadeverkan	Fastighetsansvarig i respektive kommun	Kvartalsvis	Test av reservkraft samt automatisk överkoppling	IT-Driftschef

§ 6

Dnr 2019/16

**Svar på revisionsrapport - Granskning av kommunens
anpassning till lagstiftningsförändringar**

Beslut

IT-nämnden beslutar

att anta svaret på revisionsrapporten som sitt eget och skicka det till kommunrevisionen.

Sammanfattning av ärendet

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Tierps kommun genomfört en granskning av kommunens Anpassning till lagstiftningsförändringar.

Syftet med granskningen har varit att undersöka om Kommunstyrelsen, IT-nämnden och Lönenämnden har vidtagit ändamålsenliga åtgärder för att möta lagstiftningsförändringarna i såväl nya förvaltningslagen som kommunallagen. Med anledning av att kommunstyrelsen enligt såväl reglemente som kommunallag har ett betydande ansvar att omvärldsbevaka vid ny lagstiftning så har granskningen valt att lägga störst vikt vid kommunstyrelsen och kommunstyrelsens åtgärder.

IT-nämnden svarar nu på granskningen.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Inga negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

- Handläggarens tjänsteutlåtande
- Svar på revisionsrapport - Granskning av kommunens Anpassning till lagstiftningsförändringar
- Revisorernas utlåtande - Revisionsrapport - Granskning av kommunens Anpassning till lagstiftningsförändringar
- Revisionsrapport - Granskning av kommunens Anpassning till lagstiftningsförändringar

---

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Beslutet skickas till

- Förvaltningschef IT
- Revisionen
- PwC
- Knivsta kommun
- Älvkarleby kommun
- Östhammars kommun
- Heby kommun

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

Svar på revisionsrapport - Granskning av kommunens anpassning till lagstiftningsförändringar

Tierps kommun har tagit del av PwC's rapport i ovanstående ämne. Granskningens syfte har varit att få svar på om kommunens nämnder har vidtagit ändamålsenliga åtgärder för att möta lagstiftningsförändringarna i ny förvaltningslag och ny kommunallag. Mot bakgrund av granskningen resultat har revisionen lämnat följande rekommendationer till IT-nämnden:

- Att av granskningen berörda nämnder ser över styrdokument och rutinbeskrivningar för att säkerställa att hänvisningar till lagstiftning är uppdaterade och korrekta.
- Att Lönenämnden och IT-nämnden antar egna delegationsordningar som tydliggör vilken omfattning av delegering som de gemensamma nämnderna har rätt till.
- Att av granskningen berörda nämnder regelbundet följer upp och omvärldsbevakar vilka effekter förvaltningslagens förändringar får och även tillse att resurser finns inom respektive nämnd och förvaltning för att kunna vidta nödvändiga åtgärder på sikt. Detta beror framförallt på att förvaltningslagens bestämmelser ännu inte är prövade av domstol i någon större utsträckning vilket gör det svårt att veta exakt vilka åtgärder som krävs för att möta lagens krav.

Åtgärder som föreslås med anledning av ovanstående

En översyn av it-nämndens reglementen kommer att genomföras för att säkerställa att alla ingående kommuners högsta ledande tjänsteperson medges rätten att delta och yttra sig vid nämndens sammanträden samt att hänvisningar till lagstiftning är uppdaterade och korrekta. Vidare kommer översyn regelbundet att ske utifrån förvaltningslagens förändringar.

En delegationsordning för it-nämnden har arbetats fram och kommer att beslutas i nämnden samt delges kommunstyrelsen och de i nämnden ingående kommunerna för kännedom.

I övrigt bör det nämnas att även it-nämndens medarbetare är bjudna till och deltar i de utbildningsinsatser som genomförs inom ramen för kommunstyrelsens område.

Lars-Erik Andersson
IT-Chef
IT-nämnden Cassiopeia

---

§ 8
Dnr 2020/7

IT-nämndens delegationsordning

Beslut

IT-nämnden beslutar

att anta IT-nämndens delegationsordning.

Sammanfattning av ärendet

PwC har efter revision lämnat rekommendation till IT-nämnden att anta egen delegationsordning som tydliggör vilken omfattning av delegering som nämnden har rätt till.

Beslutsmotivering

Kommunjurist har tillsammans med Förvaltningschef IT arbetat fram ett förslag till delegationsordning för IT-nämnden. Delegationsordningen innehåller samtliga frågor som hanteras inom it-nämndens arbetsområde.

Beslutsunderlag

- Handläggarens tjänsteutlåtande
- IT-nämndens delegationsordning

Beslutet skickas till

- Kommunstyrelsen Tierp
- Kommunstyrelsen Östhammar
- Kommunstyrelsen Älvkarleby
- Kommunstyrelsen Heby
- Kommunstyrelsen Knivsta
- Förvaltningschef IT

Ordförande sign

Justerare sign

Sekreterare sign

IT-nämndens delegationsordning

Fastställd av IT-nämnden § 8/2020
gäller från och med 20 mars 2020

Beskrivning och tillämpning

1. Vad innebär delegation och delegat?

Delegation innebär att rätten att besluta i ett visst ärende eller i en grupp av ärenden flyttas över till någon annan. Den som har sådan rätt kallas delegat. (kommunallagen (KL), 6 kap 36-39 §§)

Delegaten företräder IT-nämnden, det innebär att delegatens beslut ses som IT-nämndens beslut. IT-nämnden kan inte ändra delegatens beslut, men styrelsen kan återkalla delegationsuppdraget. IT-nämnden kan också ta över ett ärende och fatta beslut om delegaten ännu inte har tagit något beslut i ärendet.

IT-nämnden har ansvar att redovisa delegationsbesluten, men delegaten har det juridiska ansvaret. Det juridiska ansvaret innebär att delegaten kan dömas för exempelvis tjänstefel eller till skadestånd om beslutet är felaktigt.

2. Att fatta och anmäla ett delegationsbeslut

Beslut som kan överklagas enligt 13 kap KL ska redovisas till nämnden.

Det finns flera anledningar till att besluten ska anmälas. Dels ska IT-nämndens informations- och kontrollbehov tillgodoses, dels kan anmälan ha betydelse för beslutets laga kraftvinnande. Ett beslut vinner nämligen laga kraft tre veckor efter att det aktuella protokollet har justerats och anslagits på kommunens anslagstavla. När ett beslut vunnit laga kraft kan det inte längre överklagas.

När en delegat tar beslut enligt delegationsordningen gäller följande:

- a. Ett beslut som fattats på delegation ska vara skriftligt och undertecknat eller digitalt verifierat.
- b. Det ska framgå i beslutet att det är fattat med stöd av delegation från IT-nämnden och enligt vilken punkt i delegationsordningen.
- c. Delegaten ansvarar för att meddela beslutet till de som berörs av beslutet. Delegaten skickar med en besvärshänvisning till enskild om beslutet gått denne emot.
- d. Delegaten ansvarar för att anmäla fattade delegationsbeslut till IT-nämndens nästkommande sammanträde, om inte annat anges i delegationsordningen. Delegationsbeslut ska i första hand registreras och anmälas i något av systemen Evolution, Viva och EDP. Om delegaten inte har möjlighet att anmäla delegationsbeslut i något av dessa system kan beslutet skickas till verksamhetens registrator eller kommunens huvudregistrator som registrerar och anmäler beslutet i Evolution.
- e. Listor/rapporter över delegationsbeslut tas fram ur respektive system av de som tilldelats den arbetsuppgiften. Dessa listor skickas sedan till administrativ assistent på Ledningsstöd som ser till att listorna finns tillgängliga för granskning av IT-nämndens ledamöter i sammanträdeslokalen under sammanträdesdagen.
- f. Efter IT-nämndens sammanträde ansvarar delegaten för arkivering och uppföljning av sina ärenden.

3. Om delegaten inte kan fatta beslut

Om delegaten inte kan fatta beslut tar en förordnad vikarie eller ställföreträdare över beslutanderätten. Om det inte finns någon förordnad tar den som står som ersättare i delegationsordningen över beslutanderätten.

Om varken ordinarie delegat eller ersättare finns tillhands och beslutet inte kan dröja, ska ärendet avgöras av delegatens chef eller lämnas till utskottsordförande/IT-nämndens ordförande för bedömning.

I IT-nämnden och utskotten ersätter 1:e respektive 2:e vice ordförande vid ordförandens frånvaro, om inte annat anges i delegationsordning eller särskilt beslut.

Ett ärende får överlämnas till IT-nämnden om ärendets beskaffenhet kräver det. Delegationsrätten omfattar inte ärenden som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Sådana beslut ska överlämnas till IT-nämnden för avgörande.

4. Vad händer om beslut fattas utan delegation

Ett beslut som en anställd fattar utan stöd av delegationsordningen kan inte överklagas genom laglighetsprövning eftersom beslutet inte existerar i kommunallagens mening. Kommunen kan däremot bli civilrättsligt bunden av beslutet om mottagaren är i god tro och det rör civilrättsliga förhållanden. Mottagaren kan i så fall driva ärendet i allmän domstol.

5. Rätt att besluta innebär också

Rätt att besluta i en viss ärendegrupp innefattar också rätt att:

- Besluta om avgifter i enlighet med av kommunfullmäktige fastställda taxor
- Pröva ett överklagande skett i rätt tid och avvisa överklagande som kommit in för sent (förvaltningslagen (FL 45 §)
- Besluta om omprövning ska ske samt ompröva beslut och yttranden i ärenden där det ursprungliga beslutet fattats av delegat (FL 38-39 §§).
- Besluta att överklaga beslut och domar som innefattar ändring av delegatens beslut
- besluta att avge yttrande till högre instans med anledning av överklagande av delegationsbeslut.

Delegation till tjänsteman innebär inte befogenhet att avslå framställning.

6. Vem kan man delegera till?

IT-nämnden kan enligt kommunallagen (KL 6 kap 37§, KL 7 kap 5-7 §§) lämna delegation till:

- ett utskott
- en ledamot eller ersättare i IT-nämnden
- en av kommunens anställda

Det är inte tillåtet att delegera till:

- en grupp av anställda
- en anställd tillsammans med en ledamot eller ersättare (det kallas blandad delegering)
- en anställd i kommunalt bolag

7. Att lägga till, ta bort eller ändra punkter i delegationsordningen

Om en punkt i delegationsordningen behöver ändras, läggs till eller tas bort används blanketten "Blankett för ändring delegation". Blanketten finns på Insidan. Blanketten fylls i och skickas sedan till administrativ assistent på Ledningsstöd. Ändringarna är giltiga när IT-nämnden beslutat att anta en ny delegationsordning där ändringarna finns med.

8. Vidaredelegation

IT-nämnden kan ge en förvaltningschef (kommunchef eller högsta verksamhetschefer) som har delegation rätt att i sin tur överlåta beslutanderätten till en annan anställd inom kommunen. Det kallas för vidaredelegation. Det kan bara ske i ett led. (KL, 6 kap 37 §)

Beslut som fattats med vidaredelegation ska anmälas till chefen som gav delegationen. Vidaredelegaten anmäler beslut till IT-nämnden enligt punkt 2 (Att fatta och anmäla ett delegationsbeslut). Chefen som vidaredelegerat har ansvar att se till att det fungerar.

9. Brådskande ärenden

IT-nämnden och dess utskott får uppdra åt ordföranden eller annan ledamot att besluta i ärenden som är så brådskande att IT-nämndens/utskottets beslut inte kan avvaktas (KL 6 kap 39§). Det gäller endast ärenden som absolut måste avgöras omgående, till exempel olika typer av omhändertaganden. Dessa beslut ska anmälas vid IT-nämndens/utskottets nästa sammanträde och är att anse som ett beslut av IT-nämnden/utskottet.

10. Förutsättningar för IT-nämndens rätt att delegera

Kommunfullmäktige måste först besluta om ett reglemente för IT-nämnden. Reglementet talar om vilka verksamhetsområden som IT-nämnden ska hantera och i vilka ärenden eller grupper av ärenden som IT-nämnden ska fatta beslut.

IT-nämnden kan besluta att delegera beslutanderätten. De vanligast förekommande ärendena samlas i IT-nämndens delegationsordning, men IT-nämnden kan också bestämma om delegation i en viss fråga enligt särskilt beslut. Ett exempel på detta är att IT-nämnden varje år fattar beslut om "Bemyndigande att underteckna handlingar". Av beslutet framgår vilka personer som har rätt att underteckna avtal och liknande handlingar.

11. IT-nämndens delegationsrätt och delegationsförbud

IT-nämnden bestämmer själv i vilka ärenden eller ärendegrupper som beslutanderätten ska delegeras. Kommunallagen anger att beslut i vissa typer av ärenden inte får delegeras. (6 kap 38 §)

IT-nämnden får inte delegera följande typer av ärenden:

- Ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet, det vill säga IT-nämndens övergripande ansvar för verksamheten
- Framställningar eller yttranden till fullmäktige
- Yttranden med anledning av att fullmäktiges beslut har överklagats
- Yttranden med anledning av att IT-nämndens egna beslut har överklagats
- Ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om ärendet är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt

IT-nämnden kan inte delegera ärenden som får stora konsekvenser för kommunen eller där politiska bedömningar är avgörande. Det finns dock ingen tydlig gräns.

Förutom de generella reglerna för vad som inte får delegeras så finns det också speciallagstiftning som anger att beslut i vissa ärenden inte får delegeras, till exempel i socialtjänstlagen och plan- och bygglagen.

12. Delegering av rätt att överklaga

Beslut att överklaga dom av allmän förvaltningsdomstol går att delegera, liksom beslut att begära inhibition. En förutsättning är att det överklagade beslutet i sig är delegerbart. Därför framgår det i delegationsordningen att exempelvis i ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda får delegaten inte fatta beslut om ärendet är av principiell betydelse eller annars av större vikt.

Nr	Ärende	Lagrum, förordning	Delegat	Ersättare	Kategori
IT000 IT IT-centrum					
IT001	It-strategiska och it-taktiska beslut avseende samtliga samverkande kommuner avseende drift och teknik		Förvaltningschef IT	Driftschef	
IT002	IT-operativa insatser		Förvaltningschef IT	Driftschef	
IT003	Initiera och leda referensgrupp för inköp och logistik av gemensamma it-produkter och it-tjänster och beslut avseende inköp.		Förvaltningschef IT	Driftschef	
IT004	Hantering av telefonfunktionen enligt separata överenskommelser med varje kommun		Förvaltningschef IT	Driftschef	
IT005	inventarieadministration för it-relaterade produkter, samt motsvarande stöd för inventarieadministration av förvaltningarnas verksamhetskritiska it-system		Förvaltningschef IT	Arbetsledare KA	
IT006	Drift av förvaltningarnas kommunikationsnät		Förvaltningschef IT	Nätverkschef	
IT007	Tecknande av avtal för verkställighet av nämndens ansvarsområden		Förvaltningschef IT	Driftschef	
Up000 Upphandling					
Up001	Beslut om utlämnande av allmän handling såvitt gäller upphandlingsärenden		Kommunjurist	Upphandlare	Allmän handling
Up002	Beslut om att delta i samordnad upphandling		Upphandlingschef	Upphandlare	Upphandla
Up003	Tilldelningsbeslut inkl tecknande av ramavtal		Upphandlingschef	Upphandlare	Upphandla
Up004	Objekts- och kontraktsupphandling av varor, tjänster och entreprenader inklusive tilldelningsbeslut och avtalstecknande inom ramen för givna anslag/ produktionskontrakt som understiger tröskelvärde, - samt att vara beställarombud inom sitt ansvarsområde		Förvaltningschef IT	Driftschef	Upphandla
Up005	Anbudsöppning. Ansvarig upphandlare för ärendet ansvarar för anbudsöppningen och utser en tjänsteperson som ska närvara tillsammans med upphandlare vid anbudsöppningen.	Lou 12:10	Upphandlare	Upphandlingschef	Upphandling
Up006	Föra nämndens talan samt skriva yttranden vid överprövning av upphandling		Kommunjurist	Upphandlare	
Öv000 Övrigt					
Öv001	Prövning av att lämna ut allmän handling, i sin helhet, med förbehåll, delvis sekretessmarkerad och maskad eller inte alls. Beslut om avslag på begäran att få ta del av allmän handling kan enligt 6 kap. 7 § Offentlighets- och sekretesslagen överklagas. Vid nekande att lämna ut allmän handling, och den enskilde önskar, hänskjut prövningen till myndighet för skriftligt beslut enligt pkt Ö002. Besvärshänvisning skall lämnas vid nekande av utlämnande, samt hänvisning till och angivande av lagrum som medger sekretess. Överklagande lämnas av den klagande till kommunen, varefter kommunen lämnar till kammarrätt (Kammarrätten tar emot överklagande från kommunen)	Tryckfrihetsförordning (1949:105) (TF) 2 kap., Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)	Handläggare av ärendet Prövning görs av den som har handlingen i sin vård. Vid nekande lämnas besvärshänvisning att begära prövning av myndighet som lämnar skriftligt beslut.	Enhetschef	Allmän handling

Öv002	Beslut om avslag på utlämnande av allmän handling inom kommunstyrelsens ansvarsområde med undantag av upphandlingsärenden		Kommunjurist	Förvaltningschef IT	Allmän handling
Öv003	Beslut att lämna ut uppgifter ur personregister till statliga myndigheter i forskningssyfte	GDPR, Dataskyddslag	Ansvarig chef		Allmän handling
Öv004	Ta emot delgivning för IT-nämnden		Förvaltningschef IT		
Öv005	Föra kommunens talan inför domstol när det inte uppdragits åt annan genom särskilt beslut.		Kommunjurist	Förvaltningschef IT	

Nr	Ärende	Lagrum, förordning	Delegat	Ersättare	Kategori
ltn000 IT-nämnden					
ltn001	Beslut att föra talan i mål vid ärenden eller allmän domstol eller förvaltningsdomstol.		Nämndens ordförande	Nämndens vice ordförande	
ltn002	Befullmäktigande av ombud att föra nämndens talan inför domstol och andra myndigheter samt vid förrättningar av skilda slag		Nämndens ordförande	Nämndens vice ordförande	Företning
ltn003	Förtroendemäns deltagande i kurser, konferenser och studieresor som avser en tid om högst en vecka		Nämndens ordförande	Nämndens vice ordförande	Representation
ltn004	Besluta å nämndens vägnar i ärenden där nämndens beslut ej kan avvaktas	KL 6:39	Nämndens ordförande	Nämndens vice ordförande	

Anna Karlsson
anna.c.karlsson@lansstyrelsen.se

Noteringar 1(4)

2020-04-02 8021-2019

Östhammars kommun

Kommunmöte med anledning av regeringsuppdraget om kapacitetsbrist för elnäten

Länsstyrelsen i Uppsala län har fått ett regeringsuppdrag (tillsammans med länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland) att kartlägga effektsituationen i länet.

Kartläggningen ska beskriva om regionens utveckling kan komma att begränsas på grund av elnätets kapacitet. Ett distansmöte genomfördes därför med representanter för Håbo kommun samt berörda elnätsbolag för att få en beskrivning av läget i kommunen på kort och lång sikt.

Regeringsuppdraget samordnas för de fyra länen i form av en gemensam rapport som ska lämnas senast den 7 augusti till regeringskansliet. Det betyder att ett första utkast behöver vara färdigställt i början av maj för att hinna med en informell remiss till berörda aktörer i länet.

Arbetet bedrivs som en del av samordning av arbetet med effektfrågan (kapacitetsbristen för elnäten) i länet, #uppsalaeffekten, där löpande dialog förs med bl a Region Uppsala.

Deltagare på mötet:

Östhammars kommun:

Ulf Andersson, chef samhällsbyggnadsförvaltningen (första delen av mötet)
Carina Hemlin Karlsson, tekniska förvaltningen
Marie Berggren, chef slutförvarsenheten, säkerhetsskyddschef

Vattenfall Eldistribution, regionnät och lokalnät:

Johanna Carnö, samhällskontakter bl a Uppsala län
Elin Löfblad, chef samhällskontakter
Martin Olsson, chef nätplanering regionalnät

Upplands Energi, lokalnät i södra delen av kommunen:

Håkan Österlund, drift- och underhållsingenjör elnät

Länsstyrelsen Uppsala:

Anna Karlsson, energi- och klimatsamordnare
Aino Inkinen, energi- och klimatsamordnare
Eva Bergdahl, länsarkitekt

Region Uppsala hade också bjudits in till mötet men hade inte möjlighet att närvara.

Utskickad dagordning för mötet:

1. Länsstyrelsen beskriver regeringsuppdraget och kort om nuvarande arbete med effektfrågan
2. Kommunen ger en övergripande bild av effektfrågan i kommunorganisationen och för den geografiska kommunen
3. Nyetablering och expansion av bebyggelse och verksamheter inom kommungeografin
4. Finns det uteblivna företagsetableringar eller -expansioner, eller risk för detta
5. Vilken dialog finns mellan kommunen och elnätsbolaget om effektbehoven och -kapaciteten

2020-04-
02 Datum

Diarienumme
r

6. Har kommunen utvecklat strategier för ”effekthushållning” t ex möjlighet att ansluta när/fjärrvärme för bebyggelse och verksamheter
7. Övriga frågor kopplat till eleffektanvändning

Länsstyrelsen inledde med en introduktion om kapacitetsbrist för elnäten och om länsstyrelsens regeringsuppdrag, se bilder i bilaga till dessa noteringar.

Svenska Kraftnät planerar att förstärka stamnätets kapacitet som är den största flaskhalsen för elnätets kapacitet i Uppsala län idag. Investeringspaktet NordSyd som tar ca 10 år att färdigställa, mer information om det finns på Svenska Kraftnäts hemsida. Till dess kan det råda kapacitetsbrist för stamnätets koppling till regionnätet, i alla fall i länets södra delar. Utöver detta kan det även finnas begränsningar i regionnätet och i lokalnäten, dessa går dock fortare att förstärka. Det är därför extra viktigt de kommande tio åren med en god dialog mellan olika aktörer – inte minst kommuner och elnätsbolag - för att kunna använda befintlig kapacitet i elnäten på bästa sätt.

Energimarknadsinspektionen aviserar att de kommer att lägga förslag på krav på nätutvecklingsplaner för regional- och lokalnät. Dessa planer kommer då att behöva realistiska prognoser från respektive kommun m fl aktörer för framtida eleffektbehov, nuvarande översiktsplaner kommer inte att räcka och detaljplanerna kommer inte i tillräckligt god tid för att kunna utgöra ett tillräckligt bra planeringsunderlag. Mer och tidigare information kommer att behövas, se vidare längre fram.

Östhammars kommun berättade om att de fått signaler från Hargshamn om ökat eleffektbehov pga sin utökade verksamhet kring torkning av spannmål och inför aktiviteter kopplat till slutförvaret. Vattenfall (Martin) berättade att Hargshamn matas elmässigt med 20 kV från stamnätstation Gräska (ligger söder om Hargshamn, i Norrtälje kommun, i nedre högra hörnet i bilden nedan som hämtats efter mötet från Svenska Kraftnäts samrådsunderlag 2017 för förlängd koncession för ledningen Bredåker-Gräska).

Östhammars kommun planerar att exploatera längs med väg 288 mellan Gimo och Östhammar, det behövs bostäder. Även nya industriområden kan komma i fråga. Sandvik Coromant i Gimo har minskat sitt elbehov genom energieffektivisering och planerar att installera solceller. Avtal har slutits om dricksvattenleverans från Tierps kommun till Österbybruk och Alunda. För Alunda planeras 200 nya bostäder, Östhammars kommun och Upplands Energi undersöker vilka kontakter som tagits där.

2020-04-
02Datum

Diarienumme
r

Just nu upplevs inget exploateringsstryck för vindkraft i kommunen.

Fler snabbbladdare för fordon kommer att behövas i framtiden, naturliga punkter kan vara t ex befintliga mackar i Gimo och Alunda, förutom pendlarparkeringar vid 288:an och i anslutning till expressbussen mellan Österbybruk och Uppsala.

Det verkar inte finnas någon strukturerad dialog eller planering mellan bensinbolagen och elnätsbolagen om strategi för snabbbladdstationer vid bensinmackar. Tidig dialog kring med eldistribution är viktig för lämplig placering, plats och laddspecifikation viktig information för att kunna fatta beslut. Vid större effektbehov kan det ta lång tid.

Upplands Energi har lokalnätet kring Alunda och känner inte av kapacitetsbrist idag, har inga stora förfrågningar i dagsläget. Laddinfrastruktur för elfordon är dock en kommande viktig fråga.

Vattenfall planerar för att bli klimatneutrala 2025 och elektrifiering är viktigt för samhället i stort. Vattenfall Eldistribution berättade om sin verksamhet och om regionnätet i Östhammars kommun.

Kärnkraftverket i Forsmark är anslutet till stamnätet 400 kV och alltså inte till regionnätet 220 kV som matas från stamnätsstationerna Untra (vid Dalälven), Bredåker (vid Uppsala) och Gråska (nämndes ovan). För kapacitetsbristen mellan stationerna Valbo och Untra planerar Svenska Kraftnät förstärkning relativt snabbt, klart 2023, med hjälp av högtemperaturlinor.

Betydande investeringar för regionalnätet planeras, bl a stationsförnyelse 2022-2025 i Gimo, Östhammar och Harg, samt ledningsförnyelse till Österbybruk och vidare till Gimo-Harg och Gråska.

Komponenter som byts ut förbereds för 130 kV ist f dagens 70 kV för att vara redo för en framtida spänningshöjning, en del av den långsiktiga strategin. Det finns ingen uttalad kapacitetsbrist i regionnätet i Östhammars kommun idag.

Vattenfalls lokalnät i Östhammars kommun har 14 fördelningsstationer, en del är relativt hårt belastade i dagsläget. En spänningshöjning kan komma på fråga i Morkarla. I Gimo blir kablifiering av 10kV-ledningen klar under 2021.

Vattenfall betonade kraven på elnätsbolagen att behandla alla kunder lika (ingen prioritering är tillåten från elnätsbolagens sida) och att de endast får bygga när det finns behov, för att inte belasta kundkollektivet med onödiga kostnader.

Det är inte alltid lätt att få samhällelig acceptans för nya ledningar/ledningsdragningar.

Vattenfall Eldistribution ser flera delar som nödvändiga för framtiden:

- ökad kapacitet, bygga nya ledningar
- effektivare tillståndsprocesser
- ökad samverkan, tidig dialog och samsyn
- innovation och flexibla tjänster
- kvalitetssäkrade prognoser över framtida effektbehov

För att kunna göra bra prognoser behöver de information från kommunen om:

- tillkommande bostäder (antal lägenheter i flerbostadshus, småhus, specialbostäder)

2020-04-
02Datum

Diarienumme
r

- tillkommande verksamheter (typ av verksamhet, industri, vattenreningsverk, tåg), kvm (BTA/BYA)
- var: koordinater/basområde/nyckelkodsområde
- när: ungefärligt färdigställandeår
- planskede/status
- kommunens egen bedömning av planernas osäkerhet
- info om uppvärmningsform (el/fjärrvärme/egen panna)

Finns det koppling mellan effektfrågan och säkerhet och beredskap? Kapacitetsbristen är inte plötslig och oförutsedd och därmed inte någon omedelbar störning som kopplar till Styrel. Elnätsbolagen ansvarar för trygg tillgång till el och har kontinuitetsplaner samt så kallad störstörningsorganisation.

Bergtäkter är intressant att ställa om till elanslutning för krossar p g a klimatskäl och minskade risker för dieselutsläpp. För bergskrossningsverksamheten i slutförvaret (Forsmark) finns elektrifiering med som en del.

Länsstyrelsen sänder en sammanfattning för länet efter det att möten genomförts med länets samtliga kommuner, som en informell remiss före sommaren. Det blir antagligen en översiktlig bild av länet som kommer med i den gemensamma rapporten för de fyra länen och den mer ingående bilden blir en länsintern rapport att arbeta vidare med.

Uppdrag om kapacitetsbrist för elnäten: analysera förutsättningarna för en trygg elförsörjning

13:00 **Syftet med mötet, bordsrunda**

13:05 **Inledande om effektproblematiken**

Länsstyrelsen beskriver regeringsuppdraget och om arbetet med effektfrågan

13.30 **Östhammars kommun och Vattenfall Eldistribution samt Upplands Energi**

(paus läggs in t ex 14.00-14.15)

- Övergripande bild av effektfrågan i kommunorganisationen och för den geografiska kommunen
- Nyetablering och expansion av bebyggelse och verksamheter inom kommungeografin
- Finns det uteblivna företagsetableringar eller -expansioner, eller risk för detta
- Dialog mellan kommunen och elnätsbolagen om effektbehoven och -kapaciteten
- Har kommunen utvecklat strategier för "effekthushållning" t ex möjlighet att ansluta när/fjärrvärme för bebyggelse och verksamheter
- Övriga frågor kopplat till eleffektanvändning

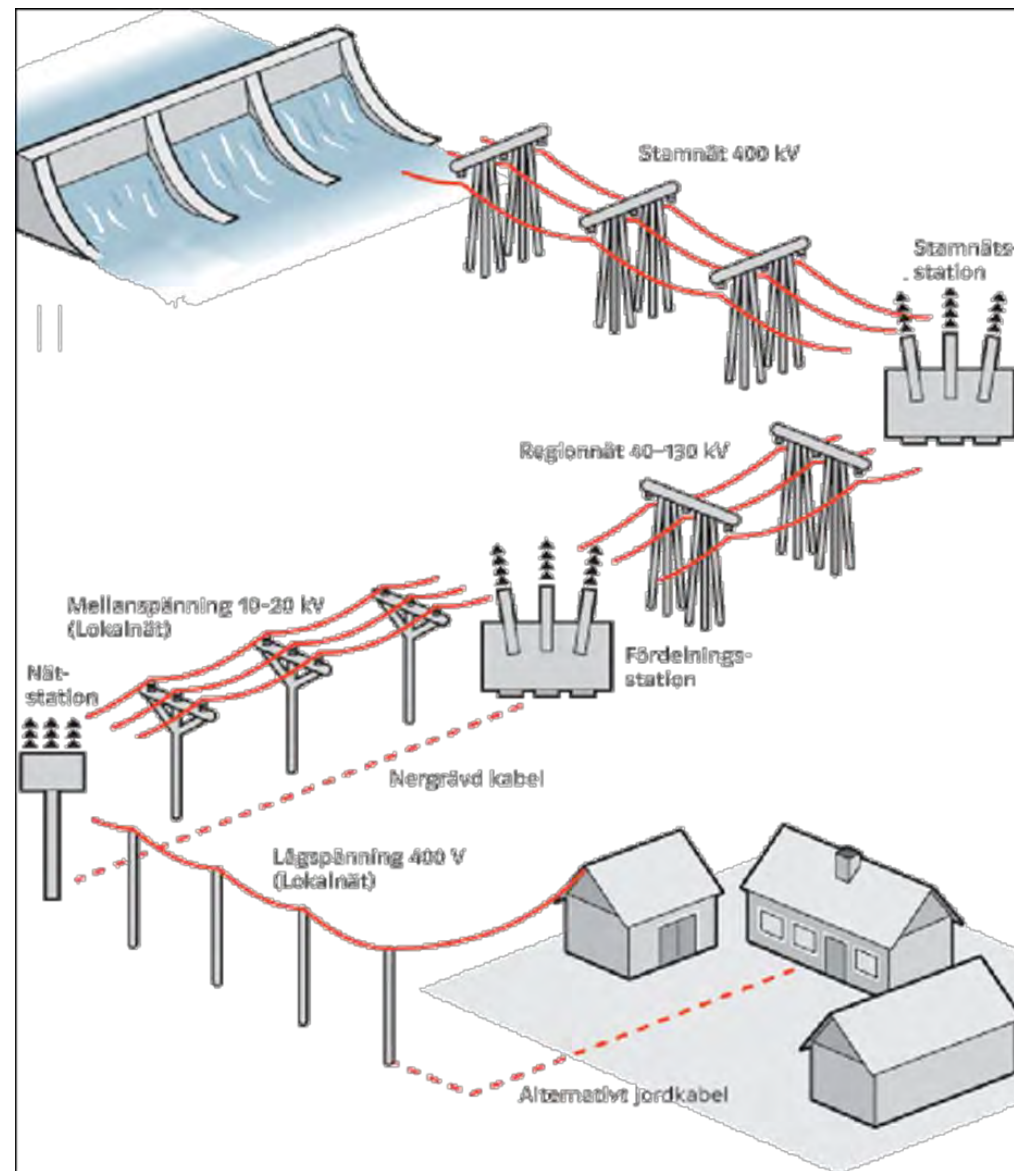
Ca 15:30 **Avslutning**

Trängsel i elnäten – ”effektfrågan”

- Ökad efterfrågan på el från elfordon, serverhallar, ny bebyggelse osv.
- Ger kapacitetsbrist för elnäten ca 150 timmar per år, oftast kalla vinterdagar, men inte alltid
- Svenska Kraftnät kan inte ge utökade abonnemang till regionalnäten
- Minskad lönsamhet för kraftvärme (Uppsala, Enköping) ger minskad lokal elproduktion vintertid
- Stamnätsutbyggnad planeras, men tar ca 10 år

Effekt (kW)

50

11

3,7

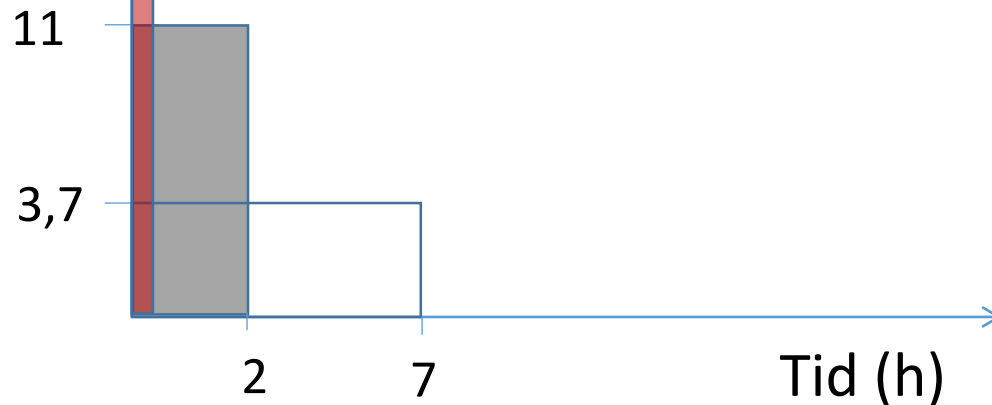
Effekt och energi, exempel ladda elbil

Ladda energin till ett 23 kWh batteri:

Effekten 3,7 kW behöver 7 h

Effekten 11 kW behöver ca 2 h

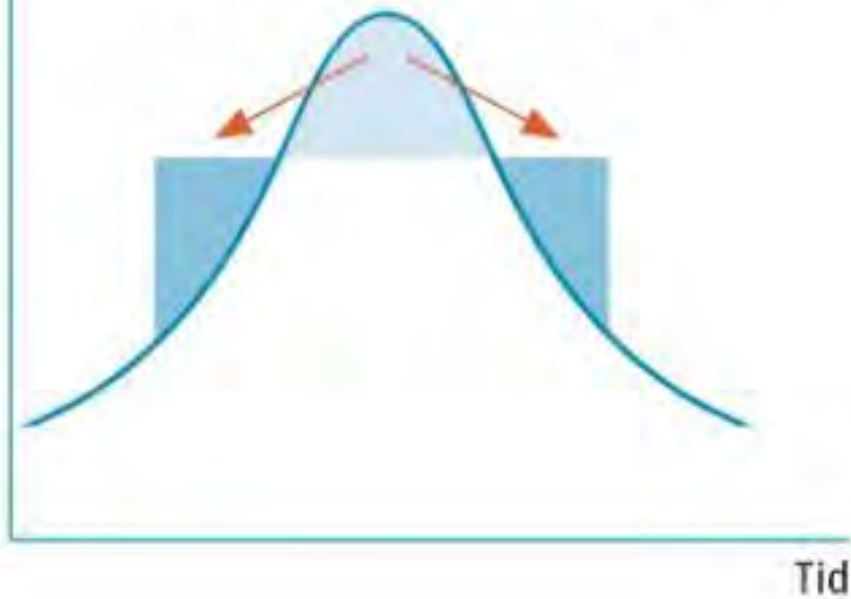
Snabbladdare 50 kW behöver 30 min

Samsas om eleffekten

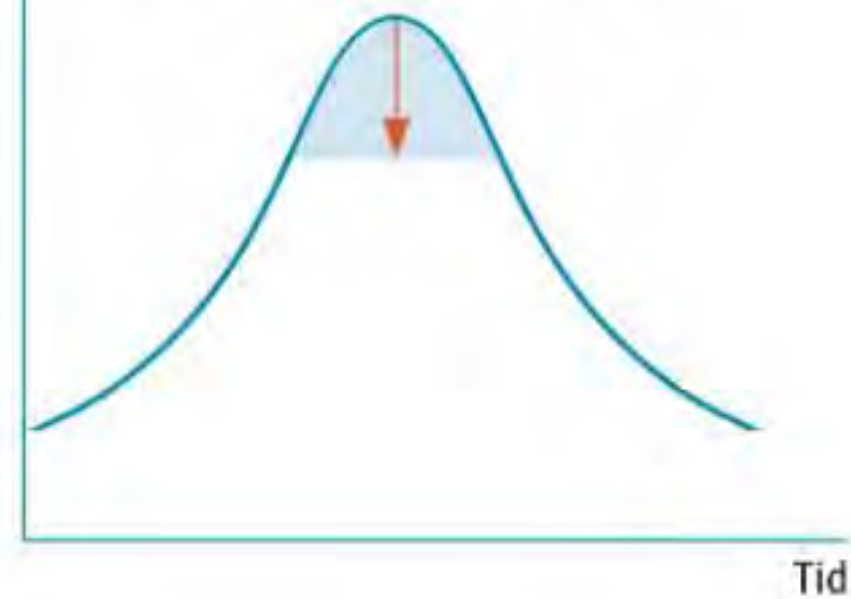
Effektuttag (MW)

Flytta elanvändning, (a)

Effektuttag (MW)

Minska elanvändning, (b)

Nya aktörer med hög efterfrågan på effekt och överföringskapacitet

300 MW

Batterifabrik

Uppsala län

50 MW

Datacenter

Enköping

50 % av kapaciteten
regionnätledning
(70 kV)

**Batterifabrik
300 MW**

**Snabbladdare
0,4-1,5 MW**

**Datacenter
15-200 MW**

**Bussladdning
3-6 MW**

**Växthus /
vätgasfabrik
5-20 MW**

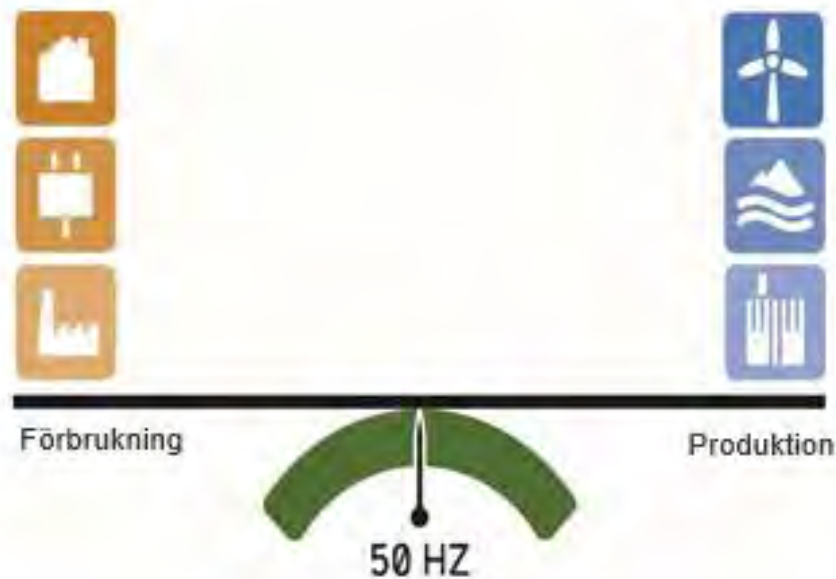
**Laddning i
hemmet
2-10 kW**

Skillnaden mellan effektbrist och kapacitetsbrist

- Effektbrist - användning/efterfrågan större än produktionen.
- Kapacitetsbrist - elnätets förmåga att ta emot och distribuera.

”Elbrist” - två grundorsaker att hålla reda på

Effekttillräcklighet

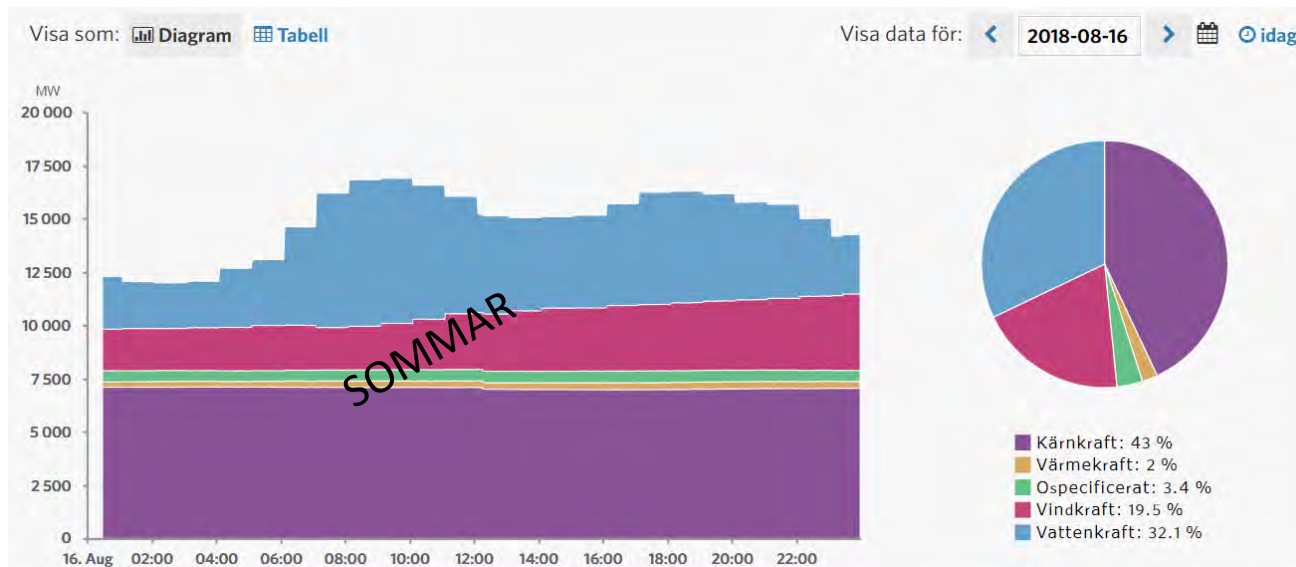
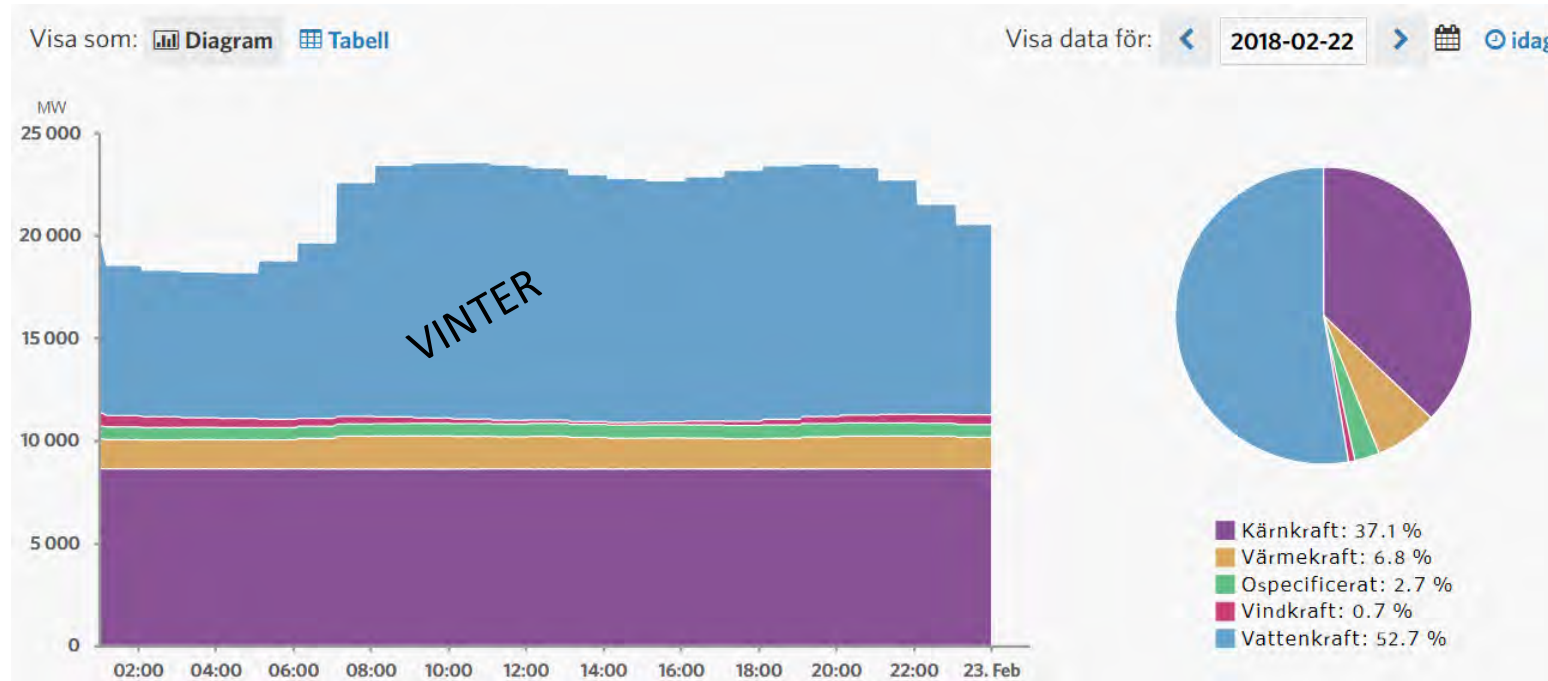

Nätkapacitet

”Effektutmaningen” kan också avse energisituationen efter kärnkraftsavvecklingen i Sverige

Diagram från SvK:s hemsida ”Kontrollrummet”

Sveriges elproduktion en kall vintertorsdag och en sommartorsdag

Regeringsuppdrag

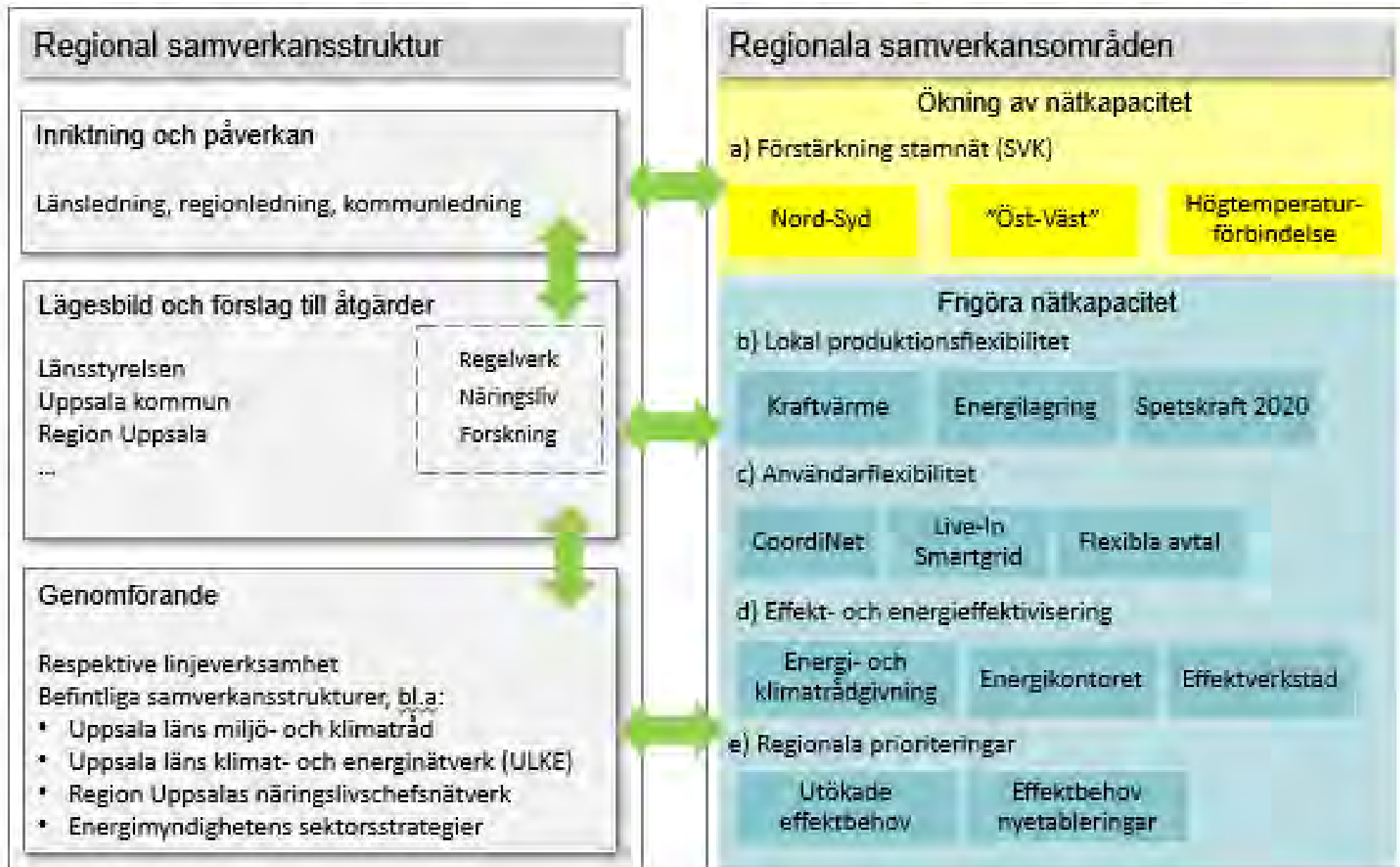
– Elnätsbolagen, Svenska kraftnät, kommunerna och regionerna måste samverka för att hantera effektbehovet. Nu ger vi länsstyrelserna i uppdrag att leda arbetet.

- Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms, Västra Götalands och Uppsala län
- **Effektsituationen i regionerna i dag och befintliga eller möjliga framtida problem och risker**
- Slutredovisas 7 augusti 2020

Parallellt uppdrag till Energimarknadsinspektionen: omfattningen av kapacitetsbristen, **ge förslag på åtgärder**, slutredovisas 1 oktober 2020.

#Uppsalaeffekten – Modell för regional samverkan

Ei: nätutvecklingsplaner även för lokal- och regionnät

Nätutvecklingsplaner

EU-direktiv 2019/944 fastställer att utvecklingen av ett distributionssystem ska baseras på en nätutvecklingsplan.

- systemansvarige för distributionssystemet
- vartannat år
- flexibilitetstjänster på medellång och lång sikt
- planerade investeringar under de kommande 5–10 åren
- användningen av efterfrågefleksibilitet, energieffektivitet, energilagringssystem och andra resurser som den systemansvarige för distributionssystemet ska använda som ett alternativ till att bygga ut systemet
- vägledande principer 2020 från EU för former för genomförandet

Implementering av nätutvecklingsplaner i Sverige: Ei kommer göra ett förarbete.

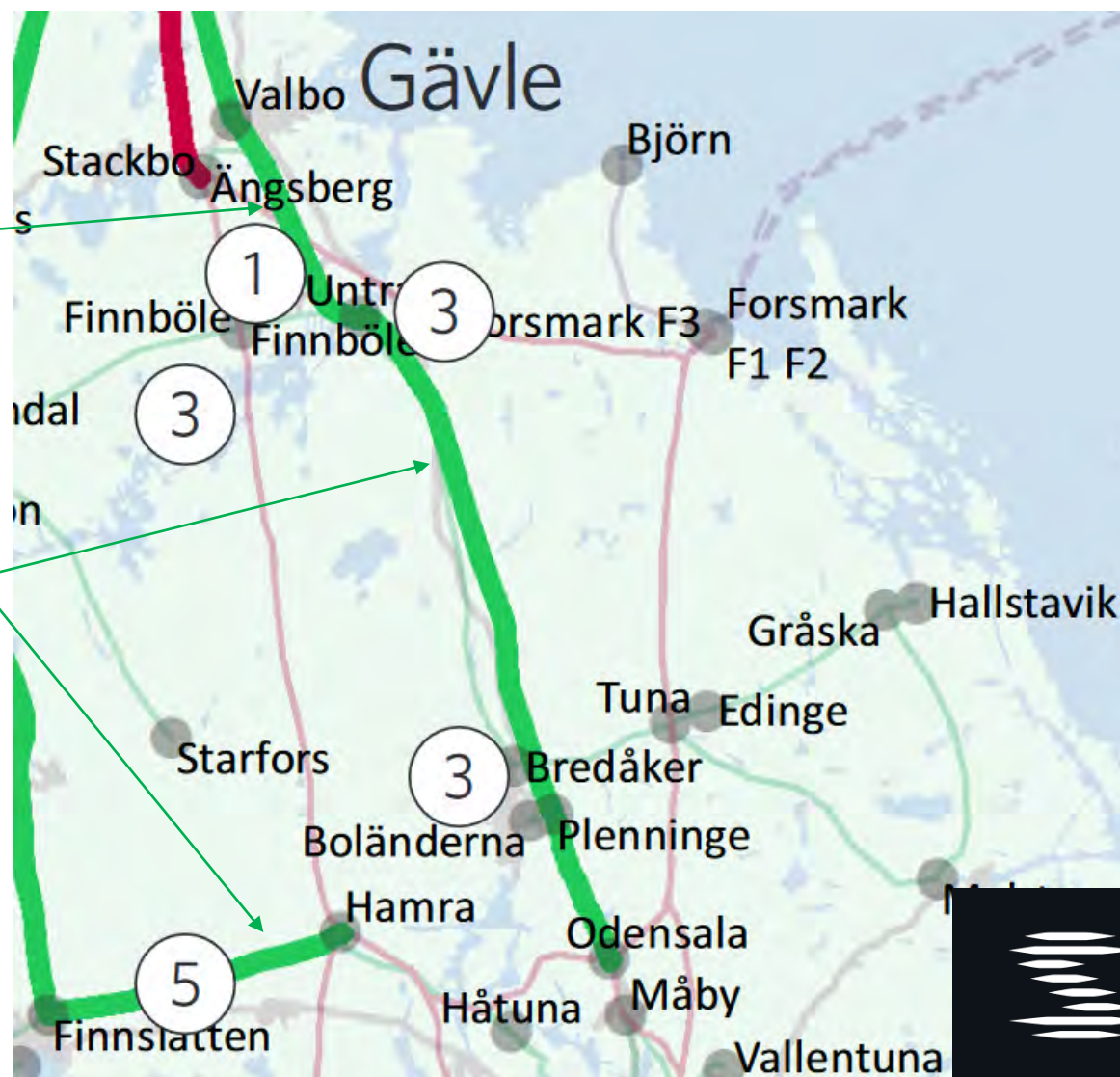
”Checklista för kommuner”

- Ha löpande dialog med elnätsbolagen om ÖP, FÖP, detaljplaner
- Planera i tid för kommunala verksamhetens egna effektbehov
- Uppmana etableringar att planera i god tid och att kontakta elnätsbolaget
- Inkludera effektfrågan i den kommunala energiplanen
- Se till att fjärr/närvärme finns som möjlighet för nya områden (minskar bebyggelsens elbehov)
- Bidra till regional översikt över effektbehovet i närtid och på längre sikt
- Bidra till en effektiv tillståndsprocess för kommande nätförstärkningar
- Se över effektförbrukning i egna fastigheter
- Undersök om kommunens verksamheter kan bidra med effektflexibilitet
- Använd effekttarifferna (höglasttid/låglasttid) för egen verksamhet
- Köp inte ”dumma” laddstolpar eller värmepumpar, ta in styrning från början
- Påminn aktörer att minska maxeffektbehovet (t ex via tillsyn, energi- och klimatrådgivning, företagsträffar etc)
- Både effekteffektivitet (minimerat behov av effekt) och effektflexibilitet (kunna flytta elanvändning i tiden) behövs

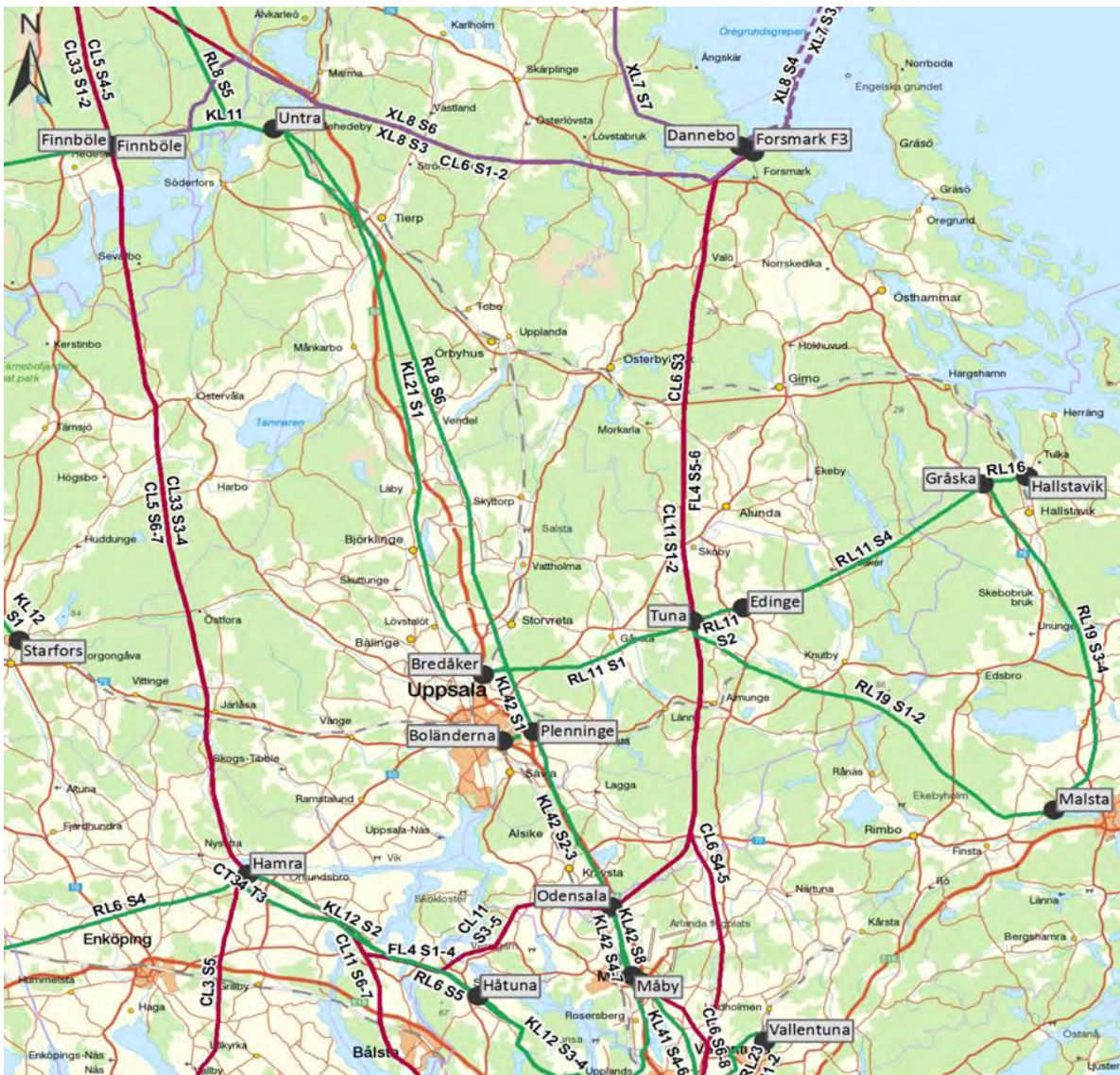
Stamnätsförstärkning NordSyd

Inom ca 3 år: "flaskhals" mellan Valbo och Untra ersätts med en så kallad högtemperaturlina

Befintliga 220 kV-ledningar ersätts med 400 kV dubbelledning, troligen i delvis nya ledningsgator

SvK karta över transmissionsnätet med transformatorer/kopplingsstationer

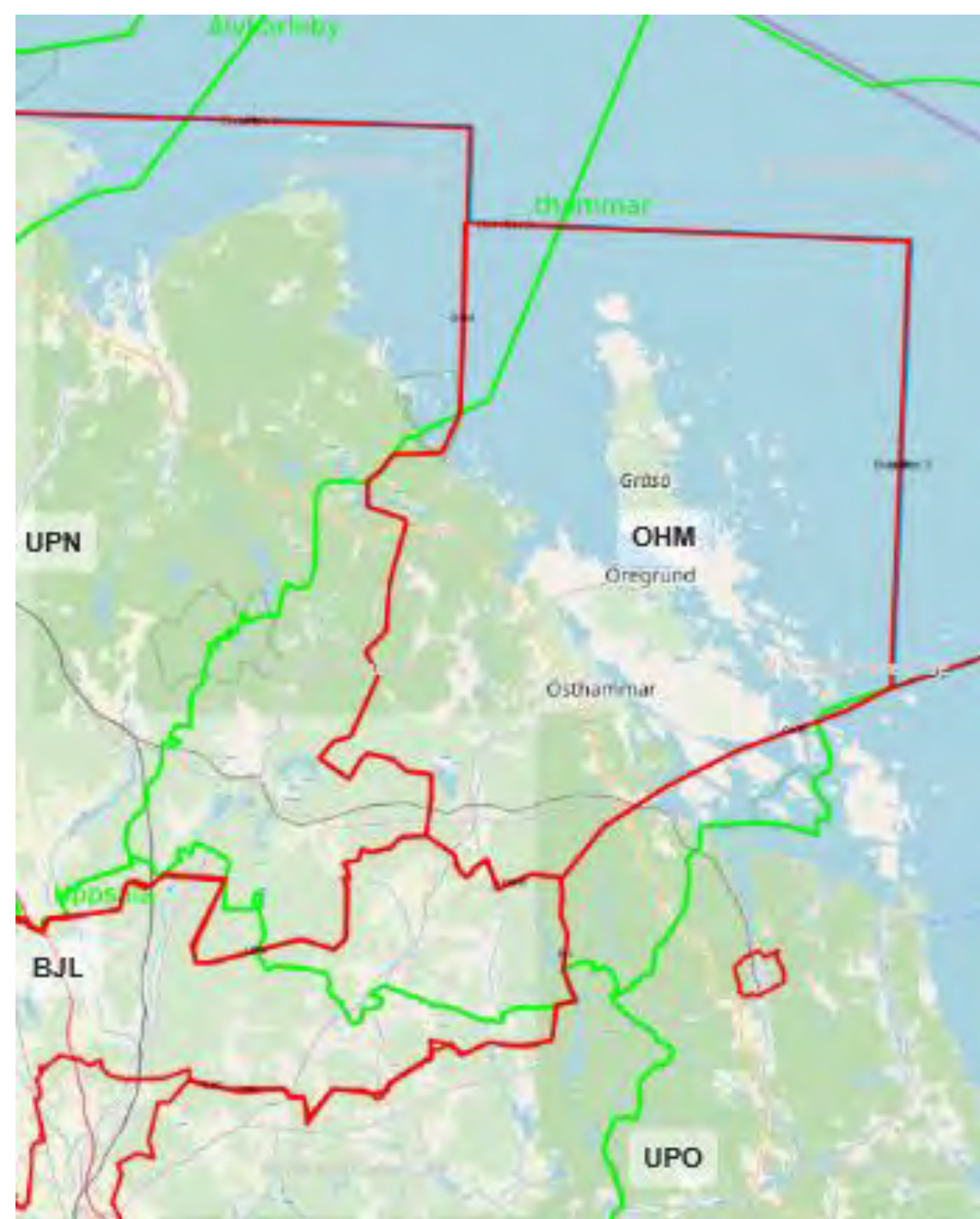
- 400 kV ledning
- 275 kV ledning
- 220kV ledning
- HVDC (likström)
- Samkörningsförbindelse för lägre spänning än 220kV
- ⋯ Planerad/under byggnad
- Vattenkraftstation
- Värmekraftstation
- Vindkraftpark
- Transf./kopplingsstation
- Planerad/under byggnad

Elnätsområden

Vattenfall och
Upplands Energi

Karta från
natomraden.se

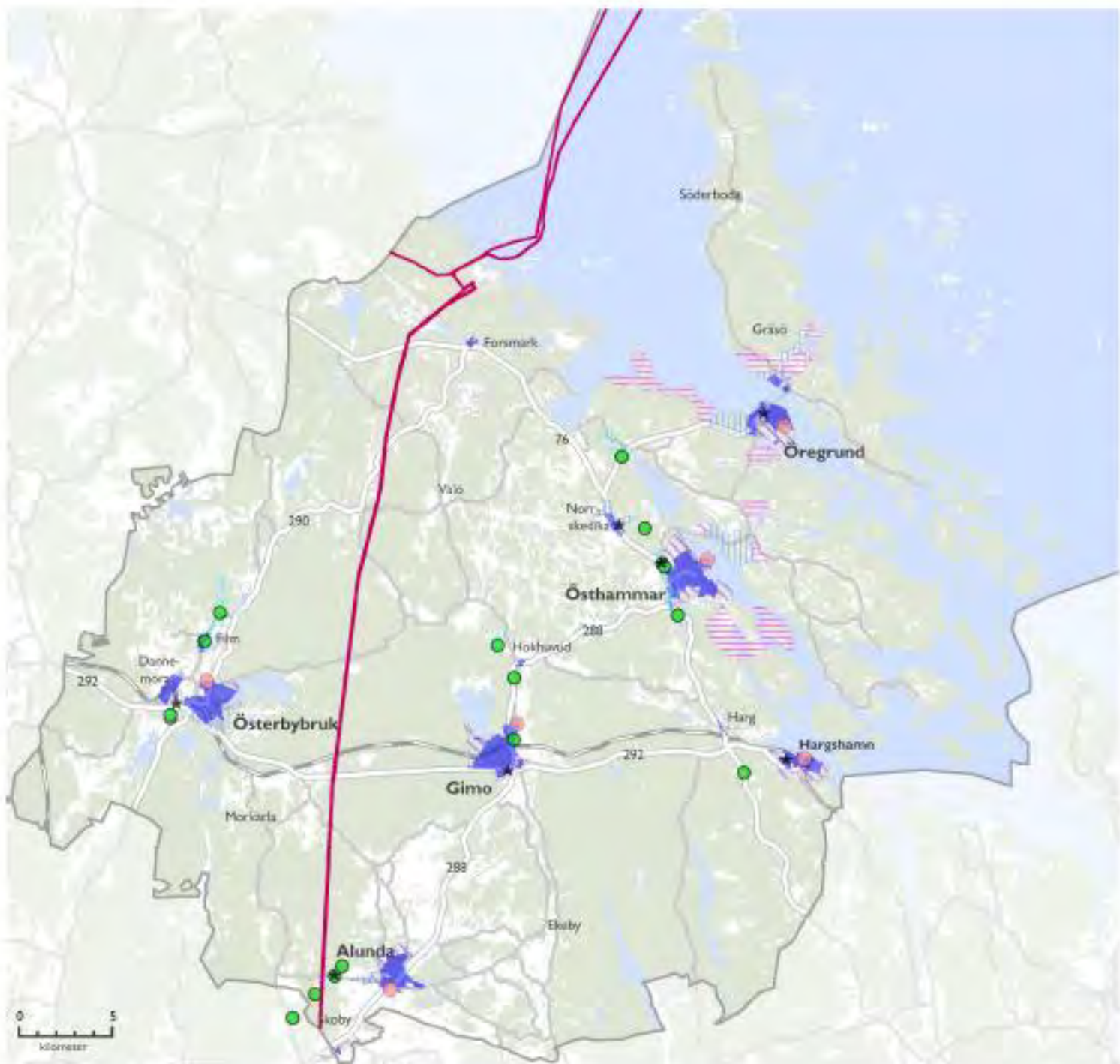

Östhammars kommun

- Övergripande bild av effektfrågan i kommunorganisationen och för den geografiska kommunen
- Nyetablering och expansion av bebyggelse och verksamheter inom kommungeografin
- Finns det uteblivna företagsetableringar eller -expansioner, eller risk för detta
- Dialog mellan kommunen och elnätsbolagen om effektbehoven och -kapaciteten
- Har kommunen utvecklat strategier för "effekthushållning" t ex möjlighet att ansluta när/fjärrvärme för bebyggelse och verksamheter
- Övriga frågor kopplat till eleffektanvändning

Teknisk försörjning VA/EI

Teckenförklaring

- ★ Vattenverk
- Råvattentäkt
- Reningsverk
- ▨ Vattenskyddsområde
- VA-område befintligt
- ▨ VA utveckling prio 1
- ▨ VA utveckling prio 2
- ▨ VA utveckling prio 3
- EI, stamnätledning

Större verksamheter/elbehov?

- Forsmarks kraftgrupp
- Serverhallar?
- SKB (+ planerad framtida utveckling slutförvar ev. inklusive elväg mellan Harghamn och Forsmark/SKB?)
- Harghamn (land-el till fartyg?)
- ev elektrifiering av järnvägen till Hargshamn
- Sandvik Coromant i Gimo (i framtiden: vätgaselektrolysör?)
- Laddinfrastruktur, både personbilar, bussar, lastbilar och arbetsmaskiner, sjöfart inkl. färjor
- Avsaltningsanläggning för havsvatten till dricksvatten?

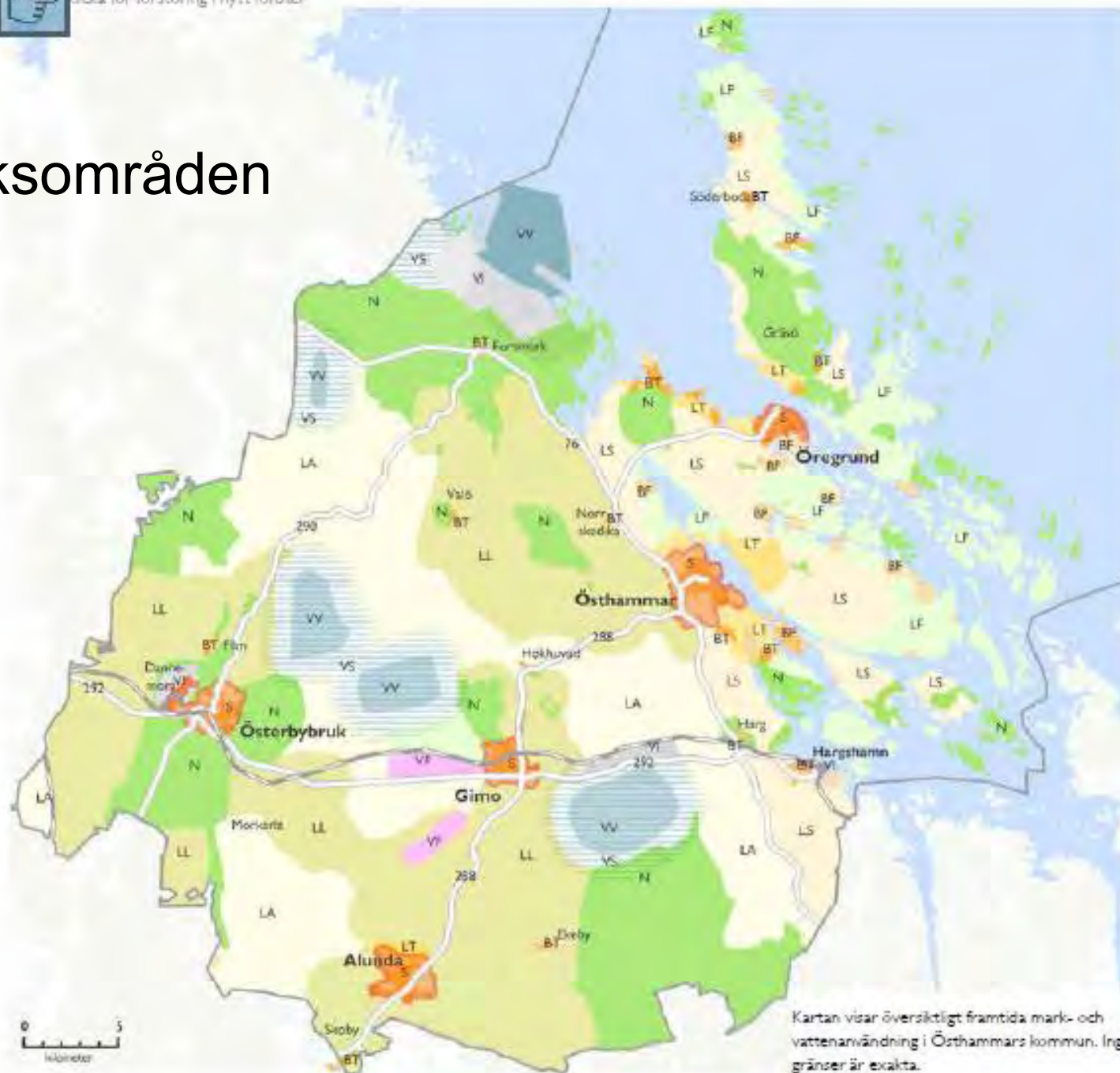
Närvärme finns i Gimo, Östhammar, Österbybruk – avlastar behovet av el för uppvärmning (tidigare Neova, numera Nevel, helägt av Vapo Group: Finska staten 50,1 % och Suomen Energiavarat Oy 49,9 %).

Klicka för förstoring i nytt fönster

VV= vindbruksområden

Framtida mark- och vattenanvändning

Teckenförklaring

Tätbebyggda områden med bostäder

- BT** Tätbebyggt område med utveckling av blandad bebyggelse
- S** Serviceort med utveckling av blandad bebyggelse
- BF** Fritidshusområde där enstaka kompletteringar är möjliga

Landsbygdsområden med bostäder

- LL** Landsbygd med utveckling av bebyggelse med hänsyn till areella näringar och landskapskaraktär
- LA** Landsbygd med utveckling av bebyggelse med hänsyn till areella näringar
- LT** Tätortsnära landsbygd där bebyggelseutveckling är möjlig med kommunalt vatten och avlopp
- LF** Skärgårdsområde där fritid och rekreation är prioriterat. Restriktiv hållning till ny bebyggelse med hänsyn till 4 kap. miljöbalken
- LS** Landsbygd i skärgård med utveckling av bebyggelse med hänsyn till areella näringar och turism

Områden för störande verksamheter, ej bostad

- VI** Område för utveckling av omgivningspåverkande verksamheter (industrier)
- VV** Område för storskaligt vindbruk (tillstånd enligt miljöbalken)
- VS** Skyddsområde där nya bostäder inte bör tillåtas med hänsyn till utveckling av störande eller hälsofariga verksamheter
- VF** Område med störande och ytkrävande fritidsverksamheter

Särskilda värdeområden

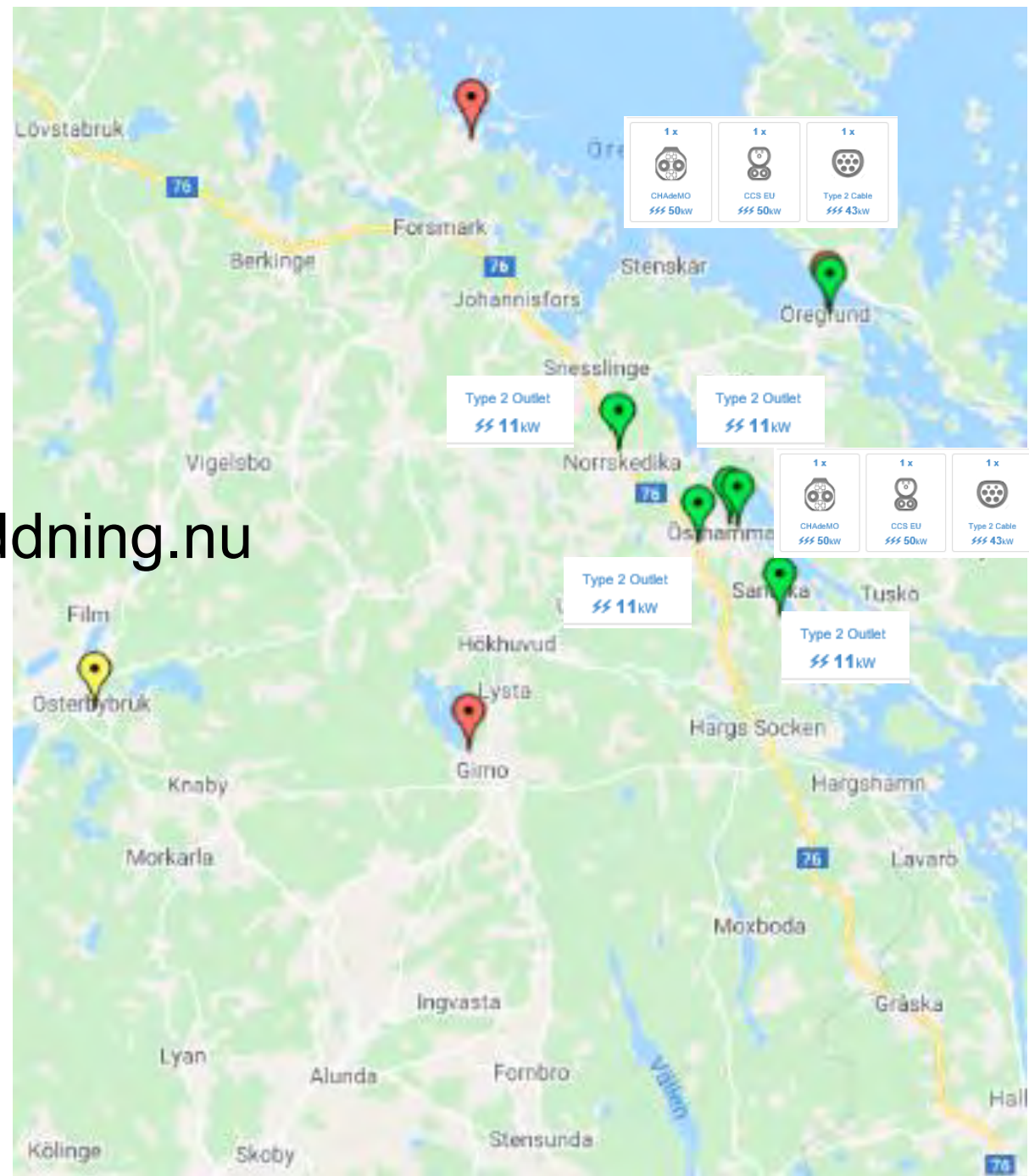
- N** Värdeområde för natur, fritid och kulturlandskap

Laddinfrastruktur

Plan för infrastruktur för biodrivmedel och laddinfrastruktur

Uppladdning.nu

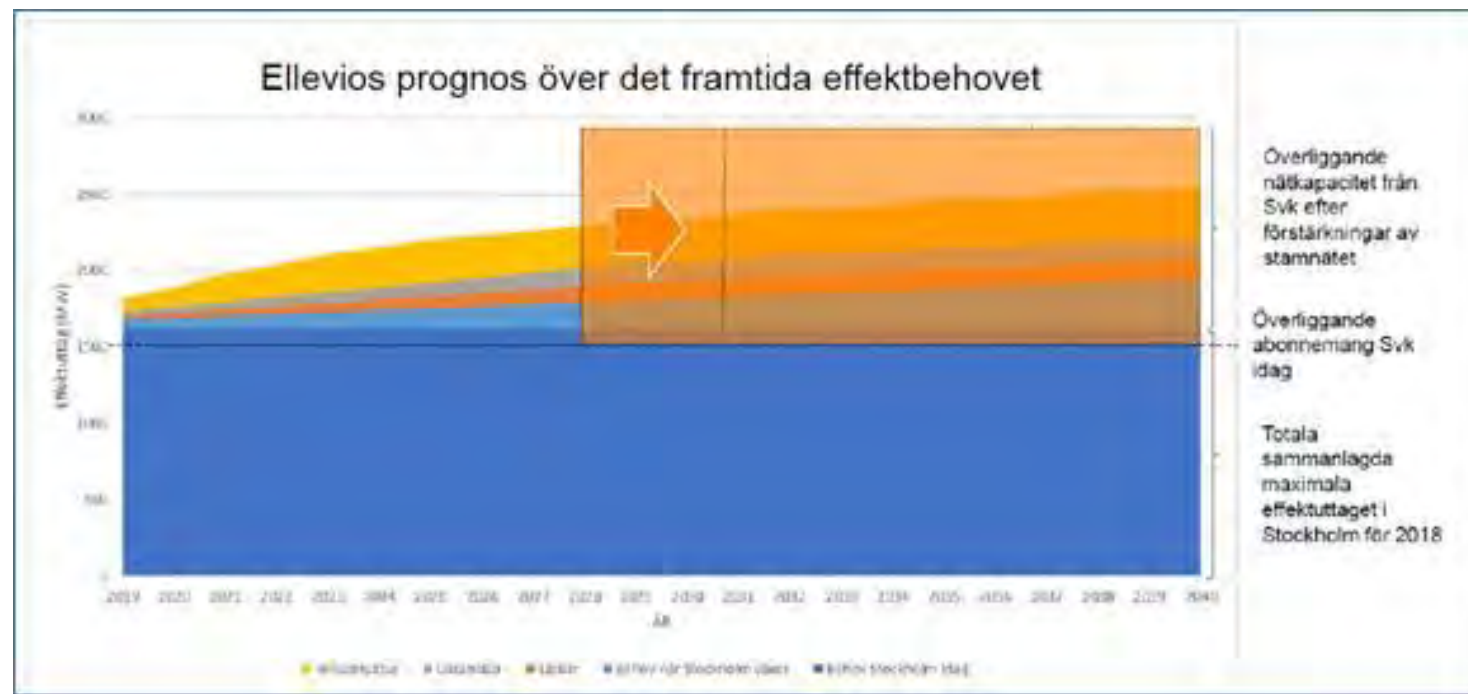
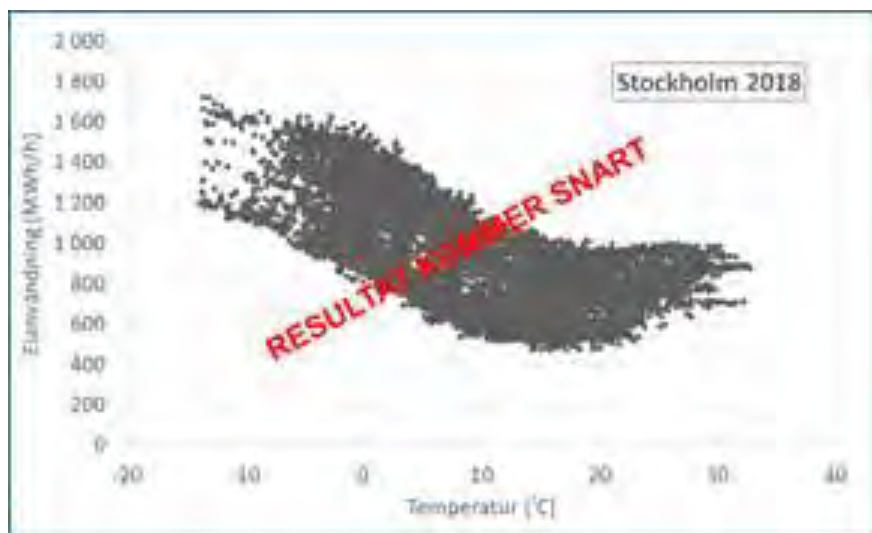
RESERVBILDER

Olika sätt att beskriva läget

”Effektbehovet är 1700 MW”

Effektbehovet via distributionsnäten är inte ”exakt” utan beror till mycket stor del av rådande utetemperatur, dagtid/nattetid, lokal elproduktion, större elanvändares uttagsmönster osv.

Hållbarhetslöfte klimat - Länets åtgärdsprogram för minskad klimatpåverkan

Åtgärd 11. Minska effekttoppar för el

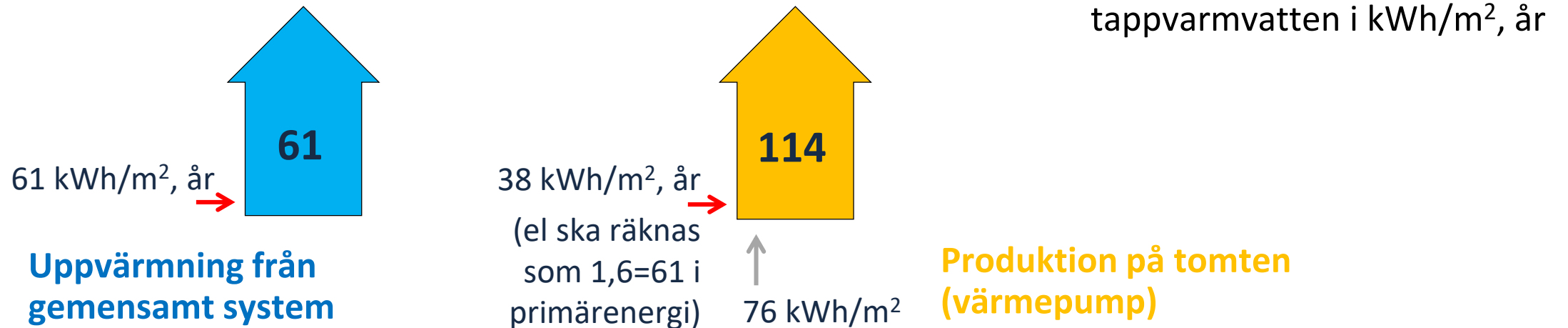
Syfte och mål

Åtgärdens syfte är att minska belastningen på elnäten och på så sätt få utrymme för exempelvis ökad elektrifiering av fordon.

Målet är att få ett dynamiskt samspel mellan elproduktion och efterfrågan på el så att befintliga elnät räcker till flera användare.

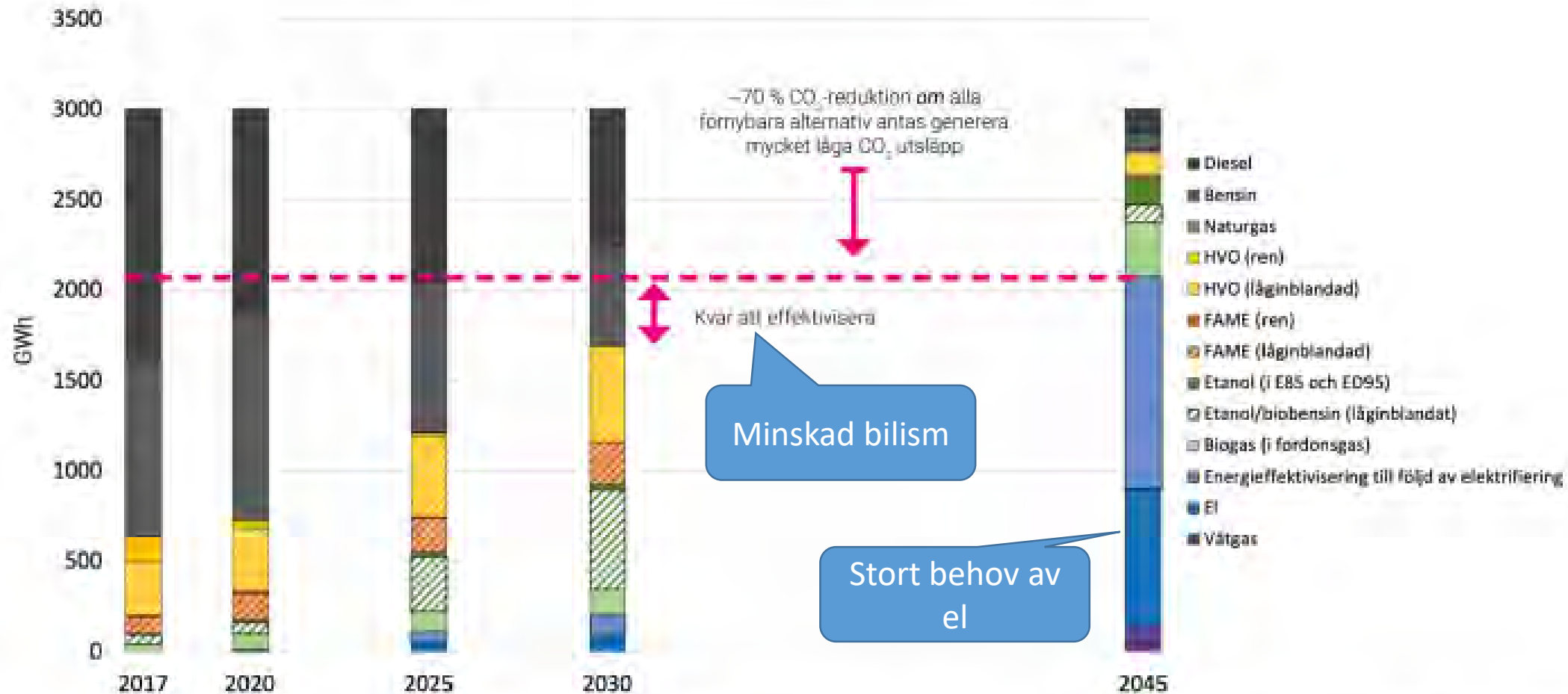

Se upp för energistatistiken: Två hus, bägge klarar Boverkets byggregler (BBR)!

Statistiken för (primär) "energiprestanda" visar att bägge husen använder 61 kWh/m² för uppvärmning, trots att det ena huset använder 87% mer... Den uppdatering som Boverket föreslår (remiss 2019) är därför viktig eftersom den avser åtgärda detta.

Mål 2030 – nästan fossilfria transporter

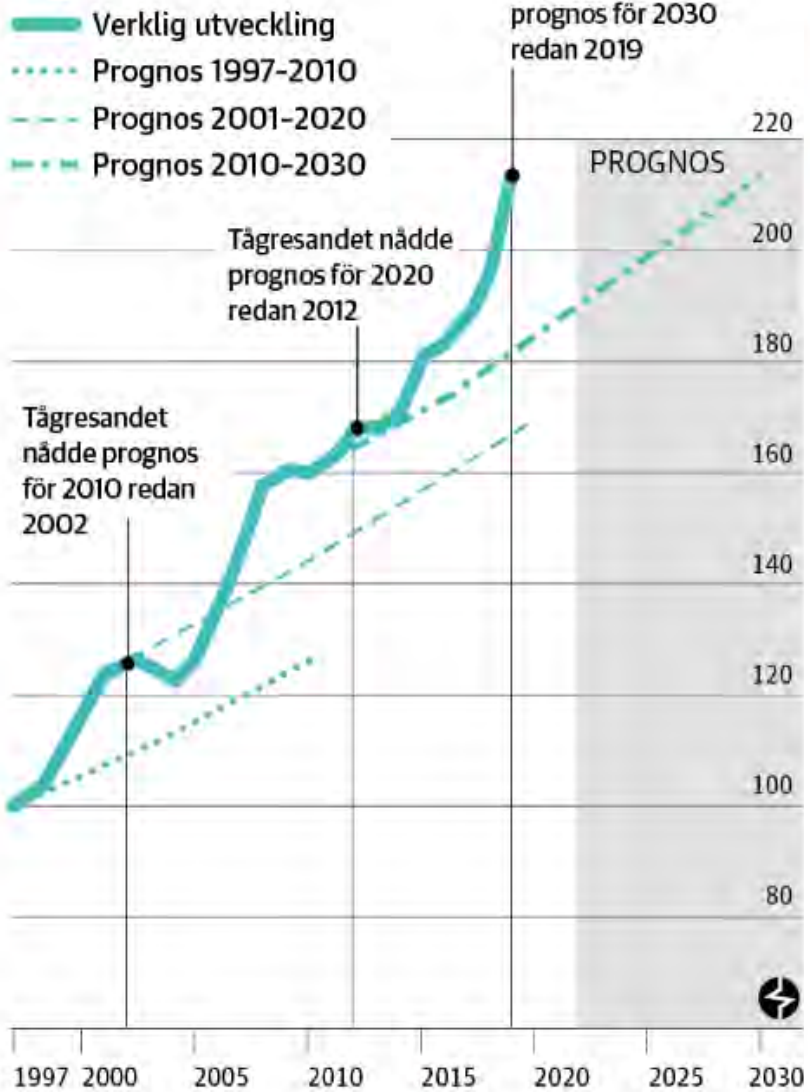

Figur 24. Scenario 1: Best case – Biodrivmedelsproduktion och konsumtion ökar kraftfullt jämfört med 2017 års nivåer. Andelen elfordon och på sikt även bränslecellsfordon drivna av vätgas ökar snabbt. Den streckade linjen motsvarar 2030-målet (under förutsättningen att samtliga förnybara drivmedelsalternativ ur ett LCA perspektiv har mycket låga utsläpp). Sveriges totala växthusgasutsläpp ska nå netto-noll 2045.

Användning av tåg, bil och flyg jämfört med prognos

Ökning i procent av personkilometer per transportslag

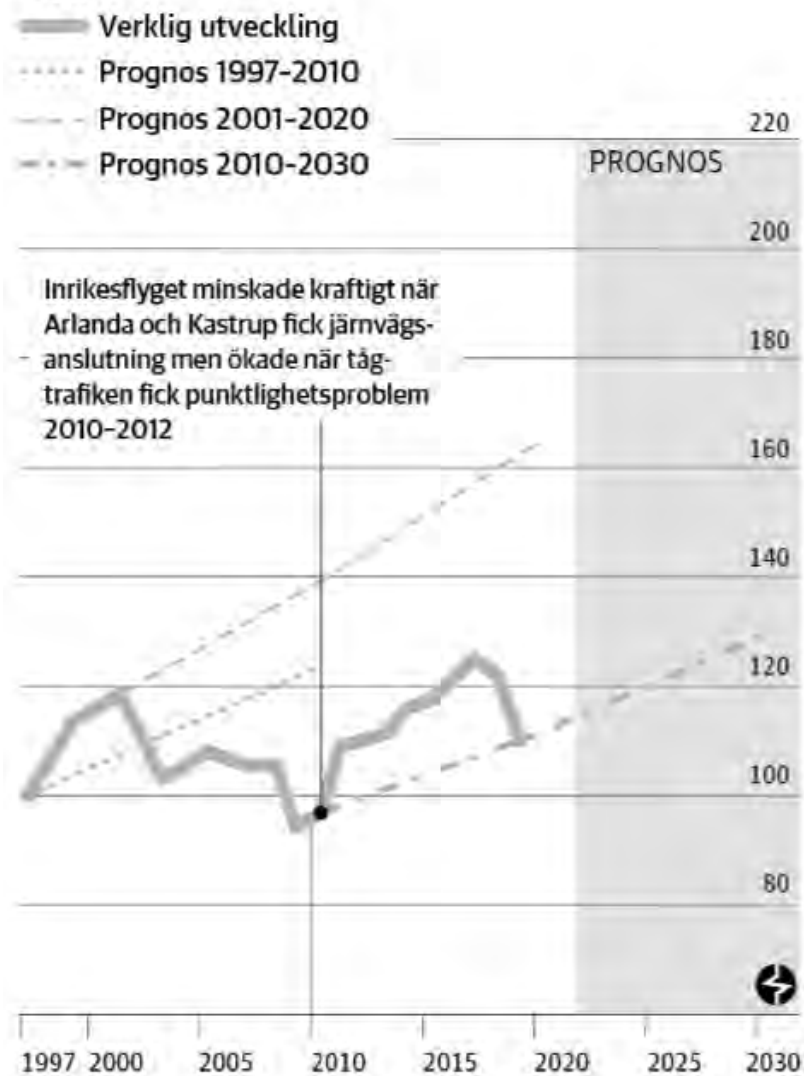
Tåg

Bil

Flyg

Boverkets förslag på krav för laddinfrastruktur

Boverkets rapport 2019:15 Nya krav på laddinfrastruktur för laddfordon, remiss hösten 2019, EUs direktiv om byggnaders energiprestanda och om energieffektivitet, föreslås som tekniskt egenskapskrav i plan- och bygglagen (2010:900) för bygglov/anmälan efter 10 mars 2021.

Nya byggnader/ombyggnationer: parkeringar som är **belägna inuti byggnader** vid **nybyggnad** samt **ombyggnader** som innefattar byggnadens elektriska infrastruktur.

Parkeringar på tomter till byggnader **vid nybyggnad** samt **ombyggnader** som sker i samband med att ändringsåtgärder vidtas på parkeringen.

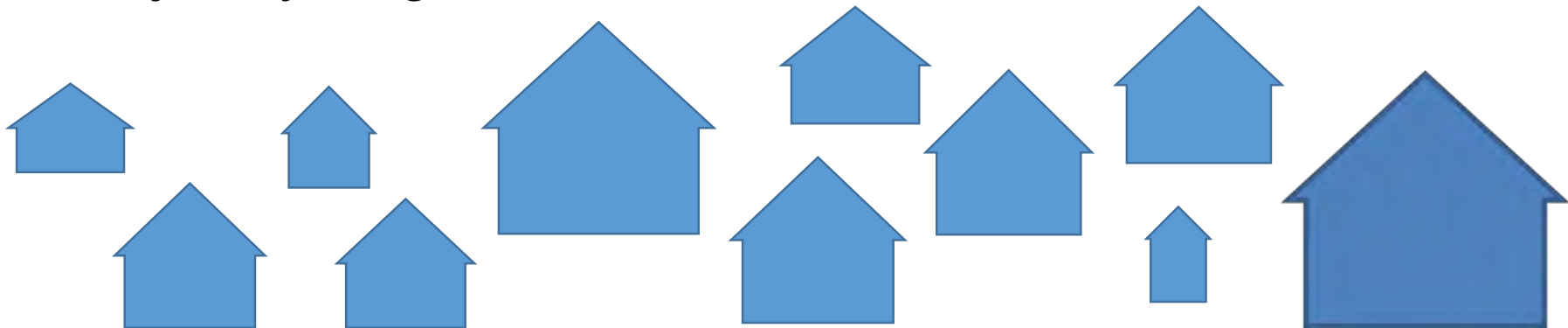
Bostadshus: krav på ledningsinfrastruktur, dvs. **kanaler för elektriska kablar, för varje parkeringsplats**. För övriga byggnader: **ledningsinfrastruktur för minst en femtedel** av parkeringsplatserna, samt **minst en laddningspunkt** på bilparkeringen.

Befintliga byggnader/Retroaktiva krav 2025: byggnad som inte är avsedd för bostäder ska ha **minst en laddningspunkt** senast 1 januari 2025, om parkeringen har mer än tjugo platser.

Projektet KlokEI hos Upplands Energi, Björklinge

- Värmen till husen minskas eller stängs av under en begränsad period.
- Påverkar inomhustemperaturen marginellt, hus är isolerade och behåller värmen.
- Minskat eluttag avlastar elnätet när det behövs som mest, effekttoppar kapas.
- Ett hus gör ingen skillnad, men 500 villor kan ge >1 MW.
- Ett påbyggnadsprojekt VäxEI kopplar även in laddstolpar till fjärrstyrningen

Upplands Energi

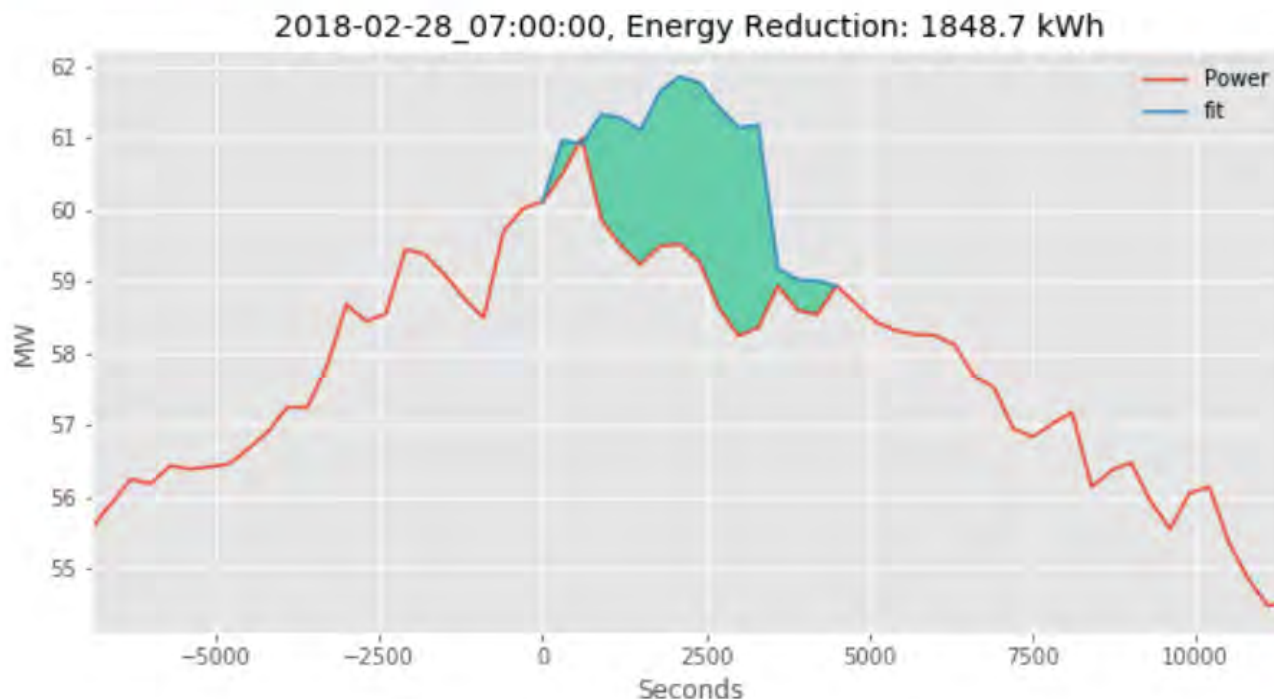

Exempel på resultat- 250 styrda värmepumpar den kallaste dagen

60,503 MW -> 13 279€ sek
48 500€ saved

Den 28 februari
sattes systemet på
prov.

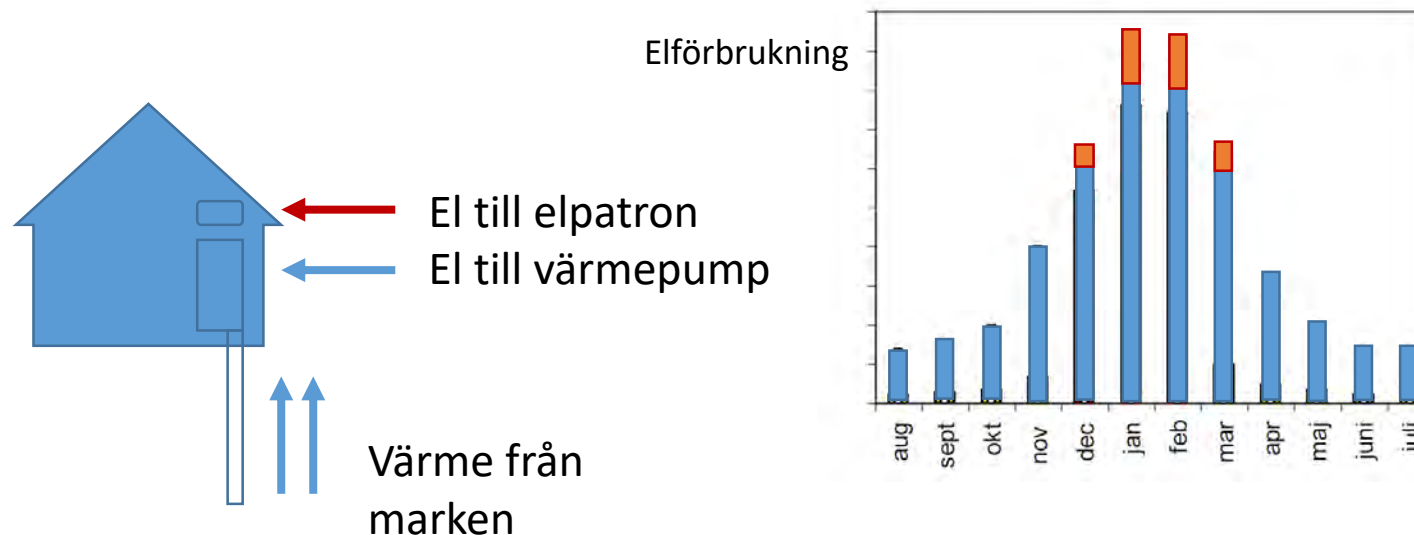
Abonnemanget på 60
MW överskreds men
effektstyrningen
flyttade tillräckligt
med konsumtion för
att spara 0,5 Mkr

Värmepumpar har också en "elspets"

- Elpatron sätts in som en extra värmekälla när det är kallt och värmepumpen går på max, t ex vid -15 grader
- Dimensioneringen av värmepumpen avgör vid vilken utomhustemperatur som "elspetsen" går in
- Ger en extra elförbrukning när det blir extra kallt

Vattenfall Eldistribution AB

Östhammar kommun

2020-04-02

Sveriges ledande elnätsföretag – för ett klimatsmartare liv

Vi möjliggör en
klimatsmart utveckling för
kunder och samhälle

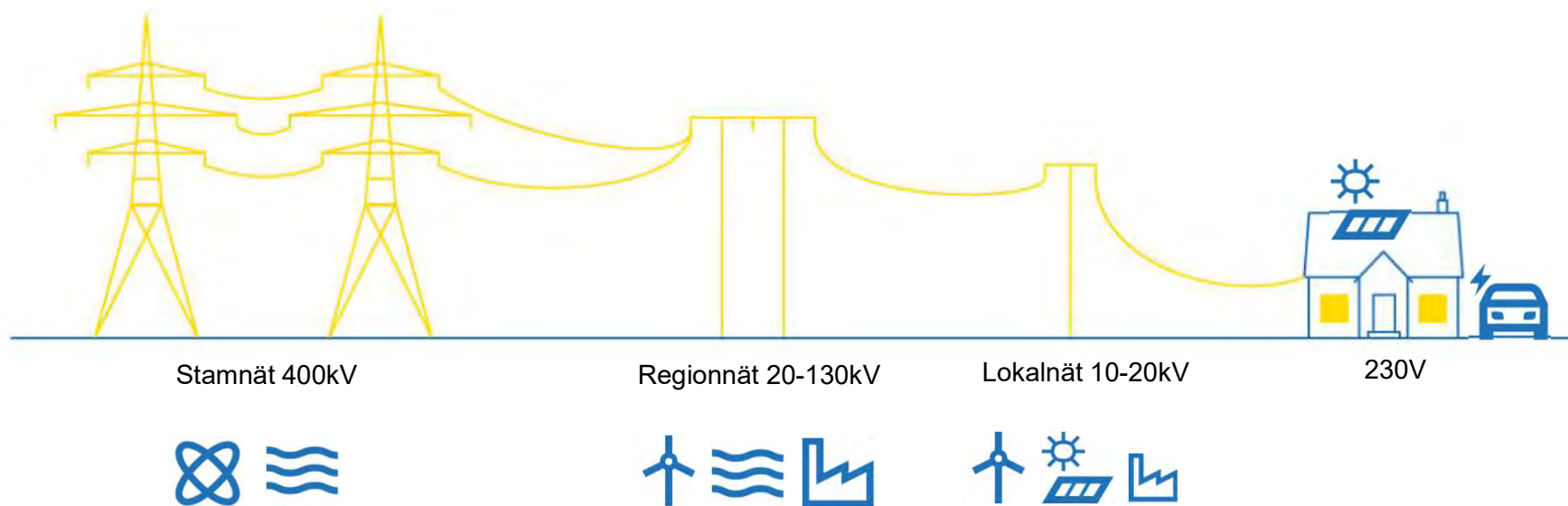
Vi är ett företag
där människor och
samarbeten utvecklas

Vi är effektiva, innovativa
och långsiktigt hållbara

VATTENFALL

Vi ger samhället energi

Vår roll som elnätsägare

Elnätsverksamhet är ett reglerat monopol

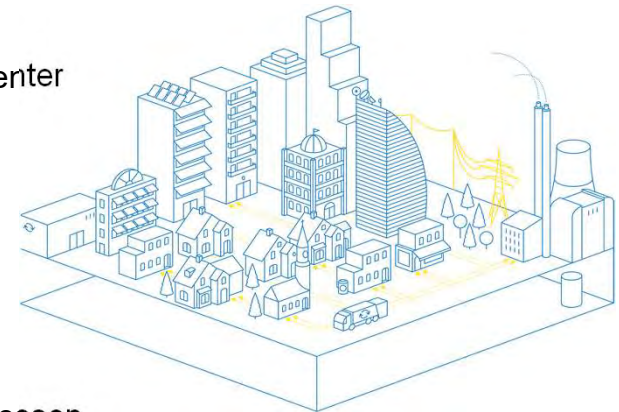
- Övervakas av Energimarknadsinspektionen (Ei)
- Elnät får endast byggas när det finns ett kundbehov
- Ellagen föreskriver likabehandling av kunder, markägare och andra intressenter

Elnätsbolagets uppgift

- Underhålla, driva och vid behov bygga ut ett säkert, tillförlitligt och effektivt ledningsnät till en skälig kostnad
- På lång sikt uppfylla rimliga krav på elöverföring med god kvalitet
- Möjliggöra anslutning av nya kunder inom skälig tid

Nya elledningar kräver tillstånd – koncession

- Slutligt teknikval, utformning och lokalisering förankras under tillståndsprocessen
- Elnätsbolaget ansöker om tillstånd hos Ei

Vårt ansvar: Ett säkert, tillförlitligt och effektivt elnät

Det ställs nya förväntningar på elnäten

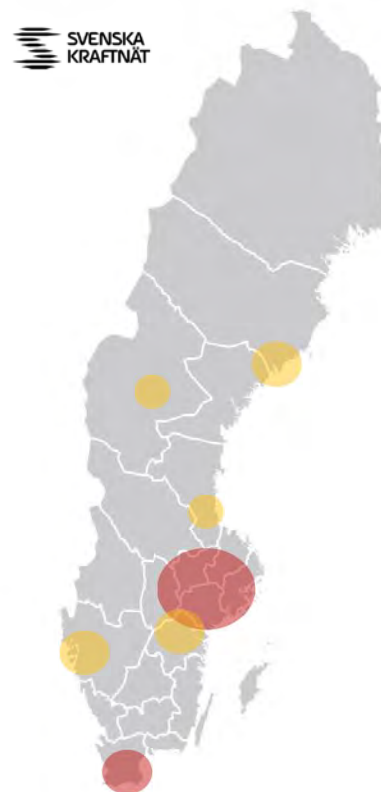
Läget i landet

Hur hamnade vi här?

- Sveriges klimatmål och pågående energiomställning
- Snabb tillväxt, nya aktörer ökar takten ytterligare
- Tillståndprocesserna för att få bygga elnät är för långa

Olika typer av "elbrist"

- Energibrist
- Effektbrist
- Nätkapacitetsbrist

Röda: Stockholm, Uppsala, Malmö

Gula: Västerås, Gävle, Göteborg,

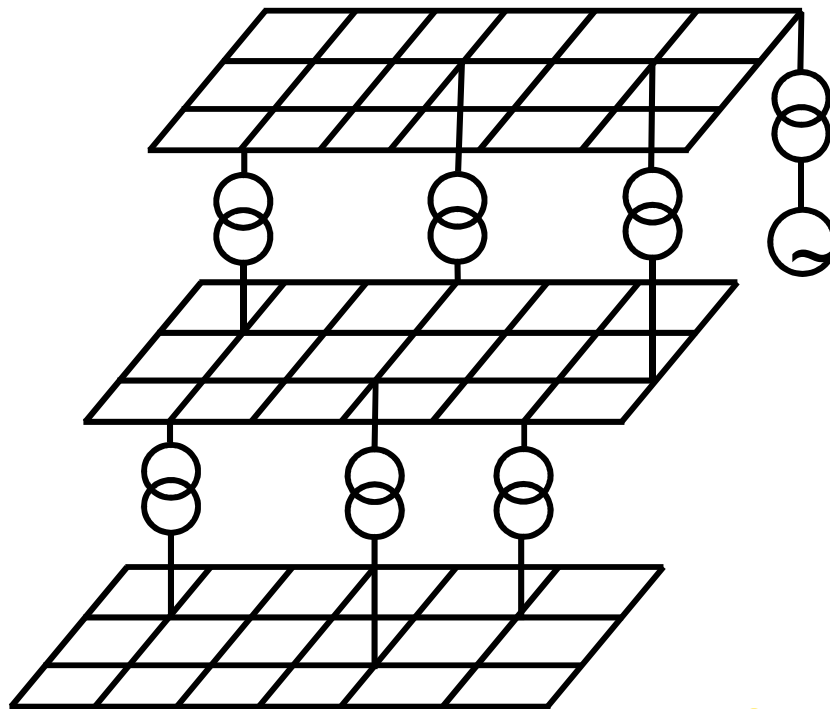
Södermanland/Östergötland, Östersund, Luleå, Skellefteå

Vad måste till för att möjliggöra det fossilfria samhället?

Elkraftsystemets struktur

Transmissionsnät

-

Stamnät
400-220 kV
(Svenska
Kraftnät)

Subtransmissionsnät

ä-

Regionnät
130-40 kV

Distributionsnät-

Lokalnät
20-0,4 kV

VATTENFALL

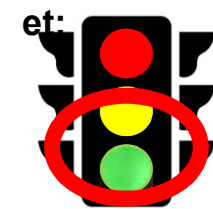
Östhammar

Befintligt regionnät bedöms kunna hantera en normal borgerlig lastökning i Norduppland. Utredningsarbete pågår kring Roslagskusten vilket kan medföra nya ledningar eller förstärkning av befintliga ledningsstrukturer.

Anslutningsmöjlighet av större punktlaster beror på var i nätet anslutning ska ske. Förutsatt att kapacitet finns i stamnätet kan vi ansluta alla, det kan dock variera i tidsåtgång samt för att få en acceptans i samhället (tillståndsprocess).

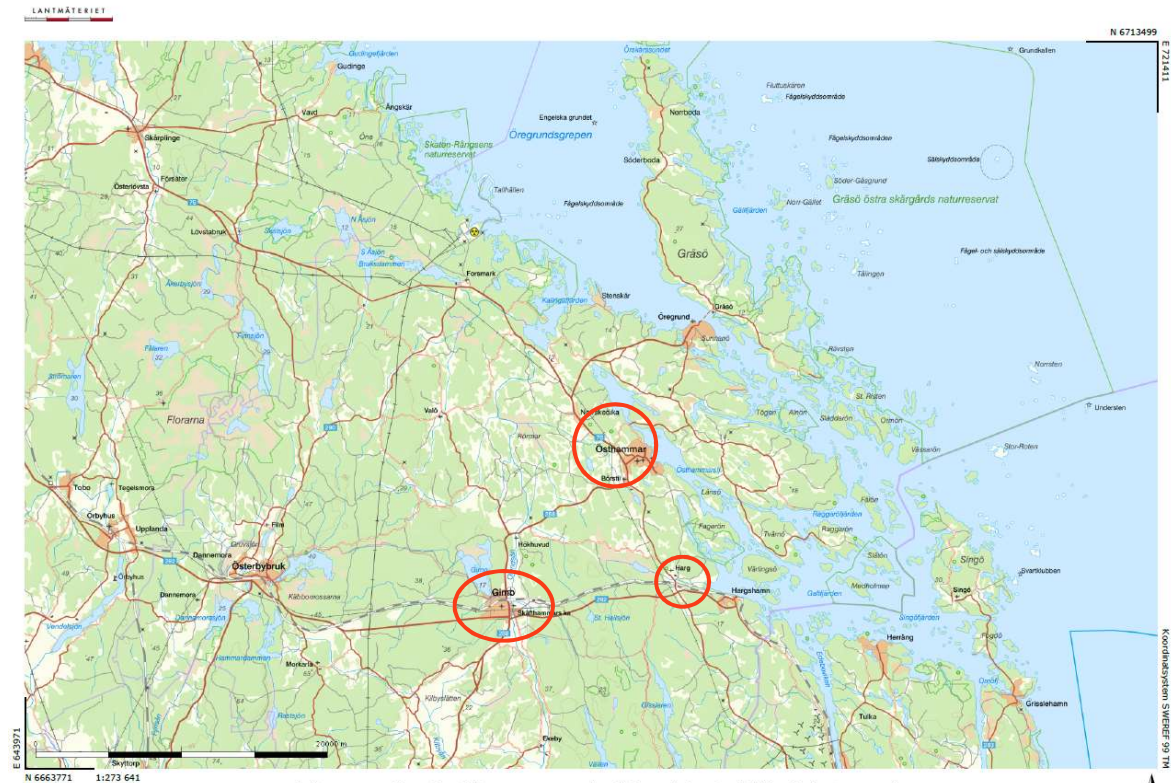
Det befintliga 70 kV nätet i Norduppland, dvs stationer och luftledning närmar sin tekniska livslängd. Arbete pågår med utbyte av komponenter i nätet som också är en förberedande åtgärd för en framtida spänningskonvertering från dagens 70 kV till 130 kV, som är Vattenfall Eldistributions långsiktiga strategi. I samband med spänningskonverteringen kommer även att kapaciteten i regionnätet att öka. För närvarande finns dock ingen konkret plan för spänningskonverteringen, utan nätet drivs fortsättningsvis i 70 kV.

Regionnät

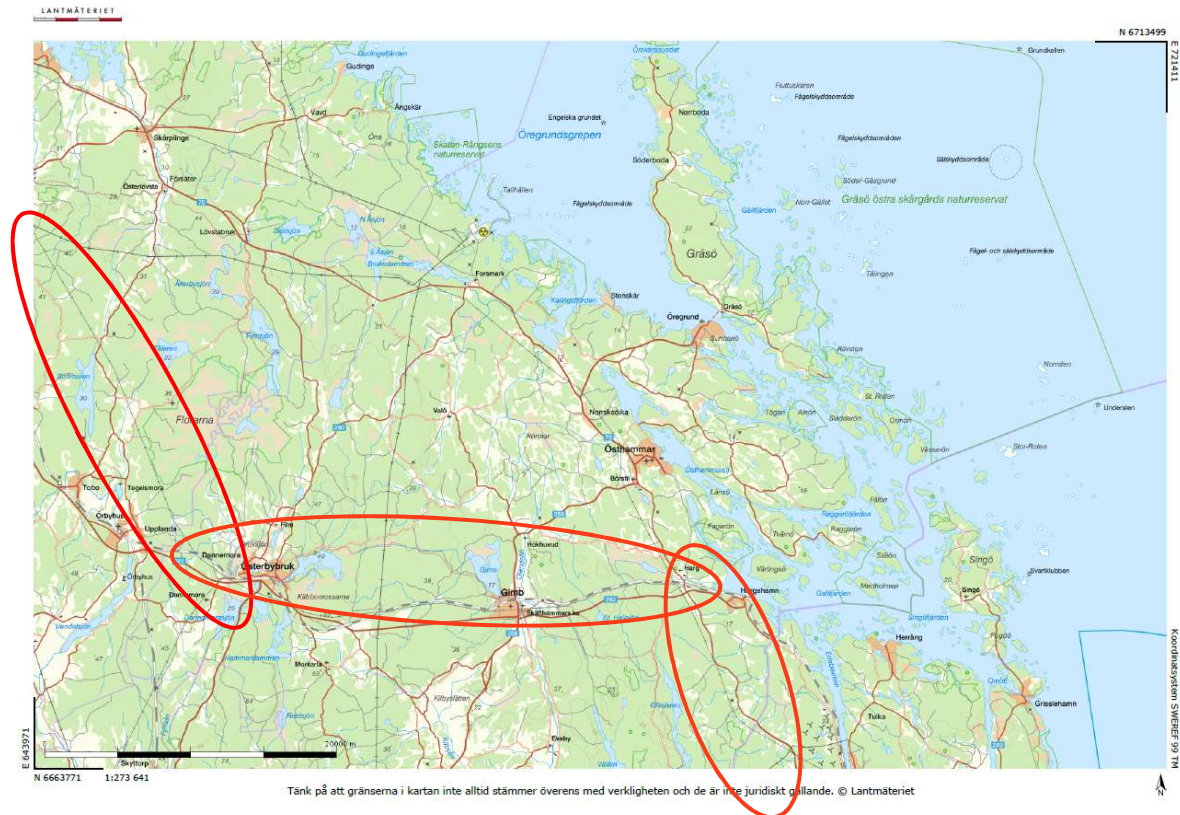
Projekt stationer

- Gimo – Förstudie förnyelse – ~2022-2025
- Harg – Förstudie förnyels – Mark frågor som påverkar tidplan ~2023-2025
- Östhammar – Förstudie förnyelse – Mark frågor som påverkar tidplan – ~2022-2025

Projekt ledningar

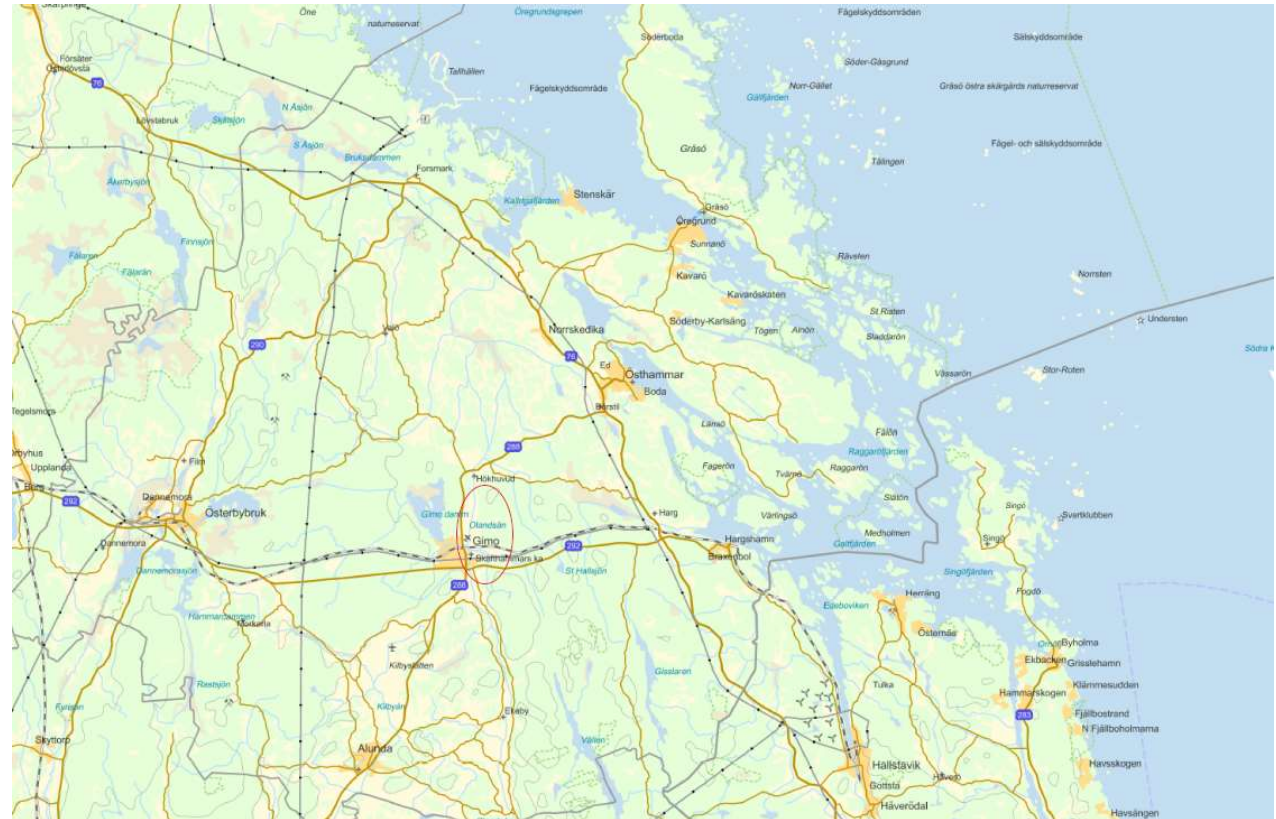
- Älvkarleby – Dannemora Förstudie förnyelse (PL) – Byggnation ~2022-2023
- Dannemora – Gimo Gimo – Harg Förstudie förnyelse (PL) – Byggnation ~2020-2022
- Harg – Gråska Ei samråd - Detaljproj. Och maråtkomst startas först när vi fått koncessionsbeslut (2020?) – Byggnation ~2023-2024

Lokalnät 10kV: pågående projekt

Funktionskravsprojekt runt Gimo
för att åtgärda störningar.
Planerat färdigdatum 2021-Q1)

Elnätet behöver utvecklas i takt med samhället

Elsystemet ställs om och samhället förändras i snabb takt – men elledningar tar lång tid att bygga. Behovet är därför mycket stort av att proaktivt kunna förutse hur överföringsbehovet utvecklas, för att vi ska kunna utveckla elnätet i takt med samhällets behov.

**Bra prognoser är en viktig förutsättning
-vi behöver er hjälp!**

Kommunernas och regionernas planarbete är en viktig källa till information om framtida utveckling.

Vi behöver information om

Tillkommande bostäder

Antal lägenheter i flerbostadshus,
småhus, specialbostäder

Tillkommande verksamheter (typ industri, vattenreningsverk, tåg)

kvm (BTA/BYA)

Vilken typ av verksamhet? (t.ex. kod för
användning av kvartersmark)

Var?

Koordinater/basområde/
nyckelkodsområde

När?

Ungefärligt färdigställandeår

Planskede/status

Kommunens egen bedömning av
planernas osäkerhet

Ytterligare information av intresse

Planer/strategier kring solceller eller laddinfrastruktur?

Vilka typer av näringsverksamhet är intresserade av att etablera sig i kommunen/regionen? Marknadsför sig kommunen/regionen mot specifika branscher?

Sker omvandling av fritidshus till permanentbostäder eller vice versa?

Annat som kan påverka elbehovet?

Goda exempel 1

Huvudetapp, namn	Ingående områden	Antal bostäder	Utbyggnadstid	byggtakt/år	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	
Gottsunda	50-53	2400	12	200	Dp	lor	Utb	Inf													
Sävja-Näntuna	1-3	1470	5	294	Dp	lor	Utb	Inf													
Sunnersta N	33-35	940	5	188	Dp	lor	Utb	Inf													
Sävja S	5-6	1600	10	160	Dp	lor	Utb	Inf													
Bergsbrunna S	26-29	3730	17	219			Dp	lor	Utb	Inf											
Sävja Centrum	4,9,13	2520	11	229				Dp	lor	Utb	Inf										
Bäcklösa	32	900	5	180					Dp	lor	Utb	Inf									
Lunsen 3	17-20	2490	10	249						Dp	lor	Utb	Inf								
Uppsala S	21-25	3900	16	244							Dp	lor	Utb	Inf							
Ultuna Ö	41-42	800	4	200										Dp	lor	Utb					
Lunsen 1	10-12	1500	6	250														Dp			
Ultuna N	36-37	1100	5	220															Dp		
Lunsen 2	14-16	2500	10	250															Dp		
Malma	30-31	35	1	35																	
Sävja 4	7-8	1490	6	248																	
Ultuna N	38-40	1500	6	250																	
Total utbyggnadstakt (antal bostäder, inflyttning varje år)					200	842	842	1061	1061	1291	989	1238	1238	1238	1238	1141					

- Tabell med tidplan och antal bostäder för respektive etapp + karta över etapperna
- Kartskikt (shp-filer) över etapperna
- Kompletterande info om typ av bostäder, ev info om uppvärmningstyp

Förslag på mall för sammanställning av plandata

Bostäder

Planskede	Detaljplanens namn	Central koordinat för detaljplaneområdet (SWEREF99)		Basområde/NYKO, om koordinater ej kan anges	Antal tillkommande lägenheter i flerbostadshus							Antal tillkommande småhus							Finns fjärrvärme i området? Ja/Nej	Kommentarer									
		X (6 siffror)	Y (7 siffror)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2030	2031-2040	>2040	2020	2021	2022	2023	2024			2025	2026-2030	2031-2040	>2040					

Koordinater kan ersättas av kartskikt (shape-filer) över DP-områdena

Verksamhetslokaler

Planskede	Namn på DP/Planprogram/ÖP	Central koordinat för detaljplaneområdet (SWEREF99)		Basområde/NYK O (om koordinater inte finns)	Vilket mått avses? BYA/BTA/annat?	Nettotillskott lokalyta							Typ av verksamhet	Kommentarer															
		X (6 siffror)	Y (7 siffror)			2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026-2030			2031-2040	>2040													

T.ex. utifrån kod för användning av kvartersmark enl Planbestämmelser för detaljplan
Precisera gärna i kommentarsfältet, t.ex. typ av industri

När är det kapacitetsbrist?

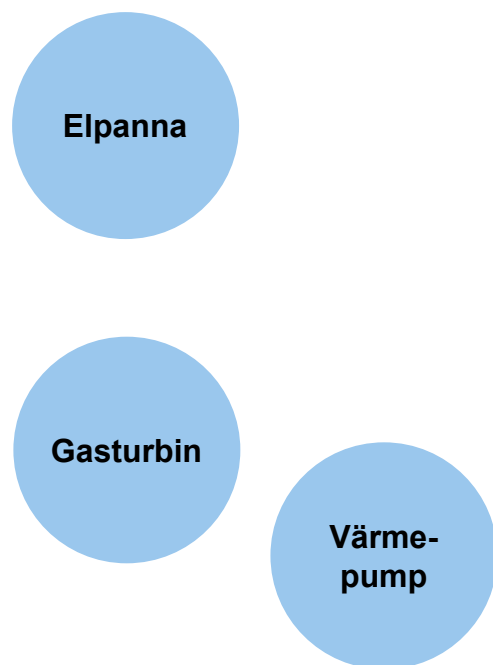
Vattenfall Eldistribution har sedan början av 2018 definierat kapacitetsbristsområden som områden ***där nuvarande abonnemang mot ovanliggande nät inte lämnar utrymme att ansluta nya kunder och vi inte får höja (stamnäts)abonnemanget.***

I dessa definierade kapacitetsbristområden använder Vattenfall Eldistribution kapacitetslösningar.

Det började i Uppsala...

Flex i Uppsala

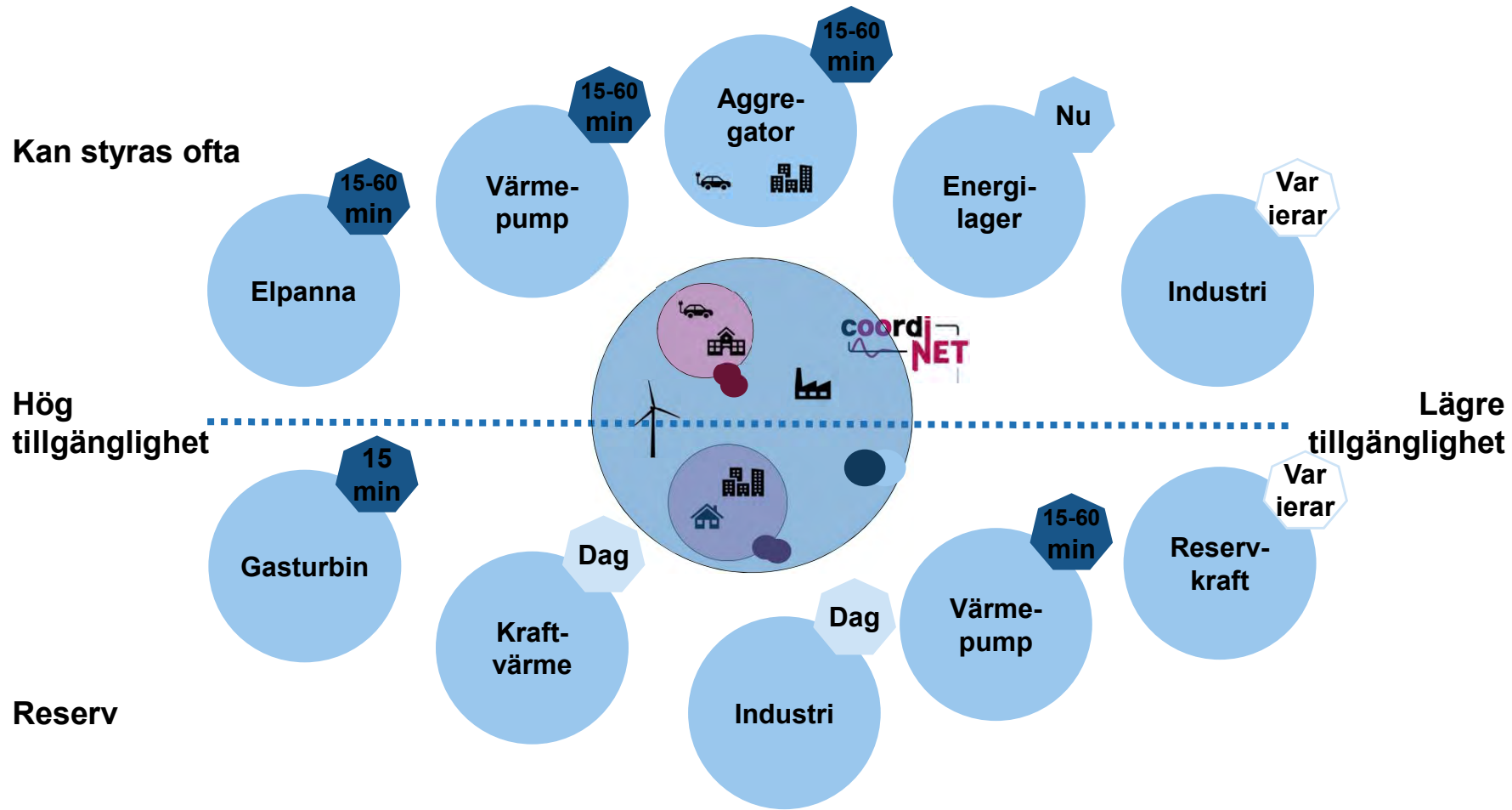
Laststyrningsavtal

Produktionstyrningsavtal

Villkorade avtal

Inmatningstariff regionnät

Elin Löfblad
Chef Företagsrelationer LN och
sambhällskontakter

Martin Olsson
Regionnätanslys

Johanna Carnö
Sambhällskontakt
Johanna.carno@vattenfall.com
076-104 70 83

Tack!